

T.C.

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

TDE-YL-2014-0004

**İNCİ ARAL VE ELİF ŞAFAK'IN ROMANLARINDA
BABA FİĞÜRÜ**

Öznur ÖZBEK

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Berna AKYÜZ SİZGEN

AYDIN- 2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
TDE-YL-2014-0004

İNCİ ARAL VE ELİF ŞAFAK'IN ROMANLARINDA
BABA FİGÜRÜ

Öznur ÖZBEK

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Berna AKYÜZ SİZGEN

AYDIN- 2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

... Ana Bilim Dalı ... (varsa Programın adı) Programı öğrencisi ... (Öğrencinin Adı Soyadı) tarafından hazırlanan ... (Tezin Başlığı) başlıklı tez, ... (Savunma Tarihi) tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u> :	<u>Kurumu</u> :	<u>İmzası</u> :
(Başkan)Doç. Dr. Yasemin MUMCU	ADÜ
(Üye)Yrd. Doç. Dr. Berna AKYÜZ SİZGEN	ADÜ
(Üye)Yrd. Doç. Dr. Ayten CAN TUNALI	ADÜ

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi, Enstitü Yönetim Kurulununsayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Fatma Neval GENÇ

Enstitü Müdürü

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2013

İmza

Ad ve Soyad

ÖZET

Öznur ÖZBEK

İNCİ ARAL VE ELİF ŞAFAK'IN ROMANLARINDA BABA FIGÜRÜ

Roman hayatı ve insanı yansıtır. Her bir roman farklı gözlerle görülen hayatın tekrardan yorumlanmasıdır. Konusu insan olduğundan bu eserler insana dair pek çok şey barındırır. Dolayısıyla bu çalışmada kadın duyarlılığına sahip ve farklı baba figürünü temsil eden iki kadın yazarın (İnci Aral, Elif Şafak) romanları, baba figürüne nasıl yaklaştıkları açısından tahlil edilmiştir.

Konunun daha iyi anlaşılması için giriş bölümünde, kadın yazarların durumu, edebi eserleri, ilgileri ve sıkıntıları Türk edebiyatı çerçevesinde genel hatlarıyla ele alınmıştır.

Birinci bölümde İnci Aral ve Elif Şafak'ın biyografilerine yer verilmiştir. Yazarlar ile kahramanlar arasındaki ilişki araştırılmıştır. Her iki yazar da son dönem Türk edebiyatının önde gelen romancıları arasında yer almaktadır. Romanlarında, genellikle kadın kahramanları tercih etmeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte bu kahramanlar yardımıyla birçok sorunu vurgulamışlardır.

İkinci bölümde bu çalışmada incelediğimiz romanların özetlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise baba figürü, romanlara yansıyan yönleriyle ve çeşitli alt başlıklarla anlatılmıştır. Sonuç bölümünde, İnci Aral ve Elif Şafak'ın “baba figürü” konusundaki bakış açılarıyla ilgili olarak tespit ettiğimiz belli başlı benzerlikler ve farklılıklar kısaca ortaya konmuştur.

Bu çalışmada İnci Aral'ın *Ölü Erkek Kuşlar*, *Yeni Yalan Zamanlar-Yeşil*, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, *Mor*, *Taş ve Ten*, *Safran Sarı*, *Sadakat*, *Şarkını Söylediğin Zaman* adlı romanları ve Elif Şafak'ın *Pinhan*, *Şehrin Aynaları*, *Mahrem*, *Bit Palas*, *Araf*, *Beşpeşe*, *Baba ve Piç*, *Siyah Süt*, *Aşk*, *İskender*, *Ustam* ve *Ben* adlı romanları inceleme kaynaklarımızı oluşturmuştur. Elde edilen verilerin Türk edebiyatı alanına katkı sağlaması umut edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Baba, baba figürü, kadın yazarlar, roman.

ABSTRACT

Öznur ÖZBEK

FATHER FIGURE IN THE NOVELS OF İNCİ ARAL AND ELİF ŞAFAK

Novels reflect life and human. Each novel is again comment of life, which is seen in different eyes. Since the subject matter is human, one will find a lot of elements about human in these literary works. In this study accordingly, novels by two woman writers' (İnci Aral, Elif Şafak) representing different the figure of father and having sensitivity to woman have been analysed in terms of how they approach the figure of father.

In order for the subject to be understood more clearly in introduction chapter aimed to give of women writers' status, literary works, tastes and discomfort in the context of Turkish literature.

In the first chapter, we have given biographys of İnci Aral and Elif Şafak's. Thus have been searched the relationship between the woman writers' and heros. Their are leading woman writers of the last term of Turkish literature. At their novels are interesting that she generally chooses women heroines. Furthermore by the help of these heroines, their puts emphasis on the a lot of problems.

In the second chapter, the abstracts of the novels which are examined in this study are given. In the third chapter, " the figure of father" with the aspect which are reflected to the novels are described with subheadings. In the conclusion chapter, we defined at İnci Aral and Elif Şafak's perspectives to "the figure of father" are described which the main similarities and differences.

In this study İnci Aral's novels *Ölü Erkek Kuşlar*, *Yeni Yalan Zamanlar-Yeşil*, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, *Mor*, *Taş ve Ten*, *Safran Sarı*, *Sadakat*, *Şarkını Söylediğin Zaman* and Elif Şafak's novels *Pinhan*, *Şehrin Aynaları*, *Mahrem*, *Bit Palas*, *Araf*, *Beşpeşe*, *Baba ve Piç*, *Siyah Süt*, *Aşk*, *İskender*, *Ustam ve Ben* constitute the sources for our study. It is hoped to contribute the field by the data obtained this study.

Key Words: Father, the figure of father, women writers, novel.

ÖNSÖZ

Türk edebiyatının popüler kadın yazarları arasında yer alan İnci Aral ve Elif Şafak, pek çok yüksek lisans ve doktora çalışmasına konu olmuşlardır. Fakat her iki yazarın birlikte ele alındığı bir çalışma bulunmamakla birlikte, çalışmamızın konusunu oluşturan tema açısından da yazarların incelendiği söylenemez.

Çalışmamızdaki amaç her iki yazarın da hayatında önemli bir yer tutan “baba figür”ünü, kendi romanlarına ne ölçüde yansıttıklarını. Böylece hem baba figürünün Türk edebiyatında nasıl yer aldığına hem de yazarların hayatlarını eserlerine ne derece yansıttıklarına da örnek teşkil edecektir.

İnci Aral ve Elif Şafak’ın baba yoksunluğu ortak bir nokta iken yoksunluğa sebep farklılık oluşturur. Her iki yazarda çocukluktan itibaren baba yoksunluğu çekerek büyümüşlerdir.

İnci Aral, babasını küçük yaşta beyin kanamasından kaybetmiştir. Elif Şafak ise boşanmış bir çiftin çocuğu olarak babasından mahrum kalmıştır. Farklı nedenlere dayanan bu ortak durum, her iki yazarın romanlarına da farklı şekillerde yansır. İnci Aral’ın romanlarında ailenin direği olarak yer alan baba figürü, çoğunlukla yazarın babası gibi erken yaşta eşini ve çocuklarını ardında çaresizce bırakarak vefat eder. Elif Şafak’ın romanlarındaki baba figürü ise çoğunlukla kendi babası gibi bir yerlerde varlığı bilinen ama ortalarda görünmeyen, yüzeysel olarak ele alınan şahıslardır.

Romanlarda ele alınan baba figürü ve bunun ardında yatan psikolojik, sosyal ve kültürel gerçekleri anlama ve romanları bu doğrultuda inceleme düşüncesi çalışmanın yönünü belirlemeye yardımcı oldu.

Çalışmamızın giriş kısmında kadın yazarların edebiyata giriş süreçleri ve baba figürünün sosyal, psikolojik, kültürel ve edebi türlerde ele alınış şekli üzerinde duruldu. Ardından yazarların hayatlarına yer verildi. Sonrasında roman özetleri aktarıldı. Son olarak ise baba figürünün ele alınış biçimi çeşitli alt başlıklarla incelendi. Sonuç bölümünde, yazarların baba figürüne bakış açılarıyla ilgili olarak belirlediğimiz benzerlikler ve farklılıklar kısaca işlendi.

Kaynakça kısmında her iki yazarın yayımlanmış tüm romanları, onlarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan diğer kitapları, çocuk ruh sağlığı ve baba-çocuk ilişkisi ile ilgili kaynakları, bu konuyla ilgili yararlanılan çeşitli tez çalışmaları ile makaleleri ve web adreslerini başlıklar altında sunduk.

Tez çalışmam sırasında desteğini gördüğüm pek çok kişi oldu. Öncelikle uzun zamandır öğrencisi olduğum ve büyük bir heyecanla girdiğim bu yolda araştırmalarımı yönetip bana yol gösteren Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Berna Akyüz SİZGEN'e, sadece akademik yaşamda değil, hayatın pek çok alanında örnek olan ve desteğini her zaman hissettiğim Sayın Hocam Doç. Dr. Yasemin MUMCU'ya ve alanında yardım istediğimde desteğini esirgemeyen Sayın Hocam Doç. Dr. Hasan GÜLTEKİN'e teşekkür ederim. Son olarak bana sadece bu çalışma esnasında değil hayatımın tüm seyrinde, her konuda destek olan aileme teşekkür ediyorum.

Bu çalışma, özlemi gün be gün artan rahmetli babama armağandır.

16.05.2014

Öznur ÖZBEK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1
1. Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar.....	1
2. Bireyin Yaşamında Baba Figürü ve Edebiyata Yansıması.....	7
I. BÖLÜM.....	21
1. İNCİ ARAL VE ELİF ŞAFAK'IN HAYATI VE ESERLERİ.....	21
1. A. İnci Aral'ın Hayatı ve Eserleri.....	21
1. B. Elif Şafak'ın Hayatı ve Eserleri.....	25
II. BÖLÜM.....	33
2. ROMAN ÖZETLERİ.....	33
2. A. İNCİ ARAL ROMANLARININ ÖZETLERİ.....	33
2.A.1. ÖLÜ ERKEK KUŞLAR (1991).....	33
2.A.2. YENİ YALAN ZAMANLAR- YEŞİL (1994).....	34
2.A.3. HİÇBİR AŞK HİÇBİR ÖLÜM (1997).....	37
2.A.4. İÇİMDEN KUŞLAR GÖÇÜYOR (1998).....	38
2.A.5. MOR (2003).....	39
2.A.6. TAŞ VE TEN (2005).....	42
2.A.7. SAFRAN SARI (2007).....	43
2.A.8. SADAKAT (2010).....	45
2.A.9. ŞARKINI SÖYLEDİĞİN ZAMAN (2011).....	46
2. B. ELİF ŞAFAK ROMANLARININ ÖZETLERİ.....	47
2.B.1. PİNHAN (1997).....	47

2.B.2. ŞEHRİN AYNALARI (1999).....	52
2.B.3. MAHREM (2000).....	53
2.B.4. BİT PALAS (2002).....	55
2.B.5. ARAF (2004).....	59
2.B.6. BEŞPEŞE (2004).....	60
2.B.7. BABA VE PİÇ (2006).....	63
2.B.8. SİYAH SÜT.....	65
2.B.9. AŞK.....	67
2.B.10. İSKENDER.....	69
2.B.11. USTAM VE BEN.....	71
III.BÖLÜM.....	76
3. İNCİ ARAL VE ELİF ŞAFAK'IN ROMANLARINDA BABA FİGÜRÜ	76
3.A. İnci Aral'ın Romanlarında Baba Figürü.....	76
3.A.I. Babaların Evlatlarıyla İlişkileri	76
3.A.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Babalar ve Evlatlarıyla İlişkileri.....	76
3.A.1.2. Yan Kişi Konumundaki Babalar ve Evlatlarıyla İlişkileri.....	85
3.A.1.3. Üvey Babalar ve Çocuklarla İlişkileri	93
3.A.2. Roman Kişilerinin Babaları ve Aralarındaki İlişki	100
3.A.2.1. Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki	100
3.A.2.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki	101
3.A.2.1.2. Yan Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki.....	115
3.A.2.1.3. Baba-Kız İlişisini Etkileyen Faktörler	123
3.A.2.1.3.1. Anne / Üvey Anne	123
3.A.2.1.3.2. Encest	129
3.A.2.1.3.3. Şiddet/Kavga.....	140

3.A.2.I.3.4. İçki / Kumar.....	141
3.A.2.I.3.5. Boşanma / Ayrılma.....	142
3.A.2.I.3.6. Aldatma	146
3.A.2.I.3.7. Meslek / İşsizlik / Ekonomi.....	147
3.A.2.I.3.8. Eğitim	150
3.A.2.I.3.9. Otorite / Baskı / Aşırı Korumacı Tutum.....	153
3.A.2.1.3.10. Kardeş Kıskançlığı / Ayrım	157
3.A.2.1.3.11. Evlilik.....	160
3.A.2.1.3.12. Kuşak Çatışması / Yaşa Bağlı Artan Hoşgörü.....	165
3.A.2.1.3.13. Geleneksellik / Çağdaş Tutum.....	169
3.A.2.1.3.14. İntihar / Hastalık	170
3.A.2.1.3.15. İlgi /Sevgi/İletişim (İlgisizlik /Sevgisizlik / İletişimsizlik).....	173
3.A.2.2. Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki	178
3.A.2.2.1. Asıl Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki.....	179
3.A.2.2.2. Yan Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki.....	189
3.A.2.2.3. Baba- Oğul İlişkisini Etkileyen Faktörler.....	193
3.A.2.2.3.1. Anne / Üvey Anne	193
3.A.2.2.3.2. Encest	200
3.A.2.2.3.3. Şiddet / Kavga.....	202
3.A.2.2.3.4. İçki / Kumar	205
3.A.2.2.3.5. Boşanma / Ayrılma	208
3.A.2.2.3.6. Aldatma.....	208
3.A.2.2.3.7. Meslek / İşsizlik / Ekonomi	209
3.A.2.2.3.8. Eğitim.....	212
3.A.2.2.3.9. Gayrimeşruluk	212

3.A.2.2.3.10. Otorite/Baskı/Aşırı Korumacı Tutum.....	213
3.A.2.2.3.11. Kardeş Kıskançlığı / Ayrım.....	214
3.A.2.2.3.12. Evlilik	214
3.A.2.2.3.13. Kuşak Çatışması / Yaşa Bağlı Artan Hoşgörü	216
3.A.2.2.3.14. İntihar / Hastalık / Ölüm.....	216
3.A.2.2.3.15. İlgi/Sevgi/İletişim(İlgisizlik/Sevgisizlik/İletişimsizlik)..	217
3.A.3. Roman Şahıslarının Babasızlığı ve Babalık Vazifesini Üstlenenler....	218
3.A.3.1. Kadın Şahısların Babasızlığı	219
3.A.3.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babasızlığı	219
3.A.3.1.2. Yan Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babasızlığı.....	225
3.A.3.1.3. Babasızlığın Doğurduğu Problemler	226
3.A.3.2. Erkek Şahısların Babasızlığı	235
3.A.3.2.1. Asıl Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babasızlığı	235
3.A.3.2.2. Yan Kişi Konumundaki Erkeklerin Babasızlığı.....	237
3.A.3.2.3. Babasızlığın Doğurduğu Problemler	237
3.A.3.3. Babalık Vazifesini Üstlenenler	240
3.A.3.3.1. Dedeler	241
3.A.3.3.2. Amcalar	243
3.A.3.3.3. Dayılar	244
3.A.3.3.4. Eniştelere.....	245
3.B. Elif Şafak'ın Romanlarında Baba Figürü	246
3.B.1. Babaların Evlatlarıyla İlişkileri.....	246
3.B.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Babalar ve Evlatlarıyla İlişkileri	246
3.B.1.2. Yan Kişi Konumundaki Babalar ve Evlatlarıyla İlişkileri	257
3.B.1.3. Üvey Babalar ve Çocuklarla İlişkileri.....	272
3.B.2. Roman Kişilerinin Babaları ve Aralarındaki İlişki.....	275
3.B.2.1. Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki	275

3.B.2.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki.....	275
3.B.2.1.2. Yan Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki.....	289
3.B.2.1.3. Baba- Kız İlişkisini Etkileyen Faktörler.....	297
3.B.2.1.3.1. Anne / Üvey anne	297
3.B.2.1.3.2. Ensest.....	302
3.B.2.1.3.3. Şiddet / Kavga	303
3.B.2.1.3.4. İçki / Kumar.....	304
3.B.2.1.3.5. Boşanma / Ayrılma.....	306
3.B.2.1.3.6. Aldatma.....	308
3.B.2.1.3.7. Eğitim	309
3.B.2.1.3.8. Gayrimeşruluk	314
3.B.2.1.3.9. Otorite / Baskı / Aşırı Korumacı Tutum.....	319
3.B.2.1.3.10. Kardeş Kıskançlığı / Ayrım	320
3.B.2.1.3.11. Evlilik.....	324
3.B.2.1.3.12. İntihar / Hastalık / Ölüm.....	329
3.B.2.1.3.13. İlgi /Sevgi /İletişim (İlgisizlik/Sevgisizlik /İletişimsizlik).....	333
3.B.2.2. Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki.....	335
3.B.2.2.1. Asıl Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki.....	335
3.B.2.2.2. Yan Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki.....	349
3.B.2.2.3. Baba- Oğul İlişkisini Etkileyen Faktörler.....	362
3.B.2.2.3.1. Anne / Üvey Anne.....	362
3.B.2.2.3.2. Ensest.....	373
3.B.2.2.3.3. Şiddet/Kavga.....	374

3.B.2.2.3.4. İçki / Kumar.....	380
3.B.2.2.3.5. Aldatma.....	383
3.B.2.2.3.6. Meslek / İşsizlik / Ekonomi.....	385
3.B.2.2.3.7. Eğitim.....	387
3.B.2.2.3.8. Gayrimeşruluk.....	388
3.B.2.2.3.9. Otorite / Baskı / Aşırı Korumacı Tutum.....	390
3.B.2.2.3.10. Kardeş Kıskançlığı / Ayrım.....	391
3.B.2.2.3.11. Evlilik.....	393
3.B.2.2.3.12. İlgil /Sevgi/İletişim (İlgisizlik / Sevgisizlik / İletişimsizlik).....	394
3.B.3. Roman Şahıslarının Babasızlığı ve Babalık Vazifesini Üstlenenler ...	396
3.B.3.I. Kadın Şahısların Babasızlığı.....	396
3.B.3.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babasızlığı	396
3.B.3.1.2. Yan Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babasızlığı.....	397
3.B.3.1.3. Babasızlığın Doğurduğu Problemler	398
3.B.3.2. Erkek Şahısların Babasızlığı.....	400
3.B.3.2.1. Asıl Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babasızlığı	400
3.B.3.2.2. Yan Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babasızlığı.....	404
3.B.3.2.3. Babasızlığın Doğurduğu Problemler.....	405
3.B.3.3. Babalık Vazifesini Üstlenenler.....	406
3.B.3.3.1. Dedeler.....	406
3.B.3.3.2. Amcalar.....	407
SONUÇ	409
KAYNAKÇA	420
ÖZGEÇMİŞ	425

KISALTMALAR

YYZ.:	Yeni Yalan Zamanlar
a.g.e.:	Adı geçen eser
a.g.m.:	Adı geçen makale
a.g.t.:	Adı geçen tez
yay.:	Yayınları
s.:	Sayfa
S.:	Sayı
bs.:	Basım
C.:	Cilt
Haz.:	Hazırlayan
T.D.K.:	Türk Dil Kurumu
Üniv.:	Üniversite
Enst.:	Enstitü
vd.:	Ve diğlerleri
vs.:	Vesaire
ev.:	Çeviren
Bkz.:	Bakınız

GİRİŞ

1. Türk Edebiyatında Kadın Yazarlar

Yüzyıllar öncesine dayanan Türk edebiyatında kadın şair ve yazarlarımızın varlığı da oldukça eskiye dayanır. Bunun en büyük kanıtı ise sözlü edebiyat ürünlerinin pek çoğunda (ninni, türkü, ağıt, masal, mâni...) kadın söylemlerinin bulunmasıdır. Ayrıca, halk edebiyatı içinde yer alan âşıklık geleneği türlerini başarıyla işlemiş olan kadın ozanlarımızın varlığı da bu ifadenin geçerliliğini göstermektedir.

Halk edebiyatının yanı sıra, sayıları çok olmamakla birlikte divan edebiyatında da başarılı kadın şairlerimiz yer almıştır. Fakat halk edebiyatında da divan edebiyatında da kadın sanatçı sayısı parmakla sayılacak kadar azdır. Bu dönem edebiyatlarında kadın sanatçı sayısındaki azlığın nedeni ise, toplumun ataerkil yapısından kaynaklanmaktadır.

“Kadınca hislerin ifade edilmesinin, kadının kendini öne çıkararak dikkat çekmesinin ayıplanıp kınandığı mahremiyete dayalı bir toplum yapısı içinde bir kadının şiir yazmaya kalkışması büyük cesaret işidir.”¹ Bu yüzden de erkeklerin ağırlıkta olduğu divan edebiyatında, kadın şair sayısı çok azdır. Bu kadın şairler içindeyse pek azı ön yargılara ve küçümsemelere karşı durarak başarılı eserler ortaya çıkarabilmiştir.

“Divan edebiyatı geleneği içerisinde Amasyalı Zeynep Hanım ilk kadın şair olarak kabul görür.”² Onunla aynı yüzyılda yaşamış olan Mihri Hatun da önemli bir isimdir. Bunlar dışında adını edebi ve akademik kaynaklara yazdırmayı başaran diğer divan edebiyatı kadın şairlerimizden bazıları: Nigar Hanım, Fitnat Hanım, Şeref Hanım, Leyla Hanım, Diyarbakırlı Sırrı Rahile Hanım, Sultan II. Mahmud’un kızı Adile Sultan’dır.³

¹ Morkoç, Yasemin Ertek, “Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairlere Bir Bakış”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 2, Ekim 2011, s. 224.

² Karataş, Evren, “Türk Kadın Yazarların Romanlarında(1980-2000) İşledikleri Konular Ve Eğitim Kavramına Yaklaşımları”, Doktora Tezi, İzmir, s. 44.

³ Morkoç, Yasemin Ertek, “Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairlere Bir Bakış”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 2, Ekim 2011, s. 226.

Ailesi eğitilmiş ve zengin olan kadınların bile ancak evde eğitim alabilme şansını elde ettiği bu dönemde, “*Kadın divan şairlerinin pek çoğu ya ebeveynlerinin şiir yazmasını engellemesi ya eşlerinin kıskançlığı ve karşı çıkışı ya da erkek şairlerin küçümsemeleri ve hor görmeleriyle karşılaşmıştır. Şairelerin önemli bir kısmı, şairlik ruhlarının ağır basması yüzünden bu baskılar karşısında ya hiç evlenmemişler ya da evlilikleri yürümemiştir. Zeynep Hatun’un evlendikten sonra eşinin zoruyla şiiri bırakmasına karşılık, Mihri Hatun evlenmemeyi tercih etmiştir. Trabzonlu Fitnat Hanım (1842-1911)’in eşi aşırı kıskançlıktan, kendisinin şiir yazmasını, güzel giyinmesini, çok okumasını yasakladığı gibi, kirpiklerinin uzunluğu gözlerine letafet veriyor diye kirpiklerini kestirmiştir.*”⁴ Bu tarz baskılara ve engellemelere maruz kalan kadın şairler; kuralları belli, söylenenden çok söyleyişin önemsendiği bu edebiyat döneminde erkek meslektaşlarının doğal olarak gölgesinde kalmışlardır.

Divan edebiyatı geleneğinin erkek şairler tarafından oluşturulmuş sınırları içinde eser vermeye çalışan kadın şairler, kullandıkları mazmunlar ve kalıp ifadeler nedeniyle de eleştirilmişlerdir. “*Her ne kadar cinsiyeti ön plana çıkarılmasa da klasik şiirde tasvir edilen sevgili tipinin etrafında oluşturulan mazmunlar sisteminin kadın güzellik unsurları üzerine oturtulmuş olması, başlangıçtan beri erkek beğenisine seslenen bir sistemin varlığını göstermektedir.*”⁵ Bu nedenle de şiirlerinde beşeri aşkı ele alan kadın yazarlar geleneğin kalıplaşmış âşık ifadelerini kullanırken cinsiyetleri yüzünden sıkıntı yaşamışlardır. Her şeye rağmen şiir yazmaktan vazgeçmeyen kadın şairler, yaşadıkları dönemde ciddiye alınmamış olsalar da günümüzde isimlerinin hâlâ yaşıyor olması, onların sergiledikleri mücadelenin ulaştığı başarıyı göstermektedir.

Tanzimat dönemine gelindiğindeyse batılılaşmanın etkisiyle birlikte kadınların çeşitli haklar elde etmesi sonucu, kadın yazarlar da edebiyatımızda etkin konuma gelmiştir. Türk edebiyatının ilk kadın yazarı kabul edilen Fatma Aliye Hanım da bu kadın yazarlarımızdandır.

⁴ Morkoç, Yasemin Ertek, “Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairlere Bir Bakış”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 2, Ekim 2011, s. 230.

⁵ A.g.m., s. 225.

“İlk Türk kadın roman yazarı olarak Fatma Aliye kabul edilmekle birlikte Türk Edebiyatı’ndaki ilk feminist Türk romanını yazan ise bugün hakkında çok az bilgi olan Selma Rıza olmuştur. 1897 yılında yazmış olduğu Uhuvvet romanında Selma Rıza, eğitilmiş ve bilinçli bir kadın olan Meliha’nın hikâyesini anlatır.”⁶

Her iki kadın yazarımızın da ortak yönü, yaşadıkları dönemdeki kadınların sorunlarını kadın duyarlılığı ile ele almış olmalarıdır.

Cumhuriyetin ilanından sonra modernleşmenin ve bilinçlenmenin etkisiyle kadın yazar sayısında dikkate değer bir artış olur. Bu yazarlar içinde ilk akla gelen Halide Edip Adıvar’dır. Hem Kurtuluş Savaşı’nda aktif rol üstlenmesiyle hem de romanlarında baskın karakterli, bilinçli ve etkileyici kadın şahıslar oluşturmasıyla edebiyatımızda önemli bir yer edinir. Yine aynı dönemde, şiirleri ve romanlarıyla edebiyatımıza eserler vermiş olan Şükufe Nihal ve Halide Nusret Zorlutuna da yer almaktadır. Bu isimler dışında, Kerime Nadir, Muazzez Tahsin Berkant, Safiye Erol gibi isimler de Cumhuriyet Dönemi kadın yazarlarımız arasındadır. Bu kadın yazarlarımızdan kimisi, aşk romanları yazdıkları için yaşadıkları dönemde eleştirilirler. Bu durum sonraları bir genellemeye dönüşür ve tüm kadın yazarların erkek meslektaşları tarafından küçümsemesine neden olur. Böylece erkek hükümlerli bir kez daha kadınları küçümseyerek geri plana atma çabasına girer ve bu sebeplerden dolayı kadın yazarların, edebiyatımızda kalıcı bir yer edinmeleri uzun zaman alır.

Kadın sanatçıya karşı eskiden beri süregelen tüm bu ön yargılar ve engellemeler, 1970’li yıllar itibariyle etkisini büyük bir hızla yitirmeye başlar. Cumhuriyetin getirdiği demokratik, sosyal yaşam anlayışının ve modern eğitim sistemlerinin toplum tarafından iyice benimsenmiş olması ve bu sistemler içinde yetişmiş olan yeni bir kuşağın varlığı bu durumun zeminini oluşturmuştur denilebilir. Nitekim sonraki yıllarda kadın yazar sayısındaki artış da bu savın doğruluğunu gösterir.

“...Hiçbir zaman edebiyatımızdaki kadın yazar sayısı 1970 ve sonrasında olduğu kadar sayısal bir çokluğu göstermemiştir. Çünkü kadınlar bu tarihe kadar

⁶ Karataş, Evren, “Türkiye’de Kadın Hareketleri Ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri”, *Turkish Studies*, Volume4/8 Fall, 2009, s. 1662.

daha ziyade edebiyatın tüketicisi olarak düşünölmüş ve yazdıkları başlangıçtan itibaren bir “iç dökme” gibi algılandığı için ciddiye alınmamıştır. Hâlbuki bu tarihten sonra herkesin kabul ettiğı iyi örnekler üzerine edebiyat kadınlardan sorulmaya başlanmıştır. Bu açıkça bir sosyalleşme sürecinin, iyi eğitimin, edebiyatın sosyal hayat içerisindeki fonksiyonlarını iyi kavramanın ve ciddi bir iş olduğunu fark etmenin, hatta edebiyatta kadının yeri ile kadın yazar olgusu hakkında yapılmış tenkitlerden gerekli dersleri çıkarmanın bir sonucudur.”⁷

1970'lere kadar erkek meslektaşları tarafından çok fazla ciddiye alınmayan ve onların etkisiyle belli konulara yönelen kadın yazarlarımız, 1970 sonrasında sayıca büyük bir artış göstermekle kalmayıp edebiyatın çehresini de belirlemeye başlamışlardır. 1970'li yılların edebiyatımıza kazandırdığı değerli kadın yazarlarımız arasında Nezihe Meriç, Adalet Ağaoğlu, Füzuzan, Leyla Erbil, Tomris Uyar ve Pınar Kür'ün isimleri sayılabilir. Bu yazarlarımızdan pek çoğı 1980 sonrasında da eserler vermişlerdir.

Edebiyatımızdaki kadın yazar sayısının artışıyla birlikte, romanlardaki kadın karakterlere ve problemlerine farklı bir bakış açısı getirilmiş olur. Çünkü o zamana kadar erkekler tarafından mahremiyet ve ahlak düzeyleri içerisinde yüzeysel şekilde ele alınan kadın kahramanlar, edebiyatımıza katılan kadın kalemler sayesinde kanlı canlı birer kahramana dönüşürler. Ele alınan kadın problemleri de aynı şekilde gerçekçi bir şekilde işlenmeye başlanır.

Tüm bu yaşanan gelişmeler, kadınların yazın dünyasına olan ilgilerinin artmasına ve bu alanda daha girişken olmalarına zemin hazırlar. Böylece 1970'lerde hızlı artış gösteren kadın yazar sayısı, 1980'lerde de aynı hızla artmaya devam eder. Bu sayısal artış da elbette ki edebiyatta, kadına ve kadın sorunlarına olan duyarlılığın artmasına olanak sağlar. Özellikle 12 Eylül Darbesi'nin edebiyat üzerinde oluşturduğu tesir ve sansür sonucu, yazarlar bireyin iç dünyasına yönelmeye başlarlar. Bu durum ise kadın yazarların, kadının iç dünyasını anlatan etkili ve duyarlı ürünler oluşturmasına olanak sağlar. Bununla birlikte 1970'lerden itibaren romanlarda daha belirgin biçimde görölen “bireysel olan”ın anlatılmasında elbette ki modernizmin de büyük etkisi vardır.

⁷ A.g.m., s., 1663

“1980-2000 aralığında kadın yazarlarımızın gerek nitelik gerekse nicelik yönünden Türk romancılığını zenginleştirdikleri bir gerçektir.”⁸

1980 sonrasında günümüze kadın yazarlarımız, yaşama ve insana ait pek çok konuyu kadın duyarlılığı ve inceliği ile başarılı bir şekilde işlemişlerdir. Bu dönem kadın yazarlarımız arasında: Adalet Ağaoğlu, Alev Alatlı, Ayla Kutlu, Ayşe Kulin, Buket Uzuner, İnci Aral, Elif Şafak, Latife Tekin, Pınar Kür, Tezer Özlü, Nazlı Eray ve Feride Çiçekoğlu gibi isimler yer alır. Bu yazarlarımız dışında daha pek çok kadın yazarımız bulunmaktadır. Fakat adı geçen bu yazarlar, daha çok roman türünde eser vermiş olmaları ve edebiyat alanında kendilerine kalıcı bir yer sağlamış olmalarıyla öne çıkan isimlerdir.

İsmi geçen bu yazarlarımızın da içinde bulunduğu 1980 sonrası edebiyat döneminin en dikkate değer yanı, geçmiş dönemlerde etkili olan toplumcu-gerçekçi konu ve söylemin terk edilmiş olup; yerini yıllardır ihmal edilmiş olan bireye ve bireysel olana bırakmış olmasıdır. Romancılarımızın bakışlarını ve dolayısıyla eserlerini toplumsal olandan bireysel olana doğru çevirmeleri, bireyin toplumla olan sorunlarını ve bunalımlarını dile getirmelerine olanak sağlamıştır. Bunun sonucunda da aile bireyleri ile kurulan ya da kurulamayan ilişkilerin ve bunların birey üzerindeki psikolojik etkilerinin işlenmesi de mümkün olmuştur. Bu çalışmada kadın psikolojisi ve yaşamı üzerinde belirgin etkisi olduğunu düşündüğümüz “baba figürü”nü, bu etkinin ilk ağızdan incelenmesi amacıyla kadın yazarların bakış açısıyla ele almayı amaçladık.

1980 sonrası kadın yazarlarımızın “[e]serler[in]de baba bir otorite figürü olarak sunulur. Ancak bu görüşün dışında baba-kız ilişkilerini işleyen romanlar da vardır. (...) Baba erkek çocuk ilişkilerinin ise daha çok çatışma odaklı olması dikkat çeker. Babalarını kendilerine rol model alan çocuklar, aynı zamanda onlarla sıkça çatışırlar. Babaların çocukları sürekli uyarmaları, eleştirmeleri erkek çocuklar üzerinde tepki uyandırır.”⁹

⁸ A.g.m., s., 1671.

⁹ Karataş, Evren, “Türk Kadın Yazarların Romanlarında(1980-200) İşledikleri Konular Ve Eğitim Kavramına Yaklaşımları”, Doktora Tezi, İzmir, 2009, s. 996-997.

Bu çalışmaya konu olan iki kadın yazarımız İnci Aral ve Elif Şafak, 1980 sonrasında yazı hayatına girmişlerdir. “*Romanlarının konularını daha çok kadın kahramanlarının sorunlarından alan İnci Aral*”¹⁰ toplum içinde kadının konumunu ve kimliğini akıcı bir üslupla anlatır. Böylece “*yetmişli yıllardan itibaren Nezihe Meriç’in, Ayla Kutlu’nun, Sevgi Soysal’ın, Füzûzan’ın, Pınar Kür’ün başlattıkları kadın sorunlarını işleyen roman yazma modasına İnci Aral da katılır.*”¹¹

Yazarın, ilk romanlarında özellikle kadın sorunları konusuna daha çok ağırlık verdiği görülür. Bunun yanı sıra yine ilk romanlarında yazarın kendi yaşam öyküsünün izlerine de rastlanır. Bu nedenle çocukluğunda yaşadığı zorluklar, evlilik hayatındaki sorunlar ve hayatın önüne koyduğu her bir engel, yazarın yazma serüvenine katkı sağlamıştır.

1980 sonrası kadın yazarlarımızdan olan Elif Şafak’ın romanlarında da kadın karakterler ön plandadır. Fakat yazar, kadın problemlerinden ziyade çok kültürlülüğü, ötekileşmeyi, kimlik bunalımını ve çatışmasını ele alır. Bu yazarımızın da eserlerini oluştururken geçmişinden beslendiği söylenebilir. Çünkü boşanmış bir çiftin çocuğu olan Şafak, annesinin işi sebebiyle pek çok ülke ve kültür tanıma olanağı bulur. Bu durum ise romanlarına doğal olarak yansımıştır.

Çalışmamıza konu olarak bu iki yazarımızı seçmemizin nedenleri arasında, her ikisinin de 1980 sonrasında popüler kadın yazarları arasında yer almaları, her ikisinin de okuyucu kitlesi içerisinde kadınların daha ağırlıklı bir yeri olduğuna dair izlenimimiz yer alır. Bununla birlikte yaşam öykülerine bakıldığında her iki yazarın da babalarıyla ilişkilerinde bazı sorunlar olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum her iki yazarın bu konuyu ele alış biçimlerinde bir benzerlik ya da farklılık olup olmadığına dair merakımızı uyandırmıştır. Söz konusu yazarların eserlerinde bu konu ile ilgili tespit edebildiğimiz bakış açısı, farklı yaşam öykülerine sahip farklı kadın yazarlarımızın eserleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde hem edebiyatımız hem kadının iç dünyası hem de aile kurumumuzla ilgili önemli bulgulara ulaşılacağını düşünmekteyiz.

¹⁰ Korkmaz, Ramazan, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker yay., Ankara, 2013, s., 532.

¹¹ A.g.e., s. 532.

2. Bireyin Yaşamında Baba Figürü ve Edebiyata Yansıması

Aile, anne-baba ve çocuklardan oluşan en küçük toplumsal birimdir. Bu birimin yasalarca belirlenmiş işlevlerinin yanında geleneklerle belirlenmiş işlevleri de vardır. Örneğin, ailenin en etkili eğitim kurumu olduğu ve kişiliğin aile ortamında şekillendiği söylenir. Bu yüzden çocuğun toplumun değerlerine uygun bir birey olarak yetişmesi, aile içinde sağlanır.

“Aile, insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk bu sahnede, insan ilişkilerini, bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir.”¹²

Bu nedenle çocuğun toplum içinde uyumlu bir birey olmasının ön koşulunu, anne ve babanın tutumu belirler. Fakat yakın zamana kadar bireyin yaşamında çok önemli yere sahip olan bu iki unsurdan baba figürü, yeterince dikkate alınmamıştır. Araştırmalar çoğunlukla anne ve çocuk ilişkisi üzerine gerçekleştirilmiş; babanın çocuk üzerindeki katkısı göz ardı edilmiştir. Bunun başlıca sebebi ise geleneksel aile yapısının, ebeveynlere yüklediği rollerden kaynaklanmaktadır.

Geleneksel algının babaya yüklediği rol, çocuğun hayatında sadece korku uyandıran, akşam eve gelince yaramazlık yapanları azarlayan, sadece akşamdan akşama zaman geçirilebilen, evde pek bir şeye karışmayan, çocuklarıyla iletişimi yüz göz olmak şeklinde algılayan, çocuklarla ilgili kararlarda anneyi aracı olarak kullanan, ağır, otoriter ve saygı duyulan bir figür olmasıdır. Böyle bir figür ise ne yazık ki çocuğun benlik algısını ve özgüvenini olumsuz etkileyecektir. Çünkü korkulan bir baba figürü, çocuğun kendini yetersiz hissetmesine ve babayı mükemmel görmesine neden olacak; bu durum ise bireyin bütün bir yaşamına etki edecektir.

“Günümüzde teknolojik ve ekonomik alanlardaki sürekli ve hızlı gelişme aile yapısında ve aileyi oluşturan bireylerin görev ve sorumluluklarında da değişmelere neden olmuştur. Geleneksel geniş ailenin yerini, anne-baba ve

¹² Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1984, s., 94.

çocuklardan oluşan aile yapısı almıştır. Ekonomik şartların ağırlaşması, kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi, teknolojideki gelişme her geçen gün kadın iş gücüne duyulan ihtiyacı arttırmıştır. Annenin çalışma hayatına atılması, ailede babanın görev ve sorumluluklarında değişmelere neden olmuştur. Bu gelişim ve değişmelere paralel olarak baba, ailenin gelirini sağlamanın yanı sıra, çocukların bakım ve eğitimlerinde önemli rol oynamaya başlamıştır.”¹³

Modern aile yapısı, toplumsal gelişime paralel olarak babaya, aile içindeki iletişim ve ilişkide etkin olduğu bir rol yükler. Çocuğun evde ve dışarıda yaşadığı sorunları paylaşabileceği, yardımını ve desteğini her daim hissedebileceği, yeri geldiğinde de arkadaşlık yapabileceği bu baba figürü, doğal olarak çocuğun kişilik gelişimine olumlu etkilerde bulunacaktır.

Babanın tutumunun, çocuğun kişilik gelişiminde yapıcı ya da yıkıcı etkiler oluşturuyor olması, baba figürünün birey üzerinde ne derece büyük öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bu yüzden de bireyin davranışlarının nedenini anlamaya çalışan bilim dalları, baba-çocuk ilişkisi üzerine yoğunlaşmaya başlamışlardır. Bu alandaki en önemli çalışma olan “*Ödipus Kompleksi deyimini Freud bulmuş ve literatüre mal etmiştir.*”¹⁴

Baba- çocuk ilişkisini araştıran pek çok çalışmaya kaynaklık eden bu kavrama göre, “*her iki cinsten çocuklarda karşı cinsten olan ebeveyne karşı güçlü bir bağ gelişirken, kendi cinsinden olan ebeveyne karşı da düşmanca birtakım duygular oluşmaya başlar.*”¹⁵

Freud’un Psikoseksüel Gelişim Kuramı’nda 3-6 yaş aralığı “Fallik Dönem” adıyla adlandırılmıştır. Bu dönemde erkek çocuğu annesini tek sevgi objesi olarak belirler ve babasından kıskanır. Fakat bir yandan da rakip olarak gördüğü babası tarafından cezalandırılacağını düşünür. Çünkü anneye olan aşırı sevgisi yüzünden babasının ölmesini ister ve bunu anlayacak olan babanın kendisini hadım etmesinden korkar. Ancak bu korku annesine duyduğu ilgiden baskın geldiği zaman, babasına olan sevgisi artmaya başlar ve erkek çocuk baba modeli ile özdeşim kurar.

¹³ Çağdaş, Aysel, *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*, Nobel Yay., Ankara, 2002, s. 28- 29.

¹⁴ Zulliger, Hans, *Çocuk Vicdanı Ve Biz*, Cem Psikoloji, çev. Kamuran Şipal, İstanbul, 1998., s., 79.

¹⁵ Kulaksızoğlu, Adnan, *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2001, s., 21.

Kız çocuklarında ise durum farklıdır. Çünkü erkek çocuklarda kompleksin bitiş sebebi olan hadım edilme korkusu, kızlardaki kompleksin başlangıcı kabul edilir. Elektra Kompleksi adı verilen bu kavramı, Freud'un öğrencisi Jung geliştirmiştir. Bu kavram, *“fallik dönem boyunca kız çocuğunun babasına bağlanmasını ve penise sahip olmayan, dolayısıyla eksik olan annesine düşmanlık beslemesini, ondan korkmasını ve kendisini ister istemez annesiyle özdeşleştirmesini ifade etmektedir.”*¹⁶

Her iki kompleksin de nirengi noktası, baba figürüdür. Bu yüzden çocuğun sağlıklı bir kişilik gelişimi sağlaması ve gelecek yaşantısına bu karmaşayı taşımaması konusundaki en önemli görev de babaya düşmektedir. Eğer Oedipus Kompleksi doğru bir şekilde atlatılamazsa, *“öteki cinsten ebeveyne karşı aile içi zina duyguları ve aynı cinsten ebeveyne karşı düşmanca rekabet duyguları sürerse, çevreye uyumsuzluk ve ilerlemenin tıkanması gibi marazi durumlar ortaya çıkar.”*¹⁷ Ya da çocuk hadım edilme korkusunun ağır basmasından dolayı babaya olan saldırganlığından ve anneye olan zina duygusundan vazgeçer ve işlevsel iğdiş edilmeyi kabullenerek kadınsı özellikler sergiler. Kız çocukları da benzer şekilde babaya olan aşırı düşkünlük sebebiyle onunla özdeşim kurup, kadınsal kimliğini reddedip erkek kimliğine bürünmek isteyebilir. Bu bağlamda çocuğun sağlıklı bir cinsel kimlik oluşturması, babanın tutumuyla ilişkilendirilir. Ayrıca babanın tutumu kişilik gelişiminde de etkilidir. Babayla fazla zaman geçirmek isteyen çocuğun gözünde baba, hatasız bir idol görüntüsü çizerse; erkek çocukta yetersizlik duygusu oluşabilir. Bu ise gelecek yaşantısında başarısız bir birey olmasına yol açabilir. Kız çocukları ise gelecek yaşamlarında hayatlarına giren her erkeği, babalarıyla kıyaslayarak mutsuzluğa düşebilirler.

Kısacası sağlıklı bir kişilik oluşturabilmek, etkili iletişim kurabilmek, kendini doğru ifade edebilmek, sosyal hayatta başarıyı yakalayabilmek, benlik algısı ve özgüveni yüksek bir birey olabilmek büyük oranda çocuğun babasıyla ilişkisine bağlıdır.

¹⁶ Gürel, Emel, , “Psikolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1., 2007, s. 544.

¹⁷ Corman, Louis, *Psikanaliz Açısından Çocuk Eğitimi*, Cem Psikoloji, Çev. Hüsen Portakal, İstanbul, 1998, s. 119.

Çocuk gelişiminde bu derece öneme sahip olan baba figürüne, hak ettiği değeri veren Freud, “Oedipus Kompleksi”ni geliştirirken Yunan Mitolojisi’nden esinlenmiştir. Bu sebeple psikoloji literatürüne baba-çocuk ilişkisi konusunda dâhil edilmiş mitolojik unsurlara da değinmek gerekir.

Oedipus Kompleksi’ne adını vermiş olan mitolojik efsane, anne-baba-çocuk üçgeninde oldukça dramatik bir olayı anlatır. Kral Laios’un karısı İocasta hamiledir. Fakat kâhinler Laios’u doğacak çocuk konusunda uyarırlar. Çünkü kehanete göre doğacak çocuk Laios’u öldürecek ve öz annesiyle evlenecektir. Bunun üzerine Kral ve karısı yeni doğan bebeğin vahşi hayvanlarca öldürülmesi için ormana bırakılmasını emrederler. Fakat bunun için görevlendirilen çoban bebeğe acır ve onu başka bir ülke kralının askerlerine verir. Gerçeği bilmeden yıllarca başka ülkenin kralını baba bilen Oedipus, başka kâhinlerden babasını öldürüp annesiyle evleneceğini öğrenir. Böyle bir olaya mahal vermek istemeyen Oedipus, babası sandığı kralın ülkesinden kaçır ve uzak ülkelere gitmek için yollara düşer. Yolculuk sırasında bir tartışmaya karışır ve adam öldüren Oedipus, vardığı ülkedeki canavarı da yener. Kendilerini canavardan kurtaran bu cesur delikanlıyı ölmüş krallarının yerine getiren halk, Oedipus’u dul kraliçe ile evlendirirler. Fakat krallığının ilk günlerinde felaketler olmaya başlar. Kâhinleri toplayan Oedipus, bütün bu olanlara, işlediği iki büyük günahın sebep olduğunu öğrenir. Böylece öldürdüğü adamın babası, evlendiği kraliçenin ise öz annesi olduğu anlaşılır. Gerçekleri öğrenen kraliçe intihar eder, Oedipus ise gözlerini kör eder. Böylece bilmeden de olsa Oedipus, babasını öldürüp öz annesiyle evlenerek kehaneti gerçekleştirmiş olur. Aynı efsane, psikoloji literatürüne bir terim daha kazandırmıştır. Babanın erkek çocuğunu öldürmek istemesine Laios Kompleksi denilmektedir.¹⁸

Elektra Kompleksi’ne adını veren efsane ise şöyledir: Truva savaşına giden Agamemnon, karısı tarafından en büyük düşmanı ile aldatılır. Yıllar sonra savaştan dönen Agamemnon, karısı ve onun sevgilisi tarafından bıçaklanarak öldürülür. Bu durumu affedemeyen kızı Elektra, erkek kardeşini babasının intikamını alması için yetiştirir. İki kardeş birlikte annelerini ve onun sevgilisini öldürürler. Böylece

¹⁸ Gürel, Emel, “Psikolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1., 2007, s. 555-556.

Elektra, hem kız çocuğunun babaya düşkünlüğünü açıklamada kullanılan bir kavram haline gelir hem de intikam alma duygusunu simgeleyen bir kavrama dönüşür.¹⁹

Psikolojiye esin kaynağı olmuş daha pek çok efsane vardır ve bilimsel alanların mitolojik öğelerden bu kadar çok faydalanmalarının sebebi ise anlatımı kolaylaştırmaktır.

Çalışmamızda bize de kaynaklık eden bu mitsel öğeler dışında dinsel öğeler de baba ve çocuk ilişkisini açıklamaya yardımcı olmaktadır. Örneğin kutsal kitaplar, ana-babaya saygılı olmak konusunda pek çok buyruk içerir. Hz. Musa'ya gönderilen "*On Emir'de (Evamir-i Eşare) yalnızca İsrailoğulları'na seslenen Musa şöyle diyordu: 'Tanrı'nın birliğine inanacaksınız, başka bir Tanrı tanımayacaksınız, put yapmayacaksınız, haftada altı gün çalışıp cumartesi günü dinleneceksiniz, ananı babanı sayacaksınız, öldürmeyeceksiniz, çalmayacaksınız, yalan söylemeyeceksiniz, zina etmeyeceksiniz, komşunun varlığına göz dikmeyeceksiniz.'*"²⁰

Kutsal Üçlü'nün (baba-oğul-kutsal ruh) söz konusu olduğu İncil'de ise Hz. İsa'nın, Tanrı'nın oğlu olduğu kabul edilir.

*"Baba, senin bende olduğun ve benim sende olduğum gibi onlarda bizde olsunlar."*²¹

Bunun yanı sıra İncil'de ebeveyne ve çocuklara öğütler de yer alır.

*"Adam öldürme, zina etme, hırsızlık yapma, yalan yere tanıklık etme, annene babana saygı göster ve komşunu kendin gibi sev."*²²

Benzer buyruklar Kur'an-ı Kerim'de de yer alır. Örneğin, İsrâ Suresi'nin 23-24. ayetlerinde şöyle geçer:

"Rabbin şunları kat'i ferman buyurdu:

O'ndan başkasına ibadet etmeyin!

¹⁹ a.g.m., s. 544.

²⁰ Yücel, Müslüm, *Edebiyatta Ölüm ve İntihar*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2007, s. 53.

²¹ İncil, "*Yuhanna 17*", Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 1995, s. 243.

²² A.g.e., "*Matta 19*", s. 47.

*Ebeveyne/ Anaya- babaya güzellik edin. Ya birisi yahut ikisi de yanında ihtiyarlık haline gelirse, sakın onlara “üff!” deme ve onları azarlama. İkisine de ikramlı söz söyle. İkisine de merhametten döşenerek kanat indir ve de ki: “Rabbim! İkisine de merhamet buyur, beni küçükken terbiye ettikleri gibi.”*²³

Ankebut Suresi'nin 8. ayeti ve Bakara Suresi'nin 83. ayetinde de ebeveyne hürmet edilmesi öğütlenir. Nisa Suresi'nde haram kılınan evlilikler açıklanmış ve böylece enest ilişkinin sınırı çizilmiştir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim, iyi bir baba olmanın örneklerini peygamberlerin bazen babalarıyla olan ilişkilerini bazen de oğullarıyla olan ilişkilerini aktararak verir. Maide Suresi'nin 29. ayetinde Hz. Âdem'in oğulları Kabil ile Habil'in kıssası anlatılarak, kardeş kıskançlığına ve Hz. Âdem'in baba olarak düştüğü kedere değinilir. Yine benzer konu Yusuf Suresi'nin 5-18. ayetlerinde de geçer. Hz. Yusuf'u babaları Hz. Yakup'tan kıskanan kardeşleri, onu kuyuya atarlar. Hud Suresi'nin 42-43. ayetlerinde ise Hz. Nuh'un, oğlu Kenan'ı çıkan tufanda helak olmaması için yaptığı gemiye çağırması anlatılır. Hz. İbrahim'in putperest babasını imana davet etmesi Meryem Suresi'nin 41-49. ayetlerinde, oğlu İsmail ve İshak'la ilişkisi ise Saffat Suresi'nin 100-113. ayetlerinde anlatılır.

Baba-oğul ilişkisini anlatan peygamber kıssaları, yazarlar için bereketli birer konu örneğidir. *“Mitolojide ve kutsal kitaplarda arkaik örneklerine rastladığımız (Hıristiyanlıktaki “Baba-Oğul-Kutsal Ruh” inancı, Kur'an'daki İbrahim Peygamber'in oğlu İsmail'i kurban etmek istemesi vb.) baba-oğul ilişkisi, pek çok romancı tarafından işlenmiştir.”*²⁴ Dünyaca ünlü yazarlardan Sophokles'in 'Kral Oedipus' ve "Elektra" adlı eserleri, Aiskhylos'un "Agamemnon Üçlüsü" adlı eseri, Turgenyev'in "Babalar ve Oğullar" adlı eseri, Dostoyevski'nin "Karamazov Kardeşler" adlı eseri, Franz Kafka'nın "Babaya Mektup" adlı eseri ve Shakespeare'in "Hamlet"i, baba-oğul konusunu işleyen dünyaca ünlü eserlerdendir. Freud'un, bu yazarlar içinde "özellikle Dostoyevski üzerine yaptığı çözümlerinde

²³ Elmalılı Hamdi Yazır, *Kur'an- ı Kerim Meali*, Tuğra Yay., İstanbul, 2010, s. 135.

²⁴ Demir, Fethi, "Orhan Pamuk Romanlarında Babaya İfade-İ İtibar", *Türk Edebiyatı Dergisi*, S: 445, Kasım 2010, s. 26.

geliştirdiği ‘Oidipus Karmaşası’²⁵, onun ‘Dostoyevski ve Baba Katilliği’²⁶ adlı makalesini yazmasına neden olmuştur.

Türk edebiyatında da baba-oğul ilişkisi, işlenen en eski konular içinde yer alır. Yusuf Has Hacıp’in, ‘Kutadgu Bilig’ adlı eserinde, saadeti ve devleti temsil eden vezir Ay Toldı’nın, akli temsil eden oğlu Ögdülmiş’e verdiği öğütler edebiyatımızda büyük öneme sahiptir. Ayrıca Türk milleti geleneği olan devleti baba kabul etme anlayışından dolayı, eserde vezirin oğluna verdiği öğütler aynı zamanda devletin halkına verdiği öğütleri de içerir. Bu eserin dışında ‘Divan-ı Lügat’it Türk’te ise baba-evlat ilişkisine yönelik atasözleri yer alır. İslamiyet dönemine geçiş eseri olarak kabul edilen ‘Dede Korkut Hikâyeleri’nde aynı konu baba-oğul mücadelesi, baba-oğul dayanışması gibi farklı yönleriyle işlenir. İslamiyet’in kabulünden sonra ise dini kıssalardaki baba-oğul ilişkileri de edebiyatımıza konu bakımından çeşitlilik sunmuş olur.

Sınırları belli, şekilci, kalıp ifadeler ve mazmunlarla aşk, sevgili gibi konuları ele alan divan edebiyatında ise baba-oğul ilişkisi pek ele alınmaz. Ancak peygamber kıssalarını işleyen manzumelerde ya da nasihatnamelerde, öğüt verici örneklere rastlanabilmektedir. ‘Edebiyatımızda pek çok nasihat-nâme kaleme alınmıştır. Türün en önemli örnekleri, manzum olmakla birlikte (Hayriyye, Lutfiyye gibi) birçok yazar tarafından mensur öğüt kitap(çık)ları da yazılmıştır.’²⁷ Türk edebiyatının ilk yazılı örneklerinin de birer nasihatname özelliği taşıdığını düşünecek olursak, bu türün edebiyatımızda geniş bir yer kapladığı söylenebilir. Toplumsal mesaj içeren nasihatnamelerde yazarlar, kendilerini topluma karşı sorumlu gördüklerinden onlara, ahlak, gelenek-görenek ve din gibi konularda tavsiyelerde bulunmuşlardır. Babadan oğla nasihatnameler de aynı muhtevaya sahiptirler.

‘Türk edebiyatında babadan oğula nasihatname özelliği taşıyan eserler ve metinler nasihatname türü içinde nasihatçinin ve muhatabının gerçek kişiler olması nedeniyle özel bir yer tutarlar. Bu eserlerde nasihat ve nasihatın bağlamı genele hitap eden eserlerden kısmen farklılıklar gösterir. Esasen bu eserlerde de

²⁵ Coşkun, Sezai, ‘Saatleri Ayarlama Enstitüsü’nde ‘Baba Kompleksi’ ‘Hepimiz Kendi Masallarımızın Kurbanıyız’’, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 445, Kasım 2010, s., 16.

²⁶ Dostoyevski, F. M., *Karamazov Kardeşler*, İletişim Yay., çev. Engin Altay, İstanbul, 2009, s. 9-25.

²⁷ Ekinci, Ramazan, ‘16. Asırda yazılmış mensur bir nasihat-nâme: Abdülkerim bin Mehmed’in Nesâyihü’l- Ebrâr’ı’, *Turkish Studies*, Volume 7/2 Spring 2012, s. 424.

şairler/yazarlar oğla-kıza veya toruna seslenirken geneli muhatap alırlar. Fikirlerini ve tecrübelerini genel okuyucu kitlesine aktarırlar; ancak bu eserlerde ve metinlerde babalık daha genel ifadeyle ebeveynlik kaygısı da bulunur. Hatip ve muhatap bellidir ve bu da öğüt verirken sıcaklık ve samimiyeti öne çıkarmaktadır. Devlet adamlarından âlimlere, şeyhlerden şairlere farklı kesimlere mensup pek çok müellif evlada dair kaygılarını nasihat-name olarak kaleme almışlardır. Yine bazı kurmaca eserlerde olay kahramanlarının anne-babaları aile şerefi ve toplumsal itibarı kaybetmemek için çocuklarına nasihat ederler.”²⁸ Tüm bunların ışığında, kökeni çok eskiye dayanan nasihatname türünün, babaların evlatlarına verdikleri öğütleri içermesi sebebiyle çalışmamızda önem arz ettiği bir gerçektir.

Klasik Türk edebiyatında babadan oğula öğüt şeklinde kaleme alınan eserler arasında Zaifi'nin *Gülşen-i Simurg*'u, Diyarbakırlı Emiri'nin *Nasihatname*'si, Keşfi'nin *Te'dipname*'si, Erzurumlu Mehmed Necmettin Efendi'nin *Nusuhname*'si, Yenişehirli Avni'nin “*Geda-yı Zaman*” başlıklı şiiri örnek verilebilir. Bunlar dışında Şeyhülislam Ebu Suud Efendi, Şeyh Şahabeddin, Ahmed-i Da'i, Erzurumlu Zihni gibi isimler de eserlerinde evlatlarına öğütlerde bulunmuşlardır.²⁹

Urfalı Nabî'nin oğlu *Hayrullah'a hayat dersi*³⁰ vermek için kaleme aldığı “*Hayriname*” ile Maraşlı Sünbülzade Vehbî'nin oğlu Lütfullah için kaleme aldığı “*Lütfiyye*” ise türün en bilinen örneklerindendir.

“Babaları öğüt vermeye ve bu nedenle yazmaya iten sebepler ise daha çok evlat kaygısı ve çocuk sevgisi olmuştur. Bu durum üsluba da etki etmiş; nispeten daha sıcak ve samimi bir dil kullanılarak nasihate dayalı öğretici anlatım tercih edilmiştir.”³¹

Babaların bu nasihatçi tutumu, bu dönemdeki kadar olmasa da sonraki dönem edebiyatlarında da kendini göstermeye devam etmiştir.

²⁸Öztürk, Murat, “Klasik Türk Edebiyatında Babadan Oğla- Ebeveynden Çocuğa- Nasihat Geleneği”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 39, Kasım-Aralık 2013, s. 2.

²⁹ a.g.m., s. 3-21.

³⁰ Yılmaz, Ozan, “Şairzade Şairler”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444., Ekim 2010, s. 67.

³¹ Öztürk, Murat, “Klasik Türk Edebiyatında Babadan Oğla- Ebeveynden Çocuğa- Nasihat Geleneği”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 39, Kasım-Aralık 2013, s. 21.

Batılılaşmanın başlangıcı kabul edilen Tanzimat döneminde, edebiyata pek çok edebi tür girmiştir. Bunların çoğu ise halkı aydınlatmak amacıyla kaleme alınmıştır. Jale Parla'nın deyişiyle “*Tanzimat’ın arkasında durmaya çalışan on altı yaşındaki Abdülmecid en çok babaya gereksinim duyulan bir dönemde bu yeri doldurmaya çalışan bir çocuktur.*”³² Bu yüzden otoriteden (babadan) yoksun olan devleti, halkı yönlendirme ve aydınlatma görevini yazarlar üstlenmek zorunda kalmıştı. O dönem eserlerinde konunun sık sık kesilip, bilgi verilmesinde bu da etken olmuştur.

Tanzimat romanlarının çoğunlukla yanlış batılılaşma üzerine kurulması ve baba figürünü hep aynı şekilde ele alması da bu durumla ilgilidir. Otoriteyi simgeleyen babanın ölümüyle birlikte, devleti simgeleyen oğul da çökmeye başlar. Çünkü “*evi, aileyi, oğulu; yani devleti, toplumu koruyan, kollayan otoritedir baba bu romanlarda; devlettir, güçtür; ama en önemlisi hamidir. Hamisinden yoksun kalan oğul, adeta bir şoka girer, yolunu yitirir, babadan kalan malı koruyamaz, kötü niyetlilerin tuzağına düşer, mirası yiyip bitirir, kendi de biter sonunda.*”³³ Babanın geleneği, oğulun ise yeniliği temsil ettiği bu romanlarda, doğu-batı sentezinin yapılması gerektiğine dikkat çekmek isteyen yazarlar, bu tezi baba-oğul ilişkisi üzerinden vermişlerdir. Ayrıca bu romanlarda, babaların çocuk yetiştirme konusunda başarılı olmadıkları görüşü de ortaya çıkar.

“*Yoklukları otoritenin kaybına ve çöküşe neden olan bu babalar öldüklerinde arkalarında yetişkin veya yetişkin olmaya çok yakın erkek çocuklar bırakırlar ancak bu çocuklar tüm iyi eğitimlerine, ahlaklarına rağmen, baba kaybolduğu anda olumlu tüm özelliklerini de yitirirler. O halde babalar hayattayken aslında sadece otoriteyi ellerinde tutarak oğullarının hayatında bir kontrol sağlamakta ama esas olarak nesli ahlaki bakımdan bir çöküşe izin vermeden sürdürececek evlatlar yetiştirememektedirler.*”³⁴ Bu durumun örnekleri arasında *İntibah*, *Araba Sevdası*, *Felatun Bey ile Rakım Efendi* romanlarını gösterebiliriz. İlk örneklerinin Tanzimat döneminde verildiği roman türünün batılı anlamda zirveye

³² Parla, Jale, *Babalar Ve Oğullar*, İletişim yay., İstanbul, 2011, s. 15.

³³ Karaca, Alaattin, “İkinci Yeninin Terk Edilmiş Asi Çocukları”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444., Ekim 2010, s. 60.

³⁴ Sönmez Şen, Ürün, “Tanzimat Romanında Anne”, *Turkish Studies*, Volume 8/13 Fall 2013, Ankara., s. 1458

ulaştığı Servet-i Fünun döneminde ise romanın temel karakter yaratma motifi; baba-kız/ anne-oğul arketipel eşleşmesi üzerine kuruludur. (Adnan Bey-Nihal, Nemide-Şevket Bey gibi) Freud’un Oedipus Kompleksi diye adlandırdığı, kız ve erkek çocukların farklı cinsten ebeveynlere dolaysız biçimde yönelmesini içeren bu anlayış, romanlardaki olay kurgusunun ana unsurlarından biri olmuştur.³⁵

Cumhuriyete geçiş süreci romanlarındaki baba figürleri ise, *asıl kahramanların sürekli ihlal ettikleri “değerleri” hatırlatan bir dikilitaş olarak vakarla*³⁶ fakat kendi halinde silik kişiler olarak ele alınmışlardır. “*Kiralık Konak*” ve “*Yaprak Dökümü*”ndeki babalar gibi.

Cumhuriyet dönemi romanlarında ise toplumda, kültürde ve yönetim şeklinde meydana gelen değişim romanlardaki baba figürünü de değiştirmiştir. “*Cumhuriyet’le birlikte nasihat eden, hami, aksakallı pir baba figürü kaybolur edebiyatımızda. Gelen, çatık kaşlı, buyurgan, yuvasına kayıtsız, oğuldan ve halktan kopuk bir babadır. Artık baba ile oğul arasında aşılmaz uçurumlar vardır. Oğulun gözünde baba, baskıyı, geleneği, otoriteyi simgeler.*”³⁷ Kısacası eski romanlarda saygı duyulan ve bilgisinden faydalanılan baba yerine, çatışma yaşanan baba gelir.

Bu dönemin ünlü yazarlarından Ahmet Hamdi Tanpınar, 1960’lı yıllarda yazdığı “*Saatleri Ayarlama Enstitüsü*” adlı romanında “baba kompleksi” kavramını kullanmış ve eski dönem romanlarından farklı bir baba-oğul ilişkisi ele almıştır. 1970’lerde dikkatleri üzerine çeken Oğuz Atay ve günümüz romancılarından Orhan Pamuk da baba- oğul çatışmasını işleyen yazarlarımız arasındadır.

Baba- oğul ilişkisi yazarlar için sadece bir roman konusu değil, aynı zamanda da hayatlarını zorlaştırmış bir sorundur. Örneğin, *Recaizade Mahmut Ekrem ile Halit Ziya Uşaklıgil, sevgili çocuklarını genç yaşta kaybeden ve bu acıyı eserleriyle ölümsüzleştiren iki bedbaht babadır.*³⁸ Recaizade Mahmud Ekrem hastalıktan ölen oğlu için “*Nijad Ekrem*” i yazmış, Halit Ziya’nın hastalıktan ölen kızı Güzin’in ölümünün izleri “*Kırık Hayatlar*” romanında yer alırken, oğlu

³⁵ Korkmaz, Ramazan, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., s. 165.

³⁶ Ayvaz, Emre, “Türk Romanında Babanın Yokluğu Üzerine Bir Not”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, , S. 444, Ekim 2010 s. 54.

³⁷ A.g.m., s. 60.

³⁸ Kerman, Zeynep, “Halit Ziya ve Oğulları”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010, s. 12.

Sadun'un ölümüyle ilgili olarak da “*Kırık Oyuncak*” hikâyesinde izler yer almıştır. Aşırı düşkün olduğu oğlu Vedat'ın intiharı üzerine ise Halit Ziya, “*Bir Acı Hikâye*” adlı hatıra kitabını yazmıştır.

Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem ise *baba şefkatinden mahrum bir çocuk olarak büyümüş*³⁹ ve ne yazık ki yazar, yeni neslin öncüsü olarak gördüğü oğlu Cezmi'nin intihar acısını yaşamıştır. Peyami Safa da, *baba sevgi ve şefkatini hiç yaşamamış bir evlat, evlat acısı yaşamış bir babadır*.⁴⁰ Yazar olan babası İsmail Safa'yı henüz bir bebekken veremden kaybeden Peyami Safa, tek evladı Merve'yi ise asker ocağında yakalandığı hepatit hastalığı nedeniyle kaybetmiştir.

Bu yazarlarımız dışında edebiyatımızda, oğullarını istedikleri yönde yetiştiremeyen yazar-babalar da vardır. Çocuklarıyla çatışma yaşayan bu yazarlarımız, evlatlarını ülkeyi ileriye taşıyacak kişiler olmaları için yönlendirmek istemişlerdir. Fakat babalarının istediği kişiyi olmayı reddeden evlatlar, kendilerine tam tersi istikamette bir yol çizmişlerdir. Örneğin, dönemin pek çok yazarı gibi Tevfik Fikret de oğlu Haluk'u yeni neslin öncülerinden görmüş, iyi bir eğitim alması için Avrupa'ya göndermiştir. *Fikret'in ülkenin geleceği için ümit bağladığı, onun şahsında bütün bir gençliğe seslendiği*⁴¹ Haluk için kaleme aldığı “*Haluk'un Defteri*”, oğluna olan öğütlerini ve beklentilerini içerir. Fakat Haluk babasının kendisine biçtiği rolü istemeyip, Avrupa'da okurken Hristiyanlığı seçerek papaz olur.

Benzer kaderi yaşayan Rıza Tevfik, büyük oğlu Mehmed Said'in kendisi gibi bir felsefeci olmasını ister. Yaşıtlarına göre olgun bir çocuk olan Said de babasının mesleğine ilgi duymaktadır. Baba-oğul sık sık felsefe üzerine sohbet ederler. Hatta Said, *henüz on bir yaşlarında iken “Felsefenin İlerlemesi” adıyla küçük bir kitap kaleme alır*.⁴² Fakat babasının kendisi için büyük ümitler beslediği ve onun için “*Uçun Kuşlar*” adlı şiirini yazdığı Said, eğitim için gittiği yurtdışında güzel sanatlar okur. Yabancı bir kadınla evlenip yurtdışına yerleşen oğul, böylece babasının istediği kişi olmayı reddeder.

³⁹ Ayvazoğlu, Beşir, “Cezmi'nin intiharı”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010, s. 6.

⁴⁰ Gökçe, M. Selim, “Sefa'nın Merve’si”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010, s. 38.

⁴¹ Şahin, Seval, “Tevfik Fikret'in Oğlu Haluk”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010, s. 24.

⁴² Uçman, Abdullah, “Feylesof Babanın Feylesof Oğlu”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010, s.42.

Edebiyatımızda babası veya oğluya ilişkisinin izlerini eserlerine yansıtan daha pek çok şair ve yazar vardır. Örneğin babasını öldüren oğul Cevat Şakir (Halikarnas Balıkcısı), annesinin ilgisizliğe terk edilmesi sonucu ölmesiyle babasından kopan Yahya Kemal, babası tarafından bebekken terk edilen ve “*Babam olmadı, ben baba nedir bilmiyorum*’ demek yerine, ‘Çocukluğum olmadı benim’ diyorum.”⁴³ diyen İlhan Berk, yoksulluk yüzünden ailesini terk eden babasına nefret duyan ve eserlerinde bunu dile getirmekten kaçınmayan Ece Ayhan, babasını trafik kazasında feci bir ölümle kaybeden ve “*Sizin hiç babanız öldü mü? / Benim bir kere öldü kör oldum.*”⁴⁴ dizelerinin sahibi Cemal Süreya, çocukluğu başka şehirlerde görevli olan babasını özlemekle geçen ve “*Hayatta ben en çok babamı sevdim.*”⁴⁵ diyen Can Yücel, Nobel Edebiyat Ödülü’nü alırken yaptığı konuşmayı, “*Babamın Bavulu*” adıyla yayınlayan Orhan Pamuk, ilk akla gelenlerdir.

Pek çok şair ve yazarın kaleme aldığı baba-oğul ilişkisi günümüzde hâlâ değerinden bir şey kaybetmemiştir. “*Psikanalist yöntemin roman incelemelerinde kullanılmasıyla sistematik biçimde teorize edilen bir tema olarak beliren baba-oğul ilişkisi, edebi metnin çözümlenmesinde de önemli bir anahtar haline gelmiştir. Önceleri Freudyen bakış açısının etkisiyle sadece cinsel bilinçaltının sorgulanmasına indirgenen bu ilişki, farklı boyutları ve çağrışımlarıyla genişleyip anlam çeşitliliği kazanarak varlığını korumuştur. Modernizm ve modernizm sonrası edebiyatta psikanalitik anlamın dışında, iktidar ilişkilerinden yabancılaşmaya kadar geniş bir gönderme çeşitliliği biçiminde ele alınan baba-oğul ilişkisi hem yazarlar hem de edebiyat eleştirmenleri için hala güncel ve popülerdir.*”⁴⁶

Edebiyatımızda konu olarak bu kadar çok işlenen baba-oğul ilişkisinin yanında, baba-kız ilişkisi ise sönük kalmaktadır. Bu durum hem ataerkil toplum yapısından hem de psikoseksüel kişilik gelişiminden kaynaklıdır. Çünkü ataerkil yapıya göre oğul babanın, kız ananın izinden gitmelidir. Psikoseksüel gelişime göre ise, babaya hayran kız çocuğu rakip gördüğü annesi ile çatışma içindedir. Her iki görüşe göre de kız çocuğu daha çok anneyle iletişim içinde kabul edilir. Dolayısıyla

⁴³ Karaca, Alaattin, “İkinci Yeninin Terk Edilmiş Asi Çocukları”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010, s. 61.

⁴⁴ A.g.m. , s. 64.

⁴⁵ Akkanat, Cevat, *Baba Bu Kitap Sana*, Odunpazarı Belediyesi yay., Eskişehir, 2005, s. 66.

⁴⁶ Demir, Fethi, “Orhan Pamuk’un Romanlarında Babaya İade-i İtibar”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 445, Kasım 2010, s. 26

da erkek egemen yazınımızda baba-kız ilişkisi uzun süre göz ardı edilmiştir. Fakat edebiyatımızda kadın kalemlerin sayısı arttıkça, kadının eserdeki konumu da değişiklik göstermiştir.

1980’li yıllarda sayıları giderek artan kadın yazarlarımız, edebiyatın konu olarak bireyselleşmiş olmasının da etkisiyle kadının hayatına ve sorunlarına daha çok değinmişlerdir. Hâlâ güncelliğini korumakta olan anne-kız çatışmasının yanı sıra toplumda daha çok söz hakkı olan kadının, babasıyla yaşadığı çatışmalar da işlenmeye başlanmıştır. Ayrıca toplumun kültürel yapısında meydana gelen değişim sayesinde duygular artık açıkça ifade edilebildiğinden; babanın kızına, kızın ise babaya olan sevgisi edebiyat vasıtasıyla dile getirilebilmektedir. Örneğin, Ayşe Kulin’in babası için kaleme aldığı şiirlerinden oluşan kitabı “*Babama*”⁴⁷, bunun en güzel örneğidir. Yine “*Dürbünümde Kırk Yıl- Hayat*”⁴⁸ ve özellikle bunun devamı olan “*Hüzün*”⁴⁹ babasından bahsettiği diğer kitaplarıdır. Pek çok kişinin bir araya gelerek oluşturduğu “*Kızlar ve Babaları*”⁵⁰ ile “*İmza: Kızın*”⁵¹ adlı kitaplar da günümüz edebiyatında baba-kız ilişkisini anlatan eserlerdir. Bunların dışında günümüzdeki pek çok kadın yazar, romanlarında baba-kız ilişkisine ve çatışmasına yüzeysel veya derinlemesine değinmiştir. Ayrıca Ataol Behramoğlu’nun “*Kızıma Mektuplar*”⁵², Emre Kongar’ın “*Kızlarıma Mektuplar*”⁵³ adlı eserleri gibi babaların kızları için kaleme aldıkları eserler de vardır. Kadın yazarlarla birlikte edebiyatımızda yer bulan baba-kız ilişkisi, kadın yazarlarımız için de eserlerine yansıyan bir dışavurumdur. Çalışmamıza konu olan İnci Aral ve Elif Şafak’ın romanları da bu durumu örneklemektedir.

İnci Aral’ın babası, hastalığından dolayı asabileşip, huysuz bir adama dönüştüğünde zaten kızıyla çok da sağlıklı olmayan ilişkisi iyice sekteye uğrar. Yazarın babasıyla yaşadığı bu iletişimsizlik ve babasından kaynaklı hayal kırıklıkları eserlerine de yansımıştır.

⁴⁷ Kulin, Ayşe, “*Babama*”, Everest Yay., İstanbul, 2010.

⁴⁸ Kulin, Ayşe, “*Dürbünümde Kırk Yıl- Hayat*”, Everest Yay., İstanbul, 2011.

⁴⁹ Kulin, Ayşe, “*Dürbünümde Kırk Yıl- Hüzün*” Everest Yay., İstanbul, 2011.

⁵⁰ Demir, Gökhan Yavuz, Kanca, Alper, “*Kızlar Ve Babaları*”, Paradigma yay., 2011.

⁵¹ Özkan, Banu, vd., “*İmza: Kızın*”, Yitik Ülke Yay., 2012.

⁵² Behramoğlu, Ataol, “*Kızıma Mektuplar*”, Adam Yay. 1998.

⁵³ Kongar, Emre, “*Kızlarıma Mektuplar*”, Remzi Kitapevi, 2000.

Elif Şafak ise henüz küçük bir çocukken anne-babasının boşanması talihsizliğine uğramış, annenin yanında babadan uzak bir yaşam sürmüştür. Babadan yoksun olmanın yarattığı ruh hali, onun eserlerine de yansımıştır. Romanlarında kadın kahramanların çoğunlukta olmasının yanı sıra, baba olan erkek karakterler de genellikle silik ve yüzeysel verilmiştir.

Farklı kültürlerden gelmiş ve farklı sebeplerden dolayı baba yoksunluğu çekmiş bu iki kadın yazarımızın romanlarında yer verdikleri baba figürleri, çalışmamızda çeşitli başlıklar altında incelenmektedir.

I. BÖLÜM

1. İNCİ ARAL VE ELİF ŞAFAK'IN HAYATI VE ESERLERİ

1. A. İnci Aral'ın Hayatı ve Eserleri

İnci Aral'ın orman mühendisi olan babası Şahabettin Bey ile ev hanımı olan annesi Ayfer Hanım'ın evliliği mecburi sebeplerden kaynaklanır. Şahabettin Bey'in mahallede kendinden on yaş büyük bir bayanla dillere düşen bir münasebeti olunca; annesi oğlunu evlendirmeye karar verir. Babası tarafından küçük yaşta terk edilmiş, annesini ise yakın zamanda kaybetmiş olan Ayfer Hanım münasip bir kısmet olarak görülür ve iki genç evlendirilir. İnci Aral bu konu ile ilgili olarak *Unutmak* adlı kitapta şu yorumu yapar.

“ Annem kimsesiz, parasız, evlenmekten başka çaresi yok. Sessizce evleniyorlar. Babam bir mektubunda şunu yazıyor ona: “İki yıldan sonra, sana müthiş bir aşkla bağlandım!”

*Babamın, sinik, güvensiz, baskı altındaki kadınları sevmediğini biliyorum. Ayrıca çok bağlayıcı bir şey daha var. Aralarındaki üst düzey tensel uyum.”*⁵⁴

Karı kocanın mecburi evliliği, nikâhın kerametiyle büyük bir aşka dönüşmüştür. Çiftin bir süre sonra bir erkek çocukları olur. Beş yıl sonra 27 Kasım 1944'te ise ikinci çocukları İnci Aral, Denizli'de dünyaya gelir. Birkaç sene sonra da bir kız çocukları daha olur. Aile, babanın görevi gereği pek çok şehir gezer. İnci Aral bu yüzden ilkokula Bolu'da başlar. Okumayı öğrenir öğrenmez büyük bir açlıkla babasının eve düzenli olarak aldığı dergi ve kitapları okumaya başlayan İnci Aral, ev sahibinin eski eşyalarının durduğu çatı katında ise birkaç sandık kitap bulur. Bulduğu bu kitapları okumayı, dışarıda arkadaşlarıyla oynamaya tercih eden İnci Aral, okuma aşkını bu dönemde kazanır. Ailenin hayatının kötüye gidişatı ise baba Şahabettin Bey'in felç geçirmesiyle başlar.

“ İlk parçalanma anı, bir gece babamı ormandan sedyeyle getirmeleri oldu. Sanırım 1948 yılı sonlarıydı ve babam henüz otuz beş yaşındaydı. Sonraki yıllar felçli, aksayarak bastonla yürüyen, birlikte sokağa çıktığımızda vitrinlerin önünde

⁵⁴ Aral, İnci, *Unutmak*, haz. Tolga Meriç, Merkez Kitaplar, İstanbul, 2008, s.32.

durakalırsam bastonuyla sırtımı dürten bir babam oldu. Hastaneler, doktorlar, hastalıklar, yorgunluk ve yetersizliklerle geçti beş yıl."⁵⁵

Genç yaşta felç kalan baba Şahabettin Bey, ruhsal olarak da sorunlar yaşamaya başlar. Başına gelen vahim olayı sindiremeyen baba, bir gün İnci Aral'ın gözü önünde intihar etmeye kalkışır.

"Anneme daha yakındım. Babamaysa "baba" diyemiyordum. Utanıyordum ona böyle seslenmekten. Tuhaf bir yabancılık vardı aramızda, aşk dolu, öldürücü bir uzaklık. İnanılmaz geliyor şimdi ama benden başka kimse farkında değildi bunun. Ne annem ne de babamın kendisi. Bu yüzden müdahale edilemedi duruma. Derinleşti yüreğimdeki uçurum. Tek başıma taşıyordum babam olan, o kadar sevdiğim adama "baba" diye haykırmayı isteyip de sesimi içime gömmek zorunda kalışımı.

Oysa o dehşet anında bütün barajlarım yıkılmıştı. Duyguların bir ölüm kalım sorunu halinde ortaya çıktığı, çekincenin, kırılmanın çok ötesinde yerle bir olduğu bir noktadaydım. Babamsa ipi bırakmış gülmeye başlamıştı: kendisine ilk kez baba, diye seslendiğimin farkında mıydı bilmiyorum. Şaka yaptım diye yineliyordu durmadan o kırık felçli aksarıyla. Ama ben öyle olmadığını biliyordum."⁵⁶

Bu olaydan bir süre sonra babası Şahabettin Bey ikinci bir beyin kanaması geçirerek vefat eder.

"Ölümün ne olduğunu biliyordum ama genç yaşında geçirdiği felç yüzünden babam ölümünden çok önce ölmüş gibi geliyordu bana. Anılarımda kendi kendiyile çok uğraşan, içe dönmüş, az konuşan ve pek az gülen yarı malul bir adam, gerçek baba özlemiyle bana sürekli üzüntü ve umutsuzluk veren yabancı biri var. O yaşarken kendimi eksik, sevmeye ve ilgiye değmez küçük bir kız olarak görüyordum, çünkü babamın beni sevecek gücü yoktu. Bütün enerji ve çabası bu hastalığın yarattığı maddi manevi sorunları ortadan kaldırmaya yönelmişti. Bu baba figürünün yarattığı kanamalar yazdıklarımaya sızmıştır."⁵⁷

⁵⁵ a.g.e., s. 12.

⁵⁶ a.g.e., s. 44.

⁵⁷ a.g.e., s. 17.

Eşinin ölümünden sonra üç çocuğuyla tek başına kalan anne Ayfer Hanım, çocuklarını da alıp Bursa'daki görüncesinin evine sığınır. Kısa bir süre sonra Orman İdaresi'nde kâtibeliğe başlayan Ayfer Hanım, çocuklarının okuluna yakın bir ev kiralar. Annesi çalıştığı için ev işleri evin büyük kızı olması sebebiyle İnci Aral'a kalır. Bunca kötü olayın içinde hayat İnci Aral'a güzel sürprizler de sunar. Oturdıkları evin bahçesindeki terk edilmiş hamamlıkta pek çok kitap ve dergi bulan İnci Aral, büyük bir iştahla bunları okumaya başlar. Ne yazık ki eşinin erken ölümü, geçim sıkıntısı, çocukların sorumluluğu gibi nedenlerle anne Ayfer Hanım da beyin kanaması geçirerek felç olur. Böylece eşinin ölümünden iki yıl sonra Ayfer Hanım da aynı sebeple vefat eder.

“Annem için uzun yıllar gizlice, yiğitçe yas tuttum. Ölümü babamın ölümüyle başlamıştı ve doğrudan onunla ilgiliydi. Bunu anlamak, annemin ona duyduğu aşkla birlikte yeniden babama bağladı beni. Arka arkaya gelen acılar yokluğunu belli bir süre gölgelemişti ama ölümünün geç fark ettiğim ağrısını da çoğaltmıştı. Sonraları daha yoğun biçimde ortaya çıkacak ama hep bilmezlikten geleceğim baba özlemi böyle doğdu bende. Kendimden büyük erkeklere ilgi duymam, onlarla evlenmem bu özlemin sonucu olabilir. Acı çekmek çocukları erken olgunlaştırıyor. Bir kız çocuğunun olmayan babasına duyduğu özlemse çok yönlü ve yakıcıdır.”⁵⁸

Annenin vefatının ardından çocuklar, halalar arasında paylaşılır. Abisi yatılı okulda okumaktadır. İnci Aral'ı Bursa'daki halası, kız kardeşini ise Muğla'daki halası alır. Böylece anne ve babanın ardından kardeşler de birbirlerinden ayrılmak zorunda kalırlar. Yaşamının sonraki dört yılını burada geçirecek olan İnci Aral, her ikisi de öğretmen olan halası ve eniştesiyle zor ve sıkıcı bir süreç geçirir. Tüm bu zorluklara karşın İnci Aral'ın içinde eksilmeyen tek şey kitap okuma tutkusu olur. Daha sonra parasız yatılı öğrenim göreceği Manisa Kız Öğretmen Okulu'na başlar. Bütün boş vakitlerini okulun kütüphanesinde kitap okuyarak geçirir. Sanatın her dalını seven İnci Aral, okul bittikten sonra yüksek öğrenim için Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'ne başlar.

⁵⁸ A.g.e., s. 42.

İnci Aral bu dönemde okumanın, resim yapmanın yanı sıra yazmaya da başlar. Önceleri günlükler tutup, sevdiklerine mektuplar yazan Aral, sonrasında şiirler yazmaya başlar. Fakat şiirde kendisini yeterince başarılı görmez ve yazdığı tüm şiirleri yakar. Enstitünün son sınıfında başka bir isimle bir öykü yarışmasına katılır ve öyküsü ikincilik alır.

1964 yılında enstitüden mezun olan Aral, öğretmenlik görevini ilk olarak Samsun’da yapar. Birkaç yıl sonra ise sevdiği ve mektuplaştığı bir gençle evlenir. Bu evlilik sebebiyle eskiden yaşadığı şehirlerden biri olan Manisa’ya tekrar yerleşmiş olur. 1970 yılında ilk çocuğu Can dünyaya gelir, daha sonra da oğlu Cem doğar. Çalışan kadın olması sebebiyle çocuklarıyla ilgilenemeyen Aral, çocuklara bakmak için gelen kaynanası ile geçim sağlayamaz ve başka sebeplerin de ilavesiyle ruhsal bunalıma girer. İki çocuğuna rağmen eşinden ayrılır. Bu boşanma sürecinin ardından yazma faaliyetlerine hız kazandıran İnci Aral, birkaç yıl boyunca sürekli yazar. Bu arada yeni bir evlilik daha yapar. Hayatını yoluna koyan Aral, yazdığı öyküleri çeşitli dergilere gönderir. Böylece ilk öyküsü “*Haziranlarda*” 1977 yılında *Türk Dili* dergisinde yayınlanır. Büyük beğeni toplayan bu öyküyü, art arda çeşitli dergilerde yayınlanan on iki öykü daha izler. 1979 yılında ilk öykü kitabı *Ağda Zamanı* yayınlanır. Bu kitapla birlikte “Akademi Kitabevi Öykü Başarı Ödülü”nü kazanır.

1979 yılında Maraş olaylarını araştırmak ve incelemek için bölgeye gider. Orada olayları yaşayanlarla konuşur, görüşür. Duyduklarından ve gördüklerinden çok etkilenen Aral, uzun bir süre kimseyle konuşamaz. Buradan edindiği bilgiler ışığında oluşturduğu öyküleri, onu daha da yıpratır. Bu yüzden yazmaya bir süre ara veren Aral, 1983 yılında ikinci öykü kitabı *Kıran Resimleri*’ni yayımlar. Kitap yayınlandığı yıl “Nevzat Üstün Öykü Ödülü”nü alır.

1984’te *Uykusuzlar*, 1986’da ise *Sevginin Eşsiz Kısı* adlı öykü kitaplarını çıkarır. Sonraki dört yıl boyunca hiçbir şey yazmayan İnci Aral, bu arada emekli olup bir sanat galerisinde çalışmaya başlar. 1991 yılında, daha önce yazmış olduğu bir öyküsünden hareketle *Ölü Erkek Kuşlar* adlı romanını yazar. Kitap 1992 yılında “Yunus Nadi Roman Ödülü”ne layık görülür. Bundan sonra edebi serüvenine romanla devam eden Aral, 1994’te *Yeni Yalan Zamanlar (Yeşil)*, 1997’de *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, 1998’de *İçimden Kuşlar Göçüyor* adlı romanlarını yayımlar. 2000

yılında tekrar öyküye dönüş yapar ve *Gölgede Kırk Derece*'yi çıkarır. Bu kitabı 2001'de "Yunus Nadi Öykü Ödülü"nü alır. 2003 yılında iki kitabı birden çıkar. Ocak ayında *Mor* adlı romanı, Ekim ayında *Anılar İzler Tutkular* adlı deneme kitabı yayınlanır. Yazar 2004 yılında *Mor* kitabıyla "Orhan Kemal Roman Armağanı" ödülünü alır. 2005 yılında *Taş ve Ten* romanı, 2006 yılında *Ruhumu Öpmeyi Unuttun* adlı öykü kitabı, 2007'de *Safran Sarı* romanı, 2008'de *Unutmak* adlı anlatı kitabı, 2010 yılında *Sadakat* adlı romanı, 2011 yılında *Şarkını Söylediğin Zaman* adlı romanı ve *Yazma Büyüsü* adlı deneme kitabı yayımlanır.

1. B. Elif Şafak'ın Hayatı ve Eserleri

Elif Şafak, 25 Ekim 1971'de Fransa'nın Strasbourg şehrinde dünyaya gelir. Akademisyen Nuri Bilgin ile emekli diplomat Şafak Akayman'ın tek kızıdır. Babasının felsefe doktorası yapması nedeniyle Fransa'da bulunmuşlardır. Yazar yaptığı bir gazete röportajında bu konuyu şu şekilde anlatır:

*"Bir hikâye anlatıcısı olarak, kendi hikâyemi anlatmak en zoru olabilir. (...) Babam doktora yapmak için Strasbourg'a gidiyor, annem de üniversiteyi bırakıp peşinden... Henüz çok gençler. Ben de bu aşk evliliğinin mahsulü olarak orada doğuyorum."*⁵⁹

Elif Şafak'ın "aşk evliliği" olarak nitelendirdiği bu birliktelik, yazarın doğumundan kısa bir süre sonra boşanmayla sonuçlanır. Bu nedenle anne-kız Türkiye'ye geri dönerler. Fakat bu dönüş, yazarın hayatında babasızlığın ve zorluklarla geçecek bir dönemin başlangıcı olur.

"Evet, zor bir çocukluktu. Sonuçta 70'li yılların Ankara'sından bahsediyorum. Annem yeniden üniversitede öğrenci oluyor, ne para var ne pul tabi. Annemle benim durumum o günlerde pek de alışılabilir değildi. İçinde yaşadığımız ataerkil çevrenin dul bir kadın olarak anneme bakışına şahit olmak etkiledi beni."

⁵⁹ Erişim: [<http://www.elifsafak.com.tr/images/yazilanlar/2014/03.10/index.html>], Bkz. Hürriyet Kelebek, "İzzet Çapa İle Röportaj" Erişim Tarihi: 13. 03. 2014

*Anlayacağın gerek toplumsal, gerekse kültürel bölünmelerle ilk o günlerde tanıştım.*⁶⁰

Annesinin ayaklarının üzerinde durmaya çalışması aşamasında yazar da kimi zaman anneannesinde kimi zaman da babaannesinde kalır. Bu dönemde her iki yaşlı kadının da farklı İslam ve din anlayışına tanıklık etme imkânı bulur.

*“Kültürel ve toplumsal bölünmeler, dini kopuşlar hep iç içe geçti. Bir dönem anneannemin tarafında kaldım. Orada daha sevecen, bir “Cemal Tanrı” vardı. Bir dönem babaanneye gittim. Orada tam tersine “Celal Tanrı” vardı. Yani yargılayan, kahreden, sürekli gözetleyen. Aynı Tanrı’nın iki farklı yüzü olduğunu, farklı Müslümanlık algıları olduğunu çok küçük yaşlarda gördüm. Keza bazı ruhsal krizleri gözlemleyerek büyüdüm.”*⁶¹

Yazar bu dönemde farklı evlerde kalmanın verdiği duygusal sarsıntıları da yaşar. Bu durum onda, “şimdilik buradayım” duygusu uyandırır. Kendini köksüz hissettiği bu dönemi şöyle tanımlar:

*“ Kıyısız bir denizde pusulasız yüzüyordum; yaşısız, arkadaşsız, kardeşsiz ve babasız. Ait değil, emanet olduğumun farkındaydım. Anneanneleri tarafından büyütülen çocuklar emanet olma duygusunu kirliliği bir mendil gibi taşırlar ceplerinde. Bir gün gelecek, alıp götürecektir onları ya anneleri ya da babaları. Gelmezler ise şayet emanet olarak kalmayı sürdürecektir bu âlemde. Bu da demekti ki, ben aslında hep şimdilik buradaydım. Aradan yıllar geçse de, şimdilik duygusundan kurtulmayı hiç başaramadım.”*⁶²

Anneannesinin yanında emanet çocuk olarak kalan yazar, annesinin dışişlerinde diplomat olmasıyla birlikte tekrar yurtdışına çıkmak zorunda kalır. Böylece ilkokul ve ortaokulu Madrid’de okur. Annesinin Amman’a atanması sonucu tekrar Ankara’ya anneannesinin yanına dönen yazar, liseyi ise Ankara’da bitirir. Bu arada annesinin görevi nedeniyle çeşitli ülkeleri ve kültürleri de tanıma fırsatı bulur.

⁶⁰ Erişim: [<http://www.elifsafak.com.tr/images/yazilanlar/2014/03.10/index.html>], Bkz. Hürriyet Kelebek, “İzzet Çapa İle Röportaj” Erişim Tarihi: 13. 03. 2014

⁶¹Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=55>], Bkz. Nuriye Akman, Zaman, “Sekiz ayrı yüzüm var, sekizi de birbiriyle çelişiyor” Erişim Tarihi: 13. 03. 2014

⁶² Şafak, Elif, Med-Cezir, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 13.

Hayatı Avrupa ve Türkiye arasında geçen yazar bir süre sonra bu durumu kanıksamaya başlar.

“Liseyi bitirdikten sonra tek tercihi olan ODTÜ Uluslararası İlişkiler’e girer. ODTÜ Uluslararası İlişkiler bölümünü bitirdikten sonra Kadın Çalışmaları alanında master yapan; tezini ‘Bektaş ve Mevlevi Düşüncesinde Döngüsel Evren ve Kadınsallık Anlayışı’ üzerine hazırlayan Şafak’ın yüksek lisans tezi Sosyal Bilimler Derneğince ödüllendirilir. Doktorasını ise Siyaset Bilimi alanında yapan Şafak, Amerika’daki çeşitli üniversitelerde Kadın Çalışmaları, Ortadoğu, İngiliz Edebiyatı ve Hafızanın Politikası gibi konularda dersler verir. 2005 yılında yardımcı doçent olarak Arizona Üniversitesi’nde ders veren Şafak, akademik çalışmaları ile yazın dünyasının onun için tamamlayıcı bir özelliği olduğunu kaydeder.”⁶³

Akademik alanda büyük başarı gösteren Elif Şafak, yazı yazmaya ise küçük yaşta günlüklerle başlar. Annesi, içe kapanık, hayali arkadaşları olan ve asosyal bir çocukluk geçiren küçük kızına, dert ortağı olur düşüncesiyle günlük tutması için bir defter hediye eder.⁶⁴ Böylece Elif Şafak yazı hayatına başlamış olur.

“... yazıyla ilişkim böyle gelişti. Okuma yazma öğrenince günlük tutmaya başladım. Yaşamadığım bir hayatı yaşıyormuşçasına yazdığımı fark ettim. Hakikatle hayal nerede başlıyor, nerede bitiyor bulanmaya başladı. Bir süre sonra yarattığın insanlar ve hadiseler, yazma eyleminin kendisi, hayatın bir parçası oluyor.”⁶⁵

Yazar, kendisinin de söylediği gibi günlük tutar fakat yazdıkları yaşadıklarından ziyade hayal ettiklerinden oluşur.

“Yazıyordum çünkü muhtemelen uydurduklarım çok daha yaşanılasydı yaşadıklarımından.”⁶⁶

Günlüklerle başlayan bu yazı macerası şiirler ve öykülerle devam eder. Bu arada yazar öyküleri yayımlanmaya başlayınca kendini yeniden isimlendirme gereği

⁶³ Çakır, Vecihe, “Elif Şafak’ın Romanlarının Tematik Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2007, s. 2.

⁶⁴ Erişim: [<http://www.elifsafak.com.tr/images/yazilanlar/2014/03.10/index.html>], Bkz. Hürriyet Kelebek, “İzzet Çapa İle Röportaj”, Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.

⁶⁵ Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=55>], Bkz. Nuriye Akman, Zaman, “Sekiz ayrı yüzüm var, sekizi de birbiriyle çelişiyor”, Erişim tarihi: 13. 03. 2014.

⁶⁶ Şafak, Elif, *Med-Cezir*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 12.

duyar. Babasından gelen “Bilgin” soyadı yerine, annesinin ismini kendine soyadı olarak seçer.

“Hiç görüşmem baba tarafımla, soyadını da kullanmam. Şafak, aslında annemin ismi.”⁶⁷

Yazarın bu konuyla ilgili değişik yıllarda yaptığı iki röportajında, farklı açıklamaları olur. Zaman gazetesinde, Nuriye Akman ile 21 Nisan 2002 yılında yaptığı açıklamaya, babasına olan öfkesinin etkisi yansır.

“Mesela babamın soyadını kullanmıyorum yazarken. Şafak, annemin ismi. Ben hiçbir zaman babamın kızı olmadım. Her türlü hukuki bağdan da kurtulmak istiyorum. Reddi baba davası açmayı düşünüyorum. Çünkü bu bana daha sahici geliyor, -miş gibi yapmaktansa.”⁶⁸

Hürriyet gazetesinde Ayşe Arman’la 6 Eylül 2010’da yaptığı röportajda ise bu konuda daha ılımlı konuştuğu görülür.

“Hayır, öyle bir reddediş değil. Yazarlıkla ilgili bir karar. 18 yaşında öykülerimi yayınlamaya başladığımda, kendimi yeniden isimlendirmek istedim. O dönem bilmiyordum ama 19. ve 20. yüzyılda pek çok kadın yazar meğer bunu yapmış. Epey bir isim düşündüm kendime. Sonra o kadar uzağa gitmemeye karar verdim, zaten Şafak’ın kelime anlamını da seviyorum. Ama esas dürtüm, kendimi yeniden yaratmak ve adlandırmaktı.”⁶⁹

Yazarın kendini yeniden adlandırma isteği hemen gerçekleşmiş olsa da kendini yeniden yaratma süreci çabuk gerçekleşmez. 1994’te yayımlanan ve ilk eseri olan *Kem Gözlerle Anadolu* adlı hikâye kitabı bu savı doğrulamaktadır. Çünkü yazar

⁶⁷Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=222>], Bkz. “*Cesur birinin korktuğu an*”, Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.

⁶⁸ Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=55>], Bkz. Nuriye Akman, Zaman, “*Sekiz ayrı yüzüm var, sekizi de birbiriyle çelişiyor*”, Erişim Tarihi, 13. 03. 2014.

⁶⁹ Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=339>], Bkz. Hürriyet, Ayşe Arman Röportajı, Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.

*bu eserin ham olduğunu düşünür; yazı miladını bu hikâye ile başlatmaz.*⁷⁰ Yazar pek çok röportajında da bu öykü kitabını benimsemediğini ve kabul etmediğini söyler.

Elif Şafak, ilk romanı olan ve 1997’de yayımlanan *Pinhan* ile yazın hayatının başladığını kabul eder. Bu romanıyla 1998 Mevlana Büyük Ödülü’nü alır. Ardından 1999’da *Şehrin Aynaları* adlı romanı yayınlanır. Bunu 2000 yılında yayımladığı ve Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü’nü kazandığı *Mahrem* adlı romanı izler. 2002 yılında geniş bir okur kitlesine ulaşan *Bit Palas* adlı romanı yayımlanırken 2004’te ise *Araf* adlı romanı çıkarır. Aynı yıl beş yazarın ortak kaleme alacağı *Beşpeşe* adlı roman projesinde yer alır. 2005 yılında yayınlanan *Med-Cezir* adlı deneme kitabında ise kadınlık, kimlik, kültürel bölünme, dil ve edebiyat konulu yazılarını toplar.

Hayatını hep göçebe gibi geçirmiş olan yazar, 2005 yılında Eyüp Can Sağlık ile Berlin’de evlenir. 2006 yılında senenin en çok okunan kitabı olan *Baba ve Piç* adlı romanı yayınlanır. Aynı yıl Şehrazat Zelda isimli kızı dünyaya gelir. 2007’de otobiyografik özellik taşıyan; hamilelik ve loğusalık dönemini anlattığı kitabı *Siyah Süt* yayımlanır. 2008 yılında Emir Zahir adını verdiği oğlu dünyaya gelir.

2009’da yayınlanan *Aşk* adlı romanı; yazarın, Türk yayıncılık dünyasında rekor kırarak, en kısa sürede en çok satan romanı olur. Tüm eserlerinden alıntılar yaparak oluşturduğu *Kâğıt Helva* adlı kitabı 2009’da; gazete yazılarından derlediği *Firarperest* 2010 yılında yayınlanır. Türkiye’nin güneydoğusundan İngiltere’ye göç etmiş bir ailenin dramını anlattığı *İskender* adlı romanını 2011’de ve yine gazete yazılarından derlediği *Şemspare*’yi 2012 yılında yayınlar. Son kitabı olan ve Osmanlı döneminin büyük mimarı Sinan’ın yer aldığı *Ustam ve Ben* adlı romanı Aralık 2013’te çıkmıştır.

Tüm bu eserlerde ve *Elif Şafak’ın sanatının oluşmasında çocukluğunun izlerini görmek mümkündür. Farklı kültür, inanış ve dillere sahip yerlerde geçen*

⁷⁰ Çakır, Vecihe, “*Elif Şafak’ın Romanlarının Tematik Açıdan İncelenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2007, s. 2.

*çocukluğu ve gençliği, yazarın edebiyat ve roman dünyasında farklı sesleri dile getirmesinde etkili olmuştur.*⁷¹

Bunun yanı sıra ataerkil bir toplumda babasızlığın yarattığı ruh hali ve sahip olamadığı aile kavramı da eserlerinde etkiler bırakır. Yazar da bu durumu pek çok röportajında dile getirir.

*“Ben tabii aile kurumunda büyümeydim. İnsan kendinde olmayan şeyi daha çok merak eder ya. Aileleri bu kadar merakla gözlemlememin bir sebebi de kendi çocukluğum, büyüme tarzımdır.”*⁷²

Yazar; aile kavramının çocukluğundaki en büyük muamma olduğunu, geniş aileleri, babası ve kardeşi olan arkadaşlarını kıskandığını söyler. Fakat diğer taraftan da babasız ve köksüz büyümüş olmanın onu özgür, ayakları yere basan bir bireye dönüştürdüğünü söyleyerek; bu durumun hem artılarını hem eksilerini yaşadığını kabul eder.⁷³

Elif Şafak’ın geçmiş yıllarda yapılan röportaj ve söyleşileri incelendiğinde; babasıyla ilgili sorularda farklı söylemlerde bulunduğu göze çarpar. Yazın hayatının ilk yıllarında verdiği röportajlarda babasıyla ilgili sert ifadeler kullanır. Örneğin 25 Aralık 2005’te Zaman Turkuaz’da yazdığı “ ‘Babam ve Oğlum’ ve ben” adlı yazısında şöyle der:

“Vakt-i zamanında bir gazete benimle geniş bir ‘yaşam öyküsü’ söyleşisi yapmış ve bunun için format gereği çocukluktan itibaren adım adım çeşitli aşamalarda çekilmiş resimlerimi istemişti: annemle, anneannemle, çocukluk arkadaşlarımla, okul arkadaşlarıyla, dostlarla ve dost meclislerinde, başka başka şehirlerde çekilen fotoğraflar... Sekiz-on resim vermiştim ben de. ‘İyi de bunların arasında hiç babanız ile resminiz yok’ demişti gazeteci şaşkın, ‘rica etsek bir tane de babanız ile çekilmiş resminizi koysak.’ ‘Koyamazsınız; çünkü babamla hiç ortak resmim yok,’ demiştim geçiştirerek. ‘Tabii bebekken bilgim dışında çekilen bir şey

⁷¹ Çakır, Vecihe, “Elif Şafak’ın Romanlarının Tematik Açıdan İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2007, s. 3.

⁷² Erişim: [http://www.elifsafak.com.tr/images/yazilanlar/2011/38agu/index.html], Bkz. Yeni Asır Pazar, Özkan Binol, “Erkekliğin inşasında anne olarak kadının rolü büyük”, Erişim Tarihi: 13.03. 2014.

⁷³ Erişim: [http://www.elifsafak.com.tr/images/yazilanlar/2011/08agu/index.html], Bkz. Akşam, Elif Aktuğ, “Aile çocukluğumun en büyük muammasydı”, Erişim Tarihi: 13.03. 2014.

varsa bilmem; ama onun dışında tek bir resmim yok; çünkü tek bir ortak anım yok; çünkü hayatımda baba yok...’’⁷⁴

13 Ağustos 2006’da Ayşe Arman’la Hürriyet gazetesinde yaptığı röportajda ise daha sert bir ifade yer alır.

“Babasızlık kendimi bana piç gibi hissettirdi... Bizimki gibi bir toplumda babasızlık çok büyük bir fark yaratıyor. Ama anne ile baba boşandığı halde, baba kızını yine de görmeye devam etmişse, o başka. Ben de öyle bir şey de yoktu.”⁷⁵

Aynı röportajda yazarın şöyle bir ifadesi de yer alır:

“Çocukluğum ‘Neden babam beni aramıyor?’ sorusunun yanıtını aramakla geçti. Kazık kadar oldum, yakında çocuk sahibi olacağım ama hala bu sorunun yanıtını bulmuş değilim. ‘Doğa boşlukları sevmezmiş’ derler, doğru, orada bir boşluk var ve hiçbir zaman dolmayacak... Cevabı bulamadan bu dosyayı kapattım.”⁷⁶

Yazarın çocuk sahibi olmadan önce yaptığı bu söyleşiler babasına olan öfkesinin ve kırgınlığının izlerini taşır. Fakat yazarda, çocukları dünyaya geldikten sonra bu konuda olumlu gelişmeler olur. Babasına duyduğu öfkeyi bir kenara bırakıp, olanları olduğu gibi kabullenme yoluna gider. Ayşe Arman’la 5 Eylül 2010’da Hürriyet gazetesinde yaptığı röportaj bu ifademizi doğrulamaktadır.

“... o konuda da bir ilerleme kaydettim. Torunlarını görsün istedim, geldi gördü. Her zaman da kapım açık. Benim babamla yaşadığım kırgınlık, çocuklarımı etkilesin istemedim. Onlar tarafsız bir şekilde başlasın, ilişkilerini kendileri kursun.”⁷⁷

Yazar, geçmişi ne kadar unutmaya çalışsa da içindeki kırgınlıktan bir türlü kurtulamaz. Bunu pek çok yazısında da dile getirir.

⁷⁴ Erişim: [<http://www.elifsafak.us/yazilar.asp?islem=yazi&id=142>], Bkz. Zaman Turkuaz, “‘Babam ve Oğlum’ ve ben” Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.

⁷⁵ Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=141>], Bkz. Hürriyet, Ayşe Arman, “Babasızlık kendimi piç gibi hissettirdi”, Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.

⁷⁶Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=141>], Bkz. Hürriyet, Ayşe Arman, “Babasızlık kendimi piç gibi hissettirdi”, Erişim Tarihi: 14. 03. 2014.

⁷⁷ Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=339>], Bkz. Hürriyet, Ayşe Arman, Erişim Tarihi: 14. 03. 2014.

“Geçmiş, zaman içinde aşınıp kabarmış, artık bir türlü kapanmayan bir pencere gibi. Örtük tutmaya çalışırım; başarırım da çoğunlukla ama işte bazen güçlü bir rüzgâr eser, ardına kadar açılır pencere kendiliğinden, içeri dolar yel; cereyanda kalırım, üşür ruhum. Burnumu çeke çeke örtmeye çabalarım pencereyi, yeniden. Kapalı kalsın ki üşümeyeyim. Kapalı kalsın ki, düşünmeyeyim.”⁷⁸

Yazar son kitabı *Ustam ve Ben* için Hürriyet Kelebek’te İzzet Çapa ile röportaj yapar. Bu röportajın da büyük bir kısmı babasıyla ilişkisi ya da ilişkisizliği üzerine kurulur.

“Öfkeye yabancı bir insan değilim. Bir dönem çok kızdım, yaralandım ama geçti gitti. Bütün çocukluğum, erken gençliğim boyunca beni doğru dürüst arayıp sormamış olmasını anlamakta çok zorlandım. Sonunda bu durumu olduğu gibi kabul ettim.”⁷⁹

Yazarın hayatı kısmında babasına yönelik bu kadar çok ayrıntı vermeye çalışmamızın sebebi, çalışmamızın konusuyla doğrudan ilgili oluşundandır. Çünkü yazarın geçmişiyle olan hesaplaşması, babasına olan kırgınlığı ve kızgınlığı eserlerine büyük ölçüde etki etmiştir.

⁷⁸ Erişim: [<http://www.elifsafak.us/yazilar.asp?islem=yazi&id=976>], Bkz. Habertürk Pazar, “*O Senin Kardeşin*”, Erişim Tarihi: 14. 03. 2014

⁷⁹Erişim: [<http://www.elifsafak.com.tr/images/yazilanlar/2014/03.10/index.html>], Bkz. Hürriyet Kelebek , “*İzzet Çapa Röportajı*”, Erişim Tarihi: 14.03.2014.

II. BÖLÜM

2. ROMAN ÖZETLERİ

2.A. İNCİ ARAL ROMANLARININ ÖZETLERİ

2.A.1. ÖLÜ ERKEK KUŞLAR (1991)

Roman postmodern özellikler taşır. Aslında anlatılanların da anlatanın da gerçekte var olmadığı vurgulanan hikâye, bir film şeklinde kurgulanmıştır. Kendisine dayatılan kişilik ve olmak istediği kişilik arasında bocalayıp kocası ve onun en yakın arkadaşı arasında duygusal olarak gidip gelen Suna'nın bölünmüşlüğü anlatılır.

Suna ve ailesi bir Karadeniz kentinde yaşamaktadır. Suna sekiz yaşındayken işletme müdürü olan babası ölür. Annesi, Suna'yı ve oğlunu alarak Bursa'da yaşayan abisinin yanına gider. Bursa'da kâtibelik yaparak geçimini sağlayan anne, eşinin ölümünden sonra gelen sıkıntılar ve üzüntüler sonucu vefat eder. Abisinin yatılı okula gönderilmesiyle dayısı ve yengesiyle yaşamaya başlayan Suna, bu dönemi baskılar içinde geçirir. On üç yaşına geldiğinde uzak bir şehre yatılı okula gönderilir. Bu okulda kendinden on beş yaş büyük birine aşık olan Suna, yüksek öğrenimini tamamlayınca öğretmenlik yapmaya başlar. Ardından da sevdiği insanla sessiz sedasız evlenir. Kısa süre sonra oğlu Mehmet doğar. Kocasının ilgisizliğinden dolayı hayal kırıklığı yaşayan Suna'ya bu çocuk da mutluluk getiremez. Böylece Suna beş yıllık evliliğini bitirir.

İstanbul'da yaşamaya başlayan Suna, üniversitede hocalık yapan, solcu Ayhan'la tanışır ve bir hafta sonra birlikte yaşamaya başlarlar. Ayhan'ın Suna'yı sürekli değişime zorlaması ve evde ortak yaşama kuralları getirmesi Suna'nın ondan soğumasına sebep olur. Fakat birlikteliklerine devam ederler. Suna'nın kendi ayakları üzerinde durabildiğini gören Ayhan bu durumdan çok etkilenir ve evlenirler.

Bu sırada resim eleştirmeni olarak bir dergide çalışan Suna, Ayhan'ın en yakın arkadaşı Onur'un teklifiyle Rekla adında bir şirkette çalışmaya başlar.

Birlikte çalışmaya başlayan Suna ile Onur arasında yakınlaşma başlar. Suna, bu durumu Ayhan'a anlatır. Ayhan, Onur'u da yanlarına çağırarak bu işi çözme

düşünür. İki erkek arasında kalan Suna, ikisini de kaybetmek istemez. Bu sırada ülkede bir darbe olur ve Ayhan tutuklanır. Kısa bir süre sonra da serbest bırakılır. Suna'nın sürekli Onur'u düşünmesi, Ayhan'la arasını açar ve yedi yıllık birliktelikleri sona erer.

Suna, Onur'la arasına mesafe koymaya çalışır fakat başaramaz, Onur'un resim yaptığı aynı zamanda da buluşma yerleri olan atölyeye gider. Ancak işleri çıkan Onur, buluşmaya gelmez. Bu duruma kızan Suna, on beş günlük ayrılıktan sonra tekrar Ayhan'a döner. Fakat Onur'u hayatından yine de çıkaramaz. Kısa süre sonra Ayhan, bir yazısından dolayı altı yıl hapis cezası alır ve Suna'ya altı yılını hapiste geçirmek istemediğini, Almanya'ya gideceğini, isterse boşanabileceklerini söyler. Onur'a karşı düşkünlüğü de azalan Suna Düşköy'e gider ve Ayhan'la mektuplaşır, onunla dostluğunu devam ettirdiği bir yaşam sürmek ister. Uzun süre İstanbul'a dönmeme kararı verir.

2.A.2. YENİ YALAN ZAMANLAR- YEŞİL (1994)

Yeni Yalan Zamanlar- Yeşil, kurgusu itibariyle postmodern özellikler gösterir. Roman, “Engels’in Daktilosu”, “Nedim Diye Biri”, “Egemenlik Allah'ın”, “Melike Eda”, ve “Başka Gün Yok” adlı beş bölümden oluşur.

Eser, Nedim'in uyku ve uyanmalar arasında gidip geldiği, karanlık ve kâbuslarla dolu bir gecede, eserin sonuna kadar sürecek olan düşü ile başlar. Nedim, düşünde anneannesinin eski ahşap köşkünün bodrumundadır. İçeride eskiden bildiği tanıdığı eşyaları görür ve onların orada olmalarını yadırgamaz; çünkü düşünde, bu köşkün on dört yıl kadar önce yıkılıp yerine on altı daireli bir apartman dikildiğini ve kendisinin bu apartmanın dördüncü katındaki bir dairede oturmakta olduğunu bilmemektedir.

Oraya dedesinin otuz yıl kadar gecikmeli gelmiş olan mektubunda kendisine bıraktığını yazdığı bir kalıtı bulmaya gelmiştir. Çocukluğundan anımsadığı eşyalar arasında gezinirken annesinin çeyiz sandığını görür. İçini açıp baktığında bir daktilo ile karşılaşır. Daktilonun üzerindeki altın plakanın üzerinde Friedrich Engels yazmaktadır. Nedim çok heyecanlanır fakat tam bu sırada dışarıdan silah sesleri gelir, “teslim ol” çağrıları yapılır. Kısa bir süre sonra Nedim, biri kadın dört kişi

tarafından yakalanır. Tümü yeşil üniformalar giymiş olan bu kişiler Nedim'i sorguya çekerler. Yasak bölgede bulunduğunu söyleyip tüm bodrumu ararlar ve daktiloyu da bulurlar.

Nedim uyandığında devlet dairesine benzer bir odada kanepede uzanırken bulur kendini. Neden buraya getirildiğini düşünürken kapı açılır ve içeriye biri kadın iki kişi girer, kendilerini tanıtır. Kadının adı Aysevım, erkeğinki ise Ekber Gürle'dir. Nedim'e "Eğilim ve Yönelim İzleme Gözleme Genel Merkezi"nde (EYİGÖZ) olduğunu söylerler. Çay ve pasta servisi yapıldıktan sonra Nedim'e kim olduğunu sorarlar. Nedim yazar olduğunu söyler. Bunun üzerine sorgucular ondan bir öykü anlatmasını isterler. Nedim, "Foto Çetin" adlı bir öykü uydurur. Öyküde feminist bir gazeteci olan Leyla'nın ünlü ve çapkın kocası Çetin'i ünlü bir tiyatrocı ile aldatıp terk etmesini; Çetin'in ise bir diskotekte tanıştığı, mankenlik ve fotomodellik yapan, aynı zamanda da bir tarikat mensubu olan Fulya ile olan ilişkisini anlatır.

Sorgucular bu hikâyeyi beğenmediklerini ifade ederler. Bunun üzerine Nedim, "İntiharçı" adlı ikinci öyküsüne başlar. Bu hikâyenin kahramanının adı da kendi adı gibi Nedim'dir. Hikâye ise şöyledir:

Uyuyamayıp erkenden kalkan Nedim geçmişine döner. Annesi ve babası, küçük kardeşiyle birlikte Almanya'ya giderlerken, beş yaşındaki Nedim'i hasta diye babaannesine bırakırlar. Babaannesinin ölümünden sonra ise babası onu yatılı bir okula verir. Nedim ailesi tarafından terk edildiğini düşünüp ailenin yanında kalan küçük kardeşini kıskanır. Tüm bunlara rağmen başarılı bir öğrenci olur. Üniversitede İngiliz filolojisi okur. Bir magazin gazetesinde çalışırken Eda ile tanışır. Çocukluğunda amcası tarafından tecavüze uğramış bir çocuk olan Eda ile ailesi tarafından küçük yaşta terk edildiğine inanan Nedim'in sağlıklı bir ilişki kuramamaları yüzünden ikilinin birliktelikleri çok uzun sürmez. Bunun üzerine çocukluğundan beri birkaç kez intihar teşebbüsünde bulunmuş biri olan Nedim, bu ayrılık sonucu bir teşebbüste daha bulunur. Yaşamını gözden geçirdikten sonra bir intihar pusulası yazar. Sonra birkaç fotoğraf ile bilgisayarında hazırlamış olduğu disketi, sarı bir zarfa koyup ağzını bantlar. Üzerine EDA yazıp çekmeceye koyar. Yazdığı pusulayı da masanın üzerinde bırakır. Sonrasında ise ortadan kaybolur.

Sorgucular bu hikâyeyi de beğenmeyip yarıda keserler. Nedim’e, ne kadar başarılı bir anlatım sergilerse o kadar iyi davranacaklarını söylerler. Nedim de bunun farkındadır ve durumundan memnundur. Onlara nasıl bir hikâyeye istediklerini sorar. Buna karışmadıklarını, kendisinin karar vermesi gerektiğini söylerler ve Nedim üçüncü öyküsü olan “Bir Kadın Bir Erkek” i anlatmaya başlar.

Bu hikâyede, bir kadın ve erkeğin birçok kez karşılaşabilecekken küçük detaylar yüzünden bir türlü bir araya gelememiş olmaları, karşılaştıklarında ise birbirlerini daha önceden tanıyormuş yanılmasına düştükleri, bir haziran gecesi erkeğin evinde birlikte olduktan sonra kadının sabah sessiz sedasız gitmesi anlatılır.

Sorgucular bu sefer hikâyeyi beğenirler ve artık kendi başına devam edebileceğini, her gün en az on beş sayfa yazmasını, arada bir gelip yazdıklarını kontrol edeceklerini söyleyip çıkarlar. Nedim, “Pentimento” adını verdiği bölümde erkek ve kadının birlikte oldukları haziran gecesinin öncesini anlatır. Kerim, mimarlık yapan bir şairdir. Eşi Neyla ile boşanma kararı almışlardır. Eşi ile arasındaki ilişkiyi efendi-köle ilişkisi gibi görmekte, onun yanında kendini hep aciz hissetmektedir. Eşinden ayrıldıktan sonra, kayınpederinin mimarlık şirketindeki işini de bırakır. Bir akşam fotoğrafçı arkadaşı Metin onu stüdyosundaki partiye çağırır. Kerim orada gördüğü bir portreden çok etkilenir.

Burada ara veren Nedim, bir süre dinlenir ve sonra tekrar yazmaya başlar. “Felekten Bir Gece” adını verdiği ikinci bölümde kadın ve erkeğin adları belli olmuştur. Nedim kahramanlarına, Kerim ve Melike Eda adlarını verir.

Kerim’le birlikte oldukları gece Melike Eda bir düş görür. Sabah ezanıyla düşünden uyanan Eda kendini bulunduğu yere ait hissetmez ve sessizce, Kerim’i uyandırmadan ayrılır. Kerim uyandığında Eda’yı yanında bulamaz, onu bulmak için Metin’den telefon numarasını ister fakat Metin numarayı vermez. Birçok çabadan sonra Kerim yorgunluktan uyuya kalır. Sabah ezanının sesiyle uyanır.

Sonrasında yer alan “Eda” adlı bölümde Kerim’le birlikte olduğunun sabahında Eda’nın hissettikleri, geçmişinde kendisine yapılan dini telkinler, erkeklere ve cinselliğe bakışı, kendi kişiliği üzerine düşünceleri, partide Kerim’le tanışması, onun evine gelişi ve sessizce ayrılışı, Eda’nın bakış açısından verilir.

“Fotoğraflar” adlı bölümde, Nedim’in Eda’ya bıraktığı zarfla birlikte Eda’nın EYİGÖZ’e gelmesi ve Nedim’in yazdığı kitap için ona yardım etmesi anlatılır.

Bundan sonraki bölümler Nedim’in kişiliği ve hayatı çerçevesinde gelişir. Nedim’in kişiliğinin bozulup şizofrenik bir hal alması, kimlik bunalımı yaşaması Kerim tarafından anlatılır. Bir süre sonra Kerim ve Nedim iç içe geçer. Kimin kim olduğu belli olmaz hale gelir. Daha sonra Melike Eda’nın doğduğu yere gidip geçmişiyse, anne-babasıyla, üvey babasıyla yüzleşmesi anlatılır. Üvey babasının zorlamasıyla yaşadığı ensest ilişkinin kişiliğinde oluşturduğu hasar üzerinde durulur. Darbeyle birlikte insanların yaşamlarındaki değişikliğe de değindikten sonra yazar romanını beş olasılıkla bitirir. Beşinci ve son olasılıkta aslında böyle şeylerin olamayacağını, tüm bunların birer düşünce olduğunu anlatır.

2.A.3. HİÇBİR AŞK HİÇBİR ÖLÜM (1997)

Simden, kocası Ömer’in bir erkekle ilişki yaşaması ve onu kendisine tercih etmiş olması nedeniyle, eşinden boşanmaya karar verir. Bu sırada Simden’in annesi Sara da alkollü bir şekilde uyku ilacı aldığı için elinde sigarayla uyuyakalmıştır ve yatak odasında çıkan yangın sonucu yanarak, ağır bir şekilde yaralanmıştır. Haberi alan Simden hastaneye gider. Ölümün eşiğinde olan Sara ve boşanmanın eşiğinde olan Simden hastanede geçirilen birkaç günde geçmişe dönüp birbirleriyle olan ilişkilerini ve kendi hayatlarını sorgularlar.

Sara - eski ismiyle Halise - küçük yaşta annesini kaybetmiştir. Babası tarafından sevgi ve ilgi ile büyüyen Halise liseyi yatılı olarak İzmir Amerikan Kız Koleji’nde okumuştur. Erkeklerden bir tehlike beklemeyen Halise lise yıllarında ilişkiye girdiği Amerikalı bir subayın onu terk etmesi üzerine yaşadığı hayal kırıklığı ile İngiliz edebiyatı okumak için İstanbul’a gider. Bir gün yolculuk esnasında tanıştığı bir savcıyla evlenmeye karar verir. Sara’nın bu evlikten bir kızı olur. Fakat Sara, Simden henüz küçük bir bebekken yürümeyen evliliği yüzünden intihar girişiminde bulunur. Bu olay üzerine kocası kariyerine gölge düşürdüğü düşüncesiyle Sara’dan ayrılır ve Simden’i de yanına alır. Simden büyüyünce de ona annesinin öldüğünü söyler. Fakat bir gün Simden, yatılı okulda okurken annesi olduğunu söyleyen Sara onu ziyarete gelir. Bu olaydan sonra Simden yaz tatillerini annesinin yanında geçirmeye başlar. Çok güzel bir kadın olan Sara, ilk eşinden ayrıldıktan

sonra pek çok erkekle ilişki yaşar. Evlendiği eşlerinden olan Suat Bey'in ölümü ile büyük bir mirasa sahip olan Sara, kızı Simden'e maddi yönden her imkânı sunar fakat duygusal yönden kızına verici olamaz. Simden ise annesine karşı duyduğu aşırı beğeniyle annesinin çevresindeki erkeklere yönelir.

Tıp eğitimi alan Simden, Ömer'le evlendikten sonra işini bırakıp kendini sanata verir. Annesi Simden'in sade bir hayatı tercih etmiş olmasını onaylamaz. Simden ise bunu annesine bir başkaldırı amacıyla gerçekleştirir. Fakat Ömer'le boşanma aşamasına gelince hayatını yeniden gözden geçirerek kendini sorgulamaya başlar. Sara ise yaşlılıkla birlikte güzelliğini ve parasını da kaybetmeye başlayınca ruhsal bunalıma girer ve Simden'e sığınmaya çalışır. Fakat Simden annesine karşı onun beklediği sıcaklığı gösteremez. Her şeyini kaybettiğini düşünen Sara için hayatın bir anlamı kalmaz.

Yoğun bakımda geçen süre içerisinde anne-kız, aralarındaki başarısız ilişkiyi sorgulayıp pişmanlık duyarlar. Roman Sara'nın ölümünden sonra Simden'in onun evine gitmesiyle son bulur. Ölmüş annesinin evinde annesinin kendisi için ne kadar değerli olduğunu anlayan Simden, bir düş görür ve hayatına yeni bir yön verme kararı alır.

2.A.4. İÇİMDEN KUŞLAR GÖÇÜYOR (1998)

İnci Aral'ın bu kitabı, yazarın geçmişinde yaşadığı belli bir süreyi anlatması itibariyle bir anı roman özelliği taşımaktadır. Kitabın olay örgüsü, yazarın rahim kanseri olmasının hemen ardından menopoza girmesi ve bu süreçte yaşadığı ruhsal ve bedensel değişimler üzerine kurulur.

Kitapta daha çok menopoz sürecine yer verilir. Yazarın başarılı bir ameliyat sayesinde rahim kanserinden kurtulmasıyla birlikte menopoza girmesi ruhsal ve fiziksel açıdan büyük değişimlere neden olur.

Yazar, kadının tek başına yaşaması, yalnız taşıması gereken güç bir dönem olarak gördüğü menopozu, bir dönüm noktası olarak kabul eder. Çünkü ona göre acıları, kederleri, sevinçleri ve mutluluklarıyla, dolu dolu yaşanan bir dönemin geride

kaldığı; ruhsal-bedensel değişimler, eksiklikler ve farklı deneyimlerle olgunluğa, orta yaşa geçildiği bir eşiktir menopoz.

Kendini böyle bir eşikte hisseden yazarımız geçmişiyile ve kendisiyle hesaplaşır. Yaşadıklarını içtenlikle anlatır. Hayatı, kadınlığı, evliliği, cinselliği ve ölümü sorguladığı bu romanında yazar daha önce yazdığı kitapların zihninde oluşum aşamalarını da işler. Eşinin anlayışı ve desteğiyle menopoz sürecini atlatan yazar, hayata daha sıkı tutunmaya başlar.

2.A.5. MOR (2003)

Yeni Yalan Zamanlar üçlemesinin ikinci kitabı olan Mor'da, kasabalı bir ailenin yıllara yayılmış yaşantısı yirmi dört saatlik bir zaman dilimi içinde anlatılır. Roman on ana bölüm üzerine kurulmuştur. Bir gün içindeki değişik saatlerin işlendiği her bir bölüm, farklı karakterler açısından anlatılmıştır. Romanın başkışisi İlhan Sacit olarak görünse de kardeşleri Armağan ve Gülcan da romanda onun kadar öne çıkmışlardır. Diğer karakterler ise bu üçü ile yakınlık kurmuş kişiler olarak kurguya dâhil olurlar.

Roman, İlhan Sacit'in 05.30'da gördüğü rüya ile başlar. Rüyada annesi İlhan'a torununu görmek istediğini söyler. Sıkıntı içinde uykusundan uyanan İlhan, ölmüş annesinin torununu görmek istemesini iyiye yormaz. Akşam bir yaşına basacak oğlu Yalım için parti düzenlemiş olan İlhan ne olur ne olmaz diye güvenlik önlemlerini arttırma kararı alır. Tekrar uyumaya çalışan İlhan, rüyanın etkisinden kurtulamaz ve geçmişi düşünmeye başlar. Çocukluğunu hatırlayan İlhan, annesinin öldüğü günü, babası İbrahim'in kabadayılıktan nasıl toprak ağasına dönüştüğünü hatırlar. Tüm bu düşündükleri yüzünden uykusu iyice kaçan İlhan Sacit, sabah yürüyüşü yapmaya karar verir.

İkinci bölüm, 08.30'da İlhan'ın ilk karısı Revan'ın bitmiş telefon konuşmasından sonraki ruh haliyle başlar. Revan, ablası Fikran'la yaptığı kısa telefon görüşmesinden sonra sıkıntılı bir şekilde geçmişi düşünmeye başlar. İlhan'la tanışmalarını, onu babasından nasıl istediğini, balayı gecesini, İlhan için yaptığı fedakârlıkları ve sonunda kocasının onu genç bir kız için terk etmesini hatırlar. Tüm

bu düşündüklerinden dolayı canı sıkılan Revan kuaföre gitmek için dışarı çıkmaya karar verir.

Üçüncü bölüm saat 10.00'da otelin konuk evinden çıkan Armağan ve karısı Figen'in, İlhan Sacit'in oturduğu villaya gitmesiyle başlar. Armağan ile Figen aralarında problemler olduğundan bir süredir ayrı yaşamaktadırlar. İlhan, Yalım bebeğin doğum günü partisi için bir araya gelen karı kocanın sorunlarını çözebilmeleri için onları birlikte kahvaltı etmeye davet eder. Kahvaltı esnasında Armağan, kendi çökmüş görüntüsüne rağmen karısının ne kadar dinç ve güzel kalmış olduğunu fark eder. Kahvaltıdan sonra kumsala giden karı-koca iletişim kurmaya çalışır fakat her ikisi de birbirini kızdırmaktan öteye gidemezler. Bu iç sıkıntısıyla geçmişine giden Armağan, erkekliğe ilk adım attığı sünnet düğününü, annesi ve babası arasındaki ilişkiyi, Figen'le yaptığı evliliği ve geldikleri konumu, kızı ile arasındaki iletişimi, çok sevdiği insanlara sevgisini göstermede aciz kalmasının nedenlerini düşünür. Düşündükleri neticesinde Armağan kendini yersiz-yurtsuz ve dışlanmış hisseder.

Dördüncü bölüm saat 12.00'de Renginur'un, hasta babasının ve ona bakmak için gelen aile fertlerinin (annesi, halası, dayısı) kaldığı konuk evinin kapısını çalmasıyla başlar. Renginur'un babası ağır hastadır. Bu nedenle annesi ve babasını yanına aldırarak Renginur, babasına bakmak bahanesiyle gelen halası ve dayısını da kabul etmek zorunda kalmıştır. Ara sıra babasını ziyaret eden Renginur, bu seferki ziyaretinde babasının perişan ve bakımsız halini görünce öfkelenir ve halasına çıkışır. Sonra babasını küçük çocuğuymuş gibi temizleyip, giydirir. Kendi kaldığı villaya giderken geçmişini düşünmeye başlar. Kapıcılık yapan babasını, annesinin, kendisinin ve kardeşinin yaşadıkları zor günleri, ilk cinsel deneyimini, İlhan'la tanışmalarını ve onu gerçekten sevip sevmediğini düşünür. Evde bir süre oyalanıp, eski günlere dalan Renginur, sonra otelin kuaförüne gider. İşi bittikten sonra tüm ailenin bulunduğu öğle yemeğine katılır. Masada Armağan ve Figen'le sohbet eden Renginur bir yandan da Yalım bebekle ilgilenir.

Beşinci bölüm, 14.30'da evindeki kanepede oturmuş baş ağrısı çeken Gülcan'ın kocasının eve gelmesiyle başlar. Gülcan, büyük oğlunun ölümünden sonra kocasının varlığına katlanamaz hale gelir. Kocasının evlat acısını çok çabuk unutmuş

olmasını kabullenemeyen Gülcan ölen oğlunun çocukluğunu düşünürken telefon çalar. Abisi İlhan, akşamki parti için Gülcan'ı almaya geleceğini haber verir. Matemine saygı duyulmamasına, herkesin günlük yaşantısına devam ediyor oluşuna sinirlenen Gülcan, çocukluğunu, annesinin ölümünü, Atilla'ya âşık oluşunu, evlenip gerdeğe girdikleri gece kocasının yaptığı zorbalığı ve yıllarca ondan yediği dayakları hatırlar. Kocasının kendisini izlediğini fark edince tartışırlar. Kocasını sinirlenip dışarı çıkarınca Gülcan tekrar geçmişe dalar. Bu sefer de en küçük kardeşi Bertan'ın evlenmesini, yaptığı işlerde dikiş tutturamayıp intihar etmesini düşünen Gülcan bunca acıya sadece içki sayesinde dayanabildiği sonucuna ulaşır. Akşama epey vakit olduğundan duş alıp biraz uyumaya karar verir.

Altıncı bölüm 15.30'da Figen'in, doktoru kapıdan geçirirken yaptığı konuşmayla başlar. Armağan kumsalın barında çok fazla bira içince midesi rahatsızlanır. Doktor, Armağan'ın aslında ruhen bunalımda olduğunu, politikanın onu yordüğünü söyler. Doktorun gitmesinden sonra kanepeye uzanıp onca yıllık evliliğin bu aşamaya nasıl geldiğini düşünen Figen kendi ailesini, Armağanla tanışmalarını, nikâhlarını, Armağan'ın sevgisini göstermede beceriksiz oluşunu, yaptıkları tartışmaları, Armağan'ın politikaya girişini, evliliklerine ara vermeye karar verişlerini, kocasını aldatmasını hatırlar. Bu sırada uykudan uyanan Armağan gelip onun yanına uzanır ve ondan her şey için özür diler.

Yedinci bölüm 17:30'da Renginur'un dayısı Âdem'in kafa dinlemek için deniz kıyısına gitmesiyle başlar. Kız kardeşi Fatmuş'un ısrarı ile onun kocasına bakmaya gelen Âdem, yeğeninin nikâhsız bir şekilde İlhan'la yaşıyor olmasını onaylamaz. Deniz kenarında dalgalarla konuşan Âdem, kendi geçmişine döner. Okumak isteyip de okuyamamasını, tabakhane çalışırken tanıştığı arkadaşını, karısı ile evlenmesini hatırlar. Saatin ilerlemiş olduğunu gören Âdem otele dönmek için kalkar. Yolda giderken oteli çevreleyen tellerin bir insanın geçebileceği boyda kesilmiş olduğunu fark eder. Otele döndüğünde duş alıp bahçeye çıkan Âdem, havuz kenarında hazırlıkları kontrol eden İlhan'ı görür. Bakışlarını havuza çeviren Âdem, suyun üzerinde yüzen ölü çiçeklere bakar.

Sekizinci bölüm 19.00'da Fikran'ın yazlık evin balkonundaki salıncaklı divanda uzanıp, içki içmesiyle başlar. Bütün sıkıntılarının bu gece sona ereceğini

düşünen Fikran, büyük bir şehvetle isteyip elde edemediği eniştesinden sonunda kurtulacaktır. Ona bu aşamada yardım edecek kişi Mayıs ayında bir oto galerisinde tanıştığı yaşça kendinden küçük Ramazan'dır. Fikran, genç oğlanı paraya doyurarak bunun karşılığında ondan cinsel arzularını karşılamasını bekler. Sık sık birlikte olan ikili İlhan'dan kurtulma planı yaparlar. Fikran para temin edecek Ramazan da adamları ayarlayacaktır. Plan ise İlhan'ın oğlunun doğum günü partisinde gerçekleştirilecektir. Bu akşam icra edilecek planda bir aksaklık olabileceği endişesiyle huzursuzlaşan Fikran'ın midesi bulanmaya başlar ve banyoya gider. Yarın yepyeni bir güne başlayacağını düşünür.

Dokuzuncu bölüm, 20.00'de İlhan ve Renginur'un yatak odasındaki sohbetleri ile başlar. İlhan, Renginur için aldığı hediyeği verir ve birlikte havuz başına giderler. Yemek masasında aileler yerlerini almıştır. Ayrıca amcakızı olan Melike Eda da davete katılmıştır. Yemekler yenir, şarkılar söylenir ve saat on iki civarında sıra havai fişek gösterisine gelir. Bu sırada İlhan'a misafiri olduğu söylenir. Kendine doğru yaklaşmakta olan iki adama yönelen İlhan, ilk havai fişegin sesine karışan silah sesiyle vurulur. İnsanların paniklemesiyle ortalık karışır ve katiller kaçar. Yere yığılan İlhan'ın başına koşanlar, öldüğü anlaşılan İlhan'ın üzerini bir masa örtüsüyle kapatırlar.

Onuncu bölüm 05.30'da Armağan'ın adli işleri bitirip abisi için ağlamasıyla başlar. Onu ne kadar sevdiğini fakat bunu ona hiç söyleyememiş olduğunu fark eden Armağan büyük bir üzüntü içindedir. Kendisini teselli edebilecek insanın karısı Figen olduğunu anlayan Armağan, onu asla bırakmaması gerektiğine karar verir.

2.A.6. TAŞ VE TEN (2005)

Anne ve babası kültürel uyumsuzluk nedeniyle ayrılan Ulya, Türk olan babası ile birlikte Türkiye'de kalırken; kız kardeşi, Alman asıllı olan annesi ile birlikte Almanya'ya gider. Böylece Ulya, kardeşi ve kendisi arasında bir seçim yapmış olan annesine karşı özlemle karışık büyük bir öfke duymaya başlar.

Ulya, yirmili yaşlarına geldiğinde heykeltıraşlık eğitimi için Almanya'ya gider. Burada Türkiye'den gelen siyasi sığınmacı B. ile tanışır. Birbirine aşık olan iki genç tüm zorluklara karşın evlenirler. İlerleyen zamanda Türkiye'ye dönen Ulya

doğum yapar. Türkiye'ye gizlice giriş yapan B. ise bir süre sonra tutuklanır. B.'den bir daha haber alınamaz. Uzun bir süre kocasına ne olduğunu araştıran fakat bir sonuç alamayan Ulya'ya babası ve üvey annesi destek olur. Bebeğin bakımını üvey annesi üstlenirken babası da Ulya için hemen alt katlarındaki daireyi tutar. Kendini toparlayan Ulya da üniversitede öğretim görevlisi olur. Bu arada Ulya, babasının ona tanıştırdığı avukat Haluk'la da yakınlaşmaya başlar.

İlerleyen yıllarda Ulya babaannesinden kalan evi yenileyip oraya yerleşir. Haluk'la ilişkileri ise bitme noktasındadır. Kendi heykellerinin sunulacağı bir sergi için Almanya'ya giden Ulya, kardeşinin aracılığı ile Sina ile tanışır. Almanya'da geçireceği dört gün içerisinde Sina'nın evinde kalacaktır.

Kendinden yaşça küçük olan Sina ile ilginç zamanlar yaşayan Ulya, ona karşı ilgi duymaya başlar. Birbirlerine geçmişlerini anlatıp, dertleşirler. Sina ile yaklaştığı bu dört günlük zamanda sık sık kocası B.'yi hatırlayan Ulya, Sina'da kısmen B.'yi bulur. İşi bitince tekrar Türkiye'ye dönen Ulya, Sina'nın etkisinden hemen kurtulamaz. Haluk ise bir başkasıyla evlenme kararı alır.

2.A.7. SAFRAN SARI (2007)

Roman on dokuz bölümün üç ana başlıkta toplanmasıyla oluşturulmuştur. İlk dokuz bölüm Güz, sonraki dokuz bölüm Kış ve kalan bir bölüm de İlkyaz ana başlığıyla verilir.

Roman, Volkan'ın Londra dönüşünde eve yanlış valizle geldiğini fark etmesiyle başlar. Valizin sahibinin aramasını bekleyen Volkan, şirkete gelen telefonda valizin Melike Eda Sezer'e ait olduğunu öğrenir. Volkan, valizini almaya gelen Melike'den etkilenir. Ekonomist olan Volkan, az işle çok para kazanan biridir. Fakat zenginlik onun bunalmasına ve hayatının sıradanlaşmasına engel olamaz. Birçok kadınla cinsel doyuma ulaşan fakat kendini manevi yönden boşlukta hisseden Volkan duygusal bir birliktelik aramaktadır. Melike Eda'nın cazibesinden etkilenen Volkan sık sık Melike Eda ile görüşmeye başlar. Bu arada internette tanıştığı Sarıbenek rumuzlu kişinin de dünya görüşünden hoşlanan Volkan, internet vasıtasıyla da Sarıbenekle yazışır.

Sarıbenek rumuzlu kişiye çocukluğunda ailesinden aşırı baskı görmüş, bu baskılardan kurtulup kendi ayakları üzerinde durmak için üniversite okumuş, geçinmek için ağır şartlardaki işlerde çalışmış Mutena'dır. Ailesindeki erkeklerce baskı ve şiddete maruz kalan Mutena, üniversiteyi kazanınca geçmişini geride bırakmak adına ismini Eylem olarak değiştirir. Bu değişim gerçek adını kimlikte bırakıp yeni adıyla kendini tanımlayarak gerçekleşir. Ankara'da okulunu bitiren Eylem, iş için İstanbul'a gelir. Ablasının bulduğu küçük bir eve yerleşen Eylem, çalıştığı ağır şartlara rağmen geçimini sağlayacak parayı kazanamaz. Bu arada internetteki bir blogda Sarıbenek rumuzuyla yazılar paylaşır. Paylaşımlarına gelen cevaplardan Volkan'ın gönderdikleri dikkatini çeker ve aralarında yazışma başlar. Bu arada çalıştığı yerde yaşadığı tartışma sonucunda işten ayrılan Eylem, gördüğü bir el ilanındaki işe başvurmaya karar verir. İlandaki adrese görüşmeye giden Eylem, kendini Elvan olarak tanıtır. Yapacağı işin, zengin erkeklere ruhsal ve cinsel doyum sağlamak olduğunu öğrenen Eylem, paranın dolgun olduğunu ve hiçbir tehlikenin bulunmadığını öğrenince kabul eder.

Melike Eda ise geçmişteki güçsüzlüğünden kurtulmuş, dayısıyla birlikte antika dükkânı işletmeye başlamıştır. Karışan valizler vasıtasıyla Volkan ile tanışan Eda, ondan etkilenmiştir. Hayatını düzene koyup, bir aile kurmak isteyen Eda, Volkan'ın iyi bir aile babası olabileceğini düşünür. Volkan'la sık sık buluşan Melike Eda onu Niyazi dayısı ile tanıştırmak için dayısının düzenlediği partiye davet eder. Volkan partide çeşitli cinsel tercihe sahip insanlarla tanışır. Bunlardan biri de eşcinsel olan Niyazi dayıdır. Melike, dayısının sevgilisi Hayali adlı adama karşı büyük bir öfke duymaktadır. Fakat Volkan bu öfkenin altında yatan tutkuyu sezer ve Melike'den soğur. Tekrar duygusal boşluğa düşen Volkan, adının Eylem olduğunu öğrendiği Sarıbenek'e ilgi duymaya başlar.

Yazışmalar sonucu birbirini merak eden ikili buluşmaya karar verirler. Birlikte yemek yiyen ikili akşam Volkan'ın evine gidip sohbete orada devam ederler. Safran sarı renkteki şalını Volkan'a bırakan Eylem'e, Volkan oyuncak ayısını hediye eder. Çalıştığı iş yüzünden bir daha Volkan'la görüşmeyen Eylem, Harun adlı bir zengin tarafından uzun süreli ilişki için parayla tutulur. Eylem'den bir daha haber alamayan Volkan kısa bir süre bunalım yaşasa da sonrasında Yasemin adlı bir

bayanla ilişki yaşar. Bu sırada öfke duyduğu Hayali'ye tutkuyla bağlanan Melike Eda, Hayali'nin yurtdışına kaçmak zorunda kalması nedeniyle onun peşinden gider.

Volkan, yakın arkadaşı Harun tarafından kız arkadaşlarını birbirlerine tanıştırmak amaçlı yemeğe davet edilir. Yasemin'le birlikte yemek için Harun'un evine giden Volkan, orada Eylem'le karşılaşınca çok şaşırır. İki de bozuntuya vermezler. Yemekten sonra Eylem, durumu ve yaptığı işi açıklamak için Volkan'a mail atar. Gerçekleri öğrenen Volkan büyük bir hayal kırıklığı yaşar.

2.A.8. SADAKAT (2010)

Roman, başkişi Azra'nın cinayet suçundan tutuklanması ile başlar ve geriye dönüşle devam eder. Azra, kasabalarında eczacılık yapmaktadır. Babadan kalma evde annesi ve kızı Müge ile yaşamaktadır.

Azra, üniversitede okurken birlikte olduğu Demir'den hamile kalınca ikili evlenmek zorunda kalır. Müge'nin doğumuyla birlikte Demir zorunlu evliliğini bitirir. Azra ise doğum için ara verdiği okulunu bitirip kasabalarına döner ve eczane açar. Tekdüze bir hayat yaşayan Azra, bir davette Ferda ile tanışır. Birbirlerinden etkilenen ikili arasında bir ilişki başlar. Seracılık yapmak isteyen Ferda'nın kendine uygun bir arazi aradığını öğrenen Azra, babasından kendisine kalan arsayı önerir. Ferda'nın arsayı kiralamasıyla ilişkileri iyice ilerleyen ikili bir süre sonra evlenir. Azra'nın annesinin ölümü ve Müge'nin yurtdışına babasının yanına gitmesiyle yalnız kalan çift bir süre mutlu ve huzurlu yaşarlar.

Azra'nın kız kardeşi Aliye'nin kocası ile kavga edip Azra'lara gelmesiyle hayatları değişir. İlk başlarda Ferda ve Aliye arasındaki mesafeli duruş, yerini aşırı samimiyete bırakır. Ayrıca Ferda'nın Aliye'ye serada iş vermesi sürekli birlikte zaman geçirmelerine neden olur. Bu durumdan hoşnut olmayan Azra, onlardan şüphelenmeye başlar.

Bir gün evde ikisini uygunsuz bir şekilde yakalayan Azra, her ikisini de evden kovar. Bu olaydan sonra birkaç defa Ferda'yı affetse de Ferda'nın başka kadınlarla da kendisini aldattığını öğrenen Azra, onu hayatından tamamen çıkarmaya karar verir. Üniversite yıllarından tanıdığı Cemal'le birlikte olur. Bu ilişkide

istediğini bulamayan Azra, kısa süre sonra Ferda ve Aliye'nin araba kazası geçirdiklerini, Aliye'nin oğlunun öldüğünü ve Ferda'nın da bir bacağını kaybettiğini haber alır. İyileştikten sonra tekrar Azra'nın kapısını çalan Ferda, ondan beklediği ilgi ve sıcaklığı bulamayınca banyoya gidip intihar eder. Ferda'yı banyoda ölü bulan Azra şoka girer. Uzun bir süre kendine gelemeyen Azra eczaneden aldığı bir takım ilaçlarla Ferda'nın cesedini muhafaza etmeye çalışır. Bu sırada çevredekilerin şüphelenmesiyle eve polis gelir ve Azra'yı tutuklarlar. Ferda'yı öldürmekle suçlanan Azra'nın ziyaretine yengesi gelir ve kız kardeşi Aliye'nin onu görmek istediğini söyler fakat Azra kabul etmez. Ziyaret sonrası Azra, kaldığı koğuşa dönerken dışarı çıkınca yapacaklarını düşünür ve zamanla Aliye'yi affedebileceğini hatta hayatına güvenebileceği birinin bile girebileceğini hayal eder.

2.A.9. ŞARKINI SÖYLEDİĞİN ZAMAN (2011)

Ayşe Devrim, amatör bir sanat topluluğunda tanıştığı Necla'nın teşvikiyle doktora yapmaya başlar ve tez hocası Necla ile samimi bir arkadaşlık geliştirirler. Bazen dâhil oldukları sanat topluluğundan tanıdıkları ile bir araya gelip, akşam yemekleri eşliğinde sanat müziği ziyafeti de çekerler.

Hocası Necla'nın akşam evde vereceği yemeğe Ayşe de davetlidir. Necla, Ayşe'ye gidip hazırlanmasını, bu akşam sürpriz bir misafirin olduğunu söyler. Ayşe kim olduğunu merak edince de yıllardır yurtdışında çalışan ünlü bir ekonomist arkadaşlarının geleceğini, Cihan'ın yakın arkadaşları olduğunu ve onun da sanat müziğini sevdiğini söyler. Akşamki yemekte Cihan'la tanışan Ayşe onunla hararetli bir sanat tartışmasına girer. Masadakilerin de katkılarıyla ikili birbirine kur yapmaya başlarlar. Ayşe'nin güzel sesiyle söylediği içli şarkılardan etkilenen Cihan, Ayşe'ye karşı yakınlaşır. Ayşe'nin de bu yakınlığa karşılık vermesiyle ikili arasındaki ilişki başlama noktasına gelir.

Anlatıcı geri dönüş tekniği ile geçmişe gider. Cihan'ın üniversitede aşık olduğu Deniz'le yaşadığı ilişkiyi anlatır. Cihan, 70'li yılların sonunda taşradan üniversiteye gelmiş bir gençtir. Ailesi görgülü bir ailedir. Deniz ise Ankaralı bürokrat bir ailenin asi kızıdır. İki genci, ortak tutkuları olan müzik birleştirir. Cihan, Deniz'in kendine karşı karmaşık duygular içerisinde olmasına rağmen onu sevmekten vazgeçmez. Deniz ise o dönem yaygın olan devrimci duygulara kapılır ve

üniversitede devrimcilere liderlik yapan Yüksel'le evlenir. Cihan, bu durum karşısında Lale adlı bir kız ile ilişki kurar, sonrasında da yurt dışına master yapmaya gider. Deniz'in hayatı evlendikten sonra çıkmaza girer. Evliliğini onaylamayan babası ile arası bozulur. Hamile kalan Deniz'i, Yüksel'in aile babası gibi davranmayıp sefil bir yaşam sürmesi hayal kırıklığına uğratar. Bebeğin doğmasıyla birlikte babası Deniz'i affeder ve evlerine getirir. Yüksel'in tutuklanmasıyla da ikili boşanma kararı alır. Deniz tüm yaşananlara rağmen asi ruhundan kurtulamaz ve siyasi olaylara bulaşır. Hakkında tutuklama kararı çıkınca babasının yardımıyla bir süre gizlenir. Teslim olduğu takdirde cezasında hafifleme olacağını öğrenen babası, kızını kendi elleriyle teslim eder. Yıllarca hapisshanedede kalan Deniz, dışarı çıktığında ruhsal bunalımlar yaşayan biri haline gelmiştir. Büyümüş olan kızına karşı ilgili bir anne gibi davranamayan Deniz, hayatı boşlamaya başlar ve kendini içkiye verir. Deniz'in annesi Misli Hanım, kızının durumuna üzülür ve Cihan'ın ona yardım edebileceğini düşünür. Yıllar sonra tekrar bir araya gelen ikili ne kadar çok şeyin değişmiş olduğunu anlar. Artık kimseye bir faydası olamayacağını düşünen Deniz intihara karar verir. Günlüğüne, bu defteri babasından saklaması ve ilerde kızına vermesi için annesine not düşer. Anlatıcının tekrar şimdiye dönmesiyle öğreniriz ki Ayşe defteri bulur. Okuduklarından Cihan'ın aynı kişi olduğunu anlar. Bu sırada Cihan da ailesinden kendine kalan baba evine gittiğinde eski günlüklerini bulur ve o da Ayşe'nin kim olduğunu anlar. İkili bir süre ne yapacaklarına karar veremez. Yaşanmamış bir aşk yüzünden ilişkilerini bitirmeyi istemeyen çift, geçmişi bilmeye, kabullenmeye fakat üzerine sünger çekmeye karar verirler.

2.B. ELİF ŞAFAK ROMANLARININ ÖZETLERİ

2.B.1. PİNHAN (1997)

Toprak, Hava, Ateş, Su adlı dört ana başlığın kendi içlerinde de dörder alt başlığa ayrılmasıyla oluşan eser çift cinsiyetli bir çocuğun ilerleyen yaşlarında kimliğini bulmasını konu edinir.

İlk ana başlık olan Toprak'ın alt bölümleri şunlardır: Elma, Nokta, Hafıza, Halka. Bu bölüm, Pinhan'ın hikâyesini yaşamak için tekkeden ayrılıp yolculuğa çıkarken, tekkeye ilk geldiği günü ve çocukluğunu hatırlaması ile başlar. Pinhan çift cinsiyetli oluşunun verdiği ağır yükü taşıyan, haşarı bir çocuktur. Onun bu

derdinden annesi dışında kimsenin haberi yoktur. Gündüzleri kardeşleri ve arkadaşları ile yaramazlık yapan Pinhan, geceleri kimsenin bilmediği derdi nedeniyle karabasanlar görmektedir. Bir gün arkadaşlarıyla yaramazlık yaptıkları sırada çok güzel bir kuş görürler. Kuşu avlamak isteyen çocuklar, tekkenin avlusuna girip ağaca tırmanırlar, fakat kuşu yakalayamazlar. Kuşu yakalayamamanın hayal kırıklığını yaşayan çocuklar, ağaçtan eli boş inmemek için elma toplamaya karar verirler. Bu sırada, tekkenin dervişlerinden biri onları fark eder ve kovalar. En üst dala tırmanan Pinhan dışındaki bütün çocuklar kaçmayı başarır. Bu sırada tekkenin dervişleri ise bahçede elma hırsızları aramaya başlar. Ağaçta mahsur kalan Pinhan bildiği tüm duaları okurken, korkudan sapanını yere düşürür. Dervişlerden biri yukarı bakmadan sapanı alıp gider ve az sonra yanında yaşlı bir dervişle geri döner. Yaşlı derviş yukarı bakarak isterse inip sapanını alabileceğini söyler ve ağacın altına oturup beklemeye başlar. Pinhan ne yapacağını bilemez ve ağacın dalında donakalır. Oturduğu dalın çatırdamaya başlaması üzerine yaşlı adam oturduğu yerden kalkıp ona elini uzatır ve Pinhan'ı yere indirir. O günden sonra Pinhan hep Dürri Baba tekkesinde yaşamaya başlar. Yıllar önce dul kalan annesi, hem bir boğaz eksileceği hem de belki durulur, derdine de derman bulunur düşüncesiyle orada kalmasına destek olur. Bu tekkede kaldığı dönem içerisinde yaramazlıklarına devam eden Pinhan, Dürri Baba'nın onun derdine vakıf olduğunu anlar. Pinhan ismini alması ise bir tırtılın kelebeğe dönüştüğünü gördükleri gün, Dürri Baba'nın ona bu ismi uygun görmesiyle olur.

Bir gece rüyasında Dürri Baba ve Dulhani Hasan'ı sırrını ifşa ederken gören Pinhan, korkuyla uyanır. Rüyanın etkisinden kurtulmak için giyinip dışarı çıkar. Dere kenarına giden Pinhan, rüyasını dereye anlatır. Tekrar tekkeye dönen Pinhan elma ağacının dibine oturur ve tekkeye geldiği ilk günü ve eski ismini hatırlayarak ürperir. Yanına gelen serçeyi seven Pinhan, kuşun parmağını ısırıldığı yerden çıkan kanı toprağa damlatır. Sırrını kimselerin görmemesi için nokta halindeki kanın çevresine halkalar çizer. Tam o sırada ağaçtan bir kuş sesi gelir. Başını kaldıran Pinhan o incili güzel kuşu tekrar görür. Yaptığı halkaların içine Dürri Baba'nın ismini yazar ve kuşun gagasından akan tek damla kan, Pinhan'ın nokta halindeki kanının üzerine damlar. İlerleyen günlerde dervişlerle iyi geçinen Pinhan herkesin bir hikâyesi olduğunu öğrenir. Dertli Hagopik, Pinhan'a kendi hikâyesini anlatır. Tekkeye gelen herkesin hikâyesi ile geldiğini ama Pinhan'ın henüz bir hikâyesi olmadığını söyler.

Pinhan'a geldiği günü anımsatan Dertli, onun da hikâyesini yaşamak için gitmesi gerektiğini söyler. Öfkeyle ayağa kalkan Pinhan nereye gideceğini şaşırır. Sonra önünde bir kapı açılır ve o kapıdan girer. Bir süre nerde olduğunu çıkaramaz. Duvardaki minyatürlere ve mısralara bakan Pinhan telaşa kapılıp çıkmak ister fakat kapı açılmaz. Kapı açılma hakkı için ondan kıllarını ister. Pinhan çift başlılığından utanmadan sadece başında tek bir tel bırakarak vücudundaki bütün kılları koparır. Biriken kılları örgü yapıp kapıya verir. Kapı açılır ve Pinhan kendini tekkenin mezarlığında bulur. Mezarlıkta gezerken tüm dervişlerin toplanmış olduğunu gören Pinhan gizlice onları izlemeye başlar. Dervişler halka olup dönmeye başlarlar. Halkanın tam ortasında bulunan Dürri Baba'yı gören Pinhan şaşırır. Çünkü elma ağacının dibinde oluşturduğu kırmızı nokta, Dürri Baba'nın iki kaşının ortasında durmaktadır.

Pinhan kendine geldiğinde Dürri Baba'nın eşiğinde bulur kendini. Pinhan'a yaptığı ebruları gösteren Dürri Baba, ona bir inci ve yolunu aydınlatacak bir kandil verir. Pinhan'ın gönlünün yolculuk yapmaya aktığını söyler. Tekkeden ayrılan Pinhan Şehr-i İstanbul'a varır.

İkinci ana başlık olan Hava ise şu dört alt başlıktan oluşur: Emanet, Hıyanet, Felaket ve Kefaret. Nakş-ı Nigar mahallesinin anlatıldığı bu bölümde olaylar bir ayağı diğerinden kısa olan kız çocuğu Nevres'in sokakta tek başına oynarken beyaz karıncayı görmesiyle başlar. Nevres diğer siyah karıncaları da beyaz yapmaya karar verir ve elindeki yoğurtlu ekmeği yerdeki siyah karıncaların üzerine sürer. Can havliyle kaçışan karıncalara o kadar çok kaptırır ki kendini, birisinin yaklaştığını fark etmez. O sırada yoldan geçmekte olan Ceviziçi Tahir, durumu görür ve Nevres'e okkalı bir tokat atar. Ayrıca babasına söylemekle de tehdit eder. Bunun üzerine Nevres babasının öldüğünü söyler. Nakş-ı Nigâr Mahallesi eski adıyla Akrep Arif Mahallesi birçok kabadayı yetiştirmiştir. Bunların içinde kötü nam salan Sefih Ali, o akşam Defterdar Celal mahallesinde yeni bir hırsızlık daha yapar. Mahalledeki bir evde çıkan yangından kurtarılan mallar bir kenara yığılır ve Sefih Ali oradan bir gerdanlık çalar. Akşam Nakş-ı Nigâr mahallesindeki evine dönerken bekçi Beberuhi Rıza'ya yakalanır. Suçu ispatlanınca nedamet çeşmesinde bütün mahallelinin gözü önünde yıkanıp günahından arınır ve çaldıklarını çeşmenin oraya bırakır.

Akrep Arif mert bir kabadayıdır. Bu yüzden onun yaşadığı mahalle o isimle anılmaya başlanır. Ayrıca mahallenin belli başlı kuralları vardır. Başka bir mahalleden kız alıp, kız vermek yoktur. Fakat bir gün bir paşa kızı bu mahalleden bir gence âşık olur. Mahallenin geleneği gereği gençler kavuşamazlar. Bunun üzerine paşanın kızı ölür. Ölmeden önce de Akrep Arif mahallesine çok güzel bir hamam yapılmasını vasiyet eder. Böylece Nida hamamı yapılır. Paşanın kızına minnet duyan mahalleli ise kızın adını mahallelerinin yeni adı olarak kabul ederler. Fakat bu olaydan sonra mahallede türlü belalar olmaya başlar. Akrep Arif'ten kalan emanete ihanet ettiklerini düşünen mahalleli tüm belaların Akrep Arif'in gazabı olduğuna inanırlar. Mahallenin yedi kocakarısı ise bir alamet beklemektedirler. O alamet Ceviziçi Tahir'in Nevres'e attığı tokadın hemen sonrasında gerçekleşir. Ceviziçi küçük kıza attığı tokattan pişman olarak yolda yürürken beyaz karıncayı görür. Koşarak yedi kocakarı arasından en bilgili olanı Kevser Nine'ye gider. Ona beyaz karınca Erda'yı gördüğünü söyler. Kevser Nine diğer kocakarıları toplar ve ne yapacaklarını tartışırlar. Akrep Arif'in belalarından kurtulmak için bir kefarete vermeleri gerektiği konusunda karar kılarlar.

Üçüncü ana başlık Ateş'in alt bölümleri: Hezarpare, Rindane, Peymane, Püryare'dir. Bu bölüm Horoz Baba tekkesinin lideri Şeyh Mühür Efendi'nin tekkenin başına bir iş geleceğinden kuşkuya kapılmasıyla başlar. Horoz Baba'dan kalma kimsenin bilmediği bir kitabı Mısırlı İbrahim Efendi adlı kötü karakterli bir adam ister. Şeyh, öyle bir kitabın olmadığını söyleyip adamı gönderir. Fakat içi rahat etmez ve çok güvendiği bir adamla kitabı Dürri Baba tekkesine gönderir; kitabı gizlediği sandığa da başka bir kitap yerleştirir. Bu olayın ardından birileri tekkeyi yakar ve sahte kitabın olduğu sandığı çalar. Bu sırada Pinhan İstanbul'da Hırpani Baba tekkesinde kalmaktadır. Bir gün sıkıntı bastığında Dürri Baba'nın verdiği inciye bakıp rahatlamak ister. İnciyi dışarı çıkardığı anda hırsızın biri alıp kaçar. Sonraki günlerde hırsız arayan Pinhan, onu bulur. Fakat adam inciyi Cüce Cafer'e sattığını söyler. Pinhan Cüce Cafer'i bulur. Adam ona inciyi vermez. Pinhan'ı bir meyhaneye götürür. Pinhan orada gördüğü bir ateşoğlanına tutulur. Ertesi gün Pinhan için bir sofraya hazırlanan Cüce Cafer, hizmet için ateşoğlanı Karanfil Yorgaki'yi getirir. Pinhan tutulduğu oğlanı karşısında görünce şaşırır. Baş başa kalan ikili bir süre sonra

yakınlaşırlar. Pinhan oradan ayrılmak zorunda kalır. Karanfil Yorgaki'ye kendisini beklemesini söyler.

Son ana başlık Su ise Cehennem Kapıları, Nida Hamamı, Elem Şehristanı ve Firar Yolları adlı dört alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölüm babası ölen Nevres'in halasının evine taşınmasıyla başlar. Halasının kızı Safınaz'ın sahip olduğu her şeyi kıskanan Nevres, bazı geceler bir ses tarafından rahatsız edilir. Nevres'i rahatsız eden ses Nakş-ı Nigar'ın sesidir. Her iki kız da Akrep Arif mahallesinden nefret etmektedir. Bu sırada mahalledeki belalar sürmektedir. Gökten karınca yağmaya başlar. Kocakarılar toplanıp mahallenin bu iki başlılığından kurtulması için çalışırlar. Yardıma gelecek kişiyi bulmak için şehrin dört kapısında nöbet tutarlar. Pinhan Kevser Nine'nin tuttuğu doğu kapısından gelir. Yaşlı kadınlar bir derviş olarak ondan yardım isterler. Pinhan kabul eder ve nida hamamına giderler. Hamamda kendisine vücut şehri tanıtılır. Pinhan vücut şehrine girebilmek için en kısa yol olan ateş yolunu seçer. Girdiği yolda türlü şeylerle karşılaşan Pinhan, bir yılan tarafından ısırılır. Zamanın azaldığını anlayan Pinhan kendini tekrar hamamda bulur. Çeşmelerden biri hızla akarken aynı hızda mermer bir çukur suyu emmektedir. Pinhan birini kapatması gerektiğini anlar ve birini seçip kapatır. Uyandığında iki başlılıktan kurtulan Pinhan uzun saçlı bir kıza dönüşmüştür.

Uzun saçlı bir kadına dönüşen Pinhan, Dürri Baba tekkesine gitmeye karar verir. Yolda saçları rengini gülden alarak kırmızıya dönüşür. Tekkeye varan Pinhan oranın harabeye döndüğünü görür. Dürri Baba'nın odasına girip ceviz sandığı bulur. Sandıkla birlikte dereye giden Pinhan bir süre ağlar sonra sandığı dereye atar. Yılanın zehrinin etkisiyle oracığa yığılıp, ölür.

Pinhan'ın kaybettiği inciye bulan Karanfil Yorgaki de peşinden Dürri Baba tekkesine gelir ve dere kenarında kızıl saçlı kıızı bulur. Başında bir süre ağladıktan sonra onun için bir mezar yapar ve sevdiğini gömer. Şehirden ayrılmak üzereyken başının üzerinde Pinhan'ın gözlerini andıran bir kuş uçar. Karanfil Yorgaki, kuşa bakıp kendisini beklemesini söyler.

2.B.2. ŞEHRİN AYNALARI (1999)

Hıristiyanların büyük vaizi ve engizisyon mahkemesinin yargıcı olan Alonso Perez de Herrera, yoksul olan ailesi tarafından çocukken, okutulmaya değer görülmemiştir. Ufak görüntüsü ve cılız sesi nedeniyle babası tarafından hor görülen Alonso'nun kendini rahat hissettiği tek yer, ince sesiyle söylediği ilahilerin beğeni gördüğü kilisedir. Kilisede karşısına çıkan gaip ses tarafından yönetilmeye başlayan Alonso, babasına karşı okul konusunda meydan okur. Oğlundan böyle bir çıkış beklemeyen baba, onu şehre okumaya gönderir. Gaip ses sayesinde ünlü bir vaiz olan Alonso, mesleğinde hızla yükselir.

Antonio Pereira ise ünlü bir hekimdir. Karısı Isabel, oğlu Andres ve kardeşi Miguel ile yaşayan Antonio, üniversitede bölüm kürsüsüne aday olur. Çok çalışan Antonio bu yüzden karısı Isabel'in mutsuzluğunu fark edemez. Yıllar önce Antonio'nun evde olmadığı bir gün onun kardeşi Miguel ile birlikte olan Isabel, yaptığı bu hatadan dolayı vicdan azabı çekmektedir. Bu yüzden de oğlu Andres ile kocası Antonio'ya mesafeli davranmaktadır. Miguel ise bu günahının acısını içki içerek unutmaya çalışır. Ailesi tarafından ilgi gösterilmeyen Andres'e, komşu kadın Elena Rodrigez aşırı düşkünlük gösterir. Ölmüş oğlunun yerine koyduğu Andres'in kendine ait olmasını isteyen Elena Rodrigez, Küçük Andres'in ailesi hakkında kendisine anlattığı şeyleri çarpıtarak, Engizisyon mahkemesi yargıcı Alonso Perez de Herrera'ya anlatır. Converso diye tabir edilen Yahudi dönmesi Hıristiyan olan Pereira ailesinin evine mahkeme kararınca tutuklamak için baskın yapılır. Isabel tutuklanır. İş gezisinde olan Antonio ve baskın sırasında evde olamayan Miguel yakalanamaz. Andres'i Elena Rodrigez sahiplenir. Miguel bir süre saklanır ve sonra aynalar şehri İstanbul'a gelir. Burada adını İsak olarak değiştirir. Isabel eşini aldattığını ve işlediği diğer günahları itiraf eder ve hapisle cezalandırılır. Yurtdışında olan Antonio, eşinin ve oğlunun akıbetini araştırırken eşinin, kendisini kardeşi Miguel ile aldattığını, aslında Andres'in Miguel'in oğlu olduğunu öğrenip, yıkılır. İstanbul'a gelen Miguel, Haham Yakup'un yanında kalır. Onun aracılığı ile Şeyh Süleyman Sedef Efendi ile tanışan Miguel, Şeyh'in herkesten sakladığı kızı Zülfe ile de tanışır. Bu sırada Isabel de İstanbul'a gelir. Kösem Sultan'ın cariyelerinden olan Isabel'in eline, adını İsak olarak değiştiren Miguel ile evlenme şansı geçmiş olsa da bunu reddeder. Yıllar sonra Andres geçmişinin ve babasının peşine düşer. Aynalar

Şehri İstanbul'a gelen Andres, Haham Yakup'la tanışır. Hahamın evinde kalan Andres'e, yıllar önce Miguel'e de hizmet eden Zişan kadın hizmet eder. Zişan Kadın'ın fal bakma teklifini, geçmişiyile yüzleşmek istemeyen Andres reddeder. Günler sonra Zişan kadın ölür. Onun öldüğü gece Andres beyaz bir yaratık görür. Geçmişiyile ilgili ona bilgi vermek isteyen yaratığı, geri çevirir.

2.B.3. MAHREM (2000)

Roman geçmişte 1800'lerde Pera, Fransa ve Sibiry'a da yaşanmış öykülerle 1999'da İstanbul'da yaşanmış olan öykünün birbiriyle ilişkilendirilmesinden oluşur. Roman şişman bir kadının toplum içerisinde yaşandıklarının işlenmesiyle başlar.

Şişko'nun yiyip geri kusmasının sebebi küçükken oynadığı bir saklambaç oyunu sırasında, saklandığı kömürlükte yabancı bir adam tarafından oral yolla cinsel tacize uğramasıdır. Uğradığı taciz karşısında hiçbir tepki veremeyen ve ağlamadığı için kendini suçlu bulan Şişko, kimsenin görmemesi gereken bu mahrem olayı gördüğü için kedi Elsa'yı öldürür. Yaşadıklarını kimseye anlatmayan çocuk, sürekli ağzını çalkalamaya ve ağzındaki berbat tattan kurtulmak için yemek yemeye başlar fakat ne kadar yerse yesin ağzındaki tat geçmez. Bu yüzden önce yer, sonra kusar, tekrar yer tekrar kusar... İlerde şişman bir kadın haline gelen ve ismi verilmeyen kadın, şişmanlığının onu görünür kılmamasından dolayı rahatsızdır. Bu yüzden insanlarla sağlıklı iletişim kuramayan Şişman, vapurda tanıştığı Be-Ce adlı cücenin çevreyi umursamayan tavrından etkilenir. İkili arasında yakınlaşma olur ve birlikte yaşamaya başlarlar. Fakat yan yanayken oluşturdukları gülünç görüntü nedeniyle sokaklarda rahat rahat dolaşamazlar. Bu yüzden de dışarı tebdil-i kıyafet çıkarlar. Çevre tarafından sürekli izlendikleri için Be-Ce'nin aklına görmeye ve görünmeye dair bir sözlük yazmak gelir. Böylece "nazar sözlüğü" fikri doğar.

1885'in Pera'sının anlatıldığı bölümde ise altı kızıdan sonra doğmuş olan ilk erkek çocuk Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi'den bahsedilir. Erkek evlat hasretiyle tutuşan karı koca, bu uğurda her yolu denerler. Adaklar adayan kadın, rüyasında gördüğü dedenin dediklerini yapması sonucu hamile kalır. Doğacak çocuğa rüyadaki dedenin adı olan Memiş'i vermeyi uygun görürler. Fakat doğum sırasında anne ölür. Doğan çocukta ise tuhafliklar vardır. Bu yüzden doğumu yaptıran ebenin "vardır bir keramet" demesiyle ismine Keramet, bebeğin doğduğu an

yüzünün çok saydam olmasından dolayı Mumi, babasının eşinin ölümü üzerine “Keşke yaşasaydı da gene kız doğursaydı.” demesi üzerine de Keşke eklenir. Zamanla büyüdükçe sonuna bir de Efendi eklenir ve Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi olur. Memiş Efendi çizgi şeklindeki anlamsız bakan gözleri nedeniyle zehir olan hayatını, yine gözler sayesinde zenginleştirmeye karar verir. Bu yüzden de görülmeye dair güzel çirkin ne varsa sergilemek için Pera’da vişne rengi bir çadır kurar. Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi’nin kurduğu bu çadır, Fransa’ya ve Sibirya’ya dayanan iki hikâyenin daha anlatılmasına sebep olur. İlki vişne rengi çadırda erkeklerin izlemesi için sergilenen güzeller güzeli Anabella’nın hikâyesidir.

Fransa’nın soylularından olan Monsieur de Marelle, Madeleine ile evlenir. Fakat evli çiftin arasındaki sevgi bağı bir türlü kurulamaz. Monsieur de Marelle bu yüzden karısını kendi arzusuyla gelene kadar birlikte olmak için zorlamayacağına dair söz verir. Evine ve kocasına alışmaya çalışan Madeleine ise evini kendi zevkine göre döşemek ister. Çalışanlarla birlikte evin her köşesini değiştiren Madeleine, kilitli bir sandık bulur ve açmak ister. İçinde lanetli bir tablo olduğunu ve onu gören bakirelerin çıldırdığını söyleyen hizmetçi, Madeleine’yi açmaması hususunda uyarır. Fakat merak duygusu ağır basan Madeleine, tabloyu çıkarttırır ve yakışıklı bir oğlan portesi olan bu tabloyu duvara astırır. Bu olaydan sonra şizofrenik alametler gösteren Madeleine, kafasındaki dünyada yarattığı hayali yakışıklı kâhya ile (ki bu aslında kocasıdır) ormanda birlikte olur. Bu birliktelikten hamile kalan Madeleine, ikiz kızlar dünyaya getirir. Bebeklerden biri tıpkı kocasına, diğeri ise tıpkı tablodaki yakışıklı oğlana benzemektedir. Madeleine, güzel bebeği işlediği günahın meyvesi olarak görür ve bu yüzden onunla hiç ilgilenmez. Çirkin bebeği ise bağrına basar. Güzel bebek Anabella için bakıcı tutulur. Bakıcının efsaneyi keşfedip Monsieur de Marelle’ye anlatması üzerine, babası da kızından nefret etmeye başlar. Belli bir yaşa kadar ilgisiz, sevgisiz ve tek başına büyüyen Anabella, bir gün malikâneye gelen kumpanyacılara verilir. Böylece yolu Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi’nin vişne rengi çadırına düşer. Burada, erkeklere güzelliğinin ne olduğunu göstermek için sergilenir.

İkinci hikâye Sibirya’da başlar. Samur avcısı Ankidinov, yaşadığı bir deniz kazasından sağ kurtulmayı başarır. Ormanda dolaşırken, normal samurlardan beş kat büyük bir samur görür. Hayvanı takip eden avcı, samurun ters çevrilmiş bir sepete

girişini izler. Sepetin içinde ise yerel bir kabilenin yeni şaman adayı vardır ve bu âlemdeki yansımaları beklemektedir. Üç gecedir belirsiz ziyaretçisini bekleyen oğlan çocuğu, samurun gelmesiyle birlikte kendine denk olan ruha kavuşur. Sepetin içinde dışarıdaymışçasına şaman dansı yapan ve ruhlarını birbirlerinde eriten bu ikilinin bir olması, Ankidinov'un merakı yüzünden tamamen eremez. Sepetin altındaki yarı samur yarı insan yaratığı görünce büyük bir şaşkınlık geçiren Ankidinov, bu tuhaf yaratık sayesinde çok para kazanacağını düşünür ve Samur Oğlanı, şehrin askeri valisine satar. Böylece askeri vali onu teşhir ederek büyük bir servet kazanır. Samur Oğlanın ilerde ölmesi ihtimaline karşı ise vali önlem alır ve Samur Oğlanı bir fahişenin koynuna sokar. Bu ilişkiden ikiz bebekler dünyaya gelir; birisi normal insan şeklinde diğeri ise yarı insan yarı samur şeklinde. Böylece askeri valinin çocukları torunları kuşaktan kuşağa Samur Oğlanın soyundan gelen samur çocukları teşhir ederek para kazanırlar. Bu durum valinin yeni nesil torunlarından birisinin, Samur Oğlanın soyundan gelen Samur Kızı teşhir etmek istemeyip başkasına satmasına kadar devam eder. Böylece Samur Kızın yolu, Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi'nin vişne rengi çadırına düşer. Bundan böyle burada kadınlara, çirkinliğin timsali olarak sergilenecektir.

Fakat yazar romanın en sonunda bunların gerçekleşmediğini söyler. Mahrem olana duyulan saygının, tüm bu kötü olayları engellediğini vurgular. Madeleine, sandığı açmamıştır, Ankidinov sepetin içine bakmamıştır. Böylece ne Anabelle ne de Samur Kız hiç doğmamıştır.

Son kısımda ise, Be-Ce'nin, tanışmalarından bir süre sonra yazmaya başladığı nazar sözlüğünü okuyan Şişko, yazılanların kendisi ile ilgili olduğunu görünce sevgilisiyle tartışır. İkili bu kavganın sonucunda ayrılırlar. Bunun üzerine evde yalnız kalan Şişko, hava gazını açar ve intihar etmeye kalkışır. Kendini bir uçan balon olarak hayal eder.

2.B.4. BİT PALAS (2002)

Romanın dört bölümden oluştuğunu söyleyebiliriz. İlk romanın anlatıcısı romana giriş yapar. Sonrasında romanın bölümlerini oluşturan “öncesi”, “daha öncesi” ve “şimdi” bölümleri yer alır. Yazar, her bölümde farklı bir zaman dilimini ve farklı insanları anlatır. Giriş bölümünde anlatıcı, kendinden ve Haksızlık

Öztürk'ün Bonbon Palas'a ilaçlama için gidişinden bahseder. Öncesi adlı bölümde Haksızlık Öztürk'ün isminin nereden geldiği ve Kalktıgöçeyledi Dede adlı evliya mezarının üzerinden geçecek yolun hikâyesi anlatılır. Daha Öncesi adlı bölümde Bonbon Palas'ı yaptıranların öyküleri ve Bonbon Palas'ı neden, nasıl yaptırdıkları anlatılır. Şimdi adlı bölümde ise Bonbon Palas'ın her bir dairesinde oturan sakinlerin yaşamları ve sorunları anlatılır.

Haksızlık Öztürk'ün babası, bir mezarlığın üç bekçisinden en genç olanıdır. Zamanın ileri gelenleri tarafından yapılması istenilen yol çalışması, babasının görevli olduğu mezarlığın üzerinden geçecektir. Yapılan çalışmalar sırasında bir evliya mezarlığı sorunu çıkar ve halk bu yüzden tepki gösterir. Bunun üzerine yetkililer çalışmaları durdurur ve suçu da bekçilere yükler. Üç bekçiden ikisi yaşlı olduğundan yapılanlara ses çıkarmayıp, köşelerine çekilir. Fakat genç olanı hakkını aramaya çalışır. Ne yazık ki şikâyetleri sonuçsuz kalır. O sıralarda doğan oğluna, kendine yapılan haksızlığı unutmamak ve unutturmamak için Haksızlık ismini koyar.

Bonbon Palas'ı yaptıran kişi Rus devriminden kaçmış bir asker olan, Pavel Pavloviç Antipov'dur. Rusya'da hali vakti yerinde bir asker olan Pavel Pavloviç, devrim yüzünden karısı Agripina ile İstanbul'a kaçar. Burada maddi manevi pek çok zorluklar yaşayan çift, yeni doğan bebeklerinin ölümüyle iyice sarsılır ve Fransa'ya gitmeye karar verirler. Pavel Pavloviç, Fransa'daki erkek kardeşinin yardımıyla kısa sürede zengin olur. Karısı Agripina ise bebeğinin ölümünü sindiremez ve ruhî bir bunalım yaşar. Karısını bir kliniğe yatan Pavel Pavloviç, başka bir kadınla ilişki kurar ve ondan bir kız sahibi olur. Fakat Agripina'nın gün geçtikçe kötüye gitmesinden vicdan azabı duyan Pavel Pavloviç, İstanbul'a dönüp Agripina'ya harika bir apartman yaptırmak ister. Böylece Bonbon Palas ortaya çıkar. Apartmanın son katı olan 10 numaraya yerleşen çift, bir süre burada yaşar. Önce Agripina ardından ise Pavel Pavloviç ölür. Böylece apartman Pavel Pavloviç'in Fransız kadından olma gayri meşru kızına kalır. Kendisini terk etmiş bir babadan gelen mirasa kayıtsız kalan evlat, daireleri kiraya verir.

Bonbon Palas'ın sakinleri ise daire numaralarına göre karışık bir sıralama ile anlatılır. Bir numarada kapıcı Musa, karısı Meryem ve oğulları Muhammet yaşamaktadır. Hayat karşısında ezik bir adam olan Musa, karısı Meryem'in işbilirliği

ve itelemesi ile bir şeyler yapabilmektedir. Oğulları Muhammet ise hayata karşı güvensiz olduğundan okulda arkadaşları tarafından tartaklanmaktadır.

İki numarada üniversite öğrencisi olan Sidar ile köpeği Gaba kalmaktadır. Buhranlı bir çocukluk geçirmiş olan Sidar, intihar etme fikrine saplantılı bir kişidir. Bu yüzden sık sık mezarlıklara gidip, vaktinin çoğunu oralarda geçirmektedir.

Üç numara Cemal ve Celal adlı ikiz kardeşlerin işlettiği bir kuaför dükkânıdır. İkizler henüz küçük birer çocukken, babaları Avusturya'ya çalışmaya gider. Bir süre çalıştıktan sonra ailesini götürmek üzere geri döner. Fakat babanın niyeti, sadece çocukları götürmektir. Bu yüzden karısından gizli çocuklarla kaçmayı planlamaktadır. Yola çıkılacağı gün eşini evden uzaklaştıran baba, çocuklarla birlikte eşyaları arabaya koyar. Tam yola çıkılacakken ayağından düşen ayakkabıyı almak için Celal arabadan iner. Yolun başında beliren eşini görünce baba arabayı çalıştırır ve Cemal'le yola koyulur. Celal arkalarından koşsa da yetişemez. Yıllarca birbirini görmeyen kardeşler Cemal'in yaptığı birikimle birlikte yurda dönmesi sonucu birbirlerine kavuşurlar ve ortak bir kuaför dükkânı açarlar.

Dört numarada Ateşmizacoğulları ailesi kalmaktadır. Bu ailenin en belirgin özelliği evhamlı bir yapıya sahip olmalarıdır. Evlerinin içinde, dışarının her türlü debdebesinden uzak bir yaşam süren aile, gözetlemeye de gözetlenmeye de tahammül edemezler.

Beş numarada Hacı Hacı, oğlu, gelini ve torunları kalmaktadır. Hacı Hacı, oğlunun ve gelinin çalışıyor olması sebebiyle gündüzleri evde torunlarına bakmaktadır. Gelini, kayınbabasının anlattığı hikâyelerle çocuklara kötü örnek olduğunu düşünse de, bakacak başka kimse olmadığı için sesini çıkaramaz. Torunlardan büyük olanı bedensel rahatsızlığı olan bir çocuktur. Fakat zeki oluşu sayesinde herkesi istediği gibi yönetir.

Altı numarada Metin Çetin ve karısı Nadya kalmaktadır. Böcek bilimi konusunda uzman biri olan Nadya, hiç adeti olmadığı halde bir akşam arkadaşlarıyla eğlenmeye gider. Orada İstanbul'dan gelmiş bir grup iş adamı arasında bulunan Metin Çetin ile tanışır. Tecrübesiz biri olan Nadya, kısa sürede Metin Çetin'e aşık

olur. Onunla evlenip İstanbul'a gelir. Fakat hiçbir şey hayal ettiği gibi gitmez. Kocasını, Nadya'yı iş yerinden biriyle aldatmaktadır ve Nadya bu durumu bilmektedir.

Yedi numarada ben, yani anlatıcı kişi oturmaktadır. Karısı Ayşin'den boşandıktan sonra Bonbon Palas'a yerleşen anlatıcı, üniversitede öğretim üyesidir. Çocukluğunda içkici bir baba ve mutsuz bir anne ile büyüyen anlatıcının babası ölünce annesi başka bir adamla evlenir. Bu yüzden anlatıcı, hayata bir an önce atılmak için çok çalışır. Karısından ayrıldıktan sonra bunalıma giren anlatıcı, ortak arkadaşları Ethel'le birlikte olur, fakat bu durumun kendini daha kötü hissettirmesine engel olamaz. Bonbon Palas'ın önüne dökülen çöplere kimsenin çözüm bulamayışıyla dalga geçmek için bir gece apartmanın önündeki duvara "Bu Duvarın Altında Yatır Var Çöp Dökmeyin!" yazar. Fakat şaka niyetiyle yazdığı bu yazı başkaları tarafından ciddiye alınır. Komşunun küçük kızına ders veren anlatıcı, çocuktan öğrendiği bir sırrı saklayamayınca, on numaradaki Madam Teyze'nin ölmesine sebep olur.

Sekiz numarada Mavi Metres oturmaktadır. Bir zeytinyağı tüccarının metresi olan genç kadın, küçük yaşta anne ve babasının boşanması sonucu dedesinin yanında yaşamaya başlar. Dedesini çok seven küçük kız, onun ölümüyle birlikte içine kapanır. Annesinin yeni eşiyle yaşadığı evine dönen genç kız, aşık olduğu oğlanın kabalıkları sonucu ondan kavgalı bir şekilde ayrılır. Bu kavga sonucunda yüzünde bir yara izi kalan genç kız, hayata karşı umursamaz bir tutum içine girer ve kendinden yaşça büyük erkeklerin metresi olmaya başlar. Birlikte olduğu zeytinyağı tüccarının Bonbon Palas'da tuttuğu apartman dairesinde yaşamaya başlayan Mavi Metres, kapı komşusu olan öğretim üyesi anlatıcı ile de ilişki yaşar.

Dokuz numarada Hijyen Tijen, kocası ve kızları Su kalmaktadır. Temizliğe aşırı düşkün olan Hijyen Tijen, evi basan böceklerden ve kızının bitlenmiş olmasından dolayı sürekli sinir krizleri geçirir. O kadar temizlik yapıyor olmasına rağmen bu kadar böceğin nasıl olup da evlerinden çıkıyor olmasını bir türlü anlayamaz. Kocasının kendisini aldattığını düşünen Tijen, kızına bulaşan biti babasının birlikte olduğu kadınlardan kapıp getirdiğine inanır. Su ise evdeki huzursuz ortamdan olumsuz etkilenmiş zeki bir kız çocuğudur. Ailesinin açıklarını olağan bir şeymiş gibi anlatıp, insanlara bunları dinledikleri için vicdan azabı

çektirmekten hoşlanmaktadır. Bir gün kapı komşuları Madam Teyze'nin herkesten sakladığı sırrını öğrenir ve kendisine ders veren komşu adama yani anlatıcıya duyduğu hayranlık sebebiyle bu sırrı onunla paylaşır.

On numarada Madam Teyze oturmaktadır. Bonbon Palas'ı yaptıranların oturduğu bu dairede onlardan kalma eşyalar vardır ve kimse eşyalara sahip çıkmayınca bir emanetçi gibi onlara göz kulak olmaya karar verir. Genç kızlığında sevdiği adamı kaybeden Madam Teyze, hayata küsmüş bir kadındır. Kimsenin evine girip çıkmayan bu kadın, bir süre sonra başkalarının çöplerini gizlice toplayıp evinde biriktirmeye başlar. Zamanla evde biriken çöpler koca bir yığın oluşturur ve kötü bir kokuyla birlikte böceklenmeye de sebep olur. Su'yun yedi numaradaki hocaya söylemesi, onun ise Mavi Metres'e anlatmasıyla sır olmaktan çıkan bu durum, yetkililerin işe el koymasına ve Madam Teyze'nin de intihar etmesine sebep olur.

Romanın sonunda tüm bunların kurmaca olduğu, aslında hapishaneye düşen birinin, böcekli hücrelerine alışmak ve oradaki zamanını doldurmak için kafasından bunları uydurduğu yazar.

2.B.5.ARAF (2004)

Roman, Boston'da farklı uyruklardan oluşan bir grup öğrencinin bir araya gelişlerini ve yaşadıklarını konu edinir. Romanda ön plana çıkan Ömer Özsipahioğlu doktora için Boston'a gelir. Kalacak yer arayan Ömer, bir ilanda ev arkadaşı arandığını görür. İlandaki adrese gider ve küçük bir testten sonra eve kabul edilir. Faslı Abed ve İspanyol Piyu ile aynı evi paylaşmaya başlayan Ömer, derslere karşı kayıtsız fakat içki ve kızlara düşkün biridir. Piyu'nun kız arkadaşı Alegre'nin doğum gününde Gail ve Debra ile tanışır.

Aynı evi paylaşan Gail ve Debra, kolejden tanışmaktadırlar. Gail psikolojik rahatsızlıkları olan, sık sık intihar teşebbüsünde bulunan birisidir. Kolej kayıtları sırasında fenalaşan Gail'e, Debra yardımcı olur. Kendisinin üye olduğu topluluğa Gail'i de götüren Debra onu bir psikologla buluşturur. Ona yardımcı olmaya çalışan psikolog Gail'i, hastalanan yazarı dönünceye kadar okur mektuplarına cevap vermesi için yönlendirir. Gail bu işten hoşlanır ve okurlara hem hasta yazarın ağzından hem de kendi ağzından cevaplar yazmaya karar verir. Asıl ismi Zarpandit olan Gail bu iş

için bulduğu takma ismi ile hasta yazarın isminin ilk hecelerini birleştirip kendine Gail şeklinde yeni bir isim bulur ve günlük yaşamında bunu kullanmaya başlar.

İlk tanışmalarında Gail'den hoşlanmayan Ömer, zaman geçtikçe onun tuhaf kişiliğinden hoşlanmaya başlar. Gail'i sahiplenen Debra, ikili arasında oluşan yakınlaşmadan hoşnut olmaz ve huzursuzluklar çıkarır. Fakat Gail'in kendinden uzaklaşmasına engel olamaz. Piyu ile sorunlar yaşayan Alegre ise Debra'dan gördüğü yakınlık sonucu Piyu ile ilişkisini bitirir. Abed ise memleketinde bir akraba kızına âşıktır. Fakat kız başkasıyla evlenmek üzeredir. Farklı kültürden oluşan gençler aynı evin içinde birbirlerine birçok kez destek olurlar.

Boston'da geçen süre içerisinde Ömer ve Gail kimseye haber vermeden evlenirler. Bu evlilik sonucu ev arkadaşlarından ayrılıp kendilerine bir ev tutarlar. Gail evliliği sırasında da intihar girişimlerinde bulunur. Evde kavga gürültü eksik olmasa da karısına âşık olan Ömer onun bu durumunun geçici olduğuna inanır.

Bir telefon görüşmesiyle ailesine evlendiğini haber veren Ömer, ailesinin ısrarı üzerine Gail'i ailesiyle tanıştırmak için İstanbul'a götürür. Birkaç gün İstanbul'da kalan çift geri dönüş için havalimanına giderken Gail, köprü'nün üzerinde trafiğe takılan taksiden dışarı çıkar ve köprü'den aşağı atlar. Peşinden koşan Ömer ise engel olmak için Gail'e yetişemez.

2.B.6. BEŞPEŞE (2004)

Beşpeşe, içinde Elif Şafak'ın da bulunduğu beş farklı yazarın beş farklı bölümde bir romanı toplamalarından oluşmuştur. Grafik Sanatçısı Bülent Erkmen'in 2001'de ortaya attığı bu projenin ilk bölümünü, 2002 yılında Murathan Mungan yazar. 2003'te onun kaldığı yerden ikinci bölümü Faruk Ulay devralır. Yine aynı yıl içinde üçüncü bölümü Elif Şafak, dördüncü bölümü ise Celil Oker oluştururlar. 2004 yılında ise beşinci ve son bölümü Pınar Kür yazarak, kitabı tamamlar. Kitabın en dikkat çekici özelliği kurgusundan ziyade üslup kısmıdır. Çünkü kitap, bir "üsluplar romanı" özelliği taşır. Romanın konusu; kitabın başkahramanı Zehra'nın hayatına şekil veren ve hayatında hep bir gizem olarak kalan annesinin intiharı ile ilgilidir.

İlk bölümü yazan Murathan Mungan, hikâyenin ana temasını oluştururken; başkahraman Zehra'nın geçmişine ve şimdisine dair bilgiler verir. Zehra, Konservatuarda Tiyatro bölümünde okumaktadır. Bir gün konservatuar hocalarından Fatin Bey, öğrencilerin birer otobiyografi yazmasını ister. Fakat yazarken illa gerçekleri yazmak zorunda olmadıklarını, hayali şeyleri de yazabileceklerini, burada önemli olanın, içinde kendilerine ait ayrıntıların yer aldığı bir metin oluşturmaları olduğunu söyler. Yakışıklı bir adam olan Fatin Bey'den hoşlanan Zehra, yıllardır üzerine hiç konuşmadığı annesinin intihar olayını yazarak dikkat çekmek ister. Bu isteğinde başarılı da olur.

Fatin Bey ise evli fakat çapkın bir adam, öğrencilerini çeşitli şekillerde eğitmek isteyen sıra dışı bir hocadır. Bu yüzden Zehra, onun verdiği her bir ödevi layıkıyla yerine getirmek ister. Zehra'nın yazdığı otobiyografiden sonra ise pek çok olay gelişir. Annesinin intihar mı ettiği, babası ya da bir başkası tarafından mı öldürüldüğü muamması, olayı öğrenenlerin ilgisini çekmektedir.

Fatin Bey, Zehra'yı polisiye roman yazarı Rıdvan ile tanıştırır. İkili bazı günler buluşup, sohbet etmeye başlarlar. Zehra'nın annesiyle ilgili anlattığı şeyler, Rıdvan'ın da ilgisini çeker. Bunun üzerine Rıdvan olayın aslını araştırmaya başlar.

İkinci bölümü yazan Faruk Ulay, olaya Fırat kahramanı devreye sokarak katkıda bulunur. Zehra, anneannesi ile annesinin cenazesinde tanışır. Çok zengin bir kadın olan anneanne, kızı onaylamadığı bir evlilik yaptı diye, onu evlatlıktan reddeder. Fakat kızının ani ölümü üzerine onun emaneti olarak gördüğü Zehra'ya sahip çıkar ve onu köşke yanına alır. Konservatuara başlayınca köşkten ayrılan Zehra, zaman zaman anneannesini ziyarete gider. Yirmi birinci yaş günü sebebiyle anneannesi onu yine köşke çağırır. Eskiden ahababı olan biri ile tanıştıracığını söyler. Zehra, anneannesinin çağırdığı vakitte köşke gitmek için yola çıkar. Yolda başı dönünce sendeler ve elindeki eşyaları düşürür. Bu arada genç bir adam ona yardım eder ve yakındaki bir kahveye götürür. Zehra bir şeyler içip kendine gelince tanışır. Fırat isimli yakışıklı delikanlı, Zehra hakkında her şeyi bilmektedir. Zehra, buna çok şaşırınca, köşkte tanıştırlacağı kişinin Fırat olduğunu öğrenir. Böylece bir tesadüf sonucu erken tanışmış olurlar. Sonrasında Zehra ve Fırat köşke giderler. Orada epey bir sohbet ettikten sonra birlikte bir şeyler yemek için dışarı çıkarlar. Pek

çok konu hakkında konuşurlar. Vedalaşacakları vakit Fırat, Zehra'ya annesinin ölümünün sebebini bildiğini söyler.

Üçüncü bölümde Elif Şafak, hikâyeyi devralıyor ve romana bambaşka bir Zehra giriyor. Yazar; annesinin ölümünü sorgulamaya başlayan, kendisi dışında gelişen ve kendisinin kaderine yol veren her şeye karşı başkaldıran bir Zehra çıkarıyor karşımıza. Zehra, ilerleyen zamanlarda Rıdvan'la tanışmasının bir tesadüften ibaret olmadığını fark ediyor. Bu yüzden annesinin cinayetinin izlerini sürmeye başlıyor. Babasına bunca yıldır bu konuda kendisiyle konuşmadığı için ve gerçek katili gizlediği için kızgın olan Zehra, bir şeyler bulmayı umarak eski evlerinin karşısında oturan bunamış kadının evine gidiyor. Kadın, bir sayıklama halinde Zehra'ya annesiyle ilgili birkaç şey mırıldanıyor. Bu arada yaşlı kadına bakan kızdan, Fatin Bey'in de oraya geldiğini öğreniyor Zehra. Bu konuda kendisine hiçbir şey söylemeyen hocasına kızarak onun evine gidiyor ve ondan bu işin peşine düşenin aslında onun karısı Vedia Hanım olduğunu öğreniyor. Zehra, bu sefer hiç tanımadığı ve kendisi hakkında neden böyle bir araştırma yaptığını da anlamadığı Vedia Hanım'ın evine gidiyor. Kadının gizemli havasından ve görünüşünden etkilenen Zehra, Vedia Hanım'a hayranlık duymaya başlıyor. Yazar bu bölümü Zehra'nın hamile olduğunu ima ederek bitiriyor.

Dördüncü bölümü yazan Celil Oker, Rıdvan karakteri üzerinde durur. Zehra'nın bir süredir birlikte olduğu ve beraber yaşadığı sevgilisi Rıdvan, polisiye roman yazarıdır. Birlikte Zehra'nın annesinin ölümünü konu alan bir roman yazmaya çalışırlar. İkili paslaşarak olayın kurgusunu oluştururlar. Zehra, Fırat'ın kendisine yaptığı itirafı Rıdvan'a anlatır. Zehra'ya âşık olan ve Fırat'ı kıskanan Rıdvan bunun doğru olamayacağını söyler. Bu arada kapı çalar ve gelenin Fırat olduğu anlaşılır. Zehra, Rıdvan'ı oyalayarak evden kaçır. Onun gittiğinden habersiz olan iki adam, durumu fark edince rahat konuşmaya başlarlar. Böylece aslında ikilinin daha önceden tanışıyor olduklarını, internet aracılığı ile görüştiklerini ve onları birbirine bağlayan konunun Zehra olduğunu öğreniriz.

Beşinci ve son bölümde ise Pınar Kür devralıyor olayı ve tüm cevap bekleyen soruları ve düğümleri beklenmedik şekilde çözüme kavuşturuyor. Bölüm anneannenin ölümüyle başlıyor. Zehra köşke varınca daha önce köşkün hiç

gezmediği odalarını dolaşüyor. Çatı katında bulduğu bir sandığın içinde anneannesine yazılmış şantaj ve aşk mektupları buluyor. O güne kadar annesinin evlatlık olduğunu zanneden Zehra, mektuplardan bunun doğru olmadığını öğreniyor. Mektupları ve sandığın içindeki taş bebeği alıp, çıkıyor. Cenazeden sonra Rıdvan'ı babasıyla köşke gönderip, Rıdvan'ın evine gidiyor. Bilgisayarına girip, annesi hakkında Rıdvan'ın yazdıklarını okuyor. Öğrendiklerinden dolayı sinirlenen Zehra, bilgisayardaki her şeyi silip, Fatin Bey'in evine hesap sormaya gidiyor. Fatin Bey'den; aslında her şeyin yazdığı hikâyeyle başladığını, olayı araştırmasını Rıdvan'a onun söylediğini öğreniyor.

Fırat'ın olaya tesadüfen dâhil olduğunu, onun Zehra'ya âşık olduğunu söyleyince Vedia Hanım'ın yıllardır gizlediği sırrı açıkladığını anlatan Fatin Bey; Fırat'ın dedesinin Zehra'nın anneannesiyile aşk yaşayan kişi olduğunu açıklıyor. Yani Fırat ve Zehra aynı adamın torunu olabilirler.

Tüm bu öğrendikleri Zehra'yı yıpratır ve gerçeği öğrenebileceği tek kişi olan babasına gider ve hesap sorar. Babası, annesiyle nasıl tanıştığını ve o gün aslında yanlışlıkla balkondan düştüğünü anlatır Zehra'ya. Yıllarca gizemli bir cinayet veya intihar olayı olarak düşündüğü bu ölümün bu kadar basit bir nedenden kaynaklanması Zehra'yı daha da şaşırtır. Bulduğu taş bebekle balkona çıkan Zehra, bebeği aşağıya atarsa kendi hayatının kurtulup kurtulmayacağını düşünür.

Roman her ne kadar farklı yazarların etkisini taşıyor olsa da, Elif Şafak'ın yazdığı bölümde Zehra'nın babasına dair görüşlerinin yer alması, bu romanı da çalışmamıza dâhil etmemize sebep olmuştur.

2.B.7. BABA VE PİÇ (2006)

Romanda Kazancı ve Çakmakçıyan ailelerinin iç içe geçmiş öyküleri anlatılmaktadır. Kitap, çoğunluğu kadınlardan oluşan Kazancı ailesinin bir ferdi olan Zeliha'nın, kürtaj olmak için doktora gitmesiyle başlar. Kimsenin haberdar olmadığı bu bebekten kurtulmaya çalışan Zeliha, son anda kürtaj olmaktan vazgeçer ve akşam eve geç geldiği için sofrada onu azarlayan annesine hamile olduğunu söyler. Annesi ve ablaları, duydukları karşısında şaşırırlar; ailede erkek olmadığı için şanslı

olduğunu, eğer abisi Mustafa'nın Amerika'da değil de yanlarında olsa Zeliha'yı cezalandıracağını söylerler.

Mustafa, ailenin erkekleri üzerinde var olan lanet yüzünden kaderinden uzaklaştırılmak için yurtdışına okumaya gönderilir. Kazancı ailesindeki hiçbir erkek kırk yaşının üstünü geçemez. Bu durum ailenin kadınlarının Mustafa için böyle bir önlem almasına neden olur. Mustafa ise yurtdışında tanıştığı dul bir kadınla evlenir ve bir daha Türkiye'ye dönmez. Karısı Rose, ilk evliliğini bir Ermeni olan Barsam'la yapmıştır ve Armanuş (Amy) adlı bir de kızları vardır. Fakat Barsam'ın ailesi yüzünden çift ayrılır ve Rose bir gün markette tesadüfen tanıştığı Mustafa'yla sırf Türk olduğundan dolayı ve bu şekilde Barsam'ın ailesinden intikam alacağını düşündüğü için evlenir.

Barsam'ın annesi Şuşan Çakmakçıyan, küçükken İstanbul'da yaşamıştır. Ohannes İstanbullu adlı Ermeni bir aydının kızıdır. Bir gece askerlerin babasını götürmesi üzerine aile dağılmış, Şuşan bir yetimhaneye düşmüştür. Ailesinden kendine tek kalan şey kırmızı yakuttan bir nar broşudur. Bir gün tesadüfen dayısı Levon'un çırağı Rıza Selim, Şuşan'ı görür ve onu yetimhaneden çıkarır. Genç kıza âşık olan Rıza Selim, onunla evlenir ve ona Şermin ismini verir. Bir süre sonra bir oğulları olur ve Rıza Selim hem Şuşan'ın gönlünü yapmak hem de ustasını yâd etmek adına çocuğuna Levon ismini koymak ister. Yetkili merciler izin vermeyince çocuğun adı Levent olur. Hiçbir zaman bir Ermeni olduğunu unutmayan Şuşan bir gün abisinin ortaya çıkması üzerine evi terk edip onunla gider. Henüz küçük bir çocuk olan oğlu Levent'e ailesinden kalan nar broşunu bırakır.

Karısı tarafından terk edilen Rıza Selim, uzun süre evlenmez. Levent biraz büyünce Cicianne ile tanışır ve evlenir. Eve gelen bu kadını benimsemeyen Levent ise asi ve kindar biri haline dönüşür. Yıllar sonra Gülsüm Nine ile evlenen Levent, geçmişin ruhunda yarattığı öfkeyi eşi ve çocuklarına yansıtır. Aşırı otoriter olan Levent Kazancı, çocuklarını dayakla terbiye edeceğine inanmaktadır. İlk üç kız çocuğundan sonra Mustafa doğunca sevinir. Dördüncünün de erkek olabileceği düşüncesiyle tekrar bir çocuk isterler fakat beklenenin aksine Zeliha doğar.

Amerika'da annesiyle yaşayan Armanuş, Şuşan ninesinin geçmişini araştırmak ister. Bu yüzden üvey babası Mustafa'nın ağzından Kazancı ailesine

mektup yazar. Tüm ailesine yalan söyleyerek İstanbul'a gelir. Kazancı kadınları onu Mustafa'nın emaneti diye çok iyi karşılarlar. Armanuş bu durumdan memnun, ailenin tuhaflıkları karşısında ise şaşkın kalır. Kendisiyle yaşıt olan Asya'nın kimin kızı olduğunu anlamaz. Asya ile yaptığı bir sohbette onun gayrimeşru bir çocuk olduğunu öğrenir. Babasını hiç tanımamış olan Asya'nın, öz annesine teyze dediğini, bunun kendiliğinden geliştiğini öğrenir.

Bu arada Amy'ye ulaşamayan babası, Rose'u arayınca Amy'nin yalanı ortaya çıkar ve ailesi onun İstanbul'da olduğunu öğrenir. Yıllardır ülkesine dönmemiş olan Mustafa mecburen üvey kızını almaya memlekete döner. Cinleri sayesinde geçmişi görebilen Banu teyze, Amy'nin geçmişini öğrenir ve aralarındaki akrabalığı çözer. Bundan kimseye bahsetmeyen Banu Teyze, yıllardır kimsenin bilmediği ama artık bir çözüme ulaşması gerektiğine inandığı Asya'nın babası kim sorusunun da cevabını bulmak ister. Cinleri tarafından gördüklerinin ağır geleceği konusunda uyarılsa da Banu teyze onlara kulak asmaz ve gerçeği söylemeleri için emir verir. Böylece yıllar önce öz kardeşi Mustafa'nın öz kardeşi Zeliha'ya tecavüz ettiğini öğrenmiş olur.

Mustafa geliyor diye hazırlık yapan Kazancı kadınları, evde telaş içindedir. Bir tek Zeliha bu durumdan rahatsızdır. Anne Gülsüm Hanım, oğlu için Aşure pişirir. Mustafa ise yıllar sonra geldiği evinde kendini kötü hisseder. Yıllar önce işlediği günahın utancını yaşamaktadır. Asya ile tanışan Mustafa, onu Zeliha'nın nişanlılık yaşadığı birinden doğurduğunu sanmaktadır. Çünkü annesi Gülsüm, böyle anlatmıştır. Tüm gerçeği bilen Banu Teyze, artık adaleti sağlamanın zamanı olduğunu düşünür ve Mustafa için yapılan ve onun çok sevdiği aşurelerden birinin içine zehir koyarak, kardeşinin odasına gider. Asya'nın babasını soran Mustafa, ablasının sözlerinden onun gerçeği bildiğini ve aşureyi yerse bir şeyler olacağını anlar. Buna rağmen tercihini kendi yapar ve henüz kırk yaşındayken diğer Kazancı erkekleri gibi vefat eder. O öldükten sonra kızının gerçeği bilmeye hakkı olduğunu düşünen Zeliha ona gerçeği söyler.

2.B.8. SİYAH SÜT

Otobiyografik roman özelliği taşıyan bu kitapta yazar, hamilelik ve loğusalık dönemlerinde yaşadıklarını anlatır. 'İçimden Sesler Korosu' adını verdiği,

kendisinin birer yönünü temsil eden parmak kadınlarla konuşur. Bu altı tane parmak kadının birer de isimleri vardır: Pratik Akıl Hanım, Can Derviş Hanım, Hırs Nefs Hanım, Sinik Entel Hanım, Anaç Sütlaç Hanım, Saten Şehvet Hanım.

Bu parmak kadınların her biri yazarın ihtiyacına veya yaşadığı sıkıntıya göre ortaya çıkıp ona akıl verirler. Yazar kitaba ilk olarak, vapurda yanında oturan hamile kadını görünce yazdığı ‘Evde Kalmış Kızlar Manifestosu’ ile başlar. Orta yaşlara gelmiş olmasına rağmen evliliğe ve anneliğe ilgi duymayan yazar, bu yönlerini bastırır. Fakat Adalet Ağaoğlu’nun evine yaptığı bir ziyaret sırasında evliliğe ve anneliğe karşı bazı sorular oluşur kafasında ve işte o zaman içindeki sesler korosuna danışmaya karar verir. İlk dört parmak kadın olarak beliren bu iç sesler, farklı bakış açılarına sahip ve farklı çözümlerle karşısına çıkar. İçindeki bu çatışmadan bunalan yazar, kendini toparlamak için yurtdışına seyahate çıkar. Fakat havaalanında hiç bilmediği bir iç sesiyle daha tanışır: Anaç Sütlaç Hanım. O güne kadar hep görmezden geldiği bu iç ses, diğerlerinin gölgesinde kalır.

Bir müddet diğer iç seslerinin isteklerine boyun eğen yazar, İstanbul’a dönünce eşiyile tanışır ve evlenir. Evlendikten bir buçuk sene sonra, bir başka parmak kadın ortaya çıkar: Saten Şehvet Hanım. Kadınsı yönlerini ortaya çıkaran bu parmak kadının çıkışıyla birlikte yazar, hamile olduğunu da öğrenir. Böylece diğer tüm iç sesleri geri plana atıp, Anaç Sütlaç Hanım’ı kendine pusula seçer. Fakat yine de içinde tamamlamadığı eksik şeyler olduğunu düşünen yazar, doğumdan sonra depresyona girer. Ona yardımcı olmak için gelen ailesi, bir takım hurafeleri yerine getirirler. Uykusuz geçen uzun günlerin ardından uyuma fırsatı bulduğu bir gün, yazara loğusa cini dadanır. Kendisini Post-natal Depresyon, namı diğer Lord Paton olarak tanıtan erkek loğusa cini, yazara uzun süre musallat olur. Fakat günü geldiğinde çekip gitmesini de bilir. Yaşadığı depresyondan bir şeyler öğrenerek çıkan yazar, Lord Paton’u sevgiyle anar.

Kitabın otobiyografik özellik taşıması nedeniyle çalışmanın içeriğine uygun düşmemesi, bu eseri yazarın hayatı kısmında ele almamıza neden olmuştur.

2.B.9. AŞK

Ella Rubinstein, kırklı yaşlarında üç çocuk annesi olan bir ev hanımıdır. Kendini evliliğine ve çocuklarına adanmış olan Ella, uzun zamandan beri kocası ile olan problemlerini göz ardı etmekte, çocuklarını düşünerek tüm sorunlarını görmezden gelmektedir. Çünkü Ella için evlilik korunması ve katlanılması gereken kutsal bir müessesedir. Bu nedenle de eşinin kendisini aldatıyor oluşunu bile sineye çeker. O kendini daha çok çocuklarının bakımına, evinin işlerine adanmış bir eş ve anne olarak varlık sürdürür. Ella, aynı zamanda tüm bu monotonluk içinde bir yayın evinin kitap eleştirmeninin asistanlığını yapar.

Aile hayatının rutin işleri içinde kendi varlığını unutmuş olan Ella, büyük kızının ani evlilik kararıyla da mücadele içine girer. Henüz evlilik için yaşını küçük bulduğu kızının hayatına müdahale etmesiyle birlikte, aile içinden büyük tepkiler alan Ella, rahatlamak için yayın evinden okuyup bir rapor hazırlaması istenen “Aşk Şeriatı” isimli kitabı okumaya başlar. Mevlana ve Şems’in dostluğunu anlatan kitabın yazarı A.Z. Zahara hakkında kimse bilgi sahibi değildir.

Okuduğu kitabın daha ilk sayfalarından itibaren etkilenen Ella, yazar A. Z. Zahara ile internet aracılığı ile görüşmeye başlar. Zahara da tıpkı Şems gibi bir gezgindir. Bu yüzden sık sık yer değiştirmektedir. Ella ile mailleşmeye başlayan Zahara, ona gezip gördüğü yerler hakkında bilgi vermeye başlar. Bu gizemli adamdan etkilenen Ella, Zahara’dan gelecek mailleri dört gözle beklemeye başlar. Bu durum Ella’nın alışkanlıklarının değişmesine, evini, çocuklarını ve eşini eskisi kadar umursamamasına sebep olur. Çünkü Ella’nın bütün uğraşı Zahara’dan gelecek mailler ve Aşk Şeriatı adlı kitabı okumaya endekslenir. Aşk Şeriatı’ndan etkilenen Ella, Aziz Zahara’yı görmeden ona aşık olur. İnternet aracılığı ile görüşen ikili bir süre sonra yüz yüze görüşmeye başlar. Ella’daki bu ruhsal ve fiziki değişimler, pek çok konuda gösterdiği cesaret, ailesini ve çevresindekileri şaşırtır. Aziz Zahara’ya aşık olan Ella, artık hiçbir ortak paylaşımları olmayan eşinden ayrılır. Zahara ile evlenmeye karar verir. Fakat ne yazık ki gerçek aşkı tam bulduğunda hayat ona bir oyun daha oynar. Aziz Zahara, ağır hastadır. Ve son isteği Konya’ya gömülmeştir. Ella, Aziz’le geçirdiği her anın kıymetini bilerek yaşar. Ölümünden sonra ise ona

olan son görevini yerine getirir ve Konya’da defnedilmesini sağlar. Aziz Zahara ile hayatı değişen Ella, kendine yeni bir yaşam kurmak için planlar yapar.

Aşk Şeriatı adlı kitabın konusu ise şöyledir:

Gezgin bir derviş olan Şems-i Tebrizi, yıllardır ruh eşini aramaktadır. Onu bulmak için bir imtihan ve çile süresi yaşadığının farkında olan Şems, çeşitli memleketleri gezdikten sonra Konya’ya gelir. İçindeki seslere kulak veren Şems aradığı ruhdaşın burada olduğunu hisseder. Bir vaaz çıkışı büyük bir kalabalığın arasında ilerleyen atın üstünde Mevlana’yı görür. Aradığı dostu bulduğunu anlayan Şems, Mevlana’nın karşısına çıkar. Böylece Mevlana beklediğine, Şems ise aradığına kavuşmuş olur. Fakat bu durum Mevlana’nın sevenlerini rahatsız eder. Çünkü bütün vaktini Şems’le sohbet ederek geçiren Mevlana; sevenlerini, müritlerini hatta eşi ve iki oğlunu da ihmal etmeye başlar. Bu duruma içerleyen yakınları, müritleri ve özellikle oğlu Alaaddin, Şems’e karşı büyük bir öfke duyar.

Mevlana ve Şems arasındaki mistik aşk, Mevlana’nın çevresindeki insanları iyice huzursuz etmeye başlar. Şems’in kuralları hiçe sayan, düzene aldırış etmeyen, deli dolu bir derviş görünümü çizmesi, Mevlana’nın müritlerini ve oğlu Alaaddin’i iyice rahatsız etmeye başlar. Şems’in genelevden kaçmaya çalışan bir fahişeyi kurtarıp, Mevlana’nın evine getirmesi, insanları iyice sinirlendirir. Buna bir de Alaaddin’in de aşık olduğu Mevlana’nın manevi kızı Kimya’nın, Şems’e aşık oluşu eklenince evdeki huzur da yok olur. Oysaki Kimya’nın Şems’e; Alaaddin’in de Kimya’ya olan aşkları karşılıksızdır. Tüm bu kıskançlık ve tepkiler yüzünden Şems bir gün aniden ortadan kaybolur.

Şems’in gidişine çok üzülen Mevlana, kimseyle konuşmamaya başlar. Yemeden içmeden kesilir. Karısı Kerra ve büyük oğlu Sultan Veled onun için endişelenmeye başlarlar. Babasının hayata küsmesine üzülen oğlu Sultan Veled, ona Şems’i bulacağını söyler. Önceleri bunu yalandan söylemiş olsa da babasının durumunun gittikçe ciddileşmesi üzerine gerçekten Şems’i aramaya başlar. Uzun bir uğraştan sonra Şems’i bulan Sultan Veled, onu Konya’ya geri getirir. Bu durum Alaaddin ve diğer müritlerin canını sıkır. Mevlana ise can yoldaşını tekrar kaybetmemek için kendince önlem alır ve onu Kimya ile evlendirir. Fakat bu evlilik tam bir yıkım olur. Alaaddin artık sadece Şems’e değil babasına da kırgındır. Şems,

kendine aşık olan Kimya'nın duygularına karşılık verememekte, bu durum ise Kimya'nın gün geçtikçe eriyip bitmesine neden olmaktadır.

Alaaddin'in de içinde olduğu bir grup, Şems'e suikast düzenlemeye karar verir. Bir gece olacakları hisseden Şems, artık bu duruma bir son vermek için gece bahçeye çıkar. Dışarıda onu öldürmek için bekleyen katili ise pusuda beklemektedir. Katil bu işi pek çok kez yapmış olmasına rağmen Şems'i öldürme konusunda tereddüt yaşar. Bu âlemdeki vaktinin dolduğunu hisseden Şems ise katilinin orada olduğunu bilerek karanlığa doğru konuşmaya başlar. Böylece katil sonunda cesaretini toplayıp Şems'i öldürür ve bahçedeki kuyuya atar. Kötü bir şeyler olduğunu hisseden Mevlana, dışarı çıkınca neler olduğunu anlar. Şems gittikten sonra her şeyin düzeleceğini zanneden azmettiriciler, aksine Mevlana'nın daha da içine kapanmasına ve kendine "Suskun" adını vermesine neden olurlar.

2.B.10. İSKENDER

Güneydoğu'nun bir köyünde yaşayan Berzo, erkek çocuk sahibi olma isteğiyle yanıp tutuşan bir adamdır. Fakat karısının her doğumunda yeni bir kızı daha dünyaya gelir. Karısının son doğurduğu ikizler de kız olunca anne kaderine küser ve bebeklere Kader ve Yeter isimlerini verir. İsyana girmek istemeyen baba kızlara Pembe ve Cemile isimlerini ekler. Erkek çocuk hırsıyla bir kez daha hamile kalan anne son doğumunda bebekle birlikte ölünce Berzo, sekiz kızıyla ortada kalır. Yıllardır ikinci bir kadınla evlenmeyen Berzo, bu ölüm üzerine mecburen evlenir. Yeni karısından hiç çocuk sahibi olamayan Berzo, kaderini kabullenmek zorunda kalır. Yıllar geçer ve kızlar büyür. Köye askerlik için gelen Âdem, Cemile'yi görüp aşık olur. Köyün muhtarıyla birlikte Cemile'yi istemeye giderler. Fakat Cemile'nin babası kızını vermez. İşin aslını daha sonra muhtardan öğrenden Âdem, Cemile'nin daha önce birisi tarafından kaçırılmış olduğunu öğrenir. Bu yüzden de Cemile'nin bakire olmadığını düşünür. Bu konuyu Cemile ile konuşmak isteyen Âdem, kızın ona kırılıp gerçeği söylememesi üzerine ikizi Pembe'yi ister. Böylece ikili evlenip İstanbul'a yerleşirler. Aslında hep Cemile'ye âşık olan Adem, Pembe ile mutlu bir evlilik gerçekleştiremez. Yine de bu evlilikten üç çocuğu olur. Çocukluğunda annesiyle ilgili problemler yaşamış olan Âdem, ailesiyle yeterince ilgilenmez ve

kumara düşkünlük gösterir. Onun kumar borcu yüzünden dara düşen aile Londra'ya göç eder. Âdem'in kumar tutkusu burada da devam eder.

Ailenin üç çocuğundan ilki olan, başına buyruk, yabancı bir ülkede kendine ait bir kimlik kurmaya çalışan ve ergenliğe yeni giren İskender, annesinin gözbebeğidir. Esmâ, annesinin İskender'e olan düşkünlüğünü aşırı bulan, feminist eğilimler taşıyan, gelenekler ile modern dünya arasında denge kurmaya çalışan genç bir kızdır. Evin en küçük çocuğu Yunus, yufka yürekli, aşırı duygusal bir çocuktur. Antikapitalist bir kıza olan aşkından dolayı zamanını anarşist gruplar içinde geçirir.

Pembe ise yaşadığı hayattan memnun değildir. Kocasına hiçbir zaman âşık olmamış bu kadın sevda nedir bilmemektedir ve bunun açlığını çeker. Ayrıca göçmenlik ve üzüntünün yanı sıra ikizi Cemile'ye de hasrettir. Ailedeki herkesin bireysel olarak varoluş çabasına girmesi, ailenin dağılmasına neden olur.

Mutsuz bir evlilik yaşayan Âdem, karısını Roksana adlı bir hayat kadını için terk eder. Onun eve gelmiyor oluşunu ailedeki kimse umursamaz. Fakat eve para getirebilmek için Pembe çalışmaya başlar. Bu arada İskender, güçlü kuvvetli, dikkatleri çeken genç bir delikanlı olmuştur ve kız arkadaşı Kate, ondan hamiledir.

Kocasından hiçbir zaman sevgi görmeyen Pembe, Elias adlı biriyle tanışır. Ara sıra buluşup, sinemaya giden ikili birbirlerine âşık olmaya başlarlar. Aralarında hiçbir cinsellik olmamasına rağmen Pembe bu durumun kendi kültüründe töreye aykırı olduğunu bilir. Dertleşmek için kız kardeşi Cemile'ye mektup yazar. Yıllardır tek başına köyde şifacılık yaparak yaşayan Cemile, kız kardeşinin kötü bir şeyler yapmasından endişe duyar. Bu arada Pembe'nin Elias'la buluştuğu bir gün kayınbiraderi Tarık uzaktan onları görür. Yeğeni İskender'i yanına çağıran amca, ona gördüklerini anlatır ve annesinin kirlettiği namuslarını temizlemesi gerektiğini söyler. İskender duydukları karşısında büyük bir hiddete kapılır. Önce babasıyla konuşup onu eve geri döndürmek ister. Âdem ise oğlunu dinledikten sonra, ona annesini rahat bırakmasını zaten yıllarca düzgün bir evlilik sürdüremediklerini söyler. Babasından büyük bir tepki beklerken anlayışlı bir tavır gören İskender, bu işi kendisinin halledeceğini söyler. Elias'ı takip edip, onu yakından gören İskender, eve döndüğünde sokakta annesini görür. Ona evden çıkmamasını ve kendisinin söylediği

gibi giyinmesini tembihlemiş olan İskender, sözlerine uymamış diye sinirlenir ve annesine tabanca ile ateş eder.

Yakalanıp hapse düşen İskender, yıllarca hapis yatar. Oğlunun bir başka adama baba demesine karşı koyamaz. Kız kardeşi Esmâ ise yıllarca onunla konuşmaz ve ona çok ağır mektuplar yazar. Hapishanede kaldığı süre boyunca olgunluğa ulaşan İskender, annesine yaptığı hatayı anlar.

Hapishaneden çıkmasına az bir süre kala Esmâ, ona bir gerçeği itiraf eder. Aslında öldürdüğü annesi Pembe değil, onun ikizi Cemile'dir. Kardeşinin bir hata yapmasından korkan Cemile, Londra'ya gelmiştir. Tüm bunlardan habersiz olan İskender, sokakta gördüğü teyzesini annesi sanarak öldürmüştür. Öğrendiği bu gerçek üzerine annesinden af dileyebileceği için umutlanan İskender, çıkış gününü iple çeker. Fakat hapisten çıktığı gün kız kardeşi ondan intikam alırcasına bir başka hakikati söyler. Annesi birkaç yıl önce doğduğu topraklarda vefat etmiştir. Böylece İskender'in bütün umutları tükenmiş olur.

2.B.11. USTAM VE BEN

Roman 1632'de Hindistan- Agra'da yazılmış bir mektupla başlar. Sonrasında ise 1574 yılının İstanbul'unda III. Murat'ın tahta geçmek için kardeşlerini boğdurduğu geceye döner. O gece, ölen şehzadeler için bir türbe yaptırılmasını isteyen III. Murat, Sermimar Sinan'ı saraya çağırır.

Sarayın bahçesindeki hayvanat bahçesinde yaşayan filin bakıcısı Cihan, o gece saraydaki hareketliliği görüp, yasak olmasına rağmen saraya girer. Tesadüfen, öldürülmüş şehzadelerin bulunduğu odaya giren Cihan, birilerinin geldiğini fark edince duvarda asılı duran halının arkasına saklanır. Merakın başına açacağı dertleri düşünürken, Sermimar odaya girer. Cihan filbaz olmasının yanı sıra Sermimar'ın çıraklarından da biridir. Ustasını görünce yardım diler ve Sinan, onu içine düştüğü durumdan kurtarır. Bundan sonraki bölümde Cihan'ın Mimar Sinan'a çırak olmadan önceki yaşantısı anlatılır.

Cihan, Hindistan'dan Şah'ın Kanuni Sultan Süleyman'a hediye ettiği beyaz fil Çota ile birlikte Şehr-i İstanbul'a gelir. İstanbul'a ayak basığında henüz on iki

yaşındadır. Çota henüz yavru bir fil olmasına rağmen diğer hayvanlardan iri oluşu ve renginin beyaz olması nedeniyle epey ilgi görür. Hatta Kanuni'nin küçük kızı Mihrimah gizli gizli bahçeye kaçıp, Çota'yı izlemektedir. Cihan, bir gün Mihrimah'ı fark eder; böylece sultanın saklanmasına gerek kalmaz. O günden sonra Cihan'ın hayatı değişir. Gözünü kaçıracak bakmak zorunda olduğu bu genç sultana âşık olur. Mihrimah ise artık daha sık gelir yavru fili görmeye. Önceleri Cihan'la konuşmazken bir gün Cihan'ın kendi hikâyesini anlatmasını ister.

Cihan, Hindistan'daki ölen annesini, ablalarını, sevmediği üvey babasını ve Çota'nın doğumunu anlatır. Anlattığı hikâye çarpıtılmış bir hikâye olmasına rağmen, zaman zaman Cihan bile bu hikâyeye inanır. Aslında Anadolu bir ailenin çocuğu olan Cihan, üvey babasının annesini döverek öldürmesi üzerine intikam almak için güçlenmeye karar verir. O evde daha fazla yaşayamayacağını düşünen Cihan, Kaptan Garreth'in (Delibozuk Reis) gemisine biner. Yolda filin bakıcısının öldürülmesi üzerine Kaptan Garreth, Cihan'ı filin bakıcısı tayin eder. Aynı zamanda küçük çocuğu saraya gidince kendisi için hırsızlık yapması ve değerli eşyaları çalıp kendisine vermesi için tehdit eder. Böylece Cihan, herkese Hintli olduğunu söyler.

Günlerden bir gün Hürrem Sultan, yavru fili görmeye gelir ve marifetlerini göstermesini ister. Cihan, filin bir hüneri olmadığını söyleyince, Hürrem sultan, filin askerlerle birlikte savaşa gönderilmesini emir verir. Böylece fil ve filbaz zorunlu olarak savaşa katılırlar. Cihan, burada Mimar Sinan ile tanışır. Çota ile Cihan savaşta ordunun geçeceği köprünün yapımında Sinan'a yardım ederler.

Savaştan döndükten sonra şehri sarmış olan veba salgını ile uğraşırlar. Vebanın atlatılmasından sonra, halkın moralini düzeltmek için şehzadelere şaşaalı bir sünnet düğünü yapılır. Bu şenliklerde Cihan ve Çota'ya da insanları eğlendirme görevi verilir. Cihan, Çota'ya öğrettiği bir kaç numara ile şenlikte gösteri yapar. Fakat gösteri sırasında bir kaza olur ve Cihan yaralanır. Onu ziyarete gelen Mimar Sinan, Cihan'ın çizimde kabiliyeti olduğunu, eğitim alırsa ilerleyebileceğini söyler. Duyduklarına sevinen Cihan, Mimar Sinan'ın yardımıyla eğitim almaya başlar. Aynı zamanda da inşaatlarda Çota ile birlikte Sinan'a yardım etmeye başlar. Sinan, onu dört çırağından biri yapar. Ustasından öğrendikleriyle mimari alanda büyük gelişme gösteren Cihan, aynı zamanda ustasından hayat dersleri de alır.

Diğer üç çırakla birlikte ustasının gözdesi olmak için yarışır. Bu arada Cihan pek çok macera da atlatır. Meraklı bir mizaca sahip olan Cihan, Çota ile saplandığı bataklıktan Çingeneler sayesinde kurtulur. O dönem Çingenelerin lanetli olduğu inancından dolayı kimse yaklaştırmazken Cihan onlarla ahbaplık kurar. Özellikle Çingenelerin başı olan Balaban, Cihan'ı çok sever. Bunda Cihan'ın filine olan bağlılığı da etkili olur. Başına gelen bir diğer olay ise Cihan'ın Kanuni'nin önüne çıkıp, ustasının projelerinden bahsetmesiyle gerçekleşir. Olayı öğrenen sadrazam Rüstem Paşa, Cihan'ı zindana attırır. Kötü muamelelere uğrayan Cihan'ın şansı bir kez daha yaver gider. Zindanda Balaban'a rastlayan Cihan'a kimse musallat olamaz. Zindanda epey bir süre kaldıktan sonra, Sultan'ın onu affetmesi üzerine kurtulur. Eski görevlerine geri döner.

Bu arada Sinan'ın yaptığı tüm inşaatlarda çeşitli kazalar meydana gelmeye başlar. Kimsenin neden kaynaklandığını bulamadığı bu kazalar, Sinan'ın işlerini yavaşlatır. Padişahın yeni bir sefere çıkmasıyla, Cihan ve Çota da savaşa gider. Bu arada Kanuni savaş sürerken ölür. Ordunun bu durumu anlamasını istemeyen Sadrazam Sokullu, padişahın her günkü gibi giydirilmesini ve filin üstündeki makamına oturtulmasını emreder. Cihan'ı da kimseye bir şey çaktırmaması konusunda uyarır. Tahta II. Selim'in çıktığı haberi ulaşınca, ordu durumdan haberdar edilir. İstanbul'a döndükten sonra yeni camiler, saraylar, köprüler yapmaya devam ederler. II. Selim'in ölümüyle yerine oğlu III. Murat geçer ve Cihan'ın beş şehzadenin ölüsüyle karşılaştığı geceye geri dönülür.

Ustasından her gün yeni şeyler öğrenen Cihan, çıraklar arasında Sinan'a düşündüklerini patavatsızca söyleyen tek kişidir. Bu nedenle sık sık pişmanlıklar yaşar. Münecimbaşı olan Takiyeddin, padişahın bir rasathane sözü alır. Sermimar bu inşaatın yapımını çıraklarına bırakır. İlk defa kendilerine ait bir eser ortaya koyacak olan çıraklar çok heyecanlanırlar. Rasathane tamamlanınca, padişahın katılımıyla açılır. Takiyeddin burayı ilim merkezi yapmak niyetindedir. Bu yüzden dört bir yandan topladığı kitapları, eserleri buraya getirir. Rasathanede gözlem yaparken kendilerine yaklaşan bir kuyruklu yıldız gören Takiyeddin, bunu hayırlı olayların olacağına yorar. Ne yazık ki beklenenin aksine felaketler baş gösterir. Bu yüzden padişah rasathanenin yıkılmasına karar verir.

Mimar Sinan, ıraklarının kendisinden beklediğinin aksine bu karara sessiz kalır. Bu yüzden ıraklarından tepki görür. Hatta Cihan her zamanki gibi dilini tutmayı beceremez ve söylediklerine pişman olur. Bu arada onu Çota'nın yanında yalnız bulan Sinan, eskiden hırsızlık yaptığını bildiğini, bir defalık onun içinde bu işi yapıp yapamayacağını sorar. Cihan, Sinan'ın kendisi hakkında böyle bir bilgiyi biliyor olup da kendisine bu güne kadar hiçbir şey dememesine şaşırda ustasının isteğini kabul eder. Sinan, Cihan'dan rasathanedeki önemli olan birkaç kitabı kurtarmasını ister. Cihan, rasathanenin yıkılmasından önceki gece elinden geldiğince çok kitap kurtarmaya çalışır.

Sinan'ın dört ırağı ise zamanla azalmaya başlar. Kalfalık mertebesine yükselen dilsiz Yusuf'un kız olduğunu öğrenen Cihan bu sırrı kendine saklasa da çok geçmeden Yusuf'un sırrı deşifre olur. Bu yüzden Sinan, Yusuf'u uzaklaştırmak zorunda kalır.

Yıllar geçtikçe yaşlanan Mimar Sinan, yatağa düşünce yerine geçecek kişiyi vasiyetnamesinde yazar ve ölümünden kırk gün sonra açılmasını ister. Bu zaman içerisinde kendisi ve Çota'nın sorunlarıyla uğraşan Cihan, ıraklardan Davud'un sermimar olduğunu öğrenir. Ustasına kırılma olayı fazla deşelemeyen Cihan, mektebe hoca olarak görevlendirilir. Öğrencilerinin öğrenmeye meraklı oluşları, Cihan'ın üzüntüsünü hafifletir. Bu arada Davud'dan mektup alan Cihan onu ziyarete gider. Onun mevkisine kıskançlıkla karışık bir beğeni duyan Cihan, Davud'un evindeki pek çok eşyanın ustası Sinan'a ait olduğunu görür ve daha da üzülür.

Saraya dönünce Cihan, ustasının vasiyetnamesini görmek ister. Fakat Karanfil Kamil Ağa, onu himayesine aldığı, eğer akıllı olursa Cihan'ın kazanacağını söyler. Ardından akşam onu bir yere götüreceğini ve hazır olmasını ekler. Akşam gittikleri yer bir genelevdir ve Cihan burada bir kumpasa düşer. Evdeki bir fahişeyi öldürdüğünü sanır. Kendisine yardım etmesi için Davud'a gider. Davud onu başka şehre göndereceğini, orada rahat edeceğini söyler. Davud'un temin ettiği ata binen Cihan, onun söylediği yere gitmek yerine, başka istikamete gider. Yolculuk esnasında bazı gerçeklerin farkına varan Cihan, yıllardır süren oyunların hesabını sormak için Mihrimah Sultan'ın dadısı Hesna Sultan'a gider.

Hesna Sultan, oldukça yaşlanmış, çevresindekilere kan kusturan bir ihtiyara dönüşmüştür. Cihan'ın geldiğini görünce, ona her şeyi anlatır. Mihrimah Sultan'ın isteğiyle Davud'u tuttuklarını, inşaat alanındaki tüm kazalara onun yol açtığını, niyetlerinin Sinan'a yönelik değil, Kanuni'ye yönelik olduğunu anlatır. Sinan'ın vasiyetindeki ismin ise gerçekte Cihan olduğunu fakat artık Davud'a söz geçiremediği için Davud'un Sermimar olduğunu söyler. Mihrimah'ın kendisine âşık olup olmadığını soran Cihan'a hiddetlenen Hesna Hatun, ona kendisinden de uzun ömrü olması konusunda beddua eder.

Oradan ayrılan Cihan, Davud'un evine girer. Gizlice ortalığı karıştırırken yakalanır. Davud, tüm bu yaşananları aslını unutmadığı için yapmıştır. O bir devşirmedir ve intikamını alacaktır. Cihan'a tüm bu öğrendiklerinden sonra yaşamasının mümkün olmadığını söyler ve onu ölesiye dövdürdükten sonra uzakta bir kulübede ölüme terk ettirir. Fakat Cihan'ın şansı bir kez daha yüzüne güler, onu orada Balaban'ın adamları bulur ve kaldıkları yere götürürler.

Cihan'ın kaçtığını öğrenen Davud, onu bulmaları için her yere adamlarını gönderir. Balabanın yardımıyla yurtdışına kaçmayı başaran Cihan pek çok ülke ve şehir gezer. Son olarak Hindistan'a varır. Kendini yıllardır burada yaşamış gibi hisseden Cihan, ait olduğu yerin burası olduğuna karar verir.

Bu arada onun Mimar Sinan'ın çıraklarından olduğunu öğrenen Şah, kaybettiği eşi için yaptırdığı caminin yapımında onun da çalışmasını teklif eder. Böylece Cihan, Taç Mahal'in yapım aşamasına dâhil olur. Üstelik bu dev eserin kubbesini yapma görevini de ona verirler. Orada artık Kubbebaz diye anılan Cihan, bir zamanlar ustasının yaşadıklarını yaşar. Kendisinin de meraklı çırakları olur ve tıpkı ustası Sinan gibi o da inşaatta çalışan fillerin mahfesinde teftişlere çıkar.

Şah, Cihan'ın bekâr olduğunu öğrenince, ona dul bir kadın buldurur. Kendinin yarısı yaşındaki hamile kadınla evlenen Cihan, mutlu ve uzun bir hayat sürer.

III. BÖLÜM

3. İNCİ ARAL VE ELİF ŞAFAK'IN ROMANLARINDA BABA FİGÜRÜ

3.A. İnci Aral'ın Romanlarında Baba Figürü

3.A.1. Babaların Evlatlarıyla İlişkileri

Çalışmamızda baba- evlat ilişkisini öncelikle babalar açısından ele alacağız.

3.A.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Babalar ve Evlatlarıyla İlişkileri

İnci Aral'ın romanlarında, asıl kişi konumunda yer alan kimi erkek karakterler çocuk sahibidir. Fakat bu karakterlerin çocukları ile aralarındaki ilişkiler genellikle yüzeysel bir şekilde verilmiştir.

Bunlardan biri *Ölü Erkek Kuşlar* adlı romanın başkışilerinden Ayhan'dır. Ayhan'ın ilk karısından iki kızı vardır. Kızlar hakkında bilgi verilmez; sadece Ayhan'ın ilk karısından ayrılması konusu işlenirken kızların varlığından bahsedilir.

Ayhan, karısı Havva'yla evli oldukları süre zarfında karısının çalışma hayatında ilerlemesi ve kendini geliştirebilmesi adına onu teşvik eder. Geleneksel yapıda kadının görevi sayılan işleri, bir erkek olarak paylaşmaktan kaçınmaz. Bu durumu, romanda kendi sözleriyle ifade edişi şöyledir:

*"Ben onun kendisini geliştirebilmesi için her zaman destek oldum ve hatta onu zorladım. Çocuk baktım, yemek yaptım, evin sorumluluğunu bölüştüm. Ben olmasaydım taşrada sıradan bir memur olarak kalırdı yaşamı boyunca."*⁸⁰

Ayhan, kendisini evine bağlı, sorumluluk sahibi, ilgili bir baba ve modern bir eş olarak görmektedir. Çocuklarının bakımını üstlenmek onun için bir fedakârlık örneğidir. Oysa hızla değişen modern dünyada, aile yapısında ve aileyi oluşturan bireylerin görev ve sorumluluklarında da değişmeler olmuştur. Kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi ve kadının çalışma hayatına atılması, ailede babanın görev ve sorumluluklarını da değiştirmiştir. Böylece baba, ailenin gelirini sağlamanın yanı

⁸⁰ Aral, İnci *Ölü Erkek Kuşlar*, Kımızı Kedi Yay. , İstanbul, 2011, s. 100-101.

sıra evin sorumluluğunu ve çocukların bakımını da eşiyle paylaşır duruma gelmiştir. Tüm bunların ışığında bakacak olursak, Ayhan'ın kendisini modern bir insan olarak aktardığı sözleri, aslında onun geleneksel düşünce yapısını ortaya koymaktadır.

“ Ama olmadı. Sonraki on yıla, iki çocuğa rağmen yürütemedik. Tükendik.”⁸¹

Ayhan'ın kendince yaptığı tüm fedakârlıklara karşın, evliliklerinin ileriki yıllarında anlaşmazlıklar çoğalır ve çocuklarına rağmen evliliklerini yürütemezler.

Ölü Erkek Kuşlar'ın bir diğer asıl kişisi olan Onur da karısı Güler'den iki çocuk sahibidir. Romanda Onur'un çocukları hakkında da ayrıntılı bilgi verilmemektedir. Bir iki yerde onlardan kısaca bahsedilir. Bunlardan biri, Suna ve Ayhan'ın hafta sonu pikniğine Onur ve ailesini de davet ettikleri kısımdır. Suna'nın anlatımıyla devam eden bu bölümde piknik sırasında Onur'un, karısı ve çocuklarıyla olan ilişkisi şu şekilde anlatılır.

“Yemek sonrası yere serili kilimin üstünde sırtüstü uyuyan Ayhan'ın başucunda otururken Onur'u gözliyorum. Çocuklarıyla uçurtma uçuruyorlar uzakta, ipin ucu Alp'in elinde, Başak sevinçle zıplıyor uçurtmayı havada izlerken. Onur atılıp ipi kapıyor oğlunun elinden itişiyorlar... İki çocuk gibi...”⁸²

Bu alıntıdan Onur'un ilgili bir baba olduğu ve çocuklarıyla zaman geçirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Onur'la yasak bir ilişki yaşayan Suna'nın, Onur'un ev hayatını hayal ederken mutlu bir aile tablosu düşlemesi de bunu doğrulamaktadır.

“Güler de gözüne pek sevimli görünüyor. Ne güzel yemekler yapmış baksana. Şu sarmaları nasıl da ince ince sarmış. Sofranın üzerine düşen ışık yumuşacık, ev sıcacık. Çocuklar karınlarını doyurup odalarına çekilmişler. Her şey düzen içinde.”⁸³

Suna, Onur'u çocuklarına düşkün bir baba olarak bu şekilde hayal eder. Diğer taraftan ise sevgilisini kıskanan bir kadın olarak, Onur'un evinde gizlice

⁸¹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 101.

⁸² Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 209.

⁸³ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 115.

buluştukları bir gün Onur'un karısı Güler'in eşyalarına bakarak, tam tersi bir aile yaşantısı hayal etmesi de işlenir.

Romanda Onur'un çocuklarıyla ilişkisi, birkaç anı ve hayalle yüzeysel şekilde anlatılırken; bir baba olarak çocuklarına verdiği değer ve onlara olan düşkünlüğü ise şu şekilde vurgulanır:

“Çocuklar, diyor, düşün o iki küçük çocuğu o kadına nasıl bırakırım ben. Onlar her zaman senin çocukların. Öyle kalacaklar. Terk etmeyeceksin onları. Ah, nasıl tutuyor seni Güler güçsüzlüğüyle...”⁸⁴

Çocuklarını karısının sorumluluğuna bırakmayı kabullenmeyen Onur'un, evlilik dışı ilişki yaşadığı Suna'yla yaptığı şu konuşma ise çocuklarını ve eşini bırakmayı göze alamadığını göstermektedir.

“Güler ve çocuklar duyacaklar, bu tür bir ilişki uzun süre gizlenemez. Çok yıpranırız. Gerçekçi ol...”

Ama Ayhan varken gizlenebilir öyle mi?

Suna! Bunu demek istemiyorum, biliyorsun. Güler'den, çocuklardan söz ediyorum. Baba olarak bana duydukları saygıyı yitirirler. Buna dayanamam.”⁸⁵

Onur'un, kaybetmekten en çok korktuğu şey, çocuklarının ona duyduğu güven ve saygıdır. Bunları yitirmeyi göze alamaz.

Yeni Yalan Zamanlar serisinin ikinci kitabı *Mor* da ise asıl kişilerden İlhan Sacit boşanmak üzere olduğu eşinden, yıllarca çocuk sahibi olamamıştır. Sevgilisi Renginur'dan bir erkek çocuk sahibi olan İlhan Sacit, bu nedenle henüz bebek olan oğlu Yalım'ın üzerine titremektedir. Rüyasında ölmüş annesini gören İlhan Sacit, rüyasının hayırlı olaylara işaret etmediği endişesiyle oğlu için kaygılanır.

“Yeniden uyumaya çalıştı. Ama rüyasından –ya da yanılısamından- kalan belli belirsiz bir tedirginlik vardı içinde. İyimserliğini zedeleyen bir korku. Oğluna bir şey mi olacaktı yoksa? (...) Belki de önsezilerin açıklanamaz biçimde devreye

⁸⁴ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 315.

⁸⁵ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 316.

girerek insanı dikkatli olmaya çağırdığı durumlardan biriyle karşı karşıyaydı. Annesi, “Torunumu görmek istiyorum,” demişti. Yabana atmamalıydı bu sözü. Yalnızca bilinçaltı kaygılar ya da küçük oğluna olan düşkünlüğüyle açıklayıp geçiştirmemeliydi.”⁸⁶

Rüyasını, kötü bir olayın başlayacağını işaretleri olarak gören İlhan Sacit, oğlu için büyük bir endişe duyar. Yıllardır özlemlerle beklediği evlada kavuşan İlhan Sacit, oğlunu küçük yaşta yetim bırakmak istemez. Onun delikanlı olduğu dönemleri görüp, babalık vazifesini o zamana dek hakkıyla yerine getirmek ister.

“Kendisine yaraşır biçimde, onuruyla, son sözlerini söyleyerek gitmeliydi bu dünyadan. Oğlu on sekiz- yirmi yaşına gelmeliydi en azından. Renginur, en uygun çağında olacaktı o zaman. Gözü arkada kalmayacaktı.”⁸⁷

Kendisinden yaşça çok küçük olan sevgilisi Renginur ile yasak bir aşk yaşayan İlhan Sacit, yıllardır hasretini çektiği evlada Renginur sayesinde kavuşmuştur. Bu aşk, onun yaşamına canlılık getirir. Fakat eski karısından henüz boşanamamış olan İlhan Sacit, gayrimeşru olan evladının geleceğini, her türlü ihtimali düşünerek korumaya çalışır.

“Onun yanında hem boşa geçmiş gençliğinin acısını duyuyor hem de kendini hiç olmadığı kadar genç ve kendisi hissediyordu İlhan Sacit. Bir mucize olmuştu evet. Bir de oğul vermişti bu aşk ona. Ömür boyu özlemini çektiği bir evlat. Tanrı katında gerçek karısı olan bu kızla oğlu, ne olursa olsun korunmuş, sıkıntısız bir hayat yaşayacaklardı bundan böyle. Birkaç gün önce gizlice, malvarlığının bir kısmını oğlunun vasisi olarak Renginur’un üzerine geçirmişti. Revan’ın arsızlığına, çirkefliliğine karşı bir önlemdi bu.”⁸⁸

İlhan Sacit’in oğlu Yalım’a olan aşırı düşkünlüğünün nedeni, yıllardır evlat özlemi duymasındandır. Buna bağlı olarak İlhan’ın eşi Revan’dan boşanmak istemesinin sebebi de çocuklarının olmayışındır. Boşanmaya çalıştığı karısı Revan, bir çocukları olmasını çok istemiştir; fakat hiçbir tedaviden sonuç alınmamıştır.

⁸⁶ Aral, İnci, *Mor*, Kırmızı Kedi Yay., İstanbul, 2011, s. 12- 13.

⁸⁷ Aral, İnci, *Mor*, s. 16.

⁸⁸ Aral, İnci, *Mor*, s. 44.

“Revan ona bir çocuk verememişti. İstemişti kuşkusuz. Tedavi görmüş, acı çekmiş, hayatını karartan umutsuzluklara kapılmıştı. Ama hiçbir tıbbi engel olmamasına karşın bazı çiftlerin çocuk sahibi olamadıklarını söylemişti doktorlar.”⁸⁹

Tüm bu çabaların neticesiz kalması, çiftin birbirinden soğumasına neden olur. Büyük bir hayal kırıklığı yaşayan ve mutluluğu başkasında aramaya başlayan İlhan Sacit, o çok istediği evlada sevgilisi Renginur sayesinde ulaşır. Bu yüzden, yıllardır özlemle beklediği evladına da onun annesine de aşırı düşkünlük gösterir. Oğlu Yalım, onun yaşama gayesi olur.

“Oğlu. Yalım. Geleceği oydu. Oğlu ona hayat verecekti. Gençlik, güç ve umut aşıliyordu daha şimdiden. Çok küçüktü henüz ama onun büyüdüğünü görmek, ona bildiği her şeyi öğretmek başlı başına bir yaşama amacı, tutkusu yaratıyordu içinde. Oğul babanın devamı olacak, soyunu, işini devralarak daha iyiye, büyüğe, kusursuza taşıyacaktı. Oğlan, fizik olarak da çok benziyordu kendisine ve genç bir erkek olduğunda aynı onun gibi gülecek, el sıkacak, o kadar inatçı ve aynı zamanda yufka yürekli olacaktı. Baba olmak olağanüstü bir duyguydu ve insanın bütün umutlarının bittiğini sandığı noktada yeniden yeşermesi tanımlanmaz bir mutluluktur. Kuruduğu sanılan bir ağacın filizlenmesi gibi bir şey.”⁹⁰

İlhan Sacit geç yaşta sahip olduğu oğlu Yalım’ı, kendi hayatının yeni bir başlangıcı olarak görmektedir. Bu duygular içinde oğlunun ilk yaşını kutlama sevincini yaşayan İlhan Sacit, Yalım bebeğin ilk yaş kutlaması için otelinde büyük bir şenlik tertip eder ve hiçbir masraftan kaçınmaz.

“Bu geceki kutlamanın hazırlıklarını bir hafta önceden başlatmıştı. Havuz başında, doğal olarak otel müşterilerinin de katılabilecekleri bir şenlik olacaktı bu. Oğlu, Yalım bebek, geçen yıl bugün, 22 Eylül’de doğmuştu. Bugün her taraf çiçekler, mumlar, oyuncaklar ve balonlarla süslenecekti. Üstünde oğlanın fotoğrafı olan kocaman bir pasta yapılıyordu. Canlı müzik için bir orkestra, bir Türk müziği şarkıcısı, ilk kasedini çıkarmış popçu bir oğlan- ibne- ve dans grubu katılacaktı geceye. Erken saatte de küçüğün hoşuna gidecek kukla gösterisi vardı. Ama en önemlisi tam gece yarısına denk gelen havai fişek gösterisi olacaktı. Alışılmış

⁸⁹Aral, İnci, *Mor*, s. 47.

⁹⁰Aral, İnci, *Mor*, s. 47.

şeylerdi bunlar bir bakıma ama Renginur'la epey düşündükleri halde yeni, ilginç bir şey bulamamışlardı.”⁹¹

İlhan Sacit, yegâne varlığı olarak gördüğü oğlunun doğum günü için böyle gösterişli bir gece düzenler. Davette yaptığı konuşma ise onun oğluna olan düşkünlüğünün bir başka göstergesidir.

“Her çocuk bir mucizedir,’ diye devam etti. ‘Dünyaya gelen her çocukla yenilenir, çocuklaşırız. Her çocuk anne babası ve dünya için yeni bir umuttur. Çünkü biliriz ki hayatın sürdüğü yerde umut, sevgi ve güzellik de sürecektir.’”⁹²

Oğlu Yalım’ı bir mucize, bir umut olarak gören ve tanımlayan İlhan Sacit, oğlunun doğumuyla birlikte yenilenip, gençleştiğini de ifade ederek olumlu bir baba figürü de çizmiş olur.

Mor romanının bir diğer asıl kişisi Armağan da çocuk sahibidir. Ayrılmanın eşliğinde olduğu karısı Figen’den, Filiz adlı bir kızı vardır. Çevresindekilerin kendisini anlayamadıklarını ve kıymet bilmez olduklarını düşünen Armağan, kendisini fedakâr bir baba olarak niteler ve kızı Filiz’in bunun değerini bilmediğini, kendisine yeterince saygı duymadığını, ona duyduğu sevginin, kendisine aynı oranda dönmediğini savunur.

*“Meslek hayatındaki başarı ve kariyerinin tersine, özel hayatında yenik düşmüştü. Gözden düşmüş bir sosyalist, kötü bir koca, iplenmeyen bir baba olmuştum istemeden. Elinden geleni yapmıştı oysa. Hem ülkesini ve halkını hem de tabii ki karısını, kızını, çok sevmişti. Ne yazık ki hepsi, değerbilmez, nankör çıkmışlardı. Şu temel gerçek, sevginin başkalarına sunduğun oranda sana geri dönmediği olgusu bir kez daha doğrulanmıştı dolayısıyla. Özellikle Filiz’e doğduğu günden başlayarak, kimseye göstermediği bir sevgi ve ilgi sunmuş, incinmesin, üzülmesin, hiçbir şeyin yoksunluğunu çekmesin isteyerek her dileğini anında karşılamış, onu sırtında taşıyarak tepelere tırmanmıştı. Benim böyle bir babam olsaydı çok daha başarılı bir insan olurdu, diye düşündü.”*⁹³

⁹¹Aral, İnci, *Mor*, s. 54-55.

⁹²Aral, İnci, *Mor*, s. 402.

⁹³ Aral, İnci, *Mor*, s. 138.

Armağan'ın, elinden geldiğince kızına ilgi ve sevgi gösterdiği bir gerçektir. Fakat pek çok baba gibi Armağan da kızının kendinden bağımsız bir birey olduğu gerçeğini göz ardı etmektedir. Kızı Filiz'e sunduğu imkânlar doğrultusunda onu şekillendirmek, kendi seçtiği yoldan yürütmek istemektedir. Böylece kendini fedakâr bir baba olarak gören Armağan, kızına karşı kendince hoşgörölü, verici ve sevecen bir baba olur. Fakat kızının yaşantısında umduğunu bulamaz. Ayrıca Armağan, kızının da annesi gibi uçarı ve başına buyruk yaşadığını düşünmektedir.

“Acı olan kızının da anasına benziyor olmasıydı. Şarkıcı olmaya soyunmuştu işte durup dururken. Aynı dengesizlik, aynı uçarılık! Ciddi bir eğitim gören yirmi bir yaşındaki bir insanın bu derece sorumsuz, başına buyruk davranması hangi yanlışlıktan, nerden kaynaklanıyordu böyle?”⁹⁴

Kızının başına buyruk bir yaşam tarzı sürmesinin nedenini bulmaya çalışan Armağan, bir yandan da özeleştiri yapar.

“Benim bir karım, bir çocuğum olmamalıydı aslında, bu tipe uygun değilim, ya da taşımaya gücüm yetmedi, yük ağırdı, diye düşündü.”⁹⁵

Armağan'ın, yaptığı özeleştiri de kendini başarısız bir baba olarak görmesi aslında bize olumlu bir baba figürü örneği sergiler. Çünkü sadece kızını eleştirmek ve suçlamak yerine, özeleştiriyle kendini de sorgulayabilmektedir.

Taş ve Ten adlı romanda ise asıl kişilerinden Sina bir erkek çocuk sahibidir. Romanda babalık vasfından pek bahsedilmeyen Sina'nın, bir oğlu olduğuna kısa bir şekilde değinilir. İlk olarak Sina'nın evine konuk olan Ulya'nın, çalışma odasını gezerken gördüğü fotoğrafla onun bir oğlu olduğunu öğreniriz.

“Bahçeye bakan öteki oda çalışma odası. (...) Duvarında birkaç baskı resim asılı, masada üstündeki çerçevede ise sekiz on yaşlarında bir erkek çocuk fotoğrafı var. Oğlu mu? Benziyor. Demek bir oğlu var.”⁹⁶

⁹⁴ Aral, İnci, *Mor*, s. 129.

⁹⁵ Aral, İnci, *Mor*, s. 145.

⁹⁶ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, Merkez Kitaplar, İstanbul, 2007, s. 67.

Sina'nın kendi ağzından oğlunu anlatması ise eski karısıyla yaşadığı anlaşmazlıklardan söz ederken olur. Karısına katlanma sebebi olarak oğlunu gösteren Sina, bir baba olarak elinden gelen çabayı gösterdiğini savunur.

“O sıralar üniversitede kendime bir yer edinme çabasının yanında hem evin, hem de oğlumun sorumluluğunu üstlenmiştim, bir süre dayanmaya çalıştım. Sonra onu gözden çıkarıp sonucu beklemeye koyuldum.”⁹⁷

Bir baba olarak Sina'nın zaten kendi sorumluluğu olan şeyleri, fazladan birer yükümü gibi algılaması ve işini oğluna tercih etmiş olması olumlu bir baba figürü çizmez.

Sadakat adlı romanda ise asıl kişilerinden olan Ferda, çocuk sahibi değildir fakat bir baba adayıdır. Babalık için hazır olmadığını savunan Ferda, hamile olan eşi Azra'dan bebeği aldırmasını ister. Böylece, bebeğinin dünyaya gelmesine engel olur.

“Gebe kaldığımda önce seviniyor göründü Ferda. (...) Sonra caydı, çark etti. Nasıl olduğunu, araya neyin girdiğini bilmiyorum ama uzaklaştı benden. Önceki hayatından kopmamak için istemiyordu baba olmayı belki de. Ya da biliyordu evliliğimizin biteceğini, apansız görmüştü bunu. Bildiği şeyin korkusuyla reddediyordu çocuğumu. Aramızda böyle bir bağ olmamalıydı. Yumuşama korkusuyla yüzü yüzüme kapandı, bakışı sertleşti. Sonra bir gece kesinlikle çocuk sahibi olmak istemediğini, bebeği aldırmanın gerektiğini söyledi.”⁹⁸

Ferda, anne karnındaki bebeğini istemeyerek, onun hayata gelmesine engel olur. Böylece olumsuz bir baba figürü örneği oluşturur.

Şarkını Söylediğin Zaman adlı romanda ise asıl kişilerinden Cihan'ın ayrıldığı eşinden bir oğlu vardır ve çocuk annesiyle birlikte yaşamaktadır.

“Oysa kendisi kariyerinde hayal ettiği kadar daha yüksek bir yere ulaşmış olsa da derli toplu bir düzen, doyurucu bir sevgi ilişkisi kuramamıştı. Onca yıldan elinde kala kala bir oğul kalmıştı ki o da annesine, eski karısına aitti daha çok. Baba

⁹⁷ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 203-204.

⁹⁸ Aral, İnci, *Sadakat*, Turkuvaaz Kitap, İstanbul, s. 93-94.

oğul ilişkisi bakımından ilerleme kaydedememişlerdi. Özel alan konu olduğunda ilerlemenin ne anlam taşıdığını da bilmiyordu açıkçası.”⁹⁹

Oğluya iletişiminin iyi olmadığı anlaşılan Cihan, bunu bir arkadaşı ile konuşurken itiraf eder.

“‘Oğlunu görüyor musun?’ ‘Çok seyrek. Beni sürekli dolaşan ve onu üstünkörü seven bencil, sevimsiz biri olarak görüyor. Bekli de nefret ediyor. Zaten çocukken de tuhaf bir ürkeklikle yaklaşıyordu.’”¹⁰⁰

Cihan, oğlunun kendisi hakkında olumsuz düşüncelere sahip olduğunu bilir; fakat bunu değiştirmek için çabalamaz. Oğluya ilişkisini düzeltmek yerine, kendini babalık konusunda başarısız kabul eder ve bu nedenle kendini suçlar.

“‘Kaç yaşında şimdi?’ ‘On dokuz. Okulu bıraktı. Müzikle uğraşiyor, daha doğrusu zaman geçiriyor. Annesinin istediği insan olmayı da reddediyor bence. İyi baba olamadığım için kendimi suçluyorum.’”¹⁰¹

Cihan’ın kendini başarısız bir baba olarak görmesi, sonraki ilişkilerinde çocuk sahibi olmayı reddetmesine sebep olur. İlk deneyimindeki başarısızlığı tekrarlamaktan çekinen Cihan, bu yüzden sevgilisinden ayrılmayı yeğler.

“En son genç bir Finlandiyalı kadınla birlikteydi. Kadın çocuk istiyordu. Cesaret edemedi, ayrıldılar.”¹⁰²

Cihan’ın, eski eşi tarafından aşırı korumacı tutumla yetiştirilen oğlundan Ayşe’ye bahsedışı ise şöyledir:

“Oğlunu sordu ona, Cambridge’de annesiyle birlikte yaşıyordu. Önemli bir fen okulunu kazanmış ama üç ay sonra bunalıp eve dönmüştü. Üzülmüş ve kızmıştı Cihan elbette ama kaygı duymuyordu. Anneleri tarafından aşırı korunmuş çocuklar bile düşe kalka kendi yollarını buluyorlardı sonuçta.”¹⁰³

⁹⁹ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, Turkuvaz Kitap, İstanbul, 2010, s. 16.

¹⁰⁰ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 40.

¹⁰¹ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 40.

¹⁰² Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 55.

¹⁰³ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 131.

Kendini başarısız bir baba olarak görüp suçlayan Cihan, buna rağmen oğluyla arasındaki ilişkisini düzeltmeye çalışmaz. Oğluna göstereceği ilgi ve alaka sayesinde sağlıklı bir baba oğul ilişkisi kurulabileceği halde, onu aşırı korumacı annesinin yanında, hayatın akışı içinde kendi halinde büyümeye bırakması olumsuz bir baba figürü örneği sergilemesine neden olur.

3.A.1.2. Yan Kişi Konumundaki Babalar ve Evlatlarıyla İlişkileri

Romanların şahıs kadrolarında yer alan pek çok erkek, çocuk sahibidir. Bu kahramanların bir kısmı da romanda yan karakter konumundadır. Bu yüzden babaların evlatlarıyla ilişkilerine yer verdiğimiz bu bölümde, yan kişi konumunda yer alan babaları da ayrı bir başlık olarak ele almaktayız.

Yazarın hayatından izler taşıyan *Ölü Erkek Kuşlar* adlı romanda Suna'nın ilk eşi olan Adam, yan kişi konumundadır ve bahsi daha çok kadın erkek ilişkisi konusunda geçer. Ayrıca burada vurgulanması gereken bir konu da şudur ki, yazar şahsa bir isim vermek yerine onu herhangi bir kişi konumuna sokan "Adam" ismi ile adlandırır. Böylece ona bir isim vermeyerek değersizleştirmiş olur. Çünkü Adam, romanda iyi bir eş ve baba figürünü temsil etmez. Fakat tüm bunların dışında bizim Adam'ı ele almış olmamızın sebebi Suna'dan bir çocuk sahibi olmuş olmasıdır.

*"Sonra ilk kadınlık sınavı, içinizde oynayan ilk canlı. Gittikçe ağırlaşan, artık siz olmayan gövdenizi dengede tutmaya çalışarak yaptığımız gebelik yürüyüşleri. Sizi bu duruma sokmuş Adam nasıl da gururla yürüyor yanınızda."*¹⁰⁴

Hamile karısının yanında yürürken bebek yapımında rol oynadığı için çevresine karşı gururlanan Adam, bebek doğduktan sonra ise gelen zorluklara tahammül edemez.

*"Bebek sesinden rahatsız olduğu için oturma odasına taşıdı yatağını Adam."*¹⁰⁵

Adam'ın doğan bebeği istemediği kurduğu cümlelerden de belli olur.

¹⁰⁴Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 76.

¹⁰⁵Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 77.

“Bir şeyler yapmak istiyorum, diyor Na, Adam’a. (...) Mademki doğurdun, otur çocuğunu büyüt önce.”¹⁰⁶

Burada geçen “*mademki*” sözcüğü, kendisinin isteği dışında gerçekleşen bir durumun söz konusu olduğunun işaretiyken, “*çocuğunu*” kelimesi ise bebeğini sahiplenmediğini ve sadece karısına ait bir şeymiş gibi gördüğünü gösterir. Ayrıca bir eş ve baba olarak sorumluluklarını yerine getirmeyen Adam, yerine göre çıkarı için evladını koz olarak kullanmaktan da çekinmez.

“Beni durdurmak için Mehmet’i kullanmayı denedi. Onu kendisine bırakmam koşuluyla razı olacaktı ayrılmaya.”¹⁰⁷

Babalık meziyetlerinden yoksun olan Adam, karısının ondan boşanmak istemesi üzerine, çocukları Mehmet’i koz olarak kullanır. Romanda yer alan Adam karakterinin, bir baba olarak evladıyla ilişkisine bu kadar yer verilmiştir.

Bir diğer yan karakter konumunda yer alan Tacettin Bey, Onur’un genç bir delikanlıyken anne ve babasıyla oturduğu evin sahibesi Seval Hanım’ın babasıdır. Romanda Tacettin Bey’e bir baba olarak çocuklarına karşı takındığı tavırla yer verilmiştir. Tacettin Bey’in tanıtımı şu şekilde yapılır:

“Tacettin Bey, uzun yıllar devlet memurluğu yapmış, birkaç yıl önce emekli olmuş, olgun, güngörmüş bir adamdı. Kızlarını iyi yetiştirmiş, onlara kendilerine güvenmeyi, saygı duymayı öğretmişti.”¹⁰⁸

Tacettin Bey’in kızı Seval, öğretmendir. Bir yolculuk sırasında tanıştığı Yılmaz’a âşık olur ve nişanlanırlar. Seval tıp fakültesinde son sınıf öğrencisi olan nişanlısı Yılmaz’a yardımcı olmak adına, aylığının yarısını ona vermektedir. Okul bitince de evlenmeyi planlamaktadırlar.

“Seval’in babası Tacettin Bey, Yılmaz’ın İstanbul’a döndüğü bir Pazar akşamı onun kaldığı odanın penceresinden küçücük parçalara bölünerek bahçeye atılmış fotoğraf kırptıları gördü. Merak etti, indi topladı, üşenmedi, uğraşp birleştirdi parçaları. (...) Seval’i çağırdı Tacettin Bey. Resmi gösterdi. ‘Seni

¹⁰⁶ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 80.

¹⁰⁷ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 82.

¹⁰⁸ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 188.

aldattıyor,’ dedi. ‘Daha şimdiden hem de. Bitir bu işi. Zaten hiç ısınmamıştım. Aman kızım sen akıllı kızsın, trajedi yaratma. Göreyim seni’ ”¹⁰⁹

Tacettin Bey’in kızlarına karşı yaklaşımı mantık kuralları çerçevesindedir. Kızının içinde bulunduğu duygusal sarsıntıyı düşünemez ve ondan mantıklı davranmasını ister. Tacettin Bey için kızlarının toplum içinde saygın birer fert olması ve ayaklarının yere sağlam basması önemlidir. Kimi babalar için ise önemli olan çocuklarının mutluluğudur. Romanda bu baba figürüne örnek olarak yan karakter konumunda yer alan babalardan Cevat Bey verilebilir. Profesör olan Cevat Bey, romanın asıl kişilerinden Ayhan’ın arkadaşıdır. Suna ve Ayhan radyo dinlerken Cevat’ın öldürüldüğü haberini alırlar. Ayhan, karısına Cevat’ı son görüşünü şöyle anlatır.

“Cuma günü gördüm, diyor. Konuştuk ayaküzeri. Gülüşü gözümün önünde. Bana kızından söz etti. Bir hariciyeciyi nişanlamışlar, öyle mutluydu ki...”¹¹⁰

Cevat’ın, kızının mutlu gününü bir arkadaşına anlatması ve anlatırken bundan kendisinin mutluluk duyuyor olması, kızına olan düşkünlüğünü gösterir. Fakat bunun yanı sıra, kızının bir hariciyeci ile nişanlanmış olmasını özellikle dile getirmesi ise yapılacak evliliğe maddiyat ve saygınlık açısından da baktığını göstermektedir.

İnci Aral’ın bir diğer romanı *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*’de, yan karakter konumunda yer alan babalardan biri Aysevim’in babasıdır. Polis olan Aysevim, romanda görevi gereği yer alırken; etkin bir rolü olmayan Süleyman’ın tanıtılması, Melike Eda ve Aysevim’in dayısı olan Niyazi’nin, cinsiyet seçimi sebebiyle olur.

“Aysevim’in annesi kardeşinin bu ilişkide erkek konumunda olduğu görüşüyle savunuyordu Niyazi’yi kocasına karşı. Süleyman’ında pek umursadığı yoktu aslında. (...) Süleyman polis emeklisiydi –malulen- ve yaşamın her türlü çeşitliliğini görüp yaşamış bir adamdı. Emekliliğine birkaç yıl kala bir baskında dört kurşun yarası almış, ölümlerden dönmüş olması biraz garipleştirmişti onu kimilerine göre. Ava meraklıydı. Dağa gidip birkaç gün gelmediği olurdu. Ama çoğu kez

¹⁰⁹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 188.

¹¹⁰ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 348.

karısının meyve bahçesindeki kulübede oturup saatlerce gazete okur, köpeklerle oynar ve –Eda'ya göre- esrar çekerdi.”¹¹¹

Süleyman'ın kızıyla arasındaki ilişki işlenmemiş olsa da, Aysev'im'in kendine baba mesleği olan polisliği seçmiş olması dikkat çekicidir.

YYZ- *Yeşil*'de yer alan bir diğer yan karakter konumundaki baba, Ender'dir. Roman kahramanlarından Beylem ve kocası Ender, iki çocuğa sahiptirler. Romanda Ender'in sofu bir arkadaş edinmesiyle birlikte yaşadığı değişim ve bunun ailesine yansımından bahsedilir. Çocukları ile arasındaki ilişki tam olarak verilmese de kısaca değinilmiştir.

“Tek başına olsaydı, aralarına bir üçüncü kişi girmemiş olsaydı kocasının yeni kimliğini gene de öylece kabul edip saygı gösterebilirdi Beylem. Ama o artık bütünüyle Şükrü'nün güdümündeydi ve onun ikisiyle ve özel yaşamlarıyla ilgili her şeye hükmetmesine izin veriyordu. Şükrü onlara egemendi. Eve alınacak verilecek her şey onun onayından geçiyordu. Çocuk hangi yuvaya gidecek, duvarlar ne renk boyanacak, Beylem nasıl giyinecek, Şükrü'nün görüşü alınmadan yürürlüğe konamıyordu. O Tanrı'nın aile içindeki temsilcisiydi. Aileyi iyiye ve doğruya ulaştıracak kişi oydu. (...) Beylem kocasının garip bir aptallıkla şişmiş, sararmış yüzüne bakıyordu, yanıt bekleyerek, boş gözlerine. O gözler, ilk günlerde hiçbir yerde bir saniye olsun durup dinlenemeyen bir tedirginlikle, sorgucu, kuşkulu, korkak bakmışlardı kendisine, hatta çocuklarına.”¹¹²

Ender'in evin sorumluluğunu bir yabancıya devretmesi onun aile içindeki konumunun, çocukları tarafından yadırganmasına sebep olur. Aslında bu durum onun durumundaki birinin yaşayacağı kaçınılmaz bir sonudur. Romanda bu durum açıkça belirtilmese de psikolojik araştırmalar bu durumu doğrular.

“En küçük toplumsal birim sayılan aile, yetişkinlerin ve çocukların oluşturduğu bir insan kümesi, bir gruptur aynı zamanda. Her kümede geçerli olan toplumsal kurallar, aile içinde geçerlidir. (...) Buna göre her kümede bir önder vardır. Önderlik görevi yasalar ya da geleneklerle saptanmıştır. Çoğu toplumlarda

¹¹¹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, Kırmızı Kedi Yay., Aralık 2011, İstanbul, s. 200- 201.

¹¹² Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 224-225.

bu önderlik görevi babaya verilmiştir. Baba aile birliğini ayakta tutan, gelir getiren, aileyi dışa karşı savunan, düzeni sağlayan ve kümeyi yöneten kişi olarak belirlenmiştir.”¹¹³

Ailenin geleneklerle belirlenmiş önderi kabul edilen baba, görevlerini bir başkasına devrederek çocuklarının zihninde doğal olarak bir karmaşa yaratacaktır.

İnci Aral'ın *YYZ* serisinin ikinci romanı *Mor*'da yer alan yan karakter konumundaki babalardan biri Attila'dır. Bir ailenin yıllara yayılmış hikâyesinin anlatıldığı romanda ailenin tek kızı Gülcan ve dolayısıyla kocası Attila'ya da yer verilir. İki çocuk sahibi olan çiftin, oğullarından birinin ölümüyle aralarındaki geçimsizliğin artması ve kocasının yaşanan bu vahim hadise karşısında takındığı duyarsız tavır Gülcan'ın ruh dengesini bozmuştur.

“Koca, yukarı odada dolaşiyor. Öksürüyor balgamlar sökerek. Bir sandalyeyi sürüyor tahta döşemede. Cenazeden sonraki bir ay boyunca ağlamaları, inlemeleri geldi ordan. Sonra sustu, yaşlanıp göçtü, kabullenip yatıştı. Demek sevmeyi biliyormuş, sevdiği çocuğun acısını duyabiliyormuş. Onca zaman nerde saklamış o sevgiyi peki? Yoksa suçluluk mu? Eh bu daha tanıdık, daha haklı bir şey!”¹¹⁴

Gülcan, Attila'nın iyi bir baba olmadığını düşünür. Her tartışma ve kavgada bunu dile getirir. Oğlunun ölümü karşısında yaşadığı üzüntüyü de suçluluk duygusuna bağlar. Söz konusu suçluluğun nedeni romanda net olarak belirtilmemiş olsa da, Atilla'nın iyi bir baba olmadığı düşüncesi, bu suçlama için yeterli gerekçe olarak karşımıza çıkar.

“/ kaçaya verdin, ne aldın? – e sigara paramıza yeterse iyi – bana ne senin şeyinden be! – hiç fark etmez – salaksın sen – baba gibi baba olsan – kes şimdi, ya sen ne bokun soyusun – tamam hadi, zaten oturup seni dinleyen – boş ver tamam, bak ne diyorum, çayın ordaki bahçeyi satsak – imar çıkacakmış oraya – İlhan abim dedi ki – sıçarım abime – ağzını topla terbiyesiz... /”¹¹⁵

¹¹³ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara, 1984, s. 95.

¹¹⁴ Aral, İnci, *Mor*, s. 210.

¹¹⁵ Aral, İnci, *Mor*, s. 213.

Karı-koca arasındaki bu sağlıksız ilişki doğal olarak çocukların ruhsal gelişimlerine de olumsuz yansımıştır. Anne ve baba arasındaki şiddetli geçimsizlikten olumsuz etkilenen çocukların bu yüzden düzgün davranışlar sergilemesi beklenemez.

İnci Aral'ın *Safran Sarı* adlı romanında yer alan Harun karakteri de, yan kişi konumundaki babalardan biridir. Harun'dan bahsedilirken, evliliğine, eşine ve oğluna da değinilir. Harun'un eşiyle arasında yaşanan sorunlar, oğullarının ruh sağlığına da yansımıştır. Araştırmalar ebeveynler arasında yaşanan sorunların çocuk ruh sağlığını etkilediğini ortaya koymaktadır.

*"... aile içindeki ilişkilerin temelini, ana ve babanın birbirine karşı tutumu oluşturur. Onların sevgi ve anlayışla sürdürdükleri karı koca ilişkisi, evin genel havasını belirler. Uyumlu ve sıcak ilişkiler, ana ve babadan çocuklara doğru yayılır. Gergin ve sürtüşmeli bir karı koca ilişkisi, çocuklar için güvensiz ve tedirgin bir ortam yaratır."*¹¹⁶

Anne ve baba arasındaki sorunlar, çocukta geçimsizlik ve kişilik problemleri oluşturabilir. Harun'un oğlu için de aynen bu durum geçerlidir.

*"Yan dönmüş, cep telefonuyla, alttan alan bir sesle karısıyla konuşuyordu Harun. Güzel, zarif karısı Selda geldi Volkan'ın gözünün önüne. Kızcağız delirmek üzereydi. Yarı sersem, uykuyla uyanıklık arasında geziyordu son zamanlarda. Evliliği zekâ, kuşku ve duygusal gelgitlerin çizdiği yolda ilerlemesine imkân vermiyormuş gibi bunalımdaydı. Hiç çıkarmadığı güneş gözlüklerinin ardından bakıyordu kahpe dünyaya. On üç yaşında, iri yapılı, kırmızı yanaklı, ana babasıyla hiçbir biçimde iletişim kuramayan bir de oğulları vardı. Kolejdeki öğretmenin kafasına derste cep telefonu fırlattığı için okuldan kovulacakken Harun devreye girmiş ve sorun geçen hafta -doğal olarak- öğretmenin işine son verilerek çözülmüştü."*¹¹⁷

Harun, oğlunun bu davranışı karşısında yalnızca öğretmenin işine son verilmesini sağlamış, bu davranışın temelini ya da nedenini sorgulamamış, çözmeye

¹¹⁶ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 94.

¹¹⁷ Aral, İnci, *Safran Sarı*, Kırmızı Kedi Yay., İstanbul, 2011, s. 68.

çalışmamıştır. Harun'un aradaki sorunlar nedeniyle eşinden ayrılmasıyla birlikte ise oğlunun velayeti de anneye verilmiştir.

“Selda birkaç valizle çekip gitmişti anlaşılan. Kemberburgaz'da bir villa vermişti Harun ona. Oğlan da anasıyla birlikteydi.”¹¹⁸

Harun, oğlunu da annesiyle göndererek sorunlardan kurtulmaya çalışır.

Safran Sarı'da yer alan bir diğer yan karakter konumundaki baba, Eylem'in eniştesi Şükrü'dür. Uyuşturucu kuryeliğinden, kaçakçılığa kadar pek çok pis iş yapan Şükrü, felç geçirip sakat kalınca evin geçimini karısı üstlenir. Şükrü ise çocukların bakımıyla uğraşır.

“Bir önceki evden kirayı ödeyemedikleri için zorla çıkarılmışlardı. Uyuşturucu işindeyken iyi kötü geçiniyorlardı. Şimdiyse ablası haftada birkaç gün temizliğe gidiyordu. Sorun küçük oğlandı. Merve'nin okulda olduğu yarım gün babasının kollaması gerekiyordu onu ama adamın bunu yapacak durumda olmayışı yüzünden ev her türlü kazaya açık konumdaydı. Bazen işe giderken oturaklı sandalyesiyle birlikte babasının kaldığı odaya kilitliyordu çocuğu Sevdiye.”¹¹⁹

Evinin geçimini sağlamak için fiziksel yeterliliğe sahip olmayan baba, karısı çalışırken çocuklara göz kulak olmaya çalışır. Böylece eve ekmek getirememiş olmanın verdiği eziklik duygusunu da azaltmış olur.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm adlı romanda yer alan Enver, yan kişi konumunda olan bir babadır. Evliliğinde mutlu olamayan ve Sara ile yasak ilişki yaşayan Enver, zekâ özürlü bir çocuk sahibidir. Bu nedenle eşinden ayrılmayı hiçbir zaman düşünmez.

“Sevdiği adamın zekâ özürlü çocuğunun annesi olan, iriyarı, becerikli, o erkek gibi kadını kıskanamamıştı nedense. Boşanmaları söz konusu değildi. Kesin bir dille söylemişti bunu Enver ta baştan. Ölünceye kadar seninim, demişti. Ama boşanmamı isteme benden. Evliliğim çok başka bir şey, tut ki ortaklık.”¹²⁰

¹¹⁸ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 382.

¹¹⁹ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 132.

¹²⁰ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, Turkuvaz Kitap, İstanbul, 2008, s. 163.

Enver'in, sevmediği eşini zekâ özürülü çocuğu için terk etmiyor olması, evladına karşı olan vicdani sorumluluğundan kaynaklıdır. Normal şartlar altında Enver'in bu davranışı eşine yapılmış bir haksızlık ve hakaret olarak sayılabilecekken, çocuğunun sağlık durumu dolayısıyla eşinden ayrılamıyor oluşu onun bu durumunu biraz daha kabul edilebilir hale getirmektedir.

İnci Aral'ın *Sadakat* adlı romanında Azra'nın eski eşi olan Demir, onun çocuğunun babası olarak kitapta yer alan bir yan karakterdir. Demir, sevgililik döneminde Azra'dan bir çocuk sahibi olacaklarını öğrenince, bu duruma karşı çıkar. İdealleri olan Demir için, çocuk demek engel demektir.

*“Baba olmak mı? Hayır! Çaresine bakmak zorundayız. Çok geç. Kesinlikle olmaz, yurtdışına gideceğim ben. Sana engel olmam, beklerim. Olamaz, söylemiştim sana... Çirkin bir numara bu, büyük haksızlık! Bilerek olmadı, farkına varamadım...”*¹²¹

Bebeğin doğmasını istemeyen Demir, Azra'nın annesinin baskıları sonucu evlenmek zorunda kalır ve çocuk dünyaya gelir.

*“Hayır, önünü kesmeme izin vermeyecek, amaçları var onun... Zavallı bir aile babası olmanın ötesinde yüce amaçlar. Belki de dönmek üzere gidecek. Bu ülkede üç kuruş maaşla çile doldurmak için okumuyor yıllardır. Annem nefretle bakıyor ona: Senden baba olmaz zaten, çocuk doğsun sonra hangi cehenneme istersen git! (...) Müge bir yaşındayken Demir, bir sınav kazanarak ABD'ye gidiyor.”*¹²²

Demir'in işi için bebeğinden vazgeçebiliyor olması, onun olumsuz bir baba figürü örneği sergilemesine neden olur.

İnci Aral'ın *Taş ve Ten* adlı romanında Ulya'nın babası yan karakter konumundaki babalar içinde en dikkate değer olanıdır. Kızının mutsuz olduğu evliliği için Ulya'ya yazmış olduğu mektupta, bir babanın kızına karşı hissedebileceği anlayış, sevgi, samimiyet türü tüm duyguları görmek mümkündür.

¹²¹ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 44.

¹²² Aral, İnci, *Sadakat*, s. 44-45.

“Sevgili kızım,

Senin durumun beni tahmin edemeyeceğin kadar meşgul ediyor. Uzun bir müddetten beri tek endişem sensin. (...) Sakın senin hayatını idare etmeye çalıştığımı zannetme. Yetişkin bir insansın, tabii ki kendi kararlarını kendin vermelisin. Ben sadece baba olarak vazifemi yapmak istiyorum ve böyle bir mecburiyetim olduğu fikrindeyim. Bu mecburiyet sana olan sevgimden ve kan bağımızdan ileri geliyor. (...) Sen yetişme çağındayken mazbut bir kız oldun ve yüzümü asla karartmadın. (...) Ne yapalım, bazı şeyler de insanın kaderidir. Aile de bunlardan biridir. Geçmişte bu bahiste şanssızlıkların olsa da bulunduğun merhalede kendini şanslı hissetmeni istiyorum. Çünkü seni seven bir baban var. (...) Ulya kızım, bilirsin hislerimi ifadeye pek muvaffak olamam. Yazarsam daha iyi ifade ederim ümidiyle yazdım sana...”¹²³

Babanın kızına olan sevgisini bu şekilde açıkça ifade etmesi, kurduğu cümlelerdeki samimiyet ve nezaket bizim açımızdan olumlu bir baba figürü örneği sergiler.

3.A.1.3. Üvey Babalar ve Çocuklarla İlişkileri

Babanın ölümü veya anne-babanın boşanması sonucunda kimi zaman aileye üvey babalar da dâhil olur. Bu durumda üvey babanın çocuklarla ilişkisi, çocuğun zihnindeki baba figürünü olumlu veya olumsuz etkileyebilir.

“Aile içinde yaşanan özel sorunlardan biri de üvey anne- baba ve bunun çocuğun ruh sağlığında yaptığı etkilerdir. Bu sorunun başlangıcı günümüzde artmaya devam eden boşanma olaylarıdır. Boşanmalar sonucunda, ikinci evlilikler gündeme gelmekte ve böylece üvey anne-baba çocuk problemleri ön plana çıkmaktadır.”¹²⁴

Toplumsal sorunları romanlarına yansıtan İnci Aral’ın, üvey baba figürünü en baskın şekilde işlediği kitabı *Yeni Yalan Zamanlar-Yeşil*’dir. Bununla birlikte üçlemeyi oluşturan *Mor* ve *Safran Sarı*’da da aynı üvey babadan bahsedilir.

¹²³ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 167-168-169.

¹²⁴ Nazik, Behire, *Çocuk Ruh Sağlığı 1*, YA-PA Yay., İstanbul, 2001, s. 51-52.

Üçlemenin ilk kitabı olan *Yeşil*'de geniş şekilde yer alan üvey baba figürü, ölen abisinin eşi ile evlenip öz abisinin tüm mal varlığına sahip olan, aşırı dindar Behzat karakteridir.

İlk eşinin şaibeli ölümünden sonra maddi ve manevi zorluklar yaşayan Behzat, abisinin ölümden sonra sık sık dul yengesinin ve küçük yeğeninin yanına uğrayıp, onlara yardım etmek istediğini ve abisinin dükkânını tekrar işletmeyi düşündüğünü söyler. Bunun üzerine kendilerine maddi ve manevi destek olacak birini arayan yengesi, başlarında bir koruyucu erkek bulunması niyetiyle Behzat'la evlenir.

“Melike sekiz yaşındayken babası akciğer kanserinden öldü. Bir yıl sonra da annesi amcasıyla evlendi. Amca Behzat, belediye buzhanesinde memurdu. Yengesi ile evlenince işinden ayrıldı. Ağabeyinin zahireci dükkânının başına geçti. İlk karısı Türkan eşraf kızıydı ve yaşamı çeşitli dedikodu ve söylentilere neden olacak bir biçimde gaz zehirlenmesiyle son bulmuştu. Kadın evliliklerinin yedinci (kimilerine göre altı) ayında normal (üç buçuk kg) bir çocuk doğurmuştu ve iki aylık çocuk da anasıyla sizlere ömür olmuştu. Üvey baba olan amca çok dindardı. Biraz palazlanınca Yeni Düzen Partisi'ne girdi. Kısa sürede yükseldi.”¹²⁵

Geleneksel aile yapısında amca, baba yarısı kabul edilmektedir. Üstelik de romanda Melike Eda'nın öz amcası, üvey babası olmuştur. Fakat buna rağmen Eda onu baba olarak benimseyemez ve kabul edemez. Annesiyle yaşadığı bir gerginlik sırasında söyledikleri bunun göstergesidir.

“Babanla konuştun mu? Bakalım o ne diyecek? / O benim babam değil! Umurumda bile değil.”¹²⁶

Üvey baba-amca karakteri Behzat, hayatı boyunca birçok şeye sahip olmuş, az çok eğitim görmüş biridir. Fakat evlilik açısından kendince mutlu olamamıştır. İlk karısının kendisiyle evlenmeden önceki ilişkisinde hamile kalması, ikinci evliliğini ise yengesiyle yapmış olması, onda sadece kendine ait, el değmemiş bir kadına sahip olma arzusunu doğurmuştur.

¹²⁵Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, Kırmızı Kedi Yay., İstanbul, 2011, s. 195.

¹²⁶Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 403.

“O güne kadar, yirmi sekiz yıllık yaşamı boyunca birçok şeye sahip olmuştu amcam. Kendi koşulları içinde az çok okumuş, güçlü bir inançla yön bulmuş, güzel bir kadınla, ardından varlıklı sayılabilecek yengesiyle evlenmiş, düzenli bir ev yaşamına kavuşmuş, politikaya atılmış, şimdiden sayılır sevilir biri olmaya yüz tutmuştu. Felaketle biten ilk evliliğinden sonra yaşadıkları, hakkında yapılan dedikodular unutulmuş, her şey yoluna girmişti. Bir tek şey eksikti sanırım, büyük bir şey. Onun şiddete yatkın alevli cinsel isteklerine aynı istekle karşılık verebilecek ve hiçbir zaman yaşayamadığı bir sevgiyi yaratabilecek el değmemiş, sağlıklı, içten içe kaynayan, yaşam dolu bir kadın.”¹²⁷

Üvey baba-amcanın bu el değmemiş kadın arzusu, aşırı dinci düşüncelerine rağmen öz yeğeni Melike Eda üzerinde yoğunlaşır. Günah ve şehvet arasında kalan Behzat, dünyevi arzularına yenik düşüp öz yeğeni Melike Eda’ya tecavüz eder. Çoğu kez pişmanlıklar yaşasa da cinsel arzularına yenilir.

“Omuzları sarsılarak ağlıyor. Ona ait olmaması gereken yaşamına ağlıyor belki. Bedeli ödenemez çelişkilerine. Zayıflığına, acizliğine, yolunu şaşırmış isteklerine. Kapalı kapılara, hiç çiçek toplayamamalara, çıkılamamış yolculuklara, çözülmemiş yelkenlere, ucuza satılan her şeye, zamanın çizik çentiklerine, ayaklarıyla gökyüzü arasındaki uzaklığa, adını koyamadığı her şeye.”¹²⁸

Behzat bu tacizlerini Melike’nin üniversite okumak için İstanbul’a gitmesine kadar sürdürür. Melike ise İstanbul’a gidince kendine yeni bir hayat kurar ve üvey babasını görmemek için masumiyetini yitirdiği eve bir daha geri dönmez. Bunu erkek arkadaşıyla yaptığı bir konuşma sırasında dile getirir.

“Dün gece babam telefon etti ve annemin ağırlaştığını, beni yanında istediğini söyledi. Bir yıldır hasta annem. Umutsuz. (...) İlgisizliğim seni şaşırtabilir ama üvey babamı görmek istemediğim için yıllardır o eve gitmiyorum.”¹²⁹

Melike Eda, üvey baba- amcasına karşı her daim korku duyar. Öyle ki, yetişkin biri olduğu dönemlerde de bu korkusu devam eder. Kendisiyle hesaplaşma yaşadığı anlardan birinde, bu durumu kendisine şu şekilde itiraf eder.

¹²⁷ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 414.

¹²⁸ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s.404.

¹²⁹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 309.

“Hala, neden bilmem baba demek zorunda olduğun adamdan korkuyorsun. Bu korkudan kurtulamamış olmaktan, onu böyle düşünmekten tiksinierek.”¹³⁰

Melike Eda, bu korku ve iğrenme nedeniyle çocukluğunun geçtiği kasabaya yıllarca gitmez. Fakat annesinin ölüm döşeğinde olması nedeniyle onu son bir kez görmek için eve döner ve üvey baba-amcası ile karşılaşır. Onu gördüğündeki hisleri ise şu şekildedir:

“Onu görüyorum. Ayakta, onu görüyorum, bana uzattığı, boşluktaki eliyle, boşluğu keserek yanına düşen koluyla. Uyuşmuşluk içinde bakıyorum uyuşmuşlukla bana bakan adama. Amcam. Üvey babam. Tarafından kurban olarak seçilmiş olmaya kaçınılmaz biçimde razı oluşumun onur kırıklığını artık duymadığımı seziyorum şaşırarak.”¹³¹

Üvey baba- amca Behzat ile ilgili tüm bu bilgilerin yanı sıra, Melike Eda'nın amcasını tasvir edişi, onun ruhsal ve fiziksel özelliklerini anlatışı ise şöyledir:

“Gözleriyle öfkelenir. Soğuk mavi gözleriyle. Kuşkucu, hesaplı, diretken. Alabildiğine uçarı bir yaşamı olması gereken yaradılıştaki biriyken, hangi koşullarda, nasıl bir niyetlenmeyle bilinmez dinci politikanın içine girmiş, görünürde öte dünyaya ertelemiş özlemlerini, coşkularını. Görünüşü bakımından hiç de inandırıcı olmasa da, iki dünya arasında, ikisinden de büsbütün geçmeden, ikilemler içinde, günah, haram, pişmanlık ve tövbelerle yaşar. Yüzü durgundur. Şaşkınlık, acıma, sevinç, hiçbir duyguyu yansıtmaz. Ama gene de gizli kapaklı değildir. Hiç gülmese de geniş, güzel ağız ele verir zayıflığını. Yüzü, bir tek yüzüme çok yakinken değişir. Yumuşar, çocuklaşır, güler gibi, ağlar gibi. Gözlerinin mavisi erir.”¹³²

Melike Eda, amcasının çelişkili ruh dünyasını ve kendisine olan sevisel düşkünlüğünü bu şekilde betimler. Ayrıca Behzat'ın görünüşünün altında yatan çıkarıcı ve ilkesiz kişiliğinin, sahip olmak istediği şeyleri elde etmede ve politik kariyerini oluşturmada etkili olduğunu da anlatır.

¹³⁰ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 371.

¹³¹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 363.

¹³² Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 364.

Üçlemenin ilk kitabında yoğun olarak işlenen üvey baba figürü, ikinci kitap *Mor*'da daha yüzeysel işlenmekle beraber, bu romanda farklı üvey baba figürlerine de yer verilir. Öncelikle ilk romanda yer alan üvey baba- amca Behzat'ın bu romandaki ele alınış şekline bakacak olursak, romanda Behzat'a kısaca değinildiğini söyleyebiliriz.

İlhan Sacit oğlu için verdiği doğum günü yemeğine, akrabası Melike Eda'yı da davet eder. Amcalarının torunu olan Melike Eda'nın, yemeğe katılacağını öğrenen akrabaları, Eda'nın geçmişini hatırlayıp, hakkında konuşmaya başlarlar.

“(...) Kim geldi bu sabah buraya bilin bakalım?’ diye sözü değiştirdi İlhan, ustalıkla ve Armağan'ın bir şey söylemesine fırsat tanımadan. Hepsi ona baktılar.

'Melike. Melike Eda...'

'Biliyorum, çok hoş bir kadın,' dedi Renginur. 'Bir defa gördüm ama çok sevdim. Yeğeninizdi sanırım... Birkaç ay önce kalpten ölen amcaoğlunun kızı değil mi?'

'Melike, Seyfettin amcamın torunu,' dedi İlhan. 'Ölen Behzat, onun üvey babasıydı. Aynı zamanda da amcası tabii. Behzat bizlerle yaşıttı. Genç gitti.'

'İyi oldu, çünkü mikrobun, puştun tekiydi,' diye söylendi Armağan.

(...) 'Hem amcası hem üvey babası' dedi Fatmuş. Bir an düşündü. 'Yani ölen adam kardeşinin karısını mı almış?'

'Aynen öyle' dedi Figen. 'Melike'nin annesi, kocası ölüp dul kalınca kayınbiraderi ile evlenmiş.' ¹³³

Üvey baba- amca Behzat'ın ölümünü öğrendiğimiz bu konuşma, onun ölümünden sonra akrabaları tarafından nasıl anımsandığını da gösterir bize.

Romanda yer alan bir başka üvey baba, Figen'in annesiyle evlenen Ferit Bey'dir. Figen'in, Armağan'ı ailesine tanıştırdığı bölümde üvey baba Ferit Bey'in de bahsi geçer.

¹³³ Aral, İnci, *Mor*, s. 201-202.

“*Sevda Hanım, ‘Ev çok büyük ve boş geldi, geceleri melankoliye kapılıyordum,’ diye açıkladı ikinci evliliğini. Emekli banka müdürüydü kocası. Onlar kahvaltıdan kalkarlarken bir sepet sebzeyle köyden gelmişti Ferit Bey. Kır bıyıklı, topluca, güleç yüzlü, kocaman elli ayaklı bir adamdı. Figen hoşlanıyordu ondan. Annesine uygun, iyi biriydi.*”¹³⁴

Üvey baba Ferit Bey, aile içinde kabul görmüş; sevecen, iyi bir insandır. Figen ve Armağan’ın düğün törenlerinde yaptığı samimi ve babacan konuşma, onun bu özelliğinin bir işaretidir.

“*Konuşmayı üvey baba Ferit Bey yapıyor. ‘Evlilik özveri ister, ciddi bir kurumdur,’ diye başlıyor ve iyice uzayan öğütlerini ‘ve şimdi sevgili çocuklarımızın mutluluğunu dileyelim...’ diyerek bitiriyor.*”¹³⁵

Bahsi geçen iki farklı özellikteki üvey babanın tek ortak noktası, evlilik yoluyla bu konuma gelmiş olmalarıdır. Oysaki *Mor*’da yer alan bir diğer üvey baba İlhan Sacit, karısından çocuk sahibi olamadığı için baldızının kızını nüfusuna geçirerek üvey baba konumuna gelir.

“*Çocuk edinen eşler, genellikle uzun bir evlilikten sonra, kendi çocukları olmasından umut kesince, bu yola başvururlar.*”¹³⁶

İlhan’ın eski karısı Revan da, çocukları olmasından umudunu kesince; kız kardeşinin kızı Kumru’yu kendi kanından olmasının da etkisiyle evlat edinmeye karar verir. Fakat bu evlat edinme durumu, çocuğun anne- babası olma amacıyla değil, onun geleceğini maddi açıdan garanti altına almak amaçlı yapılmış, kâğıt üstünde bir işlemdir. İlhan ve baldızı Fikran arasındaki bir tartışma sırasında bütün bunlar dile getirilir.

“*‘Seni alçak, vicdansız adam!’ diye bağırıyordu Fikran atılıp. ‘İpleri kaptıran asıl sensin! O kadar ki kızını bile inkâr ediyorsun! Senin asıl varisin kızım, Kumru! Ama o masum görünen sürtük sevgilin seni parmağında oynatıyor. O çocuk senden olamaz İlhan Bey, asıl sen aklını başına topl!’*

¹³⁴ Aral, İnci, *Mor*, s. 273.

¹³⁵ Aral, İnci, *Mor*, s. 275.

¹³⁶ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 210.

'Kapa çeneni terbiyesiz!' demişti İlhan, öfkeyle. 'Kızını evlat edinen ben değilim, Revan. O çocuğu severim. Ama siz ikiniz onu da kendinize benzeteceksiniz. Sizi pis leşkargaları... Yıllarca sömürdünüz beni, def olun gidin başımdan artık!'"¹³⁷

İlhan'ın çocuk sevgisi nedeniyle göz yumduğu bu evlat edinme durumu, baldızı açısından tamamen maddiyat içerikli bir anlaşmadır. Bunun yanı sıra, İlhan da vaat ettiği maddi olanakları, üvey de olsa bir çocuğa babalık etmek için yeterli unsurlar olarak algılayan bir görünüm sergiler. Ancak, İlhan'ın bu tavrında eşine ve baldızına duyduğu öfkenin de payı vardır.

Üçlemenin son kitabı *Safran Sarı*'da Melike'nin geçmişinden anımsatmalar yapılırken, onun kişilik gelişiminde büyük rol oynayan üvey baba- amca Behzat'a da tekrar değinilir.

"Artık yok o, diye düşündü. Tam olarak kimden söz ettiğini bilmeden. Öldü. İstirabın ötesinde yokluğun biçimine dönüştü belleğimde.

Hiç baba olmamış bu üvey baba, asla babası olmamıştı ve olmayacaktı. Yolunu kaybetmiş bir kız çocuğunun korkulu mutsuzluğunun nesnesi, acizliği ve umutsuz kurtulma çabasından ibaret kalacaktı. Kendisine her zaman, insanın ölmeye yazgılı tenini ve arzusunun arsız, havai geçiciliğini hatırlatacaktı."¹³⁸

Geçen onca yıla, kendine yepyeni bir hayat kurmuş olmasına ve yaşadıklarının sorumlusunun ölmüş olmasına rağmen Melike Eda, geçmişin ruhunda yarattığı acıdan kurtulamaz.

İnci Aral'ın *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm* adlı romanında da üvey baba figürüne yer verilmiştir. Cihangir Bey'in, eşi Sara'nın kızıyla tanışması ve ikili arasındaki iletişim şu şekilde işlenmiştir.

"Simden'i ilk gördüğünde, onu çekingen ama mağrur, sözcükleriyle tanımlayıvermişti o adam. Ardından sözcükleri yuvarlayarak çabucak sona erdirmişti sevgili karısının kızına duyduğu kısa süren ilgiyi.

¹³⁷ Aral, İnci, *Mor*, s. 14.

¹³⁸ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 58.

İyi bir çocuğa benziyorsun. Aferin. Hadi, aferin bakayım.”¹³⁹

Cihangir Bey’in, Simden’e yönelik ilgisinin yüzeysel olduğu açıktır. Fakat Sara (Halise) tarafından bu yüzeysellik, tıpkı Cihangir’in kaba ve çirkin görünüşü gibi göz ardı edilir.

*“Zenginliği çekiciydi kuşkusuz, yoksa annesi bu adamla, yanında durmaya bile yakışmayan bu kabak kafalı, kaba saba adamla duygusal bir ilişki kurmuş olamazdı.”*¹⁴⁰

Üvey babasından hoşlanmayan Simden, annesinin üzülmesine neden olan bu adama karşı öfke duyar.

*“Adam kaba bir biçimde alay ediyordu annesiyle o zaman ve Simden’in içine onarılmaz bir onur kırıklığı doluyordu.”*¹⁴¹

Simden, üvey babasının annesine olan tutumunu beğenmez ve bu durumdan incinir. Çünkü onun, annesine yönelik alayları, Simden’in de onurunu kırmaktadır.

3.A.2. Roman Kişilerinin Babaları ve Aralarındaki İlişki

Baba- çocuk ilişkisini evlatlar açısından ele aldığımız bu bölümde konuya ilk olarak kadın kahramanlar açısından yaklaşacağız.

3.A.2.1. Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

Toplumdaki genel kanaat, kız çocuklarının babalarına, erkek çocuklarının ise annelerine düşkün olduğu şeklindedir. Biz de bu savdan yola çıkarak, çalışmamızda baba-çocuk ilişkisini kadınlar ve erkekler açısından ayrı ayrı ele almayı uygun bulduk.

¹³⁹ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 70.

¹⁴⁰ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 70.

¹⁴¹ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 71.

3.A.2.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

Bu bölümde asıl karakter konumundaki kadınların babaları ve babalarıyla aralarındaki ilişki ele alınacaktır. Çalışmamıza konu olan yazarlardan İnci Aral eserlerinde baba figürüne yoğun şekilde yer vermiştir. Küçük yaşta babasını kaybeden ve babasının başarısız intihar girişimine de şahit olan yazarın, kendi yaşam öyküsünün şekillenmesinde baba figürünün önemli bir yer tutması, onun bu konuya önem vermesine neden olur.

“Bazen anne babamı erken kaybetmiş olmanın, acıyla bu kadar erken tanışmanın yararına olduğunu düşündüm. Ölümleri beni sınırsız özgürleştirdi çünkü. Öte yandan elli yıldır özliyorum onları ve bu yoksunluk sayısız yara açtı tenimde...”¹⁴²

Yazarın kayıplarının onda oluşturduğu duygusal sarsıntı, yazarlık hayatının şekillenmesinde rol oynamıştır. Romanlarında kendi yaşantısına benzer yaşamlar çizmesi de bunun kanıtıdır.

Yeni Yalan Zamanlar-Yeşil adlı romanın asıl kişisi konumundaki kadın karakteri Melike Eda küçük yaşta babasını kanserden kaybetmiştir. Melike Eda babasını hatırlarken genelde hastalıklı dönemini hatırlamaktadır. Gerçi babasını küçük yaşta kaybettiğini göz önünde tutarsak babasıyla ilgili anıların daha çok son zamanlarıyla ilgili olması çok olağan bir durumdur.

“Melike Eda Sezer, Güzelsu kasabasında doğdu. Babası yoksul bir kasaba yerlisi, ana tarafı Yugoslav göçmeniydi. (...) Sonra ilkokula başladı ve yaz aylarında anası tarafından kuran kursuna gönderildi. Uykuları ve midesi bozuldu, çünkü hocaefendiden korkuyordu bu kez. Babası gitmesine karşıydı zaten ama anası hocaefendinin çocukları kaçamak mıcıkladığı ortaya çıkana kadar göndermekte diretti, iki yıl. Melike sekiz yaşındayken babası akciğer kanserinden öldü. Bir yıl sonra da annesi amcasıyla evlendi.”¹⁴³

¹⁴² Aral, İnci, *Unutmak*, Merkez Kitaplar, İstanbul, 2008, s. 18.

¹⁴³ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar I- Yeşil*, s. 195.

Bu satırlarda Melike'nin babası kızının Kur'an kursuna gitmesini istemeyen, ancak bu konuda eşine bile söz geçiremeyen bir kişi olarak karşımıza çıkar. Babanın ölümünden sonra, üvey baba rolünü alacak olan amca Behzat ise, bu konuda ağabeyine zıt bir tavır içinde karşımıza çıkacaktır.

Babası, ömrünün son günlerinde karısının karşı çıkışlarına rağmen gönlünce hareket etmeye başlar.

“Babam ayağında çizgili pijaması üstünde atleti bahçeyi suladı. Çardağın altında oturup rakı içti. Anneme söylendi içkisine karışıyor diye. Günlerden sonra sigara yaktı, üst üste üç tane içti ve uzun uzun öksürdü. Herkes ölecek biraz erken biraz geç ama ölecek, asabımı bozmayın benim kapı ağızlarında fısıldaşmayın...”¹⁴⁴

Baba, uzun süren hastalığının da etkisiyle asabi ve huysuz birine dönüşürken, ölümü kabullenmiş bir ruh hali içine de girer. Ayrıca baba, hastalığı nedeniyle iş yeriyle yeterince ilgilenemediği gibi kendisine bir şey olursa ailesinin başına kötü şeyler gelmesinden de endişe duymaya başlar.

“ben ölürsem

sus kötü kötü konuşma

ilacımı ver

rakıları iç iç arkasından ilaçtan medet um

ben ölürsem ne yapacaksınız”¹⁴⁵

Bu korkunç ihtimal karşısında Melike'nin çocuk kalbi ve zihni Allah'a sığınmaktan başka çıkar yol bulamaz.

“Uykumun kıyılarında dolaşıyorum. Allahım babamı alma kul huvallahi ehad allahü's-samet lem-yelid ve lem yulet ve lem-yekun lehu kufüven ehad Allahım babamı bana bağışla sana sığınıp sana güveniyorum Allahım kul huvallahi ehad.”¹⁴⁶

¹⁴⁴ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar I- Yeşil*, s. 372.

¹⁴⁵ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar I – Yeşil*, s. 375.

¹⁴⁶ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar I- Yeşil*, s. 375.

Babasına karşı acımayla karışık bir şefkat duyan Melike Eda, babasını hiçbir özelliğini eleştirmeden kabul eder. Hatta yıllar sonra babasını tasvir edişi şu şekilde olur.

*“İyi adamdı babam. Yumuşaktı. Sarhoşken bile kırmamaya çalışırdı annemi. Kabalaşmazdı. Kalenderdi, ince eleyip sık dokumazdı. Derbederdi, yıkanmayı sevmezdi.”*¹⁴⁷

Melike'nin andığı tüm bu özellikler, üvey babasında neredeyse tam tersi biçimde karşımıza çıkmaktadır. Karısına karşı kaba ve sert, çevresine karşı acımasız ve çıkarıcı olan üvey baba- amca Behzat, dinci görüntüsünün altında da günahkâr bir karakter barındırmaktadır.

İnci Aral'ın *YYZ* serisinin ikinci romanı *Mor*'da yer alan baba kız ilişkileri ise şu şekildedir. Romanın asıl kişilerinden Gülcan ve babası arasındaki otoriter ilişki, Gülcan'ın annesini kaybetmesinden sonra yerini ılımlı bir havaya bırakır.

*“Annesinin ardından, babası fazla değişmemişti. İlk günler sarsılmış ama birkaç ay içinde toparlanmıştı. Gülcan'ın evi çekip çevirmedeki becerisini ve hızla büyümesini tedirgin bir şaşkınlıkla izlemişti sonraki yıllarda. Onunla arkadaş olmak istercesine, çekingen, hoşgörülü ve dikkatli davranır olmuştu. Dinleyerek, sorarak, dahası hafifçe şımartarak sevgi göstermişti. (...) Babasının o dönemini şefkatle hatırladı Gülcan. Sanki çok uzun zaman kendisine ait olmayan bir kişilik onu esir almış da nihayet özgürlüğüne kavuşmuş bir adam gibi görüldüğünü de.”*¹⁴⁸

Annenin ölümünden sonra babanın kızına olan tutumundaki bu olumlu değişme, aralarındaki bağlantıyı oluşturan annenin devreden çıkmış olmasına bağlanabilir. Çünkü çocuklarla ilgili her türlü konuyu anne ile görüşen baba, o güne kadar çocuklarla birebir iletişim kurmadığı için onların gelişip olgunlaştıklarını da fark edemez. Fakat eşinin ölümünden sonra, çocuklarıyla kurduğu ikili ilişki sayesinde aralarındaki iletişim güçlenmeye başlar.

¹⁴⁷ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 406.

¹⁴⁸ Aral, İnci, *Mor*, s. 235.

Babasının, Gülcan'a karşı olan bu ılımlı tutumu, kızını evlendirdiği zamanda da devam eder. Baba kız arasındaki olumlu ilişkiye en iyi örnek kızı için hazırladığı düğün törenidir.

“İbrahim Ağa, düğünün şanına uygun olması için hiçbir şeyi esirgememişti. Yemekli, içkili, kasaba ileri gelenlerinin de çağrılı oldukları bir tören düzenlenmişti. Mutlu muydu babası? Öyleydi. Belli olmazdı ruh hali dışarıdan. Yüzü çok öfkeli olduğu zamanlar dışında iç dünyasını yansıtmazdı. Gücünü gururundan, belli etmeden acı çekme yeteneğinden alıyormuş gibi kapalı dururdu çizgileri. Ama o gece tatlı, anlaşılabilir bir ifadeye bürünmüştü. Hiçliğe doğru çıktığı yolculuğun farkında olan, ölmeden kızını bir emanetçiye bırakmanın her şeye karşın doğru olduğuna inanmaya çalışan bir yüz.”¹⁴⁹

Öleceğini öğrenen baba, ardında yalnız bir kız çocuğu bırakmamak için kızının mürüvvetini görmek ister. Bu yüzden kızını sevdiği ile evlendirip, onun mutlu olması için elinden geleni yapmaya çalışır.

YYZ serisinin üçüncü kitabı *Safran Sarı*'da ise romanın asıl kişilerinden Eylem'in (Mutena), babası ile arasındaki ilişki sorunludur. Babası baskıcı ve otoriter bir adamdır. Eylem'in kendini özgür kılmaya çalıştığı dönemlerde bile babası ile ilgili anıları Eylem'in ruhunu yaralamaya yetmektedir.

“Son günlerde olmadık zamanlarda acımasızca geri gelen anılarla yorgun düşene kadar savaşmak zorunda kalıyordu. Annesi, babası, ağabeyi, dedesi... Onları yıllardır görmediği halde hayaletleriyle onu yaralıyorlardı. Çok sevdiği ninesi bile babasının yüzüyle görüntüyordu gözüne. Küçük ağabeyinin suda şişmiş, morarmış derisi gibi çürümüştü tümü. Yine de belleğinin yıkıntularına kadar izliyorlardı kendisini. Her seferinde yeni bir çabayla tümünü unutuş ve hiçlik ülkesine geri püskürtmesi gerekiyordu.”¹⁵⁰

Eylem'in, babasına karşı bu kadar öfkeli olması, çocukluk ve genç kızlık dönemlerinde babasının aşırı baskısına ve sevgisizliğine maruz kalmasından

¹⁴⁹ Aral, İnci, *Mor*, s. 241.

¹⁵⁰ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 133.

kaynaklıdır. Baba ve kızın yaşları ilerledikçe, aralarındaki sevgi beklentisi duyan kişi de değişiklik gösterir.

“Annesinin öldüğü ikinci yıl, babası zaten alınmadığı fakülteyi bırakması, dönüp evi çekip çevirmesi, dükkânda kendisine yardımcı olması için Yozgat’a götürdü onu. Öldürücü bir sessizlik vardı evde. Akşamları sahanlıkta, eve gelen babasının gölgesini gördüğünde kanı şakaklarına fırlıyor, gözleri kararıyordu. Oysa eskisinden daha zavallı bir haldeydi baba. Vaktinden önce yaşlanmış, çocuklaşmış, yapayalnız kalmıştı. Yalvaran gözlerle bakıyordu kızına. İnsanlardan çok fazla vefa, özveri ve sevgi, bekleyen bir bakıştı bu ama Eylem bakımından, o vefa için gerekli sevgi yatırımı eksik kalmıştı.”¹⁵¹

Babasının anlayış ve ilgiyi hak etmediğine inanan Eylem, kendi özgürlüğünü eline almak adına babasıyla arasındaki bağları koparma noktasına gelir.

“Üçüncü ders yılı başında fakülteye devam edeceğini söyledi babasına. Kendi yaşamına dönecekti. İhtiyar bir başına yaşamayı öğrenmeli, yapamıyorsa uygun biriyle evlenmeliydi. Kötü bir evlat olmakla suçlandı doğal olarak. Maddi desteği kesilecekti. Önemsemedi. Uysal, ağzı var dili yok biri olmaktansa, söz sahibi kötü ve bencil olmanın kendisine daha uygun olduğuna karar vermişti. Bu şansı bulabileceğinden pek emin değildi aslında. Gayret göstermesi gerekiyordu. Söz verdi kendi kendine.”¹⁵²

Aldığı bu karar sonrasında Eylem, tek başına yaşam mücadelesi vermeye başlar ve yakınlarının kendisini bulamaması için izini kaybettirir. Kendine yeni bir hayat kurmaya çalışan Eylem ilk olarak gerçek ismi Mutena’yı, Eylem olarak değiştirir ve hayatına yeni ismiyle devam eder. Geçmişinden kurtulamayan Eylem, kimi zaman babasını aramayı düşünse de hemen sonra bu düşüncesinden vazgeçer.

“Hayatını düzene koyduktan sonra babasını aramak istiyordu. Alacağı yanıt büyük olasılıkla, ‘Benim senin gibi kızım yok!’ olacaktı ya da ‘Nereelerde sürtüyorsun

¹⁵¹ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 96.

¹⁵² Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 98.

sen!’ gibi bir şeyler ve bunun üstesinden gelmek imkânsızdı. Babasının sesini duymak kendini on yaşında gibi ve suçlu hissettirecekti ona. Unutsa iyi olacaktı.”¹⁵³

Güvenebileceği bir aile yakının sevgisine ihtiyaç duyan Eylem’in, babasıyla iletişime geçince geçmişe geri döneceğini düşünmesi sağlıklı bir baba- kız ilişkisinden kaynaklanmaktadır.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm adlı romanında ise ilgili bir baba örneği ile karşılaşırız. Romanın asıl kişilerinden Halise’nin (Sara) babası, kızıyla ilgili, sevecen ve şefkatli bir kişidir. Bu romanda İnci Aral, kızına düşkün bir baba figürü ortaya koyar. Genellikle romanlarında kadın erkek ilişkilerine değinen yazar, baba evlat ilişkilerine yüzeysel bir şekilde yer verirken; bu romanında Halise ve babası arasındaki sevgiye dayalı ilişkiyi açık bir şekilde işler.

“Kaç yaşındasın, diye soruyor babası. Kimin kızıydın? Annenin adı ne? Aferin sana! Şimdi kulağının arkasını ovacağım ve oradan bir şeker çıkacak... İşte!

Babası şekeri avucuna koyuyor ve o avucunu sımsıkı yumuyor. Selimşah’larda bir bağ evindeler. Gediz bulanık akıp gidiyor bağın kıyısından. Cırcır böcekleri ötüyor zeytin ağaçlarında. Boşlukta asılı, bağlantısız, kısacık bir anın bellekten hiç silinmemiş resmi bu ve yumuşacık bir esenlik duygusu saklıyor içinde.”¹⁵⁴

Halise babası ile mutlu bir çocukluk yaşamıştır. Fakat annesi, erkek kardeşini daha çok sevmektedir. Hatta onun ölümünden sonra annesi, Halise ile hiç ilgilenmemiştir. Bu yüzden Halise başı sıkıştığı her vakit yanında babasını aramıştır. Küçükken mahallenin sokağında oynayan çocuklar arasında yaşanan bir itişmede, Halise’yi itip kakarlar. Çocukların canları acıdığında genellikle gösterdikleri ‘Anne’ diye bağırma refleksini, Halise farklı şekilde gösterir.

“Parola’ diye bağırıyor biri. Göğsünden geriye itiyor küçük kızı. Düştüğü yerden bağırıyor o:

Babaaa!

¹⁵³ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 130.

¹⁵⁴ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 86.

*Parolayı söyle diyorlar. Ağlıyor*¹⁵⁵

Annesinin ölümünden sonra babası başka bir kadınla evlenmez. Kendini kızı ile ilgilenmeye verir. Kızının tüm bakımını ve sorumluluğunu üstüne alan baba için kızı yaşam kaynağı olur. Halise için ise anne yoksunluğunun doğurduğu sevgi açlığını fazlasıyla dolduran baba, vazgeçilmez konuma gelir.

*“Üfürsen uçacak küçücük bir kız, saçında kocaman bir kurdele, üstünde robadan büzgülü, çiçekli markizet entarisi ve ayaklarında beyaz, atkılı rujan sandaletleriyle faytondan inerken, ona kollarını açan babasının kucağına atlıyor. Güneş bez çadırın üstüne vuruyor, sıcağın buğusu toprak zemindeki çiğnenmiş otları sarartıyor. Cırcırböcekleri aralıksız ötüyorlar. Başında babaannesinin elde diktiği pamuklu bir şapka var. Yattığı portatif karyolanın altında Vita yağı ve salça tenekeleri duruyor. Şişkin bir otomobil lastiğinin içine gömülüyor denizde. Babası onu kocaman bir havluyla kurularken koltuk altlarını gıdıklıyor, gülüyorlar, çok gülüyorlar. Güvertesi rüzgârlı bir vapura biniyorlar sonra, geride kalan köpükten yola bakıyorlar dalgınlıklar içinde. Avutmak ister gibi elini tutuyor babasının küçük kız.”*¹⁵⁶

Romanda Halise'nin, babasıyla arasındaki sevginin en açık şekilde ifade edildiği kısım ise şu şekilde verilir.

*“Babasıyla yakınlığı sıcak, güçlü, diri. Gizliden gizliye özlenen bir annenin eksikliği, babanın onu yeterince önemsemesi, arkadaşlığı ve aydınlık düşünce yapısıyla dengeleniyordu sanki.”*¹⁵⁷

Ebeveynlerden herhangi birinin eksikliğini, diğerinin tam anlamıyla doldurması mümkün değildir. Fakat güçlü bir sevgi ve sağlıklı bir iletişimle bu eksikliğin oluşturduğu olumsuzluğu en aza indirmek mümkündür.

Anne kız ilişkisinin anlatıldığı *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm* adlı romandaki bir diğer asıl kişi Simden, Halise'nin kızıdır. Fakat Simden, annesi kadar şanslı bir çocukluk geçirmez. Daha çok küçükken anne ve babası ayrılan Simden'e, annesinin

¹⁵⁵ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 88.

¹⁵⁶ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 104.

¹⁵⁷ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 106.

öldüğü söylenir. Bir başka kadınla evlenen baba ise Simden'e yeterince ilgi ve sevgi gösteremez. Üstelik geleneksel bir kişilik yapısına sahip olan babası, Simden'i birçok konuda kısıtlar.

“On yaşında yatılı okula sürmüştü onu Çetin Koray. Sara ortaya çıktıktan sonra ise üstünden bir yük kalkmış gibi daha kayıtsız davranmaya başlamıştı. (...) Çocukluktan çıkma döneminde, ilk gençlik bunalımlarının korku ve güvensizliklerle dolu günlerinde hiç yardımcı olmadı Simden'e”¹⁵⁸

Kızının gençlik sorunlarını anlayışla karşılamayı beceremeyen baba, onun çocukluk döneminde de korkularına karşı kayıtsız kalmıştır.

“Çocukluk döneminin sonundayken sokakta kavga vardı. Bunun babasının sınırlı dünya görüşünden ona yansımaları yalnızca dehşet ve içine kapanmaydı.”¹⁵⁹

Böylece baba Çetin Bey, kızının ruh sağlığının bozulmasına ve çekingen bir kişilik geliştirmesine sebep olur.

İçimden Kuşlar Göçüyor adlı romanında kendi yaşamını anlatan yazar, babasıyla ilişkisini ve onun ölümüyle hayatında gerçekleşen değişimleri şu şekilde anlatır.

“Hayatım boyunca melankoliye ve kaybettiklerim için derin yaslar tutmaya eğilimli biri oldum. Bunun nedeni çok erken yaşlarda yerine konulmaz kayıplara uğrayışım büyük olasılıkla. Babamı, onun asıl ölümünden çok daha önce kaybetmiştim. Bir beyin kanamasıyla, anımsayamadığım bir zamanda ruhen kopmuştu çocuklarından. Vurgundan artakalanla, yani aksayan ayağı ve güçlüğüle anlaşılabilir konuşmasıyla, içedönük, bencil, öfkeli bir biçimde aramızda yaşıyor olsa da, sevgi damarı kurumuştur. Ona yalnızca bir tek kez “baba” dedim. Bir gün gözümün önünde, kendini bahçedeki ağaca asmaya kalkıştığında.”¹⁶⁰

Yazarın babasıyla sağlıklı bir iletişim kuramaması ve ondan beklediği sevgiyi alamayışı, onun kişilik yapısını şekillendirdiği gibi yazarlık hayatını da etkilemiştir.

¹⁵⁸ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 150.

¹⁵⁹ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 155.

¹⁶⁰ Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, Turkuvaaz Kitap, İstanbul, 2008, s. 12.

İnci Aral'ın *Sadakat* adlı romanında yer alan asıl kişi konumundaki kadın karakter Azra'nın babasıyla ilişkisine pek fazla yer verilmez. Fakat Azra'nın, anne ve babasının tanışmasını anlattığı kısımda, onun babası hakkındaki görüşlerine yer verilir.

“Babamla, Bursa’da, asker hastanesinde karşılaşmışlar. Kolu kırık genç yedek subay görür görmez aklına koymuş onunla evlenmeyi. Defalarca reddedildiği halde yılmamış. Annem daha iyisini bulabileceğini düşünüyormuş. En azından daha uzun boylu birini. Düğün resimlerinde hafifseyici bir ifadeyle korkmadan bakmış objektife. Babamsa saflık dolu bir sevinçle gülümsüyor. Papyon takmış, saçları yandan ayırık, ince çerçeveli gözlüğünün ardında gözleri ışıltılı. Evimizin giriş merdiveninin önünde poz vermişler. Bahçenin yaz gürlüğündeki otları ayaklarını hafifçe örtmüş. Ben babama âşıktım. Boyu annemden biraz kısa olsa da yakışıklı, nazikti.”¹⁶¹

Annesinin babasına karşı duyarsız ve hatta biraz da küçümseyici tavırlarını sindiremeyen Azra, babasına acımayla karışık sevgi duyar.

“Babam karısı olmadan bedeniyle ve kendi kendiyile nasıl baş edeceğini bilemeyen erkeklerdendi. On beş yıl boyunca annemin dizinin dibinden ayrılmadı. (...) Bir gece bir yemekte fenalaştığı, hastaneye götürüldüğü haberi geldi eve. Gittiğimizde yaşamıyordu. Ölümüyle yıkıldım.”¹⁶²

Babasını olduğu gibi kabullenebilen ve onu olduğu gibi seven Azra, babasının ölümüyle büyük bir sarsılma yaşar.

İnci Aral'ın *Taş ve Ten* adlı romanında yer alan asıl kişi konumundaki kadın karakter Ulya'nın, babasıyla ilişkisi ise şu şekilde yer alır. Ulya'nın anne ve babasının ayrı olması nedeniyle velayeti babadadır. Baba ve kız arasında normal düzeyde bir ilişki vardır. Babası her geleneksel kişilikli baba gibi, sevgisini açıkça gösteremese de her zor anında kızının yanında olur. Romanda baba-kız arasındaki sevgi bağını en iyi açıklayan kısım, Ulya'nın evliliğini babasına haber verdiği zaman kendi ağzından anlatılır.

¹⁶¹ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 67.

¹⁶² Aral, İnci, *Sadakat*, s. 221.

“Babam uzun süre susuyor ve ne diyeceğini bilemiyor. Annemle uğradığı başarısızlık yüzünden kızlarına duyduğu eksiklik duygusunu elinden geldiğince ödünlemeye çalışmıştı çocukluğum boyunca. Ama sonradan kendi kanatlarımızla uçmaya bıraktı bizi. Özellikle beni. Deniz uzaklardaydı, çoktan uçmuştu ve zaten annemize aitti. Maddi destek ve birlikte oldukları sayılı zamanlar dışında çok yakın bir bağ ve ilişki kuramamışlardı. Küçük kızının dışadönük, neşeli, rahat kişiliği babamı hep sevindirmişti ama onun asıl kızı bendim. Birbirimizi, alışılmış aile bağlarını sıkı sıkı korumaya eğilim duymadan seviyorduk.”¹⁶³

Ulya ve babası arasındaki bu sevgi bağı, eşinden ayrılmış olan babanın velayetini aldığı kızına karşı kendini borçlu hissetmesinin verdiği ödünlemenin de bir sonucudur.

Şarkını Söylediğin Zaman adlı romanın asıl kişilerinden olan Deniz, 70’li yılların sonlarında üniversitede okuyan asi ruhlu genç bir kızdır. İsyankâr tavırlarından dolayı sık sık babasıyla çatışma yaşayan Deniz, *Bayındırlık Bakanlığı’nda bürokrat olan babasını çok sert, tutucu biri olarak*¹⁶⁴ tanımlar.

Deniz’in katı biri olarak tanımladığı babasını, arkadaşı Cihan’a anlatması sırasında aralarındaki bağı ilk kopuş zamanını öğrenmiş oluruz. Lise çağlarında aşık olduğu kişiden istediği karşılığı göremeyince depresyona giren Deniz, okuluna da bir yıl ara verir. Yaşadığı bu zor dönemde çevresine karşı asi oluşu, baba- kız arasındaki bağların kopmasına neden olur.

“Aylarca uyuyamadım, öksürük şuruplarına dadanmıştım. Onlar da ishal yapıyordu. Ne yesem kusuyordum. Kırk beş kiloya indim. Her şeye, her söze isyan ediyor, uzaktan bakıyordum. Babam o zaman soğudu benden. Öyle bir çatlak açıldı ki aramızda bir daha kapatamadık. Aslında babamdan değil, kendimden nefret ediyordum.”¹⁶⁵

Ergenlik dönemindeki gençler, bedensel ve zihinsel değişimin birey üzerinde oluşturduğu etkiyle çevrelere karşı isyankâr tavırlar sergileyebilirler. Bu durumda ebeveynler çocuklarına karşı anlayışlı davranmalıdırlar. Deniz için de

¹⁶³ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 132.

¹⁶⁴ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 93.

¹⁶⁵ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 97.

geçerli olan bu durumda, babasının ne derece anlayış gösterdiği açıkça işlenmemiş olup sadece kızından uzaklaştığına değinilmiştir. Buradan ise babasının anlayışsız olduğunu çıkaramayız. Çünkü Deniz'in bu isyankâr tutumu, bir kişilik özelliği olarak sonraki zamanlarında da devam eder.

“Babamla yine bozuşmuşuz eve gelmediğim geceler yüzünden. Anlayamıyor benim bir eve kapatılacak, çocuk büyütecek, çantası kolunda uslu uslu okula gidip gelecek bir kadın olmadığımı. Ben yirmi yaşında anladım bunu.”¹⁶⁶

Babasının kendisini anlamadığını düşünen Deniz, üniversitede devrimcilik rüzgârına kapılır. Babasının onaylamadığı ilişkiler ve arkadaşlıklar kuran Deniz, üstelik devrimci bir örgütün okul temsilcisi Yüksel'le de evlenir. Babasının onaylamadığı bir evliliğe adım atan Deniz, bir süre sonra evliliğinden pişmanlık duymaya başlar.

“Çalışmam, o evden ayrılmam gerekiyordu. Gazetelerdeki iş ilanlarını tarıyordum. Ara sıra çıkıp babamın işte olduğu saatlerde eve, anneme gidiyordum. Mutlu görünmeye çalışıyordum ona ama kolay olmuyordu. Yaptığı ufak maddi yardımları minnetle kabul ediyor, Yüksel'i bırakıp her şeye rağmen eve dönmeyi özlüyordum. Babam neden bağışlamıyordu beni, insan hata yapamaz mıydı yani?”¹⁶⁷

Baba evine dönmeyi arzulayan Deniz, bunu hiçbir zaman dile getirmez. İlk adımı babasının atmasını bekler. Babası ise Deniz doğum yapıncaya kadar, böyle bir girişimde bulunmaz. Fakat torunu olduğunu öğrenen baba, kızının durumunu görmezden gelemmez.

“Dördüncü ayın sonunda bir gün annem geldi. Babamın aşağıda arabada beklediğini, beni almaya geldiklerini söyledi. Bebeğin giysilerini bir çantaya doldurduk, bir valizle aşağı indik. Babam arabanın yanında dikiliyordu. Önce bebeğin yüzüne baktı, yanağına dokundu. Sonra kolunu omzuma atarak arabaya doğru götürdü beni.

‘Yeter artık, bu kadarı yeter. Bu çocuğa yazık olacak yoksa. Adını ne koydunuz?’

¹⁶⁶ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 194.

¹⁶⁷ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 189.

'Ayşe Devrim...'

'Biz ona Ayşe deriz, değil mi Misli?'

*'Ayşe daha güzel.'*¹⁶⁸

Burada tüm kırgınlıklara, hayal kırıklıklarına rağmen, evladının ve özellikle de yeni doğmuş torununun kötü şartlarda yaşamasına izin vermeyen bir baba figürü görülür. Fakat bunun yanı sıra torunun ismi konusunda yaptığı yorum, onun otoritesini hissettirme konusundaki ısrarının da göstergesi olur.

Şarkını Söylediğin Zaman'ın bir diğer asıl kişisi, Deniz'in kızı Ayşe Devrim'dir. Ayşe'nin babası Yüksel, gençlik yıllarında devrimci bir grubun lideri olur ve bu yüzden de bir süre hapisanede yatar. Dolayısıyla Ayşe Devrim'in çocukluk dönemi babasız geçer.

*"Çocukluğunda en korktuğu sorular anne-babasıyla ilgili olanlardı. Bu sorular onu çoğu kez yalan söylemeye zorlamıştı. Çünkü bildikleri başkalarına anlatmaktan çekindiği, utanç duyduğu durumlardı. Hapisler, mahkemeler, anarşist lafları... şunlar bunlar..."*¹⁶⁹

Küçük bir çocuk anne ve babasını yanında ister. Onların, arkadaşlarının ailesinden daha mükemmel bir anne baba olmasını bekler. Fakat bu durum kafasındaki şablonla uyuşmayınca, yalanlara sığınabilir. Ayşe için de böyle bir durum söz konusu olmuştur. Ayşe, henüz çocuk yaşta bile "hapis, mahkeme, anarşist" gibi sözlerin utanılacak durumlar yaratacağını düşünmüştür. Ayrıca küçük bir çocuk için hapisane ortamında bulunmak da zor ve sarsıcı bir durumdur.

*"Çocukluğu boyunca tel örgülerin ardından görmüştü onu. Bayramlarda açık görüşlere gittiği olmuştu birkaç kez ama daha çok mektuplarla sürmüştü ilişkileri. Dolaştığı cezaevlerinden güzel, gayret veren mektuplar yazardı Ayşe'ye. Sonradan bunları düzenleyip bir kitapta toplamıştı ve kitap epey ilgi görmüştü. 'Kızıma Umut Mektupları.'"*¹⁷⁰

¹⁶⁸ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 190.

¹⁶⁹ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 162.

¹⁷⁰ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 52.

Babası, Ayşe'nin büyüme evresinde onun yanında olmamıştır, olamamıştır. Fakat yazdığı mektuplarla iletişim kurmaya çalışır. Uzun bir hapis döneminden sonra serbest kaldığında ise başka sorunlar, baba- kızın ayrılmasına neden olur.

“Babası hapisten çıktığında on beş yaşındaydı. Dedesi ölmüştü, anneanesi ise hayattaydı. Gelip bir süre onlarda kalmıştı babası. Sonra yanlarına sığınan işsiz güçsüz, şaşkın bir adamın varlığı tedirgin etmişti anneannesini. Bir- iki ay kalmasına razı olmuştu Ayşe için ama daha fazlasına dayanamazdı. Bir akşam: Kızına baktım ama sana bakamam oğlum, dedi.

Bunları yaşamıştı Ayşe. Bunlar dediği hayatın gerçekleriydi. Ertesi gün gitmişti babası.”¹⁷¹

Çocukluk ve gençlik yıllarında babası ile sağlıklı, birebir iletişim kuramayan Ayşe, yıllar sonra bulduğu annesine ait hatıra defterinde annesinin ölürken yazdığı son sözlerinde istenmeyen bir bebek olduğunu öğrenir.

“Ayşe'm, Devrim'im, üzülmesin diye dayanıyorum. Ama unuttur, dört yaşında daha, silinir yüzüm belleğinden. Ona zarar vereceğime bensiz olsun daha iyi. Bilmesin. Babası da zaten kim bilir kaç yıl yatacak. Onun ailesi annem babam olacak. Onlara bir şey olursa ablam var. Babası çıktığında büyümüş olur. Engel olur diye istemedi onu, ama çıkınca kendisine destek olacak bir evlat bulacak. Yüksel'e armağanım olsun!”¹⁷²

Anne babasının yanında olmasına en çok ihtiyacı olduğu yaşlarda onlardan uzak kalan Ayşe, hayatta kendini hep terk edilmiş hisseder. Onlara karşı öfke beslemez fakat kırgınlık duyar. Bu durum ileriki yaşlarında da devam eder. Yıllar sonra bulup okuduğu, annesine ait olan hatıra defterinden sonraki duyguları da bu kanıyı doğrular niteliktedir.

“Dün gece, defteri okuyup bitirdiğinde duyduğu kahredici acı yatışmıştı. (...) Hissettiği tek şey, bırakılmışlıktı.

Hayatı boyunca acısını çektiği bırakılmışlık.

¹⁷¹ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 52.

¹⁷² Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 206.

Annesine duyduğu yoğun acıma içine oturmuştu. Yalnız annesine değil. Babasına, onların kuşağına, aynı serüveni yaşamış arkadaşlarına da acıyor, üzülüyordu. İnançlarına saygı duyuyordu, yargılamak kendisine düşmezdi ama onlara çok yakın gelen uzak bir hedefe koşarken geride bıraktıklarını hesaba katmamış oluşları çekilen acıları büyütmüş, yaygınlaştırmıştı.”¹⁷³

Ayşe, babası gibi pek çok insanın inandıkları değerler, hedefler uğruna geride birilerini bırakmış olduklarının farkındadır. Hem geride bırakan, hem de bırakılan için acılar, eksiklikler yaratan bu durum Ayşe’de babasına yönelik saygı duygusu da uyandırmıştır.

Okuduklarından etkilenen Ayşe, annesine yaşattıkları için ve kendisinin doğumunu istemediği için babasına kızsız da, bu büyük bir öfkeye dönüşmez. Çünkü babası birebir yanında olamasa da hapisneden yazdığı mektuplar sayesinde kızıyla iletişim kurmuş ve ona olan sevgisini gösterebilmiştir.

“Annesinin yazdıklarını okurken hafif bir kırgınlık duymuştu babasına. Haklı ya da haksız, elinde olmadan kızmıştı. O zor günlerde hiç yardımcı olmamıştı karısına. Tam tersine düşüşünü hızlandıracak bir rol oynamıştı. O ev, o komün yaşamı... Okurken ürpermişti Ayşe. Hoş o tufanın içinde kim kime nasıl yardım edecekti ki? Babasını seviyordu. Yıllar boyu cezaevinden yazdıklarıyla kızının aidiyet duygusunu ayakta tutmuş, onu avutmuştu. Ayşe de ona yazmıştı elbette ve hayatla bağının gevşemesini engellemişti.”¹⁷⁴

Babası, Ayşe’ye ‘baba figürü’ olarak hayal kırıklığını ifade etse de kendi inandığı yolda kararlılıkla yürüyen bir insan olarak Ayşe’nin gözünde saygı uyandıran bir figürü temsil eder.

“Unutulmuş hayal kırıklıklarının günahını yüklediği zamanlar olduysa da şefkatle seviyordu babasını. Bazen acıdığı da oluyordu. Hayatının on bir yılını sağlıksız koşullarda, korkunç hücrelerde geçirmişti. Buna rağmen ülkenin geleceğinden kaygı duyuyor, geçmişini, inanmanın ve adanmanın yüceliğini savunuyordu. Onun kişiliğinde, acımasızca ezilmiş bir kuşağın öne çıkmış bütün

¹⁷³ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 212- 213.

¹⁷⁴ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 217.

devrimcilerine saygıyla karışık bir merhamet duyuyordu Ayşe. İnsana dokunan, bu figürün şimdinden yansıyan, kaybetmiş olsa da onurunu korumaya direnen tavidir."¹⁷⁵

Ayşe'nin babasına karşı hissettiği bu duygular, onun küçük yaşta yaşadığı hüsrânlarının birer sonucudur.

3.A.2.1.2. Yan Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

Roman kişilerinin babalarına ve babalarıyla aralarındaki ilişkiye yer verilen bu bölümde, yan kişi konumundaki kadınların babaları ve aralarındaki ilişki de ayrı bir başlık olarak incelenecektir.

Ölü Erkek Kuşlar romanının başkişilerinden Ayhan'ın, ilk karısı Havva'yı anlattığı kısım Havva'nın babasıyla ilişkisinin ne seviyede olduğunu göstermektedir.

*"Nasıl hiç kimse tarafından sevilmeden büyüdüğünü bana anlatmıştı. Bu sevgisizlik belki de önemli eksikti onun yaşamında. (...) Babası rahmetlik onun ne biçim bir kız çocuğu olarak yetişmesi gerektiğini düşünmemişti ekmek kavgasının peşinde. Ana desen zır cahil... Sonra İstanbul'da semtten semte, mahalleden mahalleye dolaşan bir ailenin anonimliği onlarda hiçbir kural, hiçbir toplumsal baskı geliştirmiyor."*¹⁷⁶

Ayhan'ın anlatımından yola çıkarsak Havva'nın, ana-baba sevgisinden yoksun büyüdüğünü, babasının hayatın getirdiği zorluklardan kızına vakit ayıramadığını, onun nasıl yetiştirilmesi gerektiğini düşünmediğini öğreniriz. Ayrıca "*anonimlik*" kelimesi, ailenin ahlaksal değerlerinin de yeterli düzeyde olmadığına işaret etmektedir.

YYZ-Yeşil'de yer alan yan karakter konumundaki kadınlardan ilki Nedim'in eski bir sevgilisi olan Gülperi'dir. Gülperi babası ile arasındaki bağı birlikte oldukları dönemde Nedim'e anlatmıştır. Daha sonrasında Eda ile sevgili olan Nedim, eski kız arkadaşından Eda'ya şu şekilde bahseder:

¹⁷⁵ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 53.

¹⁷⁶ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 103.

“Bana çocukluğunu anlatmıştı, babasıyla arasındaki sevgiyi. On bir yaşındayken annesi ölmüş. Astsubay olan babasıyla kalmışlar. Adam onu çok sevdiğinden üvey ana eline bırakmamak için evlenmemiş bir daha. Ailenin yükü Gülperi’ye kalmış. Liseyi zar zor bitirmiş.”¹⁷⁷

Romanda, Melike Eda’nın annesi Safiye ve teyzesi Nuriye’nin babalarına da yer verilmiştir. Hikmet Bey çocukları ve karısına karşı despot ve de ilgisiz bir adamdır. Melike annesini anlatırken şöyle der:

“Kızken oldukça neşeliymiş. Dedemden gizli denize girer, ağaçlara tırmanmış. (...) Zaten düğünden iki gün önce caymış evlenmekten, odasına kapanmış, bir ağlama tutturmuş, zor yatıştırmışlar. (...) Evden, dedemden, anneannemden kurtulmak için evlendi belki. İlk gençliğini yaşayan bir kasaba kızının korkunç umarsızlığından kurtulmak için.”¹⁷⁸

Nuriye’nin evden kaçması da yine babası ve annesinin baskılarından kaynaklanmıştır. Dayısı, Melike’ye şu şekilde anlatır.

“Güzel kız, kanı kaynıyor, önüne ilk çıkan, aklını ilk çelenle kaçıp gidiyor, iki buçuk ay sonra bir polisle, Süleyman eniştenle birlikte döndü eve. Evlenmişler. Annem uzun uzun baktı teyzene, odasına kapandı. Babamsa kovaladı onları ve Aysevim’in doğumuna kadar görüşmedi.”¹⁷⁹

Şarkını Söylediğin Zaman romanında Deniz’in babası gibi, Nuriye’nin babası da torunun doğumuyla birlikte tam olarak affetmiş olur kızını. Her iki babada da görülen bu durum, yaşlı ilerlemiş bireylerde torun sevgisinin gerçekten de önemli bir duygu olduğunun işaretidir.

YYZ sersinin ikinci kitabı *Mor*’un yan karakterlerinden Revan’ın babasıyla ilişkisi çok ayrıntılı işlenmez. Eşi İlhan Sacit’le tanışmasının anlatıldığı bölümlerde, Revan birkaç cümle ile babasını anlatır.

¹⁷⁷ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 165.

¹⁷⁸ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 405-406.

¹⁷⁹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 387.

“Babam biraz, nasıl desem, tutucudur. Koroya ve tiyatro grubuna girmeme izin vermemiştii okuldayken.”¹⁸⁰

Okul etkinliklerine bile izin vermeyen bir babaya erkek arkadaşı olduğunu söyleyemeyen Revan, bu yüzden İlhan’la olan randevularını da babasından gizli yapar.

“Gecikme nedenini babasına açıklamak için mazeret bulma çabası içinde hafif bir tedirginlik yaratsa da, kendinden beklemediği ölçüde rahat olduğunu hissediyordu. Okumuş, kültürlü, güzel konuşan bir erkek –yalan olsa bile- dostluk gösteriyordu kendisine ve bu reddedilmesi olanaksız bir ilgiydi.”¹⁸¹

Revan’ın okumuş, kültürlü, güzel konuşan bir erkeğin kendisine ilgi göstermesi karşısında hissettiği bu mutluluk, onun öz güven konusundaki eksikliğini de ortaya koyar. Ondaki bu öz güven eksikliğinde ise, babası ile olan iletişimsizliğinin payı olduğu düşünülebilir.

Revan’ın, yakından tanıyabildiği tek erkek babasıdır ve ondan hiçbir zaman görülmesi beklenmeyecek davranışları, İlhan Sacit’in ona gösteriyor olması Revan için heyecan verici bir durumdur. İlhan Sacit, Revan için bir dost, sevgili aynı zamanda bir öğretmen olur.

“Babam solcuların komünist olduklarını düşünüyor. Onlardan nefret ediyor.”¹⁸²

Revan’ın İlhan’la yaptığı bir konuşma sırasında söylediği bu söz onun, babasının bağınaz düşünceleri ile İlhan’ın açık fikirleri arasında bocaladığını gösterir.

Mor romanının bir diğer yan kişisi ise Renginur’dur. Babası apartman kapıcısı olan Renginur, İlhan’la birlikte olmaya başladıktan sonra ailesinin ekonomik seviyesini de iyileştirir. Fakat ağır hasta olan baba ölmek üzeredir ve Renginur, iyi bir bakıma ihtiyacı olan babasını yanına getirtir.

¹⁸⁰ Aral, İnci, *Mor*, s. 80.

¹⁸¹ Aral, İnci, *Mor*, s. 83.

¹⁸² Aral, İnci, *Mor*, s. 89

“Renginur yatağa yürüdü. Babasına baktı. Hastalık onu yaşlı bir adama dönüştürmüştü. Küçülmüş, ağarmış yüzü, bakımsız kumral bıyıklarına akıyormuş gibi görünüyordu. (...) Renginur’un içi sızladı. Ona yardım edemediği için kendini çok yetersiz hissetti.”¹⁸³

Renginur, babasının hastalığına çok üzülmemektedir. Bir yandan da gençliğinin verdiği heyecanla hayatın tadını çıkarmaktadır. Bu yüzden babasının bakımı için yanına gelen akrabalarına ses çıkarmaz. Fakat zenginliği ve bolluğu gören herkes, kendi keyfine göre hareket etmeye başlayınca, hasta babayla kimse ilgilenmez. Bu durum ise Renginur’u sinirlendirir. Hasta babasının ihmal edilmesine kızan Renginur, babasını kendi temizlemeye çalışır.

““Hadi yardım et hala,” dedi Renginur. Hareketleri ivecen, becerikli ve içtendi. (...)

İki kadın serum şişesini kolundan geçirip çıkararak, sonra yeniden aynı işlemi yineleyip sağa sola dikkatle döndürerek inlemeye başlayan hastanın üstünü soydular, pudraladılar, çamaşırını ve bezini değiştirdiler.

“Bak gözlerini araladı biraz,” dedi Gülizar. Renginur, babasının yarı aralık, fersiz gözlerindeki minneti gördü.

“Tamam babacığım, bitti canım. Bak tertemiz oldun işte,” dedi. Gülümsedi. “Hadi uyu şimdi.” Hasta hafifçe iç geçirdi, yeniden gözlerini yumdu.”¹⁸⁴

Renginur’un babasına karşı gösterdiği bu şefkat, içinde acıma duygusu da barındırır. Sefillik içinde geçen bir hayatın, babasını düşürdüğü noktayı acı verici bulur. Bu yüzden babasının hayattaki son günlerini düzgün bir muameleyle ve iyi şartlarda geçirmesini ister.

“Yeniden babasını düşündü. Tam her şeyin yoluna girdiği, insan gibi yaşama olağanının önüne serildiği zamanda ölüp gidiyordu. (...) Renginur hep acımişti babasına nedense. Şimdi olduğu gibi.

¹⁸³ Aral, İnci, *Mor*, s. 166- 167.

¹⁸⁴ Aral, İnci, *Mor*, s. 169.

Neyse, hiç olmazsa son bir yılını kömür kokan bir bodrum katında yaşamak zorunda kalmadı, diye düşündü. Havadar bir evin balkonunda oturup çiçek saksıları arasından azıcık da olsa görünen denize bakarak bir-iki kadeh içme fırsatı buldu. Kendisine ya dar ya da bol gelen kullanılmış ceketler ve ayakkabılar yerine yenilerini giydi. Taksiye binebildi. Garsonların hizmet ettiği masalarda – elleri kucağında, şaşkın da olsa- oturdu. İlk torununu kucağına aldı, biraz ezik, yenilmiş, onur kırıklığı içindeymiş gibi mahzun, ama olsun. Sonunda –artık hiç önemi olmasa da- güzel bir yerde ölüyor... Köhne, pis bir sosyal sigorta koğuşunda aylarca röntgen sırası beklemedi hiç değilse. Hırçın hasta bakıcılardan azar işitmedi. Pırıl pırıl bir özel hastanenin tek kişilik odasında bakıldı ve kendisi için her şeyin en iyisinin yapıldığını gördü. Geride kalan yakınları için kaygı duymadan ölüyor ki bu bile bir şeydir... ”¹⁸⁵

Bu düşünceler sayesinde kendini rahatlamış ve görevini yerine getirmiş hisseden Renginur’un, maddi imkânlarla sağladığı yardımların babasına karşı olan sevgisinin göstergesi olarak kabul edilmesi gerekir. Çünkü Renginur’un ailesinde sevgi, açıkça gösterilecek bir duygu değildir.

“Onların evinde, konuşmalarında duygulardan söz edilmezdi. Sevgiyi söylemek ya da hareketleriyle göstermeye kalkışmak aşırılık, yavaşlık olarak kabul edilirdi. Herkesin zaten birbirini sevdiği varsayılır, tersi düşünülemezdi bile. Bir aile oluşturduklarına göre anne babanın birbirlerine ve çocuklarına duydukları, ekmek su gibi doğal, kayıtsız koşulsuz gerçek bir sevgi olmalıydı. Gerçekte öyle olmasa bile, sorgulanması, kuşku duyulup kanıtlanması beklenmeyen bir sevgi.”¹⁸⁶

Bireyin kendi benlik oluşumunu olumlu bir şekilde tamamlayabilmesi, ebeveynleri tarafından sevgi ve ilgi ile büyütülmesiyle gerçekleşir. Renginur’un yetiştiği bu ortam onu ilgiye aç fakat hırslı ve azimli biri haline getirmiştir.

“Ben çocukken annem babam, haramdan, başkasının malına el uzatmaktan, günah işlemekten ve namusunu kaybetmekten çok korkan insanlardı. Sonra, yatıştı korkuları. Gördüler ki, suç, günah işleyenlere bir şey olmuyor, tersine becerikli, onurlu sayılıyorlar ve namus ahmaklıkla bir tutuluyor, dünyaya bakışları

¹⁸⁵ Aral, İnci, *Mor*, s 180-181.

¹⁸⁶ Aral, İnci, *Mor*, s. 173.

değişiyordu. Çalışmanın, dürüstlüğü, iyi ahlak ve insanlık diye bellenen her şeyin bu kadar ucuzladığı, yerlerde süründüğü, üstelik makbul sayılıp alkışlandığı yerde insan neye tutunabilir, hangi umuda sarılabilir ki?”¹⁸⁷

Renginur’un bu söyleminden ahlak, erdem, namus gibi kavramlarda toplumsal boyutta yaşanan anlam değişikliğini görmek mümkündür. Bu kavramlarla ilgili olarak değişen toplumsal normlar, doğal olarak Renginur’u da etkiler. Babasından yaşça büyük biriyle evlilik dışı ilişki kurması da bunun örneğidir. Fakat Renginur, İlhan Sacit’le sadece parası için birlikte değildir. İlhan’ın kendisine sunduğu imkânların yanı sıra gösterdiği sevgi ve ilgi de Renginur için önemlidir. O yaşına kadar, kendisine açıkça gösterilemeyen sevgiyi, İlhan Sacit fazlasıyla verir.

Mor’un bir diğer yan karakteri Figen baba ilgisi yönünden daha şanslı bir çocukluk geçirir. Renginur’un ailesine kıyasla eğitilmiş ve zengin bir aileden geliyor olması bunda büyük bir etkidir.

“Neşeli, güler yüzlü, iriyarı, sevecen bir insandı babası Hamdi Bey. Açık görüşlü, aileden cumhuriyetçi, kendine özgü zevkleri olan biri. Klasik Türk müziğini sever, tambur çalar, hat sanatıyla uğraşır.”¹⁸⁸

Babası bu şekilde anlatılan Figen’in, ev ortamı da huzurlu ve sevgi doludur. Aile içindeki sevgi gösterilerinin sıkça yaşanması, anne ve babasının birbirlerine olan aşkı, Figen’in mutlu bir çocukluk geçirmesini sağlar.

“Babası çocuklardan çekinmeden saçlarını, yüzünü, kalçasını okşardı onun. Karısının hanımlığı, sevecenliği ve güzel konuşma yeteneğiyle övünürdü. Küçüküm, derdi ona, kuzucuğum, yavrum... Bir gün olsun kırmamışlardı birbirlerini.”¹⁸⁹

Karı-koca arasındaki bu sevgi, çocuklara da yansır. Ayrıca anne ve babanın eğitilmiş insanlar olması, çocukları ile ilgili olmaları, çocukların meslek yönelimlerini de etkiler.

“Figen, henüz ilkokula giderken kitaplara aşkla bağlanmıştı. Çizgi serüvenlerden çocuk kitaplarına, oradan gençlik romanlarına hızla geçmiş, okumak

¹⁸⁷ Aral, İnci, *Mor*, s. 174.

¹⁸⁸ Aral, İnci, *Mor*, s. 259.

¹⁸⁹ Aral, İnci, *Mor*, s. 272-273.

en zevkli uğraşlarından başlıcası haline gelmişti. Babası ve annesi İstanbul'a her gidişlerinde bolca kitap getiriyorlardı çocuklarına. Ağabeyi daha çok buluşlarla, bilim adamlarının hayat öyküleriyle ilgili kitapları seviyordu. –Beş yaş büyüktü Figen'den. –Kertenkeleleri, kuşları jiletle kesip biçiyor, böcek ve bitki koleksiyonları yapıyordu. Sonunda tıp okumuş, Amerika'ya giderek mikrobiyoloji alanında uzmanlık öğrenimi görmüştü. Başarılı bir bilim adamı olmuştu şimdi.”¹⁹⁰

Henüz ilkokul çağındaki bir çocuk için çeşit çeşit kitaplara sahip olmak ve onları okumanın tadına varmak, gelişimi için çok olumlu bir durumdur. Figen'in babası da çocuklarına sık sık kitaplar alarak, onların okuma şevkini yükseltir.

YYZ üçlemesinin son kitabı *Safran Sarı*'da geçen yan karakterlerden Aytül, romanın asıl karakterlerinden Eylem'in telekız olarak çalıştığı mekândan arkadaşıdır. Aytül'den bahsedilen kısa bölümde babasına da değinilir.

“(…)Aytül ise deneyimliydi. Uzun boylu, nefes kesici bir esmerdi, kolej mezunuydu ve ailesi varlıklı olmasına rağmen babasıyla ciddi sorunları vardı.”¹⁹¹

Varlıklı bir aileden gelen ve eğitilmiş olan Aytül'ün telekızlık yapması, alıntıda da belirtildiği gibi babasıyla arasındaki sorunlardan kaynaklıdır.

İnci Aral'ın bir diğer romanı *Sadakat*'in yan karakterlerinden Müge, romanın asıl kişisi Azra'nın kızıdır. Romanda Müge'ye çok yer verilmesi de babasıyla ilişkisine değinilmiştir. Müge'nin anne ve babası öğrenciyken tanışır ve annesi Azra hamile kalır. Babası Demir'in yurtdışında eğitim almak gibi idealleri vardır ve bu nedenle bebeğin doğumunu istemez. Fakat Azra'nın annesinin zoruyla evlenirler. Çocuk doğunca da boşanırlar. Yıllar sonra Demir, yurtdışında eğitimini tamamlayıp, orada düzenini kurunca kızını da yanına çağırır.

“Müge, o yazı güneyde, babası, üvey annesi ve küçük erkek kardeşiyle geçirmişti. Onlarla, bizimle olduğundan çok daha sıcak bir aile ortamını ve sevgiyi paylaştığını seziyor, acı duyuyordum. Demir lise ve üniversiteyi Amerika'da okuması için ısrarla çağırınca hem geleceği için hem de evdeki boğucu ortamdan kurtulsun

¹⁹⁰ Aral, İnci, *Mor*, s.279.

¹⁹¹ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 310.

diye, yaz sonunda Müge'yi babasına göndermiştim. Bizimle kalması kızıma zarar verecekti.”¹⁹²

Hayallerine engel olacağı düşüncesiyle doğumunu istemediği kızına, yıllar sonra hayatını yoluna koyunca sahip çıkması Demir'in hazırcı bir baba olduğunu gösterir.

Taş ve Ten romanında yer alan yan kişi konumundaki Dolunay, romanın asıl kişisi Ulya'nın kızıdır. Dolunay'ın doğumu da babası tarafından istenmemiştir. Baba Bedir, siyasi bir örgüte üyedir ve yurt dışında saklanmaktadır. Bir bebek sahibi olup bir aile oluşturmaya yanaşmaz. Tüm bunların kendi sonunu hazırlamak olduğu düşüncesindedir. Fakat buna rağmen Ulya bebeği dünyaya getirir.

“Kızım, 1976 aralık sonlarında bir gece yarısı, evde, köy ebesinin ve babaannemin ellerine doğdu. Karla kaplı bahçeler görkemli bir dolunayın ışığıyla aydınlanmıştı.

*Babası doğumdan üç gün sonra geldi. Kızını gördü, isteğime uyararak kendi adının bir başka anlamını ad olarak verdi ona. Dolunay. Sonra o gece geç vakit, çok yakında geri döneceğini söyleyerek ayrıldı bizden.”*¹⁹³

Yakın zamanda geri döneceğini söyleyen Bedir, bir daha dönmez. Kızı Dolunay'ı görmesi ilk ve son defa bu şekilde olur. Sevdiği adam tarafından bu şekilde terk edilen Ulya, herkese, her şeye karşı öfkeli ve güvensiz hale gelir.

*“Çocuğuma tek başıma da bakabilirim pekâlâ. Kuvvetli, cesur bir kadınıam. İlkel bir insan için babalık nedir ki, yalnızca tohumluk!”*¹⁹⁴

İnci Aral, özellikle *Taş ve Ten* ile *Sadakat* romanlarında, bebeğinin doğumunu istemeyen babalara vurgu yaparak, toplumsal bir sorun olan bu konuya değinir. Babalığın tohumluktan öte bir şey olup ancak içten gelen bir duyguyla yapılabileceğini ifade eder.

¹⁹² Aral, İnci, *Sadakat*, s. 136.

¹⁹³ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 164.

¹⁹⁴ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 165.

“Babasını cesaret ve bilinçle ilk sorduğunda on dört yaşındaydı. Bir şeyler biliyordu belki ama benden duyma ihtiyacı içindeydi. Ona her şeyi olduğu gibi anlattım. Boğazım sıkışarak, öğrendiklerine açık olup olmadığını anlamaya çalışarak ve benimle aynı duygu durumunda bulunup bulunmadığını gözleyerek. Büyük bir olgunlukla, anlayarak dinledi beni, dolan gözlerini saklamadı ve sustuğumda kalkıp beni sımsıkı kucakladı. Sonra da ağlamaklı ama avutucu bir sesle:

‘Üzülme anne, hadi ağlama, ben iyiyim, sen de, artık her şey yolunda...’ dedi.”¹⁹⁵

Küçük bir çocuk için kabullenilmesi zor olan gerçeklerdir bunlar. Fakat Dolunay, dedesi ve üvey anneanesi tarafından sevgi ve ilgiyle yetiştirildiğinden, öğrendiklerini olgunlukla karşılayabilmiştir.

3.A.2.1.3. Baba-Kız İlişisini Etkileyen Faktörler

Baba-kız arasındaki ilişkiyi etkileyen olumlu- olumsuz birçok unsur vardır. Bunlar eğitimden evliliğe, otoriteden sevgiye, meslekten şiddete kadar birçok konu da olabilir. Bunların kimi babalardan kaynaklanır kimileri de kızlarından. Bazen sadece aradaki ilişkiyi etkilerken bazen de hayatlarının gidişatını etkiler. Özellikle de olumsuz faktörler bireyin kişiliğinde onarılamaz yaralar açabilir.

3.A.2.1.3.1. Anne / Üvey Anne

Baba kız ilişkisinde anneler kimi zaman olumlu veya olumsuz rol oynayabilirler. Ebeveynlerin ayrı olması, kızın babaya aşırı düşkün olup anneyi rakip görmesi, babanın anneye karşı şiddet uygulaması gibi pek çok neden bu durumu ortaya çıkarabilir.

İnci Aral’ın *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm* adlı romanında, anne figürünün baba kız ilişkisinde olumsuz bir etki yarattığı görülür. Romanın asıl kişilerinden Simden’in ilkokul çağındayken öldü bildiği annesiyle karşılaşması, babasıyla arasındaki bağların iyiden iyiye zayıflamasına sebep olur.

¹⁹⁵ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 229.

“Yüzlerce yerli filmde gördüğü bu sahne çok uzun zaman, basmakalıp ve olanaksız görünmemişti Simden’e. Şaşırtıcı da olsa o sahneyi yaşamıştı. Bastırılıp körelmiş bir duygu ayaklanmıştı içinde, günlerce çırpınıp durmuştu. Uykuları kaçmıştı heyecandan. Bir sonraki hafta evci çıktığında babasına anlatmıştı annesi olduğunu söyleyen bir kadının onu görmeye geldiğini. Babası şaşırmış, bir süre susmuş, sonra gerçek annelerin çocuklarını bırakıp gitmeyenler olduğunu, yalnızca doğurmanın insana annelik sıfatı kazandıramayacağını söylemişti.”¹⁹⁶

İnci Aral, çocuk sahibi olmak istemeyen erkekleri işlediği romanlarına karşılık bu kez çocuğunu hayallerine engel görüp, bırakıp giden bir anneyi ele alır. Romanlarında, babalık ve anneliğin sadece biyolojik olarak bebeği dünyaya getirmek olmadığını, asıl onun ruhsal ve fiziksel gelişimini sağlayacak şartları hazırlamak olduğunu birçok kez vurgular.

“Neden yalan söylediniz bana, yaşadığımı neden sakladınız, diye sormuştu Simden.

Ne fark ederdi ki demişti babası. Ha ölmüş ha seni hiç arayıp sormamış. Bir çocuğu sevip büyüten kimse annesi odur. (...)

Onu yine görebilirim değil mi, diye sormuştu Simden ağlamamak için kendini sıkarak. Aslında babasına sormak istediği o kadar çok soru vardı ki.

Babası, soğuk, uzak, onun yüzüne bakmadan,

Duygularımı söyleyeyim sana, artık bebek değilsin, demişti. Belirli günlerde seni görmeye hakkı var. O, bu güne kadar kullanmadı bu hakkı. Ya hey! Yaşarken ayak bağı olacaktı ona küçük bir çocuk çünkü. Şimdi hiç emek vermeden hazır konmak istiyor. Bunu bil, ona göre davran. Gidip radyoyu açtı. Öğle haberlerine vermiş gibiydi dikkatini.

İstedğim zaman görebilir miyim onu, diye üstelemişti Simden.

Yasal düzenlemeye uygun olarak göreceksin.”¹⁹⁷

¹⁹⁶ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 59.

¹⁹⁷ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 59.

Simden'in babası Çetin, bir başka kadınla evlenmiştir ve ondan çocuk sahibi olacaktır. Fakat ilk karısıyla yaşamış olduğu boşanma olayını hazmedemeyen baba, eski karısı Halise'ye karşı büyük bir öfke duymaktadır. Ayrıca bu durumu saklamaya gerek duymayan baba, kızını da bu yüzden sık sık azarlar.

*“Sonbaharda okuluna dönecekti. Annesinin İstanbul'da yatılı bir kız kolejine nakil yaptırma önerisini reddetmişti babası. Anasına pek güvenmemesini, insanı yarı yolda bırakabileceğini söylemişti Simden'e.”*¹⁹⁸

Baba Çetin Bey'in öfkesi o kadar büyüktür ki, eline geçen her fırsatta, kızına annesini kötüler. Bu durumdan sıkılan ve arada kalan Simden ise gün geçtikçe babasından soğur ve uzaklaşır. Ayrıca annesinin film artistleri kadar güzel ve bakımlı olması, çocukluğunda anne özlemi çekmesi gibi nedenlerden dolayı Simden, yıllar sonra ortaya çıkmış olan bu anneye ister istemez hayranlık duyar. Simden'in annesine olan bu hayranlığının babasıyla arasındaki mesafeli ilişkiye etkisi ise olumsuz olur. Çünkü yeni tanıştığı ve hep özlemini çektiği bu güzel kadın hakkında babasının sürekli hakaret içeren suçlayıcı sözler söylemesi Simden'i incitmektedir.

“Benim evimden gelin olarak çıkmalıydın, demişti o gün. Bizim göreneğimiz budur. Ama tabii annen zengin. Onu tanıdığımda soğuk, pis bir yurttan sürünüyordu. Okuyacağı filan yoktu. Buralarda sürtüyormuş işte. Onu ordan alıp çıkardım. Sıcak bir yuva sundum. Gelinliğini bile biz diktirdik, o kadar sahipsizdi...”

*Lütfen baba! demişti Simden, sertçe.*¹⁹⁹

Babasının annesine karşı bu kadar sinirli olmasının sebebi, onuruyla oynandığı ve çevresine rezil olduğu düşüncesindedir. Bunun sebebi ise Halise'nin geçmişte yani evli oldukları dönemde intihar girişiminde bulunmuş olmasıdır.

“Çetin yatağının ayakucundaki sandalyede oturuyordu kaskatı. Yüzü çökmüştü ama değdiği yeri deliyordu bakışları. Bu küçücük yerde beni ne duruma düşürebileceğini hiç düşünmedin, bu iş bitti, demişti. Çocuk annemin artık, o bakar. Sen iyileşir iyileşmez boşanırız. Evlilik hayatına uyum sağlayamadın sen! Gayret

¹⁹⁸ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 68.

¹⁹⁹ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 150.

*göstermedin. Ta baştan beni aldattın ve hiç sevmedin. Sorumsuz ve başıboş olmak istiyordun... Artık gönlünce yaşa...*²⁰⁰

Babanın gururu ve annenin hayalleri uğruna ailesiz kalan Simden, böylece bir eşya gibi babaannesine teslim edilmiştir.

Babanın anneye kötü davranması baba- kız ilişkisini etkilediği gibi annenin babaya kötü davranması da baba- kız ilişkisini etkiler.

Sadakat romanında Azra'nın annesi, eşine karşı saygısız ve kötü davranmaktadır. Ebeveynleri arasında sevgiye dayalı bir ilişki olmadığını fark eden Azra, annesinin babasına olan sert tutumundan hoşnut değildir.

*“Annem alımlı sarışınlığında kendini beğenmişliğin gölgesi belirgin sert bir kadındı. Babamın en önemsiz sözlerine, en sıradan hareketlerine tepki gösterirdi. Başka bir hayatı olabilecekken kazayla evlenip anne olmuştu sanki. Evle hastane arasında telaşlı, bitmeyen bir koşuya mahkûm edilmişti kendisine çarpan adam yüzünden. Ev işlerini sevmez, ev kadını olmak için doğmadığından yakınırды. Bazen bir gemi ambarına benzerdi ev. Divan altlarından tozlu oyuncaklar, buruşuk çocuk giysileri çıkar, mutfak tezgâhında bulaşıklar tepeleme yığılırdı.”*²⁰¹

Annenin eşine karşı takındığı sert tutum, Azra ve babası arasındaki ilişkiye olumlu etki eder. Çünkü annesini sert ve kendini beğenmiş biri olarak tanımlayan Azra, uysal ve sevecen babasına karşı hoşgörülü bir sevgi duyar. Fakat bunun yanı sıra babasının annesine olan zaafını da acınası bulur ve babasının kendini küçük düşürmesini hazmedemez.

*“Babamın anneme yaklaşımında açıklık, sabır ve incelik vardı. Sevdiği kadının onu değersizleştirmek isteyen hırçınlığından yakınmayı bilmiyordu.”*²⁰²

Babasından, kendine yapılan saygısızlığa karşı koymasını bekleyen Azra, annesinin babasına olan sevgisizliğinden incinmektedir. Bu durum Azra'nın kafasındaki 'baba figürü' açısından olumsuz bir durumdur.

²⁰⁰ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 125.

²⁰¹ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 66.

²⁰² Aral, İnci, *Sadakat*, s. 220.

“Babam hoşuna gitmeyen bir şey söylediğinde küçümseyerek bakardı ona. Böyle anlarda aşksızlığın dehşetini hisseder üşürdüm. (...) Babam karısı olmadan bedeniyle ve kendi kendiyile nasıl baş edeceğini bilemeyen erkeklerdendi. On beş yıl boyunca annemin dizinin dibinden ayrılmadı.”²⁰³

Babasının annesine karşı ezik duruşu, Azra'nın babasına karşı acıma ve hayal kırıklığı duymasına neden olur. Bu da bize, anne figürünün baba-kız ilişkisini etkileyen önemli bir faktör olduğunu açıkça göstermektedir.

Taş ve Ten romanında da aynı durum söz konusudur. Romanın kahramanı Ulya, annesinin babasına hükmetmesinden ve katı davranmasından üzüntü duyar.

“Ellili yılların ortalarında babam, daha çok onun zorlamasıyla üniversiteden ayrılıp yüksek bir ücretle özel sektöre, yeni kurulan bir yemeklik yağ ve margarin fabrikasına geçiyor. (...) Babamsa çok çalışıyor. Genç yaşına rağmen saçları hızla dökülüyor ve kilo aldığı için boyu kısalmış görünüyor. Bazen, annemden çekindiğini, ürktüğünü hissediyorum, onunla konuşurken sesine bir acizlik çöküyor. Babama acıyorum.”²⁰⁴

Ulya'nın bu sözlerinde “onun” diye bahsettiği annesi, yaptığı bu tür davranışlarla kızının gözünde babasını küçük düşürmektedir. Kız çocuklarının gözünde babalarının birer kahraman olduğu inancının varlığını düşünecek olursak; Ulya'nın babası bu kavramın dışında kalarak kızı için hayal kırıklığı yaratır. Çünkü annesinin babasına olan tutumu, Ulya'nın zihnindeki baba figürü ile gerçekteki baba figürü arasında çelişkiler oluşturur. Bu da baba kız ilişkisine olumsuz etkiler yapar. Ulya'nın babasına acıdığını söylemesi de buna örnektir.

Üvey anneler ise annenin ölümü veya anne-babanın boşanması sonucu aileye dâhil olan ve genelde çocuklara kötülük yapan insanlar olarak algılanırlar. Kimi zaman babaların eş diye seçtikleri kişiler gerçekten kötü kalpli çıkabilirler, fakat tüm üvey annelerin kötü olduğu düşüncesine kapılmak da yanlış olur.

“Yalnız kötü ve yüreksiz kadınların üvey ana oldukları düşünülemez. Gerçek şu ki, üvey analar, asıl üvey analık görevine başladıktan sonra kötü olup çıkıyorlar.”

²⁰³ Aral, İnci, Sadakat, s. 220-221.

²⁰⁴ Aral, İnci, Taş ve Ten, s. 72-73.

Çünkü ondan öz ananın yerini tutmak gibi insanüstü bir görevi üstlenmesi bekleniyor. Üvey ana huyunu suyunu bilmediği, kendi doğurup büyütmediği çocuklarla karşı karşıyadır. ²⁰⁵

Burada da belirtildiği gibi beklentilerin karşılanamaması üvey anneyi kötü insan konumuna sokmaktadır. Ayrıca kız çocuklarının babalarını üvey anneden kıskanmaları da arada sorunlar oluşmasına sebep olur. Eğer babalar eşleri ve çocukları arasındaki dengeyi kuramazlarsa durum herkes için zorlu olabilir.

Edebiyatta sıklıkla işlenen bu konuya İnci Aral da değinmiştir. *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm* adlı romanın kahramanı Simden ve üvey annesi birbirlerine karşı mesafelidirler.

“Babasının yanında olgun, iyi yürekli, düşünceli ve sevecen üvey anne rolü oynardı Şebnem Hanım. Ama gerçekte rahatsızdı Simden’den. Sonradan babasıyla aralarındaki sorunları çözmeye yardım beklemişti genç kız ondan, ama o kayıtsız kalarak kocasının tarafını tutmuştu. Hem görünüşü hem de genel tutumuyla kişiliksiz, silik, korkak bir kadındı. Aralarında açıkça ve önemli sayılabilecek bir anlaşmazlık olmamıştı hiçbir zaman. Ne nefret ne de sevgi, hiçbir duygu yeşermemişti Simden’in içinde bu kadına karşı. Yaşamında hiçbir iz bırakmamıştı üvey annesi. ²⁰⁶

Simden için üvey annesi iyi ya da kötü hiçbir duygu uyandırmaz. Çünkü üvey anne, Simden’le yakınlaşmanın sorunlar oluşturabileceğini düşünerek mesafeli davranır. Üvey anne için önemli olan kocası ve aralarındaki ilişkidir. Bunun bozulmaması için de kocasının karşı olduğu hiçbir durumu desteklemez. Fakat bu durum Simden’le babasının uzaklaşmasına sebep olur.

“Çok yalnızdı, onu seven hiç kimse yoktu. Hafta sonları evci çıkıyordu babasına. Ama ölü bir evdi orası da.” ²⁰⁷

Babasının yeni bir eşle yeni bir hayat kurmuş olması, kendisine anlayışlı yaklaşacak kimsenin bulunmaması Simden’in kendini yalnız hissetmesinin sebebidir.

²⁰⁵ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 207.

²⁰⁶ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 64.

²⁰⁷ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 63.

Bu yüzden üvey anne, baba kız ilişkisi üzerinde olumsuz bir etki yapmıştır diyebiliriz.

Taş ve Ten romanının asıl kişisi Ulya da üvey anne yüzünden babasıyla arasına mesafe koymak zorunda kalır.

“Baba evim, büyüme sürecimde alçakgönüllü bir evdi. Yine de orayı tam olarak kendime ait hissedemedim hiçbir zaman. Babamdan çok karısına ait olduğunu düşündüm ki bu yerinde bir algılamaydı. Babam aile içinde daha fazla söz sahibiydi ama evin düzeni Nigar’ındı. Birlikte geçirdikleri on beş yıldan sonra daha eşit, daha dengeli yaşıyorlar şimdi ve hayatları evin merkezinde.”²⁰⁸

Eve gelen üvey annenin varlığı, çocuklarda o evin artık kendilerinin olmadığı duygusunu uyandırmaktadır. Ulya da kendisine karşı yapılan hiçbir kötü davranış olmamasına rağmen evde yabancı birinin varlığından dolayı kendini baba evine uzak hisseder. Bu yüzden üvey annenin, baba ve çocuk ilişkisinde ister istemez olumsuz etkiler oluşturduğunu söyleyebiliriz.

3.A.2.1.3.2. Ensest

İnci Aral, ensest ilişki konusunu birkaç romanında ele alır. Kimi romanında bu konuya derinlemesine yer verirken, kimisinde de sadece değinmekle yetinir. *Ölü Erkek Kuşlar* romanı ensest ilişkiye yüzeysel bir söylemle değindiği kitaplarından. Romanda yer alan bir cümlede ensest ilişkinin toplumsal bir sorun olduğu vurgulanır.

“On yedi yaşında liseli bir kız kendisine tecavüz eden babasını, kocası askerde bir gelin, kayınpederini vuruyor bilinmeyen nedenlerle.”²⁰⁹

*Aile içi yasak ilişki*²¹⁰ ensest olarak tanımlanmıştır. Aileden iki bireyin bilerek ve isteyerek yasak bir ilişki kurabileceği gibi tek bir tarafın diğerini taciz ederek de yasak ilişki kurulabilmesi mümkündür. Özellikle erkekçil bir toplumda kız çocuklarının ailenin herhangi bir bireyi tarafından cinsel istismara uğraması oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. İnci Aral da bazı romanlarında bu tür aile içi yasak

²⁰⁸ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 130.

²⁰⁹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 238.

²¹⁰ Türkçe Sözlük, TDK, Ankara, 2005, s. 639.

ilişkiyi işlemiştir. Çalışmamızın konusu olan ‘baba figürü’, yazarın *Yeni Yalan Zaman*’lar üçlemesi içinde ensest ilişki ile ilgili olarak karşımıza çıkar.

YYZ- *Yeşil*’de ana karakterlerden Melike Eda, küçük bir kız iken amcası tarafından cinsel tacize maruz kalır. Başına gelecekleri engelleyecek yaşta olmayan Melike Eda amcasının tacizlerine maruz kalmadan önce de amcasının bakışlarından ve davranışlarından korkup, ürkmektedir. Ayrıca amcasının ona karşı takınmış olduğu tavırdan kötü şeylerin yaklaşmakta olduğunu da hisseder.

*“Korkardım onun eve geleceği saatten, demir kapının açılıp kapanma sesinden, kapıyı açıp terliklerini önüne atmasından, gözlerinin beni aranır gibi kaçamak oturma odasına yönelmesinden, yemekte hep sol elime bakmasından, saatin tik taklarına karışan hırslı tespihinin şıkırtısından, öğütlerinden, kıssadan hisselerinden, yüzüme dik dik bakarak, dikkatli ol, dikkat et! dikkat et! dikkat et ha! demelerinden.”*²¹¹

Tüm bu davranışlar aslında üvey baba- amcanın küçük kıza karşı duyduğu cinsel arzunun bastırılmaya çalışılmasından kaynaklıdır. *“Cinsel istismar, gelişimsel olarak hazır olmayan veya kendisine ne yapıldığını anlayamayan veya yapılamayan onay verdiğini söyleyemeyen bir çocukla erişkinin veya bir diğer çocuğun ya da gencin, toplumsal yasakları ve yasaları çiğneyerek cinsel ilişki kurması”*²¹² diye tanımlanmıştır. Melike Eda da kendisine yapılan tacizlerin farkına varabilecek yaş ve olgunluğa henüz erişmemiştir. Bu nedenle amcasının bu tür davranışlarını ürktütücü ve garip bulur. Bu durum ise baba (üvey baba) ve kız arasındaki ilişkiyi olumsuz etkiler.

“Bir akşamüstü üst sofada –banyodan çıkmıştım- rastlaştık mı şimdi bilmiyorum kucakladı beni sınıksıkı bastırdı kendine. Bilmediğim bir sesle, üşüyormuş gibi titreyerek / güzel kızım benim kelebek gibisin kelebek –ne söylediğini bilmiyorum ruhumun ilhamı. / Gözlerimi göğsünden kurtarsam görebilirdim onun saç diplerinin terlediğini süzülüp gitmiş yüzünü başında takkesi dua ederken olduğu gibi kendiliğinden öne arkaya sallanan gövdesini ama duydum yalnızca beklenmedik

²¹¹ İnci Aral, *Yeni Yalan Zamanlar- Yeşil*, s. 412.

²¹² Topçu, Sedat, *Silinmeyen İzler*, Phoenix Yay., Ankara, 2009, s. 42.

*ürkütücü bir şeyin başlamakta olduğunu ve önündeki sert şeyi duyup korktum niye bu kadar acınası ve garip davrandığını sordum kendime ve ittim onu.*²¹³

Üvey baba-amcasının tuhaf davranışlarını anlamlandıramayan Melike Eda, onun bu tavrını ürkütücü bulur. Bundan dolayı da ikili arasında samimi ve sıcak bir ilişki kurulamaz. Fakat tüm bunların yanı sıra, sevgiye aç bir çocuğun kendisine yapılan küçük sevgi gösterilerinden kuşkullanması da beklenemez. Amcasının cinsel arzuları sebebiyle kendisine yakın davrandığını fark edemeyen Melike Eda da bu yüzden amcasının sevecenliğinden şüphelenmez.

“On bir yaşındaydım, ortaokula başlamıştım birkaç ay önce. (...) Amcam annemin evde olmadığı bir öğleden sonra eve geldi, yukarı çıkıp odasından bir şey aldıktan sonra beni görüp mutfağa girdi. Gelip başımda durdu. Resmimin konusu ormanda son bahardı. İnsan yoktu bu resimde ama gene de ürktüm yırtıp atmasından. “Güzel oluyor güzel, aferin sana” dedi. “Bundan önceki resimden on aldım.” dedim, sevinerek. “Annen nerde?” diye sordu. “Mevlide gitti.” dedim. Yanımdaki sandalyeyi çekip oturdu. Yüzünde gergin bir gülümseme, saçımı okşadı. Bunu pek ender yapardı. “Resimlerini yırttığım zaman bana kırıldığını biliyorum.” dedi. “Ama resim yapmak hoşuna gidiyorsa istediğini yap.” “Zaten okulda hep insan resmi yapıyorum.” dedim. “Öğretmenimiz günah olmadığını söylüyor.” “Annene gösterme ama,” dedi. “Biliyorsun onun için her şey günahdır.” Güldü. Dizi dizime değiyordu. Yünlü kumaşın altından incecik bir titreme duydum. Yavaşça çekildim.

*Bu ilk yaklaşması ve verdiği izin ilk rüşvetimdi. Ardından başkaları geldi. Hep küçük, gönül alıcı şeyler. Süslü saç tokaları, boyalar, defterler. Benimle annemi dışlayan bir gizi bölüşmenin işaretleri olan kaçamak gülümsemeler, bakışlar, göz kırpmalar. O güne kadar hiç görmediğim bir sevecenlikle doluydu bana karşı. Bu ortaklığa, bu sevgi gösterilerine içtenlikle karşılık verdim. Annemden öğrendiğim en kesin bilgi erkek cinsinden kaçmak ve korunmak olduğu halde o kadar yalnız ve sevgisizdim ki onu sevmek istedim. Bizim evimizde yaşıyor olmasından hoşnutluk duymaya başladım ve gizli, küçük, sevecen okşamalarının içtenliğinden kuşkulandım*²¹⁴

²¹³ İnci Aral, *Yeni Yalan Zamanlar- Yeşil*, s. 417.

²¹⁴ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar I- Yeşil*, s. 415- 416.

Melike Eda, üvey baba- amcanın bu sevecen tutumundan dolayı kendisine kötü bir şeyler yapabileceğini düşünmemekte ve ona karşı daha ılımlı davranmaktadır. Bunun sebebi ise kendisinin de açıkladığı gibi, yalnız ve sevgisiz oluşudur. Bu yüzden üvey baba amcasının başta gösterdiği küçük sevgi gösterilerinin ardında kötü bir niyet olduğunu anlayamaz.

“Dükkâna gitmedi o sabah. Hasta olduğunu söyledi bize. Hoca Efendiye gidecek olan annem, ayağı kapının eşiğinde , “Kalayım bari,” dedi isteksizce. “Git,” dedi ona. “Git hadi.” Okula gittim, öğleyin geldiğimde oturma odasındaki divanda uzanmıştı. “Çay yap,” dedi yorgun bir sesle. Çay yapıp götürdüm. “Otur,” dedi. Minderin kıyısına iliştim. Hastaydı. Beynine ve bedenine dadanan bir şey yüzünden ölüp gidecekti. Baş edemediği bu dert yüzünden cehennemler giriyordu düşlerine, iblisler, zebaniler. (...) Gözkapaklarına iğneler battıyor uyuyamıyordu. İnsan çaresizdi, beden söz dinlemezliği hırpalıyordu. Bütün günahlar insan için, insan günahlar içindi. (...) Ellerimi avuçlarına aldı, kollarımı omuzlarımı okşadı. Masum. Amca- baba- kız ama soluğu kötülükler salıyor içime. Kurtulmaya çalıştım. /Korkma, korkma Melike benden öyle. / Yapma böyle baba yapma korkuyorum.

Korkumu yenmek için bir süredir ona duyduğum sevgi ve güvene dayanmak istedim. Yapamadım. İçgüdüsel bir sezgiyle bana yapacağı kötülüğü bekledim, olmasın, orda bitsin, yanılmış olayım umarak, biliyordum, çünkü olacak neyse iyi bir şey olmayacak.

Benden istediğinin ne olabileceğini düşündüm hızla ve beni kendine çekip dizüstü yere oturttuğunda erkeklerle kadınlar arasında karanlık, gizemli, bilinmez her ne varsa onu istediğini anladım birden inanmazlıkla, korkuyla. Ayağa kalkmaya çalıştım. Geriye iterek engel oldu. Kokusunu duydum. Çarpılıp garipleşmiş yüzünü çok yakından gördüm. Çok iyi tanıdığım ama şimdi çok değişmiş bir yüzdü bu. Yabancı öfkeli, deli.

Bağırıyorum. Ellerini boğazımda tutuyor. (...) çocuk yüzüm bilmeyi bakan kocaman gözlerim savrulan altın saçlarım vardı (...) uzun yumuşak dilleri kaygan ıslak ağız halının sert tüyleri çıplak kasıkları vuran öldürmek isteyen ve ateş kırmızısı günahlar vardı göğsüme çökmüş acı zorla büyük elleri bacaklarımı

mengene gibi kavrayıp açmış ağzıma sesime kapanmış eli vardı (...) gözyaşları şiddetle birdenbire zorla büyümenin tanıyıp bilmenin cehennemi vardı ve

sevmek çok acı çok acı çok acı çok acı çok acı çok acı çok acı çok acı öğrendim öğrendiğimi unutmak geri vermek istedim... ”²¹⁵

Melike Eda, evdeki varlığını yeni kabullenmeye başladığı üvey baba-amcasının kendisine gösterdiği küçük sevgi gösterilerinin ve gizli verdiği küçük rüşvetlerinin ardındaki acımasız, kötü niyeti bu şekilde öğrenmiş olur. Ne yazık ki Melike Eda'nın yaşadığı bu acı tecrübe, sadece üvey baba-amcasıyla arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemez, aynı zamanda tüm hayatına ve gelecekteki ikili ilişkilerine de olumsuz etkilerde bulunur. Üstelik Melike Eda'nın yaşadığı bu tecavüz olayından sonra üvey baba-amcası Behzat, küçük kızı kimseye bir şey anlatmaması konusunda korkutup tehdit eder.

“bir daha olmayacak söz olmayacak annene söyleme dikkat et bak çok kötü olur söylersen (...) onun iyiliği için dikkat et öldürür kendini inan ki öldürür zehir içer hasta olur öldürür seni dua et mütevekkil ol atar seni bu evden sokağa atarız birine veriveririz anladın mı ... ”²¹⁶

Melike Eda, hem amcasının korkusundan hem onun tehditlerinden hem de kendisine öğretilen korkutucu ve aşırı din öğretilerinden dolayı kimseye bir şey anlatamaz.

“Allahım beni kötülüklerden koru. Dayanmam için yardım et. (...) öleceksem bir an önce öldür. Beni cehenneme gitmekten bağışla. (...) Amcamı, annemi ve beni koru. Amcamın ölmesi gerekiyorsa tez elden öldür Allahım. ”²¹⁷

Melike Eda bu duygular içerisinde kıvrılırken üvey baba-amca eve dönen anneye kızın merdivenlerden yuvarlandığını, doktora gerek olmadığını ve bir iki güne kadar iyileşeceğini söyler. Annesi kızının bedenindeki morluklara kuşkuyla bakar fakat annesinin kendini öldürmesinden korkan Melike de merdivenden düştüğünü söyler.

²¹⁵ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 417- 418- 419.

²¹⁶ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 420.

²¹⁷ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 420.

“annemin, canına kıymasından amcamdan yana olup beni evden kovmasından okuldan almasından ya da büsbütün eve kapatmasından döve döve öldürmesinden korktuğum için biraz daha çok da olmadan görmesi gerektiğini düşündüğümünden belki bilmiyorum neden sustum.”²¹⁸

Babasını küçük yaşta kaybetmiş olan Melike Eda, hurafelere dayalı din kurallarını benimsemiş olan bir anne ve çıkar için abisinin karısıyla evlenmiş bir üvey baba-amcanın baskıları ile çevrelenmiştir. Bu yüzden kendisine yapılanları kimseye anlatamaz. Fakat annesine anlatmaktan kaçınmasının bir başka nedeni daha vardır. Bu neden onun, bir anne olarak çocuğunun ruh durumunu, ev ortamındaki kötü havayı sezmesi gerektiğini düşünmesidir. Bu yüzden tecavüze uğradığı o günün ardından yaşadıklarını kimseye anlatmayan Melike, ilk zamanlar korkudan susarken sonraları annesine duyduğu öfkeden de susmaya devam etmiştir.

“Dört yıl. Basık karanlık odamda sırtüstü kaskatı yatarım sabırlı sessiz kurutulmuş çiçek gibi ama canım yanarak duyusuz ödleğ düşünceğim sustuğ için nerede olduğumu bilmeden ama nasıl olduğumu bilerek büyüyerek giysilerim küçülüp kolları kısalarak sınıfimdaki kızları küçümseyip kıskanarak ara sıra gizlice ağlayarak (...) onun isteklerinin şiddetinin ustaca oyunlarına razı olarak annemi umarsızca düşünüp kızı olduğuma yanarak ondan çaldığımın üstünde kurduğum egemenlikten hoşlanarak gitgide aldırışsızlığından öç almak isteyerek dört yıl.”²¹⁹

Eda bu tacizlerden kurtulmak ister; fakat bir yandan da annesinin yaşanılanları fark edemeyişinden duyduğu öfkenin de etkisiyle, evdeki otorite üzerinde hâkimiyet kurduğunu düşünerek zevk alır. Diğer yandan artık bu duruma alışmıştır ve yaşadıklarının bir oyun olduğunu düşünmektedir.

Oyun olarak gördüğü bu yasak ilişkiye biraz da annesinden intikam almak için katılan Melike Eda, *zamanın utanç ve umarsızlığı yendiğini ve masumiyeti suç ortaklığına çevirebildiğini* ²²⁰düşünür.

“Lodosun sürüklediği gece paramparça pencereden içeri dökülüyor. Gölgeler kalakalıyor oldukları yerde. Eline dokunuyorum, elimi alıp öpüyor.

²¹⁸ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 421.

²¹⁹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 421-422.

²²⁰ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 366.

Uyanıyor. Kucaklamak ister gibi kollarını uzatıyor bana ama geri çekiliyorum. Büyüdüm artık. Çoktandır duygularımın ve aklımın engelleyemediği bir kendimden kurtulmuşlukla, ama iğrendiğim, bana yabancı bedenimin itkisi ve şaşırtıcı alışkanlığıyla katıldığım bu oyun bitti artık. O da biliyor bittiğini. Anlıyor ve yüzüme bakamıyor artık.”²²¹

Kimi zaman pişmanlıklar duyup özür dilese de üvey baba- amca bu tacizlerine dört yıl boyunca devam eder.

“Basık, loş odada, beklenmedik bir anda diz üstü çöküp sarsılarak ağladığı, pişmanlık ve umutsuzlukla ağladığı geceyi anımsıyorum. Çözüldüğünü gördüğüm o tek geceyi. Bağnaz ama isyankâr, acımasız ama tükenmiş. “Sen benim cehennemimsin, cennetim ve cehennemimsin!””²²²

Öte yandan üvey baba-amca Behzat, öz yeğeni Melike’yi sadece cinsel bir meta olarak görmez. Ona karşı duygusal bir zaafı da vardır. Annesinin ölümüyle birlikte yıllar sonra eve dönen Melike Eda’nın, amcasının odasında bulduğu eşyalar bunu kanıtlamaktadır.

*“Odana çıkacakken sofada durdun, üvey babanın kapısı aralık yatak odasına baktın.(...) Ceviz karyolanı, dolabı, ders çalıştığın masayı, eskiden senin olan eşyayı tanıdın. (...) Sana ait her şeyi odasına taşımış. (...) Komodinin çekmecesini açıyorsun yavaşça. Anahtarlar, bir paket sigara, pasaport. Annenin bir kâğıda sarılmış alyansı. En dipte, saydam, plastik bir kılıf içinde senin fotoğrafın. On üç yaşındayken dayının çektiğini anımsadığın bu resimde, arka bahçede, yıldız çiçeklerinin arasına çökmüş gülüyorsun. Fotoğrafın arkasına bakıyorsun, ‘Yıldızlar arasında bir yıldız...’ yazmış oraya o titrek el yazısıyla ve altına büyük harflerle eklemiş: ‘Gitti- 11 Eylül...’”*²²³

Bu ensest ilişki tek taraflı bir cinsel tacizle başlayıp daha sonrasında diğer tarafın da biraz korku biraz da anneyi cezalandırmak adına yaptığı katılımı dört sene kadar sürmüştür. Melike’nin büyüyüp karşı koyabilecek kudrete ermesiyle de son bulmuştur. Fakat Melike’nin ileriki yaşlarında birlikte olduğu ikili ilişkilerinde hep

²²¹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 404-405.

²²² Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 364.

²²³ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 400-401.

bu yasak ilişkinin olumsuz etkileri göze çarpar. Nedim’le Melike Eda’nın aralarında geçen şu konuşma buna en güzel örnektir:

“Uykunda sana dokunduğumda korkman, bir türlü orgazm olamaman... ilişkiden sonra ovuna ovuna yıkanman... Dayanabildiğin, istediğin tek şey kedi gibi sokulup okşanmak... Eh, bunun için de...”²²⁴

Melike’nin cinsel tacize uğradığını düşünen Nedim, ara sıra onun ağzını aramak için bu tür konuşmalar yapar. Melike Eda her seferinde inkâr etse de bu bahsedilen davranışları sergilemesi ve sık sık rüyalarında *belden aşağısı olmayan*²²⁵ çocuklar doğurduğunu görmesi Nedim’in düşüncesinde haklı olduğunu anlamasına neden olur.

“Seni ona bağlayan duygu sevgi değil, kaba saba, bedeninin açlıkla istediği yurtçu bir cinsellikti yalnızca. (...) Ölüm duygusuna, dehşete kapılmadan kesinlikle duyamadığın haz. Öldüğünü, her şeyin bittiğini düşündüğün noktada yakalayabildiğin cinsellik.”²²⁶

Savaş adlı eski sevgilisi ile arasındaki ilişkinin anlatıldığı bu bölüm, Melike Eda’nın küçük yaşta maruz kaldığı tacizin etkisini göstermektedir. Böylece cinsel ilişkide şiddet ve zorbalık yanlısı bir eğilimin oluşması, değersiz bulduğu bedenini acımasızca kullanmaya başlamasına neden olur.

Romanda anlatılan bir diğer kadın karakter Gülperi de ensest ilişki yaşamıştır. Onun yasak ilişki içinde bulunduğu kişi öz babasıdır. Astsubay olan babası, karısı ölünce kızı Gülperi’yi üvey ana eline bırakmak istemez ve bu yüzden evlenmez. Kıskanç ve sinirli biri olan baba, kızına ilerleyen zamanlarda cinsel tacizde bulunur. Baba- kız arasındaki bu ilişki psikanalitik çalışmalarda Laios Kompleksi olarak adlandırılmıştır.

“Ödipus kompleksinin ters yüzü Laios kompleksi: yani anne ve babadan biri kendisine karşı cinsiyetteki çocuğuna cinsel yakınlık duyar, örneğin babalarda az çok bir belirginlikle kızlarına karşı sevisel bir düşkünlük açığa vurur kendini,

²²⁴ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 167.

²²⁵ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 184.

²²⁶ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 433.

*annelerse oğullarına karşı aynı tutkunluğu gösterir. Bu gibi tutkunlukların ille de cinsel eylemlerle sonuçlanması gerekmez kuşkusuz (...)*²²⁷

Gülperi'nin bu yasak ilişkiyi öz babasıyla yaşaması bir yana Melike Eda'dan ayrılan en büyük özelliği, Gülperi'nin büyüdükçe bu ensest ilişkiden zevk almış olmasıdır. *Babasıyla kendi isteğiyle yattığını ve onu tutkuyla sevmiş olduğunu*²²⁸ o sıralar birlikte olduğu Nedim'e anlatır.

*“Normal durumda kesinlikle söylemezdi biliyorum ama benim sevecenliğim –kollarıma almış, bebek gibi avutmaya çalışıyordum onu o anda- onun çözülmüş olması yüzünden, evet, babam... dedi. Gene de birbirlerini çok sevdiklerini, onun iyi bir insan olduğunu, kendisine kötülük yapamayacağını, eğer ortada bir suç varsa bunun tek başına babasına ait olmadığını söyledi. Genç yaşta yalnız kalmış bir adamdı. Sonraları, büyüdükçe kendisi de istemişti hem...”*²²⁹

Yaşadıkları sonucu kişilik bozukluğu yaşayan Gülperi, babasının ölümüyle günlerce hasta yatar. Üstelik her kız çocuğunun, babasının ölümüne duyduğu üzüntüden farklıdır Gülperi'nin üzüntüsü. Bu ölüm, onun için sadece babanın kaybı değil, cinselliğin ve hastalıklı da olsa aşkın paylaşıldığı ilk kişinin ölümüdür. Yazar, Gülperi'nin, bu ölümün ardından günlerce hasta yatmış olduğunu vurgulayarak bu duruma işaret eder. Baba- kız arasındaki bu hastalıklı ilişki, Gülperi'nin bu olayı anlatırken kullandığı ifadelerde de açıkça gözlenebilecek şekilde, onda kişilik bozukluğuna yol açar. Yaşanan ilişki, Gülperi'nin iç dünyasında bulunması gereken doğru baba figürünün de ortadan kalkmasına neden olmuştur.

YYZ serisinin ikinci kitabı *Mor*'da da, ilk kitabın asıl kişisi Melike Eda küçük bir bölümde yer alır. Melike Eda'nın anlatıldığı bu bölümde üvey baba-amcası tarafından uğradığı tacize de değinilir.

“On dört- on beş yaşlarına gelince Melike'yi kapatmışlardı birde. İlhan da, Armağan da Behzat'ı bundan sonra akrabadan saymaz olmuşlardı. Melike'yle yıllarca ensest ilişki yaşamış olduğunu ise daha yeni öğrenmişlerdi. Geçen yıl annesi öldükten sonraki günlerde bir gece çözülmüş ve on ikiyle on yedi yaşları arasında

²²⁷ Zulliger, Hans, Çocuk Vicdanı ve Biz, Cem Psikoloji, İstanbul, 1998, s. 87.

²²⁸ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 166.

²²⁹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 165.

amcasından çektiklerini kırık dökük, ağlayarak Gülcan'a anlatmıştı Melike. Neden anlatmıştı acaba? Kendini köksüz, yapayalnız, hiçbir yere ait duymadığı ve uzak sayılsa da babasının akrabalarına duygusal olarak tutunma ihtiyacı duyduğu için mi? ”²³⁰

Melike Eda'nın, babasının en yakını olan amcası tarafından uğradığı cinsel istismarı, yıllar sonra yine babasının akrabalarına anlatması alıntıda da vurgulandığı üzere aidiyet duygusuyla alakalıdır.

Melike Eda'nın, üvey baba- amca ile olan ensest ilişkisi serinin üçüncü kitabı *Safran Sarı*'da da yer alır. Bu kitapta daha çok Melike Eda'nın yıllar önce uğradığı cinsel istismarın, onda oluşturduğu ruhsal etkilerine değinilir.

“Eve varır varmaz soyundu, üstünü değiştirdi. Makyajsız, banyo aynasının sert spot ışıklarından hatları sertleşmiş yüzüne baktığında hayatına el koyan ilk erkeğin, amca-baba-üveybabasının yüzünü, verebileceğinden daha fazlasını isteyen gözlerini görür gibi oldu bir an. Küçük çatı odasında yatan kızı, kızın kalçalarının arasındaki sertliği hissedip birden dönüşünü ve adamın bakışlarının elektrikli mavisini karşısında gözlerini indirip geriye kaçışını...

Peki ama neden, neden hatırlıyordu bunları şimdi?

Ne zaman birine, bir erkeğe ilgi duysa kendini kapana kısılmış hissediyordu. Etini cezalandırmak, böylece içindeki zehri akıtmak için güçlü bir arzu duyuyor, geçmişini silmek istiyordu. Silmek istedikçe dirilen geçmiş. Gözlerinde çocukluk masumiyetini aradı ama günahkârlığının açık kabulünden başka bir şey bulamadı. ”²³¹

Küçük bir çocukken uğradığı cinsel istismar, Melike Eda'nın ruh sağlığında büyük bir yara açar. Kendi ayakları üzerinde durabilen, genç, güzel ve başarılı bir kadın olduğu zaman bile, geçmişte uğradığı tecavüzün kötü hatıraları canlanarak hayatını altüst eder. Duygusal anlamda bir erkekle güzel bir ilişki yaşayamaması da bu durumun sonucudur.

²³⁰ Aral, İnci, *Mor*, s. 393.

²³¹ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 58.

““Duygularını gizleyemiyorsun. Ne istediğini anlamamak için geri zekâlı olmak gerek.”

“Neymiş o, söyle de bileyim.”

“Deli oluyorsun bana değil mi!”

Melike bir an donup kaldı, başının içi yanıyordu. Söylediklerine inanamıyormuş gibi baktı ona. Düşman, sürekli üstüne yürüyor, çocukluğunda uysallık ve boyun eğmeyle açılmış yarayı kanatarak öfke ve başkaldırıya dönüştürüyordu. Bu kez amcababa değil ama şu alçağın şiddetle özlediği bedeni, karşı konulmaz gözleri ve alaycı ağzıyla. Olanca gayretiyle aldırılmaz bir tavır takınmaya zorladı kendini.²³²

Dayısının eşcinsel sevgilisi Hayali ile yaptığı bu konuşma, aslında öfkeyle karışmış bir aşkın işaretleridir. Çocukluğunda uğradığı tacizlerin Melike'nin ruhunda oluşturduğu tahribat, onun şiddet ve aşağılama içeren bir cinsellikten hoşlanmasına ve hayatını risklerle yaşamasına sebep olur.

“Bu heyecanı seviyordu aslında. Kendini ateşe atar gibi yaşamayı da. Mayası değil ama hamuru böyle yoğrulmuştu. Annesi aşağıdaki odada yatarken amcababasının yatağına geldiği altı yıl boyunca -on bir yaşından on yedisine- benzer korkularla yaşamış, bir hayvan gibi terbiye edilmiş, aşağılanmaya, incinmeye alışmıştı.²³³

Antikacı dükkânı işleten ama aslında kaçakçılık yapan Melike'nin bu duyguları, yaşadığı ensest ilişkinin onun ruh sağlığında oluşturduğu tahribatı açıklamaktadır. Bu ensest ilişki, onun baba (üvey baba) - kız ilişkisini düzeltilemez biçimde zedelediği gibi, yaşamının her alanında son derece olumsuz yansımalarla karşısına çıkmıştır.

²³² Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 302- 303.

²³³ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 357.

3.A.2.1.3.3. Şiddet / Kavga

Baba-kız ilişkisini etkileyen faktörlerden bir diğeri babanın kızına, eşine veya aileden herhangi birine karşı şiddet uygulamasıdır.

YYZ-*Yeşil*'deki Gülperi'nin babası ile arasında yaşanan ensest Gülperi'de kişilik bozukluğuna sebep olur. Babasından şiddet görmesine rağmen Gülperi'nin ona beslediği sevgide bir azalma olmaz.

*“Liseyi zar zor bitirmiş. Babası çok kıskanç ve sinirliymiş ama onu döverken bile aralarındaki sevgi yara almamış hiç. Evet, kızı kemeriyle kamçılarken bile.”*²³⁴

Kişinin uğradığı şiddet karşısında göstermesi beklenen tepki, karşı koyuş olmalıdır. Fakat Gülperi'nin sağlıklı bir baba kız ilişkisi yaşayamamış olması ve babası tarafından uğradığı cinsel istismar, onun ruh sağlığının bozulmasına sebep olduğu gibi yaşadığı şiddeti de hoş görmesine neden olur.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm adlı romanda Halise(Sara), ölmüş annesinden kendisine yadigâr kalan gelinliği öylesine bir denemek ister. Gelinliği giydiğini gören babası, Halise'nin hiç beklemediği bir tepki gösterir.

*“On beş yaşındayken o gelinliği giyip aynanın önünde durdu bir akşam. Saçını annesi gibi taramıştı. Onun gibi gülümsedi o sırada odasına giren babasına. Bir an ayakta kalakaldı baba, taş kesildi. Kolundan tutup savurdu onu sonra. Şiddetle vurdu yüzüne. Ama yetmemişti bu kadarı, masanın üstündeki makası kapıp saçlarını rastgele doğradı. Delirmişti sanki. Dudağının kıyısından sızan kanı silerken yatağın kıyısına çöküp hıçkırarak ağlayan adama baktı Halise. Onun gerçekten kim olduğunu anlamaya çalışarak. Babasının yarasını gördü, korkunç yalnızlığını, sevdasının acıklı öyküsünü. Onun yasak bölgesine girmiş olduğunu sezdi. (...) Gene de uzun süre küskün kaldı babasına.”*²³⁵

Halise, babasının kalbinin bu kadar yaralı olduğunu bilmediği için masum bir düşünceyle yaptığı şeyin böylesi bir öfke oluşturmasını anlayamaz. Babasının

²³⁴ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 165.

²³⁵ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 100.

kendini bu kadar kaybetmesi ise, eşi konusunda ruhunun yaralı olduğunu gösterir. Aksi takdirde, eşini andırıyor diye kızını dövmeye kalkmaz ve kızıyla arasının açılmasına neden olmazdı.

3.A.2.1.3.4. İçki / Kumar

Baba- kız ilişkisini etkileyen unsurlardan biri de içki ve kumar tutkusudur. *YYZ-Yeşil*'de Melike Eda'nın babası sık sık içki içer. Baba ve annesinin bu yüzden sürekli kavgalarına şahit olan Melike, gittiği din kursunda da içkinin günah olduğunu öğrenir. Babasının günaha girmesini istemeyen küçük kız babasına günahları anlatır.

*“... rakı içmek çok günahmış baba başka şeyler de günah şarkı söylemek de...”*²³⁶

Babasını çok seven Melike, annesiyle babasının içki yüzünden tartışmalarına, babası içkiliyken annesinin ona uzak davranmasına çok üzülür.

*“İyiyken, çok içtiğinde uzak, sanki ölsün istermiş gibi bakardı annem babama, sezerdim bunu üzüntüden ölerem. Böyle gecelerde seslerini duyardım yatağımdan. İçkiliyken dokunma bana, derdi annem, Allah rızası için günahına ortak etme beni.”*²³⁷

Babasına düşkün olan Melike, babası içki içtiği için annesiyle aralarının bozulmasına ve annesinin babasına olan tavrına üzülüp, babasının içki içmesini istemez. Ayrıca babasının içki içmesi nedeniyle yaşanan kavgalar Melike'nin ürkek ve güvensiz bir kişilik yapısı edinmesine neden olur. Küçük bir kız çocuğu için zaten anlaşılması güç olan günah kavramı da anne ve babanın olaya yaklaşımlarındaki farklılık nedeniyle daha da güç kavranır bir unsur haline gelir.

Mor romanında yer alan kişilerden Revan'ın babası da içki içer. Bu yüzden ailesiyle problemler yaşayan baba, emeklilikle birlikte içmeyi daha da arttırır.

“Ruh hali bir andan ötekine değişen, huzursuz, sinirlenmek için buluttan nem kapan babası –evde– her akşam içerdi ama pek sarhoş olduğunu görmemişlerdi. İçki onu kuşkucu, kaderci biri yapmıştı; ya da tam tersi, öyle biri olduğu için

²³⁶ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 373.

²³⁷ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 376.

içiyordu. (...) İki kadeh içtikten sonra evdekilerin bir bakış ya da el hareketlerini abartıp büyütür, hır çıkarıp sorgulamalara girişirdi. Annesi onun, herkesin karşısında hazır olda durmasını bekleme huyunun mesleğinden kalma bir alışkanlık olduğunu söylerdi. Yalnız, umutsuz ve uyumsuzdu.”²³⁸

Babasının ruh halinin değişken olması ve içkiye düşkün biri olması Revan ve ailesinin hayatını zorlaştırır. Üstelik içkinin, babasını aksi ve kavgacı bir insana dönüştürmesi, baba- kız arasındaki ilişkiyi de olumsuz etkiler.

3.A.2.1.3.5. Boşanma / Ayrılma

Boşanma, karı- kocanın birbirinden ayrılarak evliliği sonlandırmasıdır. Bu açıdan bakınca, boşanan çiftleri etkileyen bir durum gibi görünür. Esasında ise tüm aile bireylerini etkileyen ve daha çok da çocuklar üzerinde pek çok etki oluşturan bir aile problemidir.

“Boşanmanın olduğu ilk yıl, hem anne- hem baba hem de çocuklar için en karışık en zor yıllardan biridir. Genellikle ayrılığı izleyen dönemde duygusal ve davranışsal bozukluklar artar. Bu bozukluklar, korku, inatçılık, uyku bozuklukları, beslenme güçlükleri, yatak ıslatmak ve kekemelik olabilir. Ayrıca çocuklar anne-babalarının ayrılmasına, suçluluk, görmezden gelme ve kızgınlık gibi çeşitli tepkiler gösterirler.”²³⁹

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında anne ve babası boşanmış olan Simden de sıkıntılı bir çocukluk geçirir.

“İlk evliliğinin yıkımını yıllarca tek başına taşıyan babası uzun süre evlenmemiş ve gecelerini, yargıçlık yaptığı kasabaların içkili “Cumhuriyet” lokantalarında doktor, malmüdürü ve diğer resmi erkân ile masa başında derin yaşam felsefeleri geliştirerek geçirmişti. Zara’da üç, Pozantı’da iki yıl kaldıktan sonra İnegöl’e atanmıştı. Bütün bu süre içinde Simden’i Bursa’da oturan yaşlı anne-babasının yanına bırakmıştı. Yaşamının, annesinin onu bırakıp gidişinden sonraki beş yılını bu iki yaşlı insanla birlikte geçirdi Simden. Onlar büyüttüler küçük kıızı. İnegöl’deyken iki haftada bir gelirdi babası Bursa’ya. Birlikte parka, çarşıya

²³⁸ Aral, İnci, *Mor*, s. 75- 76.

²³⁹ Nazik, Behire, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 49.

giderler; Simden'e giyecek, plastik oyuncak ve çikolata alırlardı ilkokula başladıktan sonraysa kitaplar, defterler, boyalar daha çok ilgisini çekmeye başlamıştı. Her gelişinde bir şey isterdi babasından."²⁴⁰

Boşanmanın ardından geride kalan baba ve kızı, zor günler geçirmişlerdir. Çiftin ayrılması sonucu Simden'in babaannesi ve dedesiyle yaşamaya başlaması, küçük bir çocuğun kendini yalnız ve dışlanmış hissetmesine neden olur.

Babasını iki haftada bir görebilen, annesini ise ölmüş zanneden Simden, yıllar sonra annesinin okula kendini ziyarete gelmesiyle onun yaşadığını öğrenir. Fakat eski eşler arasındaki husumet, kızları Simden'i olumsuz etkilemekten başka işe yaramaz.

"O ilk karşılaşmadan sonra annesi yaz tatiline kadar bir daha görmeye gelmedi Simden'i. Hiçbir haber çıkmadı. Babası, okula gelen mektupların kendisine verilmesini yasaklamıştı çünkü. Annesini suçlayıp durdu Simden. Ortaya çıkıp rahatını kaçırmıştı. Onu hem özleyiyor hem ondan nefret ediyordu. Sonra, Sara'nın kızının velayetini almak için dava açıp kaybettiğini, ama görüşme sürelerinin hakça, yeniden düzenlendiğini öğrendi babasından."²⁴¹

Kızının annesiyle olan iletişimini engellemeye çalışan baba, eski karısından intikam almaya çalışırken aslında kızına ruhsal açıdan zarar verdiğini fark etmez. Bu yüzden, eski karısına duyduğu öfke sonucu kızıyla arasındaki bağ zayıflar.

"Boşanmadan sonra da, ana ve baba, çocukları aracılığıyla çekişmelerini sürdürürler. Yanlış olduğunu bile bile eşlerden biri ötekini kötileyerek, kendini haklı çıkarmaya, çocuğu kazanmaya çalışır."²⁴²

Simden'in babası eğitimli bir hukuk adamı olmasına rağmen öfkesine yenik düşen birisidir. Kızının ruh halini düşünmeyen baba, her fırsatta eski eşini kötüler.

"Annesinden döndüğü her tatil sonu, kızın ne yaşadığını, duyduğunu anlamak yerine, geçmişte kalmış korkunç bir düş kırıklığının, örtülü bir kıskançlığın

²⁴⁰ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 60.

²⁴¹ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 64.

²⁴² Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 203.

ve yabancılaşımanın acıtıcı diliyle, aldığı giysilerle alay eder, başıboşluğa çok yatkın olduğunu, insanın kendine iyi örnekler seçmesi gerektiğini söylerdi.”²⁴³

Bu şekilde yanlış davranan sadece babası değildir. Annesi Sara(Halise) da zaman zaman babası hakkında kötü konuşmaktadır.

“Tıpkı baban gibi nobransın, demişti bir gün annesi ve uğradığı büyük haksızlığın acısından yüreği yanmıştı Simden’in.”²⁴⁴

Ebeveynleri ayrılmış bir çocuk için zaten zor olan hayatı, anne ve babasının düşüncesiz davranışları daha da zor hale getirmektedir. Bilimsel araştırmalar, boşanmış çiftlerin çocuklarında duygusal ve davranışsal bozuklukların olabileceğini, gelecek yaşantılarında bu durumun olumsuz etkilerinin görülebileceğini göstermektedir.

“(…) Ayrıldıktan sonra ise bu gibi başarısız evliliklerden doğan çocuklar, ana-babalarının birisinden ayrı kaldıkları gibi, “kötü” bir ana- babanın hayali de onlarla birlikte. Bu olay, aşağılanan ana- babayla aynı cinsiyette olan çocukta, kişilik gelişmesi açısından sakınca yaratır. Çünkü aşağılanan ana- babayla aynı cinsiyetteki çocuk, kendini onunla özdeşleştirir, (…)” ²⁴⁵

Anne ve babasının olumsuz söylemleri Simden’in ruhsal dengesini bozduğu gibi, gelecekle ilgili kararlarını da etkiler.

“Gene de çoğu zaman, bu derece sıradan olamaz, diye düşünüyordu Simden. Bu kadar kolay anlaşılır değildi gerçekten annesiyle babasının ayrılıkları. Sara’nın kendi kumaşının etkisi göz ardı edilemezdi ama ya babasının ruh yoksulluğu? Neyse, her ikisi de kendi yollarına gitmişler, kendilerine yeniden başka hayatlar kurmuşlardı. Asıl darbeyi yiyip yaralanan, parçalanan Simden olmuştu sonuçta. Bu yüzden henüz genç bir kızken evliliğe karşı olmuş, bir gün gerçek aşkı bulup evlenirse kesinlikle boşanmamaya karar vermişti.”²⁴⁶

²⁴³ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 150.

²⁴⁴ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 69.

²⁴⁵ Wolff, Sula, *Problem Çocuklar ve Tedavi (çocuk ve Stres)*, Say. Yay., İstanbul, s. 147.

²⁴⁶ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 74.

Simden, anne ve babası gibi sorunlu bir evlilik hayatı yaşamaktansa hiç evlenmemeyi tercih eder.

Sadakat romanında ise Azra ve Demir, kızları Müge'nin doğumundan sonra boşanırlar. Müge annesi tarafından büyütülüp, yetiştirilir. Yıllar sonra babası hayatını düzene sokunca, kızıyla ilgilenmeye başlar.

*“Demir’in önü alınamayan benmerkezciliği geliyor aklıma. Bana duyduğu öfke ve küçümseme geçti mi? Tanınmış bir tıp adamı, mutlu bir aile babası olma değiştirdi mi onu? Beni şaşırtmaktan hiç vazgeçmiyor. Ben Ferda’yla evleninceye kadar kızıyla hemen hiç ilgilenmedi, sonra birden dünyanın en ilgili babasına dönüşüverdi ve onu benden almak için elinden geleni yaptı. Amerikalı karısıyla, ondan olan oğlu ve kızıyla göz alıcı, yine de derli toplu bir hayat sürüyor.”*²⁴⁷

Eşlerin birbirinden ayrılmaları, annelik ve babalıktan da ayrılmaları anlamına gelmez. Fakat bazı anne- babaların, bu yanılgıya kapılıp çocuklarını ihmal ettikleri olur. Demir de kızı Müge’yle bir süre ilgilenmeyip bu hataya düşmüştür.

Ayrılan çiftlerin, boşanmadan önce evdeki huzursuzlukları da çocukları olumsuz etkilemektedir.

Taş ve Ten romanında anne ve babası sürekli kavga eden Ulya, ileriki yaşlarında da o kötü anıları hatırlayıp, hüzünlenir.

“Bir yıl sonra ayrılıyorlar. Ortada hiçbir olumsuzluk yokmuş, boşanma anlamsızmış gibi görünüyor dışarıdan ama ben yıllar sonra bile, karanlığın içinde babamın öfkeli sesine kesintisiz biçimde aynı yanıtı veren o aksanlı sesi uykumda duyuyorum:

*‘Senden nefret ediyorum nefret ediyorum nefret ediyorum nefret ediyorum...’*²⁴⁸

Anne ve babasının bu tür kavgalarına şahit olan Ulya, fiziksel olarak annesine fakat ruhsal ve duygusal açıdan babasına benzemektedir. Bu durum annesinin Ulya’ya mesafeli davranmasına neden olur. Çünkü her baktığında, fiziksel

²⁴⁷ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 73.

²⁴⁸ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 75.

olarak kendini gördüğü kızının hal ve davranışlarında sevmediği eşinin izlerini görmektedir. Bu yüzden de Ulya'ya karşı soğuktur. Bu durum velayet konusuna da yansır.

““Deniz’le ben ayrı büyüdük,” diyorum sonra ve anlatıyorum: (...) Annemle babam ayrıldıklarında ve annem on bir yıl sonra yeniden Almanya’ya döndüğünde ben on, Deniz ise yedi yaşındaydık. Babam bir yıl sonra yeniden evlenince annem Deniz’i yanına aldı. Nasıl bir anlaşma yaptıklarını bilmesek de çocuklara özgü duruma uyma, açıklanmayı kabullenme, bilinmeyi sezme yeteneğine sahiptik.”²⁴⁹

Boşanmalar sonucu çocukların kimde kalacağı sorusu, yeni bir sorun ortaya çıkarmaktadır. Eğer çocukların velayeti tek bir eşe verilmek yerine Ulya ve Deniz’in velayetinde olduğu gibi paylaşım şeklinde olursa, çocuklar yanında kalamadıkları velileri tarafından istenmediklerini düşüneceklerdir. Bu da çocuğun ruh sağlığını olumsuz etkileyecektir.

3.A.2.1.3.6. Aldatma

Eşler arasında yaşanan aldatma olayı, ailenin tüm fertlerini etkiler. Aldatan kişi baba ise, ailenin sosyal yapısına göre göreceği tepki değişebilmektedir. Boşandıktan sonra tek başına hayatla mücadele edemeyeceğini düşünen kimi bayanlar aldatma olayını sineye çekebilirler. Çocuklar açısından ise aldatma olayı, babalarıyla aralarındaki sevgi, güven ve hoşgörüyü olumsuz etkiler. Özellikle kız çocukları dışarıdaki erkeklerin evdeki temsilcisi olan babalarından böyle bir davranış görmeleriyle tüm erkeklere karşı güvensizlik duyabilirler.

Şarkını Söylediğin Zaman’ın asıl kişisi Deniz, babasının annesini bir başka kadınla aldattığını bilmektedir. Bu durum sağlıklı bir ilişki kuramayan baba ve kızın iletişimini olumsuz etkileyerek daha da kötü hale getirir.

²⁴⁹ Aral, İnci, Taş ve Ten, s. 66.

“O ne zaman baba gibi baba oldu ki bana? Gece yarıları geldi eve. Ben ne zaman gördüm onun yüzünü? Bizi yazlığa götürür bırakır, o karıya giderdi. Birlikte sandala binmedik, top oynamadık. Anneciğim ne yapsın. Hep asit gibiydi adam.”²⁵⁰

Deniz, ilgi ve sevgi bekleyen bir çocuktur. Bu yüzden babasının bir başka kadınla vakit geçirmek istemesini, kendisi ve annesiyle vakit geçirmeye yeğliyor oluşunu kabul edemez.

3.A.2.1.3.7. Meslek / İşsizlik / Ekonomi

Aile bireylerinin meslekleri, birbirleriyle iletişimlerini etkiler. Babanın yoğun çalışan bir kişi olması, çalıştığı işi sevmiyor olması, toplumun küçük gördüğü bir işte çalışıyor olması ya da işsiz olması çocuklarıyla ilişkilerini olumsuz etkiler. Bununla birlikte çocuğun yaptığı işi babanın onaylamıyor olması ya da çocuğun çalışmıyor olması da aralarındaki ilişkiyi etkilemektedir.

Mor romanının kişilerinden Revan’ın babasının askeriyeden emekli olduktan sonra giriştiği işlerde başarısız olması ailesiyle ilişkilerini olumsuz etkiler.

“Uzun yıllar erken emekliliğini beklemiş, sonrasında girişeceği işleri minibüs ya da taksi almak, bakkal dükkânı açmak, sabun tozu üretmek- hayal edip projeler kurmuş biri olarak İstanbul’a göçmüş, ama kısa sürede büyük bir düş kırımına uğramıştı. Emekli ikramiyesi hızla erimiş, kahve köşelerinde pineklemek, alışveriş için akşam pazarlarını beklemek ve ev sahibiyle takışmak dışında varlık gösteremez biri haline gelmişti.”²⁵¹

Babanın iş girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması, onu huysuz bir adam haline getirir. Hayatla baş edemeyen baba, öfkesini çevresindekilerden çıkarır. Ayrıca, çocuğun gözünde evin kahramanı olan babanın böylesi pasif, edilgen bir konuma düşmüş olması, çocukta hayal kırıklığına da yol açar.

Bir diğer kişi Renginur’un babası ise kapıcılık yaparak ailesinin geçimini sağlar. Genellikle kapıcı çocuklarının apartmandaki diğer çocuklarca dışlanması olayına Renginur ve kardeşi de maruz kalır.

²⁵⁰ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 170.

²⁵¹ Aral, İnci, *Mor*, s. 76.

“Renginur, kardeşiyle birlikte, kendi kendine büyüdü, çevredeki varlıklı aile çocuklarının gittiği bir ilkokulda, kapıcı çocuklarının kaçınılmaz yazgısı olan her türlü itilip kakılmayı, özlemi ve ezikliği yaşayarak okudu.”²⁵²

Renginur bu itilip kakılmalar nedeniyle ilerde ahlaki norma aykırı pek çok davranışta bulunacaktır. Evlilik dışı bir ilişki yaşayacak, babasından yaşça daha büyük ama zengin bir adamın metresi olmayı kabul edecektir. Bu ilişki ile Renginur, çocukluğunda kendisini itip kakanların sınıfına geçmiş, saf değiştirmiş de olacaktır.

Babasının mesleği yüzünden çevreden gördükleri bu muamele dışında, evdeki geçim derdi de çocukların babalarıyla yakınlaşmalarına engel olur.

“Emeğiyle para kazanan iki çocuklu, kendi halinde bir kapıcı ailesi için sevgi var mı yok mu gibi düşüncelerden, kafayı böyle soyut şeylere takmaktan daha önemli sorunlar, sorumluluklar vardı. Asgari ücret ne kadar olacak, elektrik faturasını apartman mı ödeyecek, yaz aylarında kalorifer yanmıyor diye süt parası kesilecek mi, çocukların okul kitapları nasıl alınacak, büyük kıza ayakkabı, küçüğüne manto lazım, altı numara hala temizliğe zam yapmıyor... Buna benzer yaşamsal sorunlar. Babasına göre, öyle sinemalarda gösterilen, gazetelerde yazılan, uğruna cinayetler işlenen aşk, sevgi filan gibi hikâyeler film icabı şeylerdi zaten. Kendileriyle ilgisi olmayan, olamayacak palavra şeyler.”²⁵³

Çocukların beslenme ve barınma ihtiyaçlarından sonra en çok ihtiyaç duydukları şey, sevgi ve ait olma isteğidir. Renginur’un babası, hayat şartlarının zorluğu nedeniyle çocuklarının beslenme ve barınma ihtiyacını karşılamaya çalışırken, onların ruhsal gelişimi için önemli olan sevgi ve ilgiyi gösteremez.

Safran Sarı’da ise Eylem’in ileride yapmak istediği mesleği, ailesi kabul etmez.

“On dört yaşındayken şair olma hayalleri kurmuştu. Şair olup herkesi şaşırtmak gibi hüznü ama yüce bir özlemi vardı. Yazdığı ilk birkaç şiiri sakladığı yerde bulan annesi dehşete kapılmış, şair olacağını söylediğinde yüzüne okkalı bir tokat atmıştı: "Sakin baban duymasın bunu! Öldürür seni vallahi!"

²⁵² Aral, İnci, Mor, s. 177.

²⁵³ Aral, İnci, Mor, s. 173.

*O evde özlemleri olmanın fazla anlamı yoktu. Şair olmaksızın büsbütün olanaksız, kör bir arzuydu.*²⁵⁴

Eylem'in hayali olan şairliği, ailesinin istememesi maddiyatla ilgi olmayıp, kız çocuklarının evde oturup koca beklemesi gerektiği anlayışından kaynaklıdır. Ayrıca şairliği boş hayallerle olan bir uğraşı olarak gören ailesinin böylesi bir uğraşının kızlarını aşk ve sevgi gibi tehlikeli duygulara sevk edebileceğini düşünmesi de bir neden olarak gösterilebilir.

Bunun dışında ekonomik durumun iyi olması baba ve çocuk arasında olumlu etkilerde de bulunur. Çocukların maddi manevi başları her sıkıştığında koşacakları ilk yer, ailelerinin yanındır. Aileler ise her zaman çocuklarına kol kanat germek isterler.

Taş ve Ten romanında Ulya'nın maddi ve manevi en zor anında babası imdadına yetişir. Kızının tek başına çocuğunu büyütüp, sefillik içinde yaşamasına gönlü razı olmayan baba, yazdığı mektupta şöyle der:

*"...Babaannenle birlikte İstanbul'a gelmeniz elzemdir. Bu ay içinde bizim evin alt katı boşalacak. Haluk, kiracıya açılan davanın sonuçlandığını söylüyor. İki oda, bir salon küçük bir dairedir ama kaloriferli, sevimli, manzaralı bir evdir, size yeter. En önemlisi altlı üstlü olacağız. Zaten yakında çalışmaya başlayacağın için İstanbul'a taşınmak mecburiyetindesin. Nigar bakanlıktan soruşturdu. Tatbiki'ye tayinin çıkmak üzereymiş. Bebek için bir bakıcı buluruz. Babaannen de yanında olunca mesele kalmaz. Demek ki imkânlarımız vardır ve sen kendini kurtarana kadar kullanılacaktır."*²⁵⁵

Yazdığı bu mektupla duygularını ifade etmek isteyen baba, kızının her daim maddi manevi yanında olacağını vurgulamıştır.

²⁵⁴ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 91.

²⁵⁵ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 168-169.

3.A.2.1.3.8. Eğitim

Eğitim konusu babalar ve evlatlar arasında toplumsal gelişmelere paralel olarak değişme göstermiştir. Ataerkil toplumlarda, kız çocuklarının okutulmasına genelde karşı çıkmaktadır. Günümüzde azalmakla birlikte hala devam eden bu durum kitaplarda da sıklıkla işlenmektedir. *YYZ- Yeşil'de* okumak isteyen Eda'ya ailesinin karşı çıkması da bu duruma örnektir.

*“Üniversite sınavını kazanmıştı ama o yaz sonu İstanbul'a gidip yetenek sınavına girmesi gerekiyordu. Annesi ve özellikle üvey babası göndermeye pek yanaşmadıkları için Eda çok sevdiği dayısına mektup yazarak yardım istedi.”*²⁵⁶

Akademiye gitmek isteyen Melike Eda'ya, annesi ve üvey babası karşı çıkarlar. Annesi ona kendisini koruyamayacağını, evlenmesinin ise daha münasip olduğunu söyler. Üvey baba da aynı fikirdedir.

*“...acı konuşma Eda, ne yapacaksın, nasıl sakınacaksın kendini? Evlenirsin, iyi olursun burada, kötü yollar var kızım. / Hayır! Bundan kötüsü ne olabilir ki anne? / Babanla konuştun mu? Bakalım o ne diyecek?”*²⁵⁷

İstanbul gibi büyük bir şehirde, aileden uzak, bağımsız biçimde yaşamayı kötü yollara düşmek için müsait bir durum olarak gören annesi Melike'yi kendince uyarır. Ancak, Melike'nin de belirttiği gibi, İstanbul'dayken başına, o evde yaşadıklarından daha kötü bir şey gelme olasılığı yoktur. Çünkü Melike Eda, daha çocuk yaşta o evde amcasının tecavüzüne maruz kalmış ve yıllarca da bu duruma karşı koyamamıştır. Üniversite okumak için başka bir şehre gitmek Melike için hem kurtuluş hem de amcasına karşı bir başkaldırı olacaktır. Bunun dışında eklenmesi gereken bir nokta da, Melike'nin annesinin ve amcasının genç bir kızın üniversite eğitimi almasını gereksiz gördükleridir.

Modern çağın etkisiyle yavaş yavaş etkisini yitirmeye başlayan bu düşünce, ne yazık ki birçok aile tarafından doğru kabul edilip, uygulanmıştır.

²⁵⁶ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 200.

²⁵⁷ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 403.

Safran Sarı'da Eylem'in ailesi de, bu düşüncededir. Kızlarının okumasını istemezler.

*"Babası liseye gitmesine karşıydı. Annesiyse kocasının her fikrini kesinkes kabul edip onaylamaya alışkındı. (...)Ortaokulu bitirir bitirmez Eylem'i uzak akrabalarından bir oğlanla evlendirmeye karar vermişlerdi. İsyan etti. İtilip kakılmaya, kötülük ve aşağılamalara direndi. Evlenmektense ölmek için ant içti. Dayatmalar, intihar tehditleri derken, Ankara'ya dedesinin yanına yollandı ve liseye başladı."*²⁵⁸

Eğitim almak her bireyin doğal hakkıyken, Eylem'in liseyi okumak için verdiği mücadeleyi, üniversite çağında tekrar vermesi gerekir. Annesinin ölümüyle yalnız kalan babası, bu sefer de yalnız kalmamak için kızının okumasını istemez.

*"Annesinin öldüğü ikinci yıl, babası zaten alınmadığı fakülteyi bırakması, dönüp evi çekip çevirmesi, dükkânda kendisine yardımcı olması için Yozgat'a götürdü onu. Öldürücü bir sessizlik vardı evde. (...)Tek özgürlük alanı, tek zevki ve avuntusu okumaktı. (...) Okuduğu her sayfada kendini arıyor, korkular ve yanlışlarla dolu iç dünyasını keşfediyordu. (...) Üçüncü ders yılı başında fakülteye devam edeceğini söyledi babasına. Kendi yaşamına dönecekti."*²⁵⁹

Eylem için okumak, kendi yaşamını kurmanın tek yoludur. Bunu yapabilmek için ailesinden vazgeçmesi gerektiğini düşünür ve bunu yapmaktan da çekinmez.

Mor romanının kişilerinden Gülcan da, babasının geri kalmış zihniyeti nedeniyle okuyamayan kızlardandır. Babasıyla arasında geçen şu konuşma, babasının düşünce yapısını özetler niteliktedir.

"Oğullarını okutuyorsun da beni niye okutmadın?" diye sormuştu gene de, iyi bir gününde babasına.

"Eğer bir şeyden kaygılanacaksan bunu yapmaman gerekir," diye cevap vermişti babası. Böyle çift anlamlı sözler ederdi ve üst üste soru sorulamazdı ona. Neden kaygılanıyordu peki? Birine kapılıp başının derde girmesinden, aile

²⁵⁸ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 93- 94.

²⁵⁹ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 96- 97- 98.

*namusuna laf getirmesinden mi? Böyle olacağına evde, yanında, güvenlik içinde dursun diye mi?”*²⁶⁰

Kızlarına güvenmek yerine onları eğitimsiz bırakıp, eve hapseden babalar, içine düştükleri yanılığın ne yazık ki farkına varamazlar. Bunun sebebi kendilerinin de eğitimsiz olmalarıdır. Fakat bazen eğitilmiş babalar da kızlarının düşüncelerini önemsemezler.

Mor romanının asıl kişilerinden Armağan da bu tür babalardandır. Kızı Filiz’in eğitim ve meslek hakkındaki düşüncelerine önem vermez ve kendi istediği şeyler konusunda ısrarcı olur.

“Biz kızımızın şarkıcı olmasını istiyor muyuz? diye sordu, Figen’den yana bakmadan. Alaycıydı sesi, inanmaz.

“Biz mi? Hangi biz? Dedi Figen ve cevap beklemeden sürsürdü: “Bana göre, sorun yok, ilgilenmiyorum artık. Ayrıca Filiz çok yetenekli ve mutlu. Biliyorsun konservatuara girmeyi istiyordu ama sen karşı çıktın, engelledin!”

*“O, ‘bizim’ kızımız,” dedi Armağan, ‘bizim’ sözcüğünün üstüne basarak. “Çok genç. Ne yaptığını bilmiyor, ilgilenmek zorundayız. Onu özel üniversitede okutuyorum yıllardır, çuvallar dolusu parayla. Ekonomist olsun diye, şarkıcı değil!”*²⁶¹

Üniversite hocası olmasına rağmen kızının isteklerini hiçe sayıp onu kendi isteklerini yapmaya zorlayan Armağan, böyle yaparak aslında kızının benlik oluşumunu engellediğinin farkına varmaz. Kızından söz ederken “bizim” sözcüğüne yaptığı vurgu ise kızını bağımsız bir birey olarak değil de, neredeyse kendisine (ve de eşine) ait bir nesne gibi algıladığını gösterir. Bu nedenle, önemli olan Filiz’in değil, kendisinin arzuları, planlarıdır.

Öte yandan değişen yaşam koşulları ailelerin eğitim konusundaki düşüncelerini de değiştirmiştir. Eğitilmiş olan anne ve babalar çocukların iyi birer eğitim almasını isterken; eğitim düzeyi iyi olmayan aileler de çocuklarının okuyup,

²⁶⁰ Aral, İnci, *Mor*, s. 236.

²⁶¹ Aral, İnci, *Mor*, s. 129

bilgili birer fert olması konusuna önem vermektedir. Bir babanın, kız çocuğunu okutmaya özen göstermesi baba- kız arasındaki sevgi ve saygı bağlarını güçlendirir.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında Halise'nin (Sara) babası, kızının iyi bir eğitim alması için elinden geleni yapar.

*“Babası onun üniversiteye gitmesini çok istemişti. Halise onun kendisini kolejde okutmak için gösterdiği özveriyi anımsadıkça borçluluk duyuyordu.”*²⁶²

Babasının, kendisi için yaptığı fedakârlığı hatırladıkça minnet duyan Halise, kendini ona karşı borçlu hisseder.

3.A.2.1.3.9. Otorite / Baskı / Aşırı Korumacı Tutum

Toplumumuzda genellikle, aileler çocuklarını kontrol altında tutabilmek adına onlara karşı katı kurallar koyarlar. Bu baskı, özellikle babalar tarafından uygulanır; kız ve erkek çocuklar için farklı alanları kapsar.

Ölü Erkek Kuşlar romanının başkişilerinden Suna'nın bu baskıya maruz kaldığı kendi anlatımıyla verilir. Kişilik bölünmesi yaşamış olan Suna, çeşitli iş ilanları için özgeçmiş mektupları hazırlar. Bunları yazmaktaki amacı, işe kabul edilmek değil, içinde biriken öfkeyi dışa vurmaktır. Bir süpermarketin iş ilanı için “Na Sönmez” imzasıyla kaleme aldığı özgeçmişte şu ifadeleri kullanır.

*“Ben orta sınıf bir aile çevresinde ‘kız çocuğu’ olarak büyütülmüş, aile ve çevre baskısı ile korkak, edilgen, uzlaşmacı, uysal ve evcil biri haline getirilmiş otuz beş yaşlarında bir kadınum. Yükseköğrenim görmüş olmam bu niteliklerime olumsuz etki yapmadı. Gene de bunca istememe karşın söz konusu işi üstlenmem ne yazık ki olanaksız.”*²⁶³

Burada Suna'nın asi tarafını simgeleyen Na, yükseköğrenim görmüş olmasının baskı ile kendisine kazandırılmış olan özellikleri silemediğini alaycı bir üslupla dile getirir.

²⁶² Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 115.

²⁶³ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 43.

Metin yazarlığı ilanı için ise uysal ve evcil tarafını simgeleyen “Su Sönmez” imzasıyla bir mektup daha kaleme alır.

“Ben orta sınıf bir aile çevresinde küçük kent yaşam anlayışı ve buna bağlı olarak belli değer ve ilkelerle yetiştirilmiş, buna karşın bugüne kadar yaşamımı bir erkeği ‘her yönden’ mutlu edebilecek bir kadın olarak, koşullanmışlıklarımınla savaşıyor geçirmiş bir kadıyım.(...) Metin yazarı ilanınıza başvuruyorum.”²⁶⁴

Her iki özgeçmişte de Suna’nın, kendi kişiliğine yerleşmiş olan özelliklerle savaşım içinde olduğuna vurgu yapması dikkati çeken noktadır. Bu açıklaması aile baskısının kız çocuğu üzerinde oluşturduğu etkileri büyük çoğunluğuyla göstermektedir. Na Sönmez olarak baktığında bu etkileri, “korkak, edilgen, uysal, evcil” diye sıralarken; Su Sönmez olarak aynı etkilerden “belli değer ve ilkelerle yetiştirilmiş olmak” diye söz eder. Her iki durumda da bu değerlerle uyumsuzluk içerisindeydir. Bu durum, aynı sosyal çevrelerden gelmiş tekdüze ve derinliksiz yaşamlar süren pasif kadınların da; okumuş, kültürlü ve etkin roller üstlenmiş kadınların da neredeyse aynı değerlerle yetiştirilmiş oldukları gerçeğine gönderme yapar.

YYZ-*Yeşil*’de üvey baba-amca, Melike üzerinde aşırı baskı kurar. Annesinin de üvey babayı desteklemesi küçük kızın sinik ve kayıtsız bir kişilik sergilemesine sebep olur.

On yaşındayken annemin yakınması üzerine ve resim yapmanın çok günah olduğunu ileri sürerek resimlerimi yırttı. Teyzemin moda dergilerindeki modellere benzer kızlar çizip boyamayı çok seviyordum o günlerde. (...) Odamı dağıtarak aradı ve hepsini yırttı. O güne kadar onu olduğu gibi kabul etmeye ve sevmeye çalışmıştım. Ama ondan sonra uzun süre yalnızca zorunluluktan, kayıtsızlıkla yerine getirdim emirlerini.”²⁶⁵

Basit bir resim yüzünden küçücük bir çocuğa yapılan bu davranış üvey baba-amcanın ruhsal dengesizliğine de işaret eder. Bunun yanı sıra üvey baba

²⁶⁴ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 45.

²⁶⁵ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar I- Yeşil*, s. 411.

Melike'yi göz hapsine alarak sürekli dikkatli olması konusunda da pek çok baskı yapar.

Melike'nin annesi Safiye ve teyzesi Nuriye de baba baskısı ile yetişmişlerdir. Hikmet Bey çocukları ve karısına karşı despot ve de ilgisiz bir adamdır. Melike annesini anlatırken şöyle der:

“Kızken oldukça neşeliymiş. Dedemden gizli denize girer, ağaçlara tırmanırmış. (...) Zaten düğünden iki gün önce caymış evlenmekten, odasına kapanmış, bir ağlama tutturmuş, zor yatıştırmışlar. (...) Evden, dedemden, anneannemden kurtulmak için evlendi belki. İlk gençliğini yaşayan bir kasaba kızının korkunç umarsızlığından kurtulmak için.”²⁶⁶

Nuriye'nin evden kaçması da yine babası ve annesinin baskılarından kaynaklanır. Dayısı, bu durumu Melike'ye şu şekilde anlatır.

“Avuç içi kadar yer. Kız enstitüyü bitirmiş, eve kapatılmış, koca bekliyor. (...) Güzel kız, kanı kaynıyor, önüne ilk çıkan, aklını ilk çelenle kaçıp gidiyor...”²⁶⁷

Ailelerin namuslarını ve kızlarını korumak adına, onları eve kapatıp, baskı uygulamaları ne yazık ki yaygın bir durumdur. Toplumsal bir yara olan bu konuyu İnci Aral, *Safran Sarı* adlı romanında da işler.

“On iki yaşından sonra değiştirilemeze zincirlenmiş halde yetişkin olmaya zorlanmıştı. Evdekiler hiçbir zaman ne düşünüp ne hissettiğini anlamaya çalışmamış, onu değersiz bir eşya, akli kıt, güvenilmez bir yaratık saymışlardı. Kız çocuğu oluşunun bedelini eve kapatarak ödetmişler, korkular içinde genç kızığa geçişini izlemişlerdi.”²⁶⁸

Cinsiyeti nedeniyle bu tür muamelelere maruz kaldığını bilen ve bu yüzden eziklik duyan Eylem, ruhsal açıdan sağlıklı bir kişilik geliştiremez. Eğitimsizliğin sebep olduğu bu duruma, bazen eğitilmiş olmak da çözüm olmaz.

²⁶⁶ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 405-406.

²⁶⁷ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 387.

²⁶⁸ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 91.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında Simden'in yargıç olan babası, kızına uyguladığı otorite ve baskı nedeniyle kızının zor bir ergenlik geçirmesine sebep olur.

*“Çocukluktan çıkma döneminde, ilk gençlik bunalımlarının korku ve güvensizliklerle dolu günlerinde de hiç yardımcı olmadı Simden'e. 'Bir kız çocuğu'nun uyması gerek kuralların bıkırtıcı, kısıtlayıcı denetçisiydi yalnızca.”*²⁶⁹

Kızlarını yanlışlardan koruma yolunun baskı kurup, onları denetlemekten geçtiğini düşünen babalar, kızlarıyla aralarındaki ilişkiyi olumsuz etkilerler. Bunun sebebi ataerkil bir yapıya sahip olmamızdır. Çünkü kızlarıyla arkadaş olmayı bilmeyen, daha doğrusu öğrenmemiş olan babalar, kendilerini kızlarının ve eşlerinin namus bekçisi sanmaktadırlar.

Aileler bazen de baskıyı, aşırı korumacı tutumları sebebiyle yaparlar. Anne-babalar çocuklarını dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korumak isterler. Fakat bunu çocuğun sağlıklı büyüüp yetişmesine engel olacak şekilde yapmamalıdır.

Aşırı koruyucu tutum içindeki babalar, çocuklarının kendilerinden farklı bir birey olduğunu ve onun kendi bağımsızlığını kazanması gerektiğini kabul etmezler.

*“Anne- babanın aşırı koruyucu yaklaşımı, çocuğun kendi kendini kontrol edebilen (otonom) bir birey olmasını ve sosyal yönden sağlıklı gelişmesini engeller.”*²⁷⁰

Taş ve Ten romanının kahramanı Ulya, babasının üzerine aşırı düşmesini şu şekilde anlatır:

“Altmışlı yılların ortalarıydı. İstanbul'da babamla kalıyordum ve o yıllarda hem eğitimcilerin hem de orta sınıf ailelerin kız çocuklarına uyguladığı aşırı korumacı, sakıncacı tutumun sonucu olarak erkek çocuklardan uzak duruyordum. (...) Yatılı okuyordum. Hafta sonları eve birkaç saat geciksem kaygılara ve babamın dikkatli sorgulamalarına hedef oluyor, onun önceden kestirilemeyecek durumlara düşmemden ve sonunda kendi başarısızlığını görmekten ne kadar çekindiğini hissediyordum. Bir yere ait olmak, paylaşmak, babamın sorumluluğuna katkıda

²⁶⁹ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 150.

²⁷⁰ Çağdaş, Aysel, *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*, Nobel Yay., Ankara, 2002, s. 147.

bulunmak ve onu asla üzmemek zorundaydım. Ayrıca hem babamın hem de üvey annemin onayına şiddetle gereksinmem vardı.”²⁷¹

Babasının bu tutumu Ulya'nın bağımsız bir kişilik geliştirmesine engel olur. Ayrıca aldığı kararlar için babasının onayına ihtiyaç duyan genç kız, kendini babasının isteklerine göre şekillendirmeye çalışır. Halk deyiimiyle kanının en deli aktığı dönemde, babasının beklentilerine cevap verebilmek için Ulya erken olgunlaşmak zorunda kalır.

Bazı babalar ise aşırı düşkünlük ve sakıncacı tutumları sonucu çocuklarının elinde oyuncağa dönüşebilirler. Örneğin *Mor* romanının kahramanlarından Armağan'ın kızına olan sakıncacı tutumu ve düşkünlüğü, Filiz'in bu durumu yerine göre koz olarak kullanmasına sebep olur.

*“Armağan ise tam tersine çocuk biraz öksürse doktorlara koşturuyor, kakasının renginden kaygılara kapılıyor, her kaptisine göz kulak kesiliyordu. Henüz üç yaşına gelmeden babasının kendisine olan zaafını fark etmiş, kullanmaya başlamıştı Filiz. Yalancıkant ağlamalar, tuturmalar, ilgi çekmek için hasta numaraları yapmalar, hepsi vardı. (...) Gerçekte güzel, sağlam, zeki bir kızdı ama sorunlarını yakınlıkla, kendine acındırarak çözmeye alışmıştı. Armağan'a karşı kurbanı oynamaktan hoşlanıyordu hâlâ.”*²⁷²

Armağan'ın bu sakıncacı tutumu, kızının babasına karşı çıkarıcı bir kişilik geliştirmesine sebep olmuştur. Ayrıca çocuk yaşta babası tarafından her isteğinin gerçekleştirilmesine alışmış olan Filiz, genç kızlık döneminde babasıyla pek çok fikir ayrılığına düşer. Bu durum ise baba-kız arasındaki ilişkiye zarar verir.

3.A.2.1.3.10. Kardeş Kıskançlığı / Ayrım

Kardeşler arası kıskançlığın görülmediği aile yoktur. Bunun sebebi elbette ki sevdiğini paylaşamamaktan kaynaklanır.

²⁷¹ Aral, İnci, Taş ve Ten, s. 69.

²⁷² Aral, İnci, *Mor*, s. 293-294.

*“Kıskançlık, insanoğlunun en doğal, en evrensel duygularından biridir. Kıskançlık, sevilen kişinin başkasıyla paylaşılmasına katlanamamak olduğuna göre, sevginin var olduğu her yere girer.”*²⁷³

Çocukluk döneminde oluşan benmerkezcilik, çocuğun tüm ilgi ve sevgiyi kendi üzerinde toplamak istemesinin sebebidir. Eğer çocuk, sağlıklı bir ruhsal gelişim yaşayamazsa bu benmerkezcilik duygusundan da kurtulamaz.

Kız çocukları, babalarına olan düşkünlükleri sonucu onun sevgisini başka bir kardeşle paylaşmak istemeyebilirler. *Mor* romanında, Figen’in abisini kıskanması bu durumun bir örneğidir.

*“Ağabeyimi çok kıskanırdım. Onun benden üstün tutulduğunu, bir dediğinin iki edilmediğini düşünürdüm. Fotoğraf makinesi, bateri, mikroskop, ne isterse alınıyordu.”*²⁷⁴

Figen’in, abisinin kendisinden üstün tutulduğunu düşünmesinin sebebi cinsiyet farklılığından kaynaklanır. Çünkü Freud’un psikanaliz çalışmalarına göre kız çocukları, hayran oldukları babalarında bulunan penisten, kendilerinde olmadığı için iğdiş edildiklerini düşünürler. Bu durum onlarda cezalandırıldıklarına inanıp; eziklik duygusuna kapılmalarına neden olabilir. Figen de abisinin sırf erkek olduğu için kendisinden üstün tutulduğunu bu sebeple düşünmüş olabilir. Oysaki anne ve babası Figen ve abisi arasında bir ayırım yapmamaktadır. Çocuklarının ilgisi doğrultusunda onların isteklerini yerine getiren çağdaş ve ilgili birer ebeveynlerdir. Zaten Figen’in bu sözlerini geçmiş zaman ekiyle kullanımı, ondaki bu kıskançlık duygusunun geçmişte kaldığını gösterir. Fakat cinsiyet farklılıkları nedeniyle çocuklara farklı davranılması, onların ruh gelişimlerini kötü etkileyebilir.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında Simden’in içinde olduğu durum da cinsiyet ayırımından doğan kıskançlığa örnektir.

*“O günlerde üvey kardeşi Vedat doğmuştu ve babası çok mutluydu oğlu olduğu için.”*²⁷⁵

²⁷³ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 113.

²⁷⁴ Aral, İnci,, *Mor*, s. 278

Burada dikkat edilecek nokta ‘oğlu olduğu için’ kısmına yapılan vurgudur. Kardeşinin doğmasıyla birlikte Simden, kendini dışlanmış hissetmeye başlar.

*“Daha doğduğunda Vedat’a çevrilmişti babasının bütün dikkati. Sanki asıl çocuğu oydu da Simden evlatlıktı. Bu yüzden epey incinmişti yeniyetmelik çağında. İçten bir güceniklik duygusu büyütmişti içinde babasına karşı.”*²⁷⁶

Evlatları arasında denge kuramayan babanın göz ardı ettiği bir diğer konu da, anneleri farklı olan çocuklarına gösterdiği farklı ilginin yanlış yorumlanmasına sebebiyet vermesidir. Yukarıdaki alıntıda da belirtildiği üzere Simden, babasının üvey kardeşine aşırı ilgi göstermesi nedeniyle kendini evlatlık gibi hisseder.

*“Çocukları arasında adaletli davranan anne- babalar onların diğer insanlarla hayat boyu olumlu ilişkiler kurmalarını sağlarlar. Yapılan ayrımlar ise kardeşler arasında düşmanlığa neden olur. Kardeşler arasında karşılaştırılmalar yapılması da kardeşlerin birbirlerine karşı olumsuz duygular beslemesine yol açar. Çocukların her birinin sevgiye şefkate ve gözde olmaya ihtiyacı vardır. Bu temel ihtiyaçların adil ölçüler içinde karşılanması gerekir.”*²⁷⁷

Kardeşler arasında oluşan kıskançlığın ileri boyutlara ulaşmaması için ailenin dikkatli olması gerekir. Çocuklar arasında rekabeti arttıracak ya da kendilerini dışlanmış hissettirecek davranışlarda bulunulmamalıdır.

İçimden Kuşlar Göçüyor romanında hasta olan çocuğa ilgi göstermek yerine, diğer küçük kızlarıyla ilgilenen aile, hasta kızlarının kendini dışlanmış hissetmesine sebep olur. Kahramanın bu olayı anımsayışı şu şekildedir:

*“Halk Fırkası’nın bahçesine bakan bir evde benim için “geçmiş olsun”a gelen konukların benimle değil, salıncaktaki kız kardeşimle ilgilendiklerini ve bu yüzden ölmediğim için üzüldüğümü. Dört yaşında.”*²⁷⁸

Küçük bir çocuğun bu şekildeki düşüncesi, kardeşler arasındaki kıskançlığın ulaşabileceği boyutları da göstermiş olur bize.

²⁷⁵ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 64.

²⁷⁶ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 149.

²⁷⁷ Nazik, Behire, *Çocuk Ruh Sağlığı* 1, s.34.

²⁷⁸ Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, s. 21.

3.A.2.1.3.11. Evlilik

Evlilik konusu pek çok ailede bir problem haline dönüşebilir. Bazen aileler çocuklarının seçtiği eşi beğenmezken; bazen de çocuklar ailelerinin seçtikleri eşi beğenmezler.

Babalar, özellikle kız çocuklarının evliliği konusunda daha katı olurlar. Ayrıca ekonomik şartlar da evlilikleri etkilemektedir. Kimi babalar kızlarının varlıklı kişilerle evlenip rahat yaşamasına önem verirken; kimi babalar da zenginlikleri sebebiyle kızlarının kandırılmasından endişe duyarlar.

Bu duruma benzer örneklere *Ölü Erkek Kuşlar* adlı romanda rastlarız. Yengesi, Suna'ya öğüt verirken komşunun kızının başına gelenleri anlatır.

“Bak ev sahibinin yarım akıllı kızına... Babası hacı, kız kocaya kaçtı. Beş aylık da gebeymiş. O Sabih denen zibidi de nikâh yapmıyormuş. Ne ağlıyor anası bir görsen. Çulsuz it. Babası razı olsun, içgüveysi geleceğim, diyormuş. Tabii onun derdi mal mülk. Adamcağıza inme inecek. Bir kızın namusu her şeyidir.”²⁷⁹

Bu örnekte, evliliği maddi çıkar sağlamak için kullanan, art niyetli bir damat adayını söz konusudur. Kızın ailesini bu evliliğe mecbur bırakmak için, kızını hamile bırakmaktan da çekinmemiştir. Yengesi, Suna'ya bu olayı anlatarak, “namus” un ne kadar sıkı biçimde korunması gerektiğini ve yitirilmesi halinde yaşanabilecek felaketleri de göstermiş olur.

Özellikle kız çocuklarına uygulanan bu namus baskısı, sevgi ve ilginin yeterince gösterilemediği yerlerde ortaya çıkmaktadır. Çünkü ailesi tarafından sevildiğini bilen ve kendisiyle ilgilenilen çocukların yanlışa düşme ihtimalleri azdır.

Bir diğer baba Tacettin Bey ise kızını korumak adına, damat adayının kızını aldattığı gerekçesiyle nişanı bozmalarını ister. Babasının sözünü dinleyen Seval, nişanı bozar ve başkasıyla evlenir.

“Üç ay sonra kendisini isteyenlerin en varlıklılarıyla evlendi. Kendisinden kırk yaş büyük, İstanbul'da oturan Gemlikli bir dışçıyla. Evlendiğinin hemen ilk

²⁷⁹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 181.

günlerinde kocasının hastalık derecesinde cimri bir adam olduğunu gördü. On bir yıl boyunca yaşlı ve hastalıklı kocasının bakıcısı gibi yaşadı, her gün ölümünü bekleyerek.”²⁸⁰

Kızının yanlış yapmasına engel olmak isteyen Tacettin Bey, onu daha büyük bir yanlışla sürüklediğini fark etmez ve kızının mutsuz bir hayat sürmesine neden olur. Seval’in bu yanlış seçiminde yine maddi beklenti rol oynamıştır. Seval, damat adayları içinde “en zengin” olanı kabul etmiş, ancak, kocasının aşırı cimri oluşu nedeniyle maddi olanaklar anlamında da düş kırıklığı yaşamıştır.

YYZ-*Yeşil*’de ise Melike’yi rızası olmadan evlendirmek isterler.

“Eda, liseyi on yedi yaşında bitirdi. Annesi ve üvey babası onu evlendirmek istiyorlardı ve uygun buldukları damat adayı da kasabalı bir giyim mağazası sahibinin oğlu ve seme olarak bilinen şişko cemil’di. Eda karşı çıktı kuşkusuz bu tasarıya. Aslında başka isteyenlerde vardı onu ama neden geri zekâlı birinin yeğlendiği bilinmiyor. Eda’ya bakılırsa, varlıklı aile, rahat eder diye düşünmüş olmalı büyükler.”²⁸¹

Her anne-baba gibi çocuğunun refahta yaşaması için zengin bir aile düşünülmüş olma ihtimali elbette vardır fakat Melike’nin hassas başka bir durumu daha var ki evleneceği adamın zekâ özürü seçilmesi bu nedenledir.

Melike üvey baba-amcası tarafından tecavüze uğramıştır ve bakire değildir. Bunun anlaşılmasını istemeyen üvey baba, kızın rızasını almadan onu zekâ geriliği olan biriyle evlendirmeyi uygun bulur.

Evlenmeye karşı çıkıp okumak için İstanbul’a giden Melike, sonraki yıllarda orada tanıştığı bir arkadaşı ile evlenir.

“Pek onaylar görünmese de dayın karşı çıkmadı bu evliliğe. Annene haber verme gereğini de duymadın. Üvey babadan yaşamının sana ait olduğunu ama bu yaşamın başarı değil bir tükeniş olduğunu belirten bir mektup aldın.”²⁸²

²⁸⁰ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 190.

²⁸¹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 199.

²⁸² Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 435.

Melike, tüm bu karşı çıkmalara rağmen evlenir. Çünkü bu evlilik, onun için geçişle olan bağlantısına son noktayı koymak anlamına gelir. Melike'nin teyzesi Nuriye'nin evliliği de aile içinde sorunlar oluşturmuş bir evliliktir. Evdeki baskı ortamına dayanamayan Nuriye, sevgilisiyle kaçmıştır.

*“Güzel kız, kanı kaynıyor, önüne ilk çıkan, aklını ilk çelenle kaçıp gidiyor, iki buçuk ay sonra bir polisle, Süleyman eniştenle birlikte döndü eve. Evlenmişler. Annem uzun uzun baktı teyzene, odasına kapandı. Babamsa kovaladı onları ve Aysevîm'in doğumuna kadar görüşmedi. Onca sorun içinde yapılacak başka şey yoktu zaten.”*²⁸³

Kızının kendi rızası olmadan evlenmesini kabullenemeyen baba, torunu doğana kadar kızını ve damadını affetmemiştir. Bu durum pek çok ailede hâlâ böyledir. Çocuklarının istenmeyen bir evlilik yapmasına kızan büyükler, uzun süre küs kalsalar da, torun sahibi olunca çocuklarını affederler.

Mor romanında ise Revan'ın babası tanışmaya gelen İlhan Sacit'e kız istemeye gelmiş muamelesi yapar.

*“İlhan Sacit söze bir türlü girememiş, kem küm edip terlemiş, sonunda babası duruma egemen olarak sorguya çekmişti onu. Kimdi, neciydi ne kadar kazanıyordu, anası babası yok muydu? Amacı neydi? Kızlarını ne fedakârlıklarla büyütmişlerdi. Namusuyla da evlendireceklerdi.”*²⁸⁴

Revan'ın babası karşısına çıkarılan kişiyi tanımak yerine sorguya çeker. Babanın bu tutumu, İlhan Sacit'in hoşuna gitmez. Bu yüzden iki sevgili arasında tartışma çıkar ve bir süre küs kalırlar. Daha sonrasında evlilikleri de pek yolunda gitmez. Çocuk sahibi olamayan çift boşanmanın eşiğine gelir.

İlhan'ın boşanma sürecinde birlikte olduğu sevgilisi Renginur'un ailesiyle tanışması ise evlilik konusunun bir başka baba- kız ilişkisindeki etkisini gösterir.

“Kızının kendinden neredeyse otuz yaş büyük evli bir adamla ilişkiye girmesi yalnızca şaşırtmıştı onu. Piyango vurmuş birinin şaşkınlığıydı bu. O adamın

²⁸³ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 387.

²⁸⁴ Aral, İnci, *Mor*, s. 91.

önünde ceketini iliklemiş, hayatını iyiye doğru az çok değiştireceğini umduğu bir yazgıya boyun eğmekten başka seçeneği yokmuş gibi susmuştu. (...) Mademki birbirlerini seviyorlardı, ne diyebilirdi ki! Mantıksal olarak doğru olan bu görüş, o güne kadar tutunduğu bütün töresel, kişisel, toplumsal inançlara ters düşmekle birlikte, karşısına çıkan şeyin büyüklüğü ve karşı konulmazlığı, ömür boyu kutsal saydığı bütün bir değerler dizgesini birdenbire anlamsız, geçersiz kılmış, yerle bir etmişti.”²⁸⁵

Yıllarca kapıcılık yapmış, evinin geçimini zar zor sağlamış biri olan baba, karşı koyamayacağı gücün, paranın karşısında sahip olduğu değer yargılarını yok sayar.

Yapılan alıntıdan çıkarımda bulunursak, babası kızının bu evlilik dışı ilişkiyi orta hali biriyle yapması halinde bu kadar anlayışlı davranmayabilirdi. Onun bu ilişki için “*Mademki birbirlerini seviyorlar*” diyerek yaptığı açıklama aslında kendi iç benliğini rahatlatmak için bulduğu mazerettir.

Mor'da Gülcan'ın yaptığı evlilik ise, tamamen babaya karşı koyuşla alakalıdır. Gülcan'ın Attila ile mektuplaştığını duyan baba çok sinirlenir ve Gülcan'a kızar.

“Attila, evde kalmış ablası ve dayısını gönderip kendisini istettiğinde, “Olmaz,” diyor babası. “Vallahi biz de pek uygun bulmuyoruz ama onlar birbirlerini seviyorlarmış,” diye konuşuyor abla. Bunun üzerine sinirleniyor İbrahim Ağa. Kovamıyor onları ama öfkeyle çıkıp gidiyor evden. Ağlıyor Gülcan. Neden ağladığını, Attila'yı neden o kadar istediğini tam olarak bilmiyor. İş bu noktaya geldiğinde inatçı bir sadakatle birbirlerine bağlanmış gibi olmuşlar ondan belki. Bir yandan da babasının gururlu, inatçı direnişi, öte yanda o dayatıcı, söz dinlemez istek. Aşk ya da ürkütülmez bir tutku ya da cinsellik değil bu istek – şimdi daha iyi bildiği gibi; bir çatışma, o sessiz, teslimiyet dolu vuruşmadan galip ve özgür çıkma isteği.”²⁸⁶

²⁸⁵ Aral, İnci, *Mor*, s. 173- 174.

²⁸⁶ Aral, İnci, *Mor*, s. 238-239.

Yıllardır babasına karşı koymadan boyun eğen Gülcan, evlilik konusunu bir başkaldırı aracı olarak kullanır. Günler sonra kızıyla oturup konuşan baba, onaylamasa da bu evliliğe olur verir.

“İbrahim Ağa, düğünün şanına uygun olması için hiçbir şeyi esirgememişti. Yemekli, içkili, kasaba ileri gelenlerinin de çağrılı oldukları bir tören düzenlenmişti. Mutlu muydu babası? Öyleydi. Belli olmazdı ruh hali dışarıdan. (...) ama o gece tatlı, anlaşılabilir bir ifadeye bürünmüştü. Hiçliğe doğru çıktığı yolculuğun farkında olan, ölmeden kızını bir emanetçiye bırakmanın her şeye karşın doğru olduğuna inanmaya çalışan bir yüz.”²⁸⁷

İbrahim Ağa'nın karşı olduğu bu evliliğe sonradan onay vermesi, öleceğini öğrenen bir babanın ardında yalnız bir kız çocuğu bırakmak istemeyişindedir.

Şarkını Söylediğin Zaman romanında da baba- kız arasında evlilik mevzusu yüzünden çatışma yaşanır. Deniz'in üniversitede tanıştığı, siyasi örgüte üye Yüksel'le evlenmek istemesine, babası karşı çıkar.

“Babam onun ideolojik nedenlerle bir süre hapiste kaldığını ve aflu çıktığını öğrenmişti. Kıyasıya eleştirdi beni. Rabitalı bir gençle, daha iyi bir aileye mensup biriyle aile şerefimize uygun bir evlilik yapma şansım varken ne olacağı belirsiz, çulsuz birine gitmemi kabul edemezdi.

“Hapse girip çıkmış, görevini bırakıp gelmiş, anladığım kadarıyla belli bir işi de yok. Sen daha öğrencisin. Bu ne aptalca iş, nasıl geçineceksiniz? Aklını başına topla!” diyordu.

“Sizden herhangi bir şey istemiyoruz baba!”

“Ben bu evliliğe karşıyım, asla tasvip etmiyorum! Devrimcilik meslek değildir. Başını belaya mı sokmak istiyorsun ha!”²⁸⁸

Tüm bu karşı koyuşlara rağmen Deniz, babasından gizli Yüksel'le evlenir. Fakat evlilikleri uzun süre devam etmez.

²⁸⁷ Aral, İnci, *Mor*, s. 241.

²⁸⁸ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 184.

Evlilik konusunda buna benzer bir baba- kız çatışmasının yaşandığı *Taş ve Ten* romanında, Ulya'nın B'yle olan ani evliliği babasını hayal kırıklığına uğratar. Kızının güvenliği için tanımadığı damadı B'nin sicilini araştıran baba, öğrendikleri karşısında endişe duyar.

“Burnunu nasıl bir pisliğin içine soktuğunu biliyor musun Ulya! Sana bu adamdan hayır yok kızım! Onu başından def et! Böyle birini sevmiş olman inanılmaz, tamam ama bir de ona güvenmen? Akıldışı bu, tam manasıyla akıldışı! İnanamıyorum Ulya, seni mantıklı, akli başında sanıyordum. Bu kadar çürük bir tahtaya nasıl basarsın, bu ülkede neler yaşandı hiç mi bilmiyorsun? Böyle bir adamdan bir de çocuk yapmak... Bu işi hemen bitirmeliyiz! Ne olduysa oldu, çocuk bakılır, bakarız, sen kendini sıyr!”²⁸⁹

Babasının bu söyledikleri Ulya'yı incitir. Bunun farkına varan baba, kızına özür mektubu yazar. Fakat ne yazık ki babası haklı çıkar ve Ulya bebeğini yalnız büyütür.

3.A.2.1.3.12. Kuşak Çatışması / Yaşa Bağlı Artan Hoşgörü

Teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesiyle birlikte kuşaklar arasındaki çatışmaların yaşanması kaçınılmaz olmaktadır. Gelenekselliğe bağlı yaşlı kuşağın yeniliği reddetmesi, bağımsızlığını eline almak isteyen genç kuşağın ise yeniliğe açık olması bu kutuplaşmayı hızlandırmaktadır.

Toplumsal bir sorun olan kuşak çatışması konusuna, İnci Aral da romanlarında yer vermiştir. *Mor*'un kahramanlarından Armağan ve kızı Filiz arasında yaşanan çatışma, bu kutuplaşmanın iyi bir örneğidir.

“Filiz'i hatırladı ve kimileri modası geçmiş balsa da insan kızının evlendiğini, evden gelinlikle çıktığını görmek ister, neden istemesin, diye düşündü Armağan. Filiz'in – bu biçimde– evden ayrılması tatsızdı ama gençlerin bazıları böyle yaşıyorlardı. –Sonra da birbirlerinden bıkip ayrılıyorlardı.– Bir genç kızın ailesi İstanbul'da oturuyorken kalkıp aynı şehirde bir oğlanın evine taşınması ele

²⁸⁹ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 167.

güne karşı da açıklanması kolay olmayan bir aşırılıktı. Tutucu değilim, anlarım, ama toplumun değer ölçülerine de özen göstereyim... ”²⁹⁰

Kuşaklar arası görüş ayrılıkları her dönem varlığını sürdürmüştür. Fakat modern çağın etkisiyle aradaki kutuplaşma hızlanmıştır. Yeniliğe açık olan gençler, eskilerin değer yargılarını tutucu bulmuş; kendi yollarını kendileri çizmek ve bağımsız olmak istemişlerdir.

Filiz de anne ve babası ile birlikte oturmak yerine bir arkadaşıyla aynı evi paylaşmak istemektedir. Armağan ise aynı şehirde otururken kızının başka bir eve taşınmak istemesini, özellikle de erkek arkadaşıyla aynı eve taşınacak olmasını kabullenmez.

““Kuşak farkı bizim ilişkimiz açısından belirleyici bir mazeret olmaz,” dedi. “Çünkü ben sıradan bir baba değilim. Herhangi biri değilim.” –Hırslandı, sinirlendi. –“Ama elbette benim kuşağımla seninki–sizinki– arasında çok fark var. Özgürlüğü savunuyorsunuz ama onun ne olduğunu bilmiyorsunuz. (...) Peki bu kuşak, bu savrulma ve çözülme ortamından nasıl çıkacak?”

Filiz’in sesini duyar gibi oldu:

“Lütfen babacığım... Bunları daha öncede duydum senden. Özgürlük bir yanılısama, farkındayız. (...) Biz yapabileceğimizi yapıyor, günü yaşıyoruz.”²⁹¹

Armağan, kızı Filiz’in kendini takip etmesini değil, tecrübelerinden faydalanmasını ister; fakat Filiz ise kendi yolunu kendi çizmek ister.

Mor’un kahramanlarından Renginur’un babası da toplumsal değerlere önem vermektedir. Bu nedenle baba- kız arasında görüş ayrılıkları yaşanmaktadır.

“Renginur, kendi adına da kızılıyordu babasının tutuculuğuna. Davranışlarına, eteğine, her şeyine karışmasına.”²⁹²

²⁹⁰ Aral, İnci, *Mor*, s. 141.

²⁹¹ Aral, İnci, *Mor*, s. 143.

²⁹² Aral, İnci, *Mor*, s. 178.

Ataerkil bir ailede yetişmiş olan ve kapıcılık yapan babanın, toplum değerlerini aşırı önemsemesi onun geçmiş yaşantılarından kaynaklanmaktadır.

Baba- kız arasında yaşanan kuşak çatışmasının bir örneği de *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm* adlı romanda, Simden ve babası arasında görülür.

*“Simden’in gelişip genç kızlığa geçiş döneminde erkek arkadaşlar, etek boyları, dinlediği müzik, okuduğu kitaplar, telefon faturaları, dar pantolonlar, öyle ya da böyle taranan saçlar yüzünden tatsız tartışmalara girdiler sürekli (...)Tıp fakültesine başladığında, içinde oturan kiracıyı çıkarıp rahat edeceği biçimde döşeyerek Simden’i yerleştirmişti Sara, Gümüşsuyu’ndaki dairesine. Babası o günlerde, yalnızca bir kez geldi oraya Simden’i görmeye. Simden’i değil aslında, onun yeni düzeninin, babalık namusuna söz getirecek bir yanı olup olmadığını görüp denetlemeye.”*²⁹³

Renginur’un babası gibi Simden’in babası da toplumsal normlara aşırı önem vermektedir. Her iki babanın da ortak yönü kızlarıyla yaşadıkları kuşak çatışması ve onlara namus bekçiliği yapmalarıdır. Aralarındaki fark ise, Renginur’un babasının kapıcı, Simden’in babasının savcı olmasıdır. Yani eğitilmiş olmak ya da olmamak kuşaklar arasındaki çatışmada bir etken değildir.

Kimi zaman baba- kız arasındaki bu çatışma, sağlıklı bir şekilde ortadan kaldırılmazsa, topluma yönelik bir çatışmaya da dönüşebilir.

*“...baba egemenliğinden kurtulma çabasında olan genç, evdeki düzeni değiştiremeyince toplumsal düzeni değiştirme amacına yöneldi. Evdeki başkaldırma eğilimini toplumsal alana kaydırıldı. Genellikle sağ ve sol uçta eyleme karışan gençlerin, baba baskısının aşırı olduğu evlerden çıkması bir rastlantı değildir.”*²⁹⁴

Şarkını Söylediğin Zaman’ın kahramanı Deniz ile babası arasındaki çatışma bu tür kuşak çatışmasının bir örneğidir.

“Babamla yine bozuşmuşuz eve gelmediğim geceler yüzünden. Anlayamıyor benim bir eve kapatılacak, çocuk büyütecek, çantası kolunda uslu uslu okula gidip

²⁹³ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 150.

²⁹⁴ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 289.

gelecek bir kadın olmadığımı. Ben yirmi yaşında anladım bunu. Sandım ki yaşamıma katılacak her insan, yeni bir ışıltı yeni bir renk katacak bana. Bir prizma gibi olacağım, renk ve ışık saçacağım.”²⁹⁵

Babasının görüşleriyle çatışma yaşayan Deniz, sol bir örgüte katılır. Bu şekilde bir başkaldırıda bulunan Deniz’le babasının arasındaki bağlar tamamen kopar.

Kişilerin yaşları arttıkça hayata bakışları da değişir. Baba- kız ilişkisinde de durum böyledir. Her iki tarafın da yaşça büyüyüp, olgunlaşıyor olması beraberinde hoşgörüyü de getirir.

Taş ve Ten romanında Ulya ve babası için de böyle bir durum söz konusudur.

“(…)Annemle uğradığı başarısızlık yüzünden kızlarına duyduğu eksiklik duygusunu elinden geldiğince ödünlemeye çalışmıştı çocukluğum boyunca. Ama sonradan kendi kanatlarımızla uçmaya bıraktı bizi.”²⁹⁶

Babasının sakıncacı tutumu, yerini hoşgörüyü bırakır.

Şarkını Söylediğin Zaman’ın asıl kişilerinden Deniz, her zaman babasıyla çatışma içinde olmuştur. Fakat baba-kızın yaşları ilerledikçe birbirlerine olan kızgınlıkları da azalır.

““Büyüdüğünü bir türlü kabul edemedim,” dedi. “Ben kötü bir baba değilim, yalnız sen çok dik başlısın, kızma. Gözlerimi kapadığım, görmezden geldiğim çok şey oldu. Hele senin o darbeden önce İstanbul’da ne yapıp ettiğini bilmediğim günlerde kahrımdan ölecektim nerdeyse. Büyüdü, uçtu gitti, diyordum kendime, kabul et. Kızıyordum, o ayrı.””²⁹⁷

Babasının kızıyla yaptığı bu konuşma, ikilinin birbirlerine karşı hoşgörülü olmaya başlamasına neden olur.

²⁹⁵ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 194.

²⁹⁶ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 132.

²⁹⁷ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 200.

3.A.2.1.3.13. Geleneksellik / Çağdaş Tutum

Geleneksel aile yapısında evin otoritesi baba kabul edilip, ailede erkek çocuklara karşı her türlü serbestlik ve anlayış gösterilirdi. Kız çocuklarına karşı ise baskı ve aşırı korumacı tutum hâkim olurdu. Fakat modern çağın etkisiyle anne-babaların çocuklarına karşı olan tutumları da değişiklik gösterdi.

“Günümüzde, değişen ve gelişen toplumsal yapıya paralel olarak aile yapısında da değişimler olmaktadır. (...) Değişen aile yapısı, toplumumuzda çekirdek aile sayısını arttırmış, akrabalar arasındaki bağ zayıflamıştır. Kadınların eğitim ve kültür düzeyleri yükselmiş, çalışan anne sayısı artmıştır. Çalışan kadın aile içinde söz sahibi olmaya başlamış ve eşler arasında baba otoritesinden çok eşitlik ilkesi yerleşmeye başlamıştır. Ailede çocuk sayısı azalmış, çocuğa verilen değer artmıştır. Çocukların eğitimine verilen önem artmış, çocuklar arasında cinsiyet ayrımı ortadan kalkmaya başlamıştır.”²⁹⁸

Ölü Erkek Kuşlar romanında yer alan geleneksel aile yapısı örnekleri arasında, çağdaş yaşamın örneklerine de yer verilir. Onur’un henüz bir lise öğrencisi iken ailesiyle birlikte oturduğu evin sahibesi Seval Hanım, bu duruma güzel bir örnektir. Seval Hanım’ın babası Tacettin Bey, kızlarına karşı çağdaş bir tutum içindedir. Onları iyi yetiştirmiş ve onlara toplum içinde ayakları yere basan birer bayan olma yolunu açmıştır. Romanda bu durum açık bir şekilde ifade edilir.

“Tacettin Bey, uzun yıllar devlet memurluğu yapmış, birkaç yıl önce emekli olmuş, olgun, güngörmüş bir adamdı. Kızlarını iyi yetiştirmiş, onlara kendilerine güvenmeyi, saygı duymayı öğretmişti.”²⁹⁹

Bunun yanı sıra, Seval Hanım’ın genç kızlık zamanında geleneksel aile yapısının hüküm sürdüğü düşünülürse; babası Tacettin Bey’in yaşadığı zamana göre ileri görüşlü olduğu savunulabilir.

²⁹⁸ Nazik, Behire, *Çocuk Ruh Sağlığı*, YA-PA, İstanbul, Ağustos 2001, s. 25.

²⁹⁹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 188.

3.A.2.1.3.14. İntihar / Hastalık

“Yaşamak, tasarlanmış ve ertelenmiş bütün ölümlerdir belki de.”³⁰⁰ diyen İnci Aral, eserlerinde ölüm ve intihar temalarına oldukça geniş bir biçimde yer verir.

“Varoluş bilinciyle yok olma duygusunu birlikte ele alan yazar, bütün romanlarında değişik intihar biçimlerine yer vererek bu tema üzerinde önemle durur ve meseleye yalnızca kimlik bunalımında olan, kendini gerçekleştirememiş başkişileri açısından değil, her sınıf insan açısından yaklaşır.”³⁰¹

Ölüm, intihar, hastalık, bireylerin yaşantılarını etkilediği gibi başkalarıyla ilişkilerini de etkilemektedir. Bu yüzden babanın ölümü, intiharı veya hastalığı, baba-kız ilişkisini etkileyebileceği gibi bir yakının bu tip durumları da baba kız ilişkisini etkileyebilir.

Kız çocuklarının hayatlarında kendini yanındayken güvende hissettikleri ilk erkek (ensest ilişkiyi göz önüne almayı normal olanı düşündüğümüzde) babalarıdır. Bu yüzden kahraman saydıkları babalarının ölümü, çocukların ileriki yaşlarında ruhsal açıdan sorunlar yaşamasına sebep olabilir. Romanlarındaki şahısların ölümü arzulan nedenlerini ekonomik, sosyal ve politik ve psikolojik sıkıntılara bağlayan yazar, kendi yaşamında da intihar vakalarıyla karşılaşmıştır. Küçük bir kız çocuğuyken babasının kendisini asmak istemesine şahit olan İnci Aral, bu olayı eserlerinde de işlemiştir.

“Çocukların ölüme, doğal felaketselere, kazalara ve cinayete tanık olmaları çoğu zamanda doğrudan bunların içinde yer almaları beni ürpertir, çünkü küçük insanın ruh sağlığını, saflığını bozar ve doğal gelişim çizgisini değiştirecek etkiler yaratır. Tabii, ne kadar sakınırsak sakınalım, önleyemediğimiz çok fazla arızası var hayatın. Anne baba olmak biraz da bu yüzden zor. Hayatınız artık hiçbir zaman bütünüyle size ait olmayacak, çocuklarınızın gözleri sizi izleyecektir. Babamın yaptığı bağışlanmaz bir hataydı ama hastaydı, bedeninin yıkımına katlanamaz durumdaydı. (...)

³⁰⁰ Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, s.22.

³⁰¹ Özdemir, Gülseren, “1980 Sonrası Toplum Problemlerinin İnci Aral’ın Romanlarına Yansıması”, II. Uluslararası TDE. Öğrenci Kongresi Bildirileri, İstanbul, 2009, C.2, İzmir.

Bana değil anneme yönelik olsa da babamın beni aracı kıldığı bu acı olayı yazabileceğimi sanmıyordum. Ama otuz yıl sonra, Ankara’da heyecan verici, kalabalık ve samimi bir toplantıda bir öykünün nasıl başladığı üzerine konuşurken birdenbire anlatmaya başladım. Uzun beklemiş bazı acılar uygun bir ortam bulduğunda önlenemez biçimde yüzeye çıkıyor. Yine de o gün, o toplantıda ağzımdan dökülen itirafla yetinemedim. Bu yüzden olmalı, birkaç yıl sonra Sevginin Eşsiz Kışı adlı kitabımda yer alan “Buluşma” adlı hikâyemi yazdım. Burada, kendini evinin bahçesindeki zerdali ağacına asan adamın karısının, öldüğünü bile bile ve aradan geçen yıllara rağmen, kocasının umutsuzca geri dönmesini bekleyişi anlatılır. (...)

Babamla yaşadığım olayın, edebiyata dönüşmüş hali bu hikâyedir. Olayın kendisiyse ancak hikâyeyi yazdıktan sonra atlatılabildiğim bir travmadır.”³⁰²

Ölü Erkek Kuşlar adlı romanda, Suna da babasının intihar girişimine tanıklık eder.

“Birkaç hafta önce babamı bahçede elinde bir çamaşır ipiyle, kendini dut ağacına asmak isterken yakalamıştım. Dehşet içinde kendimi yerlere atıp ağlayıp dövünürken gülmüştü bana; şakacıktan öyle yaptığını, gidip komşudan annemi çağırmamı, annem onu bırakıp gezmeye gittiği için çok canının sıkıldığını söylemişti. Söz vermişti ben gidip gelinceye kadar kendine bir şey yapmayacağına. Sokakta yalınayak koşmuştum, toz içindeki sokakta tozlar kaldırarak deli gibi anneme koşmuştum. Annem sabunlu sabunlu fırlamıştı komşunun banyosundan. Eve döndüğümüzde babamı pencerenin önündeki minderlikte hiçbir şey olmamış gibi sigara içerken bulmuştuk. Radyoda Perihan Altındağ şarkılar söylüyordu o sırada. Babam, bu kadını da çok severim, demişti keyifle.”³⁰³

Burada Suna’nın, babasına yapmaması için ağlayıp yakarması ve yalınayak sokaklarda annesine haber vermeye koşması intihar girişiminin küçük bir çocukta nasıl kötü bir ruhsal sarsıntı yarattığını gösterir. Suna’nın bu olayı yetişkinliği sırasında tüm dehşeti ve ayrıntısıyla hâlâ hatırlıyor olması ise olayın onun üzerinde bıraktığı tesirinin ne derece büyük olduğunun kanıtıdır. Ayrıca yazarın çocukluğunu

³⁰² Aral, İnci, *Unutmak*, Merkez Kitaplar, s. 35-36.

³⁰³ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 69-70.

da hatırlatan bu vahim sahne, küçük bir kızın ruhunda onarılamaz yaralar açan bir travmadır.

Ölümün geride kalanları kötü etkilediği gerçeğinin dışında, bazen de ölüm bir kurtuluş olarak görülebilir. *Mor* romanında Renginur'un babasının ağır hasta olması ve iyileşme belirtisi göstermemesi, ölümü kurtuluş olarak görmelerine neden olur.

*“Babasına döndü düşüncesi. Ne olacaksa olsun artık, dedi. Bitsin. Mademki hiç umut yok, bari ıstırabı dinsin babacığımın. Ama işte insan istese de ölemiyordu. Ölmeyi başaramıyordu. Genç sayılırdı daha – İlhan'dan kaç yaş küçük?-, çok genç. Henüz kırk yedi, kırk sekiz en çok. Bu yaşta ölmek daha da zordu. İnsan yatalak olsa da, günde üç kez altı alınsa da, duymasa, görmese, konuşmasa da ölemiyordu ve ölümün uzun sürmesi bir zamanlar onu çok sevmiş insanları bile bezdiriyordu.”*³⁰⁴

Babanın hastalığının uzun sürmesi yakınlarında üzüntü ve bezginlik yarattığı gibi, hasta olan kişide de aynı duyguları yaratabilir. Böylece hastanın kendini yetersiz hissetmesi, kişisel bakımının başkalarınca yapılıyor olmasından duyduğu utanç, çevresindekilere karşı tutumuna olumsuz yansiyabilir.

İçimden Kuşlar Göçüyor adlı romanda, hasta olan babanın çevresindekilere karşı tutumu da bu yönde olur.

*“Babamı, onun asıl ölümünden çok daha önce kaybetmiştim. Bir beyin kanamasıyla, anımsayamadığım bir zamanda ruhen kopmuştu çocuklarından. Vurgundan artakalanla, yani aksayan ayağı ve güçlüğüle anlaşılabilir konuşmasıyla, içedönük, bencil, öfkeli bir biçimde aramızda yaşıyor olsa da, sevgi damarı kurumuştur. Ona yalnızca bir tek kez “baba” dedim. Bir gün gözümün önünde, kendini bahçedeki ağaca asmaya kalkıştığında. O gün ruhumda bir gedik açıldı. Bütünlüğüm parçalandı. Bir daha hiçbir zaman tam hissedemedim kendimi.”*³⁰⁵

Babasının geçirdiği beyin kanaması bir vurgun olarak anlatılır bu satırlarda. Bu vurgun, babanın fiziksel ölümüne yol açmamıştır fakat onun sevgi damarını kurutmuş, ruhsal bir kopuşa neden olmuştur. Kızı, babasının intihar girişimine son

³⁰⁴ Aral, İnci, *Mor*, s. 172.

³⁰⁵ Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, s. 12.

derece trajik biçimde tanıklık etmiş ve bundan oldukça olumsuz biçimde etkilenmiştir. Ancak, bu etkileniş yalnızca bu girişimle sınırlı değildir. Öncesinde de, çocuklarına karşı sevgi damarı kurumuş bir babanın var olduğunu ve küçük bir kız çocuğunun ruhunda incitici yaralar açtığını söyleyebiliriz.

3.A.2.1.3.15. İlgi / Sevgi / İletişim (İlgisizlik / Sevgisizlik / İletişimsizlik)

YYZ-*Yeşil*'de Melike Eda'nın öz babası, birlikte geçirdikleri kısa zaman içerisinde kızına karşı anlayışlı ve sevgi dolu bir yakınlık göstermiştir. Melike'nin hocaefendiye gitmek istemediğini babasıyla konuştuğu hatırası ise şöyle anlatılmaktadır:

“Gökyüzü koyulaşıyordu. Yan evlerden birinden radyoyu açtılar. Derin, dokunaklı sesiyle şarkı söylüyordu bir kadın. Babam durdu, ses sanki ılık, parlak ilkyaz göğünden geliyor ve içine işliyormuş gibi dalgın gökyüzünü dinledi. Babamın resmini çektim, öyle üzgün ve hülyalı dururken. Yanına çağırdı beni.

söz dinlemiyor çok asi- dedi annem.

Babamın yanına gidip dizine dayandım, saçımı okşadı, soluğu rakı kokuyordu.

anneni niye üzüyorsun

hocaya gitmek istemiyor- diye yakındı annem.

bu sabah dövdüm gene de

gönderemedim baş edemiyorum kızınla

neden gitmek istemiyorsun yaz günü boş

oturacağına bir şeyler öğrenirsin

korkuyorum ama hocaefendi korkunç şeyler

anlatıyor hem de

(...)

istemiyorsan gitme küçüksün daha büyüyünce

okur öğrenirsin”³⁰⁶

Melike'nin babası ölünce ardında bırakacağı ailesi için endişe duymaktadır. Bununla birlikte Melike'ye karşı babası hasta yatağındaiken bile ilgili ve anlayışlıdır. Kızına karşı sevgisini ve samimiyetini hissettirir. Kızını dinler ve onunla dertleşir. Ölümün yaklaştığının farkındadır ve kızına öğütler vermektedir.

*“Hasta odasının matem dolu, suskun, bayat havası içinde yüzerek yaklaşırdım yanına. Bana dokunabileceği kadar yaklaşırdım. Ne öğrendin okulda bugün? diye sorardı duyulur duyulmaz. Anlat hadi. Kulak üç bölümdür: Dış kulak, orta kulak, iç kulak, derdim. Aferin, derdi. Güçsüz elini omzuma koyardı. Ciğerlerimdeki kurtlar rahat durmuyorlar Eda. Beni yiyip bitiriyorlar. Uslu ol e mi? Derslerine çok çalış, anneni üzme. Kurtları düşünürdüm. Babamın ciğerleriyle birlikte evimizi temelden çatıya sarmış acımasızca kemiren kurtları.”*³⁰⁷

Hastalığın babasını güçsüzleştirdiğini görmek, Melike Eda'da büyük bir üzüntü yaratır.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm'ün kahramanı Halise, baba sevgisi ve ilgisi yönünden mutlu bir çocukluk geçirir. Eşinin ölümünden sonra baba, kızına daha çok bağlanır.

*“Erkenden akşam oluyor. Babasıyla birlikte erkenden yatıyorlar. Masal okuyarak uyutuyor onu babası. Yalnız uyuyamıyor. Köpek başlı yılanlar, ateş tüküren ejderler, fil ayaklı kertenkeleler giriyor düşlerine yalnız yatınca.”*³⁰⁸

Hayal gücü zengin olan her çocuk gibi korkulu rüyalar gören Halise, yanında babasıyla uyumanın verdiği huzuru duyar. Baba- kızın birlikte çıktıkları tatillerde ise eğlenceli ve sevgi dolu anlar yaşanır.

“Üfürsen uçacak küçük bir kız, saçında kocaman bir kurdele, üstünde robadan büzgülü, çiçekli markizet entarisi ve ayaklarında beyaz, atkılı, rugan

³⁰⁶ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 372-373.

³⁰⁷ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 376-377.

³⁰⁸ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 90.

sandaletleriyle faytondan inerken, ona kollarını açan babasının kucağına atlıyor. (...)“Şişkin bir otomobil lastiğinin içine gömülüyor denizde. Babası onu kocaman bir havluyla kurularken koltuk altlarını gıdıkıyor, gülüyorlar, çok gülüyorlar. Güvertesi rüzgarlı bir vapura biniyorlar sonra, geride kalan köpükten yola bakıyorlar dalgınlıklar içinde. Avutmak ister gibi elini tutuyor babasının küçük kız.”³⁰⁹

Baba-kız arasındaki bu sevgi, sağlıklı bir baba-kız ilişkisi örneğidir.

Kaç yaşında olursa olsun bir çocuk ailesinden sevgi ve ilgi bekler. Özellikle kız çocukları için babalarının sevgi ve ilgisi çok önemlidir. Fakat baba çocuğuyla ilgilenmez ve ona beklediği sevgiyi göstermezse, çocuğun kendini değersiz ve dışlanmış hissetmesi kaçınılmaz olur.

Taş ve Ten'in kahramanı Ulya'nın, ailesinin ilgisizliği ve sevgisizliği sonucu yaşadığı duygular buna örnektir.

*“Küçükken, her zaman çok işi olan babamın ve hiçbir zaman bulunması gereken yerde olmayan annemin yanında terk edilmişliğe benzer bir yalnızlık duyardım. Yalnızlığı ta o zamanlar böyle öğrendim...”*³¹⁰

Kendini yalnız hisseden Ulya'nın sevgi ihtiyacını karşılamayan ailesi, onun bu durumunun farkında değildir. Bu yüzden anne ve babasının, Ulya ile yeterince ilgilenmiyor oluşu Ulya'nın ruh haline olumsuz etki eder.

*“Sevgi açlığım dipsiz bir fıçı gibi. Yakınlığa, ilgiye, dokunulmaya ölçüsüz özlem duyuyorum ama hiçbir ihtiyacım yokmuşçasına sakın görünmeyi beceriyorum.”*³¹¹

Ulya, sevgisizliğin verdiği acının yanı sıra içinde kopan fırtınayı dışa yansıtmama savaşının da içindedir. Ayrıca, sözünü ettiği ilgi ve yakınlık özlemi, onun yaşamı boyunca çeşitli hatalar yapmasında da etkili olmuştur.

³⁰⁹ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 104.

³¹⁰ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 21.

³¹¹ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 81.

Şarkını Söylediğin Zaman adlı romanda ise Deniz, aynı durumla karşı karşıyadır. Babasının kendisine sevgi göstermeyişi Deniz'in asi ve uçarı bir kişilik geliştirmesine sebep olur.

*“Biliyor musun benim babam çok bencildir. Kendinden başka hiçbir şeyi umursamaz. Onun gözlük camlarının ardındaki çipil gözlerinden, bana bakıp yalnızca adi ve olumsuz şeyler görmesinden nefret ederim! Neyse boş verdim artık.”*³¹²

Deniz'in, babasına karşı bu tür sözler söylemesinin sebebi sevgisizliğin ve ilgisizliğin ruhunda açtığı yaradan kaynaklanır. Babanın kızına karşı ilgisiz ve sevgisiz oluşu baba-kız ilişkisini olumsuz etkilemiştir.

*“Babayım, diyor! Kucağında zıplattı mı beni hiç, bir gece olsun gelip saçımı okşayarak yorganımı sıkıştırdı mı, kızım ne yapıyorsun ne okuyorsun diye sordu mu? Sana piyano bile aldım. Parası vardı aldı, piyano baba değildir. Bir gün demedi ki, Güzel kızım çal bakalım bir şeyler dinleyelim...”*³¹³

Babasından beklediği bu davranışları ve sevgiyi göremeyen Deniz, babasına karşı öfke ve kırgınlık duyar. Babası, kendince maddi olanaklarla ilgisizliğini örtmeye çalışmıştır. Ancak Deniz bu gerçeği görmüş ve babasının ilgisizliğini, sevgisizliğini affetmemiştir.

Sevgisizliğin ve ilgisizliğin körukleyicisi ise iletişimsizliktir. İnsanı diğer varlıklardan ayrı kılan, iletişim kurabiliyor olmasıdır. Bu sayede her türlü düşüncemizi ve derdimizi anlatabiliriz. Fakat iletişimin bu kadar önemli bir fonksiyona sahip olmasına rağmen kişiler arasında gözlenen iletişimsizlik, çağın en büyük sorunlarından biridir. Başkalarıyla kurulamayan iletişim kişinin hayatını zora sokabilir.

Toplumsal sorunlara eserlerinde yer veren İnci Aral, romanlarında aile içi iletişimsizliği de ele alır. *Mor* romanında Armağan ve kızı arasındaki çatışmaların sebebi iletişimsizliktir. Armağan'ın eşi Figen bu durumu şu sözlerle ifade eder:

³¹² Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s.83- 84.

³¹³ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 170.

““Sen ona gereksindiğinden fazla verdin her zaman çünkü... Sevgiden söz etmiyorum tabii...”

“Ne demek şimdi bu? Ona ne kadar düşkün olduğumu bilmiyor musun?” dedi Armağan, cılız bir sesle.

“Öyle olduğunu varsayıyorum, bilmiyorum.” Dedi Figen. “Duygularını göstermemek için elinden geleni yapan birisin sen çünkü.”

“Göstermeye gerek yok, o biliyor, sen de biliyorsun...”³¹⁴

Armağan’a göre sevgisini dile getirmeye gerek yoktur çünkü zaten sevdiklerinin, sevildiklerini biliyor olmaları gerekir. Oysaki insanların konuşmaya, duymaya ihtiyaçları vardır. Bu durumu anlayamayan Armağan’ın iletişimsizlik yüzünden kızıyla arasında çatışmalar yaşanmaktadır.

“Filiz epeydir, konuşma girişimlerini, “ Ya, baba şu anda çok acelem var, özür dilerim, sonra görüşürüz,” diyerek erteliyor, püskürtüyordu. Öte yandan, tarafsız ve anlayışlı olma çabası, görüşlerini kızına rahatça açıklayıp anlatmaktan bir ölçüde alıkoyuyordu Armağan’ı. (...) Artık büsbütün değişti, bana ait hiçbir düşünce, hiçbir eylem ona güzel, yeni ve şaşırtıcı gelmiyor, diye düşündü Armağan, yılgınlık ve üzüncüle.”³¹⁵

Baba ve kız arasındaki iletişimsizlik, ikilinin ilişkisini olumsuz etkilemektedir. Birbirleriyle konuşup orta yolu bulma çabasına girmeyen, onun yerine ya konuşmaktan kaçınan ya da düşüncelerini olduğu gibi açıklayamayan baba ve kız, gittikçe birbirinden uzaklaşmaya başlar.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm adlı romanda, Simden ile babası arasında da iletişimsizlik söz konusudur.

³¹⁴ Aral, İnci, *Mor*, s. 131.

³¹⁵ Aral, İnci, *Mor*, s. 141- 142.

“Simden aradığında şaşırırdı babası nedense. Sevinç ya da heyecan sezilmezdi sesinde. Ondan bir şey isteyeceği ya da başına bir şey geldi, kaygısı olurdu daha çok. İyilik sağlık dilerlerdi birbirlerine, o kadar.”³¹⁶

Simden’le babası arasındaki bu iletişimsizlik onların geçmişte sağlıklı bir ilişki kuramamalarından kaynaklanmaktadır. Anne ve babası boşanınca, önce babaannenin yanında kalan sonra yatılı okula verilen Simden’le, babası arasında kuvvetli bir sevgi bağı kurulamaz.

Şarkını Söylediğin Zaman’ın kahramanı Ayşe Devrim’in babası da iletişim konusunda yetersiz kalmaktadır. Kızıyla arasında iyi sayılabilecek bir ilişki olmasına rağmen ikili arasında söze dökülemeyen şeyler söz konusudur. Bunun sebebi babasının konuşmak konusunda isteksiz oluşudur.

“Gördüğü işkencelerden söz etmekten kaçınmıştı hep. Annesini konuşmaktan da. Konuşabileceğimiz çok şey var ama babamda o istek yok, diye düşündü Ayşe. Belki de anlatacak fazla bir şey ya da anlatılacakların hükmü yoktu artık. Çok değişmişti dünya, insanlar, her şey.”

Beden dili sözcüklerden daha çok şey anlatıyordu aslında. Başa çıkılamayacak şiddette bir şey tarafından acımasızca ezilmiş, gözden düşmüş ve umutlarının bir bir yıkıldığını görmüştü babası. Sonra elinden geldiğince ve hayatta kalabilecek ölçüde, zamana ayak uydurmuştu.”³¹⁷

Babasının geçmişte yaşadığı hayal kırıklığı, zorluklar, işkenceler insanlarla olan iletişimine hatta kızıyla ilişkisine dahi olumsuz yansır.

3.A.2.2. Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

Anne-babaların kız ve erkek çocuktan beklentileri farklıdır. Bu konuda her ne kadar modern çağın getirdiği bir takım değişiklikler etkili olsa da doğuştan gelen cinsiyet donanımı erkek çocuğun davranışlarındaki beklentiyi farklılaştırır.

³¹⁶ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 149.

³¹⁷ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 54.

3.A.2.2.1. Asıl Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

Aileler erkek çocuklarından güçlü, dayanıklı ve girişken olmasını isterler. Özellikle babalar, erkek çocuklarının çekingen ve pısırık olmasını istemedikleri için onlara karşı aşırı hoşgörülü davranırlar. Bu durumu yapılan pek çok araştırma da kanıtlamaktadır.

“Anne ve babalar, içinde buldukları toplumun özelliğine göre kız ve erkek çocuklarla farklı iletişim kurarlar. Toplumumuzda erkek çocuklar daha hoşgörülü ve daha az geleneksel, kızlar ise daha baskılı ve koruyucu biçimde yetiştirilmektedir. Ayrıca bu konuda yapılan araştırmalar, cinsiyet tercihinin erkek çocuk lehine yaygın olduğunu göstermiştir. Bu tercihle birlikte, ailede erkek çocuğun üstüne düşme de sık görülen bir davranış tarzıdır.”³¹⁸

Erkek çocuklarıyla babaları arasındaki ilişkinin erkek evlat açısından ele alınacağı bu bölümde, öncelikle asıl kişi konumundaki erkek şahısların baba-oğul ilişkilerini inceleyeceğiz.

Ölü Erkek Kuşlar romanının başkişilerinden Onur’un, babasıyla arasındaki ilişki çocukluk döneminde korku, baskı ve özlem üzerine kurulmuştur. Ayrıca, Onur’un bu döneminde babasıyla yeterince zaman geçirememiş olması, kişiliğindeki “baba” figürünün eksik kalmasına da neden olmuştur.

“Erkek çocuk olarak yaşamının ilk yıllarını yoğunlukla kadınlar arasında geçirmişti. Anne, halalar, yengeler, komşu teyzeler...”³¹⁹

Çocukluğunu kadınların dünyasında geçiren Onur, sekiz yaşına kadar annesiyle kadınlar hamamına gider. Kadınlar arasında bu kadar zaman geçiren Onur duygusal anlamda hassas bir çocuk haline gelir. Babasının bu duruma sinirlenmesi ise Onur üzerinde baba baskısının oluşmasına neden olur.

“Bir uğurböceği omzuna konuyor. Parmağını uzatıyor ona, elini kaldırıp üflüyor. Küçük kanatlarını açıp sessizce ileri atılıyor böcecik. Mayıs göğünde yitip

³¹⁸ Nazik, Behire, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 47.

³¹⁹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 147.

gidiyor. 'Uçurursan uğur getirir,' diyor annesi. 'Kötü çocuklar böcekleri öldürüyorlar ama.' 'Sen kötü çocuk olma sakın, hiçbir canlıyı öldürme.' 'Yılanları bile mi?' 'Yalnız zararlı olanları.'

'Kız gibi olacak bu çocuk,' diyor baba, 'erkek gibi davran şuna, gel buraya bakalım, erkeksin sen anladın mı? Erkek çocuklar çiçek toplamaz, kuş avlar. Sapanın var mı senin sapanın?' 'Kuşlara yazık ama...' 'Yahu bu çocuğu ibne yapacaksın sonunda kadın! Kestir şunun saçlarını...'”³²⁰

Onur'un babasına göre çiçek, böcek gibi varlıklara sevgi duymak güçsüzlüğün işareti olduğu gibi 'ibne' sözcüğüyle anlatılan eşcinselliği de çağrıştırmaktadır. Oysa baba, oğlunun da kendisinin bir örneği olmasını ister, onu bu doğrultuda zorlar. Fakat babasının istediği ölçüde girişken, güçlü ve cesur olamayacağını anlayan çocuk babadan uzaklaşıp, anneye sığınır.

Ayrıca Onur, babası ve babası gibi düşünenlerin dünyasına girdiğinde onların kadına bakış açıları karşısında şaşkınlığa düşer. Çünkü kadınlara karşı iyi ve olumlu hiçbir duygunun beslenmediği, sevmenin düşkünlük olarak kabul edildiği bu erkekler dünyasında, kadın sadece cinsel bir obje olarak görülmektedir.

*"Dışarıya, kadınların ancak cinsel nesne olarak yer aldıkları erkekler dünyasına çıktığında şaşırmişti Onur. Bir kadını sevmek ve onun tarafından sevilme gereksinimi o korkunç erkeklik rolü içinde bastırılmış, gerilere itilmişti."*³²¹

Kasabanın önde gelen zenginlerinden biri olan baba, oğlunun da kendi gibi toplum içinde nüfuzlu ve güçlü olmasını ister. Bu beklentinin baskısı altında ezilen Onur, diğer taraftan da babasının zenginliğinin getirdiği gizli zorluklarla mücadele etmek zorunda kalır. Romanda anlatıcının, Onur'un geçmişi hakkında verdiği bilgilerde bu durumun örneklerine rastlanır.

"Sinemacının oğlu olmak mahallede azımsanmayacak bir üstünlük sağlıyor ona. Sessiz bir çocuk, ama tepeden bakıyor sokaktakilere. Onlar da başa

³²⁰ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 148-149.

³²¹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 150.

çıkamadıkları bu saygınlıktan gizli çimdikler, kaçamak tokatlar, kaza çelmeleriyle öç alıyorlar.”³²²

Onur’un babası sinemanın yanı sıra lokanta ve toprak sahibi olan zengin bir adamdır. Bu nedenle işine ailesinden daha fazla zaman harcamaktadır.

“Baba öğleye yakın evden çıkıyor, sabaha karşı geliyor. Kentin tek içkili ekâbir lokantası da onun. Akşamları doktor, savcı, defterdar, kente gelip giden müfettişler orada toplanıyorlar sık sık. Onur babasının eve dönüşünü hiç görmüyor. Annesiyle kavga ettikleri geceler bağirtısıyla, küfürleriyle uyanıyor da öyle anlıyor geldiğini.”³²³

Babasının kumar oynamaya alışmasıyla birlikte aile, elde ne var ne yok kaybetmeye başlar. Biriken borçlar nedeniyle de anne-babasının arası açılır ve baba evi terk eder.

“Sonra bir gece yarısı Onur’un odasına giriyor, kucaklayıp kaldırıyor, ağlayarak öpüyor oğlunu. Babasını ağlarken hiç görmemişti Onur. Çok korkuyor ve o da ağlamaya başlıyor. Sonra sofada annesiyle fısıldaşırken kapıdan gözliyor onları. Konuştuklarını duyamıyor. Baba, sarılmak istiyor annesine veda etmek ister gibi, kadın itiyor onu. Baba merdivene çöküp ağlıyor yine.”³²⁴

Babasının ağlaması karşısında Onur’un da korkup ağlamaya başlaması, Onur’un kafasında oluşturduğu “baba” algısıyla alakalıdır.

Onur’un gözünde büyük bir güç timsali olan babasının, güçsüzlüğün bir belirtisi olan ağlama eyleminde bulunması, Onur için yeni bir durumdur. Bu olağandışı durum karşısında Onur’un, çocuk psikolojisi gereği korkuya kapılıp ağlaması da, yazarın çocuk ruh sağlığını dikkate aldığını gösterir.

Babasının, uzun süren yokluğu Onur’u oldukça sarsar. Yıllar sonra Onur, Suna’ya bir sohbet esnasında babasından bahseder ve babasının eve dönüşünü şöyle anlatır.

³²² Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 152.

³²³ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 152.

³²⁴ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 153.

“Baban ne oldu, diye soruyorum Onur’a.

İki yıl sonra döndü. Annem evi satmaya razı oldu, dedem yardım etti ve borçlarını ödediler. Ama o iki yıl benim yaşamımı biçimledi sanki.

İyi ama ne yapmış o iki yıl içinde?

Bunu kesin olarak bilmiyorum. Kendisinin söylediğine göre Kore Savaşı'na gitmiş gönüllü aşçı olarak. Gerçekten de armağanlar getirmişti. Küçük bir teyp örneğin. O küçük, yuvarlak bant dönerken kendi sesimi duymak öylesine inanılmazdı ki. Bir de transistorlu radyo vardı getirdiklerinin arasında. Ama dayım bu Kore öyküsüne hiç bir zaman inanmadı. Nereden duyduysa duymuş, sonradan anneme, babamın İstanbul'a geldikten sonra Aksaray'da otel işleten Naciye adlı bir kadınla birlikte yaşadığını söylemiş. Kadın da kumarbazmış. Hatta otelin satıldığını, kadının bundan sonra babamla ilişkisini kestiğini filan anlatmış. Gerçekten de babam öyle Kore'lere filan gidip aşçılık yapacak bir adam değildi. Sanırım ikinci öykü daha doğru.”³²⁵

Onur’un da dediği gibi bu süreç onun yaşamını biçimlendirir. Babasının ortada olmadığı zaman diliminde, dedesinin evinde yaşayan Onur, annesi ve anneannesi tarafından evin erkeği konumuna sokulur. Çocukça davranışlardan kaçınmasını öğütleyen büyükler, Onur’un ağlamasını da ayıplayıp, yasaklarlar. Diğer taraftan çevrenin, babası hakkında yalan yanlış söylemlerde bulunması, Onur’un çocuk kalbinde onarılmaz yaralar açar. Onur’un yıllar sonraki ruh hali de onun bu süreçten nasıl etkilendiğinin kanıtıdır.

“Şimdi bunca zaman, bunca yıkımdan sonra, tüm organları içine akıttığı gözyaşlarında yüzüyordu. Tuzlu, ılık gözyaşları içinde. Gövdesi ağırlaşmıştı bu yüzden. Geceleri yatakta bir yanından öbür yanına dönmekte zorlanıyordu. Ağlayan insanlar görüyordu düşlerinde. Yıkıntılar içinde yarı çıplak dolaşan, ağlamaktan gözlerinin akına kan oturmuş insanlar. Yalvararak yanlarına çağırıyorlardı onu

³²⁵ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 186.

birlikte ağlamak için. Çoğu kez, koşup kollarına atılmak üzereyken uyanıveriyordu. Kimi kez de bulaşıcı, ölümcül bir hastalıktan kaçır gibi kaçıyordu onlardan.”³²⁶

Onur için ağlama eyleminin bu kadar korkutucu olması ve bu durumun yetişkinlik döneminde rüyalarında dahi ortaya çıkması, onun çocukluk döneminde bir süre baba yoksunluğu yaşamasından kaynaklıdır. O dönemde kendine yüklenen erkeklik misyonunun etkisinden kurtulamayan Onur için ağlamak hâlâ bir zayıflık göstergesidir.

YYZ-*Yeşil*'de kitabın tek ana karakteri Nedim'dir. Diğer şahıslar onun anlatımıyla ortaya çıkar. Kimisi Nedim'in anlatımı gereği ön plana çıkar kimi de geri plan da kalır.

Nedim, hayata tutunamamış, sorunlu bir insandır. Onun problemlili kişiliğinde ve sergilediği davranış bozukluklarında ailesinin onu terk etmesinin etkisi vardır.

“Sorunları olan bir insandı. Öncelikle anne babasının onu beş yaşındayken babaannesine bırakarak Almanya'ya gitmeleri ve onları yılda yalnızca bir ay görebilmesi yüzünden zor bir çocukluk geçirmişti.”³²⁷

Nedim'in babası Almanya'ya gitmeden önce bir çiftlikte çalışır. Herkesin Almanya'ya gittiğini gören baba eşini de alıp Almanya'ya gitmeye karar verince Nedim'i babaannesine bırakır.

“Ben küçücük bir çocukken Çatalca'da bir çiftlikte yaşadık. Babam çiftlikteki atlara bakardı. (...) kardeşim Almanya'da doğdu. Benimkiler terk edip gittikleri, bakamadıkları bir çocukları varken ne diye bir çocuk daha yaptılar hiç anlayamadım.”³²⁸

Nedim, aslında hasta olduğu için götürülmemiştir ama o, ailesinin kendini terk ettiği fikrine kapılmıştır. Kardeşine karşı duyduğu kıskançlık ve kabullenememe duygusu ise psikolojik kaynaklarda doğrulanmış bir durumdur.

³²⁶ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 158-159.

³²⁷ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 39.

³²⁸ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 160-161.

“...küçük bir çocuk için, kendisi varken, ikinci bir kardeşe neden gerek duyulduğunu anlamak çok güçtür.”³²⁹

Yatılı okulda okurken babasının Nedim’i ziyarete geldiği zamanlar Nedim için hayatının en kötü anlarıdır.

“Baba ağlar, pişman olur Nedim’i bırakıp gittikleri için o zaman. Artık kocaman çikolatalar getirecek kimse olmaz. Olmasın zaten. Uçları ok biçimi parmaklıklıklı okul kapısından babanın yokuş aşağı gidişine bakmasın. Yatakhaneye çıkıp ağlamasın. Rahatlamak için ayakkabısını ve annesinin ördüğü kazağı makasla doğramasın.”³³⁰

Nedim, aile sevgisine en ihtiyaç duyduğu çağında yalnız bırakılmıştır. Bu durum onda kişilik bozukluğuna sebep olmuştur. Ailesinin onu terk ettiği fikriyle dışlanmışlık hisseden, kendisi olmaktan memnun olmayıp başkaları olmak isteyen Nedim, *feci bir iş kazasında ölmüş*³³¹ olan babasının da şehit birisi olmasını yeğlemektedir. Bunu kitapta, kurguladığı romanın kahramanı Kerim’in yaşantısında işler. Kerim aslında Nedim’in kendi hayatı ve düşlediği hayatın karışımıyla oluşturduğu bir şahıstır. Babasını bir buçuk yaşındayken *uçacağının düşüp şehit olması*³³² sonucu kaybetmiş bir karakterdir ve Nedim onun yerinde olmayı istemektedir.

“...ama ben eğer ben seçseydim ben olmazdım ben başkası olurdu neden olmadım Metin olmadım Ekber olmadım Kerim olmadım babam şehit olurdu evim olurdu...”³³³

Kendini dışlanmış hisseden Nedim’in, kendi yazdığı hikâyelerdeki, babası olan karakterlerinin yerine geçmek istemesi ondaki kişisel ve ruhsal bozukluğun işaretidir.

³²⁹ Yörükoğlu, Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı, s.113.

³³⁰ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 36.

³³¹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 156.

³³² Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 15.

³³³ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 278.

Serinin ikinci kitabı *Mor*'un asıl kişilerinden İlhan Sacit'in, babasıyla ilişkisi hiçbir zaman iyi olmamıştır. Ayrıca İlhan, babasını cahil, kaba ve görgüsüz bulmaktadır.

*“Erkeklik, bir kadının erkeğe getirebileceği her türlü dertle bire bir baş edebilecek uyanıklık, yetenek ve yetkinlikte olmayı gerektiren bir konumdu ve kendisinin bu konuda fazlasıyla donanımlı olduğuna inancı tamdı. Dişilerden yana rekabete, sahipliğe ve sonuçta düşmanlığa dayalı bu tehlikeli ortamda içgüdüsel yaban yanı, yani o aptal erkeklik damarı alabildiğine genişlemiş, sevgi damarı ise tıkanmaya yüz tutmuştu.”*³³⁴

Babasının erkeğe ve kadına olan bu bakış açısı, çocuklarının kişiliklerine de çeşitli şekillerde yansımıştır. İlhan, babasının aksine bu konu da olumlu düşünceler geliştiren; Armağan, yakınlarına olan sevgisini gösteremeyen; Gülcan erkek egemenliğine boyun eğen; Bertan ise babasının izinden giden çocuklara dönüşmüşlerdir.

Babasının yetiştirilme tarzının bu olduğunu düşünen İlhan, onun çelişkili kişiliğini de ilginç bulur.

*“İlhan, bazen babasının çift kişilikli olduğunu düşünürdü. Dörtgöz Binbaşı'yla başka biriydi, Nalbant'la başka çünkü. Okumuş insanlara saygı duymakla birlikte kendisine tepeden bakanları içgüdüsel bir korunma duygusuyla hor görür, üstünlük taslamaya kalkışanlara ise alaylı ama zehirli bir nefretle bakardı.”*³³⁵

Zeki bir adam olan babası, kendine kasabada saygın bir yer edinmeye çalışır. Farklı karakterlerde arkadaşlar edinmesi de bu yüzdendir. Fakat babası çevresine gösterdiği ilgiyi kendi ailesine göstermeyerek çocuklarının duygusal ve ruhsal gelişimlerine hasar verir.

“Bahçeden kopardığı ilk domatesi koklayıp okşarken, tozunu silip parlatırken mutlu, yumuşacık gülümser, ağaçlarıyla konuşurdu. Ama evde ürkütücüydü. Herhalde sevme enerjisini tüketmiş oluyordu evine geldiğinde.

³³⁴ Aral, İnci, *Mor*, s. 26.

³³⁵ Aral, İnci, *Mor*, s. 32.

*Çocuklarına verecek iyi, doğru, güzel bir şey bulamıyordu ya da kendinde. Geri kalmış, eskimiş, değiştiremediği değerlerinin farkında olarak, gizli bir aşağılık duygusuyla, kendi başlarına bırakıyordu onları, hiç değilse zarar görmesinler de yollarını kendileri bulsunlar diye. Acınası ama ürkütücü tavrının en iyimser yorumuydu bu.*³³⁶

Babalarını olduğu gibi kabullenmeyi öğrenen çocuklar, onun ürkütücü tavrının, içindeki gösteremediği sevgiden kaynaklı olduğunu düşünürler.

Mor'un diğer asıl kişilerinden İlhan'ın kardeşi Armağan da babasının bu ürkütücü sevgisinden nasibini alır.

“Gel lan buraya, kerhaneci! N'aptın lan bugün? O bisikleti deli gibi sürüyormuşsun araba yolunda... Sıçacam çarkına bak, kıracam bacaklarını haaa! Git yat hadi!”

*Ailesine gösterebileceği ilgi ve yakınlık bu kadardı.*³³⁷

Babasının Armağan'a söylediği bu sözler, aslında oğlu için duyduğu endişeden kaynaklıdır. Araba yolunda bisiklete binmesini tehlikeli bulan babası, Armağan'ı kendi sevgi anlayışına göre uyarmaktadır.

Armağan'ın babasından gördüğü bu sevgi anlayışı, kendi kişilik yapısını da şekillendirmiştir.

*“Babasından gördüğü ya da devraldığı o erkeksi katılık, içe dönük ve öncelikle kendisini tüketen kapalılık karısıyla ilişkilerini aşırı derece zedelemişti.”*³³⁸

Psikanalitik kuramlarda erkek çocukların, babalarını rol model aldıkları söylenir. Armağan'ın bu durumu da babasıyla özdeşleştiğini göstermektedir.

“Yakınlarının – ve arkadaşlarının – kendisine duyduğu sevgiye bir türlü onların beklediği biçimde karşılık verememenin sıkıntısını, suçluluğunu duyardı Armağan sık sık. Onları sevmediği, ya da sevgiyi göstermenin kadınlara özgü bir

³³⁶ Aral, İnci, *Mor*, s. 36.

³³⁷ Aral, İnci, *Mor*, s. 36.

³³⁸ Aral, İnci, *Mor*, s. 56.

zayıflık olduğu inancıyla değil. Birinin – kim olursa olsun – ondan ilgi ve sevgi bekler konumda bulunması onda altından kalkamayacağı bir sorumluluk almaya zorlanıyormuş tedirginliği yarattığı için. Sevginin hemen hiç dışa vurulmadığı, saklı gizli yaşandığı bir ortamda büyümüştü ve iç dünyasını dışa vurma kolaylığı edinmemişti. Önceleri duygularını tam olarak dile getirmeyi beceremeyeceği korkusuyla çekingen davranıyordu. Sonra gitgide, savunmaya yönelik kapalılığın insana gizemli bir üstünlük kazandırdığı yolunda bir kaniya varmıştı.”³³⁹

Armağan, anlatıldığı gibi sevginin açıkça gösterilmediği bir ortamda yetişmiştir. Bu yüzden önceleri, sevgi dilini bilmediği düşüncesiyle insanlara yakınlık gösteremez. Fakat sonrasında, tıpkı babası gibi bunu bir üstünlük işareti, savunma yöntemi olarak görür. Bunun kökeninde, Armağan’ın babasıyla ilgili hissettiği çelişik duygularında ona büyük bir hayranlık duyması yatar.

“Benim böyle bir babam olsaydı çok daha başarılı bir insan olurdum, diye düşündü.

Eleştirmek için söylemiyordu, seviyordu babasını, sevmişti. Çocukken, onun babaların en çalışkanı, en külhani, en güçlü ve akıllısı olduğunu düşünürdü. Şimdi de onu yerine koymaktan kaçınmıyordu. Hiç yoktan başlayıp önemli biri haline gelmenin nasıl bir yetenek, inanç ve hırs gerektirdiğini biliyordu çünkü. Hiç yazılı hesap yapmaz ama o büyüklükte bir işin gelip gidenini, alacağını vereceğini kuruşu kuruşuna bilirdi örneğin.”³⁴⁰

Babasının kendilerine olan sevgisizliğine rağmen onun var olma mücadelesini hayranlık verici bulan Armağan, babasını her şeye karşın sever.

Safran Sarı’nın asıl kişisi Volkan’ın babasıyla ilişkisi çok kuvvetli değildir. Özellikle anne ve babası ayrıldıktan sonra babasıyla arası iyice açılır.

³³⁹ Aral, İnci, *Mor*, s. 122- 123.

³⁴⁰ Aral, İnci, *Mor*, s. 138-139.

“Babasının eksikliğini pek az duymuştu. Gerçekte aralarındaki baba oğul yakınlığı hep sınırlı olmuştu. Bu yüzden baba figürünün hayatından büyük ölçüde uzaklaşması onu rahatlatmış, özgürleştirmişti.”³⁴¹

Babasıyla bir aradayken aralarının bu denli soğuk oluşunu kabullenemeyen Volkan, onun hayatından çıkmasının daha huzur verici olduğunu düşünür.

Sadakat romanının başkişilerinden Ferda, babasının sözünden çıkmamış, çıkamamış fakat sonunda kendi yolunu çizmeye çalışmış birisidir.

“Anlattığına göre, Ferda o güne kadar hem iş hem de özel hayatında olumlu olumsuz deneyimler kazanmış, başarısızlıklar ve geçici parlıtlar görmüş ama babasının yönetimi altında çalışmaktan yorulmuştu.”³⁴²

Babasının boyunduruğundan kurtulup kendi yolunu çizmek isteyen Ferda, ilk adım olarak yeni bir iş girişiminde bulunur.

“Çocukluğum boyunca kendimi babası olan ama babasız biri gibi hissettim. Babamdan hem nefret ettim hem de onun beni sevmesini bekledim. Onu hem öldürmek hem kucaklamak istiyordum... Hem işyerlerini kundaklamak hem de onun koruması altında olmak... Bu sera benim ilk özgürlük denemem. Başarmak zorundaydım Azra...”³⁴³

Ferda'nın babasına olan bu karmaşık duyguları, babasıyla sağlıklı bir iletişim kuramamış olmalarından kaynaklanır. Ayrıca Ferda, babasının baskısından kurtulmak istediğini söylese de aslında onun kendisine her zaman karışmasını ister.

“Ferda, seranın tutunmuş olmasından çok hoşnuttu. Ama babasından büsbütün bağımsız olmayı istediğinden emin değildim artık. Onun Karaköy'deki işyerininin ikinci katını kurduğu yeni şirketin, Green Time'in bürosu olarak kullanıyordu. Kira ödediğini söylüyordu ama sanırım sembolik bir miktardı bu. Uyanık Haşim Bey oğlunun yeni işinde bir gelecek görmüş, ona yeniden kucak

³⁴¹ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 218-219.

³⁴² Aral, İnci, *Sadakat*, s. 38.

³⁴³ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 76.

*açmıştı anlaşılan. Kendisiyse siyasete soyunmuştu. (...) Ferda babasının siyasete kendi önünü açmak için girdiği kanısındaydı.*³⁴⁴

Ferda, yasaklar olmayınca özgürlükten tat alamaz ve bu yüzden babasının otoritesine tekrar girer.

Şarkını Söylediğin Zaman'da ise asıl kişi Cihan ve babası arasındaki ilişkiye çok yer verilmesi de ikilinin aralarında sevgiye dayalı bir ilişki olduğuna değinilir.

*"Babanın okumuş, daha da okuyacak oğluna bakışındaki sevgi, yalın saygı. Bu ev mutlu bir evdi, her zaman."*³⁴⁵

Ailesi öldükten uzun yıllar sonra baba evine tatile gelen Cihan'ın eski günlerden hatırladığı bu anı, onun babasına olan sevgisinin ve özleminin işaretidir. Ayrıca babanın oğluna duyduğu sevgi ve saygıda, onun "*okumuş, daha da okuyacak*" olmasının payı da büyüktür.

3.A.2.2.2. Yan Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

YYZ-Yeşil'deki Metin adlı karakterin babası ile ilişkisi güçlü bir baba-oğul ilişkisi değildir. Küçük bir kasabada savcı olan baba, nedenini kimsenin bilmediği bir bunalım içindedir. Bu yüzden kendini içki ve kumara vermiştir. Her akşam Metin, annesi tarafından babasını çağırması için kulübe gönderilir.

*"Kulübün meyhane kokan salonunda, masa başında, birtakım adamlar ve sigara dumanları arasında sararmış, orta yaşlı, yorgun otururdu babası. Hadi baba, annem çağırıyor, hadi baba, eve gidelim baba, diye yalvarırdı ona, ceketinin eteğini çekiştirerek. Sen git ben birazdan gelirim, ama baba, git dedim, gelmezsin, gelirim."*³⁴⁶

Evde baba sevgisi ve şefkati bekleyen ailesini ihmal ederek, zamanını içki masalarında harcayan baba, çocuklarını ihmal etmesinin yanı sıra; her akşam

³⁴⁴ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 88-89.

³⁴⁵ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 68.

³⁴⁶ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s.151.

kendisini eve götürmek için meyhane tarzı bir ortama gelen oğluna da kötü örnek olmaktadır.

Romadaki bir diğer karakter İtalya’da mimarlık okumuş olan Ender ise babasının şirketinde çalışmak zorunda kalır.

“...babasına ait sigorta acenteliğinde çalışıyordu, işini sevmiyor, kendi alanıyla ilgili bir iş sahibi olmayı özlüyordu.”³⁴⁷

Ender aslında işini sevmez, fakat babasına karşı çıkamadığı için çalışmaya devam eder. İşinden duyduğu bu hoşnutsuzluk ise evliliğine olumsuz şekilde yansır.

YYZ-*Yeşil*’in bir diğer karakteri Niyazi’nin babası ile olan ilişkisi Melike Eda’nın ağzından anlatılır. Niyazi fiziki olarak babasına benziyor olsa da babasına karşı büyük bir öfke ile doludur. Buna sebep, babasının annesine şiddet uyguluyor olmasıdır. Niyazi’nin annesine karşı büyük bir düşkünlüğü vardır ve babanın eşine uyguladığı kötü muamele, baba ile oğlu kavganın eşiğine getirir.

“...yaşlandıkça daha çok benziyor dedeme. Aynı çıkık, geniş alın. Yeşil gözler, uzun bacaklar. (...) Dayım, annesini olduğu gibi görmeyi hep yadsıdı. Ayrıca nedensiz bir suçluluk duydu ona karşı. Sanıyorum bu yaşamına ve başkalarıyla olan duygu bağlarına biçim veren en önemli, etken oldu. Anneannemle olan ilişkisi yakınlarının dışladığı, tek yanlı bir özel alan, bir yasak bölgeydi. Uzun süre onun iç dünyasının gizlerini araştırdığını, sağaltılması için bütün olanaklarını kullandığını, dedeme duyduğu nefreti besleyen bu umutsuz çaba ve hırpalamanın yaşamını gereğinden daha karmaşık bir yola sürüklediğini artık biliyorum.”³⁴⁸

Niyazi’nin annesi ile arasındaki bu özel bağ onun yaşamına ve başkaları ile olan duygu bağlarına da şekil verir. Baba figürü güçlü olmayan Niyazi, cinsel hayatında ise eşcinsel bir eğilim sergiler.

Serinin ikinci kitabı *Mor*’un yan kişilerinden Sinan, Gülcan’ın oğludur. Sinan’ın babasıyla arasındaki baba-oğul ilişkisi ve bunun Sinan’ın yaşamına yansması ise kitapta şu şekilde işlenir.

³⁴⁷ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 220-221.

³⁴⁸ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 386.

“Babası pek gerekliymiş gibi arabayı değiştirip veriyor altına. Şoförlükten gelme ya, bildiği o. Tek övüncü, oğluna vereceği en büyük rüşvet bu. – Ki gençliğinde küp gibi içip üstüne esrarı da çekmişken direksiyona geçip, “Pabucumu koysam gider,” diyerek gaza basan cinsten bir hödük. – Kaza yapıyor Sinan. Birine vuruyor içkiliyken. Arabalar haşat ama ölü yok. Polisler, soruşturmalar, esrar bulunuyor üstünde. Gözaltılar, sorgular. Armut nereye düşer?”³⁴⁹

Sinan’ın tutum ve davranışlarında, rol model aldığı babasının etkisi görülmektedir. Babası kendi gençliğindeki hataları oğlunun yapmasından çekince duymaz. Hatta onu bizzat kendi bu duruma yönlendirir.

“Daha o yaşıyorken, kasabada avare dolaşan bunca genç insandan biriyken, elini attığı iş kururken, güzel yüzlü, kara gözlü, heyecanla anlatan, anlatırken abartan, güldürürken yalanlar söyleyen, ara sıra eve sarhoş gelen, nerde ne yaptığı bilinmez cakalı bir delikanlıyken; odalarda kirli çoraplarını, küvette kollarını, banyoda ıslak ayak izlerini bırakırken, anasına – sevgisi belli olmasın diye yalancıkta – diklenirken, ruhsuz aylak babası gibi olma yolunda ilerlerken – sanki o beş para etmez bir it değilmiş de alkışlanacak biriymiş gibi –, daha o zamanlar, akşama doğru, sessizce sokulurdu sıkıntı Gülcan’ın koynuna.”³⁵⁰

Babanın kendi davranışlarının yanlış olduğunu kabul etmemesi ve oğlunun da bu tür davranışlar sergilemesini hoş karşılaması, Sinan’ın kişilik gelişimini olumsuz etkilemiştir.

Mor’un bir diğer yan kişisi Bertan ve babasının ilişkisine kitapta kısaca şöyle değinilir.

“Bertan ailenin en çok ezileni oldu, diye düşündü. En yolsuz yordamsız kalanımız oydu. Başka biri olabilirdi belki ama yetişmesi babamın en dağınık, en zayıf olduğu zamanlara denk geldi.”³⁵¹

Sekiz yaşındayken annesini kaybeden Bertan, anne şefkati ve sevgisine olan açlığı nedeniyle içe kapanık ve saldırgan bir kişilik oluşturur. Babasının eşini

³⁴⁹ Aral, İnci, *Mor*, s. 227.

³⁵⁰ Aral, İnci, *Mor*, s. 212.

³⁵¹ Aral, İnci, *Mor*, s. 248.

kaybettikten sonra ruhsal olarak çöküntü yaşamayı, Bertan'ın hayatını derinden etkiler.

“Ortaokulu zar zor bitirdikten sonra babasının yanında çalışmaya, ürünlerin sandıklanıp yüklenmesi, hesapların tutulması türünden işleri yapmaya başlamıştı. Babasına hayranlık duyuyordu. Daha çok da ağalığına, hükümranlığına, efeliğine, para kazanmasına. Babası öldüğünde büyük bir boşluğa düştü. On yedi yaşındaydı.”³⁵²

Bertan babasının gücüne hayrandır. Bu yüzden, onun için gücün ve sevginin timsali olan babasının ölümü onda ruhsal sarsıntı yaratır.

İçimden Kuşlar Göçüyor romanının kahramanı, çocuklarının babalarıyla olan ilişkisini şu şekilde anlatır.

“Hastanenin bahçesinde beklerken eski kocamı büyük bir hüznün ve üzüntüyle düşünüyorum. Benden ayrıldıktan sonra bir daha evlenmedi. Yaşlı annesiyle oturdu. Her şeyden, dünyadaki bütün kötülük ve kalleşliklerden sakınarak, birer saksı çiçeği gibi büyümeye çalıştı çocuklarımızı. Arkadaşlığı, aldanmayı, yeni denemelere açık olmayı, dövüşmeyi, ağlamayı, korkusuzluğu, düşmeyi ve düştüğü yerden doğrulmayı öğrenme şansını bile esirgedi onlardan uzun zaman. Sonradan, yatılı okullarda, yurtlarda ve benim yanımda tanıdılar çocuklarım hayatı, biraz gecikerek. Zeki ve yetenekliyidiler, kapattılar açıklarını. İkimizi inanılmaz bir sağduyuyla ayrı yerlerde tutmayı, olduğumuzca kabul etmeyi başardılar. (...) Babalarının sınırlı, katı ve kurallarla dolu dünyasında çalınmış çocukluklarının hesabını sormaya kalkmadılarsa da onu, gösterebildiği özveri oranında sevmenin ötesine geçemediler. Ne yazık...”³⁵³

Babanın çocuklarına karşı sakıncacı tutumu, hayatı tanıma yolunda çocukları teşvik etmemesi, çocukların babalarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Çocukların babalarına duydukları sevginin boyutu da bunu göstermektedir.

³⁵² Aral, İnci, *Mor*, s. 249.

³⁵³ Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, s. 86.

Taş ve Ten romanında B'nin babasına ve babasıyla arasındaki iletişime çok az yer verilmektedir.

*“Babayla ilişkileri üniversiteye girene kadar düzelmemiş. İnatçı, her şeyin en doğrusunu bildiğini sanan buyurgan, cahil sevgisiz biriymiş.”*³⁵⁴

Üniversiteyi kazanmasıyla birlikte B, babasının boyunduruğundan kurtulur. Fakat babasının oğluna karşı takındığı bu tutum, B'nin tüm yaşamına yansır.

Şarkını Söylediğin Zaman'ın yan kişilerinden Soner ise babasının gücü, parası ve iktidarı altında yetişmiş ve bunların gölgesinde kalmış bir çocuktur.

*“Tanınmış bir film yapımcısının oğluydu. Grafik tasarım okumuş, üç yıl Amerika'da kalmıştı. Babasına ait dağıtım şirketinin Ankara bürosunu yönetiyordu sözde. Arada bir uğramak dışında iş yapmıyordu gerçekte.”*³⁵⁵

Babasının maddi imkânları Soner'e hayatı tanıma fırsatı vermez. Her şey kolay yoldan sahip olan Soner, bu yüzden kazanmanın ne demek olduğunu bilmez.

*“Sürekli değişen üvey annelerle büyümüş olmak, güçlü bir babanın gölgesinde kalmışlık, hiçbir zaman hayatını kazanmaya ihtiyaç duymamak, yükselme hirsından yoksunluk, aşırı duygusallık ve fiziksel sıradanlığın getirdiği özgüven eksikliği.”*³⁵⁶

Tüm bu sayılan özellikler Soner üzerinde olumsuz etkiler yapar. Ne yazık ki sevgisiz ve ilgisiz bir ortamda yetişmiş olan Soner, babasına ait olan parayı çarçur eden kaba ve bencil biri haline gelir.

3.A.2.2.3. Baba- Oğul İlişkisini Etkileyen Faktörler

3.A.2.2.3.1. Anne / Üvey Anne

Baba-oğul ilişkisinde anne figürü, bazen olumsuz etkiler oluşturabilir. Psikanalitik açıdan pek çok araştırma yapan Freud, bunun temel sebebini Oedipus Kompleksiyle açıklar.

³⁵⁴ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 118.

³⁵⁵ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 47.

³⁵⁶ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 49.

“Oğlan annesine sahip olmayı ister ve bu arada babasını bir engel görür karşısında. Dolayısıyla, babasını ortadan kaldırmayı düşünür. Ancak, babasını sever aynı zamanda; babasına sahip olma bakımından bu kez annesini engel görür. Dolayısıyla, annesini de ortadan kaldırmayı geçirir kafasından. Oğlanın anne babasına karşı beslediği duygular çelişik karakter gösterir.”³⁵⁷

Anne ve baba arasındaki iletişimin yetersiz olduğu ailelerde, babanın anneyi üzdüğü zamanlar annelerine düşkün olan erkek çocukları babalarına karşı gizli bir düşmanlık beslemeye başlarlar.

Ölü Erkek Kuşlar romanında, Onur’un çocukluk dönemini daha çok kadınlar arasında geçirmiş olması, annesine ve kadınlara karşı daha duyarlı olmasını sağlar.

“Annem ve çevresindeki birçok kadının erkek hoyratlığına nasıl kurban edilmiş olduklarını görebiliyordum. Küçük bir çocukken bile böyle bir duyarlılık gelişmişti bende, nasıl olduğunu bilmeden.”³⁵⁸

Onur’un bu duyarlılığı, babasının ortada olmadığı iki yıl boyunca kendisini annesinin koruyup kollamasından kaynaklanır. Kendini en güvende hissetmek istediği dönemde Onur’un yanında sadece annesi vardır ve bu durum aralarındaki bağın kuvvetlenmesine sebep olmuştur.

“Uyandığında iyice anımsayamadığı düşlerinde, karanlık gömütlerle dolu sokaklarda koşuyor çığlık çığığa. (...) Serin, yumuşak bir el alnını, yanaklarını okşuyor o zaman. Titreşen gözkapaklarına konuyor bir kadının öpücükleri... Yatışıyor. Uyanıp üzerine eğilmiş o tanıdık yüze bakıyor, kendisine benzeyen yüze. Sonra kucaklanıp kaldırıldığında suçluluk duyuyor. Bunca güçsüzlükle, kendisine bağlanmış umutları boşa çıkarmaktan utanç ve pişmanlık duyuyor.

‘Erkekler hiçbir şeyden korkmaz’ diyor annesi. ‘Sen erkeksin, bak baban da gelmiyor, sen bu evin erkeğisin artık. Sen böyle kuşlardan bile korkarsan kime güvenirim ben?’³⁵⁹

³⁵⁷ Zulliger, Hans, Çocuk Vicdanı ve Biz, Cem Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 82.

³⁵⁸ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 151-152.

Babasızlığın getirdiği güvensizlik ve korkuyla kâbuslar gören Onur, kendisine duyulan güveni boşa çıkardığı düşüncesiyle annesinin bu şekildeki telkinlerinden olumsuz etkilenir.

Anne ve oğul arasında kurulan bağı ise babanın ortaya çıkmaması ve annenin bu duruma kederlenmesiyle daha da kuvvetlenir.

“Annesinin gözyaşları Onur'un içinde neresi olduğunu bilmediği ama korku gibi, tavlancak demir gibi kızgın bir yerlere düşüyor ve onulmaz izler bırakarak çabucak buharlaşıyor. Baba artık gelmeyecek. Ya anneye bir şey olursa böyle ağlaya ağlaya?”³⁶⁰

Onur için babasının yokluğu, kabullenilebilir bir durum haline gelmiştir. Çünkü Onur, babasının artık gelmeyeceğine kanaat getirmiştir. Fakat ebeveynlerden biri zaten ortada yokken bir de annesine bir şey olma olasılığını düşünmek dahi onun için korkutucudur.

YYZ-*Yeşil*'de babasının bunalımlarını eve yansıtmasından dolayı sürekli kavgalara şahit olan Metin, annesinin kötü muameleye katlanmasına sebebin kendisi olduğunu düşünür ve bu yüzden her zaman suçluluk duyar.

“...bu arada Metin'e olur olmaz sinirlenirdi. Onu tokatladıktan hemen sonra korkunç bir pişmanlıkla kucaklayıp hıçkırığa hıçkırığa ağlaması çocuk için bile anlaşılır bir durumdu belki de. Annesinin mutsuz yaşamının, kocasını bırakıp gidemeyişinin asıl nedeni kendisiymiş gibi ortadan kaldırılamaz varlığından sınırsız üzüntü duyarak pişmanlıklar içinde yaşardı Metin.”³⁶¹

Babasının çekilmez bir adam oluşuna rağmen annesinin buna katlanmasına tek sebebin kendisi olduğu düşüncesi, Metin'in annesine karşı aşırı bağımlılık duymasına ve babasına karşı ise kayıtsızlaşmasına sebep olur.

YYZ-*Yeşil*'in diğer bir karakteri Niyazi'nin annesi akıl sağlığı yerinde olmayan bir kadındır. Bu nedenle, babası kendince bazı önlemler almıştır. Fakat bu önlemler pek insani değildir ve anneye karşı aşırı zaafı olan Niyazi bu duruma tepki

³⁵⁹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 160-161.

³⁶⁰ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 160.

³⁶¹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 151-152.

gösterir. Bu yüzden baba-oğul karşı karşıya gelirler. Bu olay Melike Eda'nın anlatımıyla şu şekilde verilir.

*“Dayım annesini bu durumda gördüğünde kontrolünü kaybedip dedemin üstüne yürümüş. Evi terk edip İstanbul'a gidişi bu kavgadan sonra.”*³⁶²

Babasının annesine karşı takındığı tavrı kabullenemeyen Niyazi, evi terk ederek bir başkaldırıda bulunmuş olur.

İnci Aral, roman kişilerini oluştururken psikanalistik yaklaşımlardan da oldukça yararlanır. Karakterlerin birbirleriyle ilişkilerinde, kişilik yapılarında bu yaklaşımların etkileri görülür. *Mor* romanının asıl kişisi İlhan Sacit'in, annesine düşkünlüğü nedeniyle babasını kıskanması da bunun bir örneğidir.

*“İlhan, annesini hep kıskanmıştı babasından. Bunun nedeni bilinçaltı bir saplantıdan çok annenin babadan daha üstün, duygulu ve iyi bir insan olduğu inancıydı. O kaba saba, küfürbaz, dediğim dedik adamın böylesine güzel, sıcak ve iyi bir kadına sahip olabilmesi haksızlıkmiş gibi geliyordu ona. İlkokulu bitirdikten sonra kolejde okumak üzere İstanbul'a gönderildi ilk yıl en çok annesini özlemiş, geceleri gizli gizli ağlamıştı. Çok zor geçmişti özellikle on bir yaşının kışı. Sevilmediğini, evden atılmış olduğunu düşünüyordu. O okula gönderilmesini daha çok annesi istediği halde babasını suçluyordu nedense. Okul parasını ödeyen oydu çünkü. Sonra alışmıştı kuşkusuz. Kasabalı tanıdık çocuklar vardı. İstanbul çok güzeldi. Büyüyordu. Sonraki yıllarda annesinin çok daha güzel hayatlara layık olduğunu düşünmeye başlamıştı. Sinemayı seviyordu ve hafta sonu izinlerinde arkadaşlarıyla güzel filmlere gidiyorlardı. Çok etkileniyordu perdede gördüğü kadın kahramanlardan. Annesinin de onlar gibi olmasını arzu ediyordu. Babası onun elini öpmeli, saygı göstermeli, fermuarını çekmeli ve sigarasını yakmalıydı.”*³⁶³

İlhan Sacit'in bu durumu psikanalistik açıdan Freud'un Oedipus Kompleksi ile açıklanır.

³⁶² Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 387.

³⁶³ Aral, İnci, *Mor*, s. 22-23.

“Oğlan genellikle annesini babasından, kız babasını annesinden daha çok sever. Bencilliği, bencil duygu ve düşünce yapısıyla, çocuk sevi objelerini tümüyle ele geçirmek ister, onları kimseyle paylaşmaya yanaşmaz.”³⁶⁴

İlhan’ın annesini babasına layık görmeyişi de bu bilinçaltı düşünceyle alakalıdır. Fakat yazarın alıntıda özellikle *“bilinçaltı bir saplantıdan çok annenin babadan daha üstün, duygulu ve iyi bir insan olduğu inancı”* üzerine vurgu yapması bu görüşümüzü tam olarak desteklemez. Yazarın bu duruma dikkat çekmesi ve sebebi buna bağlaması ise kitapta yer yer İlhan Sacit’in gayrimeşru bir çocuk olduğuna dair imalar yapılmasından kaynaklanır. Yine de İlhan Sacit’in babasını annesine layık görmeyişi Oedipus Kompleksi’nin özelliklerini taşır; yazarın *“bilinçaltı bir saplantı”* sözü ise psikanalistik yaklaşımları göz önünde bulundurduğunu gösterir.

Anne ve babası arasında aşka dayalı bir ilişki olamayacağını, o ikisinin birbirlerine farklı bir tutkuyla bağlı olduklarını düşünen İlhan, annesinin psikolojik sorunlar yaşamasının ve intihar etmesinin sebebini de babası olarak görür.

“Son bir yılında aşırı tedirgin ve alıngan biri olmuştu. Küçük saplantıları, korkuları vardı. Bu yüzden insan içine çıkamaz, yaşamaktan zevk alamaz biri haline gelmişti. Kasılmalar, soluğu kesilmeler, terleme nöbetleri geçiriyordu kimi zaman. Sağaltılabilecek, kontrol altına alınabilecek çok da önemli olmayan bir rahatsızlığı belki bu. Ama Doktor Bedir’in verdiği yatıştırıcı haplar dışında sağlık yardımı görmedi. O komünist ayyaşın bol bol yazdığı yatıştırıcıları kendi kendine, dozunu giderek artırarak yutmaktaydı son günlerinde.

İlhan, babasını sorumlu tuttu annesinin ölümünden. Adamın ağır, beceriksizce tuttuğu yası görmezden geldi. Onun, karısının ömür boyu kendisine adanma vaadini bozduğunu, bu yeteneği gösteremediğini düşünerek acı çektiğini düşündü. Malı olan kadını korumuş, namusuna bekçilik etmiş, onu sahip olduğu topraklar gibi dölleyip şenlendirmiş, elindeki tek yetkinlikle, ölesiye çalışıp para kazanarak, ödüllendirmişti. Kendi ödülü ise büyük bir boşluğun içine düşmek olmuştu. Yenilmiş, incinmiş, kabuğunda kocaman bir delik açılmıştı. O günlerde

³⁶⁴ Zulliger, Hans, *Çocuk Vicdanı Ve Biz*, s. 82.

babasına acımasız bir küçümseme ve nefret duymaya başladı İlhan. Çok sonraları bu nefretin kendisini özgürleştirdiğini fark edecekti.”³⁶⁵

Baba-oğul arasında bu denli sorunlu bir ilişki olması, anne faktöründen kaynaklanmaktadır. Annesine aşırı düşkün olan İlhan, onu, değersiz ve kaba bulduğu babasıyla paylaşmak istemez. Ayrıca babasına duyduğu nefretin, kendisini özgür kıldığını düşünmesi de dikkat çeken bir diğer noktadır. Çünkü İlhan Sacit’in içindeki nefret duygusu, samimiyetsiz baba- oğul ilişkisinden daha gerçektir. Bunun farkında olan İlhan gerçek duyguları yaşamakla özgürleştiğine inanır.

Safran Sarı’da ise Volkan, babasından boşandıktan sonra annesinin gerçek kişiliğini bulduğunu düşünür.

“Emekli felsefe öğretmeniydi. Yıllar önce, babasından ayrıldıktan sonra kişiliğini bulmuş, kendini daha iyi tanımış, bir daha da evlenmemişti. Bazı sivil toplum örgütlerinde çalışıyor, mutlu görünüyordu.”³⁶⁶

Babasıyla annesinin ayrılmasının doğru bir karar olduğunu düşünen Volkan, babasından uzaklaşmanın kendisini özgürleştirdiğine, annesini ise kendi ayakları üzerinde durabilen kişilik sahibi biri yaptığına inanır.

İçimden Kuşlar Göçüyor romanın asıl kişisi olan, eşinden boşanmış annenin, çocuklarına babalarıyla ayrılmalarının bir hata olup olmadığını sorması ve aldığı yanıt, baba-oğul ilişkisinde anne faktörünün etkisine bir örnektir.

“İzmir otogarında bir gün, terslik ve kötülüklerle dolu bir gün, “Yoksa ayrılmasa mıydım babanızdan?” diye sordum onlara yenik ve üzgün.

“Hayır anne, hayır, çok iyi yaptın,” dedi büyük oğlum.

Bir onarılma, onaylanma anıydı bu benim için. Unutmadım.”³⁶⁷

Boşanmış ailelerin çocukları, genellikle anne ve babalarının tekrar birleşmelerini ve ailecek bir arada olmayı isterler. Burada ise çocukların

³⁶⁵ Aral, İnci, *Mor*, s. 27- 28.

³⁶⁶ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 213.

³⁶⁷ Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, s. 37.

ebeveynlerinin ayrılmasını onaylamaları, anne ve babanın arasındaki sağlıklı iletişimi çocukların bile fark etmiş olmalarıyla açıklanabilir. Çünkü çocuklar nedeniyle eski eşler arasındaki ilişki uzaktan bile olsa zorunlu olarak sürmektedir. Bu yüzden dinmemiş olan öfke ve kırgınlık, çocuklar vasıtasıyla eski eşler arasında tazeliğini korumuştur. Özellikle velayeti elinde bulunduran baba, eski eşine karşı çocukları çoğu kez koz olarak kullanmış ve bu durumdan en çok çocuklar etkilenmiştir. Bu yüzden de çocuklar anne ve babalarının ayrılmış olmasını yerinde bir karar olarak görmüşlerdir.

Annelerini babalarıyla paylaşmak istemeyen çocukların varlığının yanı sıra, eşlerinin çocuklarına olan düşkünlüklerini aşırı bulan babalar da vardır.

Şarkını Söylediğin Zaman adlı romanda bu duruma benzer bir örnekle karşılaşırız.

“Maria soluk soluğa oğlunun peşinden koşar, tüm ilgisini ona yöneltirken uzaklaşmaya başladıklarını fark edememişti Cihan. Karısının bebeğe gösterdiği aşırı titizlik ve vesveseyi eleştiriyor ama engelleyemiyordu.”³⁶⁸

Bazı eşler arasında çocuk doğduktan sonra bu tip problemler oluşabilmektedir. Özellikle eşlerine büyük bir tutkuyla bağlı olan erkekler, eşlerinin sevgisini çocuklarıyla paylaşmak istemedikleri için kendi evlatlarına karşı kıskançlık duyabilirler. Bu durum ise baba ve çocuk ilişkisine olumsuz etki eder.

Bazen eşlerin boşanması veya annenin ölmesiyle birlikte babanın yeniden evlenmesi söz konusu olabilir. Böyle durumlarda ise aileye katılan üvey anneler, çocuklarla babaların arasında sorun teşkil edebilir. Yeni bir annenin varlığı, bunu kabullenemeyen çocukla babası arasında olumsuz bir etki yaratır.

“Üç ay sonra babası, daha önce de ilişki içinde olduğu genç sekreteriyle evlenmiş. Bir de ikizi varmış kadının. Birlikte gelmişler eve. Ferda, üvey anne ve üvey teyzeyle büyümüş. Bir yerine birbirinin aynı bir çift üvey anneyle. İlginç bir deneyim. Büyümek acı veriyormuş ona. O iki kadını, saçlarını bile aynı biçimde taradıkları için sürekli birbirine karıştırıyormuş ve hangisine anne diyeceğini

³⁶⁸ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 62.

*bilemediği için anne sözcüğünü kullanmıyormuş. Bunu bir karşı çıkış olarak algılayan ikizler de, Neval-Seval, üzülmekten çok sinirleniyorlarmış.*³⁶⁹

Annesini küçük yaşta kaybeden Ferda'nın geçirdiği ruhsal sarsıntıya ek olarak, annesinin yerine eve iki yabancı kadının yerleşmesi de eklenir. Bu yüzden Ferda'nın sağlam bir kişilik yapısı oluşturması söz konusu olamaz. Ayrıca, Ferda'nın bu kadınları karıştırmaması, kadınlardan her ikisinin de çocuğa anne gibi yaklaşımdan ne kadar uzak olduğunu gösterir. Aralarındaki fiziksel benzerliğin yanı sıra, Ferda'nın onları ayırt edemiyor olmasında çocuğa yönelik tavırlarının da fazlasıyla benzer ve sevgiden yoksun olmasının etkisi vardır.

3.A.2.2.3.2. Ensest

Aile içi yasak ilişkilere romanlarında yer veren İnci Aral, bu durumun bireyler üzerindeki olumsuz etkilerine de değinir. Bireyin ensest ilişkiden psikolojik olarak etkilenmesi için illa birebir cinsel istismara maruz kalması gerekmez. Sevdiği ve değer verdiği kişilerin yasak ilişkileri de bireyin psikolojisini olumsuz etkileyebilir.

Sadakat romanının asıl kişisi Ferda, babasının aile içinde yaşadığı yasak ilişkiden olumsuz etkilenir.

““Birbirinin aynı iki kadına sahip olmak ilginç mi sence?” diye sordum Ferda’ya, dönüş yolunda. Uzun süre sustu, bir gizi keşfetmişim gibi rahatsızdı.

“Babacığın iki kat sevilme, çifte kavrulmuş ilgi görmek istiyor belki de,” diye üsteledim.

“Sevip sevilmele ya da duygusallıkla ilgili olduğunu sanmıyorum. Babam aşk hapishanesine kapanmayı reddetti her zaman.”

“Nedir peki?”

“Ne bileyim ben. Neden böyle yorumlar yapıyorsun ki... Karısı ve baldızıyla oturmak çok mu tuhaf sence?”

³⁶⁹ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 52.

“Babanınki öyle görünüyor.”

“Babam her zaman bütün kadınları kucaklamaya hazırdır...”

“Bunun seni etkilemiş olduğunu inkâr etme.”

“Ahlaki anlamda değil. Ama o üçünün erotik imgeleri ilk gençliğimde bana acı veriyordu.

“Neden?”

“Birlikte yaşadığım o insanlar yalnızca görüntüye indirgeniyordu zihnimde.””³⁷⁰

Küçük bir çocuk olan Ferda için annesinin ölümü, ardından üvey anne ve ikizinin gelmesi fazlasıyla sarsıcı olmuştur. Üstüne bir de babasının, ikizlerle olan yasak ilişkisi eklenince Ferda ruhsal açıdan büyük bir sarsıntı yaşamıştır.

““İkizlerden Seval’le aramızda bazı şeyler oldu,” dedi sonra. “Ben on sekiz o otuz iki yaşındaydı. İlk kez onunla... yani girişim ondan geldi, karşı çıkamadım. Birkaç defa birlikte olduk. Sonra bunalım geçirdim. Köpeğini zehirleyip öldürdüm ve evi terk ettim.”

(...)

“Sonradan babamın benden esirgediği sevgiyi onun kadını üzerinden çalmışım gibi bir zafer duygusuna kapıldığım anlar oldu.””³⁷¹

Ferda, yaşadıkları dolayısıyla öyle büyük bir ruh bozukluğu içine girer ki, babasından intikam almak uğruna onun sahip olduğu kadınla ilişkiye girmekten kaçınmaz. Fakat bu durum onun psikolojisinin daha da bozulmasına sebep olur. Bu yüzden her şeyi geride bırakmak isteyen Ferda, evi terk eder. Ne yazık ki geçmişinin yarattığı ruhsal bozukluk onun gelecek yaşantısına da etki eder.

³⁷⁰ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 79.

³⁷¹ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 175.

““Rüyamda babamı görüyordum. Yataktaydı, çok gençti. Yanında iki kadın vardı, renkli, ince bir sisin içinde dans eder gibiydiler.” Sustu. “Ama sanki ben babamdım... babam da bendi...”

“Yine mi ikizler!”

“O üçü mutluydular. Kıskançlık, çekişme oluyordu aralarında bazen ama her şeyi paylaşıyorlardı...”

Sustum ne diyeceğimi bilemiyordum.”Öyleyse niye bağırdın, ne korkuttu seni?”

Kadınlardan birinin elinde bıçak vardı. Bana zarar vermek istiyordu. Boynuma atıldı ve... uyandım.”

Bir süre sustuk. Rüyanın Aliye'nin ve benim ortak imgelerimizden doğduğunu düşünüyordum.”³⁷²

Ferda, babasına benzemek korkusuyla büyük bir kaygı duymaktadır. Rüyasında kendisini babası gibi babasını da kendisi gibi görmesi bunun bilinçaltına yansımış halidir. Babasının ikizlerle yaşadığı yasak ilişkiyi kendisinin de karısı Azra ve onun kardeşi Aliye ile yaşamak üzere oluşu, Ferda'nın zihnindeki olumsuz baba figürü ile alakalıdır.

3.A.2.2.3.3. Şiddet / Kavga

Kavga ve şiddet toplumsal bir sorundur. Özellikle aile içi şiddetin arttığı günümüzde, insanlar hayatın getirdiği zorlukların öfkesini kimi zaman birbirlerinden çıkarmaktadırlar.

Aile içi şiddet, çoğunlukla babanın eşine ve çocuklarına uyguladığı güç kaynaklı oluşmaktadır. Bu durum çocukların kimi zaman babaya olan saygı ve sevgilerini yitirmelerine; kimi zaman da ona karşı korku, kin ve öfke büyütmelerine sebep olur.

³⁷² Aral, İnci, *Sadakat*, s. 129-130.

Ölü Erkek Kuşlar romanının kişilerinden Onur, çocukluğunda babasının konumu yüzünden sokaktaki diğer çocuklar tarafından kıskanılır ve onların kaçamak darplarına maruz kalır. Bu durum zayıflıktan hoşlanmayan babaya söylenmez. Çünkü babanın böyle şeyler duymaya tahammülü yoktur.

*“Seyrek de olsa yediği her dayaktan sonra günlerce evden çıkartmıyor onu annesi. Babadan gizliyorlar bunu. Dayak yediğini duyarsa bir de o dövecek çünkü, öyle söylüyor.”*³⁷³

Onur’un babasının bu tavrı, genellikle ana-babaların erkek çocuktan beklentileriyle alakalıdır. Erkek çocuğun, güçlü, dayanıklı, cesur, tuttuğunu koparan ve girişken olmasını isteyen ebeveynler, aksi davranışlar sergileyen çocuklarını cezalandırmaktan çekinmezler. Babasının Onur’a karşı olan tutumu da bu sebeptendir.

Babanın şiddet uyguladığı tek kişi ise Onur değildir. Kimi zaman eşiyse tartışırken, eşine de şiddet uygular.

*“Bir sabah tapuya götürmek için üst kattaki yatak odasından kapıya kadar saçlarından sürüklüyor annesini. Ayaklarını, kollarını eşiğe takıp, gitmem, diyor kadın. Ağzının kıyısından kan akıyor boynuna, beyaz ipek geceliğinin yakasına. Ben çocuğumun hakkını kumara vermem, diye bağırıyor, öldür istersen. Ertesi gün önüne kurulan sofrayı itip deviriyor baba, çıkıp gidiyor.”*³⁷⁴

Sıkça tekrarlanan ve dayakla sonuçlanan karıkoca kavgaları çocukları örseler ve ruh sağlıklarını bozar. Bu sebeple, Onur’un şahit olduğu bu kavgalar ve annesinin çocuğu için dayağa karşı direnmesi de Onur’un ruhsal dengesi açısından sarsıcıdır.

Kavga ve şiddet her tür ilişki için olumsuz bir faktördür. Baba-oğul ilişkisinin şekillenmesinde de rol oynar. Kimi zaman baba ve oğul arasındaki şiddet ilişkiyi etkilerken kimi zaman da herhangi birisinin başkalarına karşı uyguladığı şiddet ilişkilerini etkiler.

³⁷³ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 152.

³⁷⁴ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 153.

YYZ-*Yeşil*'de Metin'in savcı olan babası kimseye söyleyemediği bunalımları yüzünden kendini kötü alışkanlıklara verir. Annesinin bu tür davranışları onaylamaması nedeniyle de evde sık sık kavga yaşanır. Böyle anlarda Metin çok korkar.

*“Baba sabaha karşı gelirdi. Annenin gözyaşlı yakınmaları babanın uzlaşmaz yanıtlarıyla kavgaya dönüştüğünde uyanır, yatağının içinde büzülürdü Metin. Kendini ışığın ve havanın giremediği korkunç bir mağarada duyardı.”*³⁷⁵

Babanın kötü alışkanlıkları nedeniyle evde dirlik düzen kalmaz. Bu durum en çok Metin'i etkiler. Uykusundan kavga sesleri ile uyanan çocuk, kendini çaresiz ve yalnız hisseder. Böylesi durumlar ise çocuklarda kalıcı ruhsal sorunlar oluşturur.

Romandaki diğer karakter Niyazi'nin babası da, ailesine şiddet uygular. Akıl hastası karısına yaptığı eziyetler, baba-oğlu karşı karşıya getirir.

*“Anneannemin Nuriye teyzemin evden kaçmasından sonra büsbütün kötüleştiğini ve dedemin onu zapt etmek için gündüzleri ellerinden bukağıya vurduğunu biliyorum.”*³⁷⁶

Melike Eda'nın söylemiyle verilen bu durum baba-oğlun büyük bir kavga yaşamasına ve Niyazi'nin evi terk etmesine neden olur.

Mor romanında ise baba İbrahim Ağa, çocuklarına karşı şiddet uygulamaktadır.

*“Okul arkadaşlarıyla futbol oynamak, denize girmek ve dağlara vurmak içinse evden kaçmak gerekiyordu. Bu tür serüvenlerin –zamanında evde olunamazsa– babanın tatlı sert azarlarıyla, ya da duruma göre, kabalara bir- iki sopa, kulak ve saç çekme gibi cezalarla sona ermesi ise kaçınılmazdı.”*³⁷⁷

Çocuklarıyla konuşmak yerine onları azarla ve dayakla terbiye etmeye çalışan baba, çocuklarıyla arasında sağlıklı bir iletişimi de engellemiş olur.

³⁷⁵ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 152.

³⁷⁶ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 387.

³⁷⁷ Aral, İnci, *Mor*, s. 34.

“Çocukların ancak sertlikle, gerekirse dayakla –kamçı gibi esnek, söğüt dalından bir dayak sopası vardı– şımarmadan adam olabileceklerine inanırdı. İlhan, babasının bir bitkiye gösterdiği ilgi ve özeni nasıl olup da çocuklarından esirgediğine akıl erdirememişti hiçbir zaman.”³⁷⁸

Dayağın bir terbiye etme yöntemi olduğunu düşünen baba, çocuklarını bu yolla eğitmeye çalışır. Fakat bu durum, çocuklarının kendinden soğumasına sebep olur.

Safran Sarı’da ise anne ve baba arasında üçüncü şahıslar nedeniyle çıkan kavgalar, Volkan’ı ruhsal açıdan yıpratır.

“Yine çocukluğuna döndü. Bir dönem hayatları çok fazla karışmıştı. Askeri darbeden hemen sonra lojmandan çıkıp Bahçeli’de bir eve taşınmışlar, o günlerde İzmir’de oturan teyzesinin oğlu Sergen de onlarla kalmaya gelmişti. Babası bu konukluğa karşı çıkmış, annesiyle aralarında şiddetli tartışmalar yaşanmış, huzurları bozulmuştu.”³⁷⁹

Anne ve babanın tartışması, evdeki huzurun bozulmasına, bu durum ise Volkan’ın ruhsal sıkıntı yaşamasına sebep olur.

3.A.2.2.3.4. İçki / Kumar

Aile içi anlaşmazlıkların bir kısmına da içki ve kumar sebep olmaktadır. Ataerkil toplumlarda ailenin reisi olarak görülen babaların bu tür kötü alışkanlıklara sahip olmaları evlerine huzursuzluk ve sıkıntı getirir. Bu durum romanlarda da işlenmektedir.

Ölü Erkek Kuşlar romanında, babasının oynadığı kumar yüzünden Onur ve annesinin yaşadığı sıkıntılara epeyce yer verilir.

“Sinema salonu satıldığında altı yaşındaydı. O sonbahar okula başlayacaktı. ‘Babanın kumarı yüzünden,’ dedi annesi. Bir daha hiç sinemaya gitmediler. Bir kaç ay sonra lokanta, hemen arkasından da çay boyundaki elmalıklar elden çıkıyor. Çok ağlıyor annesi. Babasını kumara alıştıran Rüstem Bey’e lanetler

³⁷⁸ Aral, İnci, *Mor*, s. 36.

³⁷⁹ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 217.

okuyor. Ama bileziklerini ve sandığın dibine sakladığı altınları da alıp götürüyor baba onun gözyaşlarına aldırmadan.”³⁸⁰

Onur’un babası kumar yüzünden sahip olduğu her şeyi kaybeder ve bu durum onun evde huzursuzluk çıkarıp, şiddet uygulamasına sebep olur. Her şeyini kaybeden fakat borcunu bitiremeyen baba, çareyi uzaklara gitmekte bulur.

*“‘Bu evin erkeği sensin artık,’ diyor annesi. ‘Baban gitti. İstanbul’da Şeref dayın var ya, o ona göz kulak olur. Çalışıp kumar borcunu ödeyecek. Kumar borcu namus borcudur, ödemezsen yaşatmazlar. Sonra bizi de alacak yanına.’ Eşyaları topluyor bunları söylerken. ‘Dedengile, kasabaya gideceğiz,’ diyor. ‘Burada kalamayız artık.’”*³⁸¹

Kumar borcu yüzünden ailesinin dağılmasına sebep olan baba, yıllar sonra tekrar ailesini bir araya getirmeyi başarır. Küçük bir işletme kurar ve kumar oynamayı bırakır. Babasının bu yaşadıkları ve yaşattıklarından, Onur kendi payına düşeni alır. Bunu Suna’ya ifade etmesi ise şöyledir:

“Bağışladın mı onu?”

*Suçladım mı bilmiyorum. Sanki her şey olması gerektiği gibi olmuştu ya da bizim dışımızdaki bir güç tarafından elde olmadan gelişmişti. O yaşta insan böyle algılıyor olmalı olayları. Ama kumardan hala çok korkarım. Ben hiç kağıt oyunu oynamadım biliyor musun?”*³⁸²

Onur’un bu sözlerinden de anlaşılmaktadır ki Onur tüm yaşananların kaderde olduğu için gerçekleştiğini düşünerek, aslında baş edemediği bu soruna karşı bir savunma mekanizması geliştirmiştir. Bunun kanıtı, o yaşlarda böyle düşünüyor olduğunu vurgulamasıdır. Ayrıca kumardan hala çok korkması da bu kanıyı destekler niteliktedir.

YYZ-*Yeşil*’de Metin’in babası Ferdi Bey, içki içip kağıt oynayarak sabahlayan biri haline gelince yuvasının dağılmasına mani olamaz. Evdeki kavgaların şiddeti artınca karısı oğullarını da alıp evi terk eder.

³⁸⁰ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 152-153.

³⁸¹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 153.

³⁸² Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 186.

*“Cumhuriyet savcısı olan babası akşamlarını şehir kulübünde içip kağıt oynayarak geçirdiği için annesi mutsuz ve hırçın bir kadındı.”*³⁸³

Metin, kulübe babasını çağırmak için giderken hep korkar ve kendini bir başına savunmasız hisseder.

*“Küçük Metin karanlık dar sokaklardan gölgesinden ürkererek, yüreği gümbürdeyerek geçerken iki yandaki evler üstüne yıkılacakmış gibi gelir, kendini büsbütün savunmasız, anasız babasız, terk edilmiş duyardı.”*³⁸⁴

Küçük yaştaki her çocuğun karanlıkta yalnız kalmaktan korkacağı düşünülürse, Metin’in o yaşta sokaklarda hissettiği korkunun onu ne derece etkileyebileceği anlaşılır. Metin ileriki yaşlarında, hayata karşı sorumsuz, cinsel hayatta kuralları yok sayan ve sağlıklı ilişkiler kuramayan bir birey olur.

Diğer bir sarhoş ve kumarbaz baba ise Niyazi’nin babasıdır. Niyazi’nin babası ayrıca kumar da oynamaktadır.

*“İçki, kumar, gece yaruları eve geliyor.”*³⁸⁵

Babanın bu kötü alışkanlıkları, evdekilerle arasında tartışmalar çıkmasına sebep olur.

Mor romanında ise baba İbrahim Ağa, her akşam içtiği içkilerle çocuklarının hafızasına kazınır.

*“Kasabada askerlik şubesi başkanı, hastane başhekimi, savcı yardımcısı gibi önemli dostlar edinmişti. Onlarla birlikte şehir kulübündeki içki ve oyun masalarına oturuyor, rakı muhabbetlerini pek seviyordu. Her gece bir küçük, muhabbet iyiyse büyüğe yakın şişeyi devirirdi.”*³⁸⁶

Arkadaşlarıyla her akşam içki içip eve sarhoş gelen baba, kimi zaman içkinin etkisiyle evde kavga ve gürültü çıkarmaktadır. Yaşanan kavgaların seslerini duyan çocuklar ise bu durumdan olumsuz etkilenmektedirler.

³⁸³ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 151.

³⁸⁴ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 151.

³⁸⁵ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 387.

³⁸⁶ Aral, İnci, *Mor*, s. 32.

3.A.2.2.3.5. Boşanma / Ayrılma

Anne ve babanın boşanması en çok çocukları etkilemektedir. Çocukların velayeti sorunu, nafaka sorunu gibi nedenlerle çiftler arasında çıkan tartışmalar çocuklarda olumsuz etki yaratır.

Mor romanında geçen yan kişilerden Şevket, anne ve babasının ayrılmasından sonra sahipsiz kalmıştır.

*“Altı yaşında anası babası ayrılmış, bu kalmış ortada. Eniştesi almış bunu tabakhaneye, yedi yaşında çalıştırmaya başlamış.”*³⁸⁷

Anne ve babasının boşanmasıyla ailesiz ve evsiz kalan Şevket’e eniştesi sahip çıkmıştır. Fakat o da, küçük yaştaki bir çocuğu okutmak yerine tabakhane çalıştırmaya başlamıştır. Boşanan pek çok çiftin çocukları tarafından yaşanan bu durum, ne yazık ki ayrılan ebeveynlerin boşanma ile birlikte annelik ve babalık sorumluluğunun da bittiği yanlışlığına kapılmalarından kaynaklanır.

3.A.2.2.3.6. Aldatma

YYZ-Yeşil'de Niyazi, babasının kötü alışkanlıkları yüzünden ona karşı büyük bir nefretle doludur. Bu kötü alışkanlıklardan biri de babasının başka kadınlarla gezip tozup karısına sadık olmayışıdır.

*“...babam para kazanmak ve kazandığı parayı kadınlarla yemekten başka bir şey düşünmüyordu.”*³⁸⁸

Annelerine düşkün erkek çocukları için babalarının başka kadınlarla ilişki kurmaları, baba-oğul ilişkisini olumsuz etkiler. Niyazi de babasının annesini aldatıyor olmasından dolayı, babasına karşı büyük bir öfke ve kin beslemektedir.

Safran Sarı romanında ise Volkan, babasının annesini aldattığını öğrenince onunla konuşmayı keser.

³⁸⁷ Aral, İnci, *Mor*, s. 324.

³⁸⁸ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 387.

“Sonra bir gün yengesinin konuşmalarını istemeden duymuş, babasının, işyerindeki bir sekreterle aşk yaşadığını öğrenmişti. Yıkılmış ama yine de söylenenlere inanmamıştı. (...) Annesine neden boşandıklarını sormuş, yalnızca anlayamıyorduk, yanıtını almıştı. Sonra babası adı anılan sekreterle evlendiğindeyse soğumuştur ondan. Yillardır İzmir'de yaşıyordu ama çok az görüşüyorlardı.”³⁸⁹

Babasının annesini aldatabileceğine inanmayan Volkan, aldatma olayının gerçek olduğunu öğrenince babasıyla arasına mesafe koyar.

Sadakat romanının asıl kişisi Ferda içinse babasının annesini aldatması, hayatının gidişatını değiştirecek türden olumsuzluklar yaratır.

“Yaşamıyor. Ferda sekiz yaşındayken ölmüş. O zamana kadar el üstünde tutulan bir çocukmuş. Sokağa bile salmamışlar mikrop kapar diye. (...)

“Genç yaşında neden öldü?”

“Mutsuzluktan...” Şaşkın, sorar gibi bakıyorum yüzüne, anlayamadım...

“Babama aşkla ama umutsuzlukla bağlıydı...”

“Sevilmediğine mi inanıyordu?”

“Babamın kadın düşkünlüğü yüzünden acı çekiyordu. Aldatıldığına dair ipuçları bulmaya uğraşırdı durmadan, çok hırçındı.”³⁹⁰

Babasının annesini aldatarak onu üzdüğüne ve incittiğine tanık olan Ferda, böylece annesinin ölümünden babasını sorumlu tutar.

3.A.2.2.3. Meslek / İşsizlik / Ekonomi

YYZ-*Yeşil*'deki Ender, sevmediği ve istemediği halde babasının sigorta şirketinde çalışmaktadır. İstemediği bir işte çalışan Ender, sonunda işi bırakır. Babasından aldığı yardım ve karısının bilezikleri ile kendi işini kurup, işini bırakmasını tasvip etmeyen babasına karşı kendini ispatlamak gereği duyar.

³⁸⁹ Aral, İnci, *Safran Sarı*, s. 218.

³⁹⁰ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 51.

“ ...bu işi başarmak zorundaydı, hem kendisi hem de ona pek güvenmeyen ve sigorta şirketindeki işini bırakmasını onaylamayan babası için. ”³⁹¹

Babasının beklentileri altında kendi kimliğini bulamayan Ender, özgürlüğünü elde etmenin kendini ispatlamakla gerçekleşeceğini düşünür. Bu yüzden de kurduğu işte başarılı olmaktan başka şansı olmadığına inanır.

Ender'in yaşadığı bu iş baskısını *Sadakat* romanının asıl kişisi Ferda da yaşar.

“Bu sera benim ilk özgürlük denemem. Başarmak zorundayım Azra ... ”³⁹²

Yıllarca babasının emri altında, onun istediği işi yapan Ferda, kendi işini kurup, başarılı olursa babasının esaretinden kurtulacağını düşünür.

Mor romanında ise babanın işine olan düşkünlüğü, evini ihmal etmesi ve kazanılan paranın tekrar işlere harcanması, baba- oğul ilişkisini olumsuz etkiler.

“İlhan onun kimin için, ne için bu kadar çalıştığını anlayamıyordu. Kasabanın biraz dışındaki bahçelerinden birinin kıyısına yığma tuğladan yapılmış, alt kat odalarının arkadaki sundurmalı geniş hayata açıldığı iki katlı bir kasaba evine taşınmışlardı ve orta halli insanlar gibi yaşıyorlardı. Kazanılan para yeni topraklara yatırılıyor, daha rahat, daha uygar ve iyi yaşama görgüsü eksikliği yüzünden olmalı, gündelik hayat soba, aynı minderlik, aynı hamlık, aynı yer yatakları ve aynı soğuk, rüzgârlı mutfakla değişmez biçimde sürüp gidiyordu. ”³⁹³

Babasının kazandığı parayı ailesini rahat yaşamak adına harcamaması İlhan için büyük bir düş kırıklığıdır.

Babanın veya oğlunun ekonomik durumunun iyi olması ise ikili arasındaki ilişkiyi çoğu zaman olumlu etkiler. Babanın çalışkan olması çocuğun onu örnek almasına ve takdir etmesine olanak sağlar. Ayrıca babanın durumunun iyi olması, oğlunun istikbalini hazırlamada elverişli koşullar yaratmasına da vesile olur.

³⁹¹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 221.

³⁹² Aral, İnci, *Sadakat*, s. 76.

³⁹³ Aral, İnci, *Mor*, s. 33.

Mor romanının asıl kişisi İlhan Sacit'in babası, çalışkanlığı ile çocuklarının takdirini toplayan bir babadır.

“Zengin olmak, yoksulluk ve ezilmişliğini azar azar genişlettiği topraklarını görülmemiş bir çalışkanlıkla işleyerek yenmek istiyordu. Daha önce bölgede yetiştirilmeyen birçok sebze ve meyve türünü ilk kez o denemiş, coğrafyaya kafa tutarak kendisine gülenleri şaşırtmıştı. İnatçı, yaratıcı ve girişkendi.”³⁹⁴

İlhan, küçükken babasının bu kadar çok para kazanıp onu tekrar toprağa yatırmasını bir türlü anlayamaz. Çocuk aklıyla kazanılan paranın rahat ve lüks yaşam için harcanması gerektiğini düşünür. Fakat babasının zamanında kazandığı paralar ve kendilerini gönderdiği iyi okullar sayesinde zengin bir iş adamı olur.

“Sıfırdan başlamıştı. Babasından kalan toprakları satıp sermaye yapmış, bölgede arsa karşılığı yazlıklar yapıp satarak ilk birikimini sağlamıştı. Sonra Ankara'da ardından İstanbul'da apartman daireleri yapıp pazarlamıştı. Büyük bir şirketin ortağı olmayı başarınca da, çalışkanlığı, tuttuğunu koparma yeteneğiyle şirkete büyük yetki sağlamıştı. Onun gayretiyle otoyol, viyadük gibi işlerle Arap ülkeleri ve eski Türk cumhuriyetlerinde birçok inşaatı imza atmışlardı. Böylece kısa sürede öne geçmiş, adı duyulmaya başlanınca da kendi şirketini kurup bağımsız çalışmaya başlamıştı. İstanbul ve İzmir'de iki uluslar arası büyük otel inşaatının ardından turizm işine girişmişti. Bu hızlı yükseliş grafiği kendisini bile şaşırtmıştı.”³⁹⁵

İlhan, kazandığı birçok şeyi kendi emeği ile elde etmiş olsa da, babasından kalan yüklü mirası sermaye olarak kullanması göz ardı edilemez.

Sadakat romanında ise Ferda, babasının iş yerinden ayrılıp kendi işini kurar. Babasının onaylamadığı bu işte Ferda'nın başarılı olması, baba Haşim Bey'in oğluna karşı bakışını değiştirir.

“Ferda, seranın tutulmuş olmasından çok hoşnuttu. Ama babasından büsbütün bağımsız olmayı istediğinden emin değildim artık. Onun Karaköy'deki işyerinin ikinci katını kurduğu yeni şirketin, Gren Time'nin bürosu olarak

³⁹⁴ Aral, İnci, *Mor*, s. 31.

³⁹⁵ Aral, İnci, *Mor*, s. 49- 50.

kullanıyordu. Kira ödediğini söylüyordu ama sanırım sembolik bir miktardı bu. Uyanık Haşim Bey oğlunun yeni işinde bir gelecek görmüş, ona yeniden kucak açmıştı anlaşılan.”³⁹⁶

Azra'nın ağızından verilen bu ifadeler, Ferda ve babası arasındaki ilişkinin ekonomik boyutlara bağlı olduğunu da göstermektedir.

3.A.2.2.3.8. Eğitim

Çocukların istemedikleri bir okulda okumaları ya da yatılı okulda okumaya gönderilmeleri babalarıyla aralarındaki ilişkiyi olumsuz etkiler.

Sadakat romanında Ferda'nın babası yeniden evlenince oğlu Ferda'yı okuması için önce yatılı okula, sonra da yurtdışına gönderir.

“Bursa’da ortaokulu bitirince babası onu İstanbul’da özel bir liseye yatılı vermiş. On sekiz yaşından sonra da evle bağı büyük ölçüde kopmuş.

Duruyor burada, düşünüyor ve gücenikle yutkunuyor.

“Parlak bir öğrenci olamadım. Babam İngiltere’de okumaya gönderdi ama ilk yarıyı sonunda apar topar geri döndüm.”³⁹⁷

Ailesinden ayrı okumak Ferda'nın aile bağlarını zayıflatır.

3.A.2.2.3.9. Gayrimeşruluk

Modern çağın etkisiyle insan ilişkilerindeki değişim evlilik dışı ilişkilerin artmasına neden olmuştur. Bu evliliklerden doğan gayrimeşru çocuklar ise toplumsal bir sorun oluşturur.

Mor romanının asıl kişisi İlhan Sacit, babasının kendisine olan soğuk ve mesafeli tutumundan dolayı anne ve babasının evlilik hikâyesini ve evlenme tarihlerini kuşkulu bulur.

³⁹⁶ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 88.

³⁹⁷ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 52.

“İlhan’a büyüdükçe daha da inanılmaz gelen bu öykünün çok bildik, çok basit olması dışında kuşku uyandıracak yanı yoktu. Alacakaranlıkta kalan bölümleri dışında elbette. İlhan, annesinin ölümünden sonra, anne babasının evlenme tarihinin kardeşi Armağan’ın doğumundan sonraya denk geldiğini öğrendi kayıtlardan. Bu kasaba ve köylerde sık görülen bir durumdu. Üzerine durup düşmedi.”³⁹⁸

İlhan’ın üzerinde fazla durmadığı bu duruma birkaç yerde daha değinilir.

“Annesinin geçmişiyle ilgili açıklayıcı hiçbir ipucu bulamamıştı. Halasının söylediğine göre, babası onu İzmir’den, kısa etekli beyaz bir manto giymiş, başı açık, ayağında topuklu pabuçlar, elinde küçük bir bavul ve karnında İlhan’la getirmişti.”³⁹⁹

Kitapta yer alan bu tür imalar ve babasının özellikle İlhan’a karşı mesafeli duruşu, İlhan Sacit’in gayrimeşru bir çocuk olduğunu sezdirir bize.

3.A.2.2.3.10. Otorite / Baskı / Aşırı Korumacı Tutum

Ölü Erkek Kuşlar romanında Onur’un babası, oğluna karşı baskıcı ve otoriterdir. Özellikle çocukluk döneminde benimsetmeye çalıştığı erkeklik rolü nedeniyle aşırı baskı uygulamıştır. Genel olarak bir çocuğun canı acıdığına veya bir şey istediğinde ağlaması normal karşılanır. Fakat Onur’un babası için bu, kabullenilemez bir durumdur. Oğlunun ağlamasına tahammül edemeyen baba, Onur’u bu konuda baskı altına alırken; Onur ise her tür ağlama sonucunda benzer tepkilerle karşılaşır.

“Ağlama türleri üzerine erken uzmanlaşmıştı. (...) Ne var ki hangi türden ağlarsa ağlasın sonunda duyduğu sözler değişmiyordu:

Sen erkeksin, erkekler ağlamaz!

Kız gibi ağlamak erkeklere yakışmaz!

Çok ayıp, kızlar görmesin!”⁴⁰⁰

³⁹⁸ Aral, İnci, *Mor*, s. 24.

³⁹⁹ Aral, İnci, *Mor*, s. 234.

⁴⁰⁰ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 156.

Ayrıca Onur'un babası, kızlara ait olduğunu düşündüğü hissi davranışların oğlunda oluşmasını istemez. Oğluna çiçekleri, kuşları sevmek yerine yaramazlık yapıp, sapanla kuşları vurmasını öğütler.

3.A.2.2.3.11. Kardeş Kıskançlığı / Ayrım

YYZ-*Yeşil*'de Nedim, kendisini bırakıp küçük kardeşini yanlarında yurtdışına götüren anne-babasını hiçbir zaman affedemez. Bu yüzden kendisinden küçük olan kardeşine karşı ise büyük bir öfke ve kıskançlık duyar. Ailesinin kendini dışladığını düşünen Nedim'de kişilik problemleri oluşur ve gelecek yaşantısında da insanlarla düzgün ilişkiler kuramaz.

*“Sıranın gözünü boşaltır, coğrafya kitabının arasından bir posta kartı düşer. Hamburg. Korkunç anlardır bunlar. Tümüyle savunmasız, her şeyden kopuk ve tek başına. (...) Acımasız bir suçluluk duygusuyla kardeşinden nefret eder Nedim. Ondan sonra doğmuş olmayı ister. Küçük kardeş olmayı özler. Anne ölsün ve kardeşi annesiz kalsın ister. Baba ağlar, pişman olur Nedim'i bırakıp gittikleri için o zaman.”*⁴⁰¹

Nedim, neden kendisinin küçük çocuk olmadığını ya da kendisi varken ailesinin neden ikinci bir çocuğa ihtiyaç duyduğunu anlamakta güçlük çeker.

*“Kardeşim Almanya'da doğdu. Benimkiler terk edip gittikleri, bakamadıkları bir çocukları varken ne diye bir çocuk daha yaptılar hiç anlayamadım. Neyse.”*⁴⁰²

Anne ve babası tarafından terk edildiğini düşünen Nedim, kendisini istenmeyen, dışlanmış çocuk olarak görmüş ve bu psikoloji ile yetişmiştir. Bu da onun kişilik gelişimine olumsuz etki yapmıştır.

3.A.2.2.3.12. Evlilik

Kız çocuklarının evlilik meselelerine karışan babalar, kimi zaman erkek çocuklarına da bu konuda müdahale ederler. Oğullarının kariyerlerini olumlu

⁴⁰¹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 36.

⁴⁰² Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 161.

etkileyecek evlilikler yapmaları için baskıcı olan babalar, evlatlarının mutluluğundan çok maddiyatı düşünürler.

Sadakat romanında Ferda'nın ilk evliliği babasının isteği ile yapılmış bir evliliğdir.

“Ferda evliliğinden söz ediyor ilk kez. Bir aile yakınının uygun görüp tanıştırdığı bir kızla pek de gönüllü olmadan evlenmiş. “Karımın babası, babamın iş yaptığı bir adamdı. Çok güzel bir kızdı, biraz buna aldandım belki. Ama en çok babama hayır demeyi ve çatışmayı göze alamadığım için evet dedim.””⁴⁰³

Babasının isteği üzerine yaptığı evliliği yürütemeyen Ferda, ikinci evliliğini kendi tercihiyle yapar.

“Adamın düşüncelerini okuyabiliyordum. Oğlundan farklı, önemli şeyler yapmasını ve ilk evliliğini sürdürmesini beklemişti. Bu evlilik biçimsel olsa da konumunu güçlendirecek ve büyük olanaklar sunacaktı Ferda'ya. Genç karısının cin gibi zeki olmasına gerek yoktu ve sağlık sorunu sağaltılabilecek bir düzeydeydi. Ayrıca Ferda ona sadık kalmak zorunda da değildi, istediğiyle gönül eğlendirebilirdi. Otuz beş yaşında bir kasabaya kapanıp seracılık yapmak, kasaba eczacısı bir kadınla evlenip köşesine çekilmek tembellikten başka neydi!”⁴⁰⁴

Oğlunun evliliklerini birer kariyer planı olarak gören Haşim Bey, evliliğin getirdiği ahlaki özelliklerden de yoksun biridir. Maddi kaygılarla Ferda'ya yaptırdığı ilk evliliğinde, oğlunun ruhsal problemleri olan eşine sadık kalmasını gerekli görmeyip, onun eşini aldatabilecek olmasını olağan karşılaması da bunun göstergesidir.

3.A.2.2.3.13. Kuşak Çatışması / Yaşa Bağlı Artan Hoşgörü

Sorunlu bir geçmişe sahip baba-oğullarda, tarafların yaşlanmaya bağlı olgunlaşmaları sonucu birbirlerine daha hoşgörülü davranmaları söz konusu olabilmektedir.

⁴⁰³ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 68.

⁴⁰⁴ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 78- 79.

Ölü Erkek Kuşlar romanında Onur, babasının geçmiş yıllarda kumar tutkusu yüzünden onları terk edip gitmesini ve annesini aldatmış olmasını kader olarak yorumlar. Babasının geçmişine hoşgörü ile bakar.

*“Suçladım mı bilmiyorum. Sanki her şey olması gerektiği gibi olmuştu ya da bizim dışımızdaki bir güç tarafından elde olmadan gelişmişti. (...) Onca varlık ve itibar görmüştü ve sonra yitirmişti hepsini. Doğuştan getirdiği bir soyluluk vardı onda aslında ve bunu gizli bir dert gibi taşıdı ölene dek.”*⁴⁰⁵

Her şeye rağmen babasına olan bu olumlu bakış açısı, Onur’un olgunlaşmasına bağlı olan hoşgörüsünden kaynaklıdır.

Bu durumun en güzel örneği, *Mor* romanında İlhan Sacit’in babası hakkındaki düşünceleriyle verilir.

*“Peki ama o adamla ilgili ne biliyordum? diye sordu kendine. Yattığı yerde yan dönüp aydınlanan perdelere bakarak. Çok zaman geçmişti aradan artık ve babasıyla ilgili yargı ve düşünceleri hor görmekten çok onu anlamaya yönelmişti. Gençliğin, insanı karalar ve aklar yaratmaya yatkın seçimler yapmaya zorlayan bağışlamazlığından çoktan kurtulmuştu. Daha esnekti şimdi, daha genişti. İbrahim Sezer, babası, bir adamdı işte, benzeri çok olan bir adam. Onu hatırlamaktan incinmiyordu artık. Bir zamanlar o adamın insan soyunun eğitilip inceltilmemiş bütün hurs ve bencilliğini kendinde toplamış biri olduğunu düşünmekteydi. Şimdiyse başka biri olmak için pek fazla seçeneği olmadığını anlamış bulunuyordu.”*⁴⁰⁶

Geçmişte babasının beklentileri karşılayamayan, küçük bir adam olduğunu düşünen İlhan, zamanla onun aslında çevresindeki binlerce insandan pek de farklı olmadığını anlar. Babasını hor görme nedeninin farkına varan İlhan, ölmüş babasını daha hoşgörülü anmaya başlar.

3.A.2.2.3.14. İntihar / Hastalık / Ölüm

Ailede ölüm olayının gerçekleşmesi, küçük büyük herkeste kötü bir sarsıntı yaratır. Kimi zaman babanın ölümü çocukta psikolojik sorunlar oluştururken kimi

⁴⁰⁵ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 186.

⁴⁰⁶ Aral, İnci, *Mor*, s. 28- 29.

zaman da ailedeki diğer bireylerden birinin ölümü baba-oğul ilişkisine olumsuz yansır.

Taş ve Ten romanının asıl kişisi Sina, eşini kaybedince oğluyla arasındaki bağda zayıflamaya başlar.

*“Bir daha kaza yapmıyor. Hiçbir kazaya karışmıyor. Oğlu beş yaşında. Yuvaya gidiyor o sıralar. Kendisi bakıp büyütme çalışıyor uzun süre ama kolay olmuyor. Üç yıl önce yatılı bir okula veriyor.”*⁴⁰⁷

Eşini kaybettikten sonra oğlunun sorumluluğunu tek başına taşıyamayan Sina, oğlunu yatılı okula göndererek annesiz kalan evladını babasından da mahrum bırakmış olur.

Şarkını Söylediği Zaman romanında ise Cihan, babasının ölümüne yetişemediği için iyi bir evlat olmadığı düşüncesiyle kendini suçlar.

*“Yakınlarından uzak kalmanın, evlat olarak görevlerini yerine getirememenin suçluluğu ile kahrolmuştu. Anne- babası, hasretiyle zorlanmış, başarılarıyla gururlanmış, seçimlerine saygı duymuşlardı. Oysa, babasının beş yıl önceki ölümüne bile yetişememişti.”*⁴⁰⁸

Bir evlat olarak babasına olan son görevini yerine getirememiş olan Cihan'ı, babasının ölümü ve o esnada onun yanında bulunamayışı olumsuz etkilemiştir.

3.A.2.2.3.15. İlgi / Sevgi / İletişim (İlgisizlik / Sevgisizlik / İletişimsizlik)

YYZ-Yeşil'de Metin'in babası, annesinden boşandıktan sonra tekrar evlenip yeni bir düzen kurar. Bunalımlarından kurtulan baba, oğluyla ilgilenmeye çalışır. İleriki yaşlarında ünlü bir fotoğrafçı olan Metin'e bu konudaki yolu da ilk babası açmıştır.

*“Babası Ferdi Bey evlenene kadar elinden geldiğince aradı sordu Metin'i, ilk fotoğraf makinesini o aldı oğluna.”*⁴⁰⁹

⁴⁰⁷ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s.207.

⁴⁰⁸ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 60.

⁴⁰⁹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 153-154.

Boşanma olayından sonra kendini yalnız ve terk edilmiş hisseden çocukların ebeveynleri daha çok ilgi göstermelidir. Metin'in babası da oğluyula elinden geldiğince ilgilenip, onun babası olmaktan vazgeçmediğini göstermiştir.

Aile bireyleri arasındaki en büyük sorunlardan biri ise iletişimsizliktir ve diğer sorunların çoğu iletişimsizliğin birer uzantısıdır. Baba-oğul arasındaki iletişimsizlik ise ikili arasında onarılamayacak sorunlar oluşmasına sebep olabilir.

Mor romanında İlhan Sacit ile babası arasındaki iletişimsizliğin doruk noktaya ulaşp, İlhan için büyük bir kırgınlık yaratması annesinin ölüm haberini alışıyla olur.

*“İlhan, en yoksul, en sıradan insanların çocuklarını, gösterdikleri sıcak sevgiyle nasıl iyiye özendirip yönlendirdiklerini görmüştü sonradan. Oysa babası, bir şubat akşamı oğluna annesinin öldüğünü incelikle söyleyerek, kucaklayıp avutacak cesareti bile gösterememişti. Bırakmıştı İlhan gidip annesinin şişmiş cesedini kendisi görsün... Bunu hiç bağışlayamadı.”*⁴¹⁰

Babanın çocuklarına destek olup, onlarla birlik olması gereken zamanda çocuklarını kendi hallerine bırakmasının çocuklarda oluşturduğu olumsuz psikoloji bu şekilde olmuştur.

3.A.3. Roman Şahıslarının Babasızlığı ve Babalık Vazifesini Üstlenenler

Bireyin hayatında baba figürünün güçlü olması, o bireyin kişilik yapısında çok büyük önem taşır. Bununla birlikte babasızlık da bireyin hayatında şekillendirici unsurdur.

*“Aile içinde ölüm, ana, baba ya da kardeş ölümü, büyük küçük bütün aile bireyleri için en sarsıcı ve en örseleyici yaşantıdır.”*⁴¹¹

Bu yüzden, ailede ölen kim olursa olsun büyük acı yaratır. Fakat kaybın getirdiği sorunlar, ölenin kim olduğuna göre farklılıklar gösterir. Babanın ölümüyle birlikte ailelerde genellikle sosyal, ruhsal ve ekonomik pek çok sorunlar yaşanır.

⁴¹⁰ Aral, İnci, *Mor*, s. 36.

⁴¹¹ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 196.

Bunun yanı sıra babanın yokluğu, kız ve erkek çocuklar açısından da farklı sorunlar oluşturur.

3.A.3.1. Kadın Şahısların Babasızlığı

Babasızlığın doğurduğu problemler aynı kaynaklı olsa da sonuçları cinsiyet açısından farklı boyutlar sergileyebilir.

“Etkileşimde bulunabilecekleri baba figürüne yalnız erkek çocukların değil, kız çocukların da ihtiyacı vardır. Çünkü kız çocukları babaları ile etkileşimde bulunarak ve onu gözlemleyerek erkeklere karşı nasıl tepkilerde bulunacaklarını ve erkeklerin kendi cinsiyetlerine nasıl tepkide bulunduğunu öğrenirler. Baba yoksunluğunun kızlar üzerindeki etkisi çocukluk döneminde daha az olurken, erken adolesan (yeniyetmelik) döneminde bu etki daha net olarak ortaya çıkmaktadır. Baba yoksunu kız çocuklarından bazılarının erkek arkadaşları ile ilişkilerinde saldırgan, bazılarının ise sıkılgan davranışlar gösterdikleri gözlenmiştir.”⁴¹²

Babasızlığın, kız çocukları üzerindeki etkileri bunlarla sınırlı olmayıp, daha pek çok konuda hayatlarına tesiri vardır. Romanlarda eğitimden sosyal ilişkilere, meslekten evliliğe kadar bu durumun örneklerini görmek mümkündür.

3.A.3.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babasızlığı

Ölü Erkek Kuşlar romanının başkişilerinden Suna, kocası Ayhan’a babasının ölümünü şu şekilde anlatır:

“Bir kaç gün önce okuldan geldiğimde babamı evde bulamamıştım. Arka bahçede o zamanlar ne olduğunu bilmediğim bir teneşir tahtası vardı. Islaktı, su kabağı bir tas duruyordu üstünde. Sabunlu sular betona yayılmıştı. Annem omuzlarına atılmış kareli paltosuyla evin içinde dolaşıyordu ağlayarak. Çok yakında gelecek baban, dedi bana inanmadan. Biri beni götürdü, bütün gün karşımızdaki evde oturan sıhhiyecinin çocuklarıyla iskambil oynadık. Oynamak istemediğim halde oynadık. Mızıkçılık ettim, kavga çıkarmadılar. Hep ben kazandım.”⁴¹³

⁴¹² Çağdaş, Aysel, *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*, s. 31.

⁴¹³ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 69.

Babasını sekiz yaşında kaybeden bir çocuğa ölümü anlatmanın kolay olmadığını bilen büyükler, onu oyalamak için oyun oynamaya gönderirler. Fakat Suna'nın yaşı küçük de olsa ortamdaki hüzünden babasının bir daha onlarla olamayacağını anlar. Ailenin, Suna'yı matem havasından uzaklaştırmaya çalışması doğru bir davranış şekli olsa da ona gerçeği anlatmak yerine eğlendirmeye çalışmaları yanlıştır.

“En sık rastlanan yanlış tutumlardan biri çocuğu eğlendirmeye çalışmaktır. Bu tutum, yaşlı havayı gören ve sezen bir çocuk için büsbütün us (akıl) karıştırıcıdır.”⁴¹⁴

Suna'nın yaşadığı bu olay aslında İnci Aral'ın kendi yaşamından bir kesittir.⁴¹⁵ Yazar, babasının ölümü gibi birçok anısını karakterleri aracılığıyla bu romanında işlemiştir.

“Ertesi gün İstanbul'dan ağabeyim geldi. Yatılı okulda orta ikide okuyordu. Oda kapısında durdu. Gözleri kızarmıştı ağlamaktan, yol boyu ağlamış olduğunu anladım. Annem ona baktı, işte babamız geldi, dedi, yeniden ağlamaya başlayarak. O zaman babamın bir daha gelmeyeceğini bildim. Sekiz yaş için ölüm kavranamaz bir uzaklıkta olmalıydı, ağlayamadım.”⁴¹⁶

Yazarın hayatından izler taşıyan bu bölümde, küçük bir çocuk açısından ölümün anlaşılmaz olduğuna vurgu yapılır. Ayrıca İnci Aral, bu durumla ilgili olarak yaşam öyküsünü anlattığı *Unutmak* adlı kitapta şöyle söyler:

“Arka arkaya gelen acılar yokluğunu belli bir süre gölgelemişti ama ölümünün geç fark ettiğim ağrısını da çoğaltmıştı. Sonraları daha yoğun biçimde ortaya çıkacak ama hep bilmezlikten geleceğim baba özlemi böyle doğdu bende. (...) Acı çekmek çocukları erken olgunlaştırıyor. Bir kız çocuğunun olmayan babasına duyduğu özlemse çok yönlü ve yakıcıdır.”⁴¹⁷

⁴¹⁴ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 199.

⁴¹⁵ Aral, İnci, *Unutmak*, Merkez Kitaplar, İstanbul, Mart 2008, s. 56.

⁴¹⁶ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 69.

⁴¹⁷ Aral, İnci, *Unutmak*, s. 42.

Yukarıda da bahsedildiği gibi ebeveynlerinden birini veya her ikisini kaybeden çocuklar erken olgunlaşmak mecburiyetinde kalırlar. Bununla birlikte tam yaşanamayan çocukluk, bireyin içinde sevmeyi bekleyen bir çocuk olarak hapsolür.

“Babanın yokluğu, anne üzerindeki toplumsal baskıyı ve sorumluluklarını arttıracaktır. Böylece anne çocuğuna karşı gereken sabır, anlayış ve hoşgörüyü gösteremeyecektir. Bu durum da anne-çocuk ilişkisinin bozulmasına neden olacaktır.”⁴¹⁸

Suna için de bu böyledir. Babasının ölümüyle oluşan matem havası onu duygusal olarak etkiler ve annesinden beklediği sevgiyi göremeyince alınganlık yapmaya başlar.

“O gece anneme bir süredir benden sıkıldığını anladığımı, benimle eskisi gibi konuşmadığını ve nedense beni adımla değil, köylüler gibi ‘kız’ diye çağırmakta oluşundan çok üzüldüğümü söyledim. Ben bir besleme değil, onun kıızıydım çünkü.”⁴¹⁹

Babasını kaybetmiş çocuklar bu ruh hali içindeyken, anneler sırtlarına binen yükü kimi zaman mücadelede zorlanıp yaşama erken veda edebiliyorlar. Suna’nın annesi için de aynı şey söz konusu olur. Babasızlığın ardından annesiz de kalan Suna’ya akrabaları sahip çıkar.

“Ben olmasam yetimhanelere düşecektin, görürdün gününü o zaman... O pis kamyonu tırmandığını görmeyeyim bir daha! Hiç utanman yok mu senin, kıçın başın görünüyor onun tepesinde gezinirken. Nerde senin el işin, hani nerde? Sıçandışi, hiristo teğeli yapmayı bile öğrenemedin daha. Ne zaman büyüyeceksin sen ha? Daha ne kadar senin söküük ceplerini dikeceğim ben? O düğmeler de oğlanlarla boğuşurken kopuyor biliyorum. Sokak kıızı olacaksın bu gidişle, başıma bela olacaksın anladın mı? Sonra kabahat benim olacak. Sofrayı kur çabuk!”⁴²⁰

⁴¹⁸ Çağdaş, Aysel, *Anne- Baba-Çocuk İletişimi*, s. 32.

⁴¹⁹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 89.

⁴²⁰ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 91.

Bu örnekte de görüldüğü gibi ebeveynsiz kalan çocuklar yaşadıkları acıların yanı sıra bazen sevgi ve ilgisiz de kalmaları nedeniyle erken olgunlaşmak zorunda kalırlar. Suna da yengesinin baskılarıyla çocukluğunu tam anlamıyla yaşayamaz.

YYZ-*Yeşil*'de Melike Eda'nın babası akciğer kanserinden vefat eder. Melike Eda o günü şu şekilde anlatır:

“Uzun boyluydu babam. Onu uzun bir kerevetin üstünde arka bahçede yıkadılar ve uzun bir tabuta koyup götürdüler. Arka bahçedeki çiçekler uzun zamandır sulanmamaktan kurumuşlardı. Toz ve sıcaktan bozarmış zeytin ağaçlarında cırcırböcekleri çatlıyordu. Kadınlar, bir örnek yaşlı, üzülmeye çalışan yüzleriyle konuk odasında oturdular akşama kadar. Unlar kavruldu mutfakta, helvalar pişti, ölüm tüttü baca. Tepsiler dolusu yemek geldi, yendi. Tiksindim. Ölüm kokuyorlardı.”⁴²¹

Babasının ölümüyle Melike Eda'nın hayatında onarılamaz değişiklikler olmuştur.

“Otuz yıl kadar önce, henüz askere gitmeden, annenle evlenmeden çekilmiş bir resim bu. Ayrıntıları silinmiş, sararmış yüzünün. Onun ölümünün sana getirdiği acıları görürdün bu resimde çocukken. Onun gittiği yerde her şeyi bildiğini ve çok üzüldüğünü anlardın, gülümsüyor olsa da. Cennette olduğunu, en kısa zamanda seni yanına almayı istediğini düşünürdün sabırsızlık içinde.”⁴²²

Melike, babasının eski fotoğrafına bakarken pek çok duyguyu aynı anda hisseder. Bir yandan onun ölümünden duyduğu acılar, bir yandan da yaşadığı kötü olayları, tacizleri gören, bunun için üzülen ve cennete alma ihtimaliyle bile olsa, kızını kurtarmak isteyen bir baba ve elbette ki böylesi bir babanın tüm yaşananları biraz daha katlanılabilir kılması gibi.

Melike Eda, babası öldükten sonra hep ona dua eder. Onun yerini kimsenin dolduramayacağını düşünür.

⁴²¹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 377.

⁴²² Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 370.

“Okula giderken mezarlığın önünden geçerdim. Babamın ruhuna üç kulhuvallah bir elham okurdum. Benim babamın orda yattığını, amcamın kesinlikle babam olamayacağını düşünürdüm. Annem, baban o senin baban, baba desene, derdi. Amca, derdim.”⁴²³

Babasının yerine, amcası dahi olsa bir başka adamın geçmesine tahammül edemeyen Melike, bu duruma olan tepkisini ‘baba’ demeyerek gösterir.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında Halise’nin babasını kaybetmesi ise, Halise’de yalnızlık ve iç burukluğu yaratır.

“Koleji bitireceği yıl beklenmedik bir kalp krizi sonucu öldü babası. Soğuk bir kasım günüydü. Ölü gömüldükten sonra eve döndü Halise. Yaşamın bu biçimde birdenbire sona erişini inanılmaz geliyordu ona. (...) Halise’ye öyle geldi ki babasının sıcaklığı yatağın içinde duruyor hala. Yatakta onun bıraktığı çukurluğa uzanıp yorgani başına çekti. Doya doya ağladı. Ne var ki çarşafklar çok kirliydi, kokuyordu. Aslında genel bir bırakılmışlık vardı evin bütününde. (...) Babasının yokluğuyla birlikte birdenbire görünür olan bu yalnızlığa, bırakılmışlığa şaşıtı, içi burkuldu.”⁴²⁴

Geride kalanlar için hayatı zorlaştıran ölüm kavramı, *Sadakat* romanında da ele alınır. Azra’nın babasını kaybettikten sonraki hisleri şu şekilde verilir:

“Babamın cenazesi. Evden şiddetle vurarak geçen ölümün küflü, metalik bir kokusu var. Her şey beyaz ve dümdüz. Özlem, artık olmayan için çekilen acı özlem.”⁴²⁵

İçimden Kuşlar Göçüyor romanının asıl kişisinin, babasından ardından annesini de kaybetmesi onda büyük bir sarsıntı yaratır.

“Babamdan iki yıl sonra annemin de ölümü bir dönüm noktasıydı benim için. Büyük bir talihsizliğe uğradığımı ve birden bire büyüdüğümü fark ettiğim bir yol ayrımı. Yoksunluğum ne kadar büyük olursa olsun yeni bir bilinç yarattı bende

⁴²³ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 413.

⁴²⁴ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 108-109.

⁴²⁵ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 150.

bu ölüm. Artık tek başınayım... Kalabalığın içinde, bundan böyle beni kollama görevini üstlenmiş olanların yanı başında bile."⁴²⁶

Babasızlığın ardından annesiz de kalmış olmak, çocukta yalnız bırakılmışlık hissi uyandırabilir. Kahramanımızın kaybettiği ebeveynlerinin ve babasızlığının onda uyandırdığı hisleri anlatması şöyledir:

"Çocukların kaçınılmazı kabullenmek konusunda üstün bir yetenekleri vardır. Kayıplarının büyüklüğünü kavrayabilecek yaşa gelinceye kadar karşılaştıkları acının boyutlarını ve şiddetini anlayamazlar. İçinde buldukları durum büsbütün o anı, o günü kapsamaz. O günün anlamı yoktur uygulamada. Asıl acı o günden sonra, kazandığı süreklilik ve yaptığı yıkımla belirir çocuk yaşamlarında. Bir yere ait olamama, hep başka biçimlere girmiş eksiklik duyguları, yapıdaki gedik tuğlayı arayıp durma, kendi kendine zarar verme eğilimleri. Boşluk ve o boşluğu başarılarla, sürekli daha çoğunun arandığı sevgilerle onarma isteği.

Bende böyle oldu."⁴²⁷

Babanın ölümüyle ortada kalan çocukların, yaşları ilerledikçe acı gerçeği daha çok anlıyor olmalarını yazar bu alıntıyla net şekilde ifade etmiş olur.

Kız çocuklarının ileriki yaşlarında erkeklere yaklaşımlarını etkileyen babasızlık, onların eş seçimlerinde de ekilidir.

"Kadınların kafasındaki baba modeli hayatlarına katacakları erkekleri seçerken etkili oluyor. Bende sevgisinden yoksun olduğum babamı aradım hep belki. Kendimden yaşlı erkeklere ilgi duydum, onlarla evlendim."⁴²⁸

Baba sevgisinden yoksun olan kız çocuklarının kendilerinden yaşça büyük erkeklerle ilişki kurmaları, geçmişte yoksun oldukları baba sevgisi ve şefkatine duyulan ihtiyaca bağlanır çoğunlukla. Yazar da kendi durumunu bu şekilde açıklamıştır.

⁴²⁶ Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, s. 73.

⁴²⁷ Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, s. 73-74.

⁴²⁸ Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, s. 103.

3.A.3.1.2. Yan Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babasızlığı

Ölü Erkek Kuşlar adlı romanda yan karakter olarak yer alan Güler'in Onur'la olan evliliğinin anlatıldığı kısımda Güler'in babasızlığına da değinilir.

*“Kızın yaşı geçiyordu. Babası ölmüştü, ağabeyinin yanında sığıntı gibiydi. Onur, neden olmasın diye düşünmüştü o günlerde. Evlilik bir dayanışma, iyilik, sevecenlik dengesi kurma değil miydi? Yöneteceği, öğrenmesi gereken her şeyi öğretebileceği, kendi elleriyle biçimleyeceği bir kadın olabilirdi Güler.”*⁴²⁹

Güler'in, babasının ölmesi nedeniyle abisinin yanında kalmasını sığıntılık olarak yorumlayan insanlar onun kurtuluşunu evlenmek olarak görmüşlerdir. Ekonomik gücü olmayan genç bir kadının baba evinin haricinde başka bir yerde rahatlıkla barınamayacağını dile getiren yazar, böylece toplumsal bir soruna da değinir. Güler'in evlilik nedeni, başını sokabileceği bir eve ve kendisini koruyacak bir eşe sahip olacağı düşüncesidir. Onur'un evlilik nedeni ise sahipsiz kalmış bir akraba kızına sahip çıkmak ve kendisinin şekillendirebileceği bir eş yaratmak fikridir. Fakat bu düşünceler mutlu bir evlilik için yeterli olmaz.

Benzer bir evlilik de *Mor* romanında görülmektedir. Romanın asıl kişisi İlhan Sacit'in annesi, kimsesizdir. Bu yüzden zor bir hayat yaşayan kadın, evlenip yuvasını kurarak kendine yeni bir yol çizer.

*“Bir tek akrabası yoktu annesinin. Ne anne baba, ne de kardeş, teyze, hala, amca ya da yeğenler. Kimsesiz olduğunu söylerdi. -Anlattığına göre- kendisini yedi yaşındayken çocuk yuvasından alan Muğlalı, varlıklı, dindar bir ailenin yanında büyümüştü. İlkokulu bitirir bitirmez okuldan alınmış, yaşlıca çiftin hem yardımcıları hem de can yoldaşları olmuştu. On sekiz yaşına girdiğinde ise onların bazı davranışları yüzünden kırılmış, evden kaçmıştı.”*⁴³⁰

Annesiz ve babasız olan bir çocuğun, çevresi tarafından hor görülmesi onun gelişimi açısından zararlıdır. İlhan Sacit'in annesi de ileriki yaşlarında geçmiş yaşantısı nedeniyle ruhsal problemler yaşar.

⁴²⁹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 170.

⁴³⁰ Aral, İnci, *Mor*, s. 23-24.

Taş ve Ten romanında Ulya'nın annesi de babasız büyümüş çocuklardandır.

*“Ailesini savaş sırasında kaybettiğinde on üç yaşında olan annem, bir çocuk yurdunda uzun süre kalmış. Annesi bombardımanda ölmüş. Mühendis olan babası ise komünist parti üyesi olduğu gerekçesiyle (belki de Yahudi'ydi) Naziler tarafından tutuklanmış ve Bergen Belsen toplama kampından geri dönmemiş.”*⁴³¹

Ulya'nın annesi Eva, küçük yaşta ailesini kaybetmesinin sarsıcı etkisinin yanı sıra onları ırkçı bir katliamda kaybetmiş olmanın da acısını yaşamaktadır.

Sadakat romanının kişilerinden Aliye ise yaşadığı tüm zorluklara küçük yaşta babasız kalmasının neden olduğunu düşünür.

*“Keşke babam yaşasaydı,” diyor. “On iki yaşında babasız kalmasaydım olmazdı bunlar...”*⁴³²

Aliye, evliliğinin yolunda gitmemesini, kocasıyla problemler yaşamasını babasız olmasına bağlar. Bu bir bakıma doğrudur. Çünkü babasız kalan Aliye, başıboş, serseri bir ruh haline bürünür. Annesinin hoşgörüsünü kötüye kullanıp, liseyi de zar zor bitirir.

3.A.3.1.3. Babasızlığın Doğurduğu Problemler

Ailenin direği, evin maddi ve manevi koruyucusu kabul edilen babanın yokluğu, ekonomik, ruhsal, sosyal ve eğitimsel olarak bireyde ve ailede pek çok sorun meydana getirebilir. Bu sorunlar ise her bireyde ayrı biçimlerde belirebileceği gibi kadın ve erkek üzerinde de farklı biçimlerde kendini gösterir. Özellikle ataerkil toplumlarda babasızlık kadınlar için daha zor bir durumdur. Bunun sebebi toplumların gelenekselleşmiş bazı önyargılarıdır. Bu önyargılar kadınların sosyal, ruhsal ve ekonomik durumları ile eğitim hayatlarını da olumsuz etkiler.

Geleneksel aile yapısında evin giderlerini genellikle evin reisi sayılan baba karşılamaktadır. Babalara evin direği denmesinin temel nedenlerinden biri de budur. Bu nedenle babanın yokluğu, aileyi pek çok konuda olduğu gibi ekonomik anlamda da sarsar.

⁴³¹ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 71.

⁴³² Aral, İnci, *Sadakat*, s. 54.

“Baba yoksunluğundan alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların daha fazla etkilendiği belirtilmiştir. Bu durum da babanın yokluğu sonucu ailenin içine düştüğü ekonomik sıkıntı ile doğru orantılı olarak arttığı şeklinde açıklanmıştır.”⁴³³

Bu tespitin örneklerine romanlarda sıkça rastlanır. *Ölü Erkek Kuşlar* romanında, Suna ve ailesinin ekonomik durumları, babanın yokluğunun aile ekonomisi üzerindeki etkilerini gösterir.

“Saç örgülerimden sular süzülüyor. Üşüyorum. Üstelik mantom da yok. Bu kış kalın yün hırkamla idare ediyoruz. Gelecek yıl kareli mantosunu bozup tersyüz ederek bana yapacak annem.”⁴³⁴

Pek çok orta halli ailenin çocukları, babalarının kaybıyla birlikte bu tür ekonomik zorluklar yaşarlar. Babanın yokluğuyla birlikte yoksul çocuklara dönüşüp, başkalarının eskilerine muhtaç hale gelirler. Bu örnekte de görüldüğü gibi, Suna ve kardeşleri için de böyle bir durum söz konusudur.

YYZ-Yeşil'de Melike'nin babasının ölümünden sonra annesi zahireci dükkânını işletmesi için kayınbiraderi ile evlenip tüm maddi konuların sorumluluğunu da ona bırakır. Üvey baba, liseyi bitirdikten sonra üniversiteye gitmek isteyen Melike'yi caydırmak için maddi yardım yapmamakla tehdit eder. Dayısının desteği ile okuyan Melike, babasından mal mülk kalmasına rağmen evden hiçbir maddi yardım alamaz. Kendine yeni bir düzen kuran Melike evleneceği zaman annesinden ilk defa beklenmedik bir iyilik görür.

“Annen ise beklenmedik bir şey yaptı. Anneannenden kendisine kalan bir zeytinliği satıp parasını dayın aracılığı ile sana yolladı. Babanın bunu bilmemesi olanaksızdı kuşkusuz ama yaşamında ilk kez annenin senden yana tavır alması şaşırtıcıydı.”⁴³⁵

Annesinin Melike'ye gönderdiği para öz babasından kalan bir mülkten değil anneannesinden annesine kalan bir mülkten gelmiştir. Ayrıca annesinin ölümünden

⁴³³ Çağdaş, Aysel, *Anne- Baba-Çocuk İletişimi*, s. 32.

⁴³⁴ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 87.

⁴³⁵ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 436.

sonra üvey babası ile görüşen Melike, evin yarı hissesinin de onun üzerine geçirildiğini öğrenir.

Babanın ölümü, aile fertleri üzerinde ruhsal bir yıkım da yaratır, bu yıkım düzelse bile yeri dolmayan bir boşluk kalır.

Ölü Erkek Kuşlar romanında, babasının ölümüyle birlikte Suna'da ortaya çıkan kişilik bölünmesi, baba yoksunluğunun birey üzerinde meydana getirdiği ruhsal yıkıma örnektir.

“Sonraları bu ikiye bölünmüşlüğümün resmi olmayan tarihini bulmaya çabaladığımda çok gerilere gitmem gerekti...”

Ne kadar geriye, diye soruyor Ayhan. Anlatsana.

Dedim ya çok gerilere. Belki de böyle doğdum ben. Su ve Na olarak yani.

Şu anda hangisi konuşuyor benimle?

Bunu kesin olarak bilemem. Ama sanırım Su.

Neden Su?

Çünkü şu anda Na'yı düşünebiliyorum. Ona dıştan bakıyorum, ikinci bir kişiye bakar gibi.

Nerede o şimdi?

Saatte otuz kilometre hızla gidebilen koca burunlu, kırk dört model bir Dodge kamyonun şoför mahallinde annem ve ağabeyimle birlikte oturmuş Sındırgı Dağları'ndan geçiyor. O yolu bilir misin? Hani çam ormanları ve dağlar arasından döne döne aşağılara iner...”⁴³⁶

Suna'nın Ayhan'a anlattığı bu olay, babasının ölümünün hemen sonrasında gerçekleşmiştir. Kişilik bölünmesi yaşadığını kocası Ayhan'a anlatan Suna bu durumun ilk gerçekleşme anını da anlatır.

⁴³⁶ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 67-68.

“Sekiz yaş için ölüm kavranamaz bir uzaklıkta olmalıydı, ağlayamadım. İçimde biri, ağlamalısın, diyordu durmadan. Baban öldü senin, ağlasana.

Su'nun sesini ilk kez o zaman duydum işte. Ağlıyordu, içi katılıyordu ağlamaktan ama gözlerimde yaş yoktu. Sesim yoktu.”⁴³⁷

Suna'nın bu ruhsal durumu ileriki yaşamında da devam eder. İçinde karşıt iki kişilik barındıran Suna, sürekli gelgitler yaşar. Ayhan'la yaptıkları bir konuşma sırasında, bu durum konuşulur.

“Bir yanınla özgür, dışadönük bir kadınsın öteki yanınla da eve bağımlı. Bu çelişki seni yormuyor mu?”⁴³⁸

Suna'ya göre bu yenilmesi çok zor bir durumdur ve yetiştirilme tarzından kaynaklanıyordur.

YYZ – Yeşil romanının asıl kişisi Melike Eda'nın babasını kaybettikten sonra öz amcası da olan üvey babası tarafından tecavüze uğraması, koyu bir din anlayışı içinde yetişmiş olan Melike Eda'nın büyük bir ruhsal sarsıntı yaşamasına sebep olur.

“Allahım beni kötülüklerden koru. Dayanmam için yardım et. Hastalığımı geçir, ateşimi düşür. Öleceksem bir an önce öldür. Beni cehenneme gitmekten başışla. Karanlığın yutmasına izin verme. Çok büyük işlerinden bir an önce başını kaldırınca bana bak Allahım. Amcamı, annemi ve beni koru. Amcamın ölmesi gerekiyorsa tez elden öldür Allahım.

Yattığım yerde dua ediyorum. Kendimi tuzun altında bir sümüksüklüböcek gibi duyarak. Gittikçe küçülüp eriyorum. Annem başıma sirkeli bez koyuyor, bedenimdeki morluklara bakıyor kuşkuyla. Merdivenden yuvarlandı, diyor amcam, doktora gerek yok. İki gün içinde iyileşir. Ayağım boşa geldi, diyorum. Yüzlerini görüyorum. Bulanık, yarı gerçek. Onu ele vereceğimden korkan amcamın beyaz yüzünü. Yasak, uygunsuz, annemi öldürecek aşırılıkta bir şey yaptı bana, hepimizin zararına. Ama Allah'tan onun için nasıl bir ceza isteyeceğimi bilemiyorum.

Zaten her şeyi görüyor o.”⁴³⁹

⁴³⁷ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s.69.

⁴³⁸ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 59.

Babasının ölümü sonrası uğradığı tecavülden dolayı kendisinin cezalandırılacağını ve cehennemde yanacağını düşünen Melike Eda, dua ederken kendine bu kötülüğü yapan amcası için de iyi dileklerde bulunur. Çocuk kalbi ve beyni amcasının kendisine yaptığı kötülüğü yeterince anlayamayacak kadar temiz ve saf olan Melike Eda, Allah'ın her şeyi gördüğüne ve yaşanılacaklarının onun takdirinde olduğuna inanır.

Devamı gelen tacizlere ses çıkaramayan Melike Eda, özgüven eksikliği, haksızlığa boyun eğme ve hakkını arayamama gibi kişilik problemleri yaşar. Üniversiteyi kazanan Melike Eda'yı, dayısının cesaretlendirmesi kendisi hakkında düşünmeye sevk eder.

“Eylüldü. Dayım gelmişti. Kalma burada, mademki sınavı kazandın geleceksin İstanbul'a. / Bırakmıyorlar, annem evlendirmek istiyor beni. / Kiminle? / Hacı Yusuf'un oğluyla, o salak, ebleh oğlanla... / Hayır hayır, deli olma! Seni götüreceğim. / Göndermezler. / Sen iste, karar ver, gönderecekler! Büyüdüün artık, tutamazlar...

O gece büyüyüp büyümediğimi anlamak için dikkatle bakmıştım kendime aynada. Anlayamamıştım. Parlak cama yansıyan korkuydu. Yoğun bir hınç ve inattı. Bırakıp gitmek, kaçıp kurtulmak hırsı. Neydim ben, kim? Ziyafetten arta kalmış bir kemik parçası, ısırılıp bırakılmış bir meyve mi?”⁴⁴⁰

Melike'nin kendi kişiliğini bu kadar değersiz görmesinin nedeni yaşadığı cinsel istismardır.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanının asıl kişisi Halise(Sara), babasının ölümünden sonra tek başına kalır. Yatılı okulda okuyan, tatillerde ise evci olarak halasına giden Halise, babasının ölümünden sonra kimseye hesap verme zorunluluğu kalmadığını düşünür. Bu yüzden erkek arkadaşının kendisine yaklaşmasına izin verir.

“David'in her zaman loş, hafif içki ve tütün kokan küçük dairesinde, her zaman dağınık yatağında, yerlerde, duşta, kanepede hatta masa üstünde seviştiler her fırsatta, aylar boyu. İlk kez okuldan kaçtı Halise. İlk kez yalan söyledi halasına.

⁴³⁹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 420.

⁴⁴⁰ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 402

*Zayıfladı, gözlerinin altı çöktü. Yapay bir neşe içindeydi, ama aynı zamanda ürkekçe bir dalgınlık vardı üzerinde. Sık sık babasını görüyordu düşlerinde. Dargındılar nedense.*⁴⁴¹

Yaptığının yanlış olduğunu bilen Halise, rüyalarında gördüğü babasına karşı kendini suçlu hisseder.

İçimden Kuşlar Göçüyor romanının kahramanı ise babasını küçük yaşta kaybettikten sonra korkunç düşler görmeye başlar.

*“Babamın ölümünden bir süre sonra, geceleri korkunç düşler görmeye başlamıştım. Her gece dayanılmaz bir panik içinde, yarı felç, karanlığa uyanıyor; annemin kız kardeşimle birlikte yattığı bitişik odaya gidip onların yatağına sığınmaya çalışıyordum. Ama annem çok kızıyor, sinirleniyordu buna. Düşlerime inanmıyor, duyduğum dehşetli korkuyu anlamak istemiyordu.*⁴⁴²

Evin koruyucusu sayılan babanın ölümü, ev ahalisinin kendilerini savunmasız ve tehlikede hissetmesine neden olabilir. Babasını kaybeden küçük kızın korkunç rüyalar görmesinin sebebi de budur.

Sadakat romanında ise Azra, babasını kaybettikten sonra yaşadığı ruhsal bunalımı şöyle ifade eder:

*“Hastalığımın yalnızca fiziksel olmadığını, bir değişim sarsıntısı yaşadığımı farkındaydım. Öteden beri böyleydim, Demir’in gidişinden, babamın, kardeşimin ölümlerinden sonra da yatağa düşmüştüm.*⁴⁴³

Babasının ölümü gibi yaşamında değişikliğe yol açan kötü olayları ruhsal olarak kaldıramayan Azra, bu sebeplerden dolayı pek çok kez hasta düşmüştür.

Babanın ölümü, aile bireylerinin sosyal yaşamlarında da pek çok probleme neden olur. Ailenin sosyal konumunun değişmesi, aile bireyleri arasında sorunlar oluşması bunlardandır.

⁴⁴¹ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 114.

⁴⁴² Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, s. 40.

⁴⁴³ Aral, İnci, *Sadakat*, s.166.

“Anne ya da baba öldüğünde aile genellikle gücünden yitirir. (...) Anne ya da babasından yoksun çocuklar, yoksul çocuklara dönüşürler. Giysileri yeni, oyuncakları da okul arkadaşlarınınki gibi çok çeşitli değildir. Sık sık başkasının eskilerine muhtaç olurlar. Sağ olan anne ya da babaları gibi onlar da, durumlarının çevrede kendilerine karşı yarattığı acıma duygusuna tepki olarak, bir özsaygı yitimi yaşarlar.”⁴⁴⁴

Babanın yoksunluğu, aile bireyleri içinde sosyal açıdan en çok anneyi etkiler. Çünkü günümüzde değişen aile yapısında roller eşitlenmiş olsa da geleneksel aile yapısında anne evin işleri ile ilgilenirken; baba evin geçimini sağlayıp, evin güç gerektiren işlerini üstlenirdi. Fakat babanın ölümüyle eşini kaybeden anne, kocasının sorumluluklarını da üstlenmek zorunda kalır ve bu durum çocukları da olumsuz etkiler. Babalarını yitiren çocuklar kısmen annelerini de yitirmiş olurlar

Ölü Erkek Kuşlar romanında Suna'nın annesi için de durum bu şekilde olur.

“Şubat, soğuk. Bol naneli yayla çorbası yaparlar burada, diyor şoför. İniyor. Biz inmiyoruz. Dul bir kadın, yakışık almaz şimdi şoförle gece yarısı, diyor annem. Zaten çok yağmur yağıyor. Kamyonun arkasındaki eşyamız ıslanıyor. Brandam var demişti bu adam, diye üzülüyor annem. Tel dolap, açılır kapanır ceviz sandalyeler, yün yataklar, halılar, yorganlar ıslanıyor. Singer dikiş makinesinin demir ayağı kırılıyor. Kitap sandığındaki Bütün Dünya, Bütün Türkiye ciltleri, Arı Maya'nın Maceraları, Sihirbaz Mandrake'ler ıslanıyor. Annemin romanları; Rüzgâr Gibi Geçti, Amber, Şahika, Vadim O kadar Yeşildi ki, Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok'lar, babamın hastalığını araştırdığı tıp kitapları yağmuru emiyor açıklıkla.”⁴⁴⁵

Anneler, eşlerini kaybetmenin acısıyla birlikte, yeni bir rol üstlenmek zorunda kalırlar. Bu yeni rollerinde başarılı olabilmeleri içinse kişiliklerinde gizli kalan yanları ortaya çıkarıp, erkeksi davranışlar ve cesaret göstermelidirler.

Suna'nın annesi, eşini kaybedince akraba yanına sığınmak ister ve kardeşinin yaşadığı şehre taşınmaya karar verir. Eşyaları taşıması için tuttuğu kamyonun şoförü ise onları sahipsiz görüp, yaptıkları anlaşmaya uygun davranmaz.

⁴⁴⁴ Wolff, Sula, *Problem Çocuklar ve Tedavileri*, Say Yayınları, İstanbul, 1999, s. 128.

⁴⁴⁵ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 68.

Suna ve ailesi için bu olay, baba yoksunluğunun acı gerçeği ile yüzleşmelerine neden olur.

“Yağmur hızla, uğultulu bir sesle iniyor önümüzdeki cama. Başka nereye gidebiliriz ki, diyor annem. Bursa’da dayın var. Yengen de iyidir, bize destek olurlar. Şoför çorbasını bitirip geliyor. Bu gece daha öteye gidemem, diyor. Lokanta açık, oturup bekleyeceğiz. Sabah ola hayrola. Belki yağmur diner sabaha. Yürüyüp lokantaya giriyor yeniden.

Hiç gözüm tutmamıştı zaten bu adamı, diyor annem. Ah Allahım! Ne yapacağız şimdi. Başımızda bir erkek olsa bunu yapamazdı bu herif. Dağ başında, yağmurun altında bekleyemeyiz...

Ormanın kıyısında, karanlığın uğursuz sessizliğini kendi sesiyle bastırmaya çalışan yağmurun altında bekliyoruz. Dağ başında. Neden sonra gidip bir konuşalım, diyor ağabeyim. İniyoruz.

Teneke bir odun sobasının başında çay içiyor şoför. Gidemem, diyor uykulu göz kapaklarını kaldırmadan. Seni vicdansız, diye bağıyor annem ve çabucak babamın tabancasını çıkarıyor çantasından, şoförün beynine dayıyor.

Yavaş, diyor Ayhan. Sakin ol. Böyle olmuş olamaz.

Sanırım oldu. Annem çok öfkeliydi.

Olmadı, olmadığını biliyorsun. Babanın tabancası yoktu çünkü.

Bilmiyorum. Şurası kesin, yola devam ettik o gece. Motor inliyor, uuu, uuu diye tırmanyorduk. Başım annemin kucağındaydı. Annemin kucağı lavanta çiçeği kokuyordu. Küçük elleri ve ayakları olan karga kanadı saçlı bir kadındı o.

Yaşamımda ilk kez karakol gördüm o gece. Zabıt tutmak ne demek bilmiyordum o zamana dek. Kemalpaşa’da şoför yeniden kontağı kapatıp, buraya kadar, bundan sonrası için başka kamyon bulun, dediğinde öğrendim. İki polis şoförü üçüncü sınıf bir oteldeki yatağından kaldırıp getirdiler ve yeniden yola çıktık.

*Polis zorunu tanıdım. Dul kalmanın, yalnızlığın, babasız olmanın ne demek olduğunu anladım.*⁴⁴⁶

Suna için bir dönüm noktası olan bu olayda, annesiyle ilgili hayali bir ayrıntı eklemesi, babasının yitiminden sonra güçlü bir koruyucuya ihtiyaç duymasından kaynaklı olabilir.

Kız çocukları için babasızlığın doğurduğu bir diğer sosyal problem ise, babanın vefatından sonra annenin veya baba figürü olabilecek bir aile büyüğünün, çocukla yeterince ilgilenmemesinden kaynaklanır.

*“Babamın eski arkadaşının bacağını, bir çocuğunkini okşuyormuş gibi okşayışını ama bu okşayışın bir çocuğu okşamak olmadığını anlamış olduğum için artık çocuk olmadığını bildiğim anı, yemekhane duvarının dibine çöküp ilk sigaramı içtiğim yaz gecesini anımsayacağım.*⁴⁴⁷

Kız çocuğu erkeklere karşı nasıl davranması gerektiğini ve onların kendi cinsiyetine nasıl davranması gerektiğini, babasıyla etkileşim kurarak öğrenir. Babanın yokluğunda ise çocuk bu gözlemden mahrum kalır ve karşı cinsle iletişimde güçlük yaşayabilir. Bu durumun sebep olduğu en önemli sorun ise çocuğun kötü niyetli insanlarca istismara uğramasıdır. Bu örnekte Suna'nın başına da aynı durum gelir.

Kız çocuklarda babasızlığın oluşturduğu bir diğer sorun eğitim konusundadır. Babasız kalan kız çocukları, kimi zaman eğitim seviyesi düşük ailelerde, “sahipsiz kalmasındansa yuvasını kursun” düşüncesiyle okuldan alınıp evlendirilirken; kimi zaman da ekonomik yetersizlikler nedeniyle okula gönderilmezler.

YYZ-Yeşil'de babasını kaybeden Melike, liseyi bitirdikten sonra akademiye gitmek ister. Okuldaki öğretmeni de onu desteklemektedir.

“Resim yapmayı çok seviyordu çocukluğundan beri. Evde resim yapması-din kurallarına göre- yasaklanmış olmasına karşın annesinden ve amcasından gizli

⁴⁴⁶ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 70-71.

⁴⁴⁷ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 290.

*resim yapmayı sürdürüyordu. Lisedeki öğretmeni de destekliyordu onu akademiye gitmesi için.*⁴⁴⁸

Üvey babası ve annesi ise onun okumasına izin vermezler. Onların niyeti Melike'yi evlendirmektir. Dayısının desteği ile karşı çıkıp okumaya giden Melike Eda'ya üvey babası şartlar koyar.

*“Ama özellikle üvey baba dayısıyla oturmasına izin vermiyordu (...) kendisinin araştırıp bulduğu kapalı ve inanmış kızların barındığı bir yurttan kalmasını şart koşuyordu.*⁴⁴⁹

Babasız bir çocuk olan Melike Eda, okuyabilmek için koyulan her şartı kabul etmek zorunda kalır.

Sadakat romanında ise babaları ölünce Aliye, okulu ihmal etmeye başlar.

*“Babamın ansızın ölümünden sonra isyancı bir serserilik geldi üstüne. Kendisini tam olarak tanımlayamayan bir dünyaya dışarıdan bakarmış gibi bir şaşkınlık. Liseyi zar zor bitirdi ve birkaç yıl üst üste üniversite sınavlarına girdiği halde kazanamadı.*⁴⁵⁰

Babasını kaybetmenin yarattığı başıboşluk, Aliye'nin eğitim hayatına olumsuz olarak yansımıştır.

3.A.3.2. Erkek Şahısların Babasızlığı

Erkek çocuğunun erkeksi davranışları kazanmasında baba figürünün önemi düşünülürse, babasızlık erkek çocuklarının gelişimini olumsuz yönde etkiler demek yanlış olmaz.

3.A.3.2.1. Asıl Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babasızlığı

Babanın ölmesi ya da çocuğunu terk etmesi gibi durumlarda ortaya çıkan baba yoksunluğu durumu, erkek çocuklarının ruhsal gelişimlerini etkiler.

⁴⁴⁸ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 199.

⁴⁴⁹ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 200.

⁴⁵⁰ Aral, İnci, *Sadakat*, s. 55.

Gözlemleyebileceği bir baba figürüne sahip olamayan çocuk, sosyal yaşantısında, insan ilişkilerinde, eğitim hayatında ve daha pek çok konuda sıkıntı yaşayabilir.

“Baba askerlik ya da iş gereği, aileden uzun süre ayrı kaldığında, özellikle erkek çocukların okul başarılarının düştüğü, daha güvensiz, anneye daha bağımlı oldukları ve davranışlarının bozulduğu saptanmıştır.”⁴⁵¹

Ölü Erkek Kuşlar romanında, babasından uzun süre haber alınmadığı dönemde, Onur için de aynı durum söz konusu olur.

“Baba artık gelmeyecek. Ya anneye bir şey olursa böyle ağlaya ağlaya?”

Babayı öldürdüler belki de. Çaya attılar parçalarını. (...)

O bayram kurban etinden tatmıyor bile. Çok sevdiği koç yumurtalarını, ciğerleri yemiyor. Kuyruk yağının kokusunu alıyor yemeklerden, kusuyor. Zayıflıyor, uykuları kötüleliyor.”⁴⁵²

Babanın yokluğu, Onur’un annesine olan bağlılığını arttırırken; babası hakkında söylenenler ise Onur’un ruh halinin ve davranışlarının bozulmasına sebep olur.

YYZ-*Yeşil*’in başkişisi Nedim babası yaşarken de babasızlık çeken çocuklardandır. Anne- babası onu babaannesine bırakıp Almanya’ya giderler. Bu nedenle baba figürü oluşmayan Nedim’in babasının ölümü ile ilgili çok fazla bilgiye yer verilmez. Tek cümle ile nasıl öldüğü anlatılır o kadar.

“...babam feci bir iş kazasında ölmüş...”⁴⁵³

Nedim’in babasından bu kadar kısa söz etmesinin nedeni, kendisini terk edip yurtdışına gitmiş olan babasına duyduğu öfkedendir.

⁴⁵¹ Çağdaş, Aysel, *Anne- Baba-Çocuk İletişimi*, s. 32.

⁴⁵² Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 160.

⁴⁵³ Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, s. 156.

3.A.3.2.2. Yan Kişi Konumundaki Erkeklerin Babasızlığı

Mor romanının yan kişilerinden İbrahim Ağa, babasını küçük yaşta kaybetmiştir. Bu nedenle babasızlığın doğurduğu pek çok sorunla mücadele etmek zorunda kalmıştır.

*“On beş yaşına kadar portakalı zengin manavlarında görmüş, tadını bilmemişti. Bir kilo buğday, bir somun ekmek için eşkıyanın ktır ktır adam kestiği, turp otu, lahana, zeytin ve zeytinyağıyla beslendikleri, anasının, babasından kalma donlarına yama üstüne yama vurduğu, lağımın evlerden büyük kepçelerle toplandığı o yıllarda bitlenmiş, uyuz olmuş, sıtmalara tutulmuş ama ölmek için direnmişti. Ateşler içinde titrerken, buğday tarlalarında elinde –boktan- bir sopayla it uğursuz beklemişti.”*⁴⁵⁴

İbrahim, babasız kaldıktan sonra yaşamla mücadele etmek zorunda kalır. Bu sebeple eğitimini de tamamlayamaz.

Mor’un diğer bir yan kişisi olan Âdem de babasını küçük yaşta kaybeder.

*“Ortaokula gitmişti sonra ve bitirdiği yaz babası adale felcinden ölmüştü. Üç kız iki oğlan, anaları ve nineleriyle kalmışlardı.”*⁴⁵⁵

Âdem’in kurduğu gelecek planları, babasının ölümünden sonra gerçekleşmesi mümkün olmayan birer hayale dönüşüp, Adem’in hayatın gerçekleri ile yüzleşmesine neden olur.

3.A.3.2.3. Babasızlığın Doğurduğu Problemler

Babasızlık kız çocuklarında olduğu gibi erkek çocuklarında da ruhsal, sosyal, eğitimsel ve ekonomik pek çok problem doğurur. Örneğin erken yaşta ailenin geçimini sağlamak zorunda kalmak, eğitimi yarıda bırakıp serseriliğe kapılmak ya da ruhsal sarsıntı yaşamak şeklinde problemler bunlardandır.

Erkek çocukların babalarını kaybettikten sonra sıkça karşılaştıkları ekonomik problem, ailelerinin geçimini sağlamak zorunda kalmalarıdır.

⁴⁵⁴ Aral, İnci, *Mor*, s. 29.

⁴⁵⁵ Aral, İnci, *Mor*, s. 319.

Mor romanının kişilerinden İbrahim, babasının ölümünden sonra ekonomik sıkıntıya düşen ailesinin geçimini üstlenir.

*“İlkokulu yedi yılda bitirmiş, arabacılık yapan babası erken ölünce, henüz yeni yetmelik çağında, bakkal çıraklığı, lağımcılık, simitçilik ve ne bulursa, bir sürü işte çalışmıştı. Yıllarca, kışın bile yalınayak ya da takunyalarla gezmiş, okula da öyle gitmişti.”*⁴⁵⁶

Ailenin gelir kaynağını sağlayan babanın ölümü, geride kalanların ekonomik zorluklar çekmesine neden olmuştur. *Mor*’un kişilerinden Âdem de babasını kaybettikten sonra aynı sorunlarla karşılaşır.

*“Dikkat ve güç isteyen bir işti bu ve Âdem, tahta tezgâhın başında durmaksızın eğilip kalkarak olağanüstü gayret gösteriyor, akşam oldu mu ayakları tutmaz, kolları kırık çıkıyordu atölyeden. Bunca çalışmaya karşılık aldığı para ise çok azdı. Dul anasına göndermek için üç-beş kuruş biriktirmekte zorlanıyordu.”*⁴⁵⁷

Erkek çocuklar, babalarının ölümüyle birlikte erken yaşta pek çok sorumluluk yüklenmek zorunda kalırlar.

Babanın yokluğu aynı zamanda erkek çocukların daha güvensiz ve ürkek olmasına da sebep olur. Cinsiyetine özgü davranışları baba figüründen öğrenen erkek çocuk, babanın yoksunluğu durumunda anneye artan ilgisi nedeniyle cinsiyet karmaşası yaşayabilir.

*“Araştırmacılar babanın özellikle erkek çocuğun maskülen (erkeksi) davranışları kazanması açısından önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Erkek çocuklar, babaları ile özdeşleşerek erkek gibi davranmayı öğrenirler.”*⁴⁵⁸

Ölü Erkek Kuşlar romanında, Onur’un babasından uzak kaldığı dönemde ruhsal sarsıntı yaşaması, babasızlığın erkek çocuk üzerindeki etkisini gösterir.

⁴⁵⁶ Aral, İnci, *Mor*, s. 29.

⁴⁵⁷ Aral, İnci, *Mor*, s. 321- 322.

⁴⁵⁸ Çağdaş, Aysel, *Anne- Baba-Çocuk İletişimi*, s. 30.

*“İlkokula kasabada başlıyor Onur. Uzaktan yakından ‘babası ölmüş-öldürülmüş’ gibi sözler duyuyor. İnanmıyor bunlara, gerçeği biliyor o. Ama daha bir ürkekleşiyor, huzursuzlanıyor.”*⁴⁵⁹

Onur, söylenen sözleri babası için konduramasa da söylenenlerin gerçek olma ihtimali, Onur’un ruhsal dengesini sarsmaya yeter.

Babasızlık, erkek çocuklarının sosyal yaşantılarını da olumsuz etkiler. Babasını kaybeden çocuklar çevreye karşı saldırgan, asi olabilecekleri gibi tam tersi içe kapanık ve çekingen de olabilirler. Ayrıca babasızlığın oluşturduğu boşluk, çocuğun başıboş kalmasına ve yanlış yollara sapmasına da sebep olabilir.

Mor romanının kişilerinden İbrahim, babasını kaybettikten sonra ailesinin geçimi için çalışmak zorunda kalır. Çeşitli işlerle birlikte çeşitli insanlarla da muhatap olan İbrahim, kimi zaman yanlış yollara da sapar.

*“Sonra –halasının anlattığına göre- on yedisinde, barbut atmayı, ucuz şarapla kafa bulmayı, üstünde hem görünür hem görünmez bıçak taşımayı, fırlatmayı, kostak yürüyüp yan bakana kafa tutmayı, küfrü, sokak argosunu, yumruk atıp kol kırmayı öğrenmiş, bir doksanlık boyu, fındık rengi fıldır fıldır gözleri ve kalın, tok, bağırğan sesiyle en hızlı kabadayıları ürkütür olmuştu.”*⁴⁶⁰

İbrahim’in örnek alabileceği ya da akıl danışabileceği bir babasının olmaması ve kendisini çevresine karşı ispatlamak istemesi, bu tür yanlış yollara sapmasına neden olur.

Babanın yokluğu çocukların eğitim durumlarına da etki etmektedir. Bu konuda pek çok araştırma yapıp önemli tespitlerde de bulunulmuştur.

*“Baba yoksunluğu ya da babadan ayrılma ile okul başarısı arasında bir ilişkinin varlığı savunulmaktadır.”*⁴⁶¹

Ölü Erkek Kuşlar romanında Onur’un babasız kaldığı dönemdeki okul başarısı bu tespite iyi bir örnektir.

⁴⁵⁹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 153.

⁴⁶⁰ Aral, İnci, *Mor*, s. 29- 30.

⁴⁶¹ Çağdaş, Aysel, *Anne- Baba-Çocuk İletişimi*, s. 31.

“Sık sık ateşleniyor. Karnı ağrıyor durmadan. Okula düzenli gidemediği için okumayı söküyor ilk yarıyıl. ‘Varsın gelecek yıl gitsin,’ diyor ninesi, ‘küçük daha.’”⁴⁶²

Onur’un bu şekilde sıkıntılar yaşaması, babasının evi terk etmesinden sonra başlar. Böylece yaşadığı ruhsal sarsıntı, eğitim hayatını da etkiler.

Mor romanın da ise Adem, babasının ölümünün ardından devam etmek istediği eğitim hayatını yarım bırakmak zorunda kalır.

“Liseye gidemeyeceğini İzmir’e gelir gelmez, hemen fark etmişti. Amcası ve ailesi zar zor geçiniyorlardı ve kendi masraflarını çıkarmak zorunda olduğunu hatırlatmışlardı ona ilk günden. Âdem, bir hafta içinde, hayat öyküsünün beklediğinin dışında bir seyir izleyeceğini, çok şey umduğunu anlayıp kırıldı ve sanat öğrenmeye karar verdi.”⁴⁶³

Böylece Âdem, babasıyla birlikte eğitim hayallerini de kaybetmiş olur.

3.A.3.3. Babalık Vazifesini Üstlenenler

Babaya en çok ihtiyaç duyulan çocukluk döneminde, baba figürünün eksik oluşu çocuk gelişimine de etki eder.

“Genellikle bir anne ya da baba yitirildiğinde diğer insanlar, örneğin amcalar, dayılar ve okul öğretmenleri, anne ya da babasını yitirmiş çocuklar için benlik oluşturma yönünden birer örnek işlevi görürler. Bu gibi insanlar hiçbir zaman gerçek baba ya da anne olarak alınmadıkları için, bu bağlamda doyurucu olmaktan uzaktır.”⁴⁶⁴

Babayı yitirmenin verdiği boşluk duygusuyla çocukta, baba figürünü temsil edecek bir yetişkine ihtiyaç duyulur. Bu gibi durumlarda akrabalar arasından bazı yetişkinler bu rolü üstlenirler. Fakat çocuk için baba figürü rolünü üstlenen bu figüran, asıl babanın boşluğunu hiçbir şekilde dolduramaz.

⁴⁶² Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 154.

⁴⁶³ Aral, İnci, *Mor*, s. 321.

⁴⁶⁴ Wolff, Sula, *Problem Çocuklar ve Tedavi*, s. 130.

3.A.3.3.1. Dedeler

Kocasını kaybeden eşlerin ilk sığındıkları yer genellikle, kendi baba evleri olur. *Ölü Erkek Kuşlar* romanında, Onur'un babası evi terk edince annesi Onur'u da alıp kendi babasının evine gider. Onur için baba figürü görevini, dedesi üstlenmiş olur.

“Babayı öldürdüler belki de. Çaya attılar parçalarını. Geçen yıl ağaçlara takılmış kollar bacaklar bulmuşlar orda, öyle söylüyorlar. Bir çobanın kollarıymış buldukları. Kötü adamlar ‘tecavüz’ etmişler, genç çobana. ‘Dede, tecavüz ne demek?’ ‘Kötülük yapmak.’ ‘Nasıl yani?’ ‘Kötü şeyler işte. Sakın öyle kimseye kanma, şeker vereceğiz filan derler, götürür kötülük yaparlar sana’ ‘Niye ama, ben onlara bir şey yapmadım ki...’ ‘Olsun. Kandırır götürürler işte...’”⁴⁶⁵

Dedesi bu sözlerle, Onur'u korumak için ona diğer insanların nedensiz yere kötülük yapabileceklerini anlatmaya çalışır. Onur'un çocuk yüreği ve beyni ise nedensiz kötülüğü anlayamayacak kadar temizdir.

Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm romanında anne ve babası ayrılmış olan Simden, babasının şehir dışında çalışması nedeniyle babaannesi ve dedesiyle birlikte yaşar.

“Çok sakın bir adamdı. Onun yanında yatışırdı küçük kız. Huysuzluklarını unutturdu. Bazen, geldiği yeri, Yugoslavya'yı, oradaki atları, konaklarını, kiraz bahçelerini anlatırdı Simden'e. Sırlara tercümanlık yaptığını söylerdi. Varlıklarıymışlar ordayken. (...) Altınları yeleklerimize dikip geldik, iyi halt ettik, derdi, başını hayıfla sallayarak. Elinden tutup pazara götürürdü Simden'i. Balıkların adlarını sayardı. Onun aldığı hiçbir şeyi beğenmezdi ninesi. Biberlere, maydanozlara ille bir kusur bulur, söylenirdi.

Beni öldüreceksin sen, derdi, karısına. Kanser edip öldüreceksin.

Simden'in ilkokulu bitireceği yılın baharında kalp yetmezliğinden öldü.”⁴⁶⁶

Simden, ayda bir gördüğü babasına duyduğu özlemi ve sevgi açlığını, sevecen ve sakın yapılı dedesiyle vakit geçirerek dindirmeye çalışır.

⁴⁶⁵ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 160.

⁴⁶⁶ Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, s. 62.

Taş ve Ten romanında, babasını hiç tanıma fırsatı bulamayan Dolunay'ın babalık vazifesini dedesi üstlenir.

“Ben Haluk’un sokağındaki eve taşındığımda altı yaşındaydı ve babam hiçbir şey konuşmamıza gerek kalmadan sahip çıkarak yanında alıyordu onu. Onun evi orasıydı, orda, o sevgi dolu ortamda büyümüşü ve kızımı onlardan koparma hakkını kendimde görmüyordum.

*En önemlisi onlara kendimden daha fazla güveniyordum. Dolunay, bütün kavrayış ve kurumlarıyla sağlam bir orta sınıf kültürü içinde, onun bütün imkânlarından yararlanarak yetişti. İyi okullarda iyi okudu ve çok sevildi.”*⁴⁶⁷

Dolunay'a dedesinin sevgi dolu bir ev ortamı sunmuş olması, baba eksikliği hissetmesini engellemiştir.

Şarkını Söylediğin Zaman romanında ise Ayşe, anne ve babasının hapiste olması nedeniyle anneanesi ve dedesiyle yaşar.

“Büyürken, yaşadıkları ve kendisine sağlanan olanaklar, hayal edebildiği şeylerle karşılaştırıldığında, önemsiz gelmişti ona hep. İhtiyacı olan hoşgörüyü kendisine bakıp büyütmeyi üstlenmek zorunda kalanlardan beklemek yerine kendisinin onlara göstermesi gerektiğini sezdiğinde sekiz yaşındaydı. Ninesi ve dedesi elbette seviyorlardı onu ve iyi yetiştirmek için ellerinden geleni yapmışlardı. Yine de varlığının, onlara annesinin yokluğunu hatırlattığı ve acılarının küllenmesini engellediğini seziyordu.

*Yıllar sonra bir gün dedesine açmıştı bunu. Dede şaşırmış ve üzülmüş, yanıldığını söylemişti. Eğer sen olmasaydın avunamazdık, daha bedbaht olurduk, sen bizi hayata bağladın yavrurum, demişti, şimdi anlıyordu, istenmediği kuşkusuz değildi o. Yaşama coşkusunu yitirmiş yaşlı ve kederli insanlarla büyümenin zorluğuyla.”*⁴⁶⁸

Anne ve babasının yokluğu, Ayşe'nin zor bir çocukluk geçirmesine neden olur. Dedesi ve ninesi tarafından sevildiğini bilmesine rağmen onlarla arasındaki büyük yaş farkından dolayı Ayşe, erken olgunlaşmak zorunda kalır.

⁴⁶⁷ Aral, İnci, *Taş ve Ten*, s. 229.

⁴⁶⁸ Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, s. 30-31.

3.A.3.3.2. Amcalar

Halk arasında sıkça kullanılan bir tabirdir ‘*amca baba yarısıdır*’ sözü. Bir bakıma da doğrudur bu söz. Geleneksel aile yapısında babanın ölümünün ardından amcalar, kendi kanından olan yeğenlerine kol kanat germektedirler.

Mor romanının kişilerinden Âdem, babasının ölümünden sonra okumak için amcasının yanına sığınmak ister.

*“Küçük amcası Rıdvan askerliğini Narlıdere’de yapmış, bitirince kasabaya dönmeyerek İzmir’de kalmıştı. Kumaş fabrikasında dokuma ustasıydı on yıldır. Bayraklı’da iki odalı bir gecekonduda karısı ve üç çocuğuyla kirada oturuyorlardı. Âdem ona mektup yazarak yanına gelmek istediğini söyledi. İzmir’de liseye giderim diye umuyordu.”*⁴⁶⁹

Âdem, amcasının yanında umduğunu bulamaz. Ekonomik durumu iyi olmayan amca, onu bir işe yerleştirir. Çalıştığı iş için yeterince güçlü olmayan Âdem kısa sürede hastalanır.

*“Ertesi kış hastalandı. Zayıflamış, gücü tükenmişti. Ara sıra ateşlenmeye başlayınca hastaneye gittiler amcasıyla. Zafiyet başlangıcı tanısı konuldu. Bir ay boyunca iğneler yedi, biraz düzelir gibi oldu. İyi beslenmesi, iyi bakılması gerektiğini söylemişti doktor ama kim bakacaktı? Yenge üç çocukla bunalmış, yoksulluk bel büküyor, kim kime bakacak? Köye döneceksin çaresiz, demişti amcası. Yengesi de çabucak verem edip çıkmıştı onu işin içinden. Çocuklarıma verem bulaşacak diye korkuyordu. “ Bu veremli koca oğlana ben mi bakacağım?” diye çıkmıştı bir gece amcasına. Âdem, kavgalarını duymuş, o saat çıkıp gitmişti evden. Köye geri dönemezdi. Ne yapacaktı ki orada? Kalkıp geldiği bu yerde, karşı konulmaz bir umutla hayatının önünü açacak mucizeyi bekleyecekti. Geldiği yerde ise mucizeler yoktu, hiç görülmemişti daha.”*⁴⁷⁰

Babasının ölümünden sonra yanına sığındığı amcasının, yeğenine bakıp hastalığına çare arayacağı yere onu köye gönderecek olmasını kabullenemeyen Âdem, kendi yolunu kendi çizmeye karar verir.

⁴⁶⁹ Aral, İnci, *Mor*, s. 319.

⁴⁷⁰ Aral, İnci, *Mor*, s. 322.

3.A.3.3.3. Dayılar

Babasını yitiren çocuklar için babalık vazifesini üstlenen akrabalardan biri de dayılardır. Genellikle eşinin vefatıyla kendini yalnız ve çaresiz hisseden anneler, kendi babaları yoksa kardeşlerinin yanına sığınmak isterler.

Ölü Erkek Kuşlar romanında Suna'nın annesi de erkek kardeşinin yaşadığı şehre taşınır. Eşinin ölümüyle gelen zorluklarla mücadele edemeyen anne, kısa bir süre sonra vefat eder. Sahipsiz bırakmamak için dayısı Suna'yı kendi evine alır. Fakat dayı, Suna'nın kayıplarının yerini doldurabilecek nitelikte değildir.

“Kolay mı, diyor yengem, dayıma. Kız çocuğu bu, erkek olsa hadi neyse. Nasıl kadın olacak, bir evi çekip çevirmeyi nasıl öğrenecek başıboş bırakırsan... Daha az tereyağı sür ekmeğine! Senin annen de çok müsrikti. Hiç para tutamazdı. Zavallı baban yetiştiremezdi onun hırsına. O şapkalar bilmem neler... Har vurup harman savurdular... Neveser, diyor dayım. Neveser... Ne var? Nedir o kaş göz? diyor yengem, hırçın. Yalan mı? Bir dikili ağaç mı bırak... Tamam kes artık, diyor dayım.

Su gizlice ağlıyor. Başını tel dolabın içine sokuyor, yengem görmesin diye.

Sofradan kalkınca tabakları üst üste koyup mutfığa götürüyorum. Musluğun taşına koyarken ellerimden kayıyorlar, büyük bir şangırtı kopuyor. Yengemin tokadı hızla yüzüme iniyor. Çok şaşkınım, başım dönüyor. Eğilip kırıkları ağır ağır topluyorum.

Yapma bir daha, diyor dayım usulca yengeme. Çok günah, hem yetim hem öksüz. Ne inatçıdır o, diyor yengem bağırarak, inadından ağlamıyor baksana.”⁴⁷¹

Babasını ve annesini kaybeden çocukların, yaşamlarına devam edecekleri ortam onların kişilik gelişimleri açısından önemlidir. Kendini kimsesiz hisseden çocuğun, bakım görevini üstlenen büyüklerin daha anlayışlı ve sevgiyle yaklaşmaları gerekir. Oysa Suna'nın yengesinden gördüğü baskı, onun ruhunda yaralar açar. Babasının ölümüyle kişilik bölünmesi yaşayan Suna, yengesinin baskısı ve dayısının şiddetine de maruz kalır.

⁴⁷¹ Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s. 93.

“Senin gibi görünmez olmak istiyorum, diyor Su. O zaman yengeme yakalanmazdım. Konuk odasında tavan süpürgesinin sapıyla dövmezdi beni dayım. Saçlarımı avuç avuç yolmazdı. Niye senin suçlarının cezasını ben çekiyorum hep?

Ben suçlu değilim, diyorum, ben bir şey yapmadım. Yemin ederim dayı, yapmadım. Söyle, diyor dayım. Belime vuruyor. Söyle ne yaptı sana o it? Neler yaptı söyle?

Doktora götürsek mi acaba, diyor yengem. Bir şey olmuş olmasın sakın. Bir baktırsak mı ne dersin? Yok, diyor dayım, bir şey olsa söylerdi, çok dövdüm.”⁴⁷²

Babasını kaybetmiş çocuklar, özellikle de kız çocukları çevre tarafından aşırı baskı görürler. Kız çocuğunun, kendi namuslarına bir hanel getireceğinden sürekli endişe duyan büyükler, kimi zaman şiddete bile başvurabilirler. Verilen örnekte de Suna için aynı durum söz konusu olur. Suna’ya inanmayan dayısı onu sopayla döverken, yengesi bekâret kontrolü için doktora gitmek gibi küçük düşürücü bir durumu dahi önerir.

3.A.3.3.4. Eniştelere

Mor romanının kişilerinden olan Şevket’e ise, anne ve babasının boşanmasının ardından eniştesi sahip çıkar.

“İş sahibi bunun halasının kocasıydı. Altı yaşında anası babası ayrılmış, bu kalmış ortada. Eniştesi almış bunu tabakhaneye, yedi yaşında çalıştırmaya başlamış. Yaman bir ustaydı, çekirdekten yetişmiş ya, o çekip çevirirdi işi.”⁴⁷³

Henüz yedi yaşında sahipsiz kalmış bir çocuğun, tabakhane gibi ağır bir işte çalıştırılmaya başlanması doğru bir davranış değildir. Fakat anne ve babasının boşandıktan sonra Şevket’i ortada bırakmış olmaları, Şevket’e kendisine sahip çıkan akrabasına koşulsuz güvenmekten ve sığınmaktan başka seçenek sunmaz.

⁴⁷² Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, s.182.

⁴⁷³ Aral, İnci, *Mor*, s. 324.

3.B. Elif Şafak'ın Romanlarında Baba Figürü

3.B.1. Babaların Evlatlarıyla İlişkileri

Elif Şafak'ın romanlarındaki baba figürü, genellikle yüzeysel bir şekilde ele alınmıştır. Şafak, edebiyata konu olan baba- çocuk ilişkisini tek başına işlemek yerine, bu ilişkinin bir uzantısı olan anne çocuk ilişkisi üzerinden babalara değinmiştir.

3.B.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Babalar ve Evlatlarıyla İlişkileri

Şehrin Aynaları romanının asıl kişilerinden Antonio Pereira, asıl kişi konumunda yer alan babalardandır. Doktor olan Antonio, yoğun çalışma temposu nedeniyle oğluna yeterince vakit ayıramadığının farkındadır. Bu durumun sıkıntısını vicdanen sık sık yaşayan Antonio, oğlunun geleceği için çalıştığı düşüncesiyle kendini rahatlatmaya çalışır.

*“Çalışırken evde gürültü istemediği için, Ana, küçük Andres'i bütün gün dışarılarda dolaştırmak zorunda kalmıştı. Akşam, yorgunluğu gözlerinden akan çocuk hiç ses çıkarmadan olduğu yerde kıvrılıp uyumuştur. İşte o zaman Antonio Pereira'nın içi burkulmuştu. Fakat bu zor günlerin Andres'e çok daha iyi bir gelecek sağlayacağına inandığından, gönül rahatlığıyla tekrar kitaplarına gömülmüştü.”*⁴⁷⁴

Çocuklarına iyi bir gelecek hazırlamak için çok çalıştıklarını ifade eden babaların, kendilerini rahatlatmak adına sığındıkları bu mazeret aslında içine düştükleri büyük bir yanılgıdır. Sebebiyse, babaların çocuklarıyla birlikte anı yaşayıp, onların sevgi ve ilgi içinde büyümeleri gerektiğini göz ardı etmiş olmalarıdır.

Şafak'ın bir diğer romanı olan *Bit Palas'da ise* baba ve çocuk ilişkisine çok fazla yer verilmez. Yazarın bir apartmanı ve apartman sakinlerini merkez aldığı bu roman, üç bölümden oluşur. Bu nedenle romanın merkezi kişileri de bölümlere göre ayrı ayrı ele alınır. Bonbon Apartmanı'nın yapım aşamasının anlatıldığı *Daha Öncesi* bölümünde yer alan Pavel Pavloviç Antipov bu bölümün asıl kişilerindendir. Asker olan Antipov, Bolşevik Devrimi sonucu Rusya'dan İstanbul'a göç edince büyük bir

⁴⁷⁴ Elif, Şafak, *Şehrin Aynaları*, Doğan Kitap, İstanbul, 2009, s. 38.

boşluğa düşer. Tam bu dönemde bir kız çocuğu sahibi olan Antipov, kendini kızına adar. Tüm zamanını bebeğiyle geçirir. Henüz küçük olmasına rağmen bu sevgi ve ilgiyi hisseden bebek de annesinden ziyade babasına düşkün olur.

“Sanki bebek bile farkındaydı bu durumun. Babasının kollarından alındığı an öfke nöbetine tutulmuşçasına kıpkırmızı kesiliyor; sütünü emerken de, bunu istediği için değil, mecburiyetten yaptığını göstermek istercesine suratını buruşturuyor ve karnını doyurur doyurmaz, ağzını memeden çekip ağlamaya başlıyordu. İşte o zaman general, bebeği kollarına alıp, şefkatle susturuyor ve Agripina Fyodorovna Antipova, giderek daha çok acı veren bu sahneye daha fazla tanık olmamak için kaçarcasına evden ayrılıyordu.”⁴⁷⁵

Bebeklerin temel ihtiyaçlarından birisi de anne ilgisi ve sıcaklığıdır. Agripina'nın çalışıyor olması, bebeğiyle yeterince ilgilenmesine mani olur. Bu boşluğu ilgi ve sevgisiyle dolduran baba Pavel Pavloviç ise bebek için vazgeçilmez biri haline gelir. Fakat bebeğin ihmal sonucu ölmesi, karı kocanın hayatını olumsuz etkiler. Üstüne bir de Agripina'nın ruh sağlığı bozulunca Pavel Pavloviç, başka bir kadınla yaşamaya başlar.

“Artık kendisine karılık etmeyen eşinin yerine yeni bir kadın, kaybettiğinin yerine yeni bir bebek, elinden alınanın yerine yeni bir kudret edindi. Hepsi yeniydi ve hiçbiri yeni değildi. Birlikte yaşadığı genç Fransız'dan doğma bebeğini kollarına aldığı anda, tam tamına elli dokuz yaşındaydı. İlk bebeği gibi bu da, gözleri kül rengi bir kızdı.”⁴⁷⁶

Pavel Pavloviç, gidenlerin yerine yenilerini koymuş olsa da geçmişin acısından hiçbir zaman kurtulamaz. Kitabın üçüncü bölümü *Şimdi*'de yer alan babalar daha çok, evin bireyleri oldukları için romanda yer alırlar. Romanın kahramanlarından Musa da bunlardandır.

“Kapıcı Musa, gürültüler yüzünden her zamankinden erken uyandı bu sabah. Salona geçtiğinde, koltuklarla duvarın arasına bacaklarından sıkıştırılmış Muhammet'le göz göze geldi. Oğlunun yardım dileyen bakışlarını görmezden

⁴⁷⁵ Şafak, Elif, *Bit Palas*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 48.

⁴⁷⁶ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 53.

gelerek, kahvaltı masasına oturdu. Bezgin, kağsamış hareketlerle beyaz peynirden koparttığı irice bir parçayı ağzına atıp, uzun uzun çiğnerken, demliğe uzandı. Ne var ki doldurduğu bardağı eline almasıyla suratının buruşması bir oldu. Çay soğumuştur. Yana dönerek demliği karısına doğru uzattıysa da, bir ayağıyla koltuklan itelerken, bir yandan da ortasından yarılmış bir yarım ekmeğin içine maydanoz yaprakları sıkıştırmakla meşgul olan Meryem, hiç oralı olmadı. Kendi başının çaresine bakması gerektiğini anlayan Musa'nın bakışları, tıpkı hareketleri gibi ağır ve bıkkın, döndü dolaştı; oğlunun umutsuzluk saçan ve giderek kendininkilere benzeyen bakışlarını teğet geçip, sıkış tıkkış dizilmiş koltukları, sehpaları, sandalyeleri bir bir süzerek salonun içinde tam bir çember çizdi ve yeniden karısında sabitlendi. Meryem'in karnı bu sabah daha da büyümüş göründü gözüne.”⁴⁷⁷

Kapıcı Musa, hayatın yükü altında ezilmiş insanlara mahsus olan bezgin ve yılgın ruh hali sebebiyle, oğluna gereken ilgiyi gösteremez.

Şafak'ın *Araf* adlı romanının asıl kişisi Ömer, çocuk sahibi değildir. Fakat romanda Ömer'in sevgilisinin hamile kalması ve daha sonraki yıllarda Ömer'in eşinden çocuk sahibi olmak istemesi, onu baba figürü içinde değerlendirmemize olanak sağlar.

Ömer'in sevgilisi Defne, üniversite yıllarında Ömer'le olan ilişkisinden hamile kalır. Fakat aralarında çıkan anlaşmazlık ve tartışma sonucu Defne bebeği aldırır. Tüm yaşananlara rağmen ilişkilerine devam eden çift, Ömer'in yurtdışına gidecek olması nedeniyle kavgalı bir şekilde ayrılır.

““Neden daha önce gitmedin?” diye sormuştu tekrar tekrar. Bu “önce” için belirli bir tarih vermediği halde ikisi de bunun karşılıklı sadakatsizlikleri, artık alışkanlık halini alan ayrılmaları arasındaki nice dönemeçten herhangi biri olabileceğini ya da Defne'nin başka birinden hamile olduğunu itiraf ettiği, Ömer'in bebeğin babasını öğrenmek için ona haftalarca eziyet ettiği, onun Ömer'e sessizliğiyle eziyet ettiği, Ömer'in ona biraz daha eziyet ettiği, nihayet Defne'nin bebeğin babasının ondan başka kimse olmadığını, onca zamandır onu kıskandırmak için yalan söylediğini itiraf ettiği, Ömer'in ona hiç mi hiç inanmadığı, Defne'nin

⁴⁷⁷ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 256.

*kendisine inanmadığı için onu asla affetmediği kürtaj sonrası döneminde olabileceğini biliyordu. O kavşakların herhangi birinde ayrılabilirlerdi ama şimdi değil, besbelli ki Defne şimdi ayrılmamaları gerektiğini düşünüyordu.*⁴⁷⁸

Bebeğin kendisinden olduğunu öğrenmesine karşın buna inanmayı reddeden Ömer, aslında baba olmayı reddetmiştir. Çünkü sorumluluk duygusu gelişmiş bir bireyin, kendisinin olma ihtimali olan bir bebeği reddetmesi olası değildir. Bununla birlikte Ömer'in çocuk sahibi olmak konusundaki fikirleri, birkaç sene sonra yurtdışında tanıştığı Gail ile evlenmesiyle değişir.

*“Çocuk filan yapmayı düşünmüyorsunuz değil mi?” diye sordu Abed şüpheyle. “Çocuk mu? Daha neler” dedi Ömer yüksek sesle, belki gerektiğinden yüksek sesle gülererek. Ne de olsa yalan söylüyordu, sadece onlara değil kendine de, bu yüzden sesi iki kat yüksek çıkmıştı. Son birkaç haftadır çocuk sahibi olmanın nasıl bir şey olacağını düşünürken yakalamıştı kendini defalarca. İstemiyordu da, sadece merak ediyordu. Bir çocuğun, sevgi, bağlılık ve ihtiyaç ipleriyle Gail'i hayata bağlayıp bağlayamayacağını merak ediyordu; başka bağlamda bu karışımdan hoşlanmazdı muhtemelen ama çocuğundan gelirse pekâlâ hoşuna gidebilirdi. Huzurlu anlarında hokka burunlu, minicik elli, sevimli kafasında devasa bir siyah saç çalısı olan bir kız bebek getiriyordu Ömer gözlerinin önüne. O bebek kendisinin yapmayı başaramadığı şeyi yapabilir, Gail'in içindeki ölüm dürtüsüne hayat üfleyebilirdi. İçindeki nihilist, kendini birden kalıbına büründürdüğü gözü yükseklerdeki burjuva babayla inceden inceye dalga geçerken, Ömer bu yüz kızartıcı ölçüde evrensel ve sıradan özlemi kendine saklıyor, hiç kimseyle konuşmuyordu, özellikle de Gail'le*⁴⁷⁹

Ömer'in babalık hakkındaki bu çelişkili görüşleri, aslında onun karışık ruh halinin göstergesidir. Bir çocuğu olmasını, karısının ruh sağlığına iyi geleceği düşüncesiyle isteyen Ömer, çocuğu bir tedavi aracı olarak görmektedir. Ayrıca çocuk sahibi olmayı istemek yerine bunun nasıl bir şey olduğunu merak eden Ömer, çocuk özlemi duymayı ise utanç verici bulur.

⁴⁷⁸ Şafak, Elif, *Araf*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 93.

⁴⁷⁹ Şafak, Elif, *Araf*, s. 333.

Şems’le dostluklarının anlatıldığı *Aşk* romanının asıl kişilerinden olan Mevlana, iki çocuk babasıdır. Romanda, bu dostluğun ekseninde Mevlana’nın oğullarıyla olan ilişkisi de işlenir. Yoğun olarak, baba- oğul ilişkisinde karşılıklı beklentilerin karşılanamaması sonucu oluşan problemler ele alınır.

““Yokluğun aileni kaygılandırmış olsa gerek.” Babam derhal itiraz etti. “Merak etme. Zevcem de oğullarım da yokluğuma anlayış gösterecek kadar olgundurlar.””⁴⁸⁰

Evlatlarının olgunluğundan emin olan Mevlana, oğullarının saygı ve hürmet konusunda da iyi terbiye edildiği kanaatindedir. Ne yazık ki küçük oğlu Alaaddin, karakter yapısı gereği kimi zaman bencil ve hoyrat olabilmektedir. Zira babasının Şems’le olan dostluğunu kabullenemeyen Alaaddin, karakterine hâkim olan kötücül duygularıyla onları ayırmaya çalışır. Üstelik bu emeli gerçekleştirmeyi de başarır.

“Şayet bu kalp yarası imtihanımın bir parçasıysa tek dileğim şudur: Bu kasvetengiz tünelin sonunda hasret bitsin ve ben Şems’e kavuşayım. Kitaplarım, vaazlarım, oğullarım, karım, bütün varlığım yahut şanım... Her şeyi bırakmaya hazırım, yeter ki bir kez olsun nur cemaliyle aydınlanayım.”⁴⁸¹

Mevlana ve Şems’in arasındaki dostluk öyle kuvvetlidir ki, Mevlana, Şems uğruna ailesini bırakmayı bile göze alır. Bu açıdan bakarsak, babasının bu düşkünlüğünü anlayamayan küçük oğul Alaaddin’i, yaptıklarından dolayı suçlamak çok doğru bir yaklaşım olmaz.

Fırat kıyısında bir köyde Âdem’in ikiz kız kardeşlerden sevdiği Cemile ile değil de Pembe ile evlenmesiyle başlayan ve bu evlilikten doğan İskender, Esmâ ve Yunus adlı çocukların etrafında gelişen olayların anlatıldığı *İskender* romanının asıl kişilerinden olan ve romana da adını veren İskender, hiç görmediği bir oğlan çocuğu sahibidir. Hamile olan sevgilisinin annesi ile tanışmaya giden İskender, o gün öz annesini öldürmek suçuyla sevgilisinin evinde tutuklanır. Tutuklanmadan önce İskender’in Kate’in annesi ile yaptığı konuşma, onun kendi “baba”lığı ile ilgili kaygılar taşıdığını da ortaya koyar.

⁴⁸⁰ Şafak, Elif, *Aşk*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 208.

⁴⁸¹ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 356.

“Beni içeri davet etti. Bebeğimizi beraber büyütmek için onlarla yaşamayı kabul ettiğime ne kadar sevindiğini söyledi. Bana sarıldığında, karnı yuvarlak ve sertti. Beş aylık hamile gibi görünmedi gözüme. Top yutmuş gibi duruyordu. (...) Oturma odasına gittik. Kate’in annesi pencerenin yanındaki koltuğa oturmuş bekliyordu. (...) Sorumluluk sahibi bir baba olacağıma inanıp inanmadığımı sordu. “Bilmiyorum” dedim, “elimden geleni yaparım.” “ Bazen elinden geleni yapmak yetmez ama” dedi.”⁴⁸²

Baba olmak için hem yaşça küçük olan hem de o olgunluğa henüz erişmemiş olan İskender’in bebeğiyle kurabildiği tek iletişim, tutuklanmadan önceki gece onun varlığını küçük tekme darbeleri aracılığı ile hissetmesidir.

“Kulağımı karnına yaslamamı istedi. Bir süre hiçbir şey duymadım. Sonra bir hareket hissettim, birisi gerinerek derin uykudan uyanıyordu. Bebek tekmelemeye başladı. Bir, iki, dört kez.”⁴⁸³

İskender, hapse düşünce oğlunu tanıma ve görme şansını bulamaz. Onun bir başka adama “baba” diyor oluşunu bile kabullenir.

“Oğlumun ismi Tom. Beni hiç görmedi, ben de onu. Bugün bir başka adama “baba” diyor oluşuna üzülmiyorum. Benden feci bir baba olurdu zaten. Feci baba insanın boğazına takılı kılçık gibidir. Ne tükürüp atabilirsin, ne yutup sindirebilirsin. Bir şekilde kurtulsan bile geride bir iz kalır mutlaka, dışarıdan bakanların göremediği ama senin hep hissettiğin bir çentik etinde. Feci baban olacağına hiç olmasın daha iyi.”⁴⁸⁴

İskender’in babalık hakkındaki bu sözleri, aslında yazarın babalık hakkındaki görüşünü yansıtmaktadır. Çünkü Elif Şafak, hayatta olan bir babanın yoksunluğuyla büyümüştür. Bu durumu sindiremeyen Şafak, içinde hep bir yara olarak taşımıştır.

“Beş yaşındayken sormuşum: “Şafakçım babalar ne işe yarar?” Şafak Hanım her zamanki duyarlılığıyla pozitif bir şeyler söyleyerek soruyu ötelemeye,

⁴⁸² Şafak, Elif, *İskender*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 363-364.

⁴⁸³ Şafak, Elif, *İskender*, s. 364.

⁴⁸⁴ Şafak, Elif, *İskender*, s. 126.

kapatmaya çalışmışsa da ben zinhar tatmin olmamışım: “Ne yaparlar yani? Neler yaparlar anlatsana?”

Zaman içinde “babalar ne işe yarar?” sorusunu sormaz olmuşum elbette; sorunun cevabını bulduğumdan değil, böyle sormanın yakışık almadığını fark ettiğimden. Sonra büyüdükçe, bu malum soru da, bir türlü bilemediğim cevabı da tortu tortu kabuk tuttu, kurudu içimde.”⁴⁸⁵

Birçok yazısında ve röportajında babasıyla görüşmediğini açıklayan Elif Şafak, babasının soyadı yerine annesinin ismini kullanır. Böylece babasını yok saydığı ya da farklı bir söylemle hiç olmamış gibi saydığı söylenebilir.

İskender’de asıl kişi konumunda yer alan bir diğer baba ise Âdem’dir. Pembe ile evliliğinden üç çocuk sahibi olan Âdem, Londra’da bir bisküvi fabrikasında çalışmaktadır. Bazı akşamlar kumar oynayan Âdem, kumarhanede güzel bir kadına âşık olur. O gece şansı yaver giden Âdem, oynadığı her oyunu kazanır. Eve geldiğinde sevincini ailesiyle paylaşmak ister; fakat gecenin ilerleyen saatleri olduğu için herkes uyumaktadır.

“Lavanta Sokağı’na ulaştığında saat sabahın dördü olmuştu. (...) herkes derin uykuda olduğundan zaferini paylaşamamıştı ailesiyle. Beklemek zorundaydı. Loş oturma odasında gözleri açık uzanırken birden içini baş edilmez bir yalnızlık hissi doldurdu. Karısının soluk alış verişlerini duyabiliyordu. İki oğlu ile kızıninkileri, hatta Japon balığınınkini. Esrarengiz bir huzur örtüsünün altında dılar hep birlikte. Âdem bunu askerdeyken fark etmişti ilk kez. Ne zaman üç ya da daha fazla kişi dar bir alanda uyusalar, er ya da geç soluk alıp verişleri eş zamanlı oluyordu. Belki de bu, Tanrı’nın bize didişip durmaktan vazgeçtiğimiz takdirde eninde sonunda birbirimize uyum sağlayacağımızı anlatma şekliydi. Daha önce aklına gelmemiş olan bu fikir hoşuna gitmişti. Ama bir yerlerde bir ahenk varsa bile o bunun bir parçası olamıyordu. Evet, o da herkes gibi biriydi, başkalarından ne daha iyi ne daha kötüydü, ama değer verdiği insanları hep yüzüstü bırakıyordu. Kim

⁴⁸⁵ Şafak, Elif, “Tekil anne” , *Zaman Gazetesi*, 25.12.2005

bilir, belki de etrafta olmasa daha iyi olurdu çoluğunun çocuğunun ahvali. Onların ayaklarına bağ gibi görüyordu kendini.”⁴⁸⁶

Ev ahalisinin uykusunu uyum içinde bulan Âdem, kendini bu ahengin dışında hisseder. Ayrıca, insanların birbirleriyle münakaşa etmeyi bırakması durumunda huzurlu bir ahengi yakalayabileceklerine; fakat kendi varlığının ailedeki bu ahengi bozduğuna kanaat getirir. Kendini, ailenin içindeki ayırık otu gibi gören Âdem, evden uzaklaşmasının çocukları için iyi olacağını düşünür.

Âdem, sözde ailesinin iyiliği için onlardan uzaklaşmaya karar vermiştir; ama sevgilisiyle birlikte yaşamaya başlaması bunun pek de öyle olmadığını gösterir. Üstelik birlikte yaşadığı sevgilisi Roksana’ya olan sevgi hisleri de karşılıksızdır.

“Âdem ne zaman hislerinden bahsedecek olsa –ki bu ne karısına ne de çocuklarına yaptığı bir şeydi– Roksana’nın bir kulağından girer bir kulağından çıkardı.”⁴⁸⁷

Ailesiyle uyum içinde olmak için çaba sarf etmek yerine onlardan uzaklaşmayı seçen Âdem, sevgilisine olan hoşgörüsü ve alttan alışlarıyla da çelişkili bir halet-i ruhiye sergiler. Fakat yine de bir baba olarak çocuklarına olan özlem duygusunu bastıramayan Âdem, gizli gizli onları görmeye çalışır.

“Birkaç gün evvel küçük oğlunun okuluna gitmiş, gölgeler arasına gizlenip beklemişti. Bir suçlu gibi, diye düşünmüştü kendi kendine. Yunus arkadaşlarıyla birlikte okuldan çıkınca Âdem’in yüreği hasretle dolmuştu ama seslenmemişti oğluna. Benzer şekilde, birkaç kez İskender’i görürüm umuduyla Alaaddin’in Mağarası’nın yakınında dolaşmıştı. Bir keresinde sokakta ince, sarışın bir kızla el ele görmüştü onu. Eve uğramadığı zaman zarfında ne kadar da büyümüştü oğlu! Genç bir adam olmuştu, gayet yakışıklıydı. Çok istediği halde yanına gidip konuşamamıştı. İnsanlar bakıyordu. İşin en zor yanı buydu. Ahbap ve komşuların gözlerine bakabilmek, akıllarından neler geçirdiklerini bilmezden gelerek havadan sudan konuşabilmek. Bir striptizci uğruna ailesini terk eden adamın utancı.”⁴⁸⁸

⁴⁸⁶ Şafak, Elif, İskender, s. 75- 76.

⁴⁸⁷ Şafak, Elif, İskender, s. 204.

⁴⁸⁸ Şafak, Elif, İskender, s. 204- 205.

Âdem, ailesini terk ettiği için suçluluk duyar. Hatasının farkında olduğu için de çocuklarının karşısına çıkamaz. Ailesinin ve dostlarının kendisi hakkındaki olumsuz düşüncelerini tahmin eden Âdem, ailesini bir bar kadını için terk etmiş olmanın utancını yaşamaktadır. Çocuklarıyla karşılaşmaya yüzü olmayan Âdem, oğlu İskender'in kendisini görmeye gelmesiyle şaşırır ve telaşlanır.

““Baba...”

Âdem durup döndü. Yüzü içten bir gülümsemeyle aydınlandı ama hemen ardından kaygıyla baktı. “İskender... Kardeşlerine bir şey mi oldu yoksa?”

“Hayır. Gayet iyiler.”

Bir an rahatlamış göründü babası. Ama bunu kuşku, kuşkuyu da asabiyet izledi.”Ne arıyorsun sen burada? Sana göre yerler değil buralar.”

İskender'in yüzü bulutlandı. “Sana göre yerler mi peki?”

Ağzı sarktı Âdem'in, gözleri alaz alazdı. “Bana bak, keserim o dilini.”

“Eve gelmeni istiyorum baba” dedi son kelimeyi vurgulayarak.

Kinayeyi kaçırmadı Âdem. “Git annenine yanına, kırmayayım kemiklerini.”

“Ne varsa bugün kemiklerimde? Her önüne gelen kırmaya kalkışıyor.”

Bir süre sessizce dikildi baba oğul, gözlerini birbirlerinden ayırmadan. Her ikisi de önce ötekinin konuşmasını bekliyordu. O anda, sanki aynaya bakıyormuş, karşısındaki oğlu değil de kendi gençliğiymiş gibi tekinsiz bir hisse kapıldı Âdem. İskender hem ona benziyordu, hem alabildiğine farklıydı. Korkudan, yılgınlıktan eser yoktu bu oğlanda. Hayata meydan okumayı seviyordu.”⁴⁸⁹

Âdem, hiç beklemediği bir zamanda ve yerde oğlu İskender'i görünce büyük bir şaşkınlık geçirir. Herkesin iyi olduğunu öğrendikten sonra onun orada ne işi olabileceğini düşünür. Bir an oğlunun da kendisi gibi yanlış yollara düşmesinden endişelenen Âdem, İskender'i sert bir dille uyarır. İskender'de kısmen kendi

⁴⁸⁹ Şafak, Elif, İskender, s. 334.

gençliğini gören Âdem, öte yandan onun kendisinden ne kadar farklı olduğunu da görür.

““Zamanı gelince dönerim” dedi Âdem sonunda.

“Peki ne zaman? O sürtükten bıktığında mı...”

Tokat! Anında geldi. Babasının tepkisinden ziyade kendi ağzından çıkanlara afallamış gibiydi İskender. Bu şekilde konuştuğuna inanamıyordu. Ona öğretilen her şeye aykırıydı yaptığı.

(...)

“Ta...mam, tamam” diye mırıldandı İskender kendi kendine konuşur gibi. Anlaşılmaz bir bakış vardı gözlerinde, yeni bir ışıltı. Babasına döndü ve gayet durgun, gayet soğuk konuştu: “Bana bir daha vurursan ben de sana vururum. Benim yumruğum seninkinden kuvvetli, haberin olsun!”⁴⁹⁰

Baba-oğul arasında yaşanan bu tartışma, iki taraf açısından da üzücü ve sarsıcı olur. Yediği tokadın etkisiyle hırslanan İskender, altta kalmaz ve babasına diklenir. Oğlundan böyle bir davranış beklemeyen Âdem ise, bu durumu gururuna yediremez.

“Âdem’in benzi attı. Göğsüne öyle bir ağrı saplandı ki bir an nefes alamadı. Oğlunun onu yabancıların önünde aşağılamasının şoku, kederi ve utancı değildi tek hissettiği. Daha derin, daha ıstıraplı bir şey vardı genzinde. Gecikmiş bir farkına varış. Kendi babası (Sarhoş olan) onu dövdüğünde bir kez olsun diklenmemiş, hep alttan almış, sinmişti. Oğluyla arasındaki karakter farkı, kendi ezikliğini daha net görmesini sağladı. Dayanamadı buna. Hiddetlendi. İskender’e doğru adım atıp bir tokat daha patlattı. Bu seferki daha sertti.”⁴⁹¹

Âdem, geçmişte babasına karşı güçlü duramayıp hep sinik ve aciz durmuş olmasının ezikliğiyle bir kez daha yüzleşir. Fakat bu seferki daha acı ve incitici olur. Çünkü zamanında kendisinin yapamadığını, oğlunun şimdi kendisine yapıyor oluşunu kabul edemez. İskender kadar yürekli ve güçlü olamadığı için kendine

⁴⁹⁰ Şafak, Elif, İskender, s. 335.

⁴⁹¹ Şafak, Elif, İskender, s. 335.

öfkelenir. Fakat öfkesini oğlundan çıkarır. Bununla birlikte İskender'in kendisi gibi olmadığını yine göz ardı eder. Çünkü İskender, babasına vurmadan da onun canını acıtabileceğini bilir.

“İşte o zaman beklenmedik bir şey oldu. Yaralı bir hayvan gibi uluyarak babasına doğru hamle etti İskender. Ama ona vurmak yerine gidip kulübün duvarına kafa attı. Bir kere, iki kere, üç kere. Küt, küt, küt. Âdem onu tutmaya çalıştıysa da nafile.

“Dokunma bana” diye böğürdü İskender. Kendinden geçmiş gibiydi.

Fedai zor zapt etti, duvardan uzaklaştırdı onu. Ama şiddete susamışlığı öyle fazlaydı ki duramadı İskender. Dişlerini fedainin omzuna geçirip kanatana kadar ısırды. Adam soğukkanlılığını kaybetti, yüzü öfkeden kıpkırmızı halde İskender'i yumruklamaya başladı.

“Hayır, dur.” Âdem araya girmeye çalıştı. “Yapma, oğlum o benim.””⁴⁹²

Kendisinden daha cesur diye öfkelendiği oğluna tokat atarak tartışmayı alevlendiren Âdem, oğlunun, barın fedaisi tarafından dövüldüğünü görünce onu korumaya çalışır. Böylece oğluna bir başkası tarafından dayak atıldığını gören Âdem'in, babalık hissi gururunun önüne geçmiş olur. Kavgayı ayırıp oğlunu uzaklaştırmaya çalışan Âdem, İskender'le sakince konuşup, onun ziyaretinin sebebini öğrenir. Fakat oğlunun beklentisine cevap veremeyerek onu bir kez daha hayal kırıklığına uğratar. Sonrasında Londra'dan uzaklaşması gerektiğine kanaat getiren Âdem, artık çocuklarıyla bir araya gelemeyeceğinin de farkına varır.

“Hayal etmeyi sürdürdü. (...) Bir süre sonra çocukları da alabilirdi yanına.

Ne var ki güneşli Abu Dabi'deki yeni hayatına dair tozpembe hayallere kapılmışken bile çocukları yanına almasının mümkün olmadığını farkındaydı Âdem. Esmâ Londralıydı artık; seviyordu bu ülkeyi, medeniyeti. Yunus desen fevkalade bir çocuktu ama gidip Punklarla takılıyordu. Büyümüş de küçülmüş, derdi Pembe onun için. Yunus, Toprak ailesinin en bilgesiydi lakin aşk karşısında zayıftı. Ve İskender...

⁴⁹² Şafak, Elif, İskender, s. 335-336.

*Aralarındaki kavgayı hatırladıkça utanıyordu. Büyük oğlunun beklentilerini karşılayamamış olmak ağrına gidiyordu.*⁴⁹³

Âdem, çocuklarıyla arasındaki bağın koptuğunun farkındadır. Bunun kendi hataları sonucu olduğunu bildiği için, durum karşısında çaresiz kalmaktadır. Özellikle İskender’le arasında yaşanan kavga ve ona olan hisleri, kendini daha da kötü hissettirir.

*“İnsan ilk kez baba olduğunda evladını kendi uzantısı gibi görmek istiyordu. Bir iyimserlik, hatta saklı kibir geliyordu üstüne, ta ki çocuğun senden ayrı bir varlık olduğunu idrak edene dek. Her ne kadar onun senin ayak izlerini takip etmesini istesen, bunun için uğraşsan, hatta zorlasan da o kendi yolunu çiziyordu nihayetinde. Bu hakikati keşfettiğin an hayal kırıklığına kapılıyordun elinde olmadan. Ne de olsa sen böyle davranmamıştın yeniyetmeliğinde. Babanı dinlemiş; saygılı, itaatkâr olmuştun. Kanatların olduğunu, ayrı bir mahluk olduğunu bilseydin belki sen de uçabilirdin. Ama artık çok geçti. Senin vaktiyle babandan koparamadığın hürriyeti şimdi kendi evladın senden talep ediyor, söke söke alıyordu.*⁴⁹⁴

Genellikle bütün babalar gibi oğlunun da kendisi gibi olmasını isteyen Âdem’in karşısında, kendi benliğinin ve isteklerinin farkında olan bir evlat durmaktadır. Kendisine benzemesini istediği evladının kendisinden daha cesur oluşunun ezikliğini duyan Âdem’in, babalık hakkındaki görüşleri ve İskender’le aralarındaki farklılığı değerlendirmesi bu şekildedir.

3.B.1.2. Yan Kişi Konumundaki Babalar ve Evlatlarıyla İlişkileri

Babaların evlatlarıyla olan ilişkilerinin babalar açısından ele alındığı bu bölümde, yan karakter konumundaki babaların çocuklarıyla ilişkileri incelenecektir.

Pinhan romanında yan kişi konumunda bulunan pek çok baba vardır. Fakat bunlar içinde sadece Şeyh Mehmed Mühür Efendi’nin, çocukları hakkındaki düşüncelerine yer verilir.

⁴⁹³ Şafak, Elif, *İskender*, s. 351.

⁴⁹⁴ Şafak, Elif, *İskender*, s. 351.

“Dolaşmaktan bîtap düşünce büyük kızı Züleyha’yı çağırdı yanına. Ona baktığında, annesine ne çok benzediğini fark etti bir kez daha. (...) Şeyh Mehmed Mühür Efendi derin bir acı duydu yüreğinde. Hayat arkadaşını yitirdikten sonra dünyadan elini eteğini çekip, her şeye ve herkese gönlünü kapadığı günler, seneler boyu kızlarıyla hiç ilgilenmediği için sonradan çok pişman olmuştu. Züleyha bütün bu zaman zarfında kardeşlerine tek başına kol kanat germiş, analık etmişti. Bu sebepten büyük kızına hem çok güvenir, hem de onu her görüşünde içinin sızlamasına mâni olamazdı.”⁴⁹⁵

Sevdiği eşini kaybeden Şeyh Efendi’nin, eşinin ardından yas tutması normaldir. Fakat bu acı durumu uzun sürdürmesi ve bu süre zarfında evlatlarını ihmal etmesi yanlış bir davranıştır.

“Anne ya da baba öldüğünde, sağ kalanın üzüntüsünün, aile içi ilişkileri, çocuğun duyduğu üzüntüye göre daha çok etkilediği (...) bir Amerikan çalışmasında belgelendi.”⁴⁹⁶

Yapılan bu araştırmanın sonucu da göstermektedir ki Şeyh Mehmed Efendi, uzun süren yas dönemi sırasında bütün yükü büyük kızına yükleyerek onu erken olgunlaşmak durumunda bırakmıştır. Bu yüzden hem onunla hem de diğer çocuklarıyla yeterince ilgilenememiş olmanın vicdan azabını sık sık yaşamaktadır.

Şafak’ın *Mahrem* adlı romanının asıl kişilerinden Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi’nin doğumunun anlatıldığı kısımda, babası yan kişi konumunda olaya dâhil edilir.

“Ardından Keramet Mumi Memiş’i babasına gösterdiler. Adamcağız seneler sonra nihayet bir oğlu olduğunu öğrenince öyle sevindi, öyle sevindi ki, yedi mahallede teknil fakir fukaranın karnını doyurmaya, ebe teknesinden beri su yüzü görmemiş kim varsa hamama sokup bitlerinden arındırmaya and içti.”⁴⁹⁷

Altı kız çocuğu olan baba, erkek evlat özlemi duymaktadır. Bu nedenle doğan çocuğun erkek olduğunu öğrenince çok sevinir. Fakat erkek çocuk sahibi

⁴⁹⁵ Şafak, Elif, *Pinhan*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 134- 135.

⁴⁹⁶ Wolff, Sula, *Problem Çocuklar ve Tedavi*, Say. Yay., İstanbul, 1999, s. 125.

⁴⁹⁷ Şafak, Elif, *Mahrem*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s. 53.

olmak eşini kaybetmesine neden olunca, baba oğlunu görmezden gelmeye başlar. Böylece yazar, erkek çocuğa sahip olmaktansa mutlu bir yuvaya sahip olmanın önemini vurgulamış olur.

Mahrem romanında yer alan yan kişi konumundaki babalardan bir diğeri Monsieur de Marelle'dir. Tek isteği ise kendisine varis olabilecek bir evlat sahibi olmaktır.

*"...evliliklerinin başından beri ne zaman karısına el sürmeye kalksa, geri çevrilmişti. İşin aslı, pek de şikâyetçi sayılmazdı bu durumdan. Ne de olsa, Madeleine'in o sımsıkı, simsiyah topuzunu görmesiyle, hevesinin sönmesi bir oluyordu. Ne var ki, içten içe bir varis istiyordu. Saçları tıpkı kendisinininkiler gibi pas rengi bir çocuk!"*⁴⁹⁸

Monsieur de Marelle'nin dileği gerçekleşir ve ikiz çocuk sahibi olur. Üstelik kızlardan biri tıpkı kendisi gibi pas renkli saçlara sahiptir. Bebekleriyle ilgilenmekten ve onları seyretmekten zevk alan baba, kızlarını kucağına alınca sıkıntılarında da kurtulmaktadır.

*"Monsieur de Marelle, elinden düşürmediği kabzası safirlerle kaplı hançerini okuduğu kitabın arasına koyarken sıkıntıyla içini çekti. Az evvel ikizleri kucağına almak bile sıkıntısını hafifletmemiştir. Ne zaman böyle daralsa, küt parmaklarıyla pas rengi saçlarını hızlı hızlı taramaya başladığı, gene öyle yaptı. Severdi saçlarını. Başka kimsede böyle saç görmemiştir. Sülalede kuşaktan kuşağa aktarılmıştı bu pas rengi. İkizlerden biri de babasına çekmişti zaten, ama ya öteki? Kim bilir, belki ileride, öteki bebeğin saçları da annesinininkilere benzerdi."*⁴⁹⁹

Bebeklerden biri kendine benzediğinden, diğeri ise güzeller güzeli bir bebek olduğundan baba Monsieur de Marelle, gururla karışık bir sevinç duyar. Fakat daha sonrasında kızlarına olan bu eşit sevgisi, öğrendiği bir efsane sonucu değişecektir.

Yazarın, bir apartmanı ve apartman sakinlerini merkez aldığı romanı *Bit Palas*'da, pek çok baba karakteri yer almaktadır. Fakat bunların çoğu edilgen yapıdadır. Yan karakter konumunda yer alan babalar için de bu durum geçerlidir.

⁴⁹⁸ Şafak, Elif, *Mahrem*, s. 154.

⁴⁹⁹ Şafak, Elif, *Mahrem*, s. 153.

Romanın, *Öncesi* adlı ilk bölümünün asıl kişisi Haksızlık Öztürk'ün babası da yan kişi konumundadır. Oğluna koymuş olduğu isim sebebiyle romanda yerini alan mezarlık bekçisi baba, idarecilerin mezarlığı bozup otoyol yapma girişimleriyle ortaya çıkan evliya mezarlığı sorunu yüzünden haksızlığa uğrayıp işinden kovulur.

*“Bebek dünyaya gelir gelmez, hiç vakit kaybetmeden, soluğu nüfus dairesinde aldı. Kendisine yapılanları unutmamak ve unutturmamak için, bu yaştan sonra Allah'ın verdiği oğlunun ismini, karısının tüm itirazlarına rağmen ve nüfus dairesindeki memura avuç avuç rüşvet sayarak, HAKSIZLIK koydu.”*⁵⁰⁰

Bekçinin uğramış olduğu bu haksızlığı, oğlunun isminde yaşatmak istemesi sağlıklı bir davranış değildir.

*“Ad korken, ana babanın ne beklentiler içinde olduğunu bilmek gerekir. Eğer çocuğun adı gerçekten ana babadan birinin özellikle taktığı bir adsa bu durum, çocuk ile ana baba ilişkisini etkiler.”*⁵⁰¹

Bekçi olan babanın da, oğluna koyduğu isimle onu uğradığı haksızlığın timsali haline getirmesi yanlıştır.

Bit Palas'da yer alan yan kişi konumundaki babalardan birisi de, Bonbon Palas'ın dördüncü katında oturan Ateşmizacoğlu ailesinin oğlu Zekeriya'dır. Ailesi, sürekli başını belaya sokan Zekeriya'yı, belki düzelir umuduyla evlendirir.

“Tüm bu zaman zarfında, gelininin doğuracağı bebeği dört gözle beklemişti Zeren Ateşmizacoğlu. Çünkü anneleriyle babalarının ilişkilerinin tam da tökezlendiği anda rahme düşüp, kapaklandığı yerden bir türlü doğrulamadığı safhada dehre gelen bebekler, çimento torbalarına benzer. Görünürdeki çatlakları sıvayıp, yuvaların kolonlarını ayakta tutacak; her büyük hüsranda zangır zangır sallanarak yıkılma tehlikesi atlatan evlilikleri yapıştırıp pekiştirecek küçümen çimento torbacıkları! Zekeriya Ateşmizacoğlu'nun bebeği dünyaya geldiğinde, her çimento torbası gibi, onun da bir misyonu vardı; hem de çift aşamalı: öncelikle babasının

⁵⁰⁰ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 31.

⁵⁰¹ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 120.

burnunun, ardından da ebeveynlerinin evliliklerinin dağılmasını önlemek. Öyle de oldu; en azından bir müddet: tam olarak, bir yıl, beş buçuk ay vukuatsız geçti."⁵⁰²

Ailesi, Zekeriya'nın aile babası olunca davranışlarına çeki düzen vereceğini umut eder. Fakat Zekeriya'nın babalık yapabilecek meziyette olup olmadığını düşünmezler. Yeni doğmuş bebeklerin kişide uyandırdığı merhamet ve acıma duygusunun, Zekeriya'nın kişiliğini değiştireceğini düşünen büyükler, bebeğin doğacağı ortamı ve sahip olacağı geleceği düşünmeyi akıl etmezler. Zekeriya'nın annesi Zeren Ateşmizacoğlu, küçücük bir bebeğe aileyi kurtarmak gibi önemli ve ağır bir sorumluluk da yüklemiş olur. Ancak kendi evliliğinde de, Zekeriya'nın evliliğinde de bu beklentisi gerçekleşmez.

Baba ve Piç romanında yer alan yan karakter konumundaki babalardan *cemiyetinde büyük saygı gören önemli bir adam*⁵⁰³ olan Ohannes İstanbuliyan, çok meşhur bir şair ve yazardır. Kitap dünyasındaki eksikliklerin farkında olan şair, Ermeni sözlü kültüründeki geleneksel halk hikâyelerini derleyip bir çocuk kitabı oluşturmak ister. Daha önce hiç denenmemiş olan bu iş, Ohannes İstanbuliyan'ın epey zamanını alır.

"Ohannes İstanbuliyan, Ermeni anababaların bu hikâyeleri her gece uyumadan önce çocuklarına okuyacaklarını hayal ediyordu. Son bir buçuk sene boyunca yazmak tüm zamanını aldığı için başkalarının çocuklarına kitap yazarken kendi çocuklarını büsbütün ihmal etmiş olması ne garipti. Her ikindi bu odaya geliyor, masasına oturuyor ve yazabildiği kadar yazıyordu. Her gece odadan çıktığında çocukları çoktan yataklarına yatmış oluyordu. Yazma arzusu hayatındaki her şeyin ve herkesin önüne geçmişti."⁵⁰⁴

Ohannes İstanbuliyan için bir tutku haline dönüşen bu kitap, çocuklarının bile önüne geçer. Kültürüne ait olan masalları yaşatmak ve onları gelecek kuşaklara miras bırakmak adına içine girdiği hummalı çalışma, çocuklarının kendisine duydukları sevgi ve ilgi ihtiyacını ötelemesine neden olur. Bu yüzden sık sık vicdan

⁵⁰² Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 102.

⁵⁰³ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 179.

⁵⁰⁴ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 250.

azabı çeken baba Ohannes İstanbuliyan, yine de bu durumu değiştirmek adına bir çaba göstermez.

“Yervant olsa gerek bu, diye düşündü tasalı tasalı. Büyük oğlu Yervant daima yaramaz ve taşkın bir çocuk olmuştu ama son zamanlarda dikbaşlılığı haddini aşmıştı. Aslında Ohannes İstanbuliyan onunla istediği kadar zaman geçiremediği için biraz suçluluk duyuyordu. Belli ki çocuk babasını özliyordu. Onunla kıyaslandığında diğer çocukları – iki oğlan bir de kız – öyle uysaldılar ki ağabeylerinin muazzam enerjisi üzerlerinde uyuşturucu bir etki bırakıyordu sanki. Aralarında üç yaş olan oğlanlar aynı ölçüde munistiler. Onları en küçük kardeşleri takip ediyordu, ailedeki tek kız, biricik Şuşan.”⁵⁰⁵

Bir babanın çocuklarıyla sağlam ve sevgi dolu bir iletişim kurması her şeyden önemlidir. Büyük oğlu Yervant’ın son zamanlarda huysuz ve aksi davranışlar göstermesinin sebebi, bir süredir sağlıklı bir baba-oğul ilişkisi kuramamalarıdır. Çocuk bu tür davranışlarla babasının ilgisini çekmeye çalışır. Bu durumun farkında olan baba Ohannes İstanbuliyan ise her şeye rağmen kitabını yazmaya devam eder. Kitabını yazma işi öyle bir tutkuya dönüşür ki, işi çocuklarının önüne geçer. Bu açıdan Sokrates’in, Atinalılara çocuk yetiştirme konusunda söylediği söz, Ohannes İstanbuliyan için de söylenebilir.

“Siz Atinalılar, beraberce her taşı servete dönüştürmek için kazırken bir gün her şeyinizi bırakmak zorunda olduğunuz çocuklarınıza bu kadar az önem vermenizin anlamı nedir?”⁵⁰⁶

Ohannes İstanbuliyan’ın önem verdiği şey, servet yapmaktır diyemeyiz. Çünkü onun kitabına olan düşkünlüğü maddiyatla açıklanamaz. Ohannes İstanbuliyan için bu kitabın önemi, kendi kültürünün unutulmaya yüz tutmuş masallarını gün yüzüne çıkaracak olmasıdır. Ayrıca çocuklar için bu tür bir çalışmanın henüz yapılmamış olması ve bunu ilk kendisinin yapacak olması da onu cezbeden konulardır. Fakat gelecek nesillere bırakmak istediği bu miras, çocuklarına bırakacağı güzel anılardan oluşacak olan mirasa engel olmaktadır. Öyle ki Ohannes İstanbuliyan, eve gelen askerlerce tutuklanırken bile aklında sadece kitabı vardır.

⁵⁰⁵ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 252.

⁵⁰⁶ Michael, Stewart, *Baba, Çık Dışarı Oynayalım!*, Gendaş Yay., İstanbul, 1998, s.53.

“Giderek artan bir endişeyle etrafına bakındı Ohannes İstanbulliyan, ta ki kapının yanında durmuş onları dinleyen oğluluyla göz göze gelene kadar. Ne zaman çıkmıştı mutfaktan? Ne zamandır onları seyrediyordu? Oğlanın yanakları askerlere duyduğu öfkenin şiddetinden al aldı. Ohannes İstanbulliyan onu her şeyin yolunda olduğuna ikna etmeye çalışarak oğluna gülümsedi, sonra annesinin yanına gitmesini işaret etti. Ama Yervant kıpırdamadı.

“Korkarım bizimle gelmeniz lazım” dedi çavuş.

“Gelemem...” dedi Ohannes İstanbulliyan bir an boş bulunup. Dile getirmek üzere olduğu gerekçenin aczini son anda fark edebildi. Bu gece kitabımı bitirmem lazım... sonuncu bölüm... Onun yerine karısıyla konuşmak için izin istedi.”⁵⁰⁷

Ohannes İstanbulliyan’ın, çocuklarının gözü önünde tutuklanıyor oluşundan ötürü üzüntü duyduğunu söyleyebiliriz. Fakat buna rağmen askerlere karşı koymak isteşinin sebebi çocukları değil, kitabının o gece bitecek noktaya gelmiş olmasıdır. Kendisinin de mazeret olarak sunmayı gülünç bulduğu bu neden, çocuklarından daha önemli hale gelmiştir denebilir. Daha sonrası için kendisinin de pişmanlık duyacağı bu olay, bir baba açısından hoş olmayan bir davranıştır.

“Ohannes İstanbulliyan kuruyan diline lanet edecekti sonra sonra. Oysa ne çok isterdi evden ayrılmadan evvel karısının ellerini tutabilmeyi ve ona metanetini yitirmemesini söyleyebilmeyi; hem çocukların hem de yoldakinin hatırına. Armanuş dört aylık hamileydi.”⁵⁰⁸

Biri anne karnında dört çocuğunun, kendisinin tutuklanmasından sonra nasıl zorluklarla karşılaşacaklarını düşünmek yerine kitabını düşünen Ohannes İstanbulliyan, gerçeklerle yüzleşince hatasını anlar.

Baba ve Piç romanında yer alan bir başka yan kişi konumundaki baba, Ohannes İstanbulliyan’ın kızı Şuşan’la evlenen Rıza Selim Kazancı’dır. İlk gençlik döneminde Ermeni bir kazancı ustasının yanında çırak olarak çalışan Rıza Selim, Cumhuriyetin ilanıyla bayrak işine girer ve zengin olur. Savaş sonrası, Ermenilerin tutuklandığı ya da tehcir edildiği sırada ustasının yetim kalan yeğenini bulur. İsminin

⁵⁰⁷ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 261-262.

⁵⁰⁸ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 262.

Şermin olarak değiştirildiği Şuşan'a sahip çıkan Rıza Selim, evlenip onu himayesine alır. Ailesindeki erkeklerin yazgısı olan, erken yaşta hayata veda etmeleri durumuna oğlunun son vereceğine inanan Rıza Selim, oğluna koymak istediği isimle de dikkat çeker.

““Cenabı Hak oğluma bu ailenin bütün erkeklerinden daha uzun ömür verir inşallah” dedi Rıza Selim Kazancı, ebe bebeği kucığına verdiğinde. Sonra dudaklarını bebeğin sağ kulağına yaklaştırıp, bundan böyle taşıyacağı ismi fısıldadı: “Adın Levon olacak.”

Yalnızca kendisine senelerce kol kanat geren ve kazan yapma zanaatının inceliklerini öğreten biricik ustasının anısını yaşatmak değildi bu ismi seçmesinin sebebi. Oğullarına Levon adını vererek, din değiştiren karısına da bir armağan vermeyi umuyordu.

Bu yüzden bu ismi seçmişti ve dini bütün bir Müslüman olarak üç kere tekrarlardı kararını: “Levon! Levon! Levon!”⁵⁰⁹

Rıza Selim'in hem karısını onurlandırmak hem de ustasına duyduğu vefa borcunu ödemek adına oğluna koymak istediği isim, o dönem itibariyle çocuğun toplum içinde zorluklar yaşamasına sebep olacak nitelikte bir isimdir. Duygusal davranıp bu durumu düşünmeyen Rıza Selim, pek çok tepki ile karşılaşır ve kararını değiştirmek zorunda kalır.

Karısını sevindirmek adına oğluna yabancı isim koymayı düşünen Rıza Selim, ne yazık ki karısından aynı sadakati göremez. Şebnem (Şuşan) Kazancı, yıllar sonra ortaya çıkan abisiyle giderken, kocası ve oğlunu ardında bırakmaktan çekinmez.

Karısına olan sevgisinin ve hoşgörüsünün, geçmişin oluşturduğu tüm yaraları kapatacağına inanmış olan Rıza Selim için, eşinin bu ihaneti büyük bir hayal kırıklığı yaratır.

“Rıza Selim karısının geçmişini geride bırakabileceğine emindi. Ona karşı müşfik davranırsa, bir çocuk ve harika bir ev verirse, yarasının yavaş yavaş

⁵⁰⁹ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 365.

iyileşeceğine inanıyordu. Ruhsal nekahet zaman meselesiydi. İnaniyordu ki kadınlar ilk çocuklarını doğurduktan sonra kendi çocukluklarının yükünü taşımayı bırakırlar. Öylesine emindi kendinden, sevgisinden... Bu yüzden de karısının ağabeyiyle kaçıp Amerika'ya gitmek için onu terk ettiği haberini aldığı anda önce bu habere inanmayı reddetti, sonra da karısını reddetti.”⁵¹⁰

Bir eş için terk edilmenin çok acı bir durum olduğu aşikârdır. Fakat ortada bir de terk edilen çocuk mevcuttur ki, olayın onun açısından vahameti çok daha büyüktür. Küçük yaşta annesi tarafından terk edilen Levent Kazancı da *Baba ve Piç* romanında, yan kişi konumunda yer alan babalardandır. İsminin verilisinin anlatıldığı bölümde olumlu bir baba figürü olmadığına şu şekilde vurgu yapılır.

“Böylece Levent Kazancı oldu. Dumanı hâlâ tüten bir geçmişin kurşunu külleri üzerinde doğan; babasının bir zamanlar ona Levon adını vermek istediğini hiçbir zaman bilmeyen, günün birinde annesi tarafından terk edilen, yüreği erken yaşta kabuk tutup taşlaşan, gençliğinde de yetişkinliğinde de hep haşin ve hınçlı olan, ilerde kendi çocuklarına karşı korkunç bir baba olan bir oğlan...”⁵¹¹

Öksüz büyümenin ruhunda açtığı yaralardan ötürü sağlıklı bir kişilik geliştiremeyen Levent Kazancı, ailesine karşı sert ve otoriter bir baba iken, çevresine karşı yumuşak huylu bir kişilik sergiler. Her akşam işten döndükten sonra çocuklarını teftiş etmesi, onun çocuklarıyla arasındaki iletişim bozukluğunun açıklaması gibidir.

“Her akşam Levent Kazancı işten döndükten sonra çocuklar masanın önünde tek sıra halinde toplanır, teftiş edilmeyi beklerlerdi. Asla doğrudan o gün uslu durup durmadıklarını sormazdı onlara. Küçük bir bölük gibi sıraya dizer; bazı uzun bazı kısa, tek tek yüzlerini incelerdi. Banu (koruyucu büyük abla olarak daima kendinden ziyade kardeşleri için endişe ederdi), Çevriye (en sulu gözlüleri olarak habire ağlamamak için dudaklarını ısırırdı), Feride (babasıyla göz teması kurmaktan aciz, asabi asabi gözlerini devirirdi), tek oğul Mustafa (bu sefil grup arasından sıyrılmayı, babasının gözdesi olmayı umardı) ve en küçükleri Zeliha (yüreğinde inceden inceye intikam arayışı kabarıp, haksızlığa karşı hınçlanırdı). Babaları

⁵¹⁰ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 403.

⁵¹¹ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 366.

çorbasını bitirene ve derken ya birine, ya ikisine, ya üçüne... ya da şanslıysalar hepsine birden masaya oturmalarını söyleyene kadar beklerlerdi.”⁵¹²

Levent Kazancı'nın geçmişinin taşıdığı kalbi, çocuklarını sevmesine mani olur. Katı ve mesafeli bir baba olan Levent Kazancı, çocuklarıyla sağlıklı bir ilişki kuramaz. Onlara uyguladığı baskı ve sert tutum, çocuklarında sorunlu kişilikle birlikte incitici yaralar da oluşturur.

“Levon ya da Levent adını almak Şuşan'ın oğlu için bir şey değiştirmemişti. Her halükârda ismiyle müsemma olamadı. Hırçın ve haşin bir adamdı. Evin dışında olabildiğince medeni ve selis huylu ama dört kızı ile oğluna karşı her daim sert ve zalim. (...) Levent Kazancı o kadar otoriter ve baskıcı bir baba olmasa, tek oğlu Mustafa bambaşka biri olmaz mıydı? Nesiller önce 1915'te Şuşan yetim kalmasa, 2005'te Asya diye bir piç olur muydu?”⁵¹³

Levent Kazancı'nın sağlıklı iletişim kurmadığı oğlu Mustafa, *Baba ve Piç* romanında yer alan yan kişi konumundaki babalardan biridir. Aynı zamanda romana adını veren babadır. Çocukluktan itibaren babasının gözdesi olmayı arzulayan Mustafa, özellikle de evin tek erkek çocuğu olduğu için babasının kendisine ayrıcalıklı davranmasını beklemiştir. Fakat babası bütün çocuklarına karşı sert ve mesafeli davranmıştır. Babanın bu tutumuna karşı koyamayan Mustafa, kendisinden yaşça küçük olan kız kardeşinin babasına karşı diklenebiliyor olmasını hiçbir zaman gururuna yediremez. Bir kız olarak onun itaatkâr olması ve kendisinden daha az önem görmesi gerektiğine inanan Mustafa, babasının ölümünden sonra evde yalnız oldukları bir gün kız kardeşi Zeliha'ya tecavüz eder.

“Mustafa kız kardeşinden bu kadar nefret ettiğini bilmiyordu.(...) Mustafa'nın söyleyemediklerini söyleyen, dayak yedikçe sineceği yerde daha da dillenen ve ağabeyinin itaatkârlığını kendine örnek alacağına, tam tersine, bu mücadeleyi veremediği için içten içe onu da hor gören, tek kalemde yargılayan, kimseleri takmayan, bazen nasıl da küstahlaşan, ayaklı isyan Zeliha...”

⁵¹² Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 344.

⁵¹³ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 403- 404.

Aniden Mustafa'nın içindeki mahzenin kapağı kırılmıştı. Ardında çiğ, gün ışığı görmemiş bir atavet vardı. Birikmiş kin, şarap gibiydi. Seneler geçince eskimiyor, sadece yillanıyordu. Serbest kalır kalmaz akmak istiyordu; öylesine taşkın. Kız kardeşinin canını yakmak istediğini fark etti. Vurup da geçmek değil, vurup da iz bırakmak... öyle bir iz ki ömür boyu geçmesin, geçemesin.”⁵¹⁴

Baba Levent Kazancı'nın çocuklarına takındığı yanlış tutumdan dolayı, kardeşler arasında oluşan bu öfke ve küçümseme duygusu ne yazık ki aile içinde yaşanmaması gereken bir olaya sebep olur. Mustafa'nın, kardeşinde iz bırakacak bir darbe yaratmak istemesi, mantıklı düşünemez hale gelmesine bu da iki kardeşin de hayatını etkileyecek bir hata yapmasına neden olur. İki kardeş arasında sır olarak kalan bu vahim olay, Mustafa'nın vicdan azabı nedeniyle yurtdışına gitmesine sebep olur. Yıllarca yurtdışında yaşayan Mustafa, ailesiyle de pek iletişime geçmez. Yıllar sonra üvey kızının gizlice İstanbul'a gelmesi sonucu eşiyile memleketine gelmek zorunda kalan Mustafa, kız kardeşi Zeliha'nın babasız bir kız çocuğuna sahip olduğunu öğrenir.

“Sana bir şey sormam lazım” dedi Mustafa.

(...) “Asya'nın babası kim? Nerede?”

Mustafa ablasının yüzünün nasıl da buruştuğunu görecektedir kadar hızlı çevirmişti başını ama Banu Teyze çabucak toparladı kendini.

“Almanya'dayken annem Zeliha'nın kısa süre nişanlı kaldığı bir adamdan hamile kaldığını söylemişti. Adam onu terk etmiş.”

“Annem sana yalan söylemiş” dedi Banu Teyze. “Ama artık ne fark eder? Asya babasını görmeden büyüdü. Kim olduğunu bilmiyor. Aileden kimse de bilmiyor” diye ekledi aceleyle. “Zeliha hariç tabii.”

“Sen de bilmiyorsun yani, öyle mi?” diye sordu Mustafa, inanmadığını aşikâr eden bir tonlamayla. “Oysa bayağı iddialı bir falcı olduğunu duydum. Bu kadar önemli bir şeyi bilmediğini mi söylüyorsun? Cinlerin sana hiçbir şey anlatmadı mı?”

⁵¹⁴ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 354.

“Aslına bakarsan anlattılar” dedi Banu. Ardından ekledi: “Keşke bilmeseydim bildiklerimi.”

Bu kelimeleri kafasında evirip çevirirken, deli gibi hızlandı Mustafa'nın kalbi. Taşlaşmış vaziyette gözlerini kapadı.”⁵¹⁵

Mustafa, yıllar önce işlediği günahının meyvesi olan Asya'nın kendi kızı olduğunu anlar ve yaşadığı vicdan azabına Asya'nın varlığı da eklenir. O güne kadar yaptığı hatanın bedelini kendisi yerine sadece kardeşi Zeliha'nın ödediğini zanneden Mustafa, böylece Asya'yı da yıllarca 'piç' durumuna soktuğunun farkına varır. Banu ablasından edindiği bu bilgilerle vicdani yükü daha da ağırlaşan Mustafa, kendisi için hazırlanmış olan zehirli aşureyi bile isteye yer ve ölümü seçer.

“Yıllar boyu aşındırıcı bir pişmanlık içini azar azar kemirmişti, dış cepheye zarar vermeden. Ama belki de nihayet unutuş ile hatırlayış arasındaki savaş bitmişti. Sular çekildikten sonra göz alabildiğine uzanan bir sahilde parlayan deniz kabukları gibi, anıları gelgit suları altından kendilerini göstermeye başlamıştı. Sol eli kararını verdi. Aşureye uzandı.”⁵¹⁶

Mustafa'nın yapmış olduğu bu seçim, onun acizliğinin bir kanıtı olur. Çünkü hataları ve sonuçlarıyla yüzleşmek yerine, yaşamına son vermek istemesi bir kaçışın işaretidir. Yıllar önce işlediği günahı kaçmak için yurtdışına gitmeyi seçen Mustafa, yıllar sonra aynı günahın neticesiyle karşılaşınca bu sefer de ölümü kaçış olarak seçer.

Elif Şafak'ın bir başka romanı olan *İskender*'de yer alan yan baba konumundaki kişilerden ilki, sekiz kız çocuğu babası olan Berzo'dur. Ataerkil toplumun dayattığı erkek çocuk sahibi olma anlayışının baskısı altında olan Berzo ve karısı Naze, erkek çocuk dünyaya getirmek için çok uğraşırlar. Bunun sonucunda Naze, sekiz doğum dört düşük gerçekleştirir; fakat yine de erkek çocuk doğuramaz. Son doğumunda erkek çocuk doğuracağından çok emin olan Naze, ikiz kızlar dünyaya gelince hayata küser ve hiç kimseyle hiçbir şey konuşmaz. Köyün üç yaşlısı gelip, yaptığının küfre girdiğini söyleyip, kıssadan hisse anlatırlar. Dinlediklerinden

⁵¹⁵ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 377.

⁵¹⁶ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 379.

etkilenen Naze, konuşmaya başlar. Söylediği ilk şey ise ikizlere isim bulduğudur: Kader ile Yeter. Akşam eve gelen Berzo'ya diğer kızlar koşarak bu haberi verirler.

“O akşam babaları eve geldiğinde kızlar koşturmuş muştulamak için:

“Baba! Aney konuşuyor.”

“Baba! Aney bebelere isim koydu.”

Karısının yeniden konuşmaya başladığını duyduğuna sevinse de onun ikizlere verdiği adları duyunca yüzü kararivermiş Berzo'nun. Başını iki yana sallayıp uzun ve sıkıntılı bir an boyunca sessizce durmuş.

“Kader ve Yeter” diye mırıldanmış. “Sen bebelere isim vermemişsin ki. Göklere mektup yazmışsın.”

Naze başını önüne eğmiş, yün çorabındaki delikten çıkan parmağına takılmış gözü.

“Hüsranını ilan etmişsin. Allah'ın gücüne gider valla” diye devam etmiş Berzo. “Ne lüzum var buna?”

Böyle dedikten sonra aklındaki adları açıklayivermiş: Pembe ve Cemile. Çayda eriyen şeker küpleri gibi yumuşacık ve tatlı, her türlü sivrilikten uzak isimler.”⁵¹⁷

Berzo'nun, karısına göre daha ılımlı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Naze'nin kızların doğumuna gösterdiği konuşmama tepkisine karşın Berzo, karısına bu tepkinin yanlış olduğunu söyleyebilecek sağduyuya sahiptir. Ayrıca Naze'nin koyduğu isimleri isyankâr ve karamsar bulan Berzo, ikiz kızlarına Pembe ve Cemile diye sevimli ve sıcak isimler koymayı seçer.

““Anaları Naze doğumda öldü. Zavallı kadın çok istemişti bir oğlu olsun. Ama işte, vermeyince mabut, neylesin Sultan Mahmut?” (...) Naze'den sonra Berzo gene evlendi. Ama yeni karısı çocuk vermedi. Adamın kısmeti kapalı zahir. Esasında

⁵¹⁷ Şafak, Elif, *İskender*, s. 20.

ilk karısı hayattayken kuma alması lazım gelirdi. Doğrusu oydu. Şimdi her şey altüst oldu, doyuracak bir dolu boğaz var.””⁵¹⁸

Kadınların ve kızların evdeki kaşık düşmanları olarak adlandırıldığı, sadece erkek çocuğun soyu devam ettirdiği düşünülen ataerkil bir toplumda Berzo, içindeki Allah korkusuyla eşine ve kızlarına iyi davranır. Sekiz kız çocuğu doğuran karısının üstüne kuma getirmez. Naze'nin erkek çocuk doğurma sevdasına ise çaresizce sessiz kalır. Berzo'nun, karısının erkek çocuk doğurma hırsı yüzünden kendini ölüme sürüklemesine ve sekiz kız çocuğunu görmezden gelmesine ses çıkarmayışı ise edilgen yapısından kaynaklanır. Bu sevda yoluna son doğumunda ölen Naze'nin ardından ise mecburen evlenir.

Ataerkil toplumlarda babaların, çocuklara cinsiyet konusunda takındıkları farklı tutumları *İskender* romanında kısaca işleyen Elif Şafak, bu durumu Fırat nehrinin güneyinde kalan Cemile teyzenin mistik ve geleneksel atmosferdeki hayatı aracılığıyla verir. Hayatı boyunca hiç evlenmemiş olan Cemile Teyze, köyünde ebelik yapan bir kadındır. Hastalarını getiren erkeklerin onunla rahatça konuşabilmeleri, onların çocukları hakkındaki fikirlerini öğrenmemize olanak sağlar.

“Biz senin ismini verdik, Allah da senin yarın kadar pak olmak nasip etse yeter” diye dua ederdi doğurttuğu kızların babaları.

Kinayenin farkında olan Cemile dinlerdi hiçbir şey demeden. Kızlarının namuslu ve erdemli olmasını elbette isterdi bu babalar, ama zamanı gelince evlenip çoluğa çocuğa karışmalarını da arzu ederlerdi bir o kadar. Kızlarının adları benzeyebilirdi Ebe Hanım'a ama yazgıları benzesin istemezlerdi.”⁵¹⁹

Yeni doğan kızları için terbiyeli ve namuslu olmalarından başka temennileri olmayan bu babalar, kız çocuğunu her an namusa halel getirebilecek nitelikte bir varlık olarak görmektedirler. Bunun yanı sıra kız çocuklarını evlattan saymayan babalar da ne yazık ki toplumumuzda mevcuttur.

“Ne diyeceğini bilemediğinden konuyu değiştirdi Cemile. “Çocukların var mı?”

⁵¹⁸ Şafak, Elif, *İskender*, s. 197.

⁵¹⁹ Şafak, Elif, *İskender*, s. 39.

“Üç oğlan. Bir tane de yolda. O da oğlan olacak inşallah.”

“Kız yok mu hiç?”

“Var. Dört Tane.” Öksürdü, yüzü acıyla buruştu.⁵²⁰

Dört kız evladını çocuk sayısının içine katmayan bu baba, sırf kız oldukları için onları evlat yerine koymaz. Eğitimsizliğin yol açtığı bu sorun ancak insanların bilinçlendirilmesiyle sona erdirilebilir. Ayrıca, insanların hastalıklı doğan çocuklarına karşı takındıkları tutum da ne yazık ki toplumumuzun kırsal kesiminde henüz annelik ve babalık konusunda yeterince bilinçli olunmadığını gösterir.

“Gecenin ilerleyen saatlerinde, kapısında kurşun delikleri, damında tenekeler olan bir evdeydi Cemile. Yüzü kan ve terle kaplıydı; ellerinde o güne dek gördüğü en tuhaf bebeği tutmaktaydı – ya da bir buçuk bebeği. Kız bebeğin göğsüne ve karnına yapışık bir erkek bebek vardı. Anne rahmindeki yolculuklarına ikiz olarak başlamışlardı ama içlerinden biri büyümeye devam ederken diğeri yarı yolda durmuş, adeta dünyadan korkup fikir değiştirmişti. Gelişmesini tamamlayamayan bebek, kardeşine yapışık kalmıştı.

“Şehre gitmelisiniz “ dedi Cemile. “Ameliyat etmeleri lazım.”

Kaçakçı gözlerini kaçırdı. Nice sonra sordu: “Alamet midir ki bu?”

“Böyle doğumlar nadirdir ama olur. Bazı ikizler birbirinden ayrılamaz.”

“Beş bacaklı bir keçi vardı, uğursuzluk getirdi. Aynen onun gibi, öyle mi? dedi adam Cemile’nin söylediklerini duymamışçasına.

“O senin evladın. Uğursuz ne kelime? Seveceksin ki büyüyecek” dedi Cemile, bu sert iklimlerin adamını teskin etmekte zorlanarak.⁵²¹

İkizlerin yapışık olarak dünyaya gelmesini bir alamet olarak gören baba, bu durumun bir uğursuzluk getireceğini düşünür. Çünkü bebekler birbirlerine yapışık olarak doğmakla kalmayıp aynı zamanda erkek bebek gelişmesini tamamlayamazken

⁵²⁰ Şafak, Elif, İskender, s. 261.

⁵²¹ Şafak, Elif, İskender, s. 123.

kız bebek gelişimini tamamlamıştır. Eğitimsiz bir adam için tüm bunlar uğursuzluk işaretleridir.

3.B.1.3. Üvey Babalar ve Çocuklarla İlişkileri

Elif Şafak'ın romanlarında üvey baba figürü baskın olarak yer almaz; yüzeysel olarak bir iki kitapta kullanılır. Kullanım şekilleri ise çocuklarla ilişkili olmayıp; daha çok annenin yeni kocası biçimindedir.

Bit Palas romanı bu durumun bir örneğidir. Romanın asıl unsuru olan Bonbon Palas'ın sekiz numaralı dairesinde oturan Mavi Metres'in, anne ve babası o dört yaşındayken boşanırlar. Bir süre dedesinin evinde yaşayan Mavi Metres, dedesi öldükten sonra annesinin evine gelir.

“Annemin evine döndüm. (...) Değil okula gitmek, sokağa adımımı atmak bile istemiyordum. Dışarıyı merak etmediğimden değil. Ediyordum etmesine de benim görmek istediğim yerler oralar değildi ki... İki çocuğu olmuştu annemin. Onlara baktım. Annem de, babalık da çok uğraştılar çıkıp gezeyim diye. Düşünebiliyor musun, gençler dışarı çıkmak ister ana babaları izin vermez. Bizde durum tam tersi. Neyse, böyle bir sabah kahvaltı masasında oturmuşuz, babalıkla annem konuşuyorlardı telefon faturasını ödemek lazım diye, birden nasıl oldu bilmem, ‘verin bana ben öderim’ dedim, giyindim, böyle hayretten faltaşı gibi oldu gözleri...”⁵²²

Uzun zaman sonra ilk kez evden çıkan Mavi Metres, fatura ödemek için gittiği postanede genç bir delikanlıya âşık olur. Oğlanın gözlerinin eflatun olmasından etkilenen Mavi Metres, Eflatun Prensle bir süre gezer tozar. Bir gün yaptıkları bir kavga sonucu evin kapısına dayanan Eflatun Prens'in, kavgayı büyütmesi üzerine Üvey baba da olaya dahil olur.

“Bir akşam evde yemek yiyoruz, bu kapıya dayandı, zil zurna. Babalık çıktı dışarı. Ona da hakaretler yağdırdı. Ben çıktım kapıya, kolumdan tuttu çekti dışarı. (...) Annemle babalık kapının arkasında bizi dinliyorlar. Bir şey olursa müdahale edeceklerdi. Demek ki anlamadılar benim ne yaptığımı. (...) Ne yaptığımı da

⁵²² Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 292.

görmüyorum ya, tuttum rasgele bir çizik attım sol yanağıma. (...) Annem patırtıya koştu, bir çığlık da o attı. O zaman anladım ki halim kötü. Fena kesmişim kendimi. Babalık yetiştirdi, başladı Eflatun Prens'i tartaklamaya. O yaptı sandı. Eflatun Prens de demiyor ki ben yapmadım. Hala şokta. Neyse babalık onu pataklarken, biz annem, iki ufaklık bir de ben atladık bir taksiye, doğru acile.”⁵²³

Bu olaydan sonra hayata bakışı iyice değişen Mavi Metres, annesi ve üvey babası ile birlikte yaşadığı evden ayrılır. Onların sevgi ve ilgisine karşılık veremediği için rahatsızlık duyan Mavi Metres, çareyi evden ayrılmakta bulur.

“Evinden kesinkes ayrılmakla annesiyle babalığını ne kadar üzdüğünü biliyor ama alttan alta içlerini rahatlattığını düşünmekten de kendini alamıyordu. İyi insanlardı ikisi de. Oysa karşılığında yeterince iyilik çekemiyorlardı kızlarıyla ilişkilerinin denizine her sabah sabırla attıkları ağlardan. Onların sevgisini sevmiyor, ilgilerine katlanamıyor ama karşılığında sevgisiz ve ilgisiz olmanın nankörlüğüyle de baş edemiyordu.”⁵²⁴

Evden ayrıldıktan sonra bazı tarikatlara üye olan Mavi Metres, huzuru ve samimiyeti buralarda da yakalayamaz.

“Ne demeye sürdürüyordu bir olmadıklarıyla birlikte olmayı? Katıldığı her zikirten, bir fersah daha uzaklaşmış olarak ayrılıyordu öteki müridlerden. Annesiyle babalığının sevgilerine sevgiyle karşılık vermeyi nasıl başaramadıysa, durmadan huzur telkin edenlerin yanında da huzuru bulamamıştı işte.”⁵²⁵

Mavi Metres'in üvey babasının, iyi niyetli bir insan olduğunu ve eşinin ilk evliliğinden olan kızına da hoşgörülü ve sevecen davrandığını söyleyebiliriz. Bunun dışında yorum yapılabilecek bir özelliğine değinilmeyen üvey babanın, romanda başka ele alındığı yer yoktur.

Üvey baba figürünün işlendiği bir diğer roman ise *Baba ve Piç*'tir. Romanda yer alan Mustafa karakteri, okumak için gittiği yurtdışında Rose ile evlenir. Bir kız

⁵²³ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 294.- 295.

⁵²⁴ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 156.

⁵²⁵ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 157.

çocuğu sahibi olan Rose'un evladına babalık yapan Mustafa'nın bu konudaki düşünceleri şöyledir:

“Şimdiye değin Rose'un kızı için iyi bir üvey baba olmuştu. Amy'yi gerçekten sevdiği halde kendisi çocuk sahibi olmak istememişti. Çocuklar ona göre değildi. İçten içe evlat sahibi olmayı hak etmediğini düşündüğünü kimse bilmezdi. İyi bir baba olacağına emin değildi. Kimi kandırıyordu? Berbat bir baba olurdu. Kendi babasından bile beter.”⁵²⁶

Mustafa'nın baba olmak konusundaki bu düşüncelerinde, yıllar önce işlediği bir günahının da etkisi vardır. Geçmişte kız kardeşine tecavüz etmiş olan Mustafa, bu yüzden içten içe çocuk sahibi olmayı hak etmediğini düşünür. Bir bakıma Mustafa kendini bu şekilde cezalandırmaya çalışmaktadır diyebiliriz.

Yazarın üvey baba figürüne yer verdiği romanlarından biri de *Ustam ve Ben* adlı kitabıdır. Romanın asıl kişilerinden Cihan'ın babası ortadan kaybolunca, annesini amcasıyla evlendirirler.

“Anası, amcasıyla evlendirildiğinde direndi. Çaresiz bir öfkeyle seyretti amcasının, gidip babasının köşesine kurulmasını, babasının kenevir yapraklarını çiğnemesini, babasının yatağında yatmasını ve gene de bir kez olsun minnet duymayışını. Cihan'ın annesi ne yaparsa yapsın adamı memnun edemiyordu. Sanki yaktığı ateş yeterince sıcak değildi, ısıttığı süt çürüktü; pişirdiği puri'ler toprak tadındaydı ve her gece sunduğu vücudun ne faydası vardı mademki ona bir evlat doğuramamıştı.”⁵²⁷

Cihan, babasının yerini alan amca- üvey babasını hiç sevmez. Onun yapılanlara karşı gösterdiği hoşnutsuzluğu ve ev ahalisine uyguladığı şiddeti kabullenemeyen Cihan, üvey babasını cezalandırabilecek kadar güçlü olmadığı için hayıflanır.

⁵²⁶ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 325.

⁵²⁷ Şafak, Elif, *Ustam ve Ben*, s. 64.

Üvey babasına olan nefreti öyle derindi ki⁵²⁸ annesi ölünce evi terk etmekten başka çare bulamayan Cihan, üvey babasının hakkından gelebilecek kadar güçlü biri olacağı günü beklemeye karar verir.

*“Ama çalışkanlığı, kıvrak zekâsıyla beklenenden tez zamanda Sinan’ın çırakları arasına katılmayı başardı. Hem Kaptan Garreth, hem kendisi için hırsızlık yapmanın yollarını arar, üvey babasını cezalandırmanın hayalini kurarken, farkında bile olmadan hızla dalmıştı mimarların dünyasına.”*⁵²⁹

Cihan, filbaz olarak saraya geldiği günden beri hep üvey babasından alacağı intikamı düşünür.

3.B.2. Roman Kişilerinin Babaları ve Aralarındaki İlişki

3.B.2.1. Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

3.B.2.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

Elif Şafak’ın romanları çok kültürlülüğün öğelerini barındırdığı gibi kalabalık şahıs kadrolarıyla da dikkat çeker. Romanlarında aile ve aile hayatlarına yoğun olarak yer veren Şafak’ın, baba-kız ilişkileri üzerinde ise çok durduğunu söyleyemeyiz. Bu durumu, hayatı boyunca baba figürünün eksikliğini çekmiş olmasının romanlarına yansımaları şeklinde açıklamak yanlış olmaz.

Şafak’ın baba kız ilişkisini, yüzeysel de olsa işlediği romanlarından ilki *Mahrem*’dir. Romanın asıl kişilerinden olan Şişko’nun, görünümünden duyduğu rahatsızlığı ve ailesinin kendisine acımasından dolayı yaşadığı bunalımı vurguladığı cümlelerde, babasının ona olan tutumu da verilir.

“Ailemle birlikte oturduğum eve dönmeyi düşünmüyordum. Bizimkilerin beni ne kadar sevdiğini biliyordum bilmesine de, sevgilerinin içine merhamet karıştığını görmek istemiyordum. Benim için üzülmelerinden bıkmıştım artık. Senelerdir annem de babam da, ortada ters giden hiçbir şey yokmuş, mutlu bir

⁵²⁸ Şafak, Elif, *Ustam ve Ben*, s. 64.

⁵²⁹ Şafak, Elif, *Ustam ve Ben*, s. 165.

aileymişiz gibi davranmaya çalışadursun, ben, onların dillerinin dışa vurmadığı üzüntüyü gözlerinden okumaktan bıkmıştım. Evden ayrılmak bana iyi gelecekti.”⁵³⁰

Şişko, anne ve babasının kendisine duyduğu sevgiye merhamet karıştırmalarını samimiyetsizlik olarak görür. Ailesinin ortada hiçbir şey yokmuş gibi davranmaları yerine belki de kızlarının görünümünü rahatça konuşabiliyor olmalarını tercih eden Şişko, onların gözlerinde konuşulmayanları görmekten yorulur.

Şafak’ın bir başka romanı olan *Araf*’ta yer alan asıl kişi konumundaki kadın Gail’dir. Gail’in büyüdüğü ortamın anlatıldığı kısımda babasına da yer verilir.

“Mutfağı hayal meyal hatırlıyordu (...) hüzünlü gülüşlü bir adam olan babasını ve o sıralarda artık kim olduğunu unutmaya başlamış olan büyükbabasını, derken annesinin kâsedeki ne idüğü belirsiz bulamacı ağzına tıkaladığını, kendisinin de sürekli geri püskürttüğünü hatırlıyordu. Annesi oldum olası berbat bir ahçıydı. Sonra babası ona yeni bir şey yedirmeyi denemişti; omletin tadı, erimiş yağ ve bir sosis parçasının ağır kokusu, baharatlı, sıcak, geri çıkarılamaz, yutulamaz, bebek boğazının bir yerlerine yapışmıştı.”⁵³¹

Buradan Gail’in anne ve babasının çocuk bakımı konusunda bilinçsiz olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Ayrıca Gail’in (Zarpanidit) yıllar sonra bu olayı düşündüğünde çıkarsadığı üç sonuçtan ilki dikkate değerdir.

“Bir: Güçlü kuvvetli bir şey seni sıkı sıkı tutmaktayken dahi düşebilirsin.”⁵³²

Bütün küçük çocuklar için babaları dünyanın en güçlü kahramanıdır. İnsanın fiziki olarak kendinden büyük olana duyduğu zorunlu saygının bir uzantısı olan bu durum, Gail’in çok erken yaşta gerçekle yüzleşmesine sebep olur. Gail’in babasını güçlü kuvvetli bulduğunu; fakat bazen babasının bile gücünün yetemeyeceği durumların olabileceğini anladığını söyleyebiliriz.

Araf’da yer alan bir başka asıl kişi konumundaki kadın Alegre’dir. Alegre ölmüş anne babasıyla hayattayken sağlıklı iletişim kuramamıştır. Annesinin, az

⁵³⁰ Şafak, Elif, *Mahrem*, s. 264.

⁵³¹ Şafak, Elif, *Araf*, s. 56.

⁵³² Şafak, Elif, *Araf*, s. 57.

yemek yemesi konusundaki uyarılarını kendisinden utandığı şeklinde yorumlayan Alegre, zayıflamak için diyetler yapar ve ilaçlar kullanır.

“Düzenli olarak aşırı dozda parasetamol alıyordu ve kilo verdikçe annesiyle babasına karşı sözlü saldırılarını artırmıştı. O uysal kız gitmiş yerine ağzı içeri bir şey almayı reddeden, dışarı da öfke püskürten celalli bir genç kız gelmişti.

Sonra kaza olmuştu. Son iki yıldır çok sevdiği halde yüzlerine karşı nice kırıcı laf ettiği annesiyle babası, kendisiyle gurur duymasını ölesiye istediği ama yalnızca utandırdığı annesi birden yok olmuştu.”⁵³³

Annesi ve babası öldükten sonra sağlık konusunda takıntılı hale gelen Alegre, kalori hesapları konusunda aşırı titiz olur. Onların ölümünden sonra, sağlık ve rejim konusunda takıntılı biri olması yaşarlarken onlara karşı bu konuda öfkeli davranışlar sergilemesinden duyduğu rahatsızlıktan ileri gelir.

Araf ve *Mahrem* romanlarında kadın karakterlerin babalarıyla ilişkilerine ebeveyn çerçevesi içerisinde tanıklık ederiz. Her iki romanda da özel bir baba-kız ilişkisi karşımıza çıkmaz.

Baba ve Piç romanını, adına rağmen tam anlamıyla baba çocuk ilişkisinin işlendiği bir roman olarak değerlendirmek mümkün değildir. Kadınlar üzerine kurulu olan bu roman, çok kültürlülüğün ve aile içi ensestini doğurduğu sonuçların işlendiği bir romandır.

Baba ve Piç'in asıl kişisi konumunda yer alan kadınlardan ilki Zeliha'dır. Zeliha'nın babasına, romanda kayda değer şekilde yer verilir. Babanın çocuklarına olan tutumu, çocukların kişiliğine olan etkilerini anlamak açısından iyi bir örnektir.

“Kazancı ailesinde nadide bir lütufları olan yalnızlığın tadını çıkararak odasında oturuyordu kuşluk vaktinden beri tek başına. Babası Levent Kazancı hayattayken evde kimsenin kapısını kapamasına müsaade etmezdi. Mahremiyet, şüpheli faaliyetler içinde olmak demektir. Her şeyin görünür ve açıkta olması lazım gelirdi. İnsanın kapısını kilitleyebileceği tek yer banyoydu, ama orada dahi

⁵³³ Şafak, Elif, *Araf*, s. 244- 245.

*haddinden uzun kalındığında, muhakkak birisi gelip kapıyı yumruklardı. Ancak babasının ölümünden sonra odasının kapısını kapamaya başlayabilmişti Zeliha.*⁵³⁴

Babasının müdahaleci ve otoriter oluşunu sindiremeyen Zeliha, onun ölümüyle özgürlüğüne kavuşmuş gibi olur. Çünkü otoriter babanın buyruklarıyla, asi ruhunun karakter özellikleri çelişmektedir. Bu yüzden babanın ölümü kendi benliğinin serbest kalması anlamına gelmiştir. Kendisine ve kardeşlerine olan sert tutumundan dolayı öldükten sonra bile babasını affedemez Zeliha.

*“O gün Kazancı kadınları sabah erkenden kalkıp Levent Kazancı’nın mezarını ziyarete gitmişti, ama Zeliha bir bahane uydurup evde kalmıştı. Böyle cümbür cemaat gitmek istemiyordu mezarlığa. Tek başına gitmeyi yeğliyordu. Tek gidip, mezar taşının yanı başında bağdaş kuracak ve babasına hayattayken cevapsız bıraktığı soruları soracaktı. Kendi evlatlarına karşı neden o kadar haşin ve sevgisiz davrandığını, onları neden disiplin tabir ettiği cendereye tabi tuttuğunu bilmek istiyordu. Hayaletinin nasıl hâlâ herkese musallat olduğunu, hâlâ günün olmadık saatlerinde mevcudiyetleriyle babalarını rahatsız etmekten korkarak nasıl seslerini alçalttıklarını bilip bilmediğini sormak istiyordu.”*⁵³⁵

Zeliha’nın yıllardır içinde biriktirdiği öfkenin sebebi, babasının onlara olan gaddar ve sevgisiz tutumudur. Çünkü baba Levent Kazancı, çocukları terbiye etmenin, onları baskı altında tutmak olduğunu sanmıştır.

*“İtaate değer veren yetkeci(otoriter) ana-babalar, cezalandırmaya dayalı, katı ve zorlayıcı disiplin önlemlerini daha çok tercih ederler. Sözlü iletişimin yaygın olmadığı bu tarz ev ortamlarında ana-babaların temel inancı, konulan standartlara ve kurallara çocukların sorgulamaksızın uymaları gerektiğidir. Çocuğun özerkliğini kısıtlama eğilimindedirler.”*⁵³⁶

Levent Kazancı’nın da benimsemiş olduğu bu tutum çocukların benlik gelişimi açısından sakıncalıdır. Zeliha’nın içinde bulunduğu durum da tam olarak bu şekildedir.

⁵³⁴ Şafak, Elif, *Baba Ve Piç*, s. 342.

⁵³⁵ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 343

⁵³⁶ Arslan, Gökmen, Kabasakal, Zekavet, “Ergenlerin Problem Çözme Becerileri ve Ana- Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Turkish Studies Dergisi*, Volume 8/6 Spring 2013, Ank., s. 35.

“Diyelim ki çocuklardan biri, babalarının odasının yanındaki odada ya da koridorda düşüp kendini yaraladı, var gücüyle çığlığını yutar, elini sıkıca kanayan yaraya bastırır, parmaklarının ucunda tıp tıp aşağıya, mutfağa ya da bahçeye iner; duyulmayacak kadar uzaklaştığına emin olduktan sonra, ancak o zaman ve orada koyverirdi çığlığını. Bütün bu önlemlerin ve bunca temkinliliğin altında hayali ve füzuli bir beklenti vardı. Eğer doğru davranıp yanlış yapmazlarsa babalarını kızdırmayacakları zannı.”⁵³⁷

Levent Kazancı çocuklarına takındığı bu aşırı sert otoriter tutumla, onların özgüvenleri düşük, pasif ve silik kişilik geliştirmelerine sebebiyet verir. Fakat çocuklarının içinde yaradılış olarak asi ruhlu olan Zeliha, bu muameleleri aşağılayıcı bulur. Babasının bu tutumu Zeliha’da neredeyse ters etki yapar.

“Zeliha babasının dinmeyen azarlarını, hatta düzenli tokat ve dayaklarını dahi, akşam yemeği öncesi tabi tutuldukları bu teftişler kadar önemsemezdi. Masanın yanında hareketsizce dikilmek zorunda kaldıklarında, babaları tek tek yüzlerine baktığında ve alınlarında ancak kendisinin okuyabileceği büyümlü bir mürekkeple o gün yaptığı yaramazlıkların yazılmış olduğunu anlattığında, Zeliha çaresizlikten yumruklarını sıkardı.”⁵³⁸

Babanın her akşam, çocukları karşısında sıraya dizip o gün yaptıkları yaramazlıkları yüzlerinden okumaya çalışması, çocuk psikolojisi açısından sağlıklı bir davranış değildir. Üstelik ebeveynin kendi inisiyatifine göre evladının yaramazlık yapıp yapmadığına karar verdiği bu durum, çocuğun hiçbir şey yapmaması durumunda da ceza almasına sebebiyet verir. Böyle bir durumda da çocuk özgüvensiz ya da tersine isyankâr kişilik özellikleri geliştirebilir.

Baba ve Piç’in bir diğer asil kişi konumundaki kadın karakteri olan Armanuş (Amy), Amerikalı Rose ile Ermeni Barsam’ın kızıdır. Anne ve babası boşanmış olan Amy, ebeveynlerinin yanında dönüşümlü olarak kalmaktadır. Babasına hayran bir kız olan Amy’in babasıyla ilişkisi romanda çok ayrıntılı olarak işlenirse de, ikili arasındaki sevginin anlaşılması açısından yeterli oranda ele alınmıştır.

⁵³⁷ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 343.

⁵³⁸ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 344.

“Küçüklüğünden beri severdi buraya gelmeyi; babası ve Şuşan Ninesiyle kalmayı. Annesinin aksine babası bir daha evlenmemişti. Armanuş babasının zaman içinde birtakım kız arkadaşları olduğunu biliyordu ama hiçbiriyle tanıştırılmamıştı, ya ilişkiler ciddi olmadığı için ya da babası onu bir şekilde üzmekten çekindiği için. Muhtemelen ikincisiydi. Tam Barsam Çakmakçıyan’a göre bir davranıştı bu. Dünya üzerinde onun kadar diğerkâm, bu kadar egosuz bir insan olamayacağına inanırdı Armanuş. Anlayamadığı, babası gibi bencillikten nasibini almamış bir erkeğin nasıl olup da annesi gibi bencillik abidesi bir kadına evlenme teklif edebildiği idi. Annesini sevmediğinden değil. Severdi elbette ama kolay değildi Rose ile yaşamak.”⁵³⁹

Babasının bencillikten uzak ve kadirşinas bir insan oluşuyla gurur duyan Amy, onun geçmişte annesiyle evlenebilmiş olmasını yadırgar. Bunun sebebi olarak da annesi ve babasının karakter olarak birbirinden çok farklı olmalarını gösterir. Fakat bu düşüncenin altında Elektra kompleksinin etkilerini de görmek mümkündür. Çünkü Amy, babasına hayranlık duyan bir kız çocuğudur ve onun mükemmel olduğunu düşünür. Bu yüzden de hayran olduğu babasına yeterince layık görmediği annesinde, eksikler ve kusurlar bulması kaçınılmazdır. Aynı şekilde babası da kızı Armanuş’a karşı hassasiyet ve düşkünlük gösterir.

“Açmasıyla yüzünün aydınlanması bir oldu. “Babacım!” diye bağırdı sevinçle. “Akşam toplantın var santıyordum. Nasıl bu kadar erken gelebildin?”

Ama daha sorunun sonuna gelmeden cevabı sezmişti bile. Barsam Çakmakçıyan, gamzelerini açığa çıkartan gülüşüyle kızına sarıldı; gözleri gurur ve kaygıyla parlıyordu. “Evet, ama toplantıyı ertelememiz gerekti” dedi Armanuş’a ve o arkasını döner dönmez, kız kardeşlerine fısıldadı: “Daha gelmedi mi oğlan?”⁵⁴⁰

Barsam Çakmakçıyan’ın açık görüşlü bir baba olduğunu, kızının bir erkekle buluşmasını destekliyor oluşundan anlarız. Bununla birlikte kızı için kaygılandığını, onun için en iyisini istediğini ve kızının incinmesinden korktuğunu da söyleyebiliriz. Bu doğrultuda, Barsam Çakmakçıyan’ın, kızının nasıl biriyle buluşacağını görmek için iş toplantısını iptal etmesi, onun Amy’ye olan düşkünlüğünün göstergesidir.

⁵³⁹ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 114.

⁵⁴⁰ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 122.

Barsam'ın kızına olan bu sevgisinin karşılığı ise elbette kızının ona hayranlık duyması şeklinde olur.

“Hiçbir erkeğe böylesine hayranlık duymamıştı, tabii babası hariç ama o farklıydı.”⁵⁴¹

Amy'in sanal alemde yazıştığı bir erkekten hoşlanması üzerine yapılan bu vurgu, Amy'nin babasına olan hayranlığını açık şekilde ifade eder.

Amy'nin içsel yolculuk olarak adlandırdığı ve ailesinden izinsiz geldiği İstanbul tatilini, annesinin öğrenmesi ve onu almak için İstanbul'a geliyor oluşunu babasına bir şey olduğuna bağlayan Amy, babası için endişelenir.

““Tanrım, nasıl oldu da anlamadım?” dedi endişeyle. “Annem değil ki mesele, babam! Ancak babamın başına kötü bir şey gel gelmişse böyle davranabilir annem... Tanrım babama bir şey oldu!”⁵⁴²

Amy'nin bu endişesinde, babasına olan düşkünlüğünün yanı sıra babasından izin almadan İstanbul'a gelişinin vicdan azabı da etkili olur. Kaygı ve pişmanlıkla babasını arayan Amy'nin babasıyla olan konuşmasındaki sevgi ve bağlılık kendini hemen hissettirir.

“Telefon ilk çalışta açıldı, ama her zamanki gibi Şuşan Nine tarafından değil, babası tarafından.”

“Canım kızım... nihayet aradın.” Barsam Çakmakçıyan, Armanuş'un sesini duyar duymaz, yoğun bir muhabbetle içini çekti. Bir an ne diyeceklerini bilemeden sustular. Hatlarda bir sorun vardı; ikisine de aralarındaki coğrafi uzaklığı hissettiren bir hışırtı. “Ben de seni arayacaktım birazdan. İstanbul'da olduğunu biliyorum, annen haber verdi.”

Barsam Çakmakçıyan'ın sesi hasret doluydu. Konuyu daha da vahimleştirmekten kaçınarak ne sitem etti, ne de kızından hesap sordu.”⁵⁴³

⁵⁴¹ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 134.

⁵⁴² Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 306.

⁵⁴³ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 307.

Kızına karşı her zaman anlayışlı ve sevecen bir baba olan Barsam Çakmakçıyan'ın, kızına hesap sormak bir yana sitem dahi etmemesi Şuşan Ninenin ölüm haberini vermek zorunda oluşundan da kaynaklanır. Henüz ninesinin öldüğünü bilmeyen Armanuş, babası ve annesi arasındaki dayanışmayı bu yüzden saçma ve kaygı verici bulur.

“Annen de ben de senin için çok endişelendik. Rose şimdi üvey babanla birlikte İstanbul'a geliyor... Gelip seni alacaklar. Yarın öğle civarı orada olurlar.”

Şimdi de Armanuş donakalmıştı. Bir acayıplık vardı. Büyük bir acayıplık hem de. Annesiyle babasının birbirleriyle konuşmaları, dahası böylesi bir dayanışma sergilemeleri düpedüz kıyamet belirtisiydi.”⁵⁴⁴

Babası, uzakta tek başınayken kızına acı haberi vermek istemez; ama telefonun arka planında duyulan seslerden Armanuş bir şeyler olduğunu sezer. Bunun üzerine babası Barsam Çakmakçıyan, kızına acı haberi vermek zorunda kalır.

Baba ve Piç'de asıl kişi konumundaki kadınlardan Asya aynı zamanda kitaba “piç” adını verdiren karakterdir. Yıllarca babasının kim olduğunu bilmeyen ve annesine de “teyze” diyen Asya, yurtdışından yıllar sonra iki günlük ziyaret için gelen dayısının ani ölümüyle, babasının kimliğini öğrenme fırsatı bulur.

“Divanda boylu boyunca uzanıyordu ölü.

Durmadan inleyip ağlayan kadınlar arasında sessizce oturuyordu Asya, yüzünden renk çekiliyordu. Yıllanmış bir sırrı fısıldıyordu Zeliha Teyze kulaklarına.

“Sana inanmıyorum” dedi Asya aniden hiddetlenerek.

“İnanmak zorunda değilsin” diye mırıldandı Zeliha Teyze alabildiğine sakin.

“Ama sonunda sana bir açıklama yapmam gerektiği kafama dank etti. Şimdi yapmazsam bir daha yapamam. Ya şimdi söylemeliyim ya hiç. Öldü çünkü. Gömülmeden evvel bilmeye hakkın var...”

⁵⁴⁴ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 307.

Hareket edebilmek için bu cümleyi duymayı bekliyormuş gibi ayaklandı Asya. Gözlerini cesetten ayırmadan ve hiç ama hiç kimseyi umursamadan, yürüdü divana doğru. Demek cennetin asma bahçeleri gibi mis kokulu, katıksız ve yemyeşil bir defne sabunuyla tepeden tırnağa temizlenen; ovulup, durulanıp, itinayla silinen; üç parçalı kefene sarılmadan evvel musalla taşının üzerinde kurumaya bırakılan ve ihtiyarların aynı gün ivedilikle gömülmesi konusundaki ısrarlı tavsiyelerine rağmen mezarlığa değil, bizzat Kazancı hanesine götürülmek üzere cenaze arabasına yerleştirilen; demek sandal ağaçlarıyla tütsülenen, ağzına zezem suları damlatılan, çelik bir bıçak ve iki kararmış para altında hareketsiz boylu boyunca uzanan bu ceset, babasıydı.”⁵⁴⁵

Yıllar sonra babasının kim olduğunu öğrenen Asya'nın annesine inanmayarak tepki vermesi olağan bir durumdur. En nihayetinde annesinin abisi, normal şartlar altında babası olamaz. Fakat annesinin yıllardır bu sırrı saklamasının nedeninin ancak kabul edilemez bir durumdan kaynaklı olabileceği gerçeği de Asya'nın söylenenleri kabullenmesini sağlar.

“Dayısı... babası... dayısı... babası...

Asya başını kaldırıp, Zeliha Teyze'ye baktı. Birden onun bunca zaman kendisine neden “teyze” denmesine itiraz etmediğini anladı.

Teyzesi... annesi... teyzesi... annesi...

Asya ölmüş babasına doğru bir adım attı. Bir adım daha. Duman yoğunlaşmıştı. (...)

“Baba...” diye mırıldandı Asya.

Evvela kelâm vardı, der İslamiyet, her türlü varoluştan ve varlıktan evvel kelâm vardı.

Ne var ki Asya'nın indinde babasıyla ilişkisi-ilişkisizliği bunun tam aksini içerir gibiydi. İlk başta kelâmın kendisi değil, bizzat yokluğu vardı. Telaffuz

⁵⁴⁵ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 399.

*edilmemiş bir kelimeydi baba. Yoktu. Yokluğu geliyordu her tür varoluştan ve varlıktan önce.*⁵⁴⁶

Öz dayısının babası olduğunu öğrenen Asya için, baba kavramı her daim yokluğu simgelemektedir. Kim olduğunu öğrenmeden önce de öğrendikten sonra da sahip olamadığı baba, sadece boşluktan ibarettir. Şafak'ın bir röportajında kendi babasının yokluğu ile ilgi söyledikleri, Asya'nın baba yokluğunu da açıklamada yardımcı olur.

“ –Peki babasızlığı nasıl algıladın?

*-Bir boşluk hissi olarak. Ölü olan bir babanın yokluğunu anlamlandırabilirsin. Ama hayatta olan bir babanın yokluğunu anlamlandıramazsın. O sadece bir boşluktur. Bir gün dolacağını düşünürsün, ama dolmaz.*⁵⁴⁷

O güne kadar ölmüş bir babanın varlığını düşünmeyen Asya, babasının bir yerlerde yaşadığına inanmıştır. Bu yüzden de içinde hep bir boşluk hissi taşımıştır. Kim olduğunu, ne yaptığını bilmediği bir baba, ama yaşayan bir baba düşlemiştir. Kim olduğunu öğrendiğinde ise artık yaşamayan bir babaya sahip olur. Dayısı olarak tanıştığı ve dayısı olarak iki gün geçirdiği adamın aslında babası olduğunu öğrendiğinde, elinde kalan yine bir boşluk olur. Bu sefer kim olduğunu, nerde olduğunu bildiği ama ölü bir babadır sahip olduğu.

Elif Şafak'ın *İskender* romanında yer alan asıl kişi konumundaki kadınlardan Pembe Kader ve Cemile Yeter'in babaları Berzo, ataerkil köy ortamında yaşıyor olmasına ve de çevresindeki insanların erkek çocuk konusunda yaptıkları baskıya rağmen sekiz kız çocuğuna da sevecen ve şefkatli davranır. Hatta kızlara karşı annelerinden daha anlayışlı yaklaşır.

“Böylece Pembe, babası Berzo ile birlikte önce bir minibüse, sonra bir otobüse binerek büyük şehre, Urfa'ya gitmiş. Cemile'den ayrı bir gün geçirme fikri bile sırtında ürpertilere neden olsa da babasıyla baş başa kaldığı için mutluymuş. Sağlam yapılı, iri kemikli, palabıyıklı bir adammış Berzo; yüz hatları sert, şakakları kır, elleri nasırlıymış. Çukura kaçmış ela gözleri yumuşak bakışlıymış ve sinirlendiği

⁵⁴⁶ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 399- 400.

⁵⁴⁷ Cesur birinin korktuğu an, röportajlar 2002.

anlar dışında sakin mizaçlıymış – tek derdi soyadını dünyanın sonuna dek sürdürecektir bir oğlu olmamasıymış. Az konuşan ve ender gülen bir adam olmasına rağmen çocuklarıyla karısından daha iyi anlaşmış. Buna karşılık kızlar da bir avuç yemi gagalayan tavuklar misali yarışır dururlarmış adamın sevgisini kazanmak için.”⁵⁴⁸

Berzo karakteri, romanda iki yönlü çıkar karşımıza. Bir yanda soyunu devam ettirecek bir erkek çocuk sahibi olmak isteyen ve bu uğurda karısının ölümüne sürüklenmesine göz yuman baba, diğer yanda ise sahip olduğu kız evlatlarına sevecen yaklaşan bir baba şeklinde. Berzo'nun bu farklı tutumlarının sebebi ise geleneksel ataerkil değer yargılarıyla yetiştirilmiş olmasıdır. Kız çocuklarının evlattan bile sayılmadığı, varlıklarının önemsenmediği ve hiçbir haktan faydalanmadığı köy ortamında Berzo, kızını tedavi için şehir merkezine götürecektir kadar insanietlidir. Pembe'nin kuduz ihtimali olan bir köpek tarafından ısırılması üzerine, kızını aşı için büyük şehre götüren Berzo, Pembe'ye karşı son derece anlayışlı ve sevecen davranır.

“Doktor reçeteyi yazarken hemşire çocuğun karnına iğne yapmış. Feryadı basmış Pembe. (...) İşte o zaman Berzo eğer sakin olursa onu sinemaya götüreceğini söyleyivermişti kulağına. Pembe'nin sesi anında kesilmiş, gözleri beklentiyle parıldamış.”⁵⁴⁹

İğne yüzünden canı yanan kızının acısını hafifletmek, gönlünü hoş edecek bir hediye vermek isteyen Berzo, Pembe'yi daha önce hiç görmediği bir yere, sinemaya götüreceğini söyleyerek yatıştırır.

“Dönüşte otobüste filmin şarkısını tekrar tekrar söyleyip durmuş.

İsmin dudağımda hece

Aşkın bana bilmece

Başkasına bakarsan

Gündüzüm olur gece

⁵⁴⁸ Şafak, Elif, *İskender*, s. 59- 60.

⁵⁴⁹ Şafak, Elif, *İskender*, s. 63.

Pembe kıvırtıp oynadıkça diğer yolcular tempo tutup el çırpıyormuş. Çocuk sonunda sustuğunda Berzo gülmüş. “Aferin benim kabiliyetli kızıma” demiş sesinde gururla.

Pembe, yüzünü babasının geniş göğsüne gömüp bıyıklarındaki gülyâğı kokusunu içine çekmiş. O henüz bilmese de hayatının en mutlu anlarından biriymiş bu.”⁵⁵⁰

Küçük bir köyde, geleneksel ataerkil değerlerle yetiştirilmiş bir adam olan Berzo’nun, bir otobüs dolusu insan içinde kızının aşk şarkısı söyleyip oynamasını hoş karşılaması ve bundan gurur duyup “*aferin benim kabiliyetli kızıma*” demesi, Berzo’nun köhne değerlere körü körüne bağlı olmadığını ve kızlarının yaptıkları şeylerde takdir ediliyor oluşlarından gururlanacak yapıda olduğunu gösterir. Naze’nin erkek çocuk doğurma konusundaki saplantılı fikri Berzo’ya yansımış olmasa ve de daha eğitilmiş ve bilinçli bir yerde yaşıyor olsalar muhtemelen Berzo’nun kızlarıyla ilişkileri çok daha sağlıklı olurdu.

Berzo’nun karısı Naze, ilerlemiş yaşına rağmen erkek çocuk beklentisiyle yaptığı son doğum esnasında ölür. Doğan bebek de hayata tutunamaz. Her şeyin birer birer mahvolmasının başlangıcı, işte bu ölüm olayı kabul edilir. Karısının ölümünden sonra Berzo’nun bakışları sertleşir, somurtkan ve asabi bir adama dönüşür.

İskender romanının bir diğer asıl kişisi Esmâ, Pembe Kader ve Âdem’in ikinci çocuklarıdır. Kadın ve erkeğin her konuda eşit haklara sahip olması gerektiğini savunan Esmâ, babasının evin lideri kabul edilmesine de karşıdır. Bunu İskender’in Esmâ hakkında anlattıklarından çıkarmak mümkündür.

“Eve varıp zili çaldığımda saat üç buçuktu. Kapının açılmasını beklerken gözüm zildeki isme takıldı:

Âdem Toprak

Kız kardeşim Esmâ bunu o süslü el yazısı ile yazmıştı. İstemeye istemeye.

⁵⁵⁰ Şafak, Elif, *İskender*, s. 64.

“Biz de burada oturuyoruz, değil mi? diye homurdanmıştı. “Niye sadece babamın adını yazıyoruz?”

Esmâ ufak tefek bir kızdı ama hep kocaman laflar ederdi: hürriyet, fırsat eşitliği, sosyal adalet, kadın hakları, insan hakları... Arkadaşlarım onun ya deli ya da gizli komünist olduğunu düşünüyorlardı. Esmâ'ya kalsa şöyle yazardı:

Toprak Ailesi

ya da

Âdem, Pembe, İskender, Esmâ, Yunus ve Japon Balığı”⁵⁵¹

Esmâ'nın bu tutumunda, annesinin de etkisi vardır. Çünkü Esmâ'nın ergenliğe girmesiyle birlikte Pembe, erkekler konusunda yaptığı uyarılarının ve yasaklarının sayısını arttırır. Okumaya ve öğrenmeye ilgisi olan Esmâ'nın ise bu yasaklara ve eşitsizliğe tahammülü yoktur. Ataerkil anlayışa karşıdır; bu yüzden ilk olarak evde otoritenin sahibi olan babasının iradesini sorgular.

Bir bölümünü Elif Şafak'ın yazdığı *Beşpeşe* romanında ise asıl kişi Zehra, annesinin ölümünden sonra babasıyla sağlıklı bir ilişki kuramamıştır.

“... Zehra, kendi çocukluğunu yaşayamamış olsa bile, bir adet ölü anne ile bir adet yaşayan ölü babaya ebeveynlik yapabilsin.”⁵⁵²

Eşinin esrarengiz ölümünden dolayı suçlanmış olan baba, yıllarca eşinin ölümünün şoku ve yaşanan esrarın tek şahidi olarak kendini hayattan soyutlamıştır. Bu nedenle kızıyla ilişkisi de zayıftır.

“Kız çocukları ister ki babaları sıra dışı olsun. Kiralık katil, sirk cambazı, aslan terbiyecisi... fark etmez, yeter ki başkalarının babalarına benzemesin onları. Zehra da vaktiyle böyle isterdi belki, şimdi hatırlayamadığı kadar uzak bir geçmişte. Fakat on bir yaşında bambaşka bir gerçeği kabullendi: babası vasat bir adam, ne mazlum ne de zalim, herkes gibi, herkes kadar. Diğer kız çocuklarının aksine, babasının vasatlığından hoşnut olarak büyüdü Zehra. Sıradanlığı

⁵⁵¹ Şafak, Elif, *İskender*, s. 47-48.

⁵⁵² Şafak, Elif, *Beşpeşe*, s. 104.

masumiyetinin delili Cemal Bey'in. Cinayet işleyemeyecek kadar vasat biri o. Zehra'nın içi rahat. Babası katil değil. Ama işte alabildiğine hassas bir denge bu, fazla abanmaya gelmez terazinin kefelerine. Vasatlığının ağırlığı bir gram kaçmaya görsün iniverir kefelere biri. Senelerdir bu sallantılı dengede tuttu Zehra babasıyla ilişkilerini."⁵⁵³

Zehra, babasının katil olamayacak kadar sıradan biri olduğuna inanır. Küçük yaşta kabullendiği bu gerçek onun hayata tutunmasına yardımcı olur. Çünkü ölmüş bir annenin ardından, onu öldüren bir babanın durumunu kaldıramayacak kadar hassas bir çocuktur. Fakat yine de Zehra, babasını tam olarak bu ölümden soyutlamaz. Çünkü babasının suçsuzluğu annesinin suçunu ortaya çıkartmak olacaktır. Bu yüzden Zehra annesinin ölümünde babasının az da olsa payı olduğunu da düşünür.

"Gel konuşalım, baba. Belki paylaşabilirim. Bilip de bilmezden geldiklerimi, içimden kazıyamadığım ama dışıma yeterince vuramadığım bu öfkeyi, aidiyetsizliğimi, senin yüzünden sevdiğim sevedemediğim tüm erkeklerle üst üste yaşadığım hüsrancıları konuşabilirim. Kadınlar, annelerine yöneltmedikleri haklı öfkeyi kendi bedenlerinden çıkarırlar. Babalarına yöneltmedikleri haklı öfkeyi ise onları seven erkeklerden. Bunu biliyor muydun baba? (...) Çocukluktan kadınlığa tek başıma geçmek zorunda kaldığım için, beni böylesine eksik gedik sosyalleşmek, kadınlığı beceriksizce öğrenmek zorunda bıraktığın için, beni annesiz bıraktığın için, kadınlık modelim olmadığı için, kaşlarımı doğru düzgün almayı hala beceremediğim, ilk adet gördüğümde ölüyorum sandığım için sana kızmaktan vazgeçerim belki o zaman."⁵⁵⁴

Zehra, annesinin ölümüyle ilgili yıllarca sessiz kalır, soru sormaz. Olayı, anlatılanlar kadarıyla kabullenir ve deşelemez. Fakat kendisinin sessiz kaldığı bu süre zarfında babasının da aynı şekilde sessiz kalıp olayları unutmayı yeğlemesini ve kızıyla bu konuyu konuşmaktan kaçınıyor oluşunu kabullenemez ve babasına karşı büyük bir öfke büyütür içinde.

⁵⁵³ Şafak, Elif, Beşpeşe, s. 117.

⁵⁵⁴ Şafak, Elif, Beşpeşe, s. 126.

“En iyisi sen gene sus, ben gene susayım. En iyisi biz gene susalım baba. Geç otur, karşılıklı susalım. Şimdiye değin hiç susmadığımız gibi, hiç susmadığımız kadar, hiç susmadıklarımızı susalım. Artık çok geç. Elbet bir yerinden yırtılacak bu kâğıttan hudutboyu, bunca basınca dayanamayacak, açılan delikten içeri sana duyduğum ama aslında hiç duymadığım öfke sızmaya başlayacak usul usul. Zehirli bir gaz gibi katman katman kaplayacak. Yukarıdan başlayarak aşağıya doğru yayılacak, bugünden başlayıp geçmişe doğru. Öldüğünde yasına öfke karışacak. O gün gelene kadar sen ve ben hayatta en iyi yaptığımız şeyi yapmayı sürdüreceğiz karşılıklı: bilmezden gelmeyi. Karısının kendisini aldattığını bilmezden gelen Cemal Bey ile babasının annesinin ölümünde oynadığı rolü bilmezden gelen Zehra olmayı sürdürerek...”⁵⁵⁵

Zehra'nın babasına olan öfkesinin temelinde, yıllarca kendisiyle bu olaya ilişkin hiçbir şey paylaşmamış olması yatar. Annesinin, babasını aldattığı adam tarafından öldürüldüğünü ve babasının bunu bildiği halde kimseye gerçeği anlatmadığını düşünen Zehra, gerçeklerin gün yüzüne çıkmasına mani olduğu fikriyle babasına kızmaktadır.

3.B.2.1.2. Yan Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

Elif Şafak'ın, romanlarında baba kız ilişkisine genel anlamda yer verdiği kısımlar pek fazla değildir. Baba kız iletişimini daha çok ilişkiyi etkileyen olumlu ve olumsuz etkenler üzerinden ele alan yazar, yan kişi konumunda işlediği kadınların babalarıyla ilişkilerini ise yüzeysel olarak işler.

Şehrin Aynaları romanında yer alan Zühre, Şeyh Süleyman Sedef Efendi'nin kızıdır. Baba kız arasındaki ilişki ayrıntılı olarak işlenmez; yüzeysel olarak değinilir. Âlim bir insan olan Şeyh Süleyman Efendi'nin yaşadığı iç sıkıntılarını ve nedenlerini merak eden Zühre babası için üzülür.

“Bir konuşabilse, dilindeki düğümü bir çözebilse babasına niçin her gün kitap odasından bu kadar üzgün çıktığını ve eğer binlerce kitabı ağırlayan bu oda onu bu kadar üzüyorsa neden her gün oraya kapandığını soracaktı ama yapamadı.

⁵⁵⁵ Şafak, Elif, *Beşpeşe*, s. 127.

Her zaman olduğu gibi, her ikisi de, konuşulmaması gerekeni konuşmak yerine konuşulması gerekeni konuşmamayı yeğlediler. Sessizlik, bir sis gibi perde perde ağırlaşarak, dalga dalga yayılarak odaya hâkim olurken, Zühre gözücuyla babasının her hareketini inceliyordu. Yaşlanıyordu Sedef Efendi. Yaşlılığını kutsal bir emanet gibi saygıyla taşıyordu. Gene de hâlâ dimdikti omuzları. Yüzündeki tüm kırışıklıklara, ağarmış saçlarına ve sakallarına meydan okuyan sivri, kemerli burnu, gençliğinde ne denli inatçı, ne denli başına buyruk olduğunu hatırlatıyordu. Zühre babasının anlattıklarından ve anlatmadıklarından, onun vaktiyle bambaşka bir hayat sürdüğünü anlayabiliyordu.”⁵⁵⁶

Zühre, babasının derdini, kederini paylaşmak ve ona yardım etmek ister. Fakat baba kız arasındaki sessiz anlaşma bunu yapmasına engel olur. Babasının yaşlanmakta olduğunu fark eden Zühre, onun her şeye rağmen hâlâ dimdik oluşunu ise saygı uyandırıcı bulur.

Mahrem romanında yer alan yan kişi konumundaki kadın Anabelle'nin babası, bir efsane sebebiyle kızından nefret eder. Doğumunda güzel bir kız çocuğu olduğu için onunla gururlanan babası, öğrendiği lanetli tablo efsanesi üzerine kendini aldatılmış hissedecek ve tablodaki yakışıklı oğlana benzeyen kızından nefret etmeye başlayacaktır.

“Kendini bildi bileli annesi utançla bakıyordu yüzüne; sütannesi şüphyle, babası nefretle, ikiz kardeşi hasetle. Onu her gören ya suratını buruşturuyor ya da gözlerini kaçırıyordu.”⁵⁵⁷

Ortada gerçek bir aldatma olmamasına rağmen, efsanede adı geçen oğlanın karısının hayallerini süslemiş olmasını ve ikizlerden Anabelle'nin da o oğlana benzemesini kabullenemeyen baba Monsieur de Marelle, kızını satın almak isteyen bir kumpanyacıya satacak kadar ileri gider.

“Gezici kumpanyanın sahibi, kapısını ümitsizce ve biraz da öylesine çaldığı De Marelle malikânesinden ağzı kulaklarında ayrıldı. Hiç ummadığı kadar yaver gitmişti şansı. Önce Anabelle'in, hizmetçilerden biri değil, bizzat malikâne

⁵⁵⁶ Şafak, Elif, *Şehrin Aynaları*, s. 229-230.

⁵⁵⁷ Şafak, Elif, *Mahrem*, s. 159.

sahiplerinin kızı olduğunu öğrenip bocalamış; ardından, gene de kızın kumpanyaya katılmasına kimsenin itiraz etmediğini görüp iyice afallamıştı. Her şey o kadar kolay olmuştu ki, her an birinin çıkıp da işleri bozmasından endişe eden adam, bir an evvel De Marelle topraklarından uzaklaşmanın hayırlı olacağına karar vermiş, kumpanyayı apar topar yola çıkarmıştı. (...) Anabelle'in ikiz kardeşi, annesi ve babası avluda yan yana dizilip gezici kumpanyanın uzaklaşmasını seyrettiler. At arabaları dönemeci dönüp gözden kaybolduğunda, üçü de rahatladıklarını hissettiler.”⁵⁵⁸

Güzeller güzeli bir kız olan Anabelle'in ne yazık ki bahtı çirkin olur. Lanetli bir tablo ve dilden dile dolaşan bir efsane yüzünden ailesince dışlanan Anabelle, babası tarafından bir kumpanya sahibine çarçabuk verilir.

Şafak'ın romanlarından *Baba ve Piç*'te, yan kişi konumundaki kadınların babalarıyla ilişkileri ayrıntılı şekilde verilmemiş olup, birkaç karakterin babasından kısa bilgilerle bahsedilmiştir. Romanın asıl kişilerinden Amy'nin annesi olan Rose, çocuğunun babası olan Barsam'la ilişkisini sürdüremeyip boşanmıştır. Boşanma sebebinde etkili olan Barsam'ın ailesi, yıllar sonra eski gelinleri hakkında hâlâ nahoş yorumlar yapmaktadır. Yine böyle bir zamanda eski karısına haksızlık yapıldığını düşünen Barsam, onu şu sözlerle savunur:

“Kendinizi bir kerecik olsun Rose'un yerine koymaya çalışsanız, kızcağızın neler çektiğini anlarsınız. Sen tut minnacık bir kasabada dünyaya gel, annen baban hırdavat dükkânı işletsin, senelerce çıkma oradan ve dışarıya adım atar atmaz git bir Ermeni'ye âşık ol. Daha ne olduğunu anlayamadan bu deli sülalenin içinde buldu kendini. Biz de kolay insanlar değiliz hani.”⁵⁵⁹

Barsam'ın eski eşi hakkında söylediklerinden Rose'un babasının hırdavatçı olduğunu öğreniriz. Bunun dışında babası hakkında başka bir bilgi yer almaz. Romanda yer alan bir başka yan kişi konumundaki kadın Cicianne'nin de babasına bunun gibi kısaca değinilir.

⁵⁵⁸ Şafak, Elif, *Mahrem*, s. 160.

⁵⁵⁹ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 73.

“Son zamanlarda bazı çocukluk hatıraları geliyor gözünün önüne, burada ve şu anda meydana geliyormuşçasına capcanlı. Sekiz yaşında, gri-mavi gözlü, sarı saçları lüle lüle bir kız, Selanik’te annesiyle birlikte Balkan Savaşı’nda ölen babasının ardından sessizce gözyaşı döküyorlar; sonra kendini İstanbul’da görüyor, ekimin sonları, cumhuriyet ilan edilmiş.”⁵⁶⁰

Babasını küçük yaşta kaybettiğinin vurgulandığı bu bölüm dışında Cicianne’nin babasından başka yerde bahsedilmez.

Aşk romanında yer alan yan kişi konumundaki kadınlardan Çöl Gülü’nün kendi ağzından hayat öyküsünün anlatıldığı kısımlarda, babası hakkında bilgiye de yer verilir.

“Annem babam fırıncıydı. İyi Hıristiyanlar, inançlı insanlardı. Çocukluğumdan hatırladığım en eski şey fırından taze çıkmış ekmek kokusudur. Zengin değildik. Çok küçükken dahi bunun farkındaydım. Ama fakir olmadığımızı da biliyordum. Dükkâna dilenmeye gelen fakir fukaranın gıpta dolu bakışından bilirdim hâlimizi. Her gece uyumadan evvel dizlerimin üstüne çöküp dua eder, bizi aç yatırmadığı için Tanrı’ya teşekkür ederdim.”⁵⁶¹

Çöl Gülü yedi yaşındayken annesi hamile kalır. Üçüz bebeklere hamile kalan kadın doğum sırasında ölür. Eşinin ölümünden sonra baba, bunalıma girer ve çocuklarına karşı tutumu da değişir.

“Annem ölüp, babam asık suratlı, haşin bir adama dönüşünce hayatın tadı tuzu kalmadı. Fırında işler çarçabuk kötüye gitti. Günün birinde fırına gelen dilenciler gibi olacağımızdan korkuyordum. Yatağımın altına ekmek somunları saklamaya başladım; orada kuruyup bayatlarıydı. Ama esas sıkıntıyı benden çok kardeşim çekti. En azından ben bir zamanlar sevgi, alâka görmüştüm. Kardeşim bunları hiç tatmadı. Bu kadar fena muamele görmesi beni kahrediyordu. Ama doğrusu, babamın gazabına uğrayan ben olmadığım için kendimi şanslı sayıyordum.

⁵⁶⁰ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 241.

⁵⁶¹ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 154.

Keşke kardeşimi kollasaymışım. O zaman her şey farklı olurdu. Ben de bugün Konya'da bir kerhanede olmazdım. Hayat ne tuhaf!"⁵⁶²

Eşini kaybeden babanın çocuklarına olan sert tutumu, ailenin yaşantısını ve geleceğini de kökten etkilemiştir. Çünkü çocuklar annelerinin kaybıyla birlikte babalarını da kaybetmiştir. Öksüz kalan çocukların acılarını hafifletmek için ihtiyaç duydukları baba sevgisinden mahrum olmaları, onların ruh sağlıklarını da ne yazık ki olumsuz etkiler. Babasının hem çocuklarını ihmal etmesi hem de işini ihmal etmesi küçük kızın birtakım kaygılara kapılıp, hastalıklı bir kişilik oluşturmaya neden olur. Fakir düşmekten korkup yatağının altına ekmek saklaması bu hastalıklı ruh halinin işaretidir.

Aşk romanında yer alan bir diğer yan kişi konumundaki kadın Kimya'dır. Mevlana'nın manevi kızı olan Kimya'nın, eğitim için bizzat babası tarafından Mevlana'ya teslim edilmesinin anlatıldığı bölümde, kendi ağzından babasıyla ilgili bilgi sahibi oluruz.

*"Beni evlatlık edindiklerinde on iki yaşındayım. Hakiki anam babam basit, köylü insanlardı; gündoğumundan günbatımına tarlada bağda çalışıp, vaktinden evvel yaşlanan kimseler. Ufacık, tek göz bir evde yaşadık."*⁵⁶³

Anne ve babasının basit ve köylü insanlar olduğunu söyleyen Kimya, bunu onları küçümsediği için değil, Mevlana ile kıyasladığı zaman onların cahil kalmaları sebebiyle söyler. Köyde, tek göz odada kıt kanaat yaşarlarken, bir gün köye gezgin bir bilge gelir. Kimya'nın babası bilgeyi eve konuk eder. Bilge adam, Kimya'nın özel bir çocuk olduğunu ve okutulması gerektiğini söyler. Annesi karşı çıkınca bir alimin yanına eğitilmesi için vermelerini tavsiye eder. Bilge'nin sözleri babasının aklına yatar ve Mevlana'nın yanına gelirler.

*"Doğru yanıtı vermek istiyordum. Babam benimle gurur duysun istiyordum ama bir türlü konuşamadım."*⁵⁶⁴

⁵⁶² Şafak, Elif, *Aşk*, s. 155.

⁵⁶³ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 215-216.

⁵⁶⁴ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 219.

Kimya'nın ruhlarla konuşabilme kabiliyeti vardır. Bu sayede Mevlana'nın ölen eşi Gevher Hatun'un söylediklerini Mevlana'ya iletir. Duyduklarından etkilenen Mevlana ise Kimya'yı himayesine alır. Anne sevgisi yaşayamayan Kimya böylece bir baba sevgisine daha sahip olur.

“Yola koyulmadan evvel Mevlâna usulca sordu. “Bunları Gevher’e de iletir misin evladım?”

“Gerek yok ki efendim. O sizi duydu bile” dedim. “Bana dedi ki şimdi gitmesi gerekiyormuş. Ama gittiği yerden daima muhabbetle sizi izliyormuş.”

Mevlâna candan gülümsedi. Babam da öyle. Az evvel aramıza giren gerginlikten eser kalmamıştı. O an bildim ki Mevlâna'yla tanışmamın etkileri çok ötelere uzanacak. Annemle aramız hiçbir zaman yakın olmamıştı ama şimdi Allah sanki anamın gönlümdeki boşluğunu doldurmak için bana iki baba birden veriyordu: gerçek babam ve cici babam.”⁵⁶⁵

Çocuk yaştaki bir kız için anne ve babasından ayrılmak zordur. Fakat Mevlana'nın ailesi Kimya'ya karşı sevecen ve anlayışlı olmuştur. Bu yüzden de kendi babası ve kardeşini özlemek dışında Kimya'nın bir sıkıntısı olmamıştır.

İskender romanının kişilerinden olan Roksana, yan kişi konumundadır. Eşinin yatalak hasta olmasından sonra içkiye düşkün ve değişken kişilikli bir adama dönüşen baba, kızından farklı beklentiler içine girer. Roksana cinsel istismara izin vermese de böyle bir beklentinin varlığına katlanamaz ve evi terk eder. Fakat dışarıda hayat beklediği gibi çıkmaz ve barlarda çalışan biri olur.

“Bulgaristan’ın ufak bir kasabasından gelip de Rus olduğunu iddia eden ve Londra’da bir barda Brezilya sambalarıyla striptiz yapan bir kız.

Roksana’yı bu halde görse kim bilir nasıl kızardı babası. Tatko kimsenin onu kendisi gibi sevemeyeceğini söylerdi hep. Roksana’ya göre iyi bir şeydi bu; zaten kimsenin onu öyle sevmesini istemiyordu.”⁵⁶⁶*

⁵⁶⁵ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 220- 221.

⁵⁶⁶ Şafak, Elif, *İskender*, s. 89.

**Tatko*: (Bulgarca) Baba.

Roksana, babasının cinsel istismarına maruz kalmamak için çareyi kaçmakta bulur; fakat evin dışarısı da tekin değildir. Önce sekreter olarak başladığı iş yerinde patronunun metresi haline gelir; sonrasında yolu Londra'daki barlarda striptiz yapmaya kadar gider. Babasının tacizlerinden kurtulmak için seçtiği kaçış yolu ne yazık ki onu cinsel bir obje olmaya götürür. Bu yüzden Roksana, hiç kimsenin kendisini babası gibi sapkın bir sevgiyle sevmesini istemez. Yine de kazandığı paranın yarısını her şeye rağmen babasına gönderir.

*“Babasına mektup yazıp merak etmemesini, durumunun iyi olduğunu ve yakında annesi için para göndereceğini yazdı. Yanıt yazabilsin diye adresini bildirdi. Ama babasından hiç haber alamadı. Her ay maaşının yarısını ona gönderdiğinde bile.”*⁵⁶⁷

Hasta olan annesini arkasında bırakmış olmanın verdiği vicdan azabı nedeniyle kazandığı paranın yarısını babasına gönderen Roksana, kendisini merak etmemesi için babasına iyi olduğunu da bildirir.

İskender romanında yer alan bir başka yan kişi Kate'dir. Yazar, onun babası ile ilgili bilgi vermez. Sadece, babasının yıllar önce Kate'i ve annesini terk etmiş olduğunu öğreniriz.

Ustam ve Ben romanında yan kişi konumunda yer alan Mihrimah Sultan'ın babasıyla ilişkisine yer yer değinilir. Sultan'ın tek kızı olmanın verdiği nimetlerden yararlanan Mihrimah Sultan, bazı günler gizlice sarayın diğer ucundaki hayvan barınağına giderek fil ve filbaz Cihan'la sohbet eder.

*“Mihrimah ne vakit saraydan ve saraylılardan bunalsa, soluğu beyaz filin yanında alıyordu. Belki de merak ediyordu böylesine heybetli ve heyula bir hayvanın nasıl bu kadar yumuşak ve uysal olabildiğini. Fil de hayvanat bahçesinin sultanıydı bir bakıma; hâlbuki onun babasından ne kadar farklıydı mizacı.”*⁵⁶⁸

Mihrimah'ın, babasıyla fil arasında yaptığı bu karşılaştırma ve çıkardığı sonuç, küçük prensesin gözünde babasının nasıl bir profil çizdiğini göstermektedir.

⁵⁶⁷ Şafak, Elif, *İskender*, s. 93.

⁵⁶⁸ Şafak, Elif, *Ustam ve Ben*, s. 61- 62.

Güçlü, heybetli ve bir o kadar da sert mizaçlı olan babasının tek kızı olarak, pek çok ayrıcalık yaşayan Mihrimah, bu durumu gururlanarak sık sık dile getirir.

“Ben de görmedim ama şevketli babam beni çok diyara götürdü’ dedi Mihrimah gururla. ‘Annemden fazla seyahat ettim. Hatta biraderlerimden de!’”⁵⁶⁹

Mihrimah’ın padişahın biricik kızı oluşu ve hanedanın kanını taşıyor olması, onu devletin en güçlü kadını konumuna getirir. Her daim bunun farkında olan Mihrimah, hareketleri ve mizacıyla da bunu etrafına gösterir.

“Mihrimah ara ara ustama danışıyor ama son sözü hep kendisi söylemek istiyordu. Babasına ne kadar benzediğini daha evvel anlayamamıştım. İlk defa orada gördüm.”⁵⁷⁰

Mihrimah; karakterini ve gücünü aldığı babasının, çocukları konusunda aldığı yanlış kararları kabullenemeyince, babasına kendince ders vermek ister. Bu yüzden babasının yaptırdığı mimari eserlerde bir takım gizli aksaklıklar çıkartarak; babasının kibrini kendince söndürmek ister.

“Senin ustanla bir derdi yoktu. Kendi babasıyla vardı.’ (...)

‘Mihrimah hazineden zengindi. Ondan kudretlisi yoktu. Fakat kalbi kırıktı. Kardeşlerini öldürdüğü için babasını affetmedi. Bir de onu Rüstem’le evlendirdiği için tabii. Ne berbat evlilikte o, Allah biliyor. Mutsuzdu. Mihrimah annesi gibi kalpsiz değildi ki. Başka bir kadından doğmuş diye Mustafa’nın öldürüldüğüne sevinmedi.’”⁵⁷¹

Babasının kardeşlerinin ölümüne sebep olmasını, kendisini ise sevmediği bir adamla evlendirmesini affedemeyen Mihrimah, babasından bu şekilde intikam almaya çalışır.

Ustam ve Ben romanının bir diğer yan kişisi Sancha yani Yusuf, Mimar Sinan’ın çıraklarından. Gerçekte bir kız olan Yusuf, korsanlarca gemisi basılıp kaçırılan zengin bir ailenin kızıdır. Köle diye satılan Sancha’nın adı bu olaydan sonra

⁵⁶⁹ Şafak, Elif, *Ustam ve Ben*, s. 97.

⁵⁷⁰ Şafak, Elif, *Ustam ve Ben*, s. 277.

⁵⁷¹ Şafak, Elif, *Ustam ve Ben*, s. 452.

Nergis olarak değiştirilir. Kendisini satılan alan kişinin iyi niyetleri ve Sancha'nın mimari alandaki yeteneği onun yolunu Mimar Sinan'la kesiştirir. Sinan yetenekli bu kızı o dönem inşaatlarına dâhil edemeyeceğinden, ikili Sancha'nın kılık değiştirmesine karar verir. Böylece Sancha, Dilsiz Çırak Yusuf olarak kimsenin gözüne batmadan Sinan'ın çırakları arasında yerini alır.

Sancha'nın babasıyla ilişkisi geçmişini Cihan'a anlattığı bölümde kısa ama ilişkinin tüm noktalarını aktaracak kadar etkili verilir.

“Salamanca denen bir şehirde morsalkımlarla kaplı, süt beyaz bir evleri varmış. Babası namı bir hekimmiş. Hastalarına şefkatli, karısına ve çocuklarına karşı sert olan bu adamın en büyük arzusu, üç oğlunun onun asil mesleğini devam ettirdiklerini görmemiş.”⁵⁷²

Sancha'nın babası, dışarıdaki insanlara gösterdiği anlayış ve şefkati kendi ailesine göstermez. Babalarıyla aralarındaki bu mesafeli ilişki Sancha'nın, babasının ilgi ve sevgisine mazhar olabilmek için elinden geleni canla başla yapmasına neden olur.

3.B.2.1.3. Baba- Kız İlişisini Etkileyen Faktörler

3.B.2.1.3.1. Anne / Üvey anne

Elif Şafak'ın romanları genel olarak kadınları, kadın sorunlarını ve kadın erkek ilişkilerini değişik biçimlerde ele aldığı gibi kadınları annelik yönleriyle de ele alır. Romanlarında çok kültürlülüğü işlemekten zevk duyan yazarın, kadınları da bu çok kültürlülük çerçevesinde farklı yönleriyle ele aldığını söyleyebiliriz. Öyle ki, anne-baba-çocuk ilişkisinden oluşan saç ayağında kadın, baba ve çocuk ilişkisini etkileyen önemli bir faktör olarak da karşımıza çıkar.

Pinhan romanında Nevres'in annesi, başka bir adamla kaçıp babasını terk eder. Terk edilen babanın, eşinin gidişinden sonraki tutum ve davranışları Nevres'in ruh halini de etkiler.

⁵⁷² Şafak, Elif, *Ustam ve Ben*, s. 348.

“Anası birkaç sene evvel mahallenin bekçisi Kabakulak Reşo ile kaçtığından beri Nevres onun ismini ağzına almamıştı. O zamanlar parmak kadardı. Babası, hadiseyi öğrendikten sonra iki katlı ahşap evin her tarafını deli gibi sabunlu sularla yıkayıp, annesine ait bütün izleri ortadan kaldırmıştı. Nevres de zamanla, hayal meyal hatırladığı bu kadını tamamen unutmuş, aklından çıkarmıştı. Bazı bazı hiç olmadık yerlerde bölük pörçük bir şeyler hatırlar gibi olur; ama parçaları yan yana dizdiğinde hiçbir mânâ veremezdi karşısındaki bulanık resme. Annesinin yüzünü hatırlayamıyordu. Sadece bir koku kalmıştı geriye. Kova kova sabunlu sulara rağmen çıkmamakta inat eden gülbeşeker kokusu.”⁵⁷³

Henüz küçük bir çocukken annesinin evi terk etmesi üzerine babasının yaşadığı buhranlara şahit olan Nevres, yaşanan olaylardan olumsuz etkilenir. Eşinin evdeki izlerini sabunlu sularla silmeye çalışan baba, çizdiği ürkütücü görüntüyle de kızının aklından anne figürünü siler. Böylece küçük kız evdeki izlerle birlikte annesiyle ilgili şeyleri de hafızasından silmiş olur. Bunun yanı sıra terk edilen babanın, kalbinin taşlaşması ve kızına karşı sert bir tavır takınması da söz konusu olur.

Şehrin Aynaları romanında ise, baba kız ilişkisinde anne unsurunun olumlu etkide bulunduğu görülür. Romanda eşini kaybeden baba Amet, yaşadığı kaybın tesellisini eşinden yadigâr kalan kızında bulur.

“Amet Zambarel’in ikinci eşi olan buğday tenli esmer güzeli kadınsa, bu hadiselerden seneler evvel, ilk çocuğunu dünyaya getirirken can vermişti. Amet Zambarel, belki de bu yüzden, karısına olan bütün sevgisini küçük kıza aktarmış, onu canından âlâ bellemişti. Kızına her bakışında, onun saçlarında, buğday teninde, uzun boylu olacağını gösteren hatlarında, karısını görmüştü. Haksız da sayılmazdı hani. Küçük kız tıpatıp annesine benziyordu.”⁵⁷⁴

Elif Şafak’ın romanlarının çoğunda, çocuğunu doğururken yaşamını kaybeden kadınlar yer alır. Bu kadınlardan bir kısmının geride bıraktıkları kocaları ise yaşadıkları kayıptan kaynaklanan hüznü çocuklarına yönelik şiddet ve öfke duygusu olarak açığa çıkartır. Ancak eşini doğum esnasında kaybeden pek çok

⁵⁷³ Şafak, Elif, *Pinhan*, s. 101.

⁵⁷⁴ Şafak, Elif, *Şehrin Aynaları*, s. 98.

babanın aksine Amet Zambarel, bebeğine öfkeyle değil sevgiyle yaklaşır. Kızını eşinin bir parçası gibi gören, eşinden kalan bir emanet sayan baba, onu canından öte sever.

Aşk romanında ise çocukları ve eşi Ella arasındaki ilişkide yeterince samimi davranmayan David'in babalık vasfı olumlu bir görünüm sergilemez.

*“David kızına döndü. ‘Annenden özür dile çabuk’ dedi. Kaşları çatık, suratı asıktı ama ne inandırıcı, ne de doğaldı somurtkanlığı.”*⁵⁷⁵

Eşi ve çocukları arasında denge kurmayı başaramayan, ılımlı ve iyi ebeveyn imajı çizmeye çalışan David, kimi zaman da çocuklar yüzünden eşi Ella ile çatışır.

“‘Kulaklarıma inanamıyorum Ella. Kızınla evlenmesin diye Scott’u aramışsın. Olacak iş mi bu? Lütfen, böyle bir saçmalık yapmadığını söyle.’

Ella'nın bir an nefesi kesildi. ‘Vay be, haberler amma tez yayılıyormuş. Peki... Doğru aradım. Ama izin ver de durumu anlatayım...’

Ama David'in bir şeye müsaade edecek hâli yoktu. Dayanamadı, tekrar lafa girdi. ‘İzah edecek ne var? Nasıl yaparsın böyle bir şeyi? Scott, Jeannette’e anlatmış. Kızın yıkılmış hâlde. Birkaç gün Laura’da kalacakmış. Seni görmek istemiyor...’

*Bir süre duralasa da lafın sonunu getirdi David: ‘Bana sorarsan, haksız da değil böyle hissetmekte. Herkesin hayatına niye bu kadar çok karışıyorsun?’*⁵⁷⁶

David, büyük kızı Jeannette'nin erken yaşta evlenme kararına olumlu bakmaz; fakat bu durumu kızına açıkça ifade de etmez. Kızının erken yaşta evlenmesine karşı çıkan karısı Ella'ya karşı ise fazla müdahaleci olduğu gerekçesiyle tepki verir. Bu nedenle annenin kızını korumak adına tek başına yaptığı bu müdahale, baba ve kızı dayanışma içerisine sokar.

⁵⁷⁵ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 24.

⁵⁷⁶ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 57.

Ella ve babası arasındaki ilişkide de anne figürünün olumsuz etkisi görülür. Babasının ölümünden annesini sorumlu tutan Ella, annesine karşı uzun süre öfke ve nefret duyar.

“Ella ile annesinin aralarının düzelmesi uzun zaman almıştı. Aslında yakın zamana kadar annesine nefreti devam etmiş, ancak birkaç sene önce maziye deşmeyi bırakabilmişti. Artık yorulmuştu öfke duymaktan. Geçmişe öfkelenmek ağır bir yükü.”⁵⁷⁷

Babasının zamansız ve umulmadık ölümünü, annesiyle olan mutsuz evliliğine bağlayan Ella, bu yüzden babasının intiharından annesini sorumlu tutar. Babayı erken yitirmeye bağlı olarak ona olan sevgiyi yüceltme durumu, anne figürünün baba kız ilişkisini etkileyen bir unsur olarak yer almasına sebep olur.

Bu durumun tersi olan bir örnek de *Beşpeşe* romanında karşımıza çıkar. Zehra, annesinin intihar mı cinayet mi olduğu belli olmayan ölümüyle ilgili yıllarca soru sormaz. Babasını suçlayanlara karşı o, babasının masum olduğuna inanır. Fakat yine de babasını tam anlamıyla bu günahattan arındırmaz.

“Bunca zaman, babasının suçsuz olduğunu bilerek ama onu suçtan büsbütün arındırmayarak yaşamayı seçti Zehra. O titrek dengede tuttuğu müddetçe babasının günahlarını, yüzleşmek durumunda kalmayacaktı annesininkilerle.”⁵⁷⁸

Zehra'nın takındığı bu tutum, annesinin ölümüne ilişkin kuşkularının babasıyla ilişkisine nasıl yansıdığı da bir göstergesi olur.

“Senin hiç görmediğin izlerle mühürlü yüzüm. Seni senden iyi tanımanın külfetini taşımaktan yoruldum. Bilmemeyi seçmek sırf bir taktikti soluk alabilmek için. Suları çekilmiş bir gölde çırpınan balıklar gibi ağzımı açıp kapayarak, kapayıp açarak attığım çığlıklardan hiçbirini duymadın bunca zaman. Yaşam evrenimdi annem. Sularımı içinden nefes aldığım. O ölünce çekildi sular. Ağzımı açıp

⁵⁷⁷ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 124.

⁵⁷⁸ Şafak, Elif, *Beşpeşe*, s. 117.

*kapıyorum, kapayıp açıyorum, çıkmıyor sesim, duymuyorsun baba, boğulduğumu, boğulurken sana lanet okuduğumu.*⁵⁷⁹

Baba ve kız arasında annenin ölümüne dair konuşulmamış sırlar, ikilinin ilişkisine zarar vermiştir.

Baba- evlat ilişkisini kimi zaman da üvey anneler etkiler. Genel olarak edebiyatta kötü kadın imajıyla verilen üvey anneler, çizilen bu kötü imaj nedeniyle baba- evlat ilişkisinde de olumsuz etken olarak yer alırlar.

İskender romanında yer alan Berzo, eşi Naze öldükten sonra yeniden evlenir. Yeni eşin çocuklara olan tutumu ise okuyucuda olumsuz bir intiba uyandırır. Berzo'nun çocuklarına analık yapma görevini zorunluluktan üstlenmiş olan kadın, yeri geldiğinde bu zorunluluğun öfkesini çıkartır.

Berzo'nun büyük kızlarından Hediye, köye gelen sağlık görevlisine aşık olur ve onunla kaçır. Köy yerinde affedilmez bir yanlış olarak kabul edilen bu olay, Berzo'nun insan içine çıkamamasına, yeni eşin ise içinde biriktirdiği öfke ve kını kusmak için Hediye'yi aracı koymasına sebep olur.

*“Akşam kızlar yer yataklarında yatarken babalarının yan odada karısıyla tartıştığını duyabiliyorlardı ama söylenenleri çıkartamadılar. Çözülmüş örgüleri, kaygılı gözleri, kalın pazenden, uzun kollu gecelikleriyle baktılar birbirlerine ve hâlâ divanın köşesine tünemiş Hediye'ye.”*⁵⁸⁰

Yazar, açıkça vermese de burada üvey anne ve babanın tartışmasına değinerek üvey annenin Berzo'yu, Hediye'nin akıbeti konusunda etkilediğini gösterir. Babaları Berzo ile analıklarının tartışmasının ertesi günü Hediye intihar eder. İntihar aracı olarak kullandığı ipi ona Berzo'nun izniyle analığı getirir. Hiç çocuğu olmayan analığın, yaşadığı hayal kırıklıkları ve içindeki öfke merhamet duygusunu köreltmıştır. Bu yüzden, çocuğu olmayanlar da dâhil olmak üzere her kadında mevcut olduğu söylenen anaç ruh, analıkta sezilmez. Şayet içindeki merhamet körelmiş olmasaydı; Berzo'yu, Hediye'ye sahip çıkma konusunda ikna edebilirdi.

⁵⁷⁹ Şafak, Elif, *Beşpeşe*, s. 127.

⁵⁸⁰ Şafak, Elif, *İskender*, s. 344.

3.B.2.1.3.2. Ensest

Toplumların gizli yarası olan aile içi yasak ilişki, pek çok yazarın ele aldığı bir konudur. Elif Şafak'ın bu konuya değindiği iki romanından biri *Baba ve Piç* diğeri *İskender*'dir.

Baba ve Piç romanında, babaları tarafından sevgisiz büyütölmüş iki kardeşin birbirlerine olan öfke ve kıskançlıkları, onları tecavüzün eşğine götürür. Zeliha ve abisi Mustafa, babaları tarafından aşırı baskı ile yetiştirilir. Yıllarca babalarının onları sevmesini bekleyen çocuklar, bekledikleri sevgiyi alamayınca ruh sağlıkları bozuk kişilik geliştirirler. Kardeşinin kendisinden daha cesur ve atak olmasını hiçbir zaman sindiremeyen Mustafa yıllar sonra babası uzun zaman evvel ölmüşken içindeki öfkenin patlamasıyla birlikte kız kardeşi Zeliha'ya tecavüz eder.

*“Bir anda kendilerini çocuklar gibi yatakta boğuşurken buldular; bir farkla, çocukken hiç boğuşmamışlardı. Babaları bu tür itiş kakıştan hiç hoşlanmazdı. (...) Adeta senelerdir birbirlerine besledikleri hınç gözlerini kararttı. Sorulacak ne çok hesap güdülecek ne çok hınç vardı. Mustafa kız kardeşinden bu kadar nefret ettiğini bilmiyordu. Babalarına laf yetiştirmeye cüret eden tek Kazancı çocuğuydu Zeliha.”*⁵⁸¹

İki kardeşin birbirlerine olan bu öfkelerinin tek sebebi babalarının onları yetiştirirken takındığı tutumdur. Kız kardeşinin giydiği etekleri kısa bulduğu için tartışma çıkaran Mustafa, aslında Zeliha'ya içinde beslediği öfke sebebiyle sataşır.

*“Eğer bir hasmı yenmek için dürüstçe döğüşmek sağlıklı bir şeyse, buna karşılık, haklı bir nedene dayanmayan yalancı-saldırgan eylemler, genellikle kötü sonuçlar doğurabilecek yersiz nitelikte ve şiddettedir.”*⁵⁸²

Mustafa'nın kısa etek giydiği için Zeliha'yla tartışmasının altında yatan gerçek sebep de bu savı destekler niteliktedir. Levent Kazancı'nın çocuklarını baba sevgisinden mahrum bırakması, onların sağlıklı birer kişilik geliştirmelerini engellemiştir. Evdeki kuralların, yasakların ve cezaların çokluğu, Mustafa'nın bu

⁵⁸¹ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 353- 354.

⁵⁸² Corman, Louis, *Psikanaliz Açısından Çocuk Eğitimi*, cem psikoloji, 1998, ist. s. 131.

kavramları intikam aracı olarak kullanmasına sebep olmuştur. Kısacası babanın aşırı otoriter tutumu Zeliha'nın ensest kurbanı olmasına neden olur.

İskender romanında ise Roksana'nın babası, kızına tacizlerde bulunarak aile içi yasak ilişki kurmaya çalışır.

*“Tatko oldum olası çok içerdi – tek değişen kazadan sonra evde içmeye başlamasıydı. Roksana yemeği yapıp sofrayı kurar, ikisi beraberce oturup yerlerdi. Tatko kızından annesinin sandalyesine oturmasını, geceliğini giymesini, parfümünü sürmesini, annesinin yerini almasını ister oldu – her anlamda.”*⁵⁸³

On yedi yaşından küçük olan Roksana, o yaşında yatalak olan annesinin bakımını ve ev işlerini tek başına üstlenir. İçki düşkünü olan babasının henüz reşit bile olmayan kızına cinsel istismarda bulunmak istemesi ise içkinin kötü tesiri olarak işlenir. Fakat her ne koşulda olursa olsun öz babanın kızına bu şekilde yaklaşması kabul edilemez bir davranıştır. Babasının sapkın isteklerinden kendini korumayı başaran Roksana, iki yıl boyunca bu kötü muameleye katlanır. On yedi yaşına girdikten kısa bir süre sonra ise evi terk eder.

3.B.2.1.3.3. Şiddet / Kavga

Şiddet bireylerin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal açıdan baskı altına alınmasına yol açan bir davranış biçimidir. Özellikle aile içinde kadınlara yönelik gerçekleşen ve baba kız ilişkisini de olumsuz etkileyen şiddet, ne yazık ki toplumun onarılamayan yaralarından biridir.

Pinhan romanında yer alan kahramanlardan Nevres'in, babası tarafından dövülüp, şiddete maruz kalmasına kitapta kısaca değinilir. Karısı tarafından terk edilen ve içkiye aşırı düşkünlüğü olan babanın, kızını dövdüğünü tüm mahalleli bilmektedir. Yolda karıncaları öldürdüğünü gören satıcının, Nevres'i cezalandırmak için tokat atması ise kızın babası tarafından dayakla terbiye edildiği anlayışının tüm mahalleliye yerleşmiş olmasından ileri gelir.

⁵⁸³ Şafak, Elif, *İskender*, s. 90.

“Mücrim çocuğun babası ayaklı meyhanenin sıkı müdavimlerinden olduğundan, Ceviziçi Tahir, hem adamın her türlü huyunu suyunu, hem köhne evin mazisini, hem de çocuğun hangi dilden anlayacağını gayet iyi biliyordu.

“Dellendin mi kız. Bi sıkımlık canları var zaten, ona da sen mi kasedtin? Günah ki ne günah... Babana söyleyim de gör gününü. Kızılık sopasının tadını özledin zaar.”

Çocuk, kıvrır kıvrır saçlarla çevrelenmiş başını kaldırıp Ceviziçi Tahir’in gözlerinin içine baktı. Upuzun kirpikli, iri, bal rengi gözlerini esirgemedi, dosdoğru, yakarak, delerek baktı.

“Babam göçtü!” dedi dişlerini sıkarak.

Artık ağlamıyordu.”⁵⁸⁴

Yediği tokadın acısıyla ağlayan Nevres, babası ve babasının dayağı hakkında imada bulunan Ceviziçi Tahir’in sözlerinden sonra, içinde sirkeleşmiş olan öfke nedeniyle ağlamayı bırakır. Babasının ölümünü haber verişindeki tavrı ise, Nevres’in yıllardır maruz kaldığı kötü muamelenin ve şiddetin bir yansımasıdır.

3.B.2.1.3.4. İçki / Kumar

Elif Şafak, aile içi ilişkileri işlediği romanlarında kimi zaman içki ve kumarın bireyler üzerindeki etkilerine de değinir. Romanlarında daha çok tasavvuf ve insan ilişkilerine yer veren yazar, içki ve kumarı ele aldığı kısımlarda, bunların insan ilişkilerine olan olumsuz etkileri üzerinde durur.

Pinhan romanında Nevres’in babası, içkiye düşkün biridir. Babanın içkiye olan düşkünlüğü kızıyla arasındaki bağların zayıflamasına sebep olur. İçki kokusuyla babasını özdeşleştiren Nevres, babasının ölümünü ise soğukkanlılıkla karşılar.

“Koku, yani o pek yakından tanıdığı, kendini bildi bileli iki katlı ahşap evlerinin her köşesinde, ama en çok da babasının yattığı odada teneffüs ettiği arak

⁵⁸⁴ Şafak, Elif, *Pinhan*, s. 73.

*kokusu, şimdi yüreğinde buruk bir acı bırakıyor; yitip gitmiş bir hayalin kanlı canlı timsali olarak karşısında dikiliyordu.*⁵⁸⁵

Babasının ölüm anında oldukça soğukkanlı olan ve daha sonrasında da babasının varlığını aramayan Nevres, babasının içki yüzünden kendisine kötü davranmasını ise unutamaz. İçki, Nevres'in çocuk kalbinde ve düşüncelerinde sadece babasını ve onun kötü muamelesini hatırlatır.

*“Babasını da aklına getirdiği yoktu. Sadece, bazı bazı, kesif bir arak kokusunun yüzünü yalamasına mâni olamadığında, suratını buruşturarak hemen oradan uzaklaşıyordu.”*⁵⁸⁶

Nevres'in tuhaf davranışlarını öksüz ve yetim kalmasına bağlayan halası, küçük kızın bozuk ruh sağlığını fark edemez. Oysaki Nevres, kendini bildi bileli eve sinmiş olan içki kokusunun ve onun yarattığı kötü etkinin ruhunda oluşturduğu yaralardan ötürü garip davranışlar sergilemektedir.

İskender romanında, içkici bir babanın kızı olan Roksana da benzer sorunlar yaşar. Tatko (baba), eskiden beri çok içen, fakat eşinin geçirdiği kaza sonucu içki dozunu arttıran biridir. İçkinin kişiliğinde oluşturduğu olumsuz tesirle baba, kızına karşı bir takım sapkın isteklerde bile bulunur. Tatko'nun, kızına yönelttiği sapkın isteklerinin ortaya çıkarıcısını içki olarak kabul etmemizin sebebi ise, içkinin etkisinin geçmesiyle birlikte anlayışlı bir adama dönüşüyor olmasıdır.

“Tatko'nun sarhoş halde gelip, Roksana'nın kapısına önce hafifçe, sonra giderek artan bir şiddetle vuruşunu; onunla konuşması gerektiğini, sabahı bekleyemeyeceğini söyleyişini; kahrolası kapıyı açması için yalvarışını, küfredişini, lanet okuyuşunu; kapı açılmayınca anlaşılmaz bir söyleve girişip sonunda denemekten yorularak çekip gidişini ya da yerde sızıp kalışını.

Ertesi gün babası hiçbir şey hatırlamıyormuş gibi derli toplu hayatına geri dönerdi. Sonra haftalarca her şey yolunda gider, yine o eski kibar ve neşeli Tatko oluverirdi – o kadar ki Roksana kendinden şüphe etmeye başlar, belki de yanlış anlamış olduğunu düşünürdü. Ta ki bir gece geç saatte yine kapının öbür yanında

⁵⁸⁵ Şafak, Elif, *Pinhan*, s. 73.

⁵⁸⁶ Şafak, Elif, *Pinhan*, s. 176.

*Tatko'nun soluk alıp verdiği, tıklattığını, yetmeyince yumrukladığını duyana dek.*⁵⁸⁷

Tatko'nun ayıkken ve sarhoşken farklı farklı davranışlar sergilemesi içkinin olumsuz tesiriyle alakalıdır. Ayık olduğu zamanlar nazik ve neşeli biri olan Tatko, sarhoşken bambaşka biri haline gelebilmektedir.

3.B.2.1.3.5. Boşanma / Ayrılma

Kadınların iş hayatında yer almaları ve modernleşmenin etkisi, aile yaşantısına pek çok olumlu katkı sağladığı gibi, boşanma sayısının artış göstermesiyle olumsuz bir tesir de yaratmıştır.

Anne ve babanın boşanması, aile fertleri içinde en çok çocukları etkiler. Üstelik ne kadar medeni bir ayrılma evresi yaşanırsa yaşansın, bu durum çocukta muhakkak olumsuz bir etki bırakacaktır.

Küçük yaşta anne ve babası boşanmış olan Elif Şafak, bu durumun yarattığı maddi ve manevi tüm olumsuzlukları yaşamıştır. Yaşamında baba figürü eksik kalan yazarın, romanlarında genel olarak kadın kahramanlara ağırlık vermesi de büyük olasılıkla bunun bir sonucudur.

Yazarın *Bit Palas* romanında ele aldığı Mavi Metres karakteri de anne ve babası boşandıktan sonra pek çok zorluklarla karşılaşmış bir karakterdir.

““Biliyor musun, beni dedem büyüttü,” dedi yanağını okşayan parmaklarını sıkıca kavrayıp, dudaklarına götürürken. (...)

*“Öyle nüktedan, çelebi bir adamdı ki. Annemle babam hiç geçinemezlerdi, evde devamlı hırgür. Ben 4 yaşındayken boşandılar. Bir sene içinde ikisi de tekrar evlendi. O zaman dedem anneme demiş ki, ‘buncağıza biz bakalım. Sen kendi evini kur, isteyince de gel gör kızını.’ Annem de kabul etmiş. İyi ki öyle olmuş. Çok severdim dedemi. Erkenden göçmeseydi, şimdi çok başka yerde olurdum.”*⁵⁸⁸

⁵⁸⁷ Şafak, Elif, İskender, s. 90.

⁵⁸⁸ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 291.

Daha dört yaşındayken annesi ve babası boşanan Mavi Metres, anne-baba sevgi ve ilgisine en ihtiyacı olduğu dönemde bundan mahrum kalmıştır. Bu boşanma olayı onun için bunalımlı ve sorunlu bir hayatın başlangıcının işareti olur. Çünkü kendisine ortalıklarda heba olmasın diye sahip çıkan dedesiyle bir süreliğine mutlu bir hayat sürmüş olsa da dedenin ölümüyle hayatının gidişatı olumsuz yönde seyir etmeye başlamıştır. Kendisine gerçek anlamda ebeveynlik yapan dedesinin ölümüyle annesinin yanına geri dönmek zorunda kalan Mavi Metres, boşandıktan sonra kendisini ihmal eden anne ve babasına karşı da duygu olarak uzaklaşmış olduğunu anlar.

Boşanmalar sonucu bazen ebeveynler çocuklarının velayeti konusunda anlaşmazlık yaşarlar. Özellikle de kimi zaman bu durumu bir intikam aracı olarak kullanırlar. Bu durumdan olumsuz etkilenen ise, anne ve babası arasında kalan çocuk olur.

Baba ve Piç romanında anne ve babası boşanmış olan Armanuş, bu ikili arasında yaşanan gerginliklerden olumsuz bir şekilde etkilenir.

“Annesi, babasından boşandığında beri bir kez olsun gerçek adıyla seslenmemişti ona. Rose’un kızını sevebilmesi için onu yeniden isimlendirmesi gerekmişti sanki. Bu bölünmüşlük senebesene ruhuna işlemişti Armanuş’un. Babasıyla beraberken Armanuş, annesiyle Amy.

Bugüne kadar Çakmakçıyan ailesinden hiç kimseye bu isim değişikliğinden bahsetmemişti. Bazı şeylerin sır olarak saklanması gerekirdi. Sır demişken, hayatında bundan bol ne vardı?”⁵⁸⁹

Amy’nin, boşanmış anne ve babası arasındaki dengeyi kurabilmesi için bazı şeyleri onlardan saklaması gerekmektedir. Bu durum Amy’de bazen bölünmüşlük bazen de yorgunluk hissi uyandırır.

⁵⁸⁹ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 123-124.

3.B.2.1.3.6. Aldatma

Eşlerden herhangi birinin, diğerini aldatması sonucu evde oluşan kavga gürültü veya kırgınlık çocuklar için de olumsuz etkiler oluşturur. Anne ve baba arasındaki gerginliğin çocuklara yansması, kişilik oluşumlarını etkiler.

Mahrem romanında Monsieur de Marelle, anlatılan bir efsane yüzünden aldatıldığına inanır ve kendinden olma özbeöz kızını dışlayarak, ona karşı büyük bir nefret duymaya başlar.

“Monsieur de Marelle lafını tamamlayamadı. Beter bir ağrı saplanmıştı başına. Palas pandıras odadan fırladı. Koştura koştura bebeklerin yanına gitti; güzel bebeği kucakladığı gibi, koştura koştura kitaplığın bulunduğu odaya döndü. Sütannenin bütün itirazlarına rağmen, tablonun üzerindeki şalı indirdi ve bebekle resmi yan yana tuttu. Hiç şüphe yok, güzel bebeğin yüzü delikanlının yüzünün küçük bir kopyasıydı. Monsieur de Marelle bu benzerliği gördüğü an, güzel bebekten nefret etti. Bundan böyle onu görmek istemeyecekti. Zira ona her bakışında, karşısında karısının aklını başından alan erkeğin suretini bulacak ve nasıl ihanete uğradığını hatırlayacaktı.”⁵⁹⁰

Ortada gerçek bir aldatma olmamasına rağmen, boş bir öfkeye kapılan Monsieur de Marelle, kızını bir hiç uğruna yok sayar. Karıkoca arasındaki sevgisizlik ne yazık ki küçük kızları Anabelle'nin yaşantısına yansır ve onun da aile sevgisinden mahrum kalmasına sebep olur.

Bit Palas romanında ise çocukların, eşler arasındaki aldatma olayından haberdar olmaları üzerine yaşadıkları ruhsal sarsıntıya yer verilir.

“Annem diyor ki, bit babamdan geçmiş. Babamın sürtüklerinden babama bulaşmış, sonra babam bana sarılınca da bana bulaşmış.”

Sanki kapı pencere aynı anda ardına kadar açılmış da, dizginlerinden boşalmış bir rüzgâra yakalanmışlar gibi tepeden tırnağa ürperdi geniş aynanın

⁵⁹⁰ Şafak, Elif, Mahrem, s. 158.

*önünde yan yana dizilmiş tüm kadınlar. Müthiştir çünkü bir çocuğun ağzından ailesinin en hafif sırlarının bu şekilde döküldüğünü duymak.*⁵⁹¹

Küçük bir çocuğun dilinden dökülen bu kelimeler, aile ortamının sağlıklı olmadığını gösterir. Annenin kocasına duyduğu öfkeyi kızına aktarırken kullandığı ifadeler, küçük bir çocuğun gelişim evresinde duyması sakıncalı türden olan kelimelerdir.

3.B.2.1.3.7. Eğitim

Kız çocuklarının eğitimi konusu eskiden sadece doğulu toplumlarda değil batılı toplumlarda da gereksiz görülmekteydi. Bu yüzden fakir aileler kızlarını okutmazken, zengin aileler ise kızlarını sadece evlendiklerinde eşlerini memnun edecek konular üzerine eğitiyorlardı. Modern çağın etkisiyle kız çocukları da, eğitim konusunda erkek çocuklarla eşit haklara sahip olabildiler. Her ne kadar toplumların bazı geri kalmış kesimleri kızlarını okula göndermeyi reddetse de, bilinçlenen kesimlerin çalışmalarıyla bu sayı giderek azalmaktadır.

Şehrin Aynaları romanında yer alan Isabel, babası sayesinde, yaşadıkları döneme rağmen okuma yazma öğrenip, kültürlü bir kadın olma şansını yakalar.

*“Isabel Nunez Alvarez, kitapların verebileceği o emsalsiz keyfi küçük yaşta keşfetmişti. Babası, tek kız çocuğunun okuma yazma öğrenmesi, öğrenip de kendi dünyasına dâhil olması için elinden geleni yapmıştı. Isabel de babasının bu ısrarlı arzusuna kayıtsız kalmamış, kendisine verilen kitapları büyük bir iştahla okumuştur. Ne var ki, küçük kız çocuğu büyüyüp serpildikçe babasının pek de tasvip etmediği huylar edinmişti. Zira Isabel evin iki farklı odasında, iki farklı dünya keşfetmişti. Bir odada babasının ciddi, oturaklı kitapları diziliyordu. Cicero’dan *De officiis*, Boethius’dan *De Consolatione philosophiae*, Seneca’dan *Meseller* ve Juan Padilla’dan *Retablo de vida de Cristo*. Öbür odada ise Isabel’in annesinin kitapları sıralıydı. Ötekilerden tamamen farklı olan bu kitaplar, aşkın verdiği cesaret ve tutkunun getirdiği esaret hakkındaydı. Isabel işte bu kitaplarla keşfetmişti gözükara şövalyelerin, mağrur devlerin, asil ve bedbaht kadınların içli, karmaşık hayatlarını. Önceleri sadece meraktan, sonra giderek artan bir sevgiyle okumuştur onların*

⁵⁹¹ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 117

*maceralarını. Babası kızının böylesine basit ve kafa bulandırıcı kitaplara meyletmesini şiddetle yasakladığı halde, Isabel her iki kitaplığı da büyük bir açlıkla silip süpürmüş; yan yana geldiklerinde tam bir tezat teşkil eden harfleri, heceleri, kelimeleri ve cümleleri zihninde harmanlamaya çalışmıştı.*⁵⁹²

Kadınları aşk meşk gibi boş işlerle uğraşabilecek düzeyde kabul ederek küçük gören erkeklerin oluşturduğu bir ortamda, babasının Isabel'e okuttuğu kitaplar, kızının eğitimi birisi olması konusuna verdiği önemi gösterir. Kızının eğitimi birisi olmasına ve düşüncelerini kendisiyle paylaşabilmesine önem veren baba, kızının okuyacağı kitapları sınırlandırarak onun boş şeylerle kafasını doldurmasını engellemeye de çalışır. Fakat bu durum çok doğru bir davranış sayılmaz. Çünkü kızının eğitimi ve kendi seçimini yapabilecek bir birey olmasını sağlamaya çalışan baba, onun neleri okuması gerektiğine karar vererek, aslında onu kendi istediği yönde şekillendirmeye çalışmaktadır. Isabel ise babasının onaylamadığı kitapları ondan gizli okuyarak bir nevi babasının ardından iş çevirmiş olur. Üstelik babasıyla arasındaki bu durum onun ileriki yaşamında da etkisini gösterir.

Isabel kocasını severek evlenmiş olmasına rağmen kayınbiraderiyle yasak bir ilişki yaşar ve bu sırla hayatına devam eder. Kocasını ve kayınbiraderi de tıpkı babası ve annesinin kitapları gibidir. Bir tarafta babasının kitapları gibi ciddi ve oturaklı kocası, diğer tarafta annesinin kitapları gibi eğlenceli ve zevk verici kayınbiraderi vardır. Bu karşıtlığın ikisinden de etkilenen Isabel, yasak olan kitapları gizlice okuduğu gibi yasak olan sevgiliyle de gizlice aşk yaşar. Burada, babasının yasaklayıcı tutumu Isabel'in yasaklara karşı meyledici bir yapı oluşturmasına sebebiyet vermiştir diyebiliriz.

Aşk romanında ise, Kimya'nın kız çocuğu olduğu için eğitim alamaması konusuna değinilir. Fakir bir ailenin kızı olan Kimya, babasının eve dinlenmesi için davet ettiği bir derviş tarafından keşfedilir. Bilge, Kimya'nın özel bir çocuk olduğunu ve muhakkak eğitim görmesi gerektiğini söyler. Fakir ve eğitimsiz olan ailenin annesi, kız kısmının okumasına hacet olmadığını söyler; baba ise ilme ve eğitime duyduğu saygıdan ötürü kızını okutmak ister.

⁵⁹² Şafak, Elif, Şehrin Aynaları, s. 33-34.

“...Tahsilli kişileri, ilmi ve fenni önemserdi. Beni de pek severdi babacığım. “Ama ulemadan tanıdığımız kimse yok. Nereden bulmalı?” diye sordu.

İşte o an yaşlı bilge hayatımın akışını tümünden değiştirecek bir teklifte bulundu. Dedi ki: “Konya şehrinde harikulade bir zat yaşar. İsmi Mevlâna Celaleddin Rumi. Kimya gibi bir kızı yetiştirmeye gönüllü olabilir. Kızını ona götür. Pişman olmazsın.”

Bilge gidince annem kollarını “fesüphanallah” dercesine iki yana açtı. Başladı söylenmeye: “Hamileyim. Kimya bana yardım etmeli. Hem kız kısmının kitaba ne ihtiyacı var? Olacak iş mi? Evinde otursun. Çocuk bakmayı öğrensin.”⁵⁹³

Kimya, annesinin karşı çıkmasına rağmen babasının kararı ile öğrenim görebilmesi için Konya’ya götürülür. Kızının iyi bir eğitim görüp, güzel şartlarda yaşamasını isteyen baba, Mevlana’dan ricacı olur.

“Babam Mevlâna’nın yoluna çıkıp, beni işaret etti.

“Efendi Hazretleri. Kızım Kimya özel bir çocuk. Ama anası da ben de basit insanlarız. Onu layıkıyla yetiştiremeyiz. Bu yörenin ilmi en kuvvetli kişisi sizmişsiniz. Kimya’yı öğrenciniz olarak kabul eder misiniz?”⁵⁹⁴

Kızının özel bir çocuk olduğuna kanaat getiren baba, onun iyi bir eğitim alması için çabalar. O dönem, kızların aldıkları eğitimin evlenince boşa gideceği düşüncesinin yaygınlığı sebebiyle mektepte hiç kız talebe yoktur. Bu yüzden Kimya, Mevlana’nın himayesine girip, eğitimini onun evinde alır. Babasının kararı ve bu sayede aldığı eğitim Kimya’nın hayatında ve kişiliğinde oldukça önemli değişikliklere yol açar.

İskender romanında ise Pembe ve Cemile’nin, kız çocuğu olmalarına rağmen okumak için başka bir köydeki okula gidebiliyor olmaları, o dönem açısından bakılacak olursa onlar için bir ayrıcalıktır.

“Şehre gitmek eğlenceli ve heyecanlı, hastanede beklemekse kahırmuş. Doktor kapısında sıralanmış tam yirmi üç hasta varmış. Pembe sayıyı biliyormuş,

⁵⁹³ Şafak, Elif, Aşk, s. 217.

⁵⁹⁴ Şafak, Elif, Aşk, s. 218.

*çünkü köydeki diğer sekiz yaşındaki kızların aksine o ve Cemile okula -kırk dakikalık yürüme mesafesinde bir başka köyün tek katlı okuluna- gidiyorlarmış.*⁵⁹⁵

Kız çocuğunun evlenip, çoluk çocuğa karışacağı gerekçesiyle okumasına gerek duymayan pek çok ebeveyn gibi ikizlerin anaları Naze de kızlarının okula gitmesini onaylamaz ve kocası Berzo'nun, ikizleri okutmak konusundaki kararlılığını da anlayamaz.

"Bu arada, nasılsa çok geçmeden hepsinin teker teker evleneceğini düşünen anları Naze bunca sözcük ve sayıyı öğrenmek için neden bu kadar zahmete girdiklerini anlamamış. Ama kocası bütün kızlarını okutmak konusunda kararlıymış.

"Her gün onca yol gidip geliyorlar. Ayakkabıları eskidi" diye söylenirmiş Naze. "Ne için?"

"Anayasayı okuyabilsinler diye" dermiş Berzo.

"Anayasa ne ola ki?"

"Kanun tabii, cahil kadın! Büyük kitap! Müsaade edilen şeyler var, yasak olan şeyler var; aradaki farkı bilmiyorsan yanmışsın demektir."

Hala ikna olmayan Naze dudaklarını büzermiş. "Kızların koca bulmasına ne faydası olacak bunun?"

"Bir gün kocaları onlara fena muamele ederse sineye çekmeleri gerekmez. Çocuklarını alıp çıkıp giderler."

"Ya nereye gidecekler?"

Berzo bu sorular karşısında şaşalarmış; bunları hiç düşünmemiş ki. "Babalarının evine sığınırılar elbet."

"Hmmm, demek bunun için her gün onca yol yürüyüp kafalarını dolduruyorlar, ha? Doğdukları evde kalsınlar diye, he mi?"

*"Kalk da bana çay getir hadi. Fazla da konuşma!"*⁵⁹⁶

⁵⁹⁵ Şafak, Elif, İskender, s. 60.

Kızlarının evlendikleri zaman kocalarından kötü muamele görmeleri durumunda haklarını arayabilmeleri gerektiğini düşünen ve bu yüzden eğitilmiş birer birey olmaları için onları okula gönderen Berzo, bu yönüyle olumlu bir baba figürü örneği sergiler.

““Köydeki çoğu insan bilmezken sen nasıl Türkçe biliyorsun?”

“Okula gittim. Kız kardeşlerim de. Babam gönderdi hepimizi.””⁵⁹⁷

Berzo, köydeki çoğu babanın aksine kızlarını okula göndererek, onların eğitilmiş birer birey olmalarını ister. Böylece kızlarının babalarına olan hayranlıkları ve sevgileri daha da artar. Kendilerini babalarına beğendirebilmek, sevdirebilmek ve onun takdirini kazanabilmek adına hep babalarını mutlu edecek şeyler yapmaya çalışırlar.

Ustam ve Ben romanında da benzer bir durum söz konusudur. Tek fark bu romandaki babanın eğitilmiş bir hekim oluşudur. Sancha'nın babası, çocuklarının eğitimi konusuna oldukça önem verir.

“... bu adamın en büyük arzusu, üç oğlunun onun asil mesleğini devam ettirdiklerini görmüştü. İlâveten kızının da tederisi hususunda ısrarcıymış. Böylece, eve gelen her muallim dört çocuğa birden ders vermişti.”⁵⁹⁸

Baba, çocuklarını kendi istediği yönde yetiştirme niyetinde olsa da, onun çocuklarının eğitimine verdiği önem yadsınmaz. Üstelik yaşadıkları dönem gereği kızına aldıracağı eğitime bakacak olursak, babanın kızının eğitilmiş biri olması konusuna verdiği önemi de görmüş oluruz.

“Zamanla kızına dersler vermeye başlamış adam. Tıp dersleri değil, zira kadınların tabiatları gereği hekimlik yapamayacağına inanmış. Başka alanlarda bildiği her şeyi öğretmiş kızına –aritmetik, cebir, felsefe. Öğrenme aşkından ziyade babasının sevgisini kazanabilmek ümidiyle iyi bir talebe kesilmiş Sancha. Ama zamanla öğrendiklerini de sevmiş. Giderek daha iyi hocaları olmuş. Dertli ama

⁵⁹⁶ Şafak, Elif, İskender, s. 61.

⁵⁹⁷ Şafak, Elif, İskender, s. 191.

⁵⁹⁸ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 348.

yetenekli bir mimar varmış mesela; Sancha'ya uzun müddet ders veren ve aralarda ondan bir iki öpücük çalmaya çalışan adam.

*Babasının arkadaşları da kendisi gibi ilme kıymet veren insanlarmış. Yahudi dönmesi conversos, Katolikler, Müslüman Araplar, her dinden insandan ders almış.*⁵⁹⁹

Üç oğlunu vebadan kaybeden acılı baba, başlarda kızının gayretlerini küçümser; fakat yine de elinde kalan son evladına bildiklerini öğretmekten de vazgeçmez. Sancha ise sırf babasının sevgisine mazhar olabilmek için heveslendiği bu dersleri, zamanla sever ve gün geçtikçe ilmini ilerletir. Babanın kızına mesleği konusunda eğitim vermeme nedeni ise, onun eğitilmiş ve uygar baba yönüne gölge düşürür.

3.B.2.1.3.8. Gayrimeşruluk

Toplumun sarılamayan yaralarından birisi de ne yazık ki gayri meşru çocukların yaşadıkları sorunlardır. Aile içi yasak ilişki, tecavüz ve zinadan oluşan kısacası evlilik dışı ilişkilerden meydana gelen çocuklara, gayri meşru çocuk denmektedir.

Babasının belirsiz olmasından dolayı genellikle toplumun eğitimsiz kesimi tarafından “Piç” olarak adlandırılan bu çocuklar, dışlanmak, aşağılanmak ve hor görülmek gibi sorunlarla karşı karşıya kalırlar. Toplum bu çocukların biyolojik oluşumuna sebep olan ebeveynlerin veya ebeveynlerden herhangi birinin yaptığı hatayı, doğan çocuğa mal eder. Bazen de istenmeyen çocuk olarak, bizzat kendi aileleri tarafından dışlanabilirler.

Bit Palas romanında yer alan apartmanın sahibi Pavel Pavloviç, ilk karısının ölen bebekleri yüzünden ruhsal problemler yaşadığı bir dönemde başka bir kadınla ilişki kurar ve bu ilişkiden bir de çocuk sahibi olur. Fakat ruhsal sorunlar yaşayan ilk karısına hala âşık olan adam, ömrünün son yıllarında onunla zaman geçirmeyi ve onu mutlu etmeyi ister. Bu yüzden Fransa’da ilişki kurduğu kadını ve bebeğini bırakıp, karısıyla İstanbul’a döner.

⁵⁹⁹ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 348- 349.

“Böylece 1972 senesinde Bonbon Palas, Pavel Pavloviç Antipov’un gayri meşru kızına kaldı. Paris yakınlarındaki büyük kır evinde, eşi ve sonuncusunu 40 yaşında dünyaya getirdiği 4 çocuğuyla yaşayan Valerie Germain, varlığı yankısız bir boşluktan ibaret olan babasının cenazesine gelmeyip, onun Agripina ile yan yana yattığı mezarlığa ayak basmadığı gibi, bu beklenmedik mirasa karşı hep aynı ölçüde kayıtsız kaldı. Ne o zaman, ne daha sonra merak edip apartmanı görmeye geldi. Hayli tamahkâr ama bir o kadar da işinin ehli bir Türk emlakçının yardımıyla tüm daireleri kiraya verdi ve banka hesabına her ay düzenli olarak para yatırıldığı müddetçe hiçbir şeye karışmayıp, işleri uzaktan yürütmeyi tercih etti. Ne var ki, 10 numaralı daireyi kiraya vermesinin üzerinden üç hafta geçmeden, özenli bir elyazısı ve muntazam bir Fransızcayla yazılmış kısa bir mektup aldı kiracısından. Daireyi tutan kadın, Pavel Pavloviç Antipov’un ve karısının kişisel eşyalarının halen orada durmakta olduğunu haber veriyordu. Eşyalar sayıca fazla ve pahaca kıymetli olduğu için, ev sahibesinin bizzat gelip durumu görmesinde fayda olduğunu belirtiyor; ama eğer bu mümkün değilse, bir nakliye şirketiyle anlaşıp, noksansız hepsinin Fransa’ya yollanabileceğini, kendisinin de bu işlemlere yardımcı olabileceğini ekliyordu.

Valerie Germain gösterilen ilgi için teşekkür edip, istemeden de olsa böyle bir sıkıntıya yol açtığı için üzgün olduğunu belirttikten sonra, bahsi geçen eşyaların hiçbirini almayı düşünmediğini kesin bir dille ifade etti cevap mektubunda. Kiracısı, bunların arasından istediklerini dilediği gibi kullanabilir ya da başkalarına verebilir, istemediklerini de kaldırıp çöpe atabilirdi. Kararı tamamen ona bırakıyordu. Tabii eğer eşyaları evden çıkartmak için herhangi bir masraf yapmak durumunda kalırsa, bunu da kiradan düşmeye hazırdı.”⁶⁰⁰

Ayrılmış anne ve babanın çocuğu olan yazar, bir baba tarafından terk edilmiş olmanın yarattığı duyguları bizzat yaşadığı için, Valerie’nin terk edilmişliğinin yarattığı duygu durumunu kısa ama etkili bir şekilde ifade etmiştir. Valerie “varlığı yankısız bir boşluktan ibaret” olan babasını, mezarında dahi ziyaret etmeye gitmez. Çünkü babası ölümünde de, uğruna kızını terk ettiği kadınla yan yana yatmaktadır.

⁶⁰⁰ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 63.

Babasının varlığını hiçbir zaman hissetmemiş olan Valerie, babasından gelen varsılığa karşı da kayıtsız kalır. Bu yüzden hiçbir araya gelmediği babasından kalan mirası, görmeye veya almaya gitmez.

Yazarın, ‘gayri meşruluğun’ ve ‘piç’ kelimesinin yoğunluklu olarak üzerinde durduğu romanı *Baba ve Piç*’tir. Bu kitapta aile içinde yaşanmış ve gizli kalmış bir tecavüzün pek çok kişiyi olumsuz etkilemesi çarpıcı bir şekilde işlenmiştir.

Romanın ana karakterlerinden Zeliha’ya, erkek kardeşi Mustafa tecavüz eder. İkisinden başka kimsenin bilmediği bu sır, Zeliha’nın on dokuz yaşında hamile kalmasına neden olur. Evlenmeden hamile kalmış olmasını, üstelikte çocuğun kardeşi Mustafa’dan olduğunu kimseye açıklayamayacağı için Zeliha, kürtaj yaptırmaya karar verir. Gittiği doktorun muayenehanesinde kürtaj yaptırmak istediğini söyleyen Zeliha, bekleme odasındaki diğer hastaların meraklı bakışlarına maruz kalır. Evlilik dışı hamile kalan kadınlara karşı toplumun kurduğu baskıdan, daha doktorun muayenehanesinde nasibini almaya başlayan Zeliha için eşinin olmaması, formalite işlemler için ona avantaj sağlar. İleride doğacak çocuğun yaşayacağı ortamın dünya görüşünü anlamak ve böyle bir ortamda büyüyecek olan çocuğun belirsiz olan babasına karşı hissedeceği duyguları anlamak açısından bu yaşananlar önem arz etmektedir.

“Neyse ki kocanın olmayışı formalitelerde bir avantaja dönüştü. Görünüşe göre kimsenin yazılı iznini almasına gerek yoktu. Bürokratik düzenlemeler, evli çiftlerin bebeklerini kurtarmak için gösterdikleri özeni evlilikdışı doğan bebekler için göstermiyordu anlaşılın. Babasız bir çocuk neticede bir piçti ve İstanbul’da bir piç, sallanan bir diş gibi her an düşmeye hazırды.”⁶⁰¹

Gayrimeşru çocukların tümü için geçerli olan bu düşünce, ne yazık ki geçerli bir nitelik taşır. Çünkü böyle çocuklar, toplumun geneli tarafından dışlanabildikleri gibi kimi zaman aileleri tarafından da kötü muameleye maruz kalabilirler.

⁶⁰¹ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 21.

“İşte o zaman Gülsüm Nine’nin ağzı kasıldı ve kendi kendine mırıldanırcasına alçacık bir sesle saldı o meşum kelimeyi: “Piç!” Bunu öyle sakın söylemişti ki, Asya anneannesinin çiçeğe değil de kendisine hitap ettiğini hemen idrak edemedi. Söylendiği gibi dağıldı eridi bu kelime. Ama Asya unutmadı.

Asya’nın bu kelimenin anlamını tam anlamıyla kavraması ancak ertesine, dokuzuncu yaş gününde mümkün olacaktı. Ancak okulda bir çocuk ona “Piç!” diye bağırdığında. Dokuzuncu yaşının keşfi de buydu işte. Ninesinin kızgınlıktan söylediği bir hitaptan ibaret değildi piçlik; geçici değil kalıcıydı hayatında.”⁶⁰²

Asya’nın henüz dokuz yaşındayken farkına vardığı bu gerçek, onun bütün yaşantısını etkileyip; kendini köksüz hissetmesine sebep olur. Asya ergenlik yıllarında durumunu kabullenmiş gibi görünse de, aslında içindeki yara hiçbir zaman kabuk tutmayacak kadar derindir. Varlığı bilinen ama kim olduğu bilinmeyen bir babanın yokluğu, Asya’nın babasına öfkeden çok merak duymasına neden olur. Ayrıca onun babası hakkında söylediklerini göz önüne alacak olursak babasından çok annesine kızgın olduğunu da söylemek mümkündür. Çünkü Asya, annesinin asi oluşu nedeniyle birilerine başkaldırı amaçlı yasak bir ilişki yaşadığını ve kendisini bu nedenle doğurduğunu düşünür.

“Bana hamile kaldığında on dokuz yaşındaymış. Kulağa tuhaf gelecek ama anne dememem onu rahatlatmış olmalı. Dört kardeşin dördü de teyzelerimdi teoride. Bir şekilde bu unvan annemin işlediği günahı toplum nezdinde daha az görünür hale getirdi. Aslını istersen ona teyze demeye beni bizzat kendisinin cesaretlendirdiğini düşünüyorum. En azından bir müddet, sonra da alışkanlığın üstesinden gelmek mümkün olmadı.”

“Ondan hoşlandım” dedi Armanuş, ama sonra kafa karışıklığıyla durakladı. “Hangi günahı bahsediyorsun?”

“Gayrimeşru bir çocuk doğurmaktan. Annem...” Asya doğru kelimeyi ararken burnunu buruşturdu, “... ailedeki kara koyundur. Evlilik dışı çocuk doğuracak kadar asi.”

⁶⁰² Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 77.

Bir Rus tankeri geçiyordu şimdi. Kıyıya küçük dalgalar çarptı.

“Etrafta bir baba olmadığını fark ettim, ama ölmüş filan olabileceğini düşünmüştüm” dedi Armanuş kekeleyerek. “Üzgünüm.”

“Babam ölmedi diye mi üzülyyorsun?” dedi Asya gülerek. Kıpırmızı kesilen Armanuş’a hınzır bir bakış fırlattı.

“Ama haklısın biliyor musun” dedi Asya nice sonra, gözlerinde tekinsiz bir parıltıyla. “Ben de böyle hissediyorum zaman zaman. Yani babam ölmüş olsaydı bu belirsizlik de sona ermiş olacaktı. Beni en çok çileden çıkarana bu. Kim olduğunu, neye benzediğini düşünmeden edemiyorum. İnsanın babasının nasıl bir adam olduğuna dair hiçbir fikri olmadığında, hayal gücü devreye girip boşluğu dolduruyor. Düşünsene belki de karşılaştık babamla. Belki her gün televizyonda seyrediyor ya da sesini radyoda duyuyorum, o olduğunu bilmeden. Belki günün birinde bir yerde burun buruna geleceğiz, bilmeden yanından geçip gideceğim. Babamla aynı otobüse binebiliriz; belki dersten sonra konuştuğum hocadır, sergisine gittiğim fotoğrafçı ya da şu seyyar satıcıdır... Kim bilir.”⁶⁰³

Asya'nın kabullenemediği babasının yokluğundan ziyade onun kim olduğunu ve neye benzediğini bilememenin yaşattığı belirsizliktir. Bu yüzden hakkında hiçbir şey bilmediği babasıyla herhangi bir zamanda herhangi bir yerde karşılaşmış olabileceği düşüncesi her gün içini kemirir.

“Hayatım boyunca geçmişsiz olmak istedim... Aklı başında bir Alzheimer vakası olmayı düşledim. Piç olmak insanın babası olmamasından ziyade geçmişinin olmamasıdır... Şimdi de siz kalkmış benden geçmişime sahip çıkmamı ve hayali bir babanın- büyükbabası adına sizlerden özür dilememi bekliyorsunuz!”⁶⁰⁴

Asya bu sözleri, Armanuş'un üye olduğu bir ermeni internet sitesinde yazar. Sohbet için siteye giren Armanuş yanında bir Türk kızı olduğunu söyleyip, sitedekilerle Asya'nın sohbet etmesini sağlar. Sitenin üyesi olan ermeni milliyetçiler, iddia ettikleri soykırım için ataları adına Asya'nın özür dilemesini isterler. Bunun üzerine Asya, olmayan bir baba ve olmayan bir geçmiş adına özür dileyemeyeceğini

⁶⁰³ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 193-194.

⁶⁰⁴ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 290

ifade eder. Asya bu yorumunda haksız sayılamaz. Çünkü bir çocuğun geçmişi, anne babasının geçmişi ve soyuyla alakalıdır. Asya'nın sahip olduğu geçmiş ise sadece annesinin geçmişi ve sülalesidir ki, ailenin kadınları Asya'nın zarar görmemesi adına onu, bu konudan da uzak tutmaya çalışırlar.

3.B.2.1.3.9. Otorite / Baskı / Aşırı Korumacı Tutum

Anne- babalar kimi zaman çocuklarını terbiye etmek adına baskıcı ve katı olabilmektedirler. İtaate önem veren bu ebeveynler, çoğunlukla cezalandırmaya dayalı, sert ve zorlayıcı bir disiplin uygulamayı tercih ederler. Aile içi iletişimin söz konusu olmadığı bu tip evlerde anne ve babalar, çocuğun özgürlüğünü kısıtlayarak ondan konulan her türlü kurala kayıtsız şartsız uymasını beklerler.

Baba ve Piç romanında yer alan Levent Kazancı da bu tip bir babadır. Hayattayken çocuklarına uyguladığı baskı, çocuklarıyla arasında onarılamaz yaralar açılmasına sebep olur. En küçük kızı Zeliha, ölen babasının mezarına dua etmek için değil, hayattayken alamadığı soruların cevabını sormak için gitmek ister.

“Böyle cümbür cemaat gitmek istemiyordu mezarlığa. Tek başına gitmeyi yeğliyordu. Tek gidip, mezar taşının yanı başında bağdaş kuracak ve babasına hayattayken cevapsız bıraktığı soruları soracaktı. Kendi evlatlarına karşı neden o kadar haşin ve sevgisiz davrandığını, onları neden disiplin tabir ettiği cendereye tabi tuttuğunu bilmek istiyordu. Hayaletinin nasıl hâlâ herkese musallat olduğunu, hâlâ günün olmadık saatlerinde mevcudiyetleriyle babalarını rahatsız etmekten korkarak nasıl seslerini alçalttıklarını bilip bilmediğini sormak istiyordu. Levent Kazancı evde gürültü patırtıdan hoşlanmazdı, özellikle de çocukların çıkarttığı seslerden. Bebeklikten itibaren fısıldayarak iletişim kurmayı öğrenmişti çocuklar da. Bir Kazancı çocuğu olmak her şeyden evvel Sessiz İletişim Dili'ni konuşmak demektir. Yeri geldiğinde kedi gibi mırıldanarak, yeri geldiğinde perdeli imalar ya da şifreler aracılığıyla meramını anlatarak, yeri geldiğinde salt kaş göz işaretleri kullanarak... Bu hileli ve hafif dil gündelik hayatlarının her noktasına sirayet etmişti.

Diyelim ki çocuklardan biri, babalarının odasının yanındaki odada ya da koridorda düşüp kendini yaraladı, var gücüyle çığlığını yutar, elini sıkıca kanayan yaraya bastırır, parmaklarının ucunda tıp tıp aşağıya, mutfığa ya da bahçeye iner;

*duyulmayacak kadar uzaklaştığına emin olduktan sonra, ancak o zaman ve orada koyverirdi çığığını. Bütün bu önlemlerin ve bunca temkinliliğin altında hayali ve fuzuli bir beklenti vardı. Eğer doğru davranıp yanlış yapmazlarsa babalarını kızdırmayacakları zanni.*⁶⁰⁵

Baba Levent Kazancı'nın anlayışsız ve baskıcı tutumu çocukların kişilik gelişimlerini olumsuz yönde etkiler. Babaları Levent Kazancı'yı kızdırmaktan korkan çocuklar, içe dönük ve ürkek birer kişilik geliştirirler.

*“Evdeki huylarına bakıp da, Levent Kazancı'nın dışarıdaki hallerine akıl sır erdirmek mümkün değildi. Sokağa adımını atar atmaz başka birine dönüşüverirdi âdeta. Konağın dışında onunla karşılaşan herkes, kendisini bir metanet, bir adalet ve hakkaniyet abidesi sanabilirdi. Levent Kazancı'nın kızları kaç kez işitmişti en yakın kız arkadaşlarından, günün birinde tıpkı onların babaları gibi bir adamla evlenmeyi hayal ettiklerini... Ne var ki Kazancı ailesinin reisi, sadece yabancılara saklardı şefkatini. Eve girer girmez, ayakkabılarını çıkarıp terliklerini giyer gibi, titiz ve güvenilir bürokrattan otoriter babaya dönüşüverirdi.*⁶⁰⁶

Çocukları evde farklı, dışarıda farklı olan babalarının bu çelişkili ruh halini, onun yabancılara gösterdiği şefkatin zerresini kendilerine göstermiyor oluşunu hiçbir zaman anlamlandıramazlar. Bu durum ise baba ve çocuklar arasında sağlıklı bir ilişkinin oluşmasına neden olur.

3.B.2.1.3.10. Kardeş Kıskançlığı / Ayrım

Anne ve babanın çocukları arasında ayrım yapması ne yazık ki çoğu ailede bilerek ya da bilmeyerek söz konusu olmaktadır. Kimi zaman büyük- küçük ayrımı, kimi zaman çalışkan- tembel ayrımı, kimi zaman da kız- erkek ayrımı yapılmaktadır. Elif Şafak, bu ayrım türleri içinden kız- erkek ayrımına, romanlarından bir kaçında yer vermiştir.

Baba ve Piç romanında yer alan baba Levent Kazancı, soyadını devam ettirecek bir erkek evlada sahip olma isteğini saplantı haline getirir.

⁶⁰⁵ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 343- 344.

⁶⁰⁶ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 345.

“Nasıl da istemişti Levent Kazancı kendi soyadını taşıyacak bir erkek evlat sahibi olmayı... oğlan babası olma saplantısı öyle büyüktü ki, Kazancı ailesinin dört kızı çocukluklarının her aşamasında davetsiz misafir gibi hissetmişlerdi kendilerini.”⁶⁰⁷

Levent Kazancı, erkek çocuk sevdası yüzünden kızlarına karşı her zaman kayıtsız kalmıştır. Öyle ki kızlar, baba evlerinde bile kendilerini misafir gibi hissetmişlerdir.

“Levent- Gülsüm Kazancı çiftinin ilk üç çocuğu kız olmuştu. Önce Banu, sonra Cevriye ve ardından Feride... Kızlar varlıklarını bir “önsöz” olarak görmüşlerdi senelerce, esas kitaptan önce yazılmış bir önsöz, beklenen şarkıyı önceleyen peşrev, beklenen oğlan çocuğundan önce geliveren gereksiz, geçici aşamalar... Nihayet dördüncü çocuk oğlan olmuştu: Mustafa. Beşinci ve en küçük çocuk Zeliha’ya gelince, doğmasının tek sebebi oğlan tutturan ebeveynlerinin şanslarını bir kez daha denemek istemiş olmalarıydı. Belki gene oğlan olur... Zeliha’ya sorsanız, peşrevden de kötüydü son nota olmak, önsözden beterdi sonsöz muamelesi görmek. Önsöz ya da sonsöz fark etmez, aslolan ortadaki metindi bu ailenin kitabında. Kıymetliydi Mustafa.”⁶⁰⁸

Levent Kazancı’nın oğlan çocuğu sahip olma saplantısı Mustafa’nın doğumuyla son bulmaz. Yeni bir erkek çocuk için tekrar deneme yapan çift, böylece bir kız çocuğuna daha sahip olur. Fakat bu durum kızlar açısından daha da kötü olur. Çünkü anne ve baba tek erkek çocuk olan Mustafa’ya karşı daha düşkün ve korumacı hale gelir. Büyük kızlar bu durumu kabullenip silik ve ürkek bir kişilik sergilemeye başlarken küçük olan Zeliha ise aksine durumu kabullenemez ve babasına karşı çok daha büyük bir öfke duymaya başlar.

“Levent Kazancı karısı ile çocuklarını disiplin altına almak için kemerini kullanmaktan sakınmayan hoyrat bir adamdı; bir oğlan, Allah bir oğlan bahsetse her şey yoluna girecekti... Arka arkaya üç kız, sonra mucize, dördüncü bebek nihayet oğlan. Şanslarının döndüğünü umarak bir kez daha denemişlerdi ama beşinci bebek yine kız olmuştu. Varsın olsun, Mustafa yeterliydi; soyu devam ettirmeye muktedir.

⁶⁰⁷ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 42.

⁶⁰⁸ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 43.

Her zaman kızlara üstün tutulan, her kaprisi yerine getirilen, pohpohlanan, şımartılan Mustafa...’’⁶⁰⁹

Bir babanın çocukları arasında ayırım yapması, özellikle de cinsiyetçi bir ayırım yapması çok büyük bir yanlıştır. Çocuk gelişimi ve çocuk ruh sağlığı kitaplarında bu konuyla ilgili pek çok uyarı yer almaktadır.

“Birkaç kız kardeşten sonra gelen erkek kardeşe karşı da özellikle yaşı yakın olanların tutumları buruk olur. Bunda haksız da değillerdir. Bir yandan, baba tek erkek çocuğuna özel davranırken, öte yandan, babaya bir erkek çocuk doğuran ana da oğluna, babanın tahtına oturacak prens gibi ayrıcalıklı davranır.”⁶¹⁰

Kardeşler arasındaki cinsiyet ayrımının en çok birbirine yakın yaştaki kardeşler arasında sorun oluşturduğu savı, romanda da örneklenmiştir.

“Babamız öldüğünden beri aileden artık ben sorumluyum.”

“Öyle mi?” Zeliha acı acı güldü. “Senin derdin ne biliyor musun? Seni fazla şımarttılar. Çok şımarıksın, kıymetli çük! Hadi artık çık odamdan.”⁶¹¹

Mustafa ve Zeliha arasındaki yaş farkı çok az olduğu için aile arasında ikili olarak görülüp, aralarında sık sık kıyaslama yapılır. Bu durum ise iki kardeş arasındaki gerilimin ve kıskançlığın daha da artmasına sebep olur.

İskender romanında da benzer şekilde bir cinsiyetçi ayırım söz konusudur. Sekiz kız çocuğu olan Berzo, bir oğlan çocuğu sahibi olmayı çok ister. Fakat karısı Naze'nin her doğumundan sonra hayal kırıklığı yaşar. Naze ise kocasına bir erkek evlat vermek uğruna defalarca doğum yapar ve son doğumunda bebeği ile birlikte ölür. Romanda bu hususa pek çok kez yer verilir. Fakat Berzo'nun ağzından, erkek evlat sahibi olamamanın yarattığı hayal kırıklığı tek bir yerde verilir.

““Allah bana oğul vermedi” dedi herkesin duyacağı bir sesle. “Bir tane bile. Hiç anlamadım neden. Ta ki bugüne dek.”

⁶⁰⁹ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 240.

⁶¹⁰ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, s. 119.

⁶¹¹ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 352.

Kızlar soluklarını tutmuş dinliyorlardı, Hediye'nin omuzları sarkıktı.

“Artık bildim” dedi Berzo. “Oğlum olsaydı, ailemizin adını temizlerdi şimdi.”⁶¹²

Evden kaçan Hediye'nin eve dönmesi üzerine söylediği bu sözler, hem Berzo'nun erkek evlat özlemine yansıtır hem de kız ve erkek çocuğa namus konusunda yüklediği misyonu gösterir. Berzo'ya göre kız çocuğu namus lekeleyecek özelliklerle donatılmışken, erkek çocuk namus temizleyecek nitelikte yaratılır. Fakat bu düşünce babaları mutlu olsun diye ellerinden geleni yapan, Allah babalarına bir erkek çocuk nasip etsin diye sürekli dualar eden kızlarının babalarına karşı kırgınlık ve hayal kırıklığı duymasına neden olur.

Ustam ve Ben romanında Sancha'nın babası da eğitilmiş biri olmasına rağmen kız erkek ayrımı yapar.

“... bu adamın en büyük arzusu, üç oğlunun onun asil mesleğini devam ettirdiklerini görmekmiş. (...) Kızın sekiz yaşına bastığı yaz, veba şehrin kapılarından içeri dalmış. Ölüm birer birer oğlanları almış. Geriye sadece Sancha kalmış; sırtında, kendisinden çok sevilenler ölmüşken hayatta kalmış olmanın verdiği yük. Kederden hissizleşen annesi Valladodid yakınlarında bir manastıra kapanmış; dünyaya sırt çevirmiş. Sancha ve babası baş başa kalmış. Adam onun gayretlerini küçümsese de Sancha canla başla babasına bakmış. Zamanla kızına dersler vermeye başlamış adam. Tıp dersleri değil, zira kadınların tabiatları gereği hekimlik yapamayacağına inanmış.”⁶¹³

Oğullarını kendisinin varisi olarak gören ve bu yüzden onlara daha çok önem veren baba, ölümün onları birer birer almasıyla yıkılır. Kardeşleri ölmüşken kendisinin yaşıyor oluşuna ailesinin üzüldüğünü düşünen Sancha, manastıra kapanan annesinin onu yok saymasını kabullenir. Fakat aynı evinde içinde, bir arada ve yalnız yaşamalarına rağmen babasının sevgi ve ilgisinden mahrum kalmayı istemez. Bu yüzden babasının gözüne girmek için elimden gelen çabayı gösterir. Babası ise onun

⁶¹² Şafak, Elif, İskender, s. 343.

⁶¹³ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 348.

bu gayretlerini küçümser. Her şeye rağmen Sancha vazgeçmez ve babasının kendisine ders vermeye başlamasını sağlar.

3.B.2.1.3.11. Evlilik

Aile olmanın ilk adımı kabul edilen evlilik, fiziksel ve ruhsal olarak evliliğe hazır iki kişinin kanun önünde yaptıkları resmi sözleşmedir. Resmi bir sözleşme olarak kabul edilen evlilik kurumunun, aşk ve sevgiden ötürü yapılabileceği gibi yuva kurma, çocuk sahibi olma, evleneceği kişinin maddi durumundan faydalanma niyetleriyle yapılması da mümkündür. Ayrıca aile zoruyla evlendirilme de yaygın şekilde görülmektedir. İşte tüm bu nedenlerden ötürü evlilik konusu, aile içinde olumlu olumsuz pek çok durum yaratabilmektedir.

Şafak'ın romanları, aile içi ilişkilerin ve aile içindeki çatışmaların çocukların hayatları ve davranışları üzerine yaptığı etkileri içeren romanlardır. Bu doğrultuda, romandaki eşlerin aralarındaki problemler genellikle çocuklara yansımış, evliliğin gidişatı ise çocukların kişilikleri üzerine etki etmiştir.

Pinhan romanında sıklıkla yer alan Nakş-ı Nigâr Sultan'ın, sevdiği gençle evlenememesi hususu kitapta kısaca şu şekilde yer alır.

““Sultanım karasevdaya tutuldu. Lâkin Akrep Arif mahalleliler zinhar kendi mahallelerinin haricinden kız almazlardı. Şu garip dünyanın işine bi bak hele. Koskoca bi paşanın kızı, dünyalar güzeli Nakş-ı Nigâr sultanım istemiş de bitli mahallenin kenar delikanlısı istememiş. Paşa bile razıydı tek kızı mesud olsun diye. Olmadı işte. Melun mahalle ayak diredi. Nakş-ı Nigâr bi sabah topladı bizi başına. Tek tek helalleşti hepimizle. Bir buse kondurdu yanağıma; dudakları buz gibi... Anladım ki gidiyor sultanım. Son nefesinde dedi ki bir hamam yaptırın o mahalleye. Adına lâyıık bir hamam. Göçtü gitti işte.””⁶¹⁴

Nakş-ı Nigar'ın paşa olan babası, kızının mutluluğu için sevdiği oğlanla evlenmesine razı gelir. Oğlanın maddi açıdan fakir olmasını umursamaz. Fakat oğlanın yaşadığı mahallenin sakinleri tarafından kabul edilen gelenek, genç kızın

⁶¹⁴ Şafak, Elif, Pinhan, s. 149-150.

sevdiği oğlanla izdivaç yapmasına mani olur. Paşa babanın maddi gücü bile, kızının sevdiği gençle birlikte mutlu olmasını sağlamaya yetmez.

Bit Palas romanında yer alan karakterlerden Hijyen Tijen'in evlenmek için anne ve babasına karşı çıkması ise evlilik konusunun bir başka boyutudur.

“Çünkü zaman zaman beynimiz, yapmak üzere olduğumuz hareketin olası sonuçlarını bizden evvel kavrar ve gerekli gördüğü takdirde, bize sormadan, danışmadan, önlem almaya kalkar. Hijyen Tijen'in beyni de, bu seferki iğrenmenin diğerlerine benzemediğini; vaktiyle kendi anne babasına karşı çıkmayı göze alarak evlendiği adamdan iğrenmeye başladığında, meselenin salt iğrenmekle sınırlı kalmayıp, tüm bir yaşamın sorgulamasına dönüşebileceğini öngörebildiğinden, gidişata bizzat el koymaya karar vermişti.”⁶¹⁵

Hijyen Tijen, ailesine karşı gelerek yaptığı evlilikte mutsuz olduğu zaman anne ve babasını dinlememiş olduğu için pişmanlık duymaktan korkar ve bu yüzden beyni tarafından oyuna getirilir. Çünkü eğer savunma mekanizması devreye girmezse, yaptığı evlilik yüzünden tüm yaşamını sorgulamak zorunda kalacağını ve ortaya çıkan sonucun anne ve babasını haklı çıkaracağını bilmektedir.

Aşk romanında ise ailesinin henüz öğrenci olduğu için evlenmeye hazır bulmadığı Jeannette, ailesine karşı çıkarak evlenme konusunda kararlı olduğunu gösterir.

“Scott ve ben evlenmeye karar verdik” dedi Jeannette pat diye. “Aman biliyorum şimdi ne diyeceğinizi! Daha üniversiteleriniz bitmedi, bir durun hele ne aceleniz var, daha gençsiniz, falan filan... Ama anlayın ne olur, ikimiz de bu büyük adımı atmaya hazırız artık.”

(...) David iştahı kesilmişçesine çatalı bıçağı bir kenara koydu ve gözlerini kısıp Jeannette'e baktı. O açık kahve gözlerinde bir gerginlik, tedirginlik vardı. Suratında da bir şişe sirke suyu içmek zorunda kalmış gibi ekşi bir ifade...⁶¹⁶

⁶¹⁵ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 254.

⁶¹⁶ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 18-19.

Bu evliliğe karşı olan anne Ella, sert tepkiler verirken; baba David ise evliliğe karşı olmakla birlikte daha ılımlı yaklaşılmaya çalışır.

“Bu arada kaşlarını çatmış düşünen David gerilimin arttığını sezerek ortama acilen müdahale etti: “Canım bak, annen şunu demek istiyor: Biriyle çıkmak başka şey, evlenmekse bambaşka bir şey.”

“Ama babacığım, ölene dek flört mü edeceğiz yani?” diye sordu Jeannette.

Ella, derin bir of çekip, tekrar kendini ringe attı: “Valla, lafi evirip çevirmeden bir seferde söyleyeceğim. Ben de baban da daha münasip birini bulmanı bekliyorduk. Bu ciddi bir ilişki sayılmaz ki. Zaten ciddi bir ilişki için yaşın daha ufak.””⁶¹⁷

Anneye kıyasla olayı iyimserlikle çözmeye çalışan baba David, kızını vazgeçirmek için farklı yollar denemeye çalışır.

“Bu arada David farklı bir strateji denemeye karar vermiş olacak ki, gayet temkinli bir şekilde araya girdi: “Tatlım, Scott’la çıkmaya başladığınızda, anne baba olarak bizler de memnun olmuştuk. Düzgün çocuk tabii... Son derece efendi. Bu zamanda böyle birini bulmak kolay değil. Ama aceleniz yok ki. Hele bir mezun olun, sonra ne düşüneceğiniz ne belli? Bir bakmışsınız, o zamana işler değişmiş.””⁶¹⁸

David, kızına karşı bu konuda sert bir tutum takınmak istemez. Çünkü öyle bir tavır işleri zorlaştırıp, kızıyla arasının açılmasına sebep olabilir. Bu yüzden kızına ikna edici nedenler sunup, onu kendiliğinden vazgeçecek duruma getirmeye çalışır. Jeannette, babasının ılımlığı sayesinde onunla ilişkisinin olumsuz etkilenmesine izin vermez. Ancak, anne Ella’nın sert tepkisine ise aynı sertlikle karşılık verir ve onunla ilişkisi kopma noktasına gelir.

İskender romanında ise, toplumun geri kalmış kesimlerinde eğitimsiz yetişen insanların, geleneksel değer olarak kabul ettikleri bir takım kurallar çerçevesinde evlilik konusuna bakışlarına yer verilir.

⁶¹⁷ Şafak, Elif, Aşk, s. 20.

⁶¹⁸ Şafak, Elif, Aşk, s. 21.

Romanda konunun gidişatını etkileyen ve önemli bir nokta olarak yer alan Âdem ile Pembe'nin evlenişi, evlilik konusunda farklı bir örnek teşkil eder. Askerlik için gittiği yerde Cemile'ye aşık olan Âdem, onu babasından istemeye karar verir.

Köyde gördüğü Cemile'ye âşık olan ve onunla evlenmek isteyen Âdem, niyetinin ciddi olduğunu ve bir yuva kurmak istediğini ifade eder. Fakat Berzo, bu evliliğin gerçekleşmesinin mümkün olamayacağı karşılığını verir.

“Bir süre yoğun bir sessizliğe bürünerek çaylarını içip incirlerini yediler. Sonunda konuştu Berzo: “Cemile ile evlenemezsin. O sözlü zaten.”

“Ne?” deyiverdi Âdem birden. Niye söylememiştin bunu ona Cemile? Dönüp muhtara baktı ama gözlerini kaçırdı adam.

Kırık dökük Türkçesine geri dönerek ekledi Berzo: “Akrabayla nişanlıdır. Seneye evlenecekler.”

“Ama...”

“Kızlarımdan biriyle evlenmek istersin madem, Pembe'yi al. İkisi aynıdır. Birini beğendiysen öbürünü beğendin sayılır.”

Teklifi kabullenmeye niyetli olmadığı gözlerinden okunan Âdem, başını salladı. “Hayır, ben Cemile'yi istiyorum. Pembe'yi akrabaya verin.”

Haddini aşıyordu ama elinde değildi.

Berzo çayının kalanını bir fırtta bitirdi. “Olmaz. Mevzu kapandı.””⁶¹⁹

Cemile'yi sevdiğini ısrarla belirten Âdem'e, ikiz oldukları için birini sevmenin diğerini de sevmek olduğu gerekçesini sunan Berzo, Cemile yerine Pembe'yi verebileceğini söyler. Bu anlamda kızını sevdiği adama vermeyen Berzo, Âdem'e yaptığı öneriyle de sevgi ve aşkı hafife aldığını gösterir. Kızlarını anayasayı okuyabilsinler ve ilerde kocalarına karşı kendilerini savunabilsinler diye okula gönderen Berzo, çizdiği bu olumlu baba figürü imajını, kızlarını mecbur bıraktığı evlilikler nedeniyle zedeler.

⁶¹⁹ Şafak, Elif İskender, s. 207.

““Bir yıl önce, Cemile’nin ablası Kamile evlenecekti. Tam düğünden önce iki aile arasında kavga çıktı. Sebebini hatırlamıyorum ama mesele çirkinleşti. Cemile’nin babası düğünden vazgeçti. Damadın ailesi buna o kadar bozuldu ki intikam almak için Cemile’yi kaçırdılar.”

“Ne?” diye inledi Âdem.

“Birkaç gün bir yerlerde tuttular kızı. Sonra Berzo haber yollayıp Kamile’nin evliliğine razı olduğunu bildirdi. Onlarda karşılığında Cemile’yi geri getirdiler.”

“Peki... El sürmüşler mi kıza..?”

“Hmm, kimse tam bilemiyor. Dokunmadık diyorlar ama pek güven olmaz, kız da bir şey demiyor. Babası kaç kere dövdüyse de tek kelime alamadı ağzından. Ebeye muayene ettirdiler. Cemile’nin kızlık zarı yokmuş dediğine göre ama bazı kızlar doğuştan öyle olurmuş.”

Âdem tir tir titriyordu.

“Neyse ki Kamile’nin kocasının ailesi kızı yaşlı bir akrabalarına almayı kabul etti. Herif dulmuş. Kızın namusu kurtuldu.”⁶²⁰

Kızın gönlünün olup olmadığı sorulmaksızın evlendirildiği, cahil insanların dediğim dedik bir tavırla kızı kendi malları gibi gördüğü ve namusun her şeyin üzerinde tutulduğu bir ortamda ne yazık ki Cemile’nin geleceği kararır. Baba Berzo kızlarına karşı işlenen suçu, hukuki yollarla çözmek, kızlarının geleceğini ve mutluluğunu düşünmek yerine; sözde kirlenen namusu köy yeri adetlerince ve kendi yöntemleriyle çözmeye çalışır. Böylelikle Kamile’nin evliliği hususunda yaşanan olumsuzluklar, Cemile’nin yapacağı evliliği de şekillendirmiş olur. Bu durum ise diğer kızlar için babalarına karşı bir hayal kırıklığı yaşamalarına neden olur.

Ustam ve Ben romanında ise ortamın kötüye gidiyor oluşu ve babanın sağlığının bozulması üzerine Sancha, istemediği bir evlilik yapmaya zorlanır.

⁶²⁰ Şafak, Elif İskender, s. 208.

“Engizisyon’da yargılananlar yakılıyor, yanık et kokusu rüzgârla yayılıyormuş. Sağlığı bozulmaya başlayan babası, Sancha’yı bir akrabanın oğluyula evlendirmeye karar vermiş. Sancha, hiç karşılaşmadığı bu zengin tüccardan daha görmeden nefret etmiş. Yalvarmış babasına onu göndermesin diye; ama beyhude, dinletememiş. Kızı sözlüsüne götürecektir olan gemiyi korsanlar basmış. Haftalar süren, hatırlamak bile istemediği bin bir eziyetten sonra kendini İstanbul’da, Esir Pazarı’nda bulmuş”⁶²¹

Ardında yalnız bir kız çocuğu bırakmak istemeyen baba, kızını istemediği bir evlilik yapma konusunda zorlar. Bu durum Sancha’nın, babasına kaşı büyük bir kırgınlık duymasına neden olur. Üstüne bir de yolculuk yaptığı geminin basılması ve gördüğü eziyetler eklenince Sancha, kaderine duyduğu öfkeyle birlikte babasına karşı da kızgınlık duyar.

3.B.2.1.3.12. İntihar / Hastalık / Ölüm

Babanın hasta olması, ölümü veya ölmeye teşebbüs etmesi çocukları üzerinde birtakım olumsuz etkiler meydana getirebilir. Örneğin hasta olan bir baba, kimi zaman hastalığının verdiği bitkinlikten çocuğuyla yeterince iletişim kuramazken; kimi zaman da hastalığın kişide yarattığı buhran nedeniyle evladıyla gerektiği gibi ilgilenemez. Bu durum çocuğun kişiliğine ve davranışlarına da olumsuz etki eder. Bazen de babanın ölümü çocuğun içe kapanık ya da ürkek bir kişilik özelliği geliştirmesine sebebiyet vererek olumsuz etkide bulunur.

Pinhan romanında Nevres’in babasının ölümü ve küçük kızın bu ölüm anına şahitlik etmesi; ölmek üzere olan babasını kurtarmaya çalışmamış olması anlatılır.

“Evvelki geceyi düşünmek istemiyordu. Nasıl olsa olanbiteni sabah erkenden kalkıp nedamet çeşmesinden gürül gürül akan suya aktarmıştı. Babasının akşam yemeğini yedikten sonra zangır zangır titremeye başlayan genç ve heybetli vücudunun birdenbire nasıl kaskatı kaldığını, son nefesini vermeden evvel beyhude bir yakarışla kızından nasıl yardım istediğini, kızının gözlerindeki korkunç öfkeyi dehşetle gördüğünde son sözleri olarak bastığı ama tamamlayamadığı yakası açılmadık küfrü, yatağın kenarına düşen elinin nasıl buz gibi soğuduğunu; bir de

⁶²¹Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 349.

bütün geceyi bir ölüyü seyrederek geçirdiğini ve hiçbir şey hissetmeden öylece bakıp durduğunu anlatmıştı suya. Su, işittiklerini alıp götürmüştü uzaklara. Nevres rahatlamıştı o vakit; bütün bunlar bir rüya idi çünkü. Uyumadığı müddetçe gördüğü her şey uçsuz bucaksız bir rüya idi nasıl olsa!”⁶²²

Nevres’in babasının ölümüne karşı bu kadar kayıtsız kalışının sebebi babasının kızına olan kötü muamelesinin sonucudur. Fakat burada üzerinde durulması gereken her ne kadar kötü bir kişi olsa da bir kişinin ölüm anına Nevres’in kayıtsız kalmış olmasıdır. Onun yaşındaki küçük bir kızdan beklenen tepki, korku duyup yardım istemesi olmalıyken; Nevres babasının ölümünü bile isteye izler ve bu ölüm onda rahatlama duygusu oluşturur. Bu durum Nevres’in ruhsal olarak çok da sağlıklı olmadığını göstergesidir.

Nevres, sürekli içki içen ve kendisine kötü davranan babasının ölümünü soğukkanlılıkla karşılamış; bütün geceyi ölü bir bedeni seyrederek geçirmiştir. Kendisinden yardım isteyen babasına karşı kayıtsız kalmış, hiçbir duygu hissi yaşamamıştır.

Baba ve Piç romanında yer alan baba Levent Kazancı’nın ölümü de, Nevres’in babası gibi çocukları için çok üzücü bir olay olarak yer almaz. Levent Kazancı, soyundaki diğer erkekler gibi erken yaşta hayata veda eder. Aile erkeleri üzerindeki bir lanet olarak kabul edilen bu erken yaşta ölüm olayı, Levent Kazancı’yı elli bir yaşında yakalar. Levent Kazancı’nın bu erken ölümünü küçük kızı Zeliha, kendileri için şans olarak değerlendirir. Çünkü evde ailesine baskı ve şiddet uygulayan Levent Kazancı, çocuklarına terbiye adı altında aşırı otoriter bir tutum sergiler.

“Sebebi ne olursa olsun, Zeliha babasının soyundaki bütün erkekler gibi erkenden öldüğü için şanslı olduğunu düşünmekten alamıyordu kendini. Katı babaların yaşlılığı pek zavallı olur. Levent Kazancı kadar sert ve ters bir adam muhtemelen ihtiyarlktan zevk almayacak; zayıf ve hasta düşüp, çocuklarının insafına kalmaktan azap duyacaktı.”⁶²³

⁶²² Şafak, Elif, Pinhan, s. 100-101.

⁶²³ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 345.

Babasının erken yaşta ölmüş olmasını kendisi için bir avantaj kabul eden Zeliha, bu düşüncesiyle babasının arkasından büyük bir üzüntü duymadığını da göstermiş olur. Böylece babanın ölümünün, Zeliha'yı özgürleştirerek kendi açısından onda olumlu bir etki yaptığını söyleyebiliriz.

Nevres ve Zeliha'nın babalarının ölümüyle ulaştıkları rahatlık ve özgürlüğün aksine, babalarının ölümünden farklı şekilde etkilenmiş olan karakterler de mevcuttur.

Aşk romanında, babasının intiharından sonra bunalımlı günler geçiren Ella, bu olayın etkisinden kolay kurtulamaz.

*“İlk Ella keşfetmişti babasının cansız bedenini. Tavandan parlak kalpler, toplar, kutular sarkıyordu; ışıl ışıldı ortalık. Noel zamanıydı. Ve yeni yıl süslerine karışmak istercesine bir beden sallanıyordu orta yerde. Babası kendini asmıştı.”*⁶²⁴

Küçük bir çocuk için Noel zamanı karşılaştığı bu intihar vakası, onun kafasındaki Noel ve mutluluk algıları için de hazin bir durumdur. Bu yüzden Ella, babasının intihar etmiş olmasını yıllarca kabullenemez.

“Ella sabırsızlıkla çıkıştı: “Ben senin gibi sufi değilim!”

*O an zihninden onlarca düşünce geçti: Babasının intiharıyla baş edemeyişi, kırık dökük çocukluğu, vicdan azabı, suçluluk duygusu, mutlu bir evlilik yapma takıntısı ve senelerdir içine attığı tüm hayal kırıklıkları bir anda karşısına dikildi.”*⁶²⁵

Babasının ölümü, Ella'nın sadece çocukluğunu değil gelecek yaşantısını da olumsuz etkilemiştir. Babasının intiharından sonra bu olaydan sorumlu tuttuğu annesiyle arası hiçbir zaman iyi olmamıştır. Babasının, yaşadığı mutsuz evliliği nedeniyle intihar ettiğini düşündüğünden kendi evliliğinde hep fedakâr bir eş ve anne olmuştur. Bu durum ise onun kendi benliğini unutup, başkaları için yaşamaya başlamasına neden olur.

Ölüm ve intihar konusunun baba- kız ilişkisini etkileyen bir başka şekli ise, diğer tarafın yani evlatların ölümü ya da intihar etmesi durumudur. *İskender*

⁶²⁴ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 124.

⁶²⁵ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 390-391.

romanında Berzo'nun büyük kızı Hediye'nin intihar olayı, bu tür bir örnektir. Sevdığı adamla kaçan Hediye aldatılır ve baba evine dönmek zorunda kalır. Aile şerefini kirlettiği gerekçesiyle Hediye'nin ölmesi gerektiğine kanaat getiren Berzo, yeni eşi aracılığı ile Hediye'yi intihar etmeye yönlendirir.

“Ertesi sabah her zamankinden daha geç yaptı kahvaltısını Berzo. O çayını içerken kızlar kenarda beklediler. Nihayet “Ben kahveye gidiyorum” dedi kimseye bakmadan.

Bunu duyar duymaz yüreği hop etti Pembe'nin. Hediye'nin kaçtığı günden beri kahvehanenin kapısından içeri adımını atmamıştı babaları. Şimdi ne değişmişti de gidiyordu oraya?

“Ben ne yapacam bununla?” dedi üvey anaları.

“Biliyorsun ne yapacağımı” diye kestirip attı Berzo, başka bir şey demedi”⁶²⁶

Kızı için verdiği hükmü, yeni eşine uygulatan Berzo, hiçbir şey yokmuş gibi davranmaya çalışır. Verdiği kararın uygulanması sırasında evde olmak istemeyen Berzo, hazırlıklara yardım etmezse kızının ölümünden mesul olmayacağına kanaat getirdiğinden evden uzaklaşmaya çalışmıştır diyebiliriz. Çünkü böyle bir vebalin altına girmek ve vicdan azabına katlanabilmek kolay bir durum değildir. Bu yüzden verdiği hükmün hazırlıklarını yapmayı eşine, karara uymayı ise kızı Hediye'ye bırakır.

“Tavandan, eskiden bebelerin beşiklerini asmak için kullandıkları pirinç halkadan sallanıyordu; bedeni bezden bir bebek gibi gevşek, boynu kırıktı. Üvey analarının kazanın içinde getirip önüne koyduğu iple kendini asmıştı.”⁶²⁷

Berzo'nun bir baba olarak evladına sahip çıkması gereken yerde onu kendi isteğiyle ölüme göndermesi, olumsuz bir baba figürü örneği sergiler. Ayrıca bu durum Berzo'nun diğer kızlarının, zaten sevmedikleri üvey annelerine karşı nefret

⁶²⁶ Şafak, Elif, İskender, s. 344.

⁶²⁷ Şafak, Elif, İskender, s. 346.

duymalarına neden olur. Büyük bir hayranlıkla sevdikleri babalarına karşı ise hayal kırıklığıyla karışık bir kırgınlık duyarlar.

3.B.2.1.3.13. İlgi / Sevgi / İletişim (İlgisizlik / Sevgisizlik / İletişimsizlik)

Sevgi, insanları yakınlaştıran iyi ve güzel duyguların tümüdür ve insanlar sevme eyleminden önce seilmeyi öğrenirler. İşte bu yüzden insanoğlu, seville seville sevme kabiliyeti kazanır. İlgi, sevecenlik, anlayış, hoşgörü, acıma ve bağlılık gibi kavramlar ise sevginin birer ürünüdür.

Sevgi, insanın temel ihtiyaçlarından biridir. Açlık ve susuzluk gibi sürekli beslenmesi gereken bir duygudur. Bu yüzden kişi yaşamında ne kadar zengin ve başarılı olursa olsun, sevgi gereksinimini karşılayamazsa kişilik gelişimini tam anlamıyla tamamlayamaz.

Elif Şafak'ın *İskender* adlı romanında yer alan Berzo karakteri ve çocukları arasındaki sevgi ilişkisi de, kişi için sevilme ihtiyacının ne derece önemli olduğunu gösteren bir örnektir.

*“Az konuşan ve ender gülen bir adam olmasına rağmen çocuklarıyla karısından daha iyi anlaşmış. Buna karşılık kızlar da bir avuç yemi gagalayan tavuklar misali yarışır dururlarmış adamın sevgisini kazanmak için.”*⁶²⁸

Berzo'nun sevgisini kazanabilmek için kızlar aralarında yarışıp, kendilerini babalarına beğendirmeye çalışırlar. Bu durum da bize, insanoğlunun başarıya ulaşma tutkusunda, kendini beğendirme ve sevdirmeye çabasının etkili olduğunu gösterir. Pembe'nin eve dönüş yolunda otobüste şarkı söyleyip yolculardan alkış toplaması da bunu kanıtlar nitelikteki bir diğer örnektir.

“Pembe kıvırtıp oynadıkça diğer yolcular tempo tutup el çırpıyormuş. Çocuk sonunda sustuğunda Berzo gülmüş. “Aferin benim kabiliyetli kızıma” demiş sesinde gururla.

⁶²⁸ Şafak, Elif, *İskender*, s. 59-60.

*Pembe, yüzünü babasının geniş göğsüne gömüp bıyıklarındaki gülyâğı kokusunu içine çekmiş. O henüz bilmede hayatının en mutlu anlarından biriymiş bu.*⁶²⁹

İnsanoğlu, sevginin her türüne ihtiyaç duyar. Fakat kişilik oluşumunu etkileyen ve sevginin ilk aşamaları olarak kabul edebileceğimiz ana- baba sevgisi, kişinin hayatında en önemli yere sahip olan sevgi türüdür. Çünkü daha önceden de belirttiğimiz gibi birey sevmeyi, sevile sevile öğrenmektedir. Şayet ana ve baba çocuğunu bilinçli ya da bilinçsiz olarak sevmez ve ilgilenmezse çocuğun kişilik oluşumu olumsuz etkilenebilir. Aile bireylerinin çocuklarına karşı sevgisizliği ise pek çok nedene dayanabilir. Örneğin anne mutsuz giden evliliği sırasında hamile kalıp, bebeğini kendisine verilmiş bir ceza olarak görebilir. Baba, çocuğunda sevmediği bir kişinin özelliklerini görüp, ona karşı ilgisiz ve sevgisiz davranabilir. Kardeşler arasında kıskançlık hasebiyle sevgisizlik oluşabilir.

Mahrem romanında Anabelle için de aynı durumlar mevzu bahistir. Doğumundan itibaren evdeki kimseden sevgi görmeyen ve ailesince yok sayılan Anabelle, hayatı boyunca kalabalıklar içinde yalnız kalamaya mahkum olur.

*“Bazen öylesine dalıp gidiyordu ki suda dalgalanan suretine, güneşin battığını, havanın karardığını fark edemiyordu. Korkmuyordu orada gecelemeden; gecenin seslerinden de. Nasıl olsa özleyeni yoktu evde. Kendini bildi bileli annesi utançla bakıyordu yüzüne; sütannesini şüpheyle, babası nefretle, ikiz kardeşi hasetle. Onu her gören ya suratını buruşturuyor, ya da gözlerini kaçırıyordu.”*⁶³⁰

Lanetli bir efsanenin kurbanı olan Anabelle'nin sevgi ihtiyacı, çevresindeki hiç kimse tarafından karşılanmaz. Efsanede anlatılan yakışıklı gence aşık olan anne, kızını tanrı tarafından kendisine gönderilmiş bir ceza olarak görür. Efsaneyi sonradan öğrenen baba ise, çok güzel bir bebek olan Anabelle'de yakışıklı gencin özelliklerini görüp, kızından nefret etmeye başlar. Bu yüzden anne ve baba sevgisinden mahrum kalan Anabelle'nin hayatında büyük bir sevgi boşluğu oluşur.

⁶²⁹ Şafak, Elif, İskender, s. 64.

⁶³⁰ Şafak, Elif, Mahrem, s. 158- 159.

3.B.2.2. Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

3.B.2.2.1. Asıl Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

Elif Şafak'ın romanları her ne kadar kadın karakter ağırlıklı olsa da, dikkate değer sayıda ve nitelikte erkek karaktere de yer verilir. Bu erkek karakterlerin babalarıyla aralarındaki ilişki de, karakter tahlili yapmak açısından etkileyici bir şekilde işlenmiştir.

Şehrin Aynaları romanının asıl kişilerinden Andres, romanda yıllarca baba bildiği kişinin amcası olduğunu ve aslında amcası sandığı kişinin de babası olduğunu öğrenir. Bu yüzden öz babasının izini sürer ve İstanbul'a gelir.

“Babam, kokularını yadırgadığım bu şehrin nesini sevdi, niçin bilhassa buraya geldi? Ve niçin buraya “aynalar şehri dedi”

*Haham Yakup ziyarettime geldi birkaç kez. O kadar yaşlı ki, sade saçları değil derisi bile ağarmış sanki. Ondan babamı anlatmasını isteyemiyorum bir türlü.”*⁶³¹

Yıllar sonra babasının hatıralarının izini süren Andres, bu şekilde babasıyla bağ kurmaya çalışır. Kitabın asıl kişilerinden olan Miguel ve Antonio ise kardeşirler. Andres'in babası ve amcası olan bu ikilinin, kendi babalarıyla ilişkileri de kitapta kısaca yer alır.

*“Antonio küçük yumruklarını sıkmış, başını ellerinin arasına almış, kaygıyla dinliyordu anlatılanları. Tıpkı babası gibi çatmıştı kaşlarını; her şeyiyle ona benzemeye çalışıyordu/ uslu-evlat-biricik-veliaht. Baba, yedi ceddinin terazisinde, söyleyeceği kelimeleri tartıyordu; şu fazla ağır, bunu da kavrayamaz çocuklar, dikkatle ayıklıyordu/ müşfik-baba-mahir-hekim. Anne duvarların ötesine bakıyordu; kovulduğu cennete geri dönebilmek için duvarlarda bir yarık, bir çatlak arıyordu/ selis-anne-sıcak-rahim. Üçü de yalancıydı, üçü de sahte.”*⁶³²

⁶³¹ Şafak, Elif, *Şehrin Aynaları*, s. 7.

⁶³² Şafak, Elif, *Şehrin Aynaları*, s. 240.

Miguel'in, ailesi hakkındaki düşünceleri böyledir. Kardeşinin akıllı ve uslu bir çocuk oluşunu, babasına benzemek isteyişini sahte ve yalan bulan Miguel, babasının samimiyetini ve yeteneğini de sahte bulur. Bu yüzden yıllarca babasının ve abisinin aksine, serseri özellikler sergilemeyi kendisine huy edinir. Miguel'in bu serseriliği, aidiyet duygusunun eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Daha yedi yaşındayken başlayan buhran nöbetleri sonucu bir converso olduklarını öğrenen Miguel'in, o güne kadar inandıklarının bir yalan olduğu ve bundan sonra da sırlarla yaşamak zorunda oluşu hayata ve sevdiklerine karşı güvensizlik duymasına sebep olur. Yıllar sonra converso olması sebebiyle İstanbul'a kaçmak zorunda kalan Miguel, burada ait olduğu kimliği kazanmaya başlar ve böylece kişiliği de olgunlaşır.

“İşte o zaman, eski ismiyle Miguel, yeni ismiyle İsak Pereira, haham Yakup'un ne denli yalnız olduğunun farkına varabildi. “İşte!” diye düşündü. “Ben babasız bir oğul, o da oğulsuz bir baba. Birbirimizi burada bulmamız ne tuhaf. Burada, aynalar şehrinde.”⁶³³

Ait olduğu dine mensup kişilerle bir araya gelen, kendine o dine ait yeni bir isim seçen Miguel, haham Yakup'u da babası yerine koyar.

Mahrem romanının asıl kişilerinden biri, Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi'dir. Annesi onu doğururken ölmüştür. Bu yüzden babası oğluna karşı her zaman sert ve mesafeli davranmıştır. Altı ablası ise, anne ve baba şefkatinden mahrum olan kardeşlerine aşırı sevgi ve ilgi göstermişlerdir.

“Beri yanda babası vardı. Akşamları hava karardığında oğlunu karşısında görmekten hoşlanmadığını saklamayan, son nefesine kadar karısının öldüğü yatakta yatıp bir daha hiçbir kadına el sürmeyen, bazı geceler aniden ayağa fırlayıp bağıra çağıra evdeki bütün kandilleri ktır ktır doğrayan; kızlarının bu küçük oğlana gösterdikleri alakaya her daim muhalefet eden...”⁶³⁴

Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi, babasının bu bitmez tükenmez öfkesinden, o ölene kadar nasibini almıştır. Baba, oğluna her baktığında ölen karısını hatırladığı için, oğluna karşı hiçbir zaman sevecen olamamıştır.

⁶³³ Şafak, Elif, Şehrin Aynaları, s. 243.

⁶³⁴ Şafak, Elif, Mahrem, s. 55.

“Erkek doğmanın önemini annesinin yokluğundan öğrenen, kızlarının en küçük kardeşlerine gösterdiği alakayı içten içe kışkırtan bir babanın elinde büyüyen...”⁶³⁵

Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi, doğuştan sahip olduğu parlak zekası sayesinde, hayatında eksikliğini hissettiği şeylerin yerini başka şeylerle doldurmayı bilir. Anne- baba sevgisinin eksikliğini ve yaradılışından beri farklı olan fiziksel görüntüsünü, zekası sayesinde görünmez kılar.

Bit Palas romanında Bonbon Palas’ın bir numaralı dairesinde oturan Musa, Meryem ve Muhammet, apartmanın kapıcılığını üstlenen ailedir. Muhammet okula yeni başlamıştır. Hamile olan annesi Meryem’in baskın kişiliği yerine babası Musa’nın silik karakterine benzer özellikleri huy edinir.

“Kan çeker derler ya, çekmişti işte. Muhammet, babasının oğluydu; vur ensesine al lokmasını. Anasının görkemli iriliğinin gölgesi bile düşmemişti üzerine: ufak tefek, bastıracak, kara kuruydu.”⁶³⁶

Oğlunun heybetli ve cesur olmasını isteyen anne, gün geçtikçe babaya benzeyen oğlunun geleceğinden endişe duyar.

“Ne var ki Muhammet, cüssesi itibariyle annesinin değil de babasının oğlu olduğunu ispatlamakla yetinmemiş, bir de yakın zamanlarda aynı Musa’nın huylarına benzer yeni yeni huylar edinmişti. Doğduğu günden okula başladığı güne kadar, annesinin yanından bir an bile ayrılmadığı, baba diye devamlı uyuyan ve gün geçtikçe giderek daha çok uyuyan bir adamdan başka bir şey görmediği halde, annesinin kanatlarının altından çıkıp da cemiyete karışır karışmaz, onca insan içinde huylarına özenecek başka birini bulamamış gibi, gidip babasına çekmişti. Meryem’in canının bu kadar sıkılmasının esas sebebi buydu. Zira Meryem’e göre, şayet Musa şu koca şehirde başını sokacak bir ev, karnını doyuracak bir iş bulabilmişse, onun sayesinde olmuştu bu. Yillardan beri Musa kendini karısının ellerine teslim ettiği, daha doğrusu kendini karısının ellerine teslim etmekten başka çaresi olmadığı için, ayakta durabilmişti. Peki ya Muhammet bu kadar talihli olmazsa? Ya hayat, bir

⁶³⁵ Şafak, Elif, Mahrem, s. 141.

⁶³⁶ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 188.

başka Meryem çıkarmazsa karşısına? O zaman, mümkünü yok tutunamazdı bu şehirde. Şimdi yaşlılarından yediği sille tokadın âlâsını yedirtirdi ona İstanbul.”⁶³⁷

Kocasını gayretsiz olduğu için kınayan ve oğlunun da ona benzeyecek olmasından korkan Meryem, oğlunun babasıyla iyi bir iletişimi olmamasına rağmen ona benziyor oluşunu da anlayamaz. Bir baba ve eş olarak kocası Musa'nın tuttuğunu koparan bir kişi olmasını isteyen Meryem, onun oğluna iyi bir örnek teşkil etmediğini düşünür.

Bit Palas romanının anlatıcısı ve Bonbon Palas'ın yedi numarasında oturan “ben” karakteri, çocukluğunda babasına beslediği duyguları ve aralarındaki iletişimi anlatır.

“Fazlaydı çünkü babam. Fazla yakışıklı, fazla mahir, fazla bilgiç, fazla girift, fazla hodbin, fazla gafil, fazla delişmen... fazlaydı anneme ve bana; fazlaydı oturduğumuz lojmanlara, görev yaptığı orduya, tayin olduğu kasabalara, iyileştiremediği hayvanlara... yaşadığı hayata fazlaydı fazlasıyla. Onu sevdiğim herhangi bir dönem olup olmadığından emin değilim ama bir vakitler onunla gurur duyduğumu hatırlıyorum. Onunla gurur duyuyordum çünkü uzun boyluydu. Yakışıklıydı, hem de çok. O dönemlerde çingeneler tarafından kaçırılıp büyütülen çocuklar hakkında onlarca hikâye dolaşırdı dilden dile. Babamı da küçükken birilerinin kaçırıp, aramıza kattığını düşünürdüm hep. Kimseye benzemiyordu çünkü. Kumral, orta boylu, gülüşleri birbirlerininkini andıran, kızdıklarında gözlerini kaçırın, en çilgin anlarında bile üzerlerinden sınırlılık akan, sabırlı, sıradan ve sakin kadın ve erkek topluluklarının arasında, kapılara sığmayan boyu, güneşin altında yakıcı bir sarıya bürünen saçları, hüünlendiğinde koyulaşan ve her zaman insanın yüzüne hesap sorarcasına dosdoğru bakan kahverengi, delici gözleri, bir uçtan bir uca yalpalayan mizacı, sürüsüne bereket hezeyanları, günah hânesinde günbegün kabaran hataları ve vartalarıyla bizim gibi değil, bizden değildi.”⁶³⁸

Çocukluğunda babasını sevdiği bir dönem olup olmadığı konusunda emin olmadığını söyleyen anlatıcı, babasına karşı her zaman büyük bir hayranlık duyduğunu ise net şekilde ifade eder. Bu doğrultuda bakacak olursak hayranlık,

⁶³⁷ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 188.

⁶³⁸ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 222.

ancak sevmenin bir işareti olan beğenme ile sağlanabilir. Dolayısıyla anlatıcının babasına karşı beslediği sevgiyi açıkça ifade etmekten çekindiğini söyleyebiliriz.

*“Bense o yaşlarda babamla gurur duyup ona öykünmekle meşgul olduğumdan, annemin kaygılarının farkına varamamış olmalıyım uzunca bir zaman. Dalına tünediğim her yeni yaştan, babamı izliyordum kıvançla.”*⁶³⁹

Her yeni yaşla birlikte fiziksel olarak büyüyüp, gelişen çocukların, duygu dünyaları da değişmektedir. Anlatıcı da her girdiği yeni yaşıyla birlikte babasına olan bakışının değiştiğini ve ona olan hayranlığının arttığını ifade eder.

Yurtdışında eğitim gören bir grup gencin yaşamını konu alan *Araf* romanının asıl kişilerinden Ömer’in, babasıyla ilişkisi ayrıntılı şekilde ele alınmaz. Fakat Ömer’in geçmişi hakkında açıklamalar yapılırken babasına da kısaca değinilir.

*“Ömer küçükken, ağabeyi de çocukken, geçirdiği erken kalp krizinin ardından babalarına kendine bir meşgale bulması tavsiye edilmiş, o da çareyi oğullarıyla kendisini her pazar şafak sökerken denize çıkaracak somurtuk bir balıkçı tutmakta bulmuştu. Sessizce Boğaz’ın karanlık sularına bakarak saatlerce titreyerek oturdukları o günlerden birinde Ömer akıntıda sürüklenerek gelip ağa takılan şişmiş bir kedi ölüsü görmüştü. Ölü kediyi yakaladıktan sonra ağabeyi kusmuş, Ömer balık yiyemez olmuş, babaları da belki o esnada belki akabinde balıkçılık sevdasını terk etmişti.”*⁶⁴⁰

Kalp krizi geçiren babaya, eğlenceli ve dinlendirici bir aktivitede bulunması söylenir. Bunun üzerine baba çocuklarıyla birlikte güzel anlar paylaşabileceği bir meşguliyet olan balık tutma faaliyetleri düzenler. Bir baba için çocuklarıyla birlikte kaliteli zaman geçirmenin önemi büyüktür. Ömer’in babası da hastalığının kendine verdiği sıkıntıdan çocuklarıyla geçirdiği eğlenceli anlar sayesinde uzaklaşmak ister.

Aşk romanı, yazarın baba-oğul ilişkisini ve bu ilişki doğrultusunda ortaya çıkan davranış şekillerini en iyi ve açık şekilde anlattığı romanıdır. İçinde en dikkate değer baba- oğul ilişkisi Mevlana ve çocukları arasındaki iletişim olsa da, asıl kişi konumunda yer alan Mevlana’nın, babasından ve babasına olan sevgi ve saygısından

⁶³⁹ Şafak, Elif, *Bir Palas*, s. 223.

⁶⁴⁰ Şafak, Elif, *Araf*, s. 89- 90.

da sıklıkla bahsedilir. *Nüfuzlu bir adamın oğlu*⁶⁴¹ olarak doğan ve ünü çevre ülkelere dahi yayılmış Mevlana'nın, babası da ilim irfan sahibi bir şahsiyettir.

*“Tabii, babası da harikulade bir ârifli. Gel gelelim Rumi çok az âlimde olan bir hünere sahiptir: Dinin dış kabuğunu aralayıp, özündeki evrensel ve ebedi cevheri çekip çıkarma becerisi.”*⁶⁴²

Mevlâna'nın bilgi zenginliğini yücelten âlimler, onu babasıyla kıyaslamaktan da geri durmazlar. Her ikisinin de iyi birer bilgin olduğunu kabul eden bu âlimler, Mevlana'yı babasından daha önde görürler.

*“Muteber feylesof, muharrir ve mutasavvıf İbn-i Arabî Hazretleri ise bir gün genç Rumi'yi babasının peşi sıra yürür görünce şöyle buyurmuştu: “Fesüphânallah! Bir okyanus, bir gölün ardında gidiyor.”*⁶⁴³

Babayı göle benzeten filozof, oğul Mevlâna'yı ise okyanusa benzetir. Böylece baba-oğul iki âlim arasındaki bilgi enginliğini anlatmış olur. Bu anlamda tüm alimlerce kıymet verilen Mevlâna'nın, babasına verdiği kıymet ve saygı daha fazla önem arz eder.

“Kitaplarına düşkündür Mevlâna, hem de çok. Kütüphanesi birbirinden kıymetli el yazmalarıyla doludur, çoğu rahmetli pederinden miras. Bu kitaplar arasında gözbebeği Ma'arif'i satır satır ezbere bilir. Nice geceler şafak sökene kadar uyumaz, habire okur. Hâlbuki çoktan hatmetmiş olmalı her kelimesini. İnsan sonunu bildiği bir kitabı her seferinde yeni bir merakla okur mu?”

*“Bana çuvalla altın verseler, babamın kitaplarının bir sayfasına değişmem” der Mevlâna. “Bu paha biçilmez kitapların her biri bana ceddimden kalma. Babamdan devraldım onları, vakti gelince oğullarıma aktaracağım.”*⁶⁴⁴

Babasından kalan kitapları paha biçilemez bir servet olarak gören Mevlâna, ezbere bildiği kitapları her seferinde yeni bir merakla okuyarak, hak ettikleri değeri vermek ister. Ayrıca herkesin hayranlık duyduğu engin bilgisini babasına ve

⁶⁴¹ Şafak, Elif, Aşk, s. 142.

⁶⁴² Şafak, Elif, Aşk, s. 97.

⁶⁴³ Şafak, Elif, Aşk, s. 98.

⁶⁴⁴ Şafak, Elif, Aşk, s. 214

babasından kalma kitaplara borçlu olduğunu da bilmektedir. Babasının kitaplarını, devraldığı bir miras olarak gören Mevlâna, zamanı geldiğinde bu mirası kendi oğullarına bırakmak ister.

“Kocamın en sevdiği kitapları tek tek mahvediyordu! Sırada Rumi'nin babasından kalma Kâmûsul- A'lâm'ı vardı. Rumi'nin babasına hayranlığını, bu eski el yazmasına olan düşkünlüğünü bildiğimden hemen dönüp kocama baktım.”⁶⁴⁵

Mevlâna'nın eşi Kerra'nın anlattığı bu olay, Mevlâna'nın babasına olan hayranlığının ve onun yadigârlarına olan düşkünlüğünün en açık belirtildiği ifadedir. Mevlâna'yı babasının kitaplarını suya atarak sınamaya çalışan Şems'in babasıyla ilişkisi ise romanda kısa bir şekilde işlenir.

“Öteki âleme gidip gelmemi yadırgayan, keşiflerimden ürken ve bana bu konuda peşin hükümle yaklaşan ilk kişi öz babamdı. Takriben on yaşındaydım. O zamanlar koruyucu meleğimi hemen her gün görmeye başlamıştım. Herkesin benim gördüklerimi gördüğünü düşünecek kadar da saftım. Babamsa kendisi gibi marangoz olmamı isterdi. Bir gün bana sedir ağacından sandık yapmayı öğretirken, dilimi tutamayıp ona koruyucu meleğimden bahsettim.

“Bana bak, hayal gücün fazla çalışıyor senin” dedi babam. “Bu saçmalıklardan kimseye söz etmezsen iyi olur. Elalemin canını sıkma yine.”

Birkaç gün evvel birkaç komşu gelip, beni anama babama şikâyet etmişti. Tuhaf davranışlarımla çocuklarını korkutuyordum.

“Bak evlat! Armut dibine düşer. Her çocuk ebeveynine çeker, anladın mı? Sen de öylesin” dedi babam. “Bizler gibi sıradan bir insan olduğunu neden bir türlü kabullenmezsin?”

İşte o an, annemi ve babamı sevmeme, hatta sevgilerine aç ve muhtaç olduğumu sanmama karşın, ikisinin de benim için birer yabancı olduklarını anladım.

“Babacım bilesin, bu oğlun kardeşlerinden farklı bir yumurtadan çıktı. Dilersen beni tavuklar tarafından büyütülen bir ördek yavrusu say. Emin ol şu

⁶⁴⁵ Şafak, Elif, Aşk, s. 253.

ömrümü kümeste geçirmeyeceğim. Sizin içine girmeye korktuğunuz suda ben can buluyorum. Zira sizin aksinize ben yüzebiliyorum. Benim meskenim ummanlar. Benimleynseniz, siz de ummana dalın. Yok değilseniz, karışmayın ve kümesinizde kalın.”

Babamın gözleri önce fal taşı gibi büyüdü; sonra ufaldı, donuklaştı. “Öz babanla bugün böyle konuşuyorsan” dedi keskin bir sesle, “kim bilir büyüyünce düşmanlarınla nasıl konuşacaksın?””⁶⁴⁶

Şems’in farklı ve özel bir çocuk olduğunu anlamayan ve kabullenmek istemeyen babası, çevrenin söyleyeceklerine daha çok önem vermektedir. Oğlunun özel ve farklı biri olmasındansa kendileri gibi basit ve sıradan biri olmasını yeğ tutan baba, oğlu Şems’ten aldığı beklenmedik cevapla büyük bir şaşkınlık geçirmiştir. Oğlunun verdiği cevap üzerine söylediği sözler ise, babanın oğluna ettiği sitemin işaretidir.

Romanın bir başka asıl kişisi olan Aziz Zahara’nın babasından ve onunla olan ilişkisinden çok fazla bahsedilmez. Fakat Aziz’in kendini ve geçmişini anlattığı bölümde bir iki sözle babasına değinilir.

“Babamın ikinci el kitap satan bir dükkânı vardı, annemse yünü kıymetli koyunlar yetiştirirdi. Böylece çocukluğum boyunca hem bir çobanın münzevi hâllerinden, hem bir kitapçının içedönüklüğünden bir şeyler aldım galiba.”⁶⁴⁷

Ailesini anlatırken babasının içedönük bir kişiliğe sahip olduğunu vurgulayan Aziz, babasının bu özelliğinden etkilendiğini belirtir.

İskender romanında ise, baba-oğul ilişkisinde yaşanan hayal kırıklıklarının çocuğun kişilik gelişimine yaptığı olumsuz etkiler örneklendirilir. İskender, ailedeki ilk erkek çocuğu olmasının ayrıcalıklarını her zaman yaşar. Annesi tarafından aşırı sevgi ile büyütülen İskender, sünnet töreninde hayatının ilk hayal kırıklığını ve dönemecini yaşar.

⁶⁴⁶ Şafak, Elif, Aşk, s. 61.

⁶⁴⁷ Şafak, Elif, Aşk, s. 262.

*“İn aşağı dedim sana! Babanı rezil ettin. Senden başka herkes sünnet oldu. Bir sen ödleğ çıktın.”*⁶⁴⁸

Annesi'nin bu sözleri İskender'i incitse de, aşağı inmemekte diretir. Çareyi sünnet olmayacağını söylemekte bulan anne, İskender'i aşağıya indirmeyi sonunda başarır. Fakat İskender aşağıya iner inmez annesinden bir tokat yer.

*“Aniden bir tokat attı oğluna. “Bana bak, sakın ola bir daha babanı atanı utandırmayasın!”*⁶⁴⁹

O güne kadar annesinden bir fiske bile yemeyen İskender, erkek olmanın nişanesi sayılan sünnetten korkup, babasını utandırdığı gerekçesiyle tokat yer. Böylece anne ve babasının sevgisine onların beklentilerini karşıladığı müddetçe sahip olabileceğini anlar. Ayrıca annesinin verdiği sözü tutmayıp, onu sünnetçiye teslim etmesi de İskender'in düş kırıklığı yaşamasına sebep olur. Bu yaşadıklarından incinen İskender, hayatının ilk dersi olan, *“insanın canı kadar sevdiği birini oyuna getirebileceği”*⁶⁵⁰ gerçeğini idrak eder ve o günden sonra da kimseye itimat edemez ve saldırgan kişilik özellikleri sergiler.

*“Özellikle de kendisini çok sevdiğine inandığı annesinin böyle bir şey yapması ona, sevginin, içinde yalanı ve oyunu barındırabilecek karmaşık, hele de saf olamayacak bir duygu durumu olduğunu göstermiştir. Bu durumda sevgi, çocuğun varlığından dolayı değil de ancak anne-babanın beklentilerini karşıladığı zaman ortaya çıkabilecek bir poza dönüşür. Çocuk bu istismar edici sevginin nesnesi haline geldiğinde Gruen'e göre birbiriyle ilişkili üç duygu hali ortaya çıkmaktadır: Birincisi, beklentiyi karşılayamama korkusu; İkincisi, çocuğun kişiliğini tanımayan güçlere karşı saldırganlık; Üçüncüsü ise, çocuğun varlığı nedeniyle sevilmesi yerine, ödül ve övgü yoluyla yaratılan itaatkârlık.”*⁶⁵¹

⁶⁴⁸ Şafak, Elif, İskender, s. 25.

⁶⁴⁹ Şafak, Elif, İskender, s. 26

⁶⁵⁰ Şafak, Elif, İskender, s. 27.

⁶⁵¹ Meşe, İlknur, “Katilini Yaratan Annelik: Elif Şafak'ın “İskender” Adlı Romanından Yola Çıkarak Türkiye’de Kadınlık ve Erkeklik Rollerine Dair Bir Sorgulama”, *Turkish Studies*, Volume 8/3, Winter 2013.

İskender'in hayal kırıklıkları bununla kalmaz. İkinci ve daha sarsıcı olanını babasıyla yaşar. Üstelik yaşadığı bu olay, onun gelecek yaşantısında da pek çok değişiklik yaratır.

“Et yemeyi bıraktığımda neredeyse yedi yaşındaydım. Her bayram kurban kesemediğimiz için Allah'tan af dilerdik. Komşular bize et getirirdi. Ama İstanbul'daki son senemizde annem babamı bir adak alması için zorladı, hem de herhangi bir koç değil, kocaman bir tane. Ne de olsa İngiltere'ye gidiyorduk. Babam orada bir fabrika da iş bulmuştu. Allah bize yeni bir kapı açmıştı ve ona şükranlarımızı sunmamız gerekiyordu usulünce.

Babam ne kadar pahalı ve gereksiz olduğundan yakınıp durdu. Yine de bir sabah bahçeden gelen melemelerle uyandım; dışarıda çimenlikte otlayan bir koç vardı. Boynuzlarına bağlı kurdelelerle heybetli bir hayvandı. Yem vermeme müsaade ettiler. Annem kına sürdü postuna. Sonraki iki günü onun yanında geçirdim. Sahip olduğum ilk ve son hayvandı.

“Fazla alışma o koça” dedi Tarık Amcam.

“Neden?” diye sordum.

Yüzü asıldı. “Söylemediler mi sana salak? Yakında kesilecek.”

Ağlayarak babama koştum. Keyfi yerinde görünüyordu. Derdimi dinledi; hayvana dokunmayacağına söz verdi.

“Canın sağ olsun” dedi. “Bir tanecik oğlumsun. Senden mi esirgeyeceğim bir koçu?”

Allahım, nasıl sevinmiştim. Oğlan olduğum için, Esmâ gibi çiroz bir kız olmadığım için gurur duymuştum kendimle.”⁶⁵²

Babasının İskender'e söylediği bu sözler ne yazık ki, İskender'in kendini kız kardeşinden üstün görmesine ve cinsiyet ayrımı yapmasına sebep olur. Fakat İskender'in kendini bu şekilde üstün görmesi uzun sürmez.

⁶⁵² Şafak, Elif, İskender, s. 185.

“Ertesi gün beni çarşıya gönderdiler. Geri geldiğimde hayvanın şişmiş bedeni ağaca asılmıştı bile. Hangisinin canımı daha çok yaktığını bilmiyorum. Koçun ölümü mü, babamın yalan söylemesi mi? Annemin suç ortağı olduğunu öğrenmek mi? Yoksa sandığım gibi ayrıcalıklı olmadığını anlamak mı?”⁶⁵³

İskender, yaşadığı bunca hayal kırıklığını hazmedemez ve tepki verir. Fakat o güne kadar “sultan” olarak adlandırılmış ve el üstünde tutulmuş olan İskender, hayatını tümünden değiştirecek bir tepkiyle karşılaşır.

“Ağır ve yapışkan bir et kokusu kapladı evi. Yemeği önüme koyduklarında yemeyi reddettim.

“O adağın bana kaç mal olduğunu biliyor musun?” diye sordu babam. “En ufak fikrin var mı kadir bilmez serseri?”

O an bana ne oldu bilmiyorum diyeceğim ama aslında biliyorum. Öfke. Adrenalin. Aynı anda hem düşüş hem yükseliş hissi. Dalga gibi geldi üstüme. Bir anda kendini bir tepenin üstünde bulursun; oradan herkese kafa tutabilirsin, babana bile. Tabağı kenara ittim; niyet ettiğimden daha sert bir hareket oldu. Yemek masaya döküldü. Gördüklerine inanamayan babam gözlerini kırıştırdı. Annemin ve kız kardeşimin önünde otoritesine kafa mı tutuyordum? Delirdi. Onu hiç o kadar sinirli görmemiştim.

“Zıkkım ye!” dedi. “Ben evlatlarıma el kaldırmam, sabrımı zorlama!”

Omuzlarımı silktim. Bardağı taşıran son damla oldu. Babam yerinden kalktı, kafamı tuttuğu gibi yemeğe doğru itti. O kadar beklenmedik bir şeydi ki çenem tabağın dibine çarptı, lastik top gibi sekti. Ama burnum hala yağlı et suyunun içindeydi; gözyaşlarım ve sümüğümle karışmıştı. Bir şapırtı duydum. Benden geliyordu. Bir yanın itaat etmişti hemen. İşte o tadı asla unutmadım. Ezikliğimin tadı. Babam enseme sıkıca kavrayan parmaklarıyla itmeye devam etti. Başımı yalnızca lokmalar arasında hava almak için kaldırarak çiğnedim de çiğnedim.

Arkadan annemin sesi geliyordu. “Yeter artık Âdem. Bırak oğlanı.”

⁶⁵³ Şafak, Elif, İskender, s. 186.

Sonunda bıraktı babam. Kafamı kaldırdığımda göstermiş olduğu tepkiden utandığını gördüm. Haşin muamele, en azından böylesi tarzı değildi. O gün babama ne hal olduğunu bilmiyorum. Onun da bildiğini sanmam.

Annem koşup yüzümü sildi. “Aslanım, sultanım, iyi misin?”

Ona aldırış etmeden dik dik baktım babama. Üzgün görünüyordu. Ne yapıyorduk? Niye her şeyin acısını birbirimizden çıkarıyorduk? Oracıkta ve o an anladım pısrıklığın faydası olmadığını. Ezik davranırsam herkes ezerdi beni. O günden sonra kendimi hiç ezdirmedim. Ve bir daha hiç et yemedim.”⁶⁵⁴

İskender, babasının bu sert davranışından dolayı çok sarsılır. Yapılanın bir hakaret ve aşağılama olduğunu düşünen İskender, en sevdiği kişilerden birinin kendisine yaptığı bu zorbalığı, tüm insanlara mal eder ve bir daha kendini kimseye ezdirmemeye karar verir.

Romanın asıl kişilerinden olan Âdem’in, oğluna bu kadar öfkelenmesinin ardında kendi çocukluğu yatar. Çünkü Âdem ve ailesi, babası yüzünden pek çok zorluklar yaşamışlardır.

“Arkadaşlarının aksine, çocukken iki babası olmuş Âdem Toprak’ın: ayık babası ve sarhoş babası. Aynı bedende yaşamakla birlikte iki adam birbirlerinden gündüz ile gece kadar farklıymış. Aralarındaki zıtlık öyle çarpıcıymış ki Âdem, her akşam içtiği sıvının sihirli bir iksir olduğundan şüphelenirmiş. Kurbağayı prene ya da ejderhayı cadiya çevirmiyormuş belki ama sevdiği adamı bir yabancıya dönüştürebiliyormuş.”⁶⁵⁵

Âdem’in büyük bir sevgi beslediği babası, ayık olan babasıdır. Çünkü ayık olan baba, çocuklarına karşı sevecendir.

“Düşük omuzlu, konuşkan bir adam olan Baba (Ayık Olan), üç oğluyla (Tarık, Halil, Âdem) vakit geçirmeyi sever, her gittiği yere onlardan birini –sevgi ve ilgi piyangosu kime çıktıysa- yanında götürürmüş. Günün talihlisi, babasıyla İstiklal

⁶⁵⁴ Şafak, Elif, İskender, s. 186- 187.

⁶⁵⁵ Şafak, Elif, İskender, s. 52.

Caddesi'nde dolaşmaya çıkar, bazen de onun iş yerine –Taksim yakınlarında bir oto tamircisinde ustabaşımı babaları- gidermiş. (...)

Bazen babasıyla mahalle kahvesine gidermiş Âdem; akşamı salep, ihlamur ya da çay içerek, her yaştan erkelerin tavla ya da dama oyunlarını seyrederek geçirirlermiş. (...)

Böyle durağan öğleden sonralarda Âdem babasını (Ayık Olan) taklit eder, şeker küpünü ağzına atıp dilini şaklatır, çay bardağını tutarken serçeparmağını havaya kaldırmış. Öyle çok duman olurmuş ki etrafta, eve döndüklerinde saçları kül tablası gibi kokarmış. Annesi Ayşe doğruca banyoya götürürmüş Adem'i. Halbuki o bunu istemezmiş. Saçları tütün kokunca büyümüş hissedermiş kendini. Erkek gibi. Bir gün bunu babasına itiraf edince adam gülererek şöyle demiş:

“Bir oğlan çocuğundan erkek çıkaracak iki şey vardır bu dünyada. Unutma! Birincisi bir kadının aşkıdır. İkincisi de başka bir adamın nefreti.”⁶⁵⁶

Babaları ayık olduğunda, çocuklarına karşı anlayışlı, sevecen ve ilgilidir. Bu yüzden çocuklar babalarının sevgisine mazhar olabilmek için çabalarlar. Çünkü kendisini babasına beğendirmeyi başaran tüm günü babasıyla geçirme imkânı bulur. Fakat Sarhoş Olan baba, tam tersine özellikler sergiler. Evde fırtına estiren Sarhoş Baba, çocuklarına ve eşine karşı da kötü davranır. Yine de Âdem'in, babasının sarhoş olmayan yönüne duyduğu sevgi ağır basar.

“Âdem, babası için üzülmeden edemezmiş. Suçluluk beynini kemirirmiş. “İşte yine yaptık yapacağımızı” dermiş içinden. “Defalarca uyarmasına rağmen yine kızdırdık adamcağızı.” Nasıl da gönlünü almak istermiş babasının, elini öpmek, bir daha kanını emmeyeceğine söz vermek.”⁶⁵⁷

İçkili olduğu zamanlarda çocuklarına ve eşine kan emici olduklarını ve kendisinin kanını emdiklerini söyleyen babanın haline üzülen Âdem, bu yüzden kendisine ve kardeşlerinde sinirlenir. Âdem'in çocukken büyük sevgi beslediği babası sirozdan ölür.

⁶⁵⁶ Şafak, Elif, İskender, s. 52-53.

⁶⁵⁷ Şafak, Elif, İskender, s. 56.

“Sahi mi?” demişti Âdem. “Demek senin baban da benim ki gibiydi. Benimki karaciğer belasından öldü sonunda.”⁶⁵⁸

Babasının ölümünden bahsediş şekli, Âdem'in bu ölüme çok fazla üzülmeyi hissettirir.

Ustam ve Ben'in asıl kişilerden Mimar Sinan'ın ilk hocası da olan babasına olan sevgi ve saygısı kitapta kısaca dile getirilir.

“Sinan bir nefes aldı. “Benim ilk ustam babamdı. Yörenin en iyi marangozuydu, beni de o yetiştirdi. Zadik evveli kırk gün oruç tutardı. Ben de ona eşlik etmek istediğimde “Sen çalış, tahtadan bir kuzu oy bize” derdi. Dinlerdim. Fakat her seferinde yaptığımı bakar, iyi olmadığını söyler, elimden alırdı. Attım derdi, hadi git yenisini yap. Darılır, kızardım ama kuzularım giderek daha âlâ oldu.” Bir an durakladı. “Babam ölünce bir sandık bulduk. İçinde çocukluğumdan beri oyduğum bütün kuzular duruyordu. Meğer her birini saklamış rahmetli.”

“O zaman ne demeye attım diyormuş?”

“Çünkü zanaatında ustalaşmak isteyen, yaptıklarını geride bırakmayı da bilmeli. Eserinden ziyadesiyle memnun olursan öğrenmeyi kesersin. ‘Ben artık oldum’ dersin. Oracıkta kalır, yerinde sayarsın. En iyisi her seferinde yeniden hevesle işe koyulmak, sil baştan.”⁶⁵⁹

Küçük bir çocuğa sözle anlatmanın kolay olmadığı bu öğüdü, babası kendince bir yöntemle Sinan'a aktarmış olur. Kendisine öğretilmek istenen dersi anlayamayacak kadar küçük olan Sinan için, babasının tavrı ilk zamanlarda kırıcı ve üzücü olsa da yıllar sonra zamanın getirdiği olgunluğa ulaştığında babasının yapmak istediği şeyi anlar.

“... en ufak tahta parçasının bile nefes aldığını ona öğreten babasını anlattı.”⁶⁶⁰

⁶⁵⁸ Şafak, Elif, İskender, s. 96.

⁶⁵⁹ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 114-115.

⁶⁶⁰ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 123.

Sinan'ın iyi bir mimar olmasında babasının kendisine uygulamalı olarak verdiği öğüdün çok büyük faydası olur. Bunun her daim farkında olan Sinan ise babasını büyük bir saygı ve minnetle anar. Ayrıca marangozluğu ve zanaat konusundaki ilmi babasından öğrenden Sinan, işine saygı ve sevgi duymayı da öğrenir.

3.B.2.2.2. Yan Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babaları ve Aralarındaki İlişki

Pinhan romanında bahsedilen Dürri Baba Tekkesi'ndeki dervişlerden Dertli Hagopik'in, *Pinhan*'a geçmişini ve babasını anlatması şöyledir.

“O gün ben dükkânda bir başıma idim. Bütün gün öylece oturmuş, içimi daraltmıştım. Ohannes Usta olsaydı dükkân konuklarla dolup taşar; koyu bir muhabbet kaynatılırdı. Lâkin babam olmadığında konuklar, ya yokluğunu bilirmişçesine dükkâna hiç uğramaz ya da başlarını içeri uzatıp şöyle bir baktıktan sonra çekip giderlerdi. Anlayacağın, babam varken bir edebi mahfil olan dükkân onun yokluğunda bir başına bırakılmış, metruk bir mekân olurdu. Dükkânda tek başıma olduğum günlerde hemen hemen hiç müşteri gelmezdi. Varsın gelmesindi, bunu dert edecek halim yoktu ya. Öylesine vurdumduymazdım ki.”⁶⁶¹

Babasına ebeveynlik vasfından ziyade ustalık sıfatıyla hitap eden Dertli Hagopik, bu hitapla babasıyla arasındaki iletişimin boyutunu da sergilemiş olur.

Baba ve Piç romanında yer alan yan kişi konumundaki erkeklerin hemen hemen hepsinin babalarına değinilmiştir. Bunlardan ilki, romanın konusunu şekillendiren karakterlerden biri olan Mustafa'dır. Mustafa, ailesine karşı aşırı otoriter tutum takınan Levent Kazancı'nın oğludur. Evin tek oğlu olmasına rağmen babasının sertliğinden hesabına düşeni alan Mustafa, sağlıklı bir kişilik oluşumu yaşayamaz. Cezalandırılmaktan korkarak gizli gizli yasak şeyler yapan Mustafa, her zaman diken üstünde gibi hisseder kendini.

“Bir keresinde tuhaf mı tuhaf, günlerce aklından çıkmayan bir rüya görmüştü. Babasının önünde mastürbasyon yapıyordu rüyasında. Babası uzunca bir

⁶⁶¹ Şafak, Elif, *Pinhan*, s. 39.

şölen sofrasını andıran yemek masasına oturmuş, bir yandan dumanı tüten bir çorbayı kaşıklıyor, bir yandan gözucuyla ters ters onu seyrediyordu.

Babasının kendisine en son böyle baktığını gördüğünde yedi yaşındaydı ve yeni sünnet olmuştu. O süklüm püklüm oğlanı hatırlıyordu; kocaman, gösterişli, saten bir yatakta, paket paket kurdeleli hediyeler arasında, kimi dedikodu yapan, kimi durmadan tıkanan, kimi kalkmış göbek atan, kimi ucuz şakalarla ona takılan komşularla akrabalar arasında; çocukluktan erkeklığe geçişini kutlamak için yetmiş kişi toplanmıştı. İşte o gün, tam sünnetten sonra, çığlığını lokumla bastırdıklarında, babası gelip yanağını öpmüş ve o yakınlıktan kulağına fısıldamıştı: “Beni hiç ağlarken gördün mü oğul?” Başını iki yana sallamıştı. Hayır, hiç kimse babasını ağlarken görmemişti. “Annemi hiç ağlarken gördün mü oğlum?” O zaman başını hızlı hızlı aşağı yukarı oynatmıştı. Annesi sürekli ağlardı. “İyi o zaman” demişti Levent Kazancı kadifemsi bir tebessümle. “Artık erkek oldun, erkek gibi davran.”

Ne zaman mastürbasyon yapsa pantolonunu tam olarak aşağı indirmeye cesaret edemezdi; sadece evdekilerden birine yakalanma korkusundan değil, daha ziyade aynı cümleyi tekrar tekrar kulağına fısıldayan babasının hayaletinden halen tedirgin olduğu için. Yine de senelerce süren perhizin ardından bu sene vücudu aniden hem kendi iradesine hem de babasının hayaline galebe çalmıştı. Tıpkı soğukalgınlığı, hatta daha beteri bulaşıcı bir hastalık gibi yakalanmıştı İstek’e. Gece gündüz, olur olmaz, mastürbasyon yapmaya başlamıştı. En çok korktuğu şey iş üstünde yakalanmaktı. Geçen gece rüyasına girmişti. Annesiyle babası kapıya dayanmış, kilidi kırıp suçüstü yakalamışlardı. Bağrışlar ve iniltieler arasında annesi onu öpüp sırtını sıvazlamış, babası yüzüne tükürüp eşek sudan gelene kadar dövmüştü. Babasının acıttığı yere annesi bir lokma aşure sürmüştü, bir nevi merhemmiş gibi. Tiksintiyle, titreyerek uyanmıştı, alnı boncuk boncuk ter içinde.”⁶⁶²

Sünnet töreninde babasının fısıldadığı sözler Mustafa’da çok büyük bir etki yaratır. İleriki yaşlarında, bilinçli ya da bilinçsiz yaptığı her hatada babasının bu sözleri kulağında yankılanır. Bu yüzden babasının ölümünden sonra bile, onun kızacağını bildiği şeyleri yapmaktan çekinir ve bu tip kâbuslar görür.

⁶⁶² Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 349-350.

Romandaki bir başka yan kişi konumundaki karakter Yervant'tır. Ermeni asıllı bir aydın olan babası, halkı kışkırttığı iddiasıyla askerlerce tutuklanır ve bir daha ondan hiçbir haber alamazlar.

“Yervant, sokağa çıktıktan sonra Levon Dayı'nın evine doğru birkaç adım attı ama aniden durup aksi yöne döndü; babasını götürdükleri tarafa doğru koşmaya başladı. Ama sokağın öteki ucuna kadar koştuğu halde babasından eser yoktu. Babası askerlerle birlikte sırta kadem basmıştı sanki.”⁶⁶³

Ömrü boyunca bu yaşadıklarını unutmayan Yervant, ailesinden geriye kalanlara sahip çıkmaya çalışır. Yıllar sonra dayısının çırağıyla evlenen kız kardeşini bulur ve onu da kendisiyle beraber gelmeye razı eder. İstanbul'daki kocasını ve evladını bırakıp abisiyle giden Şuşan, kendi kökeninden bir adamla tekrar evlenir ve oğlu Barsam dünyaya gelir. Barsam'ın babasına ise kitapta çok kısa değinilmiştir.

“Annesi gibi babası da 1915'te Türkiye'den sürülmüş bir aileden geliyordu. Sarkis Çakmakçıyan ve Şuşan İstanbulluyan'ın ortak bir şeyleri vardı, çocuklarının ancak hissedebildiği ama asla tam manasıyla anlayamadığı bir şey. Kelimeler arasına serpiştirilmiş sessizlikler. Babasının geleneksel Hale eşliğinde, annesinin etrafında dans edişini hatırlıyordu Barsam; kolları ufukta süzülen bir kuşun kanatları gibi dümdüz kalkmış, sevdiğinin etrafında halkalar çizerek.”⁶⁶⁴

Anne ve babası arasında bir sır olduğunu düşünen Barsam, onları bir arada tutan şeyin sevgi ve bu sır olduğuna kanaat getirir.

Aşk romanı daha öncede bahsettiğimiz üzere, baba-oğul ilişkisinin yoğunluklu olarak yer aldığı bir romandır. Bu açıdan Mevlâna ve oğulları arasındaki ilişkinin dikkat çekici birçok yönü vardır. Özellikle de küçük oğlu Alaaddin'in kişilik özellikleri, baba-oğul arasındaki iletişimi oldukça etkiler. Diğer taraftan bu ilişki Alaaddin'in kişiliğini de etkiler.

“En ön safta Rumi'nin iki oğlu oturuyordu. Tıpatıp rahmetli annesine çektiği söylenen büyük oğlan Sultan Veled ile duru bir çehresi, iri kirpikleri, badem

⁶⁶³ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 263.

⁶⁶⁴ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 309.

gözleri, geniş bir alnı olan, lâkin etrafını ters ters süzen kardeşi Alaaddin. Her ikisi de besbellî babalarıyla gurur duyuyordu.”⁶⁶⁵

Babalarının sevilen ve sayılan bir âlim olmasından kıvanç duyan iki kardeş, çok farklı mizaçlara sahiptirler. Büyük oğlan Sultan Veled, babasının bilgisinden, hoşgörüsünden ve saygınlığından hoşlanırken; küçük oğlan Alaaddin, babasının saygınlığından, nüfuzundan ve önderliğinden hoşlanmaktadır.

“Çocukluğumdan beri herkesin babamın önünde eğildiğini görmeye alıştığım, gün gelip babamın da birine benzer şekilde hürmet gösterebileceğini aklımdan dahi geçirmiyordum. Benim babam ancak bir hükümdarın ya da baş vezirin önünde diz çökebilirdi, bundan alt seviyedeki kimselerin değil. O yüzden duyduklarıma inanmayı reddettim. Ne var ki eve geldiğimde Kerra hikâyeyi doğruladı. (...) Demek babam çarşıda, herkesin gözü önünde çulsuz bir dervişin elini öpmüştü. (...)

Koca gün boyu kütüphaneden çıkmadılar. Sonraki gün de, ondan sonraki gün de... Bu kadar çok konuşacak ne buluyorlardı? Babam gibi bir adamla alelade bir dervişin ortak nesi olabilirdi ki? (...)

Evdaki düzenimiz allak bullak oldu. Her geçen gün asabım biraz daha bozuldu; aksileştiğimi görüyor ama sinirlerime mâni olamıyordum. Günün çeşitli saatleri kapıdaki deliğe gözümü yapıştırarak kütüphanenin içini gözetliyordum. Kapıyı birden açsalar beni çömelmiş, konuşmalarını dinler vaziyette bulurlardı. Ama umurumda bile değildi. Usanmadan her gün onları gözetledim. Fakat pek bir şey görebildiğim yoktu. (...) Görecek, işitecek bir şey olmayınca kafamda kurmaya başladım.”⁶⁶⁶

Alaaddin’in içinde bulunduğu bu ruh hali, hem babasının saygınlığını yitireceği korkusundan hem de babasını bir başkasıyla paylaşmak zorunda kalacağı düşüncesinden kaynaklanır. Babasının ancak hükümdar ve baş vezire saygı gösterebileceğini, bunun dışında kalan insanların ise babasının önünde eğilmesi

⁶⁶⁵ Şafak, Elif, Aşk, s. 141.

⁶⁶⁶ Şafak, Elif, Aşk, s. 206- 207.

gerektiğini düşünen Alaaddin, alelade bir dervişin önünde eğilen babasının itibarını kaybedecek olmasından endişe duyar.

Gün geçtikçe aksileştiğini fark eden Alaaddin, asabının bozulmasına mani olamaz. Yaşadığı tedirginliklerin onun kişiliğinde oluşturdu kötü etki, öz saygısını yitirerek kapı dinlemesine dahi yol açar. Bu yüzden Şems'in nasıl biri olduğunu merak eden Alaaddin, onların kapandığı kütüphaneye kulak misafiri olur. Kişilik olarak tam tersi özellikler sergileyen abisine yakalan Alaaddin, günlerdir içinde biriktirdiği öfkeyi ise abisine kusar.

“Ama bir başka gün ağabeyim beni suçüstü yakaladı. “Başkalarını gözetlemeye hakkın yok” dedi azarlarcasına. “Bilhassa öz babana bunu yapman yakışık almıyor.”

Omuz silktim. “Babamızın gece gündüz tüm vaktini bir yabancıyla geçirmesi, ailesini ihmal etmesi sana batmıyor da benim kapı dinlemem mi batıyor? Babamın yüzünü görmeyeli bir aydan fazla oldu. Böyle kenara atılmak seni üzmüyor mu?”

“Kimsenin kimseyi kenara attığı yok!” diye kestirip attı ağabeyim. “Babamız Tebrizli Şems'te senelerdir aradığı dostu, ruhdaşı, yoldaşı buldu. Çocuk gibi şikâyet edip sızlanacağına, onun için sevinmen gerek. Eğer bir insanı hakikaten seviyorsak onun mutlu olmasını isteriz.”⁶⁶⁷

Birbirinden tamamen farklı özellikler sergileyen bu iki kardeş aynı babanın, aynı koşullarda yetiştirdiği evlatlarıdır. Fakat aradaki bu ayrımı yaratan gelişim psikolojisinde yer alan, *“Gelişim, kalıtım ve çevre etkileşiminin bir ürünüdür”⁶⁶⁸* ilkesinin sonucudur. Bu ilkeye göre, kalıtım yoluyla geçen özelliklerin yanı sıra çevre etkileşimiyle kazanılan özellikler de mevcuttur. İşte Alaaddin ve Sultan Veled'in aynı kalıtım yoluyla sahip oldukları özellikleri, çevresel etkileşim sonucu kişilik farklılıklarına yol açmıştır. Bu durum romanda Şems tarafından da dile getirilir.

⁶⁶⁷ Şafak, Elif, Aşk, s. 207.

⁶⁶⁸ Senemoğlu, Nuray, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, Gönül Yay., Eylül 2007, Ankara, s. 6.

“Babam derhal itiraz etti. “Merak etme. Zevcem de oğullarım da yokluğuma anlayış gösterecek kadar olgundurlar.”

“Zevceni bilmem ama iki oğlun yaz ve kış kadar farklı” dedi Şems. “Hadis-i Şerif der ki: ‘Oğul babanın sırrıdır.’ Ama hangi oğul? Büyük oğlun ayak izinden yürür ancak küçük oğlan bambaşka bir mecraya akmakta. Haset, şüphe ve tenkit etmek yüreğini karartmış.” Bunları duyar duymaz yüzümü ateş bastı.

(...)

Hiç düşünmeden kapıyı ardına kadar açtım ve paldır küldür odaya daldım. Babamın gözleri hayretten fal taşı gibi büyüdü. Bir dakika geçti geçmedi, şaşkınlığın yerini kızgınlık aldı.

“Alaaddin, ne yapıyorsun? Bu ne kabalık oğul? Aklını mı yitirdin?” diye güreledi. “Ne cüretle bizi rahatsız edersin?”

Peş peşe yağın soruları duymazdan gelip, işaret parmağımı Şems’e doğrulttum. Niyetim bağırarak değildi ama heyecandan zangır zangır titrerken sesimin yükselmesine mâni olamadım: “Bana çatacağına, önce şu herife sorsan ya ne cüretle hakkımda böyle konuşur?”

Babam tek teklime etmedi. Sadece iç çekti; varlığım boynunda değirmen taşıydı sanki. Öylece durdu ve bana baktı. Yüzü demir bir kapı gibi kapandı.⁶⁶⁹

Alaaddin, henüz Mevlâna'nın istediği olgunluğa erişememiştir. Babasının sevgisini abisiyle bile bölüşmek zor gelirken, bir de Şems adlı dervişin ortaya çıkmış olması onu iyice asabileştirir ve bu yüzden aşırı tepkiler gösterir. Bu anlamda yaptığı davranışların yanlış olduğunu kendisi de biliyor olmasına rağmen babasının kendisini azarlamasını kabullenemez.

“İşte o an bende şafak attı. Tebrizli Şems yüzünden hayatımız altüst olmuştu. Bundan böyle hiçbir şey aynı olmayacaktı. Annemi seneler evvel, daha

⁶⁶⁹ Şafak, Elif, Aşk, s. 208-209.

çocuk sayılacak yaşta kaybetmişim. Şimdiyse ikinci büyük kaybımı yaşıyordum. İnsanın babası hem hayatta hem ölü olur mu? Olurmuş demek...”⁶⁷⁰

Alaaddin, babasının Şems’le olan dostluğunun boyutunu anlayamaz ve sevgiye aç bir çocuk olarak babasını yitirdiğini düşünür.

“Alaaddin usulca yanımda dikildi; yaptığım işe karamsar, kasvetli gözlerle baktı. Bir an için yüzünde baba sevgisine muhtaç bir çocuk gördüm. O an anladım ki Alaaddin’in kızdığı gerçekte Şems değildi. Babamdı.

Alaaddin kızgındı babama; kendisini yeterince koruyup kollamadığını düşünüyor ve tüm itibarına rağmen, annemizi genç yaşında alıp götüreren ölüm karsısında çaresiz kalmış olmasını kabullenemiyordu.”⁶⁷¹

Kardeşinin içinde bulunduğu ruh halini bu sözleriyle açıklayan Sultan Veled, kardeşinin aksine, babasının yıllardır beklediği can yoldaşına kavuştuğunu düşünmektedir. Babasının her ne yaparsa yapsın yaptığı her işinde bir hikmet bulunduğunu düşünen Sultan Veled, bu yüzden Şems gibi basit bir dervişin varlığını ve babasıyla münasebetini yadırgamaz. Alaaddin’in aksine o, babasının saygınlığını bu gibi şeylerle yitirmeyeceğini bilir. Çünkü babasının yazıları gelecek kuşaklara intikal edebilecek düzeyde yazılardır.

“Bugün tam kendimi çalışmaya vermiş, babamın yazılarını temize çekiyordum ki arkamda belli belirsiz bir ses işittim. Alaaddin’di. Alt dudağını ısırmış, göz ucuyla yazdıklarına bakıyordu. Kim bilir ne zamandır ses etmeden arkamda durup beni izliyordu. Gözlerinde sıkıntılı bir bakışla ne yaptığımı sordu.

“Babamın eski bir risalesinin suretini çıkarıyorum” dedim. “Tüm sohbetlerini temize çekip kopyalamak niyetindeyim.”

Alaaddin yarı alaylı baktı. (...)

“Dedikodular aldı başını gitti. Elalemin ağzı torba değil ki büzesin” diye devam etti “Herkes aynı soruyu soruyor: Nasıl oluyor da çapulsuz dervişin teki koskoca bir âlimi parmağında oynatıyor? Babamızın itibarı çölde kar tanesi gibi

⁶⁷⁰ Şafak, Elif, Aşk, s. 209.

⁶⁷¹ Şafak, Elif, Aşk, s. 249- 250.

kaldı. Eğer bir an evvel kendine çekidüzen vermezse tek bir talebe bile bulamayacak. Kimse onu hoca diye istemeyecek. Hani hakları da yok değil.”

(...)

Bir sahife daha aldım elime, narin sathını okşadım. Babamın kelimelerinin suretini çıkartıp, bu sayede ömürlerinin uzamasına yardımcı olduğumu düşünmekten mutlu oluyordum. Aradan bir asır bile geçse insanlar babamın öğretilerini okuyup feyz alabileceklerdi. Nesilden nesile bu malûmatın intikalinde ufak da olsa bir payım olması gurur veriyordu.”⁶⁷²

Babasının bilgisine ve eserlerine hayranlık duyan Sultan Veled, insanların babasıyla Şems arasındaki dostluğun boyutunu bir gün anlayacakları inancındadır. Onların hak ettikleri değeri göreceğini düşünen Sultan Veled, ilk defa yapılan sema gösterisi sırasında, izleyenlerin gösterdikleri beğeni ile bunun gerçekleştiğini sanır.

“Kimse ne yapacağını bilmiyordu. Kimse daha önce böyle bir gösteriye şahit olmamıştı.

Susunluğu babam bozdu. “Dostlar, bu gördüğünüz ayinin ismi semadır. Bugünden itibaren her asırda dervişler semaya duracak. Bir elleri göğe işaret ederken, öteki elleri yere dönecek ki, Hak’tan aldığımız her aşk zerresini halka taksim edelim.”

Seyirci sıralarından başını sallayanlar, hislenip duygulananlar oldu. Yumuşacık bir hava bürüdü ortalığı. Gözlerime minnet yaşları doldu. Nihayet babam da Şems de hak ettikleri hürmeti görmeye başlamıştı.

Böyle bitebilirdi bu akşam, bu şekeriz duygu seliyle. Ve ben eve mutlu, gururlu bir adam olarak dönebilirdim, eğer hemen akabinde olanlar olmasaydı.

Ne yazık ki Şems her şeyi mahvetti...”⁶⁷³

O güne kadar babası ve Şems’in yaptıklarından sual olunamayacağını, muhakkak bir hikmeti olduğunu düşünen Sultan Veled dahi artık Şems’in babasına

⁶⁷² Şafak, Elif, Aşk, s. 248- 249.

⁶⁷³ Şafak, Elif, Aşk, s. 331.

zarar verdiğini düşünmeye başlar. Yaşanan bu vukuatın, Alaaddin açısından değerlendirilmesi ise, daha sert ve acımasız bir şekilde verilir.

“Bu kadar utandığımı hatırlamıyorum. Öz babamı aylardır bir zındıkla işbirliği hâlinde görmek yeterince utanç verici değilmiş gibi, şimdi de müzik ve raks çıktı başıma! Babam koca şehrin önünde kendini nasıl böyle küçük düşürür? Üstüne üstlük, seyirciler arasında, kadınlar kısmında, kerhaneden namlı bir fahişenin de olduğu herkesin dilindeydi. Diyorlar ki kadın Şems’in kapatmasıymış. Bu ne biçim adam! Ahir ömrümüzün kalanı onun bize verdiği zararı temizlemekle geçecek herhalde. Bu akşam oturmuş bunları düşünürken, hayatımda ilk kez, keşke başka bir ailede doğsaydım diye geçirdim içimden. Ben ki babamın oğlu olmakla gurur duyardım, şimdi artık bir başkasının çocuğu olmadığımı yanıyorum.

Bence bu ayın babam gibi yüce bir din âlimine yakışmayacak türden pespaye bir dans gösterisiydi.”⁶⁷⁴

Alaaddin’in bu sözleri içinde biriken öfkenin bir kanıtıdır. Çünkü babasının yaptıklarından duyduğu utanç sebebiyle başka bir ailenin çocuğu olmak istediğini söylemesinin hemen ardından babasının yüce bir din âlimi olduğunu ekler. Aslında Alaaddin’in bütün derdi babasının saygınlığını yitirecek olmasından duyduğu endişedir.

“Şems yüzünü bana dönüp, “Dünkü ayini nasıl buldun? Beğendin mi bakalım?” diye sordu gayet pişkin bir şekilde.

“Hiç beğenmedim. Rezaletin daniskasıydı” dedim. “Oyun oynamayı keselim, tamam mı? Seni hiç sevmedim. Babamın itibarını daha fazla mahvetmene müsaade etmeyeceğim.”

Şems neyi yavaşça bir kenara bıraktı. “Demek mesele bu? Şayet babanın itibarı iki paralık olursa, insanlar sana saygın bir âlimin oğlu gözüyle bakmayacak. Toplumdaki ayrıcalıklı konumun sarsılacak. Bundan mı endişe ettin? Elalemin ne düşündüğünün ne önemi var?”

⁶⁷⁴ Şafak, Elif, Aşk, s. 333-334.

Damarıma basmasına izin vermemek için ettiği ağır lafı anlamazdan geldim. Yine de sakinleşmem zaman aldı.

“Buradan git artık. Git de huzur bulalım. Sen gelmeden önce ne iyiydik” dedim. “Babam muteber bir din adamı ve aile babası. Siz ikinizin ortak hiçbir noktanız yok.””⁶⁷⁵

Alaaddin, ilk geldiği günden beri Şems’e karşı olumsuz yargılar besler. Babasının, kardeşinin ve Şems’in tüm çabalarına rağmen, bu yargılardan kurtulamaz ve Şems’i anlamaya çalışmaz. Babasının itibarını yok etmek için gelmiş bir hain olduğunu ve Mevlâna’yı aşağı çekmek için uğraştığını düşünür. Bu yüzden içinde biriken öfke gün geçtikçe sirkeleşir ve sonunda Alaaddin, Şems’in meçhul ölümünde rol oynar.

“Babamla konuşmaya uzun zaman cesaret edemedim. Bir odaya kapandım, haftalarca fare gibi, hırsız gibi saklanarak yaşadım. En nihayet bir gün cesaretimi toplayıp babamın yanına vardım. Kütüphanede bir başına, mum ışığında oturuyordu.

“Müsaadenle konuşabilir miyiz?” diye sordum.

Ağır ağır, bir hülya denizinden sahile yüzercesine başını kaldırıp bana baktı ama bir şey demedi.

“Biliyorum, Şems’in kaybolmasında parmağım var zannediyorsun ama seni temin ederim ki...”

Babam parmağını kaldırıp lafımı kesti. “Sus evlat! Senden duymak istediğim bir şey yok. Sana söyleyecek sözüm de yok. Bundan böyle aramızda kelimeler kurudu.”

“Ama babacım, hakkımı yiyorsunuz. Müsaadenizle izah edeyim” dedim sesim titreyerek. “Kuran’ı getirin, el basayım. Yemin ederim ben değilim. Yapanları tanıyorum ama inanın ben masumum...”

“Oğlum” dedi, sanki bu kelime dilini yakmışçasına yüzünü buruşturarak.

⁶⁷⁵ Şafak, Elif, Aşk, s. 335.

“Ben değildim dersin ama cüppenin kenarlarında onun kanı var.”

İrkildim, hemen cüppemi yokladım. Doğru olabilir miydi? O gecedен kalma bir leke mi vardı acaba? Kumaşı dikkatle inceledim. Temizdi. Başımı tekrar kaldırınca babamla göz göze geldik ve ancak o zaman bana kurduğu küçük tuzağı fark ettim. Gayriihtiyarî üzerimde kan var mı diye bakınca, yakayı ele vermiştim.”⁶⁷⁶

Babasının tuzağını fark etmeyen Alaaddin, suçunu kabul etmiş olur. Özünde kötü biri olmayan Alaaddin’in tüm bu yaptıkları babasına olan sevgisinden ve onun gözüne girme çabasından kaynaklanır. Zira Alaaddin, babası tarafından sevilmediğini düşünür. Onun sevgisine ve ilgisine ulaşabilmek için de Mevlâna’nın oğluna yakışmayacak davranışlarda bulunur.

“Babam ötedenberi yufka yürekli bir adamdı. Her dinden ve inançtan insana kucak açardı. Şems hayatına girdikten sonra sevgi çemberi öyle genişledi ki, cemiyetin en dibe vurmuşlarını bile kapsar oldu: evsiz barksızlar, meczuplar, cüzâmlılar, sarhoşlar, fahişeler, dilenciler, yankesiciler... Hepsini önyargısız bir nazarla kucaklayıp anlayışla karşılayabilir. Hatta inanyorum ki Şems’in katillerini bile affedebilir. Sevmediği tek kişi var: Ben.

Babamın sevgi çemberine bir ben dahil olamadım. Öz be öz oğlu...”⁶⁷⁷

Yaşananlarda tamamıyla Alaaddin’i suçlu bulmak yanlış olur. Çünkü din bilgini bir âlim olarak Mevlâna’nın, oğlunun iç dünyasında yaşadıklarını anlamaya çalışması ve onunla iletişim kurmaya çalışması gerekirdi. İki oğluna da vermiş olduğu eğitim ve görgüden o kadar emindir ki Mevlâna, Alaaddin’in bir süre sonra kendiliğinden sakinleşeceğini düşünür. Ne yazık ki böyle yaparak Mevlâna, çocukları arasındaki kişilik farkını göz ardı etmiş olur.

İskender romanında ise yer alan yan kişilerden biri Elias’tır. Romanda babasıyla sorunları olan Elias’ın, kendini kanıtlama çabasında olduğuna değinilir.

“Çalışkandı. Her zaman işine dört elle sarılırdı zaten ama bu kez alışkın olmadığı bir iyimserlik edinmişti. Bir yanı Kanada’ya dünyaca tanınmış bir şef

⁶⁷⁶ Şafak, Elif, Aşk, s. 400- 401.

⁶⁷⁷ Şafak, Elif, Aşk, s. 402.

olarak dönmek istiyordu. Başkalarının beğenisini kazanmaya duyduğu ihtiyacın altında babasıyla sorunlarının yattığını biliyordu.”⁶⁷⁸

Elias, babasıyla yaşadığı problemler yüzünden onun kendisini sevmediğini ve saymadığını düşünür. Fakat babasının kalp krizi geçirdiğini haber vermek için arayan annesi bunun doğru olmadığını söyler.

“... uçuştan bir gün önce annesinden gelen telefonla babasının kalp krizini haber aldı.

“Her gün senden bahsediyordu” dedi annesi. “Baban sana saygı duyuyordu. Ama bunu yüzüne söyleyemeyecek kadar gururluydu.””⁶⁷⁹

Bir babanın çocuğuna olan sevgisini, aralarında her ne yaşanmış olursa olsun gurur yapıp göstermemesi çok büyük bir yanlıştır. Elias’ın babası da bu yanlışa düşmüş ve oğluyla arasında koca bir set oluşmasına sebep olmuştur.

Ustam ve Ben romanında yan kişi konumunda yer alan Osmanlı Sultanı II. Selim, romanda sık sık babası Kanuni’den farklı mizaca sahip oluşu nedeniyle yer alır.

*“Babanın cenazesinin hemen ardından oğul tahta oturdu. Selim, eşi benzeri görülmemiş bir şenlik yapılmasını talep etmişti. Hastalıklar, korkular, ölümler... O kadar çok musibet üst üste yağmıştı ki ne neşe kalmıştı ahalide, ne umut. Bunca yeis yeterliydi. Şimdi bayram etme vaktiydi.”*⁶⁸⁰

Osmanlı Devleti’nin veraset anlayışı taht kavgalarının ve ailedeki erkeklerin katledilmesinin kanıksanmasına neden olan bir anlayıştır. Bu yüzden kendisi daha tahta çıkmadan önce kardeşlerinin birer birer ölmesine tanık olan Selim, babasının ölümüyle birlikte tahta geçer. Tahta geçmesine vesile olan ölüm babasının ölümüdür ve Selim babanın yasını tutmak yerine tahta geçtiği için şenlikler düzenlemektedir. Tüm bunların sebebi uygulanan veraset sistemidir. Çünkü sürekli ölüm korkusuyla yaşayan bir insanın, en yüksek mertebeye ulaşıncaya kadar yaşayacağı ruhsal durum düşünülürse Selim’in normal davranışlar sergilemesi beklenemez.

⁶⁷⁸ Şafak, Elif, İskender, s. 172.

⁶⁷⁹ Şafak, Elif, İskender, s. 175.

⁶⁸⁰ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 287.

“Bol bol içiyordu. Yemeye meraklıydı. Kadınlara da. Ve ava çıkmayı, geyik, yeşilbaş, keklik, yabandomuzu avlamayı seviyordu. Bunların boynuzlarını, dişlerini tırnaklarını biriktirir, sonra sıkılıp hepsini atardı. Susuzluğunu hiçbir şey söndürmüyordu. Babasından ne kadar farklı olduğunu görmek için kılığına göz atmak kâfiydi. Gösteriş müptelası olduğundan ipek kaftanlara bürünür, nadir taşlar ve sırmalı işlemlerle süslenir, baş döndürücü kokular sürerdi. Gözlerine çektiği sürme, şahsiyetine uymayan bir sertlik verirdi nazarına. Renkli kuş tüyleriyle bezenmiş sarıklarının, Sulatan Süleyman’inkilerden daha büyük olduğu kimsenin dikkatinden kaçmıyordu.”⁶⁸¹

Babasının aksine gösterişten ve süsten hoşlanan Selim, babasının sarıklarından daha büyük sarık takarak ondan üstün olduğunu gösterme çabasındadır. Kabiliyetli bir cihan imparatoru olan babasının aksine, Selim’in zevk ve sefaya olan düşkünlüğü de başka bir ayırım noktasıdır.

“Ulema hoşnut değildi. Yeniçeriler de. Orduyla beraber cepheden cepheye koşmadığı için topa tutuluyordu. Babası savaştan pek payitahtta durmamıştı. Hâlbuki o sarayından çıkmıyordu. İnsanlar onu durmadan Süleyman’ın hayaletiyle mukayese ediyor, kifayetsiz buluyordu.”⁶⁸²

Selim’in çevresindekileri hoşnut edebilmek için hediyeler dağıtması da hakkında söylenenleri durdurmaya yetmez. Babası gibi olamadığı için sürekli eleştirilen Selim’in zaten babası gibi olma gayreti de yoktur. O, bulunduğu mevkinin, gücün ve zenginliğin tadını çıkarmak ister. Babası gibi olmadığının, olamayacağını ve olmak istemediğinin farkındadır.

“Babasının eline su dökemeyen Selim’in camii nasıl Süleymaniye ile aynı şehirde olabilirdi ki?”⁶⁸³

Tüm bu acı sözlerden haberdar olan ve duydukları karşısında incindikçe daha da çok zevk ve sefaya düşen Selim’in ölümü de dedikodulara neden olur.

⁶⁸¹ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 296.

⁶⁸² Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 298.

⁶⁸³ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 308.

“O hafta hamamda düşüp başını çarptı. Öldüğünde zilzurna sarhoşmuş, dediler. Kimileri de ayıkmiş ama öyle dalgınmış ki nereye bastığını görmemiş, dedi. Ziyadesiyle tahakkümperver bir babanın oğlu, ziyadesiyle geniş bir memleketin hükümdarı, ziyadesiyle yaralı bir ruhun sahibi, ziyadesiyle incelikli şairlerin şairi Sarhoş Selim, Sarı Selim, Meyus Selim dünyayı terk ettiğinde elli yaşındaydı.”⁶⁸⁴

II. Selim, ne yazık ki hayatı boyunca kudretli ve kabiliyetli bir babanın gölgesinde kalmış ve hep bunun ezikliğini duymuştur.

3.B.2.2.3. Baba- Oğul İlişisini Etkileyen Faktörler

3.B.2.2.3.1. Anne / Üvey Anne

Baba-çocuk ilişkisini tamamlayan saç ayağı, anne unsurudur. Baba ve oğul arasındaki ilişkide değişik sebeplerden ötürü etkili olan anne figürü, Şafak'ın romanlarında da karşımıza çıkar.

Şehrin Aynaları romanında, Antonio'nun annesini üzgün görmesi üzerine babasına öfkelenmesi, annesine olan sevgisinden kaynaklanır.

“Miguel'e ve kendisine Yahudi olduklarını fısıldadığında, Laura'ya gebe olan annesi kaşlarını çatmış, endişeyle uzaklara bakıyordu. Baktığı yerde dehşetengiz bir şeyler varmışçasına gerilmişti dudakları, sararmıştı suratı. Annesini bu denli üzen şeylerden bahsettiği için babasına, ama en çok da Miguel'e kızmıştı.”⁶⁸⁵

Annesinin neye ve niye süzüldüğünü anlamayan Antonio, onun konuşmalardan dolayı canının sıkıldığını anlar ve bu yüzden konuşmayı yapan babaya sinirlenir.

Mahrem romanında ise anne figürü, baba-oğul ilişkisini bambaşka bir yönden etkiler. Doğum esnasında ölen annenin katili olarak görülen evlada, babanın soğuk ve sert davranması söz konusudur. Şafak, bu konuyu aşk adlı romanında da benzer şekilde işler. Öncelikle *Mahrem*'deki duruma bakacak olursak; Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi, yıllardır özlemle beklenen erkek çocuktur. Fakat ne

⁶⁸⁴ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 335.

⁶⁸⁵ Şafak, Elif, Şehrin Aynaları, s. 186.

yazık ki annesi doğum sırasında can verir. Bunun üzerine babası, oğluna karşı acımasız ve sert bir tutum takınır.

“Ardından Keramet Mumi Memiş’i babasına gösterdiler. Adamcağız seneler sonra nihayet bir oğlu olduğunu öğrenince öyle sevindi, öyle sevindi ki, yedi mahallede tek mil fakir fukaranın karnını doyurmaya, ebe teknesinden beri su yüzü görmemiş kim varsa hamama sokup bitlerinden arındırmaya and içti. Ama daha lafını bitiremeden, ağulu bir yumru oturdu boğazına. Bir uğursuzluk hissetmişti. Kanadını kedi pençesine kaptırılmış serçenin korkunç korkusuyla, yüreceği ağzında koşturdu karısının yattığı odaya. Gözlerini açmaya cesaret edemiyordu. Karanlıkta el yordamıyla buldu artık tamamen buz kesmiş vücudu. Karısının her daim ceviz ve tarçın ve karayel kokan saçlarına gömdü burnunu. Ama şimdi bütün bunlara başka bir koku eklenmişti sanki. Sanki... mum kokuyordu ortalık.

Keramet Mumi Memiş bebeği annesinin yanına yatırdı. Odadan çıkarken, bir kez olsun dönüp de bakmadı; ne anneye, ne bebeğe. İkisini birlikte, yan yana gömmüştü zihninde. Kapı ardından kapanırken, kendi kendine bir şeyler geveledi; belki de veda niyetine.

“Keşke!” dedi “Keşke yaşasaydı da, gene kız doğursaydı.” ⁶⁸⁶

Baba, suçu olmayan bebeğe karşı bu şekilde kayıtsız kalarak aslında erkek çocuk özlemi çeken kendisinin ve bu özleme eşlik eden karısının suçunu oğluna yöneltmiş olur. Bu durum ise baba-oğul ilişkisini olumsuz etkiler.

Bit Palas romanında yer alan Bonbon Palas’ın yedi numaralı sakini ‘ben’ yani anlatıcı, babası ve annesi arasındaki sevgiyi ve bu sevginin tükenişini kısaca anlatır.

“Eğer babam bu kadar yakışıklı olmasaydı, böylesine dinç ve kendinden emin, muhtemelen daha rahat ederdi annem. Nişan fotoğraflarında, yakasına kocaman, yapma bir manolya iliştirilmiş tirşe nişan elbisesi içinde, onun koluna girmiş gülümserken bile bakışlarını gölgeleyen, mutluluğunu örseleyen o kem

⁶⁸⁶ Şafak, Elif, Mahrem, s. 53.

tedirginlik, aradan geçen yıllar içinde bileylenmezdi böylesine. Zamanın ikiyüzlülüğünden nefret etmiş olmalı.”⁶⁸⁷

Zamanın annesini yıpratırken babasını kolladığını ifade eden anlatıcı, annesinin bu yüzden çektiği acılara üzüldür. Fakat annesinin o zamanki durumunu, o yaşlarında anlayamadığını, yaşına göre hala dinç ve yakışıklı olan babasına karşı kendisinin de hayranlık duyduğunu da ekler. Böylece annesinin babası konusunda duyduğu kaygılar anlatıcının babasına olan düşkünlüğünü ve hayranlığını arttırmıştır denilebilir.

“Başka türlü olsa, olabilseydi babam, gençliğin faniliğini muhtemelen zorlanmadan içine sindirebilecekti annem; etrafındaki tüm o iki-üç çocuklu, orta halli, içlerinde kalan ukdelerin zehiri ya bakışlarına ya dillerine vurmuş ev hanımları gibi. Onlar ve kocaları normaldi. Normal olmayan babamın haliydi. Evliydim; yaşamları, çocukları, paraları, yuvaları, hüsrancıları, mazileri birdi ama yıllar anneme başka, babama başka türlü muamele etmişti. Annem hızla yıpranadursun, babam onca sene sonra bile, hâlâ nişan fotoğraflarındaki gibi genç ve bir o kadar dinçti. Yanıbaşında bir türlü solup gitmeyen bir güzellik varken, güzelliğinin solup gitmesini hazmedemediği için suçlayamıyorum annemi. Eli kolu bağlanmış, kendine baktığı tüm mercıklar puslanmıştı. (...)

Bense o yaşlarda babamla gurur duyup ona öykünmekle meşgul olduğumdan, annemin kaygılarının farkına varamamış olmalıyım uzunca bir zaman.”⁶⁸⁸

Babasının heybetini, görünüşünü ve daha pek çok özelliğini hayranlıkla izleyen çocuk, bu arada annesinin yaşadığı kırgınlıkları, kırıklıkları ve yıpranmışlığı fark etmez. Yıllar sonra duruma objektif bir şekilde bakarken, annesinin neler hissetmiş olabileceğini düşünür ve ona hak verir. Fakat babasının ölümü, anne ve oğul arasına keskin ve görünmez bir hat çeker. Akşamları evde aşırı alkol tüketen ve bu sırada masada tek başına oturmayı sevmeyen babanın ölümü anne-oğulu birbirine yaklaştırmak yerine uzaklaştırır. Çünkü her ikisi de ölen adama kendilerine göre rol

⁶⁸⁷ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 222.

⁶⁸⁸ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 223

biçerler. Bu durum ise anlatıcının babasının hatıralarına daha çok sahip çıkmasına neden olur.

“... annem de ben de birer kıyafet giydirip, kisve biçtik babamın akşamları bizimle masaya oturan hayaletine. Oysa başka şartlar altında, bizi birbirimize yakınlaştırması beklenen bu davranış benzerliği, sonunda yollarımızı kesinkes ayıracaktı.

Oyunbozanlıktı çünkü yaptığı. Babamın masadaki hayaletine hizmet ederken, onu olduğu gibi değil, görmek istediği gibi resmetti zihninde ve dilinde. Hamarattı hep. Çabuk çabuk süpürüverdi, ölen kocasının asla sevmediği, beğenmediği, istemediği tüm özelliklerini belleğinin dışına. Nihayet temizliğini bitirip, diktiği kıyafeti babamdan kalan boşluğa giydirdiğinde, sadece ailesinin selametini düşünüp durmadan bunun için çalışan, karşılığında tek lüksü akşamları karısıyla karşılıklı oturup bir-iki kadehcik içmek olan, bir zehiri varsa bile içine akıtan; asla söylenmeyen, şikâyet ya da küfür etmeyen, etten ve sinirden değil de eften püften; tekdüze bir ağıdı andırırçasına renksiz ve fersiz bir adam oturuyordu masada. Annem bu sahte rahmetliyi o kadar sevdi, ona o kadar yürekten inandı ki, altı ay sonra tekrar evlenmeye karar verdiğiğinde, kendisine koca olarak seçtiği adam, masadaki hayaletin tıpatıp aynısıydı.

Bu zaman zarfında onun belleğinin dışına süpürdüklerini ben topladım çuval çuval. Babama olan bağlılığımın ziyade, anneme duyduğum kızgınlıktan yaptım bunu. Fakat sonuçta, ağzı sımsıkı bağlanıp kapının önüne konmuş çöp torbalarını birer birer açarak, içlerindeki tüm nahoş hatıralara inadına sahip çıkarak kendi ellerimle diktiğim hayalet, ötekenden daha yakın olmadı hakikate. Doğrusu, ne annemin sonradan kendini inandırdığı kadar güzideydi babam, ne de benim buna karşı iddia ettiğim kadar kepaze. Gene de her ikimiz de inatla sarıldık kendi aldatmacamıza. Aldatmaca da sayılmaz büsbütün; sadece yarı haksızlığımızın üzerini kapatıyorduk yarı haklılığımızla. Annem de, ben de, birbirlerinden köşe bucak kaçan, kaçtıkça asla bir bütüne tamamlanamayan iki yarım çemberi çevirmeye çalışıyorduk beyhude bir gayretle. Artık tek ölüye ait iki ayrı mezar vardı ortada:

*birinde gündüzleri defnedilmişti aynı adamın, ötekindeyse geceleri. Ne zaman babamı yad etmek istesek, annem birini ziyaret ediyordu, ben diğerini.*⁶⁸⁹

Ölen eşinin ardından, onu bütün olumsuz özelliklerinden arındırarak olumlu bir eş ve baba modeline çeviren anne, bu davranışıyla oğlunun zihnindeki baba resmine zarar vermiş olur. Annesinin yaptığını doğru ve samimi bulmayan oğul bu yüzden babasının olumsuz yanlarıyla var olabileceğini düşünerek, onun bu yönlerine sahip çıkmaya çalışır. Fakat bunu yaparken babasını olduğundan fazla kepaze gösterir. Kendisi de bunun farkındadır; fakat annesinin ölen eşine takındığı tutum, oğlununda ölen babasına karşı böyle bir tutum içine girmesine neden olur. Ne var ki ana-oğul ikilisi bu davranışlarıyla, ölmüş olan babaya haksızlık yaparlar. Çünkü insanın kişiliği olumlu ve olumsuz yönleriyle bir bütündür. Bu anlamda anne ve oğul yaptıkları şey, ölen adamın ruhuna yapılmış bir saygısızlıktır.

Bonbon Palas'ın üç numarasında kuaför dükkânları olan Cemal ve Celal adlı ikizler, küçükken yaşadıkları ayrılığın hikâyesini yıllar sonra birbirlerine itiraf ederler. Bu sayede babalarının annelerine yapmış olduğu ihaneti ve ona ortak olmaları da anlatılmış olur.

“Babaları, yıllar, yıllar evvel gittiği Avustralya'dan onları almak üzere köye döndüğü zaman, on yaşındaydı ikizler. Hayranlıkla dinlemişlerdi hayran oldukları adamın anlattıklarını. Çok çalışmış, çok para kazanmış ve işte şimdi de ailesini alıp götürmeye gelmişti. Bahçesinde araba lastiğinden salıncağı olan, mısır gibi sapsarı bir ev vardı orada onları bekleyen. İkizler babalarının dizinin dibinden ayrılmadan anlattıklarını dinlerken, anneleri de bavulları hazırlamış, götürmeyecekleri eşyaları eşe dosta dağıtmış ve teker teker, uzun uzun tüm komşularıyla vedalaşmıştı.

Yola çıkmalarına bir gün kala, Cemal ile Celal heyecandan uyuyamadan yer yataklarında bir o yana bir bu yana dönerken, babaları süzülmişti odalarına. Başlarını okşayıp, bir fotoğraf çıkarmıştı koynundan. Hakikaten de sapsarı, kocaman bir ev görünüyordu fotoğrafta. Küçük bir bahçesi vardı tıpkı anlattığı gibi. Salıncak da vardı bahçede. Ve o salıncığın üzerinde de, yüzünde güller açmış topluca bir kadın. Ensesinden bir tutam saç kıvrılan, kalın örgülü, gevşekçe tutturulmuş bir

⁶⁸⁹ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 228-229.

topuz yapmıştı kızıl saçlarını. “Nasıl? Güzel, değil mi?” diye sormuştu babaları. İkizler, başlarını sallayarak tasdik etmişlerdi mahcubane. Şimdiye değin gördükleri kadınlara benzemiyordu; hele annelerine hiç. Fotoğrafi ceketinin cebine sokarken, tekrar başlarını okşamıştı babaları. “Biz yarın üçümüz yola çikalım,” demişti. “Anneniz şimdilik burada kalsın. Biz gidelim, hele bir yerleşelim. Sonra gelir alırsız onu da.”

Yaşları küçük, babalarına besledikleri hayranlık büyük olsa bile, çocukların ikisi de bunun bir yalan olduğunu daha o an anlamıştı. Odada baş başa kaldıklarında, bu meseleyi hiç tartışmamışlardı aralarında. Duymamış gibi yapmıştı ikisi de; duymamış ve olacakları anlamamış gibi. O gece nihayet uyumayı başardıklarında, kızıl saçlı kadını çağırmışlardı rüyalarına. Gelip gelmediğinden emin olamamışlardı sabah uyandıklarında.”⁶⁹⁰

Uzun süre ayrı oldukları babalarına olan özlemleri ve içlerinde ona karşı büyüttükleri sevgi nedeniyle ikizler babalarının her anlattığını hayranlıkla dinlerler. Baba ise çalıştığı ülkede ailesi için uygun şartları yarattığını ve onları götürmeye geldiğini söyleyerek, kendisi için özlemlerle çarpan kalpleri iyiden iyiye kendine hayran bırakır. Fakat eşinin ardından iş çevirecek olan babanın niyeti son akşam ortaya çıkar. Oğullarına niyetini gizlice anlatan baba, onların üzerinde bıraktığı hayranlığın etkisiyle suç ortaklığına sürükler.

“O vakit babamın anlattıkları o kadar hoşuma gitmişti ki...” dedi Cemal, dizlerinin üstüne çökmüş, ısı ayar düğmesine bakınan ikizine.

“O kocaman ülke, o güzel kadın...” diye mırıldandı Cemal dalgın dalgın. “Annemi sattım ben bunlar için. Böyle aşağılık bi herifim işte. Beni doğuran, emziren, büyüten anacığımı bunlara değiştirdim. Ulan hadi insan büyüyünce maddiyatçı olur da, dersin ki hayat böyle yaptı. Ama parmak kadar çocukken de maddiyatçı olunur mu be!”

Ertesi gün bir bahaneyle evden göndermişlerdi annelerini. Yeterince uzaklaştığına kani olunca, üçü üç koldan bagaja yüklemişlerdi bavullarını.

⁶⁹⁰ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 309.

“Ama sen ne yaptın? Sen anamızı bunlara değışmedin!” dedi Cemal, kardeşinin bir döner koltuğun altına girerek, ısı ayar düğmesini çıkarışını izlerken. “Sen satmadın ruhunu. Satmadın insanlığını. Sikmişim zenginliğini, bolluğunu dedin. Atladın arabadan. Annem için geri döndün. Beni de döndürmek istedin. Nasıl da koşuyordun arkamızdan. Yıllarca gözümün önünden gitmedi. Nasıl da bağırıyordun. Ta köyün çıkışına kadar koştuñ peşimizden.””⁶⁹¹

Babasının anlattığı hayranlık uyandıran güzellikler ve zenginlikler uğruna, kendisini besleyip, büyüten annesini terk ettiği için vicdan azabı duyan Cemal, babasıyla birlik olup annesini sırtından vurmıştır. Kendisini annesine ihanet etmiş kabul eden Cemal, bu yüzden hep babasını suçlamış ve kardeşinin daha vefalı ve duyarlı olmasını takdir etmiştir. Fakat olay Cemal’in düşündüğü gibi gerçekleşmemiştir. Yani görünen her zaman görüldüğü gibi değildir.

““Ayakkabım çıkmıştı,” dedi Celal. Aslında susmayı yeğlerdi şu anda. Ama ona danışmadan, kendiliğinden konuşuyordu ağzı. Bari o üçüncü birayı içmeseydi. “Tam arabaya binerken ayakkabımın teki ayağımdan çıktı, fırladı gitti. Onun için indim arabadan. Ayakkabımı giymek için geri dönmüştüm. Ama daha ayağımı ayakkabıya geçirmeden, baktım annem yolun başında göründü. Onu görür görmez babam arabayı çalıştırdı. Tek ayakkabıyla koştuñ yanınıza, ama ben yetişemedim siz hareket ettiniz. Arkanızdan avaz avaz bağırdım. Ta köyün çıkışına kadar koştuñ peşinizden.””

Ömrü boyunca babasının terk ettiği çocuk olmanın ezikliğini duymuş Celal ile ömrü boyunca annesini terk eden çocuk olmanın ezikliğini duymuş Cemal, yarı şaşkın, yarı mahzun bakakaldılar birbirlerinin aynasında tersyüz edilmiş benliklerine. Ve her ne gördülerse o sırlı yüzeyde, kendi durumunun daha vahim olduğu sonucunu çıkardı ikisi de.”⁶⁹²

Onca zaman birbirlerinin geçmişine ve benliğine imrenmiş olan bu iki kardeş, kafalarında kurdukları düşüncelerin hakikate uymadığını öğrenince büyük bir şaşkınlık yaşarlar. Bir tarafta babasıyla bir olup annesini bile isteye terk etmiş olmanın vicdan azabını yaşayan Cemal, diğer tarafta ise annesinin geldiğini gördüğü

⁶⁹¹ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 310.

⁶⁹² Şafak, Elif, Bit Palas, s. 310-311.

halde babasıyla gitmek için arabanın peşinden koşan, yetişemediği için de vicdan azabı duyan, bu yüzden de babasının kendisini de annesiyle birlikte terk ettiğine inanan Celal vardır. İki kardeşin yıllarca iç dünyalarında yaşattıkları bu vicdani azap, babalarının onlara yüklemiş olduğu ağır bir yük olarak kalır.

Aşk romanında ise Mahrem'dekine benzer bir baba-oğul-ane ilişkisi yer alır. Babanın, doğum sırasında kaybettiği eşinin acısını doğan bebekten çıkarması bu romanda da kısaca işlenir.

“Annem dört gün boyunca kardeşlerimi doğurmaya uğraştı. Gece gündüz feryatlarını işittik, tâ ki sesi soluğu kesilinceye değin.

Ebe annemi kurtaramayınca kardeşlerimi kurtarmaya soyundu. Eline bir çift makas alıp annemin karnını yardıysa da ancak bir bebeği kurtarabildi. Erkek kardeşim işte böyle doğdu. Babam bütün suçu ondan bilirmişçesine doğduğu günden beri kardeşime ters davrandı. Hatta vaftiz törenine dahi katılmadı.

Annem ölüp, babam asık suratlı, haşın bir adama dönüşünce hayatın tadı tuzu kalmadı.”⁶⁹³

Çöl Gülü'nün geçmişini ve nasıl kerhaneye düştüğünü anlattığı bu bölümde kardeşinin doğumunu anlatması, hayatlarının nasıl birden bire kötü bir yön çizdiğini göstermek açısından verilir. Zira babalarının, karısının ölümünden sorumlu tuttuğu oğluna karşı acımasızca tutumlar sergilemesi, baba-oğul arasında düşmanlığın oluşmasına sebep olur.

“Bir sene sonra babam yeniden evlendi. Kardeşimin hayatında tek değişen şey şu oldu: Eskiden sırf babamdan kötü muamele görürken, şimdi hem babamdan hem üvey annemden kötü muamele görüyordu. Artık her fırsatta evden kaçıyordu. Geri döndüğünde beter arkadaşlar ve daha beter huylar edinmiş olarak geliyordu. Bir keresinde babam onu öyle feci dövdü ki, yaşaması mucizeydi. O günden sonra kardeşim hızla değişti. Gözbebeklerine zalim bir bakış oturdu. Aklından bir şeyler

⁶⁹³ Şafak, Elif, s. 155.

geçirdiğini seziyordum ama ne fena ameller beslediğinden haberim yoktu. Keşke bilseydim. Keşke bu trajediyi önleyebilseydim.’⁶⁹⁴

Eşinin kaybının yarattı acı dolayısıyla babanın bir müddet oğluna karşı soğuk davranması yanlış olsa da kabul edilebilir. Fakat bu durumu bitmek bilmez bir öfke ve kine dönüştürmesi çok yanlış bir tutumdur. Çünkü ölmüş annenin sevgisinden mahrum kalan bir çocuk üstüne bir de babanın sevgisinden mahrum kalırsa, ondan sevgi ve sevgiye dair bir beklentide bulunulamaz. O çocuk ancak öfke ve kin beslemeyi öğrenir ki, bu durumda onun saldırgan davranışlar sergilemesine neden olur. Bu anlamda annenin ölümü baba-oğul ilişkisinde olumsuz bir etki yaratmıştır demek yanlış olmaz.

İskender romanında ise anne figürü, baba ve oğul arasındaki ilişkiyi namus konusu nedeniyle etkiler. Annesinin bir başkasıyla ilişkisi olduğunu düşünen İskender, anne ve babası arasındaki sevgiyi sorgular.

“Bir keresinde anneme babamla neden evlendiğini sordum. Birbirlerini sevip sevmediklerini anlamak için.

“Ben varmadım ona” dedi.

“Eh o zaman o sana vardı” diye ısrar ettim.

(...)

“O zamanlar dünya farklıydı” dedi. “Senin şimdiki hayatınla alakası yoktu. Siz gençler öyle şanslısınız ki. Kıymetini bilmiyorsunuz.”

Duymak istediğim cevap bu değildi. İnsan istiyor ki anası ile babası birbirini çok sevmiş olsun. Hiç olmazsa ilk başta. Oysa bizimkilerde yoktu böyle şeyler.’⁶⁹⁵

Anne ve babasının birbirlerine aşık olmadıklarını ve kendilerinin de aşk çocuğu değil de görev ve teslimiyet duygusuyla dünyaya getirildiklerini anlayan İskender, babasını annesine çeki düzen vermesi konusunda uyarır.

⁶⁹⁴ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 155.

⁶⁹⁵ Şafak, Elif, *İskender*, s. 127.

“Âdem elini oğlunun dizine koydu. “Bak evlat, biliyorum anlamıyorsun. On yıl önce olsa öfkeden çıldırırđım. Bu işin önüne geçmek için her şeyi yapardım. Ama artık kimseye kendimi zorla sevdiremeyeceğimi bilecek yaştayım. Tıpkı kendimi de birini sevmeye zorlayamayacağımı bildiğim gibi. Kaç kez boşanmak istedi annen. Kulak asmadım ama doğrusu oydu aslında.”

“Sevgi” kelimesini babasının dudaklarından duymak afallatmıştı İskender’i. Doğru, geçmişte annesiyle babasının nasıl evlendiklerini merak ettiği olmuştu ama ailelerinin namusuydu söz konusu olan. Babasıydı Âdem, ailenin reisiydi. Romantik bir ergen değildi ki.”⁶⁹⁶

İskender, babasının sevgi hususunda söylediğı sözleri babasına uygun bulmaz. Çünkü İskender’e göre sevgi, ergenlere yakışan, babası gibi kelli felli insanlara uzak olan bir kavramdır. Bu yüzden babasının söylediklerini anlamsız bulur. Önemli olanın annesinin, aile namusuna getireceğı haleb ve babasının buna vereceğı tepkidir. Fakat babasından umduğı tepkiyi bulamayan İskender, onun yeterince cesur ve şerefli olmadığını düşünür. Böylece anne figürü baba-oğul arasında olumsuz bir etki yapar.

Ustam ve Ben romanında annesi ölen Cihan, bu ölümden üvey babasını sorumlu tutar ve ondan intikam almaya karar verir.

“Artık hayatta değildi anası. Ciğçerlerinde yara varmış, demişti hekim; fakat Cihan biliyordu ki hamileyken yediğı tokat ve tekmelerdi esas sebep. Cihan’in üvey babası –ki amcasıydı aynı zamanda- ölüme sebebiyet veren o değilmiş gibi bağıra çağıra ağlamıştı cenazede bir de utanmadan. Cihan nefret ediyordu adamdan ve onun riyakârlığından. Bu gemiye bindi bineli kaç kez pişman olmuştu anasının intikamını almadan yuvayı terk ettiğine. Öte yandan biliyordu ki eğer kalsaydı, ya amcası onu öldürecekti, ya o amcasını. Henüz yaşı küçük, gücü kısıtlı olduğundan muhtemelen amcası kazanacaktı. Ama dönecekti bir gün, mutlaka...”⁶⁹⁷

Üvey babası olan amcasını, babasının yerini aldığı için zaten sevmeyen Cihan, adamın annesine kötü davranışları nedeniyle ondan iyice nefret eder. Sürekli

⁶⁹⁶ Şafak, Elif, İskender, s. 336.

⁶⁹⁷ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 38.

şiddete ve kötü muameleye maruz kalan annesinin bu sebepler nedeniyle öldüğünü düşünen Cihan, amcasına yaptıklarının cezasını ödetmek ister; fakat ona yetecek gücü olmadığını da farkındadır. Bu yüzden intikam alabilecek güce ve zenginliğe ulaşacağı güne kadar çalışmayı ve sonra intikamını almayı planlar.

*“Geceleri gözlerini kapatır kapatmaz üvey babasının yüzü zuhur ediyordu karanlıkta. Bir yanı derhal geri dönmek istiyordu. Dönmek ve anacığının ölümüne sebep olan adamı gebertmek. Bir başka yanı, evvela istikbalini kurtarmasını söylüyordu.”*⁶⁹⁸

Yıllarca bu duygularla yaşayan Cihan, annesinin intikamını almak için üvey babasına duyduğu öfkeyi canlı tutar. Fakat zaman geçtikçe hayatı değişen ve Sinan’ın kalfası olacak mevkiye ulaşan Cihan’ın bu intikam arzusu da sönmeye başlar.

İnsanların ön yargıyla yaklaştıkları üvey anne mevzusu ise edebiyata çokça konu olmuştur. Elif Şafak’ın bazı romanlarında da, bu konu birer ayrıntı olarak işlenmiştir.

Baba ve Piç romanında küçücük bir çocukken annesinin evi terk etmesi sonucu uzun bir süre babasıyla yalnız yaşayan Levent Kazancı, babasının genç bir hanımla yeniden evlenmesi üzerine eve gelen üvey anne ile geçim sağlayamaz.

*“Ne var ki evdeki üç yaşındaki çocuk için durum çok farklıydı: Küçük Levent, üvey annesini asla kabullenmeyecek, bir kez bile sevmeye yeltenmeyecekti. Her fırsatta Cicianne’ye direnecek ve en nihayetinde çocukluğunu bastırılmış bir hınçla noktalayacaktı; tabii böyle bir gazez altında yaşanan çocukluk artık ne kadar tamama erebilirse.”*⁶⁹⁹

Annesinin kendisini terk ettiğine inanan ve babasının da yeniden evlenerek kendisini terk edeceğini düşünen Levent, eve gelen üvey anneden nefret ettiği gibi, onu eve getiren babasına karşıda büyük bir öfke duyar.

⁶⁹⁸ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 55- 56.

⁶⁹⁹ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 158.

Yazarında belirtmiş olduğu gibi içinde bastırılmış bir hınç olan Levent'in çocukluğunu olumlu bir şekilde tamama erdirmiş olması mümkün değildir. Bu yüzden ileri yıllarda, içindeki bu hıncın dışavurumu çocuklarına ve eşine baskı ve şiddet olarak yansır.

3.B.2.2.3.2. Ensest

Yazarın ensest konusunu en yoğun işlediği romanı Baba ve Piç'tir. Romanda Mustafa Kazancı'nın kız kardeşi Zeliha'ya tecavüz etmesi, baba-oğul ilişkisinin sağlıklı bir gelişim gösterememesine bağlanır.

“Her yaştan kadın arasında büyüdüğü, daima onların ilgi odağı olduğu halde, nasıl oluyordu da karşı cinsle deneyimi erkek akranlarının çok gerisinde kalıyordu? Artık yirmi yaşına gelmiş olmasına rağmen çocuklukla erkeklik arasındaki meçhul eşiğe saplanıp kalmış gibi hissediyordu kendini. Ne evvelki safhaya dönebiliyor, ne sonrakine sıçrayabiliyordu. Eşiğe dair tek bildiği, böylesine arada kalmanın sinirlerini bozduğuydu. Ah bir silkinebilseydi nefsinden. Kirli, ıslak bir eldiven gibi çekip çıkarabilseydi keşke ya bedenini ya da erkekliğini.”⁷⁰⁰

Çocuk ruh sağlığı kitaplarında, erkek çocukların cinsiyetlerine göre nasıl davranmaları gerektiğini babalarından öğrendikleri yazar. Mustafa'nın babasıyla sağlıklı bir iletişim kuramaması, karşı cinsle de sağlıklı bir iletişim kuramamasına yol açar. Evde onca kadın arasında yetişmesine rağmen, yine de bu konuda kendini geliştiremeyen Mustafa, akranlarına göre kendini geri kalmış hisseder. Cinsel arzularına uzun bir süre karşı koyabilen Mustafa, ruhsal açıdan zayıf olduğu bir dönemde gelen isteklere karşı koyamaz olur.

“Her şey iki sene evvel üniversite sınavlarında başarısız olmasıyla başlamıştı. Sonuçların açıklanmasına kısa bir müddet kala, bastırılmaz bir hızla nüksetmişti İstek. Kendini cezalandırarak ve kendinden soğuyarak geçirdiği seneler ansızın ters bir etki yaratmış; dürtü her zamankinden güçlü dikilmişti karşısına.

İstek her yerde, günün her saatinde gelebiliyordu. Banyoda, bodrumda, bahçede, tuvalette, yorganın altında, oturma odasında, televizyon karşısında ve

⁷⁰⁰ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 348.

*etrafta kimseler olmadığında, kız kardeşinin odasında; gizlice oraya süzüldüğünde, onun yatağında, sandalyesinde, masasında...*⁷⁰¹

Kendini yetersiz ve başarısız hissettiği bir zamanda başlayan bu arzu, evin pek çok yerinde cereyan eder. Fakat dikkat çekici olan şey, Mustafa'nın bu arzuyu bazı zamanlarda kız kardeşinin odasında, yatağında ya da masasında gerçekleştiriyor oluşudur. Bunun sebebi eziklik duyduğu karşı cins içinde, kendisini bir tek kız kardeşinden üstün hissetmesidir. Ayrıca bir de babasının otoritesine kayıtsız şartsız boyun eğen Mustafa'ya nazaran Zeliha'nın babasına karşı koyabilecek cesarete sahip olması, ona karşı dış bilemesine sebep olur. Oğul'un babaya sunduğu koşulsuz itaate rağmen sevgi göremeyişi, hıncını kız kardeşinden çıkarmasına sebep olur. Bu yüzden evde kimsenin olmadığı bir gün Mustafa, kız kardeşi Zeliha'ya tecavüz eder.

3.B.2.2.3.3. Şiddet / Kavga

Kişinin değil bir insana başka bir canlıya dahi şiddet uygulaması, insanlık dışı bir davranıştır. Fakat ne yazık ki toplumumuzda aile içi şiddet tüm modernleşme hareketlerine rağmen hala sürmektedir. Bu yüzden toplumun sorunlarına değinen her yazar, romanlarında bu konuya yer vermektedir. Elif Şafak'ta romanlarında şiddete ve doğurduğu sonuçlara değinen yazarlarımızdandır.

Şehrin Aynaları adlı romanında Alonso'nun babasından dayak yemesi şu şekilde anlatılır.

*“Sesinden utanmadığı tek mekânı, biricik yuvasını kaybettiğini görmek onu kahretse de, kiliseye gitmemek için türlü bahaneler buldu. Her bahannede dayak yedi babasından. Ne var ki fırıncı, zekâsından her zaman şüphe ettiği bu küçük oğlanla uzun uzadıya uğraşamayacak kadar bezgin bir adamdı. Vazgeçti; salaklığına doymayan oğlunu kendi haline bıraktı.”*⁷⁰²

Sesinin tiz olmasından dolayı, diğer erkek çocuklarından daha az değer verdiği oğlu Alonso'yu canını sıktığı gerekçesiyle döven baba, onu pek ciddiye de almaz. Bu durum baba-oğul ilişkisini olumsuz etkiler ve bu yüzden silik bir kişilik geliştiren Alonso, sesinin yadırganmadığı tek yer olan kilise de kendini rahat

⁷⁰¹ Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 349

⁷⁰² Şafak, Elif, Şehrin Aynaları, s. 20.

hisseder. İleriki yıllarda kilisede papaz olan Alonso, gücünü ve iktidarını insanları ezmek için kullanmaktan kaçınmaz. Bu durum babasından gördüğü şiddetin etkisiyle ortaya çıkar.

Mahrem romanında yer alan Keramet Mumi Keşke Memiş Efendi'ye, doğum sırasında annesinin ölümüne sebep olduğu gerekçesiyle öfke duyan babası sık sık şiddet uygular.

*“Akşamları hava karardığında oğlunu karşısında görmekten hoşlanmadığını saklamayan, son nefesine kadar karısının öldüğü yatakta yatıp, bir daha hiçbir kadına el sürmeyen, bazı geceler aniden ayağa fırlayıp bağıra çağıra evdeki bütün kandilleri kıtır kıtır doğrayan; kızlarının bu küçük oğlana gösterdikleri alakaya her daim muhalefet eden, durduk yerde hiddetlenip, kızcılık sopasını çıkararak, ertesi gün kendine gelir gelmez ilk işi biricik oğlunu sormak olan, çocuğun morarıp çürümüş etlerini görünce pişmanlıktan kahrolup ondan af dileyen, ama aradan birkaç gün bile geçmeden daha beter hiddetlenip, daha beter döven, hiç durmadan içip hiç durmadan küfreden, elinden hiçbir iş gelmeyen babası...”*⁷⁰³

Babasının sürekli olarak oğlunu itip kakması, eşini kaybetmiş olmanın verdiği acıya dayanır. Fakat yıllar geçtikçe bu acı dineceği yere, baba oğluna karşı içindeki kını beslemeye devam eder. Üstelik kızlarının, tek erkek kardeşleri olan Keramet Mumi Keşke Memiş'e gösterdikleri aşırı alakayı da kıskanır.

Bit Palas romanında ise Bonbon Palas'ın iki numaralı dairesinde oturan Sidar'ın, çocukken babasından sık sık tokat yediğini öğreniriz.

*“Yetişkinlerin, başlarındaki uğursuzluğu çocuklarına açık açık duyurmadan sezdirmek istediklerinde tek yapmaları gereken, her zaman kızdıkları şeylere kızmamaktır zaten. Seziyordu Sidar da. Kötü bir şeyler olacağına dair meymenetsiz bir his didikliyordu içini. Şöyle büyükçe, pislik yuvası bir çamur birikintisi bulup içine dalarak, annesinden beter bir azar işitmeli, hatta babasından esaslı bir tokat yemeliydi ki, bugünün de tıpkı diğer günler gibi olduğuna inanabilirdi.”*⁷⁰⁴

⁷⁰³ Şafak, Elif, *Mahrem*, s. 55.

⁷⁰⁴ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 242

Sidar'ın olağan bir gün olup olmadığını anlamak için babasından esaslı bir tokat yemeyi beklemesi, onun bu tür şiddet içeren cezaya sıklıkla maruz kaldığını gösterir. Ayrıca bu durum Sidar'ın zihnindeki baba algısının da olumsuz bir yansımasıdır. Çünkü Sidar'ın olağanüstü bir durum olup olmadığı konusunda babasını test etmeye çalıştığı yöntem, baba-oğul ilişkisine şiddetin yapmış olduğu olumsuz etkinin göstergesidir. Ne yazık ki pek çok aile büyüğü, çocuk terbiye etmenin dayakla sağlanacağı yanlışına düşmektedirler. Oysaki çocuğa uygulanan şiddet, onun kişilik gelişimine olumsuz etki yapar, hatta saldırgan davranışlar sergilemesine dahi yol açar. Bu yüzden çocuk eğitiminde ve terbiyesinde dayanın bir çözüm olarak görülmesi yanlıştır.

Baba ve Piç romanında yer alan baba Levent Kazancı çocuklarına karşı acımasız bir babadır. Ailesine karşı aşırı otoriter bir tutum takınan Levent Kazancı, çocukların dayakla terbiye edileceği görüşündedir. Bu yüzden her akşam eve geldiğinde çocuklarını karşısında tek sıra dizip, teftiş eder. Suratlarına bakarak çocuklarının suç işleyip işlemediklerine kanaat getiren baba, kimi zaman çocukların tümünü sıra dayacağına çeker, kimi zamanda içlerinden birini kabahatli bulup onu kemerle dövmektedir.

“Babası hayatta olsa yaşına başına bakmadan deri kemerle döverdi kesin. Pirinç tokalı kızıl kahve olanla. O kemer başkaydı. Diğer kemerlerde deriden çok toka kısmı acıttırdı. Kızıl kahve olandaysa derisi yakardı adamı, tokası olsun olmasın. Öküz derisinden olduğu için miydi acaba? Bir kemerin diğerlerinden daha fazla acıtmasının arkasında mantıksal bir açıklama olabilir miydi? Yoksa hayal gücü ona oyun mu oynamıştı bunca zaman; tek bir kemeri mimleyip, ondan korkunca, diğerlerinin o kadar acıtmadığına inanmayı, öteki kemerlere rast geldiğinde kendini âdeta şanslı hissetmeyi başarmıştı.”⁷⁰⁵

Babalarının her akşam suçlu veya suçsuz yere kendilerine şiddet uygulamasına alışmış olan Mustafa, beyninin oyunu sayesinde şiddet uygulanan aracın yarattığı acıyı azaltmak için kendine göre savunma mekanizmaları geliştirir. Fakat yaşadığı bu şiddet anlarının etkisi tüm yaşamı boyunca sürer. Her yaptığı hata da babasının hayatta olması durumunda kendisine uygulayacağı cezayı düşünen

⁷⁰⁵ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 352.

Mustafa için şiddet uygulanan araçlar babası ile özdeşleşmiştir. Doğal olarak bu durum baba-oğul ilişkisine olumsuz etki etmiştir.

Aşk romanında ise kitapta en çok dikkat çeken baba- oğul, Mevlâna ve Alaaddin arasında sık sık tartışmalar yaşanır. Büyük bir din alimi olan Mevlâna çocuklarına şiddet uygulamaz. Fakat küçük oğlu Alaaddin'in fevri tavırları yüzünden sürekli tartışma yaşarlar. Bu tartışmalardan en dikkat çekenini ise Alaaddin'in Şems'e beddua etmesi üzerine yaşanır.

““Sen bu işe karışma” dedim. “Senin gibi sarhoştan mı emir alacağım? Babam seni kale alabilir ama ben o kadar naif değilim!”

O zaman babam araya girdi: “Alaaddin sus artık! Edep yahu!”

Bir an öyle ağır bir pişmanlık çöktü ki içime. Ama artık her şey için çok geçti. Bunca zaman içimde damla damla biriken bütün sitemler ve serzenişler açığa çıktı.

“Eminim benden en az söylediğin kadar nefret ediyorsundur” dedi Şems, sesini alçaltarak. “Ama babanı sevdiğinden bir an bile şüphe etmem. Onu ne kadar incittiğini görmüyor musun?”

Aynen karşılık verdim: “Asıl sen hayatlarımızı mahvettiğini görmüyor musun? Geberip gitsen keşke!”

İşte o an babam bana doğru atıldı, dudakları hiddetten incecik bir çizgiye dönmüştü. Sağ eli havaya kalktı. Tokat atacaktım sandım. Bekledim. Ama vurmadı. Vuramadı. Yüzüme bile bakmadan, “Beni utandırıyor sun” dedi.

Gözlerim yaşla doldu. Hâlimi görmesinler diye başımı çevirdim.”⁷⁰⁶

Baba-oğul arasında yaşanan bu tartışma Alaaddin açısından bir dönüm noktası olur. Bu kavgadan sonra Alaaddin, babasına karşı büyük bir kızgınlık duymaya başlar ve bu öfke onu Şems'e düşmanlık besleyenlerle işbirliği yapıp, onun ölümünde rol almasına yol açar.

⁷⁰⁶ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 302-303.

İskender romanında ise Âdem'in babası ailesine karşı şiddet uygulamaktadır. Ayık ve sarhoş baba olarak adlandırılan Âdem'in babası, içki sebebiyle sabah başka gece başka kişiliğe bürünmektedir. Hafta sonları tüm ailenin eğlenmesiyle başlayan piknikler, babanın ilk içki şişesini bitirmesiyle birlikte kâbusa dönüşmektedir. Geceleri başka gündüzleri başka davranışlar sergileyen baba, yine de her akşam içip ailesine eziyet etmekten geri durmaz.

*“Gece çökünce Âdem, gürleyip esen o adamın öteki babası olduğunu hatırlatmış kendine; tıpkı direksiyonu/ duvarları/ masaları/ kapıları/ mutfak dolaplarını yumruklayan, bunlar yetmezse onları sopayla/ kayışla/ kemerle döven ve bir keresinde karısının kasığına tekme atarak merdivenlerden düşmesine neden olan adamın öteki babası olduğu gibi. İki ayrı babası olduğunu hatırlamak iyi geliyormuş. Acıyı ya da korkuyu dindirmese de, ertesi sabah ikisinden birini (Ayık Olan) sevmeye devam edebiliyormuş o zaman.”*⁷⁰⁷

Babasının bu çelişkili ruh hali Âdem'in zihninde iki zıt baba figürü oluşmasına neden olur. Çocukluğu şiddet görerek geçen Âdem, kendi çocuklarına dayak atmaz. Babası gibi bir adam olmaktan son derece korkan Âdem, hiç içki de içmez. Sinirli olduğu zamanlarda bağırıp çağırın, çevresindeki eşyaları kırıp döken Âdem, mümkün olduğunca ailesine el kaldırmaz.

*“Hayır, Âdem Toprak karısını ya da çocuklarını dövmezdi. Ama o gece ve onu izleyen yıllarda hep kolayca sinirlenip ana avrat küfredecek, kin ve irin dolu sözler sarf edecek, eşyaları duvarlara fırlatacak ve bütün bunları yaparken onu bu şekilde köşeye sıkıştırdığı için tüm dünyadan nefret edecekti. O köşede çocukluğunda ona kötü muamele eden babasının gölgesini bulmaktan ve er ya da geç ona benzemekten korkuyordu.”*⁷⁰⁸

Âdem'in çocukluğunda yaşadığı şiddetin etkisi, hem babasıyla ilişkisine hem de oğluyla ilişkisine tüm hayatı boyunca yansır. Babasına benzemekten bu kadar korkan Âdem'in, oğlu İskender'le yaptığı kavga, baba-oğul arasındaki kişilik farkını ve babanın hayal kırıklığını çarpıcı bir biçimde ortaya koyar. Evi terk eden babasından eve geri dönmesini isteyen İskender, babasıyla tartışır.

⁷⁰⁷ Şafak, Elif, *İskender*, s. 57-58.

⁷⁰⁸ Şafak, Elif, *İskender*, s. 142.

““Zamanı gelince dönerim” dedi Âdem sonunda.

“Peki ne zaman? O sürtükten bıktığında mı...”

Tokat! Anında geldi. Babasının tepkisinden ziyade kendi ağzından çıkanlara afallamış gibiydi İskender. Bu şekilde konuştuğuna inanamıyordu. Ona öğretilen her şeye aykırıydı yaptığı. (...)

Babasına döndü ve gayet durgun, gayet soğuk konuştu: “Bana bir daha vurursan ben de sana vururum. Benim yumruğum seninkinden kuvvetli, haberin olsun!”

Âdem’in benzi attı. Göğsüne öyle bir ağrı saplandı ki bir an nefes alamadı. Oğlunun onu yabancıların önünde aşağılamasının şoku, kederi ve utancı değildi tek hissettiği. Daha derin, daha ıstıraplı bir şey vardı genzinde. Gecikmiş bir farkına varış. Kendi babası (Sarhoş Olan) onu dövdüğünde bir kez olsun diklenmemiş, hep alttan almış, sinmişti. Oğluyla arasındaki karakter farkı, kendi ezikliğini daha net görmesini sağladı. Dayanamadı buna. Hiddetlendi. İskender’e doğru bir adım atıp bir tokat daha patlattı. Bu seferki daha sertti.

İşte o zaman beklenmedik bir şey oldu. Yaralı bir hayvan gibi uluyarak babasına doğru hamle etti İskender. Ama ona vurmak yerine gidip kulübün duvarına kafa attı.”⁷⁰⁹

Baba-oğul arasında yaşanan bu kavga şiddetin birey üzerindeki olumsuz etkilerine bir örnektir. Ayrıca Âdem’in babasıyla arasındaki ilişkiye ne derece büyük bir etki yaptığının da kanıtıdır. Çünkü yıllarca babasının uyguladığı şiddet karşısında pasif kalmış olan Âdem, onca yıl sonra bu durumla yüzleşir ve babasına karşı daha büyük bir öfke duyar. Yıllarca kendi babasına karşı koymaktan aciz olan Âdem, oğlunun kendisine karşı koymuş olmasını da sindiremez.

Ustam ve Ben romanında ise Cihan’ın üvey babasından sık sık dayak yediğine kısaca değinilir.

““Seni serseri” dedi Gurab.

⁷⁰⁹ Şafak, Elif, İskender, s. 335.

Cihan onu itiverdi. Gafil avlanan Gurab yere devrildi, ceketi kirlendi. Ayağa kalkıp hınçla homurdandı: “Gebertirim ulan seni.”

Ne var ki kendini müdafaa etmesini biliyordu Cihan. Yumruklardan nasıl kaçılacağı konusunda idmanlıydı. Ne de olsa az dayak yememişti amcasından.”⁷¹⁰

Cihan’ın sokakta karıştığı bu kavga da bu durumu doğrulamaktadır. Annesinin maruz kaldığı şiddet ve kendisinin de sık sık dayak yemesi, Cihan’ın üvey babasına olan hıncını kat be kat arttırır.

3.B.2.2.3.4. İçki / Kumar

Yazarın içki konusunu yoğun olarak işlediği romanlarından ilki *Bit Palas*’tır. Bonbon Palas’ın yedi numaralı sakini olan anlatıcı, kendi geçmişinden bahsederken babasının içkiye olan düşkünlüğünü de dile getirir.

“Babam içerken, kız ve erkek kardeşim içeride sessizce televizyon izleyip, erkenden uyumakla, annem ile ben de masada kalıp tanıklık etmekle yükümlüydük. Gündüzleri bile yalnızlığa tahammül edemeyen babamın hayatta en nefret ettiği şey rakı sofrasında bir başına bırakılmak olduğundan, kendiliğinden oluşmuş bir nöbet sistemi vardı annemle aramızda. İlk nöbet benimdi. Akşam o masaya oturur oturmaz, ben de karşısında yerimi alırdım.”⁷¹¹

Babasına rakı sofrasında sohbet arkadaşlığı eden anlatıcı, her akşam aynı şeyleri yaşamaktan sıkılmaz. Çünkü babasının ayık olduğu anlarda onunla büyük bir adammış gibi sohbet ediyor oluşundan gurur duymaktadır.

“Ben, masada kalır ve babamın sorularını cevaplardım. Hep aynı soruları sorardı, okula dair ve her seferinde benim cevaplarımı yarıda kesip kendininkileri anlatırdı, yaşama dair. Kızmazdım ama. Kızmazdım çünkü bu ilk aşama babamın sohbetinin en keyifli olduğu zamandı. Şerefime kaldırdığı ilk kadehi yarılادığında öyle güleç, öyle hoşsohbet olurdu ki, daha sonra olacakları harfiyen bilmeme rağmen, ben bile kıvanç duyardım o an orada bulunmaktan. Sonra annem gelir, ne düşündüğünü elevermeyen bir ifadeyle babamın yanına oturur; ikisi mırıldılı, tekdüze

⁷¹⁰ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 78.

⁷¹¹ Şafak, Elif, İskender, s. 224.

bir sesle günün hayhuyundan söz etmeye başlarken ben ödevlerimi yapmak üzere içeri geçer ve odamdan onları dinlerdim. Yaklaşık iki-iki buçuk saat sonra masaya döndüğümde vakit ilerlemiş, annemin gözünü uyku bürümüş, sohbet çoktan tükenmiş olurdu. Bu üçüncü ve son aşamaydı. Güzel olan her şeyin hızla çürüdüğü aşama... Masanın üzerinde fildir fildir gezinen kirpi yavrusunun dikenlerine dokunduğum, dikenlerinden gocunduğum aşama... ”⁷¹²

Babasında içkinin verdiği sarhoşluk alametleri görünmeye başlayınca, oğul onun düştüğü bu duruma üzülür. Babasını böyle görmek istemeyen ve ona bu durumu yakıştıramayan oğlu, onları yaşamak ve görmek istemez.

“Oysa içlerinde en uzunuydu bu aşama; en uzun ve şüphesiz en zoru. Buz kovasındaki buzlar, içinde sigara küllerinin, ekmek kırıntılarının yüzdüğü ılık, bulanık bir suya dönüşmüş, tabakta kalan köfteler soğuyup kurumuş, salatanın ince ince kıyılmış soğanları kokmuş, kültablası ağzına kadar dolmuş; tabaklarda kalan mezeler nefasetini, dilimlenmiş kavunlar diriliğini, babam heybetini çoktan yitirmiş olurdu bu safhada. ”⁷¹³

Babasının tüm bu hallerine tanık olan oğul, ileriki yaşlarında içki içmesini babasıyla geçirdiği bu anlara bağlar.

“Üç kardeş içinde bir ben babama benzediğim için mi annem akşamları beni kardeşlerimden uzak, babama yakın tuttu; yoksa tam tersine, annem beni akşamları kardeşlerimden uzak, babama yakın tuttuğu için mi üç kardeş içinde bir ben babama benzedim? Bunu şöyle de sormak mümkün: Ahı mı tuttu babamın - nihayet gene bir içki sofrasının dibi görünmeyen üçüncü aşamasında ileri geri laflarına daha fazla dayanamayarak, onu yalnız ve yüzüstü bıraktığım, ondan sonra da bir daha ne zaman aynı sofraya otursak, hep bir maraza çıkardığım için; yoksa aynı genetik zincirin halkaları mıyız eninde sonunda- önceden belirlenmiş kodlar uyarınca, muntazam şeritler halinde hiç durmadan ilerleyen küçümen, çalışkan karınca genler yüzünden. ”⁷¹⁴

⁷¹² Şafak, Elif, Bit Palas, s. 225.

⁷¹³ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 225.

⁷¹⁴ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 226.

Anlatıcı içki içme alışkanlığının her türlü sebebini babasına bağlamakla, geçmişte babasına eşlik ettiği içki masasının ilişkilerine yapmış olduğu etkiye de açıklık getirir.

İskender romanında da benzer durum söz konusudur. Âdem'in gündüz ayıkken başka, gece sarhoşken başka kişiliğe bürünen babası, içki içmeden duramaz. İçtikçe değişen ruh hali sebebiyle de ailesine karşı şiddet uygular. Bu yüzden sarhoş babanın çocukları büyüyünce ağızlarına içki koymazlar.

““İçki içmem ben” dedi Âdem.

Berikinden soğuk bir gülüş geldi. “Vay vay. Bak sen! Paçasını kumara kaptırmış ama içkiye gelince Müslüman kesiliyor başımıza.”

Âdem'in yüzü bir anda karardı. Bağımlı değildi o. İsteddiği an bırakabilirdi kumarı. İçki içmemesinin nedenine gelince, bu ender konuştuğu bir konuydu, hele yabancılarla. Ama o akşam bir istisna yaptı. “Babam çok içerdi” dedi usulca.

“Kusura bakma. Ne oldu peki?” diye sordu Faslı, aniden ciddileşerek.

“Babama mı? Ona değil de, ailesine oldu olan, bize oldu.”⁷¹⁵

Babasının sürekli içki içip ailesine kötü davranması, ailenin dağılmasına yol açar. Anneleri daha fazla dayanamayıp evi terk edince, çocukları daha zor günler bekler. Ayrıca yaşanan tüm kötü olaylara babasının içtiği içkilerin neden olduğunu düşünen Âdem, hayatı boyunca da babasını suçlar ve onun gibi olmamaya gayret eder. Bu yüzden Âdem ve abisi hayatları boyunca ağızlarına içki koymazlar.

“Tarık ağzına damlasını sürmezdi. Âdem de. İnsanlar onların dindar oldukları için içkiden uzak durduklarını sanırdı, oysa esas sebep babalarının oğulları olmalarıydı.”⁷¹⁶

Her iki romanda da, içki konusu benzer tipte babalarla işlenmiştir. Fakat *Bit Palas*'da babasının oğlu olarak içki içen evlada karşılık, *İskender*'de babalarının

⁷¹⁵ Şafak, Elif,, *İskender*, s. 72-73.

⁷¹⁶ Şafak, Elif, *İskender*, s. 223.

oğulları olarak ağızlarına içki sürmeyen evlatlar söz konusu edilir. Bu durum ise bize babasının oğlu olmak fikrine bakışın göreceli olduğunu gösteriyor.

3.B.2.2.3.5. Aldatma

Eşlerden birinin diğerini aldatmasıyla aile içindeki sevgi, güven, sadakat ve saygı unsurları da zedelenmiş olur. Toplumun en küçük birimi kabul edilen ailede, yaşanan aksaklıklar ve sorunlar ailenin her bir bireyini farklı şekilde ve oranda ekiler.

İskender romanında Âdem, eşi Pembe'yi bir striptizci ile aldatır. Bu durumu sindiremeyen oğul İskender ise kafasında çeşitli senaryolar üretir.

“Sırtını dikleştirip içeri daldı İskender. Striptiz kulübünün girişindeki tünel boyunca ilerlerken cebindeki cam şişeyi yokladı. Fedainin üstünü aramamış olması bir mucizeydi. Kezzap taşıyordu. Pratik ve etkili. Tek yapması gereken kadının yüzüne nişan almaktı. Bir daha onu görmek dahi istemeyecekti babası. Güzelliği tarih olacak, artık hiçbir erkeği baştan çıkaramayacak, başka yuvalar yıkamayacaktı. Kaç kez hayal etmişti bu sahneyi.”⁷¹⁷

Ataerkil değerlere göre yetiştirilmiş olan İskender, babasının annesini aldatmasında tek suçlu olarak babasını baştan çıkaran kadını görür. Oysaki en az o kadın kadar babasının da suçlu olduğunu düşünmesi gerekir. Neticede aldatma eylemi tek taraflı yapılabilecek bir olay değildir. Fakat kişinin tanımadığı insanı suçlaması daha kolay geldiğinden, İskender de bu şekilde tavır alır.

“Üstünde Roksana yazan kapıyı vuracak ama yanıt beklemeden içeri dalacaktı.

“Sende kimsin diyecekti Roksana. Sesinde panik belirtileri. Yüzünde koyu bir makyaj, dudaklarında kan kırmızısı ruj olacaktı.

“Ailesinden ayırdığın adamın oğluyum!”

⁷¹⁷ Şafak, Elif, *İskender*, s. 332.

Sahneyi her gördüğünde değişiyordu bu cümle. “Sen beni tanımazsın ama ben seni gayet iyi tanıyorum” diyordu bazen. Ya da: “Bu soruyu esas sorması gereken benim. Kim olduğunu sanıyorsun da ailemizi yıkmaya kalkıyorsun?”⁷¹⁸

İskender’in kafasında oluşturduğu bu senaryolar, aslında onun hala küçük bir çocuk olduğunu gösterir. Zihninde yarattığı vamp kadın ve ona yönelttiği cümleler olaya bakışındaki dramatikliğin işaretleridir. İskender, kafasında kurduğu bu düşüncelerin hiç birini gerçekleştiremez. Onun yerine karşılaştığı babasıyla tartışır.

““Baba..”

Âdem durup döndü. Yüzü içten bir gülümsemeyle aydınlandı ama hemen ardından kaygıyla baktı. “İskender... Kardeşlerine bir şey mi oldu yoksa?”

“Hayır. Gayet iyiler.”

Bir an rahatlamış göründü babası. Ama bunu kuşku, kuşkuyu da asabiyet izledi. “Ne arıyorsun sen burada? Sana göre yerler değil buralar.”

İskender’in yüzü bulutlandı. “Sana göre yerler mi peki?”

Ağzı sarktı Âdem’in, gözleri alaz alazdı. “Bana bak, keserim o dilini.”

“Eve gelmeni istiyorum baba” dedi son kelimeyi vurgulayarak.

Kinayeyi kaçırmadı Âdem. “Git annenin yanına, kırmayayım kemiklerini.”⁷¹⁹

Babasına o güne kadar karşı gelmemiş olan İskender, mevzu aile namusu olunca tutumunu değiştirir. Babasının annesini aldatıyor oluşu İskender’in o güne kadar yetiştirildiği tüm geleneksel değerleri yok saymasına ve babasına karşı saygı sınırlarını aşan sözler söylemesine neden olur. Bu durum zaten yara almış olan baba-oğul ilişkisine daha da zarar verir.

⁷¹⁸ Şafak, Elif, İskender, s. 332.

⁷¹⁹ Şafak, Elif, İskender, s. 334.

3.B.2.2.3.6. Meslek / İşsizlik / Ekonomi

Babalar, oğullarını kendilerinin birer uzantısı olarak görmek isterler. Bu yüzden atadan babadan kalma işlerini de oğullarının devralacağını düşünürler.

Pinhan romanında yer alan Dertli Hagopik'in babası da oğlunu kendi zanaatı konusunda eğitip, ilerde işleri ona devretmek isteyen babalardandır.

“Biz kuşaklardır sarraflık ederdik orada. Babam da, dedem de, dedemin babası da aynı mesleğin erbabıydı. Babama Ohannes Usta diye seslenirdi herkes. Dükkânda benim de böyle seslenmem icap ederdi. Eve döndüğümüzde babam, dükkâna gittiğimizde ustam olurdu. (...)

Ohannes Usta bildiği her şeyi bana öğretip, dükkâna beni usta yapmak istiyordu. Çok da dikkafalıydı. Aklına koyduğunu illa ki yapacak, yapmazsa hem kendi uykusunu hem de bizimkileri haram eder. Bana gelince, ben, değil sarraflık etmek, gümüş tellerini, altın yapraklarını oradan oraya koymayı bile beceremezdim. Aklım bir karış havada, gözüm gurbet ellerindeydi. İnan ki, o daracık, loş dükkân bana zindan gibi gelirdi. Dışarı çıkmaktan, gün boyu avare avare dolanmaktan, keyfimin kâhyalığını sürdürmekten başka maksadım yoktu hayatta.”⁷²⁰

Oğlunun gönlünde olmadığını bile bile, ona kendi mesleğini öğretmeye çalışması, babanın kendi atalarından aldığı bu mirası kendinden sonraki nesline ulaştırmak istemesidir. Fakat oğlunun isteklerini göz ardı eden baba, oğlunun gözünde saygıdeğer bir usta iken bir ebeveyn olarak aynı duyguyu oluşturamaz. Bu nedenle baba-oğul ilişkisi zarar görür.

Şehrin Aynaları romanında da benzer bir durum yer alır. Doktor olan Antonio Pereira, nesilden nesile geçen bu mesleği kendi oğluna aktarıp, bu zinciri devam ettirmek ister.

““Kadehimi, doğacak oğluma kaldırıyorum.” Bir kez daha, Antonio'nun sesinde saklayamadığı bir sevinç, dizginleyemediği bir kıvanç vardı. Evliliklerinin üçüncü senesiydi. Zaten evlenmekteki esas maksadı kuşaklardır hekimlik yapan meşhur Pereira sülalesine genç bir hekim vermek istemesiydi. Erkek kardeşinden

⁷²⁰ Şafak, Elif, *Pinhan*, s. 38.

Pereira sülalesine bir hayır gelmeyeceğine içten içe inandığı ve kız kardeşi Laura'ı bu emanetler zincirinin bir halkası olarak görmediği için küçük hekimi dünyaya getirmenin kendi vazifesi olduğunu düşünmüştü."⁷²¹

Her insan mutlu bir yuva kurmak ve soyunu devam ettirmek için evlenmek ister. Fakat Antonio'nun evlenme isteğinin nedeni, aile mesleğini devralacak bir erkek çocuk sahibi olmaktır. İsteddiği de olur, bir erkek çocuğu doğar. Fakat işine olan düşkünlüğü çocuğunu ihmal etmesine sebep olduğundan, oğlu Andres babasının işinden ve kitaplarından nefret eder.

"Kitapları yukarıdan, aşağıdan, tersten, düzden bakıp harfleri bir şeylere benzemeye çabalıyordu. Çabaları sonuç vermediğinde harflere duyduğu nefret katbekat artıyor. İçindeki öfke dalgası kabardıkça kabarıyordu. Küçücük harfler; yan yana dizilmiş bir sürü çiziktirik; eğri büğrü, kargacık burgacık, saçma sapan. Olmayan ağızlarıyla ne anlatıyor olabilirlerdi ki? Babası onlarda ne buluyordu da, gece gündüz başlarından kalkmıyor, yanlarına koşmak için yemeğini bile bir an evvel bitirmeye çalışıyordu."⁷²²

Babasının kitaplarına olan düşkünlüğünü ve sevgisini anlayamayan küçük Andres, kendini değersiz ve yalnız hisseder. Babasının işi dolayısıyla onunla kaliteli zaman geçiremeyen Andres, bu durumun eksikliğini hep yaşar. bu yüzden babasına karşı büyük bir kırgınlık besler.

İskender romanında ise oğlunun istediği ve sevdiği mesleği yapıyor oluşunu kabullenemeyen bir baba söz konusudur. Elias, babasının kendi adına kurmuş olduğu hayalleri yıkar ve aşçı olmaya karar verir. Bu yüzden baba ve oğlun arası açılır.

"Baban aşçı olmana ne dedi?"

Tuhaf bir soruydu ama aynı zamanda doğru bir soruydu. Babası yıllarca konuşmamıştı Elias'la. Küçümsemişti bu mesleği. Yakıştıramamıştı oğluna."⁷²³

⁷²¹ Şafak, Elif, Şehrin Aynaları, s. 177.

⁷²² Şafak, Elif, Şehrin Aynaları, s. 82.

⁷²³ Şafak, Elif, İskender, s. 155.

Her ebeveyn çocuğunun toplum içinde değer görecektir, oturaklı ve para kazandıran bir meslek sahibi olmasını ister. Elias'ın babası da bu düşünceyi benimseyenlerdendir.

“Mezardan kalkıp gelmiş babası ortaya çıkıyor, tıp eğitimini seçmediği için Elias'a duyduğu kızgınlık hala geçmemiş. Yüreğinin olduğu yerde bir delik var. Bak işte, aşçı olacağına doktor olsaydın ameliyatı yapar kurtarırdın beni, diyor. Ama hiç kimseyi duymuyor Elias.”⁷²⁴

Babasının, mesleği konusunda yaptığı baskılardan o kadar etkilenmiştir ki Elias, onun ölümünden duyduğu vicdan azabının sebebi de bu durum olur. Öyle ki babasının rüyalarına girip, ölümünden oğlunu sorumlu tutması da bunun bir sonucudur.

3.B.2.2.3.7. Eğitim

Babalar, kız çocuklarının aksine oğullarını okutup, onları meslek sahibi yapmak isterler. Çünkü yanlış bir görüş olsa da genel kaniye göre, yaşlılıkta, hastalıkta kendilerine bakacak olan erkek çocuktur; kız çocukları ise gelin gittikleri evin hizmetine verilmiş ve oraya ait olmuşlardır.

Şehrin Aynaları romanında da Alonso'nun fırıncı olan babası, çocukları arasından en zekisini okutup, fakirlikten kurtulma niyetindedir. Diğer çocuklarını ise kendi mesleği olan fırıncılık işine yönlendirmeyi planlar.

“Hırçındı babası. Nefret ettiği yoksulluğunun acısını müşterilerinden, en çok da oğullarından çıkartırdı. Oğullarından hiç olmazsa birini okutup, kendini bildi bileli kanını emen sefalet kenesinden kurtulmaktı tek gayesi. Bunun için hangi oğluna sırtını yaslamanın daha akıllıca olacağını bilemiyordu sadece.”⁷²⁵

Fırıncı babanın, çocuklarının eğitimi konusundaki bu düşüncesi onun cahilliğinin bir göstergesidir. Alonso ise babasının bu düşüncesinden dolayı işini halledinceye kadar babasının gözüne girmeye çalışır, sonrasında ise babasıyla

⁷²⁴ Şafak, Elif, İskender, s. 201.

⁷²⁵ Şafak, Elif, Şehrin Aynaları, s. 19.

birlikte tüm ailesini de siler. Babasının çıkarıcı ve baskıcı tutumu Alonso'nun böyle bir tutum sergilemesine yol açar.

Aşk romanında ise Mevlâna'nın babası, toplumun bilinçsiz kesiminin benimsediği düşüncelerin aksine oğlunu iyi bir alim olması için eğitir.

“Rabbim bana en çok kıymet verdiğim üç nimeti bağışladı: İlim, irfan ve başkalarına doğru yolu gösterme ehliyeti.

Otuz yedi yaşına gelene dek Allah istediğimden fazlasını verdi. Farklı nispetlerde nebilere, velilere, âlimlere kadar uzanan İlm-i Keşf-i İlahi'den nasibimce pay aldım. Müteveffa babam elimden tuttu; zamanın en iyi hocalarının rahle-i tedrisatından geçtim.”⁷²⁶

Babasının kültürlü bir âlim olması Mevlâna'nın da bu bilgi denizinden nasibini almasına olanak sağlar. Bu yüzden Mevlana, babasını her daim minnetle anar.

3.B.2.2.3.8. Gayrimeşruluk

Şehrin Aynaları romanının asıl kişilerinden Andres'i, yıllarca kendi oğlu olarak bilen Antonio, çocuğun bazı özelliklerini farklı ve şaşırtıcı bulur.

““Oğlum” diye fısıldadı, “oğlum da çok iyi bir hekim olacak.” Ne var ki, bunları düşünürken Andres'in annesinden aldığı iri, siyah, hüznünlü gözleri geldi aklına. Bu küçük çocuğun neden her zaman bu kadar kederli, bu kadar kaygılı baktığını bir türlü anlayamıyordu.

Sanki... sanki bir felaket çocuğuydu Andres; çoktan yaşanmış ya da henüz yaşanmamış bir felaketin çocuğu.”⁷²⁷

Antonio'nun tespiti yanlış sayılmaz. Çünkü Andres bir günahın meyvesidir. Antonio'nun evde olmadığı bir gün erkek kardeşi Miguel ile karısı Isabel'in beraber olmasından dünyaya gelir. Hiç kimsenin bilmediği bu durum, baba (Antonio) ve oğul arasına tarafların farkında olmadığı görünmez bir set çeker. Birbirleriyle hiçbir

⁷²⁶ Şafak, Elif, *Aşk*, s. 131.

⁷²⁷ Şafak, Elif, *Şehrin Aynaları*, s. 40

zaman yakın bir baba-oğul sıcaklığı yaşayamayan ikili yıllarca gizli kalan bu sırrı sanki biliyormuşçasına birbirleriyle samimi bir ilişki kuramaz. İşlenen günahın ortaklarından Miguel ise öz oğlu olduğunu bilmediği fakat şüphelendiği Andres'e ilk başlarda yaklaşmaz.

“Bebeğin doğumunu takip eden günler, haftalar boyu Miguel kundaktan uzak durmuştu. Eğilip baktığında kendini görmekten çekiniyordu. Nice sonra, kundaktaki aynayla boğuşmaktan yorgun düştüğü bir anda, olanca cesaretini toplayıp bakabilmişti ona. Ferahlamıştı. Bütün bebekler gibi bir bebeki işte; küçük, pembe ve çirkin. Belki de bütün endişeler boşunaydı. Zira Andresillo büyüyüp serpildikçe, hemen her şeyiyle annesinin bir kopyası olu çıkmıştı. Sevmişti ufaklığı. Birlikte emekleyip daracık odalarda keşfedecek ne çok şey olduğuna birlikte şaşırılmış; birlikte heceleyip kelimelerin sesine birlikte kulak kabartmışlardı. Katıksız, karşılıksız sevmeyi öğrenmişti ondan. Hiç ayrılmıyordu çocuğun yanından; hayatında ilk defa, ruhunu yargılamayan, onu, ne bir eksik ne bir fazla, tam da böyle olduğu için seven birini bulmanın tadını çıkarıyordu. Gündüzler bile güzel görünmeye başlamıştı gözüne. Ta ki o güne kadar. Oysa öylesine bir gündü o gün de; öylesine bir laftı o laf da. Muhtemelen hiçbir art niyet yoktu ortada. Öylesine söylenmişti; ağızdan çıkan kelimeler geri alınamasalar da.

“Farkında mısın, senin saçlarını almış.”

Miguel donakalmıştı. Antonio'nun kötü bir niyeti yoktu. Gülümseyerek bir oğluna bir de kardeşine bakıyordu. Öylesine bir laftı ama birden Miguel'in seneler evvel duyduğu ve sonra sildiğini sandığı bütün endişeleri canlanmıştı. Üstelik anlaşılan Isabel de aynı durumdaydı”⁷²⁸

Antonio'nun aksine Andres'le daha fazla zaman geçirebilen Miguel, öz oğlu olduğunu bilmediği yeğeniyle ortak anlar paylaşmaktan çok memnundur. Fakat Antonio'nun öylesine söylemiş olduğu bu söz Miguel'in yıllardır şüphe duyduğu endişenin tekrar ortaya çıkmasına ve Andres'ten uzaklaşmasına neden olur. Böylece Andres, kendisini öz baba sanan Antonio ile de öz baba çıkmaktan korkan Miguel ile de aynı sebebe dayalı farklı nedenlerden ötürü sağlıklı bir iletişim kuramaz.

⁷²⁸ Şafak, Elif, Şehrin Aynaları, s. 178.

Yıllar sonra ise gerçeğin ortaya çıkmasıyla, tüm sıfatlar yerle bir olur. Andres, bunca yıl baba bildiği kişinin amcası, amcası bildiği kişinin ise gerçek babası olduğunu öğrenir.

3.B.2.2.3.9. Otorite / Baskı / Aşırı Korumacı Tutum

Aile içinde baskı ve otorite genellikle cinsiyetçi bir ayırım gözetilerek uygulanır. Babalar kız çocuklarına karşı namusa hanel getirebileceği düşüncesiyle daha baskıcı ve otoriter bir tutum takınırlar. Erkek çocukları ise namus bekçisi sıfatıyla bu baskı ve otoriteden muaf tutulurlar. Fakat istisnalar da yok değildir. Kimi zaman babalar evdeki mutlak güç olmanın verdiği ayrıcalıkla, kız erkek evdeki bütün bireylere baskıcı davranabilirler.

Baba ve Piç romanında Levent Kazancı da bu tip bir babadır.

“Hırçın ve haşin bir adamdı. Evin dışında olabildiğince medeni ve selis huylu ama dört kızıyla oğluna karşı her daim sert ve zalim.

Hikâyeler birbiriyle öyle iç içedir ki nesiller önce vuku bulmuş hadiseler şimdiki zamanın tümüyle alakasız gelişmelerine etki eder. Geçmiş geçip gitmez kolay kolay. Levent Kazancı o kadar otoriter ve baskıcı bir baba olmasa, tek oğlu Mustafa bambaşka biri olmaz mıydı? Nesiller önce 1915’te Şuşan yetim kalmasa, 2005’te Asya diye bir piç olur muydu?”⁷²⁹

Levent Kazancı’nın durumu baskı ve otoritenin nedenleri ve sonuçları konusunda verilebilecek en iyi örnektir. Çünkü çocukken annesi tarafından terk edilen Levent Kazancı kişilik gelişimini olumlu bir şekilde tamamlayamamıştır ve bu yüzden ileriki yaşantısında saldırgan davranışlar edinmiştir. Oğlu Mustafa ise babasının uyguladığı baskı ve otoriteye maruz kaldığı için sağlıklı bir kişilik oluşturamaz ve saldırgan davranışlar sergiler. Netice de ebeveynlerin yetiştirme tarzları ve ortamları gelecekte kendi çocuklarına da etki edecektir diyebiliriz.

⁷²⁹ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 404.

3.B.2.2.3.10. Kardeş Kıskançlığı / Ayrım

Her ailede, çocuklar arasında kıskançlık durumu yaşanır. Çünkü kıskançlık insanın doğasında vardır. Burada mühim olan ebeveynlerin olaya doğru ve akılcı bir müdahalede bulunmaları gerektiğidir. Çünkü ana- babanın ayrım yaptığını düşünen bir çocuğun sağlıklı bir ruh hali geliştirmesi beklenemez.

Baba ve Piç romanında, kardeşler arasında kıskançlık mevzusu görülmektedir. Kıskançlığın kökeninde kendilerini babalarına sevdirme ve kanıtlama çabası yatar.

“Mustafa kız kardeşinden bu kadar nefret ettiğini bilmiyordu. Babalarına laf yetiştirmeye cüret eden tek Kazancı çocuğuydu Zeliha. En küçükler oldukları için daima ikili olarak görülür, daima kıyaslanırlardı. Yan yana ama birbirlerine fersah fersah uzak dururlardı, tüm kardeşler tek sıra halinde hizaya girdiklerinde. Mustafa kendini diğerlerinden ayırmaya çabalayıp göze girmek isterken; babaya itiraz eden, savaş açan hep ama hep Zeliha’ydı. Mustafa’nın söyleyemediklerini söyleyen, dayak yedikçe sineceği yerde daha da dillenen ve ağabeyinin itaatkârlığını kendine örnek alacağına, tam tersine, bu mücadeleyi veremediği için içten içe onu da hor gören, tek kalemde yargılayan, kimseleri takmayan, bazen nasıl da küstahlaşan, ayaklı isyan Zeliha...”⁷³⁰

Yaşları yakın olduğu için iki çocuğu birbirleriyle kıyaslayan büyükler, kardeşler arasına nifak ettiklerini düşünmeyip, göz ardı ederler. Oysaki çocukları birbirine düşman etme yolunda düşülen en büyük hata budur. Mustafa babasının gözdesi olabilmek için silik bir kişilik sergilerken babasının gücüne ve otoritesine karşı koyabilen kız kardeşini de kıskanır. Çünkü bir erkek olarak kendisinden beklenen davranışları Zeliha’nın gösteriyor olması Mustafa’ya göre kendisini babasının gözünde küçük düşürmektedir. Bu yüzden Zeliha’ya duyduğu öfke ile babasına duyduğu öfke birleşerek, kız kardeşine karşı saldırganlık göstermesine neden olur.

⁷³⁰ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 354.

Aşk romanında ise, böyle bir kıyaslama açık şekilde yapılmaz. Fakat Alaaddin, karakter özelliği gereği abisinden farklı oluşunu ve yaptığı hatalarını hep babasının iki kardeş arasında yaptığı ayrıma bağlar.

“Al işte, tam da ağabeyimin ağzına yakışır saflıkta bir laf! İstiyor ki her şey sütliman, herkes mesut olsun! Çocukluğumuzdan beri böyleydi. O babamın gözdesi, terbiyeli, kâmil oğlan; bense haylaz, ele avuca sığmaz ve anlaşılmaz olan. Belki de herkesin yerine getirmesi gereken bir rol var bu dünyada. Ve eğer bütün fiyakalı roller kapılmışsa, sen de üstüne düşen kısmı sırtlanırsın, istesen de istemesen de. Aile büyüklerinin biricik veliahtı, babamın ilk göz ağrısı olmak ağabeyimin rızkıydı. Benim payımsa geride kalmış sıfatları üstlenmek!”⁷³¹

Alaaddin’in bu düşünceleri, kendi olumsuz davranışlarına bulduğu bir mazerettir aslında. Çünkü kişiler aynı aileden gelse bile, kimsenin kimseyle aynı huyları taşımasının mümkün olmadığını herkes bilir. Fakat Alaaddin’in asi ruhu bu durumu kendine göre yontmaktan taraftır ve ne yazık ki Alaaddin’in bu durumu, babasıyla arasının gün geçtikçe açılmasına neden olur.

“Ağabeyimin aksine benim babamın kuklası olmadığını herkes anlasın!”⁷³²

Hem babasının gözdesi olduğu için abisini kıskanan hem de onu bir yalaka gibi görüp kınayan Alaaddin, aslında çelişkili bir ruh hali içindedir. Ve bu davranışıyla hem kendisini yıpratmakta hem de abisinin canını acıtmaktadır.

“Alaaddin dikkatle, sitemle bana baktı. Belki de kardeşim sadece Şems’e kızgın ya da babama kırgın değildi, benim de onu düş kırıklığına uğrattığımı düşünüyordu. Sanki, Şems’e kıymet vermem zayıflık ve pısrıklıktı, babamızın gözüne girmek için her şeyi görmezden gelip yaltaklanıyordum ona göre. Belki vehimdi benimkisi ama, yine de kalbim kırılıyordu.”⁷³³

İki kardeşin birbirinden tamamen farklı düşüncelere sahip olmaları, babalarının onlara farklı alaka göstermesinden değil, onların kendi kişilik

⁷³¹ Şafak, Elif, Aşk, s. 207-208.

⁷³² Şafak, Elif, Aşk, s. 334.

⁷³³ Şafak, Elif, Aşk, S. 251.

özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu durumu anlayamayan Alaaddin, babasına karşı olumsuz bir ifadeye büründükçe ikili birbirinden daha çok uzaklaşmaktadır.

3.B.2.2.3.11. Evlilik

Babalar ve oğullar arasındaki olumlu ve olumsuz etkilere sahip olan bir diğer faktör evliliğidir. Aslında çocuklarının evliliği konusunda babalar, anneler kadar müdahaleci olmazlar. Fakat yine de çocuklarının istikbali konusunda onları yönlendirmekten de kaçınmazlar.

Aşk romanının baba- oğul ilişkisi konusunda sorunlu olan ikilisi Mevlâna ve Alaaddin, evlilik hususunda da anlaşmazlık yaşarlar. Alaaddin, evde birlikte büyüdüğü babasının manevi kızı Kimya'ya ilk gördüğü günden beri aşkıdır. Fakat bu durumu kimseye açamaz.

“Babama “Kimya'nın dest-i izdivacına talibim” demek için fırsat kolluyordum tam üç haftadır. Zihnimde onunla kaç defa konuşmuş, en etkileyici ifadeyi bulmak için defalarca prova yapmıştım. Bana verebileceği her itiraza bir cevap bulmuş, kılıf hazırlamıştım. Şayet “Kimya ile abi kardeş sayılırsınız” diyecek olursa, en ufak bir kan bağımız dahi olmadığını hatırlatacaktım. “Olsun, gene de yakışık almaz” derse, böylesinin herkes için iyi olacağını anlatacaktım. Babamın Kimya'yi ne kadar sevdiğini bildiğimden, evlenmemize müsaade ettiği takdirde onun hep bu çatı altında kalacağını, böylelikle asla uzak bir yere gitmek zorunda kalmayacağını söylemeyi planlıyordum. Her şeyi kafamda hazırlamış ama gel gör ki babamla bir dakika yalnız kalamamıştım.”⁷³⁴

Alaaddin babasıyla konuşmak için fırsat ararken, hiç planlamadığı bir şey olur. Babasıyla arasında yok yere çıkan bir kavgada kendini Kimya'nın önünde aşağılanmış hisseder.

“Gözlerim yaşla doldu. Hâlimi görmesinler diye başımı çevirdim. Ve işte o zaman haremlige açılan kapının eşiğinde dikilen Kimya ile göz göze geldim. Meğer tam arkamızdaymış! Ne zaman gelmişti oraya? Ne kadardır sindiği köşeden bizi izlemekteydi? Bu ağız dalaşını baştan sona işitmiş miydi yoksa?

⁷³⁴ Şafak, Elif, s. 301.

Evlenmek istediğim kızın önünde öz babam tarafından küçük düşürülmek öyle ağrıma gitti ki mideme keskin bir sancı saplandı. Orada bir dakika daha duramadım. Cüppemi, çizmelerimi kaptım; Şems'i ittiğim gibi kapıdan dışarı fırladım. Uzağa, Kimya'dan, sıkıştığım cendereden, aile ocağımdan, bu anlamsız münâkaşalardan, hepsinden fersah fersah uzağa... ”⁷³⁵

Alaaddin yaşadığı bu olaydan çok etkilenir. Üstüne birde Kimya'nın Şems'e duyduğu aşk ve ikisinin evliliği eklenince, tam manasıyla dünyası yıkılır. Tüm bunların sebebi olarak gördüğü Şems'e olan düşmanlığı had safhaya ulaşırken, babasının bu duruma onay veriyor oluşunu ise bağışlamaz.

“Böyle sinsî ve keskin bir acı çekmedim hayatımda. Kimya'nın Şems ile evleneceği gün evde duramadım. Göğüs kafesimde bir ağırlık, beynimde bir uğultu; boğuluyorum sandım. Ne yaparsam yapayım kendime acıyordum. Ağlamamak, bebek gibi zırlamamak için kendime bir tokat attım. Ve üst üste defalarca tekrarladım: “Artık babanın oğlu değilsin. Artık babanın oğlu değilsin...”

Anam yok. Babam da. Ve Kimya da yok artık. Bu evde, bunca insan arasında yapayalnız, bir başınayım. Babama olan son saygım da eridi gitti. Kimya onun kızı sayılırdı. Onu sevdiğini sanıyordum. Ama tek düşündüğü Şems'in çıkarlarıymış. Yoksa Kimya'yı nasıl onun gibi bir adama verir? Şems'ten koca olmayacağını bilmek için dâhi olmaya gerek yok. Evet, sırf Şems'e kol kanat germek için babam Kimya'nın saadetini heba etti. Tabii onunla beraber benimkini de.”⁷³⁶

Babasının Kimya'yı Şems'e peşkeş çektiğini düşünen Alaaddin, büyük bir bencillikle sadece kendi duygularını hesaba katar. Oysaki Kimya'nın Şems'le evlenmek için büyük bir arzu duyduğunu öğrendiği halde, kabullenmek istemez. Bu yüzden de, babasına kendini kollayıp arka çıkmadığı düşüncesiyle öfke duyar.

3.B.2.2.3.12. İlgî / Sevgî / İletişim (İlgisizlik / Sevgisizlik / İletişimsizlik)

Çocuklar en çok ailelerinin ilgisizliğinden incinirler. Elif Şafak'ın romanlarında değindiği noktalardandır bu. *Şehrin Aynaları* romanında Andres'in,

⁷³⁵ Şafak, Elif, Aşk, s. 303.

⁷³⁶ Şafak, Elif, Aşk, s. 373.

sonradan aslında amcası olduğunu öğreneceği babasının ilgisizliğinden yakınması bu duruma örnektir.

“Babasına gelince o zaten her zaman uzaktaydı. Belki sarp yollarla, engin denizlerle değil ama sarı, sapsarı kitap sayfalarıyla ayrılmıştı dünyaları. Çocuk, ne yaparsa yapsın aralarındaki sınırı bir türlü aşamıyordu.

(...)

Ölümü anlamak çok daha kolaydı. Ölmüş bir baba zaten yok demektir. Oysa hayatta olan bir babanın yokluğunu içine sindirebilmesi bir hayli zordu.”⁷³⁷

Babasının ilgisizliğine ve onun sevgisinden yoksun olmaya tahammül edemeyen Andres, böylesine bir babadansa ölmüş bir babayı yeğleyeceğini düşünür. Babasının işine olan ilgisinin yanında Andres’e olan ilgisinin azlığı baba-oğul ilişkisini olumsuz etkiler.

Aşk romanında ise Mevlâna’nın küçük oğlu Alaaddin, kendini ihmal edilmiş hisseder ve bu durum onda saldırgan davranışlar oluşturur.

““Babamızın gece gündüz tüm vaktini bir yabancıyla geçirmesi, ailesini ihmal etmesi sana batmıyor da benim kapı dinlemem mi batıyor? Babamın yüzünü görmeyeli bir aydan fazla oldu. Böyle kenara atılmak seni üzmüyor mu?”

“Kimsenin kimseyi kenara attığı yok!” diye kestirip attı ağabeyim.”⁷³⁸

Alaaddin yaşının henüz küçük olması ayrıca yaradılış olarak da abisinden farklı olması olayları daha karamsar değerlendirmesine sebep olur. Babasının Şems’e duyduğu dostluğun boyutunu ve önemini kavrayamadığı için kendilerini terk edilmiş hisseder. Bu durum ise baba-oğul ilişkisinin gün geçtikçe daha çok zarar görmesine neden olur.

⁷³⁷ Şafak, Elif, Şehrin Aynaları, s. 82.

⁷³⁸ Şafak, Elif, Aşk, s. 207

3.B.3. Roman Şahıslarının Babasızlığı ve Babalık Vazifesini Üstlenenler

3.B.3.1. Kadın Şahısların Babasızlığı

3.B.3.1.1. Asıl Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babasızlığı

Babasızlık, genel anlamda babanın ölümü şeklinde anlaşılrsa da, evlilik dışı ilişkiler sonucunda da birey babasız kalabilmektedir. Babasızlığı ve doğurduğu sorunları Elif Şafak da romanlarında işlemiştir.

Baba ve Piç romanında evlilik dışı bir ilişkiden meydana gelen Asya, okula başlayacak yaşa gelene kadar babasızlığını çok fazla önemsemez. Ama okula başlamasıyla birlikte kendiyile ilgili bu farklılığı keşfeder.

“Sonra on yaşına bastığında kendisine dair bir başka gerçeği keşfetmişti: Sınıfındaki diğer bütün kızların aksine bir tek onun evinde bir baba ya da erkek modeli yoktu. Böyle bir eksikliğin bir kız çocuğunun kişiliği üzerinde kalıcı etki bırakabileceğini fark etmesi üç yılını daha alacaktı. On dört, on beş ve on altıncı doğum günlerinde sırasıyla bunları kavrayacaktı: Başkalarının aileleri onunkine benzemiyordu ve bazı aileler pekâlâ normal olabiliyordu; erkeklerin çok erken ve tuhaf şekilde ortadan kayboldukları Kazancı ailesinde ise haddinden fazla kadın ve haddinden fazla sır vardı.”⁷³⁹

Asya için durum daha da vahimdir. Çünkü babasızlığının sebebi ölüm değil, evlilik dışı ilişkidir. Bu yüzden hayat ona karşı daha acımasızdır. Çünkü ölmüş bir babanın yokluğu kabullenilebilir; fakat bir yerlerde var olduğunu bildiğin ama kime neye benzediğini bilmediğin bir babanın yokluğu ezicidir. Her aldığı yaşla birlikte, bu durumun yarattığı acılara karşı da şerbetlenen Asya, görmezden geldiği fakat içinde günbegün derinleşen bu yarayla birlikte büyür.

“Belki piç olduğumdandır” dedi Asya bir joint daha yakarak. “Babamın kim olduğunu bile bilmiyorum. Hiç sormadım, hiç söylemediler. Bazen annem bana baktığında yüzümde onu görüyor sanıyorum ama hiçbir şey söylemiyor. Hepimiz baba diye bir şey yokmuş gibi davranıyoruz. Sadece Baba var, büyük B’yle. Allah insana yukarıdan göz kulak olduğuna göre babaya ne hacet? Hepimiz O’nun

⁷³⁹ Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, s. 77.

*çocukları değil miyiz? Annemin bu zirvalara karnı tok gerçi. Tanıdığım bütün kadınlardan daha şüpheli, daha asi. Sorun da bu. Annem ve ben birbirimize çok benziyoruz, ama çok uzağız.”*⁷⁴⁰

Babasızlığını ve ‘piç’ olma durumunu bu sözlerle ifade eden Asya’nın gözlemleyeceği bir erkek modeli de olmaz.

Bu gibi durumların dışında birde babaları evi terk eden çocukların yaşadığı babasızlık vardır. *İskender* romanında da bu tür bir örnekle karşılaşırız.

*“Akşam Tarık Amca ve Meral Yenge çocuklarıyla misafirliğe geldiler. Yemekten sonra birlikte dizi seyredip, meyve yediler. Meral Yenge’nin ekrandaki karakterler hakkında uluorta yorumları sayılmazsa kimse pek konuşmadı. Babalarının yokluğu böyle zamanlarda çöküyordu üstlerine. Ondan bahsetmek de tuhaf geliyordu, bahsetmemek de.”*⁷⁴¹

Esmâ, babası Âdem’in evi terk etmiş olduğunu en çok akraba ziyaretlerinde hisseder.

3.B.3.1.2. Yan Kişi Konumundaki Kadın Şahısların Babasızlığı

Baba ve Piç romanında, Şuşan Ninesinin nasıl babasız kaldığını torunu Armanuş şöyle anlatır:

*“Babası öldüğünde Şuşan Ninem üç yaşındaymış. Dört kardeşmişler, en küçükleri ve tek kız oymuş. Aile babasız kalmış, ninemin annesi dul. Çocuklarla birlikte İstanbul’da yaşamak zor geldiğinden babasının Sivas’taki evine sığınmış.”*⁷⁴²

Şuşan, babasını henüz bebek sayılabilecek bir yaşta kaybetmiştir. Bu yüzden bu durumun getirdiği pek çok zorluğu da yaşamıştır.

Aşk romanının yan kişilerinden Çöl Gülü de babasını kaybeden karakterlerdendir.

⁷⁴⁰ Şafak, Elif, ve Piç, s. 165-166.

⁷⁴¹ Şafak, Elif, İskender, s. 267.

⁷⁴² Şafak, Elif, Baba ve Piç, s. 181.

“Çok geçmedi, babamla üvey annemi ölü bulduk. Birisi yedikleri ekmeğin ununa fare zehiri karıştırmıştı.”⁷⁴³

Bu Çöl Gülü'nün, hayat gidişatını değiştiren ölümlerden ikincisidir. İlki ise annesini kaybetmesiyle olmuştur. Annesinin ölümüyle aksi ve huysuz bir adama dönüşen babayla yaşamak zor gelirken, babanın yokluğu daha da kötü olayların başlangıcı olur.

3.B.3.1.3. Babasızlığın Doğurduğu Problemler

Aile içinde yaşanan bütün kayıplar yıkıcı ve üzücüdür. Ama kaybın yarattığı etkiler, farklılık gösterir. Özellikle erkek egemen toplumlarda evin koruyucusu ve kollayıcısı kabul edilen babanın ölümü, beraberinde pek çok sorunu da getirir. Bunlar Ruhsal, Sosyal, Ekonomik ve Eğitimle ilgili problemlerdir. Elif Şafak, romanlarında daha çok babasızlığın yarattığı sosyal problemler üzerinde durmuştur.

Mahrem romanında, anne ve babası tarafından çocukken bakılması için babaannesine bırakılan şişko, çocukluğunu anne ve babasından yoksun geçirmiştir. Bu yüzden kime nasıl davranması gerektiğini bilmeyen Şişko, arkadaşlarıyla saklambaç oynarken saklandığı kömürlükte yabancı bir adam tarafından cinsel tacize uğrar. Adamın temiz görünüşüne ve sevecen sesine aldanan Şişko, adamın teklif ettiği sayı saymaca oyunu için gözlerini yumar. Açığında ise adamın cinsel organını görüp şaşırır. Bu şaşkınlıktan faydalanan tacizci, istediğini elde eder.

“Artık kömürlükte durmanın anlamı kalmamıştı. O orada, kendi rızasıyla kötülüğe dahil olduğunu, buna rağmen bir damla gözyaşı bile dökmediğini, yaptığı tek şeyin altına işemek olduğunu bilmenin utancıyla boş yere “Üç”ün gelmesini bekleyedursun, başından beri eksiksiz noksansız her şeyi gören gözler, gördüklerini hafızalarına kaydetmişti çoktan.”⁷⁴⁴

Yaşadıklarına müdahale edememiş olmanın yarattığı huzursuzlukla tüm yaşadıklarını çatıdaki kedinin izlemiş olmasının verdiği utanç birleşince Şişko, toplumda sosyal ilişkileri zayıf olan bir birey olarak gelişim göstermiştir.

⁷⁴³ Şafak, Elif, Aşk, s. 156.

⁷⁴⁴ Şafak, Elif, Mahrem, s. 242.

Bit Palas'da ise Mavi Metres'in, babasız kalmasıyla beraber sosyal yaşamının nasıl yön değiştirdiği anlatılır.

“Çocukluğundaki kadar imanlı olamadığı zamanlarda dahi, imanında hep çocuksu bir yan vardı.

*Ancak ne geri dönmeyi isteyeceği bir evi vardı, ne de yola devam edecek parası. Babası yaşındaki adamlardan ilgi görmeye alışıp, alıştığı ilgiye kayıtsız kalmamaya o günlerde başladı.”*⁷⁴⁵

Anne ve babası ayrıldıktan sonra babasız kalan Mavi Metres, babasıyla birlikte sığınabileceği bir evden de mahrum kalmış olur. Bu durum ise onun arayış içerisine girmesine, erkeklerden özellikle de yaşlı erkeklerden gördüğü ilgiye kayıtsız kalamayışına ve metreslik yaşantısının başlamasına neden olur.

Baba ve Piç romanındaki babasızlığın nedeni ise gayrimeşruluktur ve bu durum kitapta bu konuyla ilgili yorum yapılmasına neden olmuştur.

*“Babasız bir çocuk neticede bir piçti ve İstanbul'da bir piç, sallanan bir diş gibi her an düşmeye hazırdı.”*⁷⁴⁶

Evlilik dışı ilişkiden doğan babasız bir çocuğun yaşayabileceği tüm problemler için geçerli olan bu söz, babasızlıkla ilgili söylenilmek istenilenleri anlatmada tek başına bile yeterli gelmektedir.

Aşk romanında ise Çöl Gülü, babası ölünce bir başına kalır. Yalnız başına olmaktan korkan Çöl Gülü, halasının yaşadığı şehre gitmeye karar verir. Fakat yolda başına bir sürü kötü olay gelir.

“Birdenbire bu dünyada yapayalnız kalmıştım. Anamın kokusu sinmiş evde duramadım. Fırında hiç kalamadım. Sonunda hayatta kalan tek yakın akrabam olan halama gitmeye karar verdim. Evlenmemiş kız kurusuydu. Konstantinopol'da yaşardı. Evi ve fırını öylece bırakıp onun yanına gitmek için yola çıktım. On üç yaşındaydım.

⁷⁴⁵ Şafak, Elif, *Bit Palas*, s. 158.

⁷⁴⁶ Şafak, Elif, *baba ve Piç*, s. 21.

Konstantinopol'a giden bir yolcu arabasına atladım. At arabasındaki en genç yolcu bendim. Yola çıkmalı birkaç saat olmuştu ki eşkıyalar önümüzü kesti. (...)

Hayatımda hatırlamak istemediğim nice şey var. Ormanda geçen günlerim bunların arasında. (...)

İşlerin nasıl yürüdüğünü anladıktan sonra bir plan yaptım ve büyük şehre giden bir arabayı durdurup arabacıya beni alması için yalvardım. Param olmadığını bildiği hâlde yüksek bir ücret talep etti. Bedelini başka şekilde ödedim. (...)

Şehir ormandan beterdi. Halamı aramaya gerek bile görmedim. Benim gibi düşmüş birini evinde istemezdi ki. Bir başımaydım. Şehrin ruhumu ezmesi çok sürmedi. Bambaşka bir âlemin içindeydim artık; şiddetin, şerrin, tecavüzün, zulmün, hastalıkların dünyasında. Peş peşe defalarca hamile kaldım. (...)

O sokaklarda öyle şeylere şahit oldum ki kelimeler kifayetsiz kalır. Şehirden ayrıldıktan sonra askerlerle, canbazlarla, oyuncularla, kâhinlerle, Çingenelerle gezdim; hepsinin keyfine köle oldum.”⁷⁴⁷

Anne ve baba kokusunun sindiği ev ile fırını bırakıp, halasının yanına gitmek isteyen genç kızın başına gelenler, sonunda yolunu kerhaneye çıkarır. Genellikle romanlarda anne ve babanın yokluğunda bir başına kalan kız çocuklarının sosyal hayatta pek çok zorlukla karşılaştıkları ve çoğunlukla da başlarına kötü olaylar geldiği konusuna vurgu yapılır.

3.B.3.2. Erkek Şahısların Babasızlığı

3.B.3.2.1. Asıl Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babasızlığı

Romana adını veren Pinhan, babasını yitirmiş karakterlerdendir. Küçük yaşta yitirdiği babasıyla ilgili hiçbir şey hatırlamayan Pinhan, babasının görüntüsünü bile zihninde canlandıramaz.

“Pinhan, babasını hatırlamaya çalıştı. Bir sis perdesi örttü üzerini. Uzaklardan belli belirsiz bir su şırıltısı geliyordu. Bir ara sislerin içinde bir karaltı görür gibi oldu. Karaltı ona doğru gelmekteydi; ağır ağır, adım adım. Tam yüzünü

⁷⁴⁷ Şafak, Elif, Aşk, s. 156- 157.

açığa çıkaracaktı ki, arkasını getiremedi. Sular dondu. Sis, olanca ağırlığıyla çöktü.”⁷⁴⁸

Bit Palas romanında anlatıcı, babasının ölümünü kabullenmesinin ne kadar zor olduğunu şu şekilde anlatır.

“Ama akşam olup da sofrayı kurduğunda, annem gayriihtiyari her zamanki mezelerinden yapmaya kalkıp, ben bayatlamış bir görev bilinciyle hep aynı saatlerde hep aynı yere geçtiğimde, karşımdaki sandalyede oturan boşluğun ölüm, ölümünse gerçek olduğunu kabullenebilmemize mâniydi babamın eşyaları.”⁷⁴⁹

Her gün evin içinde ona ait eşyalarla birlikte yaşarken, o kişinin ölmüş olduğunu kabul etmek elbette ki zordur. Bu yüzden anne ve oğlun yaşadığı ruh hali normaldir.

Araf romanında ise Abed, babası ölmüş karakterlerdendir. Ev arkadaşı Ömer’in sorusu üzerine babasının ölümünü anlatmaya başlar Abed.

““Geçen sene baban öldüğünde... burada mıydın?”

“Babam ben gelmeden hemen önce vefat etti” dedi Abed bir altokümülius daha püfürdeterek. “Tufts Üniversitesi’nden kabul gelmişti, hazirana kadar her şeyi hazırlamıştım. Yola çıkmadan iki hafta önce babam öldü. Uyurken kalbi durmuş. ‘Huzur içinde öldü’ dediler. Cenazeden sonra planlarımı değiştirmeye karar verdim, Zehra’yı yalnız bırakmak istemedim. Taziyyeye gelenler Zehra’ya kocası arkada bir erkek evlat bıraktığı için memnun olması gerektiğini söylüyorlardı. Oradakilerin zihniyeti bu yani. Baba yoksa anneye ilgilenmek oğlun vazifesidir. Ama Zehra kabul etmedi. Sana annem hakkında bir şey söyleyeyim Omar dostum. Kafasına bir şeyi koymuşsa dünya üzerinde onu aksine ikna edebilecek HİÇBİR ŞEY yoktur. Beni buraya gönderdi ve diplomamı almadan dönmememi tembihledi.””⁷⁵⁰

Babasının ölümünden sonra annesi Zehra’yı yalnız bırakmak istemeyen Abed, annesinin onun eğitime verdiği önemi de şöyle anlatır:

⁷⁴⁸ Şafak, Elif, Pinhan, s. 42.

⁷⁴⁹ Şafak, Elif, Bit Palas, s. 227.

⁷⁵⁰ Şafak, Elif, Araf, s. 197.

““Kayıp gözün yeri boş kalır.”

“Ne?”

“Taziye gelenlere böyle demişti Zehra.” Abed sigarayı söndürdü. “Gözünü kaybettin mi yerini boş tutman gerekir, dedi. Boşluğa kil doldurmaya kalkarsan, sadece çukur şeklinde bir kil topağı geçer eline. Oğlum Amerika’ya gidecek çünkü bir oğulun varlığı babasının yokluğunun yerini dolduramaz. Kayıp gözün yeri boş kalır. Çukur çukur kalmalıdır.””⁷⁵¹

Kaybedilmiş bir babanın yerini, oğlunun doldurması mümkün değildir. Zira bir babanın sorumlulukları ayrıdır, evladın ki ayrı. Bu durumun bilincinde olan anne Zehra da, oğlunun yaptığı planları devam ettirmesini ister.

İskender romanında evini ve çocuklarını terk eden Âdem, çocuklarına babasızlığı bu şekilde yaşatmış olur.

““Babamın yokluğundan olsa gerek” dedi İskender. “O olmayınca benim hızlı büyümem gerekti.”

(...)

“Ayıptır sorması, baban neden yok ortada?”

Aklına ilk gelen yanıtı yutmaya çalışır gibi çenesi sessizce oynadı İskender’in. Kendini büyüteç altında hissetmiş, huzursuz olmuştu. “Kendine başka yaşam kurdu, hepsi bu” dedi lafı uzatmadan.”⁷⁵²

İskender’in basit bir ayrılık gibi anlattığı bu olay, aslında onun ruhunda derin yaralar açmaktadır. Çünkü babasız kaldığı günden itibaren huy değiştiren İskender’in kişilik gelişimi terk edilmenin tesiriyle olumsuz etkilenmiştir.

“Babaları evden taşındığından beri çok değişmişti İskender –nobran, aksi, kavgacı olmuştu. Sürekli arkadaşlarıyla takılıyordu, bir de sevgilisi olacak o kızla.

⁷⁵¹ Şafak, Elif, Araf, s. 198.

⁷⁵² Şafak, Elif, İskender, s. 291- 292.

Dünya görünmez düşmanlarla doluymuşçasına kum torbasını yumrukluyordu sabah akşam.”⁷⁵³

İskender’in kum torbasıyla yaptığı savaş, aslında kendisi ve ailesiyle yaptığı savaştır. Babasızlığı sindiremeyen İskender, içindeki öfkeyi kum torbasına boşaltmaktadır.

Kardeşi Yunus ise babasız kalmış olmanın verdiği üzüntü ile aileden başkalarının da kendisini terk etmesinden korkmaktadır.

*“Babam gitti, annem de gidecek mi?”*⁷⁵⁴

Yunus’un bir gece uyumadan önce ablasına sorduğu bu soru, babasızlığın küçük çocuğun bilinçaltında oluşturduğu korkuları gösterir.

Ustam ve Ben romanında Cihan, altı yaşındayken babasız kalır. Babasının yokluğu konusunda annesinin söylediği yalanlara inanan Cihan, uzunca bir süre babasının uzak diyarlardan bir gün döneceğini zanneder.

“Cihan altı yaşına bastığında babası –zira bir babası vardı vaktiyle- sırta kadem basmıştı. Ne zaman annesine nerede olduğunu sorsa hep aynı cevabı verirdi kadın: “Uzaklara gitti.”

“Gemiyle mi?” diye sorardı Cihan.

“Kocaman kadirgayla derdi anası. “Karun kadar zengin bir hükümdarın memleketine.” Öylesine müreffehi ki gittiği diyar, dilenci görmemişlerdi hayatlarında, taş yerine külçe altın kullanırlardı yapılarında.

Örümcek ağından yapılmışçasına inceikti annesinin ördüğü yalanlar, iplik iplik. Bir başka çocuk olsa hemen anlardı kadının doğru söylemediğini. Ama Cihan hep kandı. Babasının bir gemiyle asude bir ülkeye gittiğine ve bir gün oradan döneceğine inandı.”⁷⁵⁵

⁷⁵³ Şafak, Elif, İskender, s. 256.

⁷⁵⁴ Şafak, Elif, İskender, s. 360.

⁷⁵⁵ Şafak, Elif, Ustam ve Ben, s. 64.

Yıllar sonra acı gerçeği anlayan fakat bu sefer de üvey babasıyla mücadele etmek zorunda kalan Cihan, babasızlığın getirdiği zorlukları yaşamış fakat bu zorluklardan babasına özlem duyacak ya da onu anımsayacak zaman bulamamıştır. Fakat ustası Sinan'ın kendisine gösterdiği şefkat, aslında Cihan'ın babasına ne büyük özlem duyduğunu gösterir.

“Çocukken kaybettiği babası ona böyle bakmış mıydı hatırlayamıyordu ama ustasının gözlerinde sadece sevgi ve şefkat vardı. Elini öpmek için eğildiyse de Sinan onu yakalayıp kendine çekti, kucakladı.”⁷⁵⁶

3.B.3.2.2. Yan Kişi Konumundaki Erkek Şahısların Babasızlığı

İskender romanında yan kişi konumunda bulunan Elias, babasız karakterlerdendir.

“Derken yaz sonuna doğru babası kalp krizi geçirip vefat etmişti.”⁷⁵⁷

Elias bu ölümden sonra hep vicdan azabı çeker. Babasının istediği gibi bir evlat olamadığı için ya da babasının kendisini olduğu gibi kabul etmediği için geçmişe öfke duyar.

Bunun dışında romanda babasız karakterlerden biri de Tarık'tır. Romanın asıl kişilerinden Âdem'in abisi olan Tarık'ın babasıyla ilişkisine fazla değinilmez.

Ustam ve Ben romanında ise Mimar Sinan'ın çıraklarından Davut, yetim büyümüştür.

“Yetim büyüdüğünü bildiği arkadaşına çekinerek çocukluğunu sordu. “Dedemle ninem baktı bana. Anlatacak ne var ki?” dedi Davud usulca.”⁷⁵⁸

Davud'un yetim oluşuna romanda bu kadar yer verilse de bu durumun doğurduğu ruh hali roman örgüsünün gidişatını belirleyen nokta olarak çizilmiştir. Yetim kaldıktan sonra Osmanlı'nın onu devşirme olarak alıp büyütmesini, doğduğu büyüdüğü topraklardan koparıp, dinini değiştirmesini kabullenemeyen Davud,

⁷⁵⁶ Şafak, Elif, *Ustam ve Ben*, s. 254.

⁷⁵⁷ Şafak, Elif, *İskender*, s. 171.

⁷⁵⁸ Şafak, Elif, *Ustam ve Ben*, s. 209.

intikam alma duygusunu kendisiyle birlikte büyütür. Sinan'ın ölümünden sonra çeşitli dalavereler ile onun yerine geçip Sermimar olan Davud, devletin üst kademesinde görev alarak içindeki öfkeyi dindirmeye çalışır.

3.B.3.2.3. Babasızlığın Doğurduğu Problemler

Romanına ismini veren *İskender*, babasının evi terk etmiş olmasını önemsemiyormuş gibi yapmaya çalışsa da aslında bu durumdan ruhen incinir.

*““Babam...” diye söze başladı ama lafı nereye götüreceğinden pek de emin değildi İskender. “Biz büyürken yoktu ortalıkta. Hep başka yerlerdeydi. Sonunda evi terk etti. Pat diye!” Konuyu önemsemiyor gibi görünmek istese de sesinin titremesine mani olamadı.”*⁷⁵⁹

Babasının onlar büyürken yanlarında olmayışı, İskender'in içinde öyle büyük yara açmıştır ki güçlü görünmek adına çabalarken bile bu yaranın etkisi sesine yansır.

Babasızlık Yunus'un kafasında ise evlilik kurumuna karşı önyargılar oluşturur.

*“Büyüdüğü zaman bir yuva kurmak yerine Tobiko ile birlikte bir bina işgal edip komün kuracaktı. Bir sürü arkadaşları, dolapta bolca yiyecek olacaktı ve eğer bebekleri olursa onları hep birlikte büyüteceklerdi. Ortalarda olmayan bir baba ve sürekli mutsuz bir annedense yirmi annesi ve on beş babası olması daha iyiydi bir çocuğun.”*⁷⁶⁰

Babasızlığın ruhunda açtığı yara, annesinin durumuna olan üzüntüsü Yunus'un bu tür fikirlere kapılmasına neden olur.

Erkek egemen toplumlarda, babanın olmadığı evlerde evin reisi olma görevinin erkek çocuğa düştüğü inancı vardır. Bu yüzden babasız kalan erkek çocuklar henüz yaşamın getirdiği olgunluğa erişememişlerse, toplumun zoraki olarak yüklediği bu görevi yanlış kullanabilirler.

⁷⁵⁹ Şafak, Elif, *İskender*, s. 292.

⁷⁶⁰ Şafak, Elif, *İskender*, s. 318

İskender romanında evi terk eden baba Âdem'in yerine evin reisi olma görevi çevrenin etkisiyle İskender'e yüklenir. Fakat henüz lise çağında olan İskender yeterince olgun ve tecrübe sahibi değildir. Bu yüzden sık sık başka insanların etkisinde kalmaktadır.

“Demek ailenin reisi sensin. Zor iş. Güçlü olmak zorundasın. Boks yapman iyi. Ama aynı zamanda manen de kuvvetli olman gerek.”

*“Anlıyorum” dedi İskender, anladığından pek de emin olmaksızın.*⁷⁶¹

Hayat konusunda tecrübesiz olan İskender'in başkalarına akıl danışması ve onların sözlerine kapılması, babasızlığın doğurduğu sosyal bir problemdir ve sonunda İskender'in aile şerefi uğruna annesini öldürmesine sebep olur.

*“Bir görgü tanığının “baba etrafta olmazsa annenin şerefini korumak en büyük oğluna düşer, o da İskender'di dediği tespit edildi.”*⁷⁶²

Çevrenin bu tür sözlerinden etkilenip, annesini öldüren İskender, zamanla yaptığından pişmanlık duysa da yaşananların geri alınması mümkün olmaz. Tüm bu yaşananlara neden ise babalarının evi terk etmesidir. Şayet, baba evinde ailesinin başında durmuş olsaydı, İskender elalemin sözlerini ciddiye almaz ve annesinin canına kıymaya çalışmazdı.

3.B.3.3. Babalık Vazifesini Üstlenenler

3.B.3.3.1. Dedeler

Bit Palas romanında babası öldükten sonra annesi tekrar evlenen Mavi Metres'e dedesi sahip çıkıp, babalık yapar.

“Biliyor musun, beni dedem büyüttü,” dedi yanağını okşayan parmaklarını sıkıca kavrayıp, dudaklarına götürürken. (...)

Öyle nüktedan, çelebi bir adamdı ki. Annemle babam hiç geçinemezlerdi, evde devamlı hırgür. Ben 4 yaşındayken boşandılar. Bir sene içinde ikisi de tekrar

⁷⁶¹ Şafak, Elif, *İskender*, s. 293.

⁷⁶² Şafak, Elif, *İskender*, s. 84.

evlendi. O zaman dedem anneme demiş ki, 'buncağıza biz bakalım. Sen kendi evini kur, isteyince de gel gör kızını.' Annem de kabul etmiş. İyi ki öyle olmuş. Çok severdim dedemi. Erkenden göçmeseydi, şimdi çok başka yerde olurum."⁷⁶³

Dedesinin ölümü Mavi Metres'in tüm yaşantısını değiştirir. Anne ve babasının boşanmasından öncede zaten hiçbir zaman sahip olamadığı düzgün aile hayatını dedesiyle birlikte geçirdiği kısa süre zarfında yaşayan Mavi Metres'e dedesi tam anlamıyla babalık yapar ve bu görevi hakkıyla yerine getirir. Fakat dedenin yaşı sebebiyle bu mutluluk anları çok uzun sürmez.

3.B.3.3.2. Amcalar

Pinhan romanında yer alan Şeyh Mehmed Mühür Efendi'ye, babası ölünce amcası babalık yapar.

*"Şeyh Mehmed Mühür Efendi, babasını küçük yaşta kaybedince, amcası Şeyh Abdülfettah Efendi'nin himayesinde büyümüş; vakti gelince evlenerek, mesut bir yuva kurmuştu."*⁷⁶⁴

Bu durum toplum tarafından da benimsenmiş olan "*Amca, baba yarısıdır.*" Kanısına bir örnek teşkil eder.

İskender romanında ise babaları Âdem evi terk edince, amcaları Tarık onlara göz kulak olur. İskender, hamile kalan kız arkadaşı için para ararken amcasına gider ve bir arkadaşı adına para istediğini söyler. Amcası biraz öğütle birlikte İskender'e istediği parayı verir. Ayrırlırlarken İskender amcasına borcunu ödeyeceğini söyler.

"*Amca?*"

"*Hmm? Bir şey daha mı var?*"

"*Yok. Yalnızca, benim için bir babadan farkın yok diyecektim.*"

⁷⁶³ Şafak, Elif, Bit Palas, 291.

⁷⁶⁴ Şafak, Elif, Pinhan, s. 126.

Tarık'ın yüzü yumuşadı. "Ne zaman nasihate ihtiyacın olsa buradayım, evlat."

İskender belli belirsiz eğdi başını. "Göreceksin. Bir gün sana borcumu öderim elbet.""⁷⁶⁵

Amcasıyla böyle bir an yaşayan İskender, daha sonra işlediği cinayeti haber vermek için aradığında farklı bir tepkiyle karşılaşır.

"Ne yaptın oğlum?" dedi amcam. Sesi boğulur gibi çıktı. "Felaket bu." Şaşırdım. Kekelemeye başladım. "Aa...ma...b...biiz ko...ko...konuş...muşş..tuk"

"Yanlıştın var" dedi amcam. "Benimle böyle bir şey konuşmadın."

Annemin bir adamla buluştuğunu bana anlatan, acilen bir şeyler yapmam gerektiğini söyleyen, beni dolduruşa getiren, aile namusu üzerine nutuklar atan adam o değildi sanki. Donup kalmıştım.

"İskender, oğlum, gidip teslim olmalısın. Polis bana sorarsa aynen sana bunu söylediğimi anlatacağım. Kanunlara riayet eden bir vatandaşım ben."

Birden kuşku düştü içime. Tarık Amca bu anın provasını yapmıştı sanki. Bekliyordu. Lafları hazırды. Telefonda bana ne diyeceği, polise ne anlatacağı, mahkemede tanıklığına gerek olursa ne açıklayacağı... Hepsine idmanlıydı. Kendimi maşa gibi hissettim. Beni kullanmıştı."⁷⁶⁶

İskender, kendisine babalık yaptığına inandığı amcasının oyununa gelmiş olduğunu anlar. Çok güvendiği ve babası yerine koyduğu amcası namus söylevleri çekerek, İskender'i dolduruşa getirir ve öz annesinin katili olmasına sebep olur. Baba görüşüne ve öğütlerine ihtiyaç duyan İskender'in bu durumuna sebep ise babasının onları terk ederek başkalarının inisiyatifine bırakmış olmasıdır.

⁷⁶⁵ Şafak, Elif, İskender, s. 295-296.

⁷⁶⁶ Şafak, Elif, İskender, s. 363.

SONUÇ

Edebiyat araştırmalarında kadın ve anne sıklıkla ele alınmış bir konu iken baba figürü üzerine yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu durum bizi bu konuda bir araştırma yapmaya sevk eden başlıca etken olmuştur. Bunun yanı sıra baba-oğul çatışması edebiyatın en eski konularından biriyken; baba-kız ilişkisine yönelik eserlerin yakın geçmişe dayanıyor oluşu da dikkatimizi çekmiş bir başka husustur. Çalışmamızda 1980 sonrası eser veren, farklı kültürlerde yetişmiş ve hayatlarında baba kavramı farklı şekillerde yer alan iki kadın yazarın (İnci Aral, Elif Şafak) romanlarında, baba figürüne yaklaşımlarını incelemeye çalıştık.

Çalışmamıza başlarken, ele almak istediğimiz yazarlar arasında 1980 sonrası Türk romanının önemli isimlerinden olan Buket Uzuner ve Ayşe Kulin de yer almaktaydı.

Çalışmaya ilk olarak kaynak taraması yapıp, “baba figürü”ne farklı açılardan yaklaşan çeşitli sosyolojik, psikolojik, dini, edebi metinleri okuyarak başladık. Yazarların yaşam öykülerini ve edebi kişiliklerini farklı kaynaklardan yararlanarak inceledik. Ardından çalışmaya temel olan romanları okuyarak ayrıntılı bir fişleme çalışması yaptık. Fakat ortaya çıkan malzemenin, beklenenden fazla çıkması ve hacim olarak çalışmamızın kapsamını aşacak olması nedeniyle yazar sayısında sınırlama yapmak durumunda kaldık. Bu sayıca indirimi yaparken yazarların, baba kavramı üzerine ortak noktasını yakalamayı göz önünde tuttuk. Bu bakımdan karşımıza iki sonuç çıktı: babalarına hayran kadın yazarlar ve baba yoksunluğu çekmiş kadın yazarlar. İşte tam da bu noktada babanın varlığından ziyade yokluğunun edebiyata nasıl yansımış olacağı konusu, bizi İnci Aral ve Elif Şafak’ın romanlarını incelemeye yöneltti. Bu bağlamda edebiyat incelemelerinde psikanalizin kullanımını da göz önüne alarak; her iki kadın yazarımızın da romanlarında baba figürüne nasıl ve ne derece yer verdiklerini araştırdık.

İnci Aral ve Elif Şafak, Türk edebiyatının popüler iki kadın yazarıdır. Yazarların benzer yönleri çok olmamakla birlikte en büyük ortak noktaları, her iki yazarın da çok küçük yaştan itibaren baba yoksunluğu çekmiş olmalarıdır. Bununla birlikte her iki yazarın da babadan yoksun kalma sebebi farklı bir nedene dayanır.

İnci Aral, henüz küçük bir çocukken babasını beyin kanamasından kaybeder. Fakat yazar, babasının ölümünden önce de onunla sağlıklı bir ilişki geliştiremez. Eserlerinde kendi hayatından izlere yer veren yazar, özellikle babasının gözünün önünde intihara teşebbüs edişini, *Sevginin Eşsiz Kışı* öykü kitabıyla *Ölü Erkek Kuşlar* romanında işler. Bu intihar girişiminden bir süre sonra beyin kanaması geçiren babanın ölümü, İnci Aral ve ailesinin hayatını kökten değiştirir.

Elif Şafak ise hayatta olan bir babanın yokluğunu çekerek büyümüştür. Akademisyen bir babanın kızı olan Elif Şafak, babasının doktora yapmak için gittiği Strasbourg'da doğar. Anne ve babasının anlaşmazlık yüzünden ayrılması, Şafak'ın babasız yaşamının başlangıcı olur. Pek çok röportajında babasıyla hayatı boyunca sadece üç-beş defa görüştüğünü belirten Elif Şafak, içindeki kırgınlığı bu röportajlara da yansıtmış ve babasına olan kızgınlığını her defasında belirtmiştir. Fakat bu öfkeli söylem anne olmasıyla birlikte yerini yavaş yavaş hoşgörü ve anlayışa bırakmıştır.

İki yazarın da hayatında ortak bir konu olan bu yoksunluk, onların bir başka ortak yönü olan yazarlık yolundaki adımlarında da etkili olur. Okumayı çok seven iki yazarın da yazmaya başlama serüvenleri, hayatlarındaki boşluğu doldurmak amacıyla olur. İnci Aral yazarlığa yatılı okuduğu okullarda tanıdığı, sevdiği herkese mektuplar yazarak başlarken; Elif Şafak, annesinin günlük tutması için aldığı deftere hayal ettiği yaşamları yazarak başlamıştır.

İki yazar da babasızlığın yaşamlarına getirdiği her zorluğa, yazar duyarlılığı ile bakmış ve buradan çıkardıkları sonuçları eserlerinde ele almışlardır. Bunun en büyük kanıtı, İnci Aral'ın romanlarında babasız kadın karakterlerin, kendi hayatında olduğu gibi, ilk evliliklerinde yanlışa düşmüş olmalarıdır. Bunun yanı sıra hemen hemen tüm romanlarında baba yoksunluğu çeken kadın karakterlere de yer vermiştir. Elif Şafak ise kadınların çok, baba figürünün eksik olduğu bir ortamda büyüdüğünden, romanlarında kadın karakterlerin yoğunluğu daha fazladır. Ayrıca anne ve babasının boşanmasından sonra annesinin işi gereği pek çok ülke ve kültür tanımış olan yazar, eserlerinde bu çok kültürlülükten de faydalanır. Edebiyat incelemelerinde psikanalizin kullanımıyla birlikte yazarların hayatlarının eserlere ne derece yansıdığını tahlil etmenin kolaylaşması, bu iki yazarımızın eserlerini bu açıdan incelemeyi de kolaylaştırmıştır.

Tez konusunun incelendiği romanlarda baba figürü asıl konuyu oluşturmamakla birlikte azımsanmayacak oranda ele alınmıştır. İnci Aral'ın romanlarında baba figürü genellikle hasta, ölmüş, annenin otoritesine karşı zayıflık göstermiş, çocuklarıyla çatışma yaşayan ya da ailesine şiddet uygulayan kişiler olarak karşımıza çıkar. Elif Şafak'ın romanlarında ise cinsiyet ayrımı yapan, şiddet uygulayan, eşlerini aldatan, otorite ve baskı kuran ya da çocuklarıyla gerekli iletişimi kuramayıp çatışma yaşayan babalar yer alır. Eserlerde kimi zaman ön planda kimi zaman yüzeysel olarak çok sayıda baba figürünün yer almış olması, çalışmamızda konunun üç kısımda ele alınmasına neden olmuştur.

İlkin, romanlarda baba olarak yer alan karakterlerin, çocukları hakkındaki görüşleri ve onlarla kurdukları ilişkileri babalar açısından ele alındı. Sonraki kısımda roman karakterlerinin babaları hakkında bildirdikleri görüşleri ve onlarla kurdukları ilişkileri ele alınarak, bu ilişkiyi etkileyen unsurlar üzerinde duruldu. Bu kısımda cinsiyet farklılıklarının baba-evlat ilişkisinde farklı roller doğurması nedeniyle, kadın ve erkek karakterlerin babalarıyla ilişkileri ayrı başlıklarda incelendi. Son olarak babasızlık ve babasızlığın doğurduğu problemler yine kadın ve erkek karakterler açısından farklı başlıklarda ele alındı.

Edebi eserlerde baba genellikle bir otorite figürü olarak sunulmuştur. Ancak bu görüşün dışında babayı başka yönleriyle ele alan romanlar da vardır. *Sadakat* ile *Taş ve Ten* romanlarında annelerinin sevgisizliğine kayıtsız kalan babalarına acıma duyan Azra ve Ulya yer alır. *Mahrem* ve *İskender*'de erkek evlat aşkıyla yanıp tutuşan babalar, *Aşk* romanında ise oğullarına verdiği görgü ve eğitimden emin olan fakat karakter yapılarını göz ardı eden baba Mevlana, öne çıkan örneklerdir.

Romanlarda “üvey baba” figürüne de yer verilmiştir. *YYZ- Yeşil*, *Hiçbir Aşk* *Hiçbir Ölüm*, *Sadakat*, *Bit Palas*, *Baba ve Piç* ile *Ustam ve Ben* romanlarında üvey babalarla karşılaşırız. Romanlarda çocukların üvey babalarına karşı genellikle olumsuz bir tavır içinde oldukları görülür. Babalarının yerini alan bu adama karşı iyi duygular beslemeyen çocuklardan kimileri üvey babaları tarafından kötü muameleye maruz kalırken; kimileri de üvey babalarını yok sayma eğilimi gösterirler. Örneğin *YYZ-Yeşil* ile *Ustam ve Ben* romanlarında üvey babaları aynı zamanda öz amcaları olan Melike Eda ve Cihan'ın kaderleri bir bakıma aynı olur. Üvey baba-amcalarının

kötü muamelesine maruz kalan bu iki karakter, roman boyunca üvey babalarına duydukları kını dile getirirler. *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm* romanında annesinin yanına üvey babasını yakıştıramayan, onu kaba ve çirkin bulan Simden yer alır. Diğer üç romanda ise üvey babalarını annelerinin eşi olarak kabul eden karakterler karşımıza çıkar.

Babanın anneye olan davranış biçimi de baba- çocuk ilişkisinde rol oynayan etkenlerdendir. Evdeki huzursuzluk ortamı ve babanın anneye karşı kötü muamelesi çocukların babalarıyla ilişkilerinde sorunlar oluşmasına neden olur. Babaları annelerine şiddet uyguladığı için *Ölü Erkek Kuşlar* romanında Onur, *YYZ-Yeşil*'de Niyazi, *İskender* romanında Âdem, *Ustam ve Ben* romanında Cihan; babaları annelerini aldattığı için *YYZ-Yeşil*'de Niyazi, *Safran Sarı*'da Volkan, *Sadakat* romanında Ferda, *Şarkını Söylediğin Zaman*'da Deniz, *İskender* romanında Esmâ ve *İskender* babalarına karşı öfke duyarlar.

Eserlerde babalarının kendilerine uyguladığı şiddet nedeniyle çeşitli sorunlar yaşayan roman kahramanları da yer alır. Romanlarda, çocuğa yönelik şiddetin eğitilmiş eğitimsiz pek çok ailede yaygın olduğu görülür. Özellikle dayanın çoğu zaman bir eğitim ve terbiye aracı olarak görüldüğü ve bu tutumla çocuk uslandırılmaya ve terbiye edilmeye çalışıldığı vurgulanır. Fakat şiddete maruz kalan çocuklar beklenen uysallıktan ziyade, şiddet eğilimli ve kendine güvensiz birer birey olurlar. Örneğin *YYZ-Yeşil* romanında Metin, babasının içki âlemlerinden döndüğü her akşam evde kavga çıkarmasından ve ailesine şiddet uygulamasından dolayı sağlıklı bir kişilik yapısı geliştiremez. *Mor* romanında İlhan Sacit, babasının kendilerine yerli yersiz şiddet uygulamasını hiçbir zaman affedemez. *Pinhan*'da Nevres kendisini döven babasının gözleri önünde ölmesini kayıtsızlıkla izler. *Şehrin Aynaları*'nda Alonso, kardeşlerini ve kendisini döven fırıncı babasını, bencil ve çıkarıcı olarak tanımlar. *Baba ve Piç* romanında baba Levent Kazancının çocuklarına uyguladığı şiddet, her birinde farklı etkilere yol açar. Zeliha, asi ve haksızlıklara gelemeyen, Mustafa ezik ve asosyal, diğer üç kız ise sorunlu ve silik kişilikler geliştirir. *İskender* romanında Âdem, sarhoş babasının ailesine uyguladığı şiddeti içkiye bağladığından ona karşı acımayla karışık bir kızgınlık duyar. Tüm bu karakterlerin, maruz kaldıkları şiddet nedeniyle ileriki yaşamlarında sorunlu birer kişilik sergiledikleri görülür.

Yazarların eserlerinde yer verdiği bir başka konu ise toplum içinde gizli bir yara olan ensest ilişkidir. Ensest ilişki, bireylerin kişilikleri üzerinde olumsuz etkiler yapmakta ve bireyin sadece cinsel kimliğinde değil, yaşamının tüm alanlarında etkili olmaktadır. İnci Aral'ın *YYZ* serisinde; Elif Şafak'ın *Baba ve Piç* ile *İskender* romanlarında bu konu uzun uzadıya ele alınmıştır. *YYZ* serisinin ilk kitabı *Yeşil*'de babasının ölümünden sonra annesiyle evlenen amcası tarafından tecavüze uğrayan ve yıllarca bu tacizlere, tehditler ve baskılar nedeniyle sessiz kalan Melike Eda'nın yaşadıklarına yer verilir. Serinin ikinci kitabı *Mor* ve üçüncüsü *Safran Sarı*'da da bu ensest ilişkinin yarattığı yıkım ve yıllar sonra dahi silinmeyen izlerine değinilir. Ayrıca *Yeşil* romanında bir başka ensest ilişkiye daha yer verilir. Gülperi'nin annesi öldükten sonra babası, kızını üvey anne eline bırakmamak için bir daha evlenmez. Fakat bir süre sonra adam kızına şiddet uygulamaya başlar ve sonrasında da ikili arasında cinsel birliktelik yaşanır. İlk zamanlarda Gülperi'nin rızası olmadan gerçekleşen bu olay, sonraki zamanlarda Gülperi'nin de isteğiyle devam eder. Öz babasıyla kurduğu bu ensest ilişkiyi masum bir sevgi ilişkisi olarak gören Gülperi'nin sağlıklı bir kişilik yapısına sahip olmadığı vurgulanır.

Gülperi'ninkine benzer fakat sonuç olarak tamamen farklı bir örnek de Elif Şafak'ın *İskender* romanında karşımıza çıkar. Karısının yatalak hasta olması nedeniyle aşırı içki tüketmeye başlayan baba, önceleri içki masasında kızı Roksana'nın kendisine eşlik etmesini ister. Daha sonraki zamanlarda kızının annesinin geceliğini giymesini ve onun yerini almasını isteyen baba, içkili olduğu zamanlarda kızının kapısına dayanır. Fakat bütün bunların içki sonrası biteceğini bilen Roksana, kapısını kilitler ve babasının isteğine karşı koyar. Nitekim de baba içkinin tesiri geçince kızından yaptıkları için özür diler. Ama bu durum onun içkiyi bırakmasına ve her akşam aynı olayları tekrarlamaktan vazgeçmesine mani olmaz. *Baba ve Piç* romanında ise kız kardeşine tecavüz eden Mustafa ile karşılaşırız. Babasının otoritesi altında ezilen ve sağlıklı bir ruh hali geliştiremeyen Mustafa, bu durumun ezikliği ve babasının otoritesine karşı koyabilen kız kardeşi Zeliha'ya duyduğu öfkenin de etkisiyle pek çok insanın hayatına zarar verecek olan hatayı işler. Yılların biriktirdiği öfkenin anlık bir patlaması sonucu yaptığı bu hata, sadece Zeliha'nın hayatını değil; kendisinin ve bu tecavülden doğan kızı Asya'nın da hayatını etkiler. Çocuğa yönelik cinsel istismar konusunun başka bir boyutu ise

Mahrem romanında karşımıza çıkar. Anne ve babası yurtdışında çalıştığı için babaannesinin yanında kalan küçük bir kızın kömürlükte karşılaştığı sevecen sesli bir adamın cinsel saldırısına uğraması ve bu sarsıcı olayı atlatamadığı için çok yemek yiyerek duyduğu suçluluğu bastırmaya çalışması anlatılır. Küçük kızın yabancı adamın tuzağına düşmesi tamamen baba figürünün eksikliğinden kaynaklanır. Çünkü erkeklere karşı nasıl davranması gerektiğini bilmeyen küçük kız, adamın kendisine içtenlikle yaklaştığını sanır. Babası yaşındaki bir adamdan kötülük beklemediği için de adamın söylediklerini karşı koymadan yapar. Küçük kızın babaannesiyle ilişkisi ve ondan öğrendiği batıl inançlar ise Elif Şafak ve babaannesi arasındaki ilişki ile benzerlik gösterir.

Roman sanatı açısından, bir romanın en temel özelliklerinden olan çatışma unsuru, genellikle baskı, otorite ya da aşırı korumacı tutumdan kaynaklanır. Bunun en belirgin örneklerinden biri İnci Aral'ın *Şarkını Söylediğin Zaman* romanında Deniz ve babası arasında yaşanır. Bürokrat olan babasının aşırı baskıcı ve otoriter tutumu nedeniyle asi bir kişilik geliştiren Deniz, babasının hoşlanmayacağını düşündüğü şeyleri yapmaktan çekinmez. Böylece onun otoritesine boyun eğmediğini göstermiş olur. Benzer durum Elif Şafak'ın *Baba ve Piç* romanında Zeliha ve babası arasında yaşanır. Fakat Zeliha, Deniz'in aksine babası yaşarken büyük tepkiler verememiş, bu yüzden içinde biriktirdiği öfke, babasının ölümü ile duyumsadığı özgürlüğe dönüşmüştür. Babanın uyguladığı baskı ve otorite hemen hemen tüm romanlarda kimi zaman belirgin kimi zaman yüzeysel bir şekilde işlenmiştir.

Babanın ilgi ve sevgisi de romanlarda önemli bir yer tutmuştur. Bu duyguların varlığının ya da yokluğunun sebep olduğu durumlar, romanın kurgusuna yön veren önemli etkenlerdendir. Özellikle eserlerde baba sevgisinden mahrum kalan çocukların sağlıklı bir kişilik geliştiremedikleri vurgulanır. İnci Aral ve Elif Şafak'ın romanlarının hemen tümünde babası tarafından yeterince ilgilenilmeyen ya da yeterince sevilmediğini düşünen karakterlere rastlanır. Bu durum, bazen de çocukların, anne ve babaları tarafından kardeşlerine oranla daha az sevildiklerini düşünmelerine ve kardeşlerini kıskanmalarına yol açar. Bu konu *Ölü Erkek Kuşlar*, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, *Mor*, *Baba ve Piç*, *Aşk ile İskender* romanlarında ele alınır. Kimi zaman da aile içinde erkek çocuğa kız çocuğundan daha çok önem verilmesi çocuklar arasında ayırım yapılmasına neden

olmaktadır. Örneğin *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*'de Simden, bir erkek kardeşi olduktan sonra babasının kendisine olan ilgisinin azaldığını fark eder. *Mahrem*, *İskender* ve *Baba ve Piç* romanlarında ise erkek çocuk sahibi olmak için büyük çaba sarf eden babalara rastlarız. *Mahrem*'de Keramet Mumi Keşki Memiş Efendi, babasının erkek çocuk sahibi olmak için adaklar adadığı; fakat doğumu esnasında annesinin hayatına sebep olan çocuk olarak yer alır. Yıllardır hasretle beklediği erkek evlada kavuşmuş olmasına rağmen eşini kaybedince doğan oğluna kötü davranan baba, kendi arzusunun doğurduğu felaketin sorumluluğunu oğluna yüklemiştir. Benzer durum *İskender* romanında da karşımıza çıkar. Köy yerinde erkek çocuk sahibi olmanın verdiği gururu bir türlü yaşayamayan Berzo, soyunu devam ettirecek bir erkek çocuk ister. Ona bir erkek çocuk doğuramamış olmanın verdiği ezikliği duyan karısı Naze ise inatla sürekli hamile kalır ve erkek çocuk doğurmaya çalışır; fakat bu uğurda hayatını kaybeder. Böylelikle eserlerde bu konudaki bilgisizliğin ve bilinçsizliğin doğurduğu sonuçlara değinilmiş olunur.

Doğum yaparken eşlerini kaybeden babalarla çocuklar arasında da sorunlar oluşur. Örneğin *Mahrem* romanında eşini kaybeden baba, oğlu Keramet Mumi Keşke Memiş'i suçlu görür. *Aşk* romanında Çöl Güülü'nün babası, ölen karısının ardından oğluna düşmanca tavır sergiler. *Şehrin Aynaları* romanında ise aksi bir durum görülür. Yaşlı'nın babası, karısı ölünce ondan kalan bir parça diye kızına daha çok bağlanır.

Eserlerde ele alınan bir başka konu ise boşanma ya da ayrılma sürecinden sonra baba-çocuk ilişkisinin nasıl etkilendiğidir. *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm* romanında Simden, ayrılan anne ve babası arasında denge kuramaz. Çünkü ayrılan çift, çocuklarını birbirlerine olan öfkelerini kumada bir aracı olarak kullanır. Bu durumdan olumsuz etkilenen Simden, güven problemi yaşar. *Bit Palas* romanında anne ve babası boşandıktan sonra kendini terk edilmiş hisseden Mavi Metres, baba sevgisini yaşça büyük erkeklerin kendisine gösterdikleri ilgide aramaya başlar. *Baba ve Piç* romanında Amy, boşanmış olan anne ve babası arasındaki gerginlik nedeniyle bazen zor anlar yaşar.

Evlilik konusu ise baba-evlat ilişkisinde önemli bir konudur ve yazarlar da eserlerinde bu konuya oldukça çok yer vermişlerdir. Örneğin *YYZ-Yeşil* romanında

üvey baba-amcasının tacizlerinden kurtulup üniversite okumaya giden Melike Eda, evlenmek istediğinde annesi ve üvey baba-amcasının engeline takılır. *Ölü Erkek Kuşlar* romanında baba Tacettin Bey, damat adayının ailelerine layık olmadığını söyleyerek kızından nişanı bozmasını ister. *Mor*'da baba İbrahim Ağa, kızı Gülcan'ın iyi bir evlilik yapmasını arzular; fakat Gülcan'ın, babasına ilk kez başkaldırması ve istediği kişi ile evlenme konusundaki ısrarı sonucu babanın istemediği ama kabullenmek zorunda kaldığı bir evlilik gerçekleşir. *Taş ve Ten* ile *Şarkını Söylediğin Zaman* romanlarında kızlarının yanlış evlilikleri sonucu bebekleriyle tek başlarına kalmalarına razı olamayan babalarla karşılaşırız. *İskender*'de kızlarının evliliği konusunda hep yanlış kararlar veren Berzo yer alırken; *Aşk* romanında sevdiği kızı bir başkasıyla evlendirdiği için babasına düşman olan Alaaddin yer alır.

Baba-evlat ilişkisindeki bir diğer etken de eğitim konusudur. Gerçek hayatta olduğu gibi romanlarda da kız çocuklarının eğitimi konusunda pek çok sorun vardır. İnci Aral'ın *YYZ-Yeşil*, *Mor* ve *Safran Sarı* romanlarında bu konuya kısaca yer verilir. Elif Şafak'ın *İskender* romanında köy yerinde yaşayan Berzo'nun köydeki diğer babaların aksine kızlarının eğitime ve onların gelecekte kocalarına karşı haklarını savunacak birer birey olmalarına önem verdiği üzerinde özellikle durulur. *Şehrin Aynaları*, *Aşk ve Ustam ve Ben* romanlarında da kızlarının eğitime dikkat eden babalar yer alır. Bunlar içinde *Ustam ve Ben* romanında Sancha'nın hekim olan babası kızının eğitime önem verir fakat diğer taraftan kız çocuğu olduğu için de onu küçümseyerek bazı ilimlerden uzak tutar.

Babalar, oğullarının eğitimi konusunda ise daha yapıcıdır. Fakat burada da onların meslek seçimi konusunda aralarına sorunlar girebilmektedir. Örneğin İnci Aral'ın *Sadakat* romanında babasının istediği işi yapmayı reddeden Ferda, sırf kendisini babasına kanıtlamak için işinde başarılı olmayı ister. *Şehrin Aynaları* romanında dede ve baba mesleği olan hekimliği sırf aile geleneğini bozmamak ve kendini onlara karşı kanıtlamak adına okumaya çalışan tıp öğrencisi Miguel, aslında bu işin kendine göre olmadığını farkındadır ve bunu sürekli dile getirir. Yazarlar bu şekilde evlatlarını istedikleri gibi şekillendirmeye çalışan babaların, içine düştükleri yanlışları vurgulamış olurlar.

Hem toplum için hem de birey için büyük bir sorun olan gayrimeşruluk konusu da yazarların eserlerinde geçen bir konudur. İnci Aral'ın *Mor* romanında açıkça belirtilmese de İlhan Sacit'in gayrimeşru bir çocuk olduğu ima edilir. Bu durumu, baba-oğul arasındaki anlamsız gerginlik ve bir iki ipucu ile sezdirenen yazar, daha çok bu durumun baba-oğul ilişkisine olan etkisi üzerinde durur. Elif Şafak'ın *Baba ve Piç* romanı konunun en yoğun işlendiği eserdir. Bir tecavüzün ürünü olan Asya, toplum içinde gayrimeşru çocukların nasıl algılandığına açıklık getirir.

Romanlarda çokça yer verilen ölüm konusu, özellikle babanın ölümüyle bireylerin hayatında meydana gelen değişimler açısından önem taşır. Her iki yazarında babanın ölümü veya babanın terk edişi sonucu yaşanan babasızlığa sıklıkla yer verdiği görülür. İnci Aral'ın kendi hayatından izler taşıyan *Ölü Erkek Kuşlar* romanında, Suna ve ailesi babalarının ölümünden sonra maddi ve manevi pek çok zorluk yaşarlar. Yazarın babasızlık sebebiyle kendi çocukluğunda yaşadığı olayların bir kısmını bu romanda Suna üzerinden işlediği görülür. Evin direği olan babanın ölümüyle birlikte, ailenin temelleri sarsılır. Eşinden kalan sorumlulukları da üstlenen anne, onca yükün ağırlığı ile eşinin ölümünün hemen ardından hastalanır ve yaşamını yitirir. Bunun ardından çocuklar, akrabalar arasında paylaşılır. Akraba yanında kendilerini sığıntı hissedenden çocuklar, manevi açıdan oldukça zor zamanlar yaşarlar.

YYZ-Yeşil romanında çok sevdiği babasını kaybeden Melike Eda, onun yerine geçen amcasının tacizlerine maruz kalır. Böylece babasızlık Melike Eda'nın çocukluğuna mal olur. *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*'de babasından sevgi ve ilgi gören Halise, onun ölümünün ardından sorumluluk duyacağı bir unsur olmadığı için pek çok hataya düşer. Yazarın hayatının belli bir bölümünü içeren *İçimden Kuşlar Göçüyor* romanında ise yine yazarın babasız kaldığı dönemde yaşadığı zorluklar yer alır. İnci Aral'ın romanlarında genel itibariyle babasızlığın nedeni ölümdür. Elif Şafak'ta ise babasızlık ölümden kaynaklandığı gibi babanın aileyi terk etmiş olmasından da kaynaklanabilmektedir. Örneğin *Pinhan*, *Şehrin Aynaları*, *Bit Palas*, *Araf*, *Baba ve Piç*, *Aşk ile Ustam ve Ben* romanlarında ölen babaların yoksunluğu görülür. *Şehrin Aynaları*, *Mahrem*, *Baba ve Piç* ile *İskender* de ise hayatta olan bir babanın yoksunluğu söz konusudur. Özellikle *Baba ve Piç* romanında babasızlık üzerine yapılan yorumlar, yazarın kendi babası konusundaki görüşleriyle benzerlik

gösterir. “*Babasızlığın kendisini piç gibi hissettirdiğini*” ifade eden yazar, bu durumu roman üzerine yaptığı röportajlarda açık şekilde vurgular.

Ölüm, hayatın kaçınılmaz bir gerçeğidir. Fakat insanlar bazen kaderlerine müdahale etmeye kalkışıp, intihar ederek ölüm zamanlarına kendileri karar vermeye çalışabilirler. İnci Aral’ın da hayatında tanık olduğu bir intihar girişimi vardır ve yazar bu olayı eserlerinde işlemiştir. Çocukken babasıyla evde yalnız olduğu bir anda babasının kızının gözleri önünde kendini bahçedeki ağaca asmaya çalışması, yazarın yıllarca atlatamadığı bir travmadır. Bu olaya *Ölü Erkek Kuşlar* ve *İçimden Kuşlar Göçüyor* romanlarında yer veren yazar, kendi hislerini de bu yolla dile getirmiş olur.

Konumuz açısından her iki yazarın da romanlarında ele almış oldukları baba figürünün genel itibariyle olumsuz nitelikler taşıdığı ve daha çok başka konular bağlamında ortaya çıkan bir figür olduğu görülür. Bu durumu her iki kadın yazarın da baba yoksunluğu çekmiş olmasına bağlayabiliriz.

İnci Aral’ın romanlarında yer alan baba figürü, romanın asıl kişi kadrosunda yer alan ve genellikle çocukların kendisiyle çatışma yaşadığı kişi olarak yer alır. Fakat Elif Şafak’ın romanlarında ise genel olarak, tıpkı kendi hayatındaki gibi varlığı bir yerlerde hissedilen ama çok fazla merkezde yer almayan kişiler olarak yer alır.

On dokuzuncu yüzyılda, özellikle realist roman anlayışıyla birlikte, topluma tutulan bir ayna olarak görülen roman, sonraki yüzyıllarda bu anlayıştan oldukça uzaklaşmıştır. Çalışmamızda konu edindiğimiz yazarlar da, romanı bu anlayış kapsamında değerlendirmekten oldukça uzaktır. Bu uzaklıkta, yazarların bireysel yönelimlerinin yanı sıra, roman sanatının modern ve post modern roman evrelerinden geçmesinin de payı vardır.

Roman, topluma tutulan bir ayna olmaktan uzaklaşmış olsa da, yazarın bireysel yaşamı ve iç dünyası ile arasındaki yoğun ilişkinin azaldığını söylemek pek mümkün değildir. Bu bağlamda romanı, yazarı yansıtan bir ayna olarak değerlendirmek abartılı bir yaklaşım olmayacaktır.

Yazarların romanlarında farklı konu, kavram ve figürlere yaklaşım biçimlerinin tespiti, yalnızca yazarı doğru değerlendirme açısından önem taşımaz. Bu

yaklaşım biçimlerindeki ortaklık ve farklılıkların tespiti de anlamlı olacaktır. Çalışmamızda hareket noktalarımızdan biri de, bu ortaklık ya da farklılıklarla ilgili anlamlı sonuçlara ulaşma beklentimizdi. Konu edindiğimiz yazarları da bu beklenti doğrultusunda tespit ettik.

Romanımızın diğer kadın yazarlarında da benzer tespitlere ulaşılması sonucunda, hem kadın kimliği hem bu kimliğin oluşumunda baba figürünün payı hem de toplumsal yapıda baba-kız ilişkisinin farklı boyutları hakkında önemli bulgulara ulaşılabilceğini düşünüyoruz.

Türk edebiyatının kapsamlı ve doğru bir biçimde yazılabilmesi, yazarlar ve eserlerle ilgili ayrıntılı çalışmalar yapılmasıyla mümkün olacaktır. Çalışmamız, edebiyat tarihi ile doğrudan ilgili görünmese de, edebiyatla ilgili hemen her çalışmanın bu genel başlığa katkı sağlayacağı da bir gerçektir.

KAYNAKÇA

ÇALIŞMAYA ESAS OLAN ESERLER

- Aral, İnci, *Ölü Erkek Kuşlar*, Kırmızı Kedi Yay, İstanbul, 2011.
- Aral, İnci, *Yeni Yalan Zamanlar 1- Yeşil*, Kırmızı Kedi Yay, İstanbul, 2011.
- Aral, İnci, *Hiçbir Aşk Hiçbir Ölüm*, Turkuvaz Kitap, İstanbul, 2008.
- Aral, İnci, *İçimden Kuşlar Göçüyor*, Turkuvaz Kitap, İstanbul, 2008.
- Aral, İnci, *Mor*, Kırmızı Kedi Yay, İstanbul, 2011.
- Aral, İnci, *Taş ve Ten*, Merkez Kitaplar, İstanbul, 2007.
- Aral, İnci, *Safran Sarı*, Kırmızı Kedi Yay, İstanbul, 2011.
- Aral, İnci, *Sadakat*, Turkuvaz Kitap, İstanbul, 2010.
- Aral, İnci, *Şarkını Söylediğin Zaman*, Turkuvaz Kitap, İstanbul, 2010.
- Şafak, Elif, *Pinhan*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Şafak, Elif, *Şehrin Aynaları*, Doğan Kitap, İstanbul, 2009.
- Şafak, Elif, *Mahrem*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Şafak, Elif, *Bit Palas*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Şafak, Elif, *Araf*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Şafak, Elif, *Beşpeşe*, Metis Yayınları, İstanbul, 2012.
- Şafak, Elif, *Baba ve Piç*, Doğan Kitap, İstanbul, 2012.
- Şafak, Elif, *Siyah Süt*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Şafak, Elif, *Aşk*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Şafak, Elif, *İskender*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Elif Şafak, *Ustam ve Ben*, Doğan Kitap, İstanbul, 2013.

YARARLANILAN ESERLER

1. Edebiyat Tarihleri

Enginün, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2010.

Korkmaz, Ramazan, vd., *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2013.

Moran, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Wellek Rene, Warren Austin, *Edebiyat Teorisi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2011

2. Sözlükler

Erhat, Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

Türkçe Sözlük, TDK, 10. baskı, Ankara, 2005.

Yazım Kılavuzu, TDK, 25. Baskı, Ankara, 2008.

3. Anı Kitapları

Aral, İnci, *Unutmak*, haz. Tolga Meriç, Merkez Kitaplar, İstanbul, 2008.

4. Diğer Kitaplar

Akkanat, Cevat, *Baba Bu Kitap Sana*, Odunpazarı Belediyesi Yayınları, Eskişehir, 2005.

Andaç, Feridun, *Edebiyatımızın Kadınları*, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Behramoğlu, Ataol, *Kızıma Mektuplar*, Adam Yayınları, 1998.

Corman, Louis, *Psikanaliz Açısından Çocuk Eğitimi*, Cem Psikoloji, çev. Hüsen Portakal, İstanbul, 1998.

Çağdaş, Aysel, *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*, Nobel Yayınları, Ankara, 2002.

Demir, Gökhan Yavuz; Kanca, Alper, *Kızlar ve Babaları*, Paradigma Yayınları, 2011.

Dostoyevski, F. M., *Karamazov Kardeşler*, İletişim Yayınları, çev. Engin Altay, İstanbul, 2011.

- Elmalılı Hamdi Yazır, *Kur'an- ı Kerim Meali*, Tuğra Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- İncil, *Yuhanna 17*, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 1995.
- Kongar, Emre, *Kızlarıma Mektuplar*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2000.
- Kulaksızoğlu, Adnan, *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2001.
- Kulin, Ayşe, *Babama*, Everest Yayınları, İstanbul, 2010.
- Kulin, Ayşe, *Dürbünümde Kırk Yıl- Hayat*, Everest Yayınları, İstanbul, 2012.
- Kulin, Ayşe, *Dürbünümde Kırk Yıl- Hüzn*, Everest Yayınları, İstanbul, 2011.
- Nazik, Behire, *Çocuk Ruh Sağlığı 1*, YA-PA Yayınları. İstanbul, 2001.
- Özkan, Banu, *İmza: Kızın*, Yitik Ülke Yayınları, 2012.
- Parla, Jale, *Babalar ve Oğullar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.
- Senemoğlu, Nuray, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, Gönül Yayıncılık, Ankara, 2007.
- Stewart, Michael, *Baba, Çık Dışarı Oynayalım!*, Gendaş Yayınları, İstanbul, 1998.
- Şafak, Elif, *Med-Cezir*, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.
- Şen, Can, *Edebiyat İncelemelerinde Psikanaliz Kullanımı*, Divan Kitap, Ankara, 2012.
- Topçu, Sedat, *Silinmeyen İzler*, Phoenix Yay., Ankara, 2009.
- Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1984.
- Yücel, Müslüm, *Edebiyatta Ölüm ve İntihar*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2007
- Wolff, Sula, *Problem Çocuklar ve Tedavi (çocuk ve Stres)*, Say. Yay., İstanbul, 1999.
- Zulliger, Hans, *Çocuk Vicdanı ve Biz*, Cem Psikoloji, çev. Kamuran Şipal, İstanbul, 1998.

5. Tezler

- Çakır, Vecihe, “*Elif Şafak’ın Romanlarının Tematik Açıdan İncelenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2007.

Deniz, Nuran, “*Tanzimat Romanında Babasız Kahramanlar*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2008.

Karataş, Evren, *Türk Kadın Yazarların Romanlarında(1980-200) İşledikleri Konular ve Eğitim Kavramına Yaklaşımları*, Doktora Tezi, İzmir, 2009.

6. Makaleler

Arslan, Gökmen, Kabasakal, Zekavet, “ Ergenlerin Problem Çözme Becerileri ve Ana- Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Turkish Studies Dergisi*, Volume 8/6, Ankara, Spring 2013.

Ayvaz, Emre, “Türk Romanında Babanın Yokluğu Üzerine Bir Not”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010.

Ayvazoğlu, Beşir, “Cezmi’nin intiharı”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010.

Coşkun, Sezai, “Saatleri Ayarlama Enstitüsü’nde ‘Baba Kompleksi’ ‘Hepimiz Kendi Masallarımızın Kurbanıyız’ ”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 445, Kasım 2010.

Demir, Fethi, “Orhan Pamuk Romanlarında Babaya İade-i İtibar”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S: 445, Kasım 2010.

Demir, Fethi, “Elif Şafak’ın İskender Romanında Bir Töre Cinayeti Bağlamında Anne-Oğul İlişkinine Bakış”, *Turkish Studies*, Volume 7/1 Winter 2012.

Ekinci, Ramazan, “16. Asırda Yazılmış Mensur Bir Nasihat-Nâme: Abdülkerim Bin Mehmed’in Nesâyihü’l- Ebrâr’ı”, *Turkish Studies*, Volume 7/2 Spring 2012.

Gökçe, M. Selim, “Sefa’nın Merveşi”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010.

Gürel, Emel, “Psikolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, 2007.

Karaca, Alaattin, “İkinci Yeninin Terk Edilmiş Asi Çocukları”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010.

Karataş, Evren, “Türkiye’de Kadın Hareketleri ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri”, *Turkish Studies*, Volume 4/8 Fall, 2009.

Kerman, Zeynep, “Halit Ziya ve Oğulları”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010.

Morkoç, Yasemin Ertek, “Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairlere Bir Bakış”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 2, Manisa, Ekim 2011.

Özdemir, Gülseren, “1980 Sonrası Toplum Problemlerinin İnci Aral’ın Romanlarına Yansıması”, *II. Uluslar arası TDE. Öğrenci Kongresi Bildirileri*, C. 2, İstanbul, 2009.

Öztürk, Murat, “Klasik Türk Edebiyatında Babadan Oğla- Ebeveynden Çocuğa- Nasihat Geleneği”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 39, Kasım-Aralık 2013.

Sönmez Şen, Ürün, “Tanzimat Romanında Anne”, *Turkish Studies*, Volume 8/13 Fall 2013.

Şahin, Seval, “Tevfik Fikret’in Oğlu Haluk”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010.

Uçman, Abdullah, “Feylesof Babanın Feylesof Oğlu”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010.

Yılmaz, Ozan, “Şairzade Şairler”, *Türk Edebiyatı Dergisi*, S. 444, Ekim 2010.

7. Web Adresleri

Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=222>], Bkz. “*Cesur birinin korktuğu an*”, Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.

Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=339>], Bkz. Hürriyet, *Ayşe Arman Röportajı*, Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.

Erişim: [<http://www.elifsafak.com.tr/images/yazilanlar/2014/03.10/index.html>], Bkz. Hürriyet Kelebek, “*İzzet Çapa İle Röportaj*” Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.

Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=55>], Bkz. Nuriye Akman, Zaman, “*Sekiz ayrı yüzüm var, sekizi de birbiriyle çelişiyor*” Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.

- Erişim: [<http://www.elifsafak.com.tr/images/yazilanlar/2011/38agu/index.html>], Bkz. Yeni Asır Pazar, Özkan Binol, “*Erkekliğin inşasında anne olarak kadının rolü büyük*”, Erişim Tarihi: 13.03. 2014.
- Erişim: [<http://www.elifsafak.com.tr/images/yazilanlar/2011/08agu/index.html>], Bkz. Akşam, Elif Aktuğ, “*Aile çocukluğunun en büyük muammasıydı*”, Erişim Tarihi: 13.03. 2014.
- Erişim: [<http://www.elifsafak.us/yazilar.asp?islem=yazi&id=142>], Bkz. Zaman Turkuaz, “*'Babam ve Oğlum' ve ben*” Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.
- Erişim: [<http://www.elifsafak.us/yazilar.asp?islem=yazi&id=142>], Bkz. Zaman “*Tekil anne*” , Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.
- Erişim: [<http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=141>], Bkz. Hürriyet, Ayşe Arman, “*Babasızlık kendimi piç gibi hissettirdi*”, Erişim Tarihi: 13. 03. 2014.
- Erişim: [<http://www.elifsafak.us/yazilar.asp?islem=yazi&id=976>], Bkz. Habertürk Pazar, “*O Senin Kardeşin*”, Erişim Tarihi: 14. 03. 2014.

ÖZGEÇMİŞ

2 Nisan 1987 yılında Isparta iline bağlı Yalvaç ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Adana iline bağlı Ceyhan ilçesinin Büyük Mangıt Köyü İlkokulu'nda, orta öğrenimini Kozan Ortaokulu'nda ve liseyi Kozan Anadolu Lisesi'nde tamamladı. Üniversite öğrenimini 2011 yılında Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olarak tamamladı. Mezun olduğu yıl başladığı yüksek lisans öğrenimini halen sürdürmektedir.